3rd INTERNATIONAL CONGRESS OF YOUTH RESEARCHES

The Youth are our future!

3. ULUSLARARASI GENÇLİK ARAŞTIRMALARI KONGRESİ

Gençlik Geleceğimiz!

CONGRESS BOOK
KONGRE BİLDİRİ KİTABI

EDİTÖRLER

Zekeriya BİNGÖL

Levent KARADAĞ

Hasan BOZGEYİKLİ

NAHCIVAN / 27 June - 01 July 2018

III. INTERNATIONAL CONGRESS OF YOUTH RESEARCHES

CONGRESS BOOK

27 June-01 July 2018

III. ULUSLARARASI GENÇLİK ARAŞTIRMALARI KONGRESİ

KONGRE BİLDİRİ KİTABI

27 Haziran - 01 Temmuz 2018

NAHCİVAN

KONGRE BİLDİRİ KİTABI ÜÇ BÖLÜMDEN OLUŞMAKTADIR.

1. **BÖLÜM: TAM METİN BİLDİRİLER**
2. **BÖLÜM: ÖZET BİLDİRİLER**
3. **BÖLÜM: POSTER BİLDİRİLER**

III. Uluslararası Gençlik Araştırmaları Kongresi / III. Internatıonal Congress Of Youth Researches
Kongre Bildir Kitabı / Congress Book
Ekim 2018 / October 2018

ISBN: 978-605-83819-9-5

EDİTÖRLER

Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNGÖL (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üy. Levent KARADAĞ (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Doç. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ (Erciyes Üniversitesi)

Bu e-kitabın yayın hakkı Kongre Düzenleme Kurulu'na aittir ve tüm yayın hakları saklıdır. Bildirilerin bilimsel içerikleriyle ilgili sorumluluk yazarlarına aittir. Bu eserin herhangi bir bölümünün kopya edilmesi, başka dillere tercüme edilmesi, basılması ve çoğaltılması Kongre Düzenleme Kurulu'nun iznine bağlıdır. Kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

İletişim Adresi:
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Gençlik Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
Menteşe/MUĞLA
www.genclikkongresi.mu.edu.tr
E-Posta:genclikarastirmalarikongresi@gmail.com
Tel: 0542 4841882

KONGRE ONUR KONUĞU

Vasif TALİBOV
Ali Meclis Başkanı

KONGRE ONURSAL BAŞKANLAR

Prof. Dr. İsmayıl ALİYEV
Nahcıvan Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Mansur HARMANDAR
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. İsmayıl HACIYEV
ABD New York Bilim Akademisi Üyesi
AMEA Nahçıvan Şubesi Başkanı

Prof. Dr. Nevres Hürriyet AYDOĞAN
MSKÜ. Rektör Yardımcısı

DAVETLİ KONUŞMACILAR

Metin KÜLÜNK
26. Dönem İstanbul Milletvekili

Av. Gülay SAMANCI
Cumhurbaşkanı Başdanışmanı
27. Dönem Konya Milletvekili

Feyzullah TECİRLİ
Gençlik Lideri, Yazar ve Şair

KONGRE DÜZENLEME KURULU

KONGRE BAŞKANLARI

Prof. Dr. Zeynep KARAHAN USLU	Çankaya Üniversitesi
Ph. Dr. Hüseyin BAĞIRSOY	Nahcivan Universiteti

KONGRE KOORDİNATÖRLERİ

Assoc. Prof. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ	Erciyes Üniversitesi
Ph. D. Adile TÜMER	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

DÜZENLEME KURULU BAŞKANLARI

Ph. D. Zekeriya BİNGÖL	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Ph. D. Mehman ŞABANOV	Nahcivan Üniversitesi

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Gülay BÖREKÇİ	Mersin Üniversitesi
Prof. Dr. Kutluğ Kağan SÜMER	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Rena SULTANOVA	Azerbaycan İktisat Üniversitesi
Prof. Dr. Şahin KESİCİ	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit Başar SEMİZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Aslı GÜNEŞ	İzmir Demokrasi Üniversitesi
Doç. Dr. Hüseyin ÇEKEN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet BAYANSALDUZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Süsran Erkan EROĞLU	Selçuk Üniversitesi

YÜRÜTME KURULU

Doç. Dr. Asiye KARTAL	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ceyhun ÖZÇELİK	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Ekrem AYAN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Emin ŞIHALİYEV	Nahcivan Üniversitesi
Doç. Dr. Kürşad GÜLBEYAZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Ph. D. Ergün KARA	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Ph. D. Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU	Pamukkale Üniversitesi
Ph. D. Levent KARADAĞ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Ph. D. Mehmet GÜNLÜK	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Ph. D. Sevinj JABBAROVA	Nahcivan Devlet Üniversitesi
Ph. D. Suavi TUNCAY	Ege Üniversitesi

DÜZENLEME KURULU

Öğr. Gör. Nermin AYAZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Öğr. Gör. Erhan İŞLEK	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Öğr. Gör. Kadir BAYSAL	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Öğr. Gör. Şehmuz DEMİRCAN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Öğr. Gör. Seval IŞIKLI	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Öğr. Gör. Burcu DÜZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Gülsüm KERİMOV	Nahcivan Üniversitesi
Receb CEFERLİ	Nahcivan Üniversitesi

KONGRE SEKRETERİ

Esma HAN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

BİLİM KURULU

Prof. Dr. A. Barış BARAZ	Anadolu Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Arda ARIKAN	Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN	Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Banu BAYAR	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bayram COŞKUN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bilal GÖKKIR	İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bilgehan GÜLTEKİN	Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Birol AKGÜN	SDE– Stratejik Düşünce Enstitüsü (Türkiye)
Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN	İstanbul Arel Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ebulfez AMANOQLU	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Prof. Dr. Esra BURCU	Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ	University Of Central Florida (ABD)
Prof. Dr. George GRİGORE	Doğu Dilleri Üniversitesi (Romanya)
Prof. Dr. Gülay BÖREKÇİ	Mersin Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Haci Fexreddin SEFERLİ	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Prof. Dr. Hüseyin TANRIVERDİ	Sakarya Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Irena DARGİNAVİCİENE	Klaipeda University (Litvanya)
Prof. Dr. İhsan SEZAL	TOBB Eko. ve Tek. Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Kılıçhan BAYAR	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Hon. Dr. Matthias GLEİTZE	University Oswiecim (Polonya)
Prof. Dr. Mehmet ESKİN	Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet CİHANGİR	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa TAŞLIYAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Ünv.(Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa ÇELİKTEN	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa TEKİN	İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Nadezda STOJKOVİC	Niş Devlet Üniversitesi (Sırbistan)
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU	Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Raushan AVAKOVA	Al–Farabi Kazak Milli Üniversitesi(Kazakistan)
Prof. Dr. Rena SULTANOVA	Azerbaycan İktisat Üniversitesi (Azerbaycan)
Prof. Dr. Rupprecht BAUR	Duisburg-Essen Universitaet (Almanya)
Prof. Dr. Seyit KASKABASOV	L. Gumilev Avrasya Milli Üniv.(Kazakistan)
Prof. Dr. Somali GUPTA	Dhamdha CLC Government College (Hindistan)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK	Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Süleyman Seyfi ÖĞÜN	Maltepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Şahin KESİCİ	Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. T. M. El-Sayed El-Sakran	American Universtiy of Sharjah (BAE)
Prof. Dr. Tahir BALCI	Çukurova Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Tuncer ASUNAKUTLU	Bakırçay Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Umut AVCI	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi(Türkiye)
Prof. Dr. Valeriy RYALBALKİN	Ukrayna Doğu Dilleri Üniversitesi (Ukrayna)
Prof. Dr. Vefa TAŞDELEN	Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Veli BAXŞALİYEV	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Prof. Hab. Dr.Witold STANKOWSKI	University Oswiecim (Polonya)
Prof. Dr. Zeynep KARAHAN USLU	Çankaya Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Zhanat AİMUKHAMBET	L. Gumilev Avrasya Milli Üniv.(Kazakistan)
Doç. Dr. Abdulkerim GÖK	Kalkınma Bakanlığı Bakan Müş.(Türkiye)
Doç. Dr. Abdurrahman TUFAN	Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ali Fuat ARICI	Yıldız Teknik Üniversitesi(Türkiye)
Doç. Dr. Arif SEFEROV	Nahcivan Üniversitesi(Azerbaycan)
Doç. Dr. Asef ORUCOV	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Asiye KARTAL	Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Aslı GÜNEŞ	Ege Üniversitesi (Türkiye)
Doç Dr. Bülent DENİZ	Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Cavadxan QASIMOV	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Ceyhun MAHMUDOV	Nahcivan Devlet Üniversitesi (Azerbaycan)

Doç. Dr. Çiğdem KILIÇASLAN	Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Dijana GUPTA	Devlet Üniversitesi (B. Hersek)
Doç. Dr. Deniz AKPINAR	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Dilsuz QASIMOV	Nahcivan Üniversitesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Doğan KUTUKIZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Eda ÜSTÜNEL	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ekrem AYAN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Elbrus İSAYEV	Nahcivan Üniversitesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Eli CABBAROV	Nahçivan Üniversitesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Edyta WOOD	Kazimierza Wielkiego Universitesi (Polonya)
Doç. Dr. Emin ŞIHALİYEV	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Ezgi ERTÜZÜN	Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Fahri ÇAKI	Balıkesir Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Filiz YILDIRIM	Ankara Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Flora ELESGEROVA	Turizm və Menc. Univ. (Azerbaycan)
Doç. Dr. Füsun ÖZERDEM	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Gamze GENÇ	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Gökhan EKİM	Ege Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Gulzhanat BEGİMOVA	Al – Farabi Kazak Milli Üniv.(Kazakistan)
Doç. Dr. Harun UÇAK	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Hüseyin ÇEKEN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. İlhami ALİYEV	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. İradə BAĞIROVA	Nahcivan Üniversitesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. İryna M. DRYGA	Ukrayna Milli Bilimler Akademisi (Ukrayna)
Doç. Dr. İsmail ÇAKIR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Karlgash SAREKENOVA	L. Gumilev Avrasya Milli Üniv. (Kazakistan)
Doç. Dr. Kuanyshbek KENZHALİN	L. Gumilev Avrasya Milli Üniv. (Kazakistan)
Doç. Dr. Kutay OKTAY	Kastamonu Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Lina SMİRNOVA	Ukranian State Pedagogical Univ. (Ukrayna)
Doç. Dr. M.Atıf AKSEKİLİ	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Marina V. ROBERTS	Vladimir State Üniversitesi (Rusya)
Doç. Dr. Meftun ALİYEV	Nahcivan Devlet Üniversitesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Meftun İSMAYILOV	Nahcivan Devlet Üniversitesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Mehmet BAYANSALDUZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet MURAT	Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehriban İMANOVA	Nahcivan Üniversitesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Mualla YILMAZ	Mersin Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa DURMUŞÇELEBİ	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa Serdar GENÇ	Kafkas Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa ŞENEL	Kafkas Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Müge K. DAVRAN	Çukurova Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Nasırlı NASURULLAH	Turizm ve Menecment Üniv.(Azerbaycan)
Doç. Dr. Nurlana ALİYEVA	Nahcivan Üniversitesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Nüşabe MEMMEDOVA	Nahcivan Üniversitesi(Azerbaycan)
Doç. Dr. Ömer GİDER	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Özden TAŞĞIN	Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi(Türkiye)
Doç. Dr. Rıdvan CANIM	Trakya Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Sait AKBAŞLI	Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Sara HACIYEVA	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Semra DEMİR BAŞARAN	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Senan ALİYEV	Turizm ve Menecment Üniv. (Azerbaycan)
Doç. Dr. Servet KAVAK	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Sıtkı YILDIZ	Kırıkkale Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Susran Erkan EROĞLU	Adana Bilim ve teknoloji Üni.(Türkiye)
Doç. Dr. Türkan TURAN	Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Toğrul HALİLOV	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Doç. Dr. Ümit ÜNÜVAR GÖÇEOĞLU	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Yalçın ÖZDEMİR	Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Yusuf CAN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Zekeriya MIZIRAK	Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Zeliha TRAŞ	Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Zeyneb QULİYEVA	AMEA Nahcivan Bölmesi (Azerbaycan)
Ph. D. Abdullah AKPINAR	Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Abdullah MERT	Uşak Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Adile TÜMER	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Ali Serdar SAĞKAL	Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Alpaslan GÖZLER	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Arzu AKCAN	Akdeniz Üniversitesi(Türkiye)
Ph. D. Arzu GÜRDOĞAN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Aysun ERGİNER	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv. (Türkiye)
Ph. D. Bahar KÜLÜNKOĞLU	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Barbaros YALÇIN	Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Bayram AKAY	Kırklareli Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Birgül ÖZKAN	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Ervin KOVACEVİC	International Sarajevo University (B. Hersek)
Ph. D. Emre YAKUT	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Ergin ERGİNER	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv. (Türkiye)
Ph. D. Ergün KARA	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Erkan EFİLTİ	Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Ç. Girgin BÜYÜKBAYRAKTAR	Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Evrim ÇETİNKAYA YILDIZ	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Ferhat ÜSTÜN	Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Gonca KARAYAĞIZ MUSLU	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Gül AKTAŞ	Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU	Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Gülbahar KORKMAZ ASLAN	Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Gürcan ÇETİN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Hacer ATAMAN	İstanbul Medeniyet Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Halil ŞEN	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Halime TOZAK YILDIZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Hasan Hüseyin AYGÜL	Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Hatice İrem ÖZTEKE KOZAN	Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Hülya BAYBEK	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Hüseyin FİDAN	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. İbrahim ARPACI	Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. İbrahim ÇÜTCÜ	Hasan Kalyoncu Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. İrem ÖZTEKE	Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. İsa SPAHİU	Uluslararası Balkan Üniversitesi (Makedonya)
Ph. D. İsmail ÇINAR	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. İsmail KIRBAŞ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Kadir ÇAYIR	Çankırı Karatekin Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Leman İNANÇ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Levent KARADAĞ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Mehmet GÜNLÜK	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Mehmet MURAT	Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Mehmet Surur ÇELEPİ	Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Mehmet ŞAKİROĞLU	Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Michael NELSON	Finlandiya Turku Üniversitesi (Finlandiya)
Ph. D. Mine MÜFTÜLER	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Musa PEKER	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Minela KERLA	Saraybosna Devlet Üniversitesi (B. Hersek)
Ph. D. Naciye TOK	Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)

Ph. D. Natalia CHEREDNİCHENKO	Ukranian State Pedagogical Univ. (Ukrayna)
Ph. D. Oğuzhan AYTAR	Karamanoğlu Mehmetbey Üniv. (Türkiye)
Ph. D. Öznur KÖRÜKCÜ	Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Rahşan KOLUTEK	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv. (Türkiye)
Ph. D. Savaş KARAGÖZ	Aksaray Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Serkan ÜNSAL	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üni. (Türkiye)
Ph. D. Serap ÜRÜT KELLECİ	Aksaray Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Serkan BALLI	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi(Türkiye)
Ph. D. Serkan ÜNSAL	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv.(Türkiye)
Ph. D. Sibel Turhan TUNA	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Sevcan ATAY TURAN	Akdeniz)Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Sezer ER GÜNERİ	Ege Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Tendü Hilal GÖKTUĞ	Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Vehbi BAYHAN	İnönü Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Yasin BİLİM	Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)
Ph. D. Zülfikar BAYRAKTAR	Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi (Türkiye)

KATILIMCI ÜLKELER	PARTICIPATING COUNTRIES
Türkiye Cumhuriyeti	Republic of Turkey
Kıbrıs Cumhuriyeti	Cyprus Republic
Azerbaycan Cumhuriyeti	Republic of Azerbaijan
Nahcivan Özerk Cumhuriyeti	Autonomous Republic of Nahcivan
Kazakistan Cumhuriyeti	Republic of Kazakhstan
Birleşik Arap Emirlikleri	United Arab Emirates
Portekiz Cumhuriyeti	Portugal Republic
Polonya Cumhuriyeti	Republic of Poland
Lübnan Cumhuriyeti	Republic of Lebanon
İngiltere	Britinia

ÖNSÖZ

Geleceğimizi oluşturan gençlerimizin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda daha etkin, daha belirleyici bir rol almaları gerekmektedir. Kongremiz; gençlerin karşılattıkları sorunların tespiti, çözüm önerileri hatta çözümleri tartışmak ve bu çözümleri hayatlarında kalıcı olarak uygulayabilmelerini sağlamak, gençlik sorunları ve gençlik Yaklaşımları alanlarında çalışma yapan akademisyenlerin çalışmalarını duyurmalarına, bilimsel bir platformda sunmalarına imkan vermek amacıyla düzenlenmektedir.

Ülkemiz nüfus oranlarında önemli bir paya sahip olan genç nüfusu, pek çok konu başlığında bilimsel açıdan incelemek, geleceğimize yapacağımız en önemli katkılardan biridir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Gençlik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu olarak kararlı bir sorumlukla başlattığımız kongremizin gelenekselleşerek, konuya ilgili herkes için yararlı bir kaynak olacağına inanmaktayız. Alanında birbirinden saygın, değerli akademisyenlerden oluşan kurullarıyla kongremiz, gittikçe genişleyen bir katılımcı kitlesiyle birlikte önümüzdeki yıllarda da bilime hizmet etmeye devam edecektir. Kongrenin önemi ise akademisyenler, eğitim sektörü planlayıcıları ve politika belirleyicileri ile uygulayıcıları arasında, kongre teması çerçevesinde, farkındalık oluşturarak aralarındaki işbirliğinin geliştirilmesine yardımcı olmaktır.

Kongremizin ilkini Marmaris'te, ikincisini Fethiye'de ve üçüncüsünü ise bu yıl kardeş ülke olan tek Millet iki devlet Azerbaycan'ın Nahcivan Kentinde gerçekleştiriyoruz. İnşallah kongremiz bundan böylede Türkiye'mizde ve diğer kardeş devletlerde düzenlenerek yoluna devam edecektir.

III. Uluslararası Gençlik Araştırmaları Kongresine yedi ayrı ülkeden katılımcı olmuştur. Türkiye Cumhuriyet'inin 40 ayrı Üniversitesinden, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin 3, Nahcivan Özerk Cumhuriyeti 4 ayrı Üniversitesinden, Kırgızistan'dan 1 Üniversitesinden ve 3 de diğer Kurumlardan Kıbrıs Cumhuriyetinden, Birleşik Arap Emirliklerinden, Portekiz Cumhuriyet'inden, Polonya Cumhuriyeti'nin den, Lübnan Cumhuriyet'inden, ve İngiltere'den, toplamda 57 ayrı birimden, Tam Metin Bildir ve Özet Bildiri gönderilmiştir. Bu Birimlerden değerlendirilmek üzere toplam 137 bildiri ve 2 poster Kongre Yürütme Kurulu'na ulaşmıştır. Her bildiri, Kongre Yürütme Kurulu'nca Kongre Bilim Kurulu içerisinde uzmanlık alanlarına göre seçilen üç hakeme (yazar isimleri gizlenmek suretiyle) gönderilmiştir. Kabul önerisi alan bildiriler, Kongre Yürütme Kurulu'nca "Kongre Yazım Kılavuzu"na uygunluğu açısından sadece şekil yönünden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda 93 bildiri ve 1 poster bildiri kongre kitabında yayınlanmak ve kongrede sunulmak üzere kabul görmüştür.

Kabul edilen bildirilerin yayımlandığı Kongre Özet Kitabı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sözlü olarak sunulan bildirilerin özetleri, ikinci bölümde ise poster olarak sunulan bildirilerin özetlerine yer verilmiştir. Kabul edilen ve edilmeyen bildiri sahiplerine kongreye olan ilgi ve emeklerinden dolayı teşekkür ederiz. Kongre çalışmalarımıza katkıda bulunan Onur Kurulu, Danışma Kurulu ve Bilim Kurulu Üyelerine de ayrıca teşekkürü bir borç biliriz.

Kongrenin düzenlenmesinde desteklerini esirgemeyen, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rektörlüğü'ne, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Süleyman Özdemir'e, Nahcivan Üniversitesi Yönetim Kurulu Başkanı Doç. Dr. Seymur Talıbov'a, Nahcivan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İsmayıl Aliyev'e, AMEA Nahcivan Şubesi Başkanı Prof. Dr. İsmayıl Hacıyev'e, Kongre Başkanları Prof. Dr. Zeynep Karahan Uslu'ya ve Ast. Prof. Huseyn Baghirsoylu'ya, Kongre Koordinatörleri Doç. Dr. Hasan Bozgeyikli ve Dr. Öğr. Üyesi Adile Tümer'e, Düzenleme Kurulu Başkan Yrd. Ph. D. Mehman Şabanov'a, Dr. Öğr. Üyesi Zülfikar Bayraktar'a, Dr. Öğr. Üyesi Yalçın Kahya'ya, Doç. Dr. Emin Şıhaliyev 'e, Ph. D. Sevinj Jabbarova, ayrıca Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Rektör Yrd. Prof. Dr. N. Hürriyet Aydoğan'a, bizi hiçbir zaman yalnız bırakmayan İstanbul Milletvekilimiz Metin Külünk'e, Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Gülay Samancı'ya, Gençlik Lideri kıymetli dostum Feyzullah Tecirli'ye, Kongreni başından sonuna tüm evresinde bana yardımcı olan Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu Müdürü Dr. Öğr. Üyesi Levent Karadağ'a, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu Öğr. Gör. Kadir Baysal ve Öğr. Gör. Erhan İşlek'e, Kongre Sekretaryasını yürüten Esma Han'a ve eşim Yasemin Bingöl'e katkılarından ve emeklerinden dolayı teşekkür ederim.

Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNGÖL
Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı

ÖNSÖZ

Bugün sosyal bilimlerden siyasete herkesin ittifak ettiği gerçek, ülkeleri ve toplumları güçlendiren unsurun insan sermayesi, en kıymetli kısmının da gençler olduğu gerçeği. Ancak asıl olan bu tespitten sonrasında, yani gençliği anlamakta, ihtiyaçlarına doğru karşılıklar üretebilmekte. Gençliği anlamaksa ülkelerin ve Dünya'nın geleceğinin nasıl olacağını anlamayı sağlayacak.

Bu bağlamda aslında bugünün Dünya'sı da yeni anlamalara ihtiyaç duyuyor. Doksanlı yıllardan itibaren Fukuyama'nın tarihin sonu tezi liberalizmin hükümdarlığı savunusuna dayandığı ve tek tip medeniyet tasavvuru dayattığı için eleştirilirken, bu yaklaşımın bir tür alternatifi, anti-tezi olan Huntington'un Medeniyetler Çatışması yaklaşımı toplumlar arası zıtlıkların evrenselliği ve güç ilişkilerine vurgu üzerinden zuhur etmişti. Ayrışma ve ayrıştırmanın izdüşümü olan bu tezlerin kimi öngörülerininse 2020'lere gelirken adeta adım adım gerçekleşmekte olduğu, demokratik değerler, çok kültürlülük, uzlaşmacılık, farklılıklardan doğan zenginlik tasavvurunun bizzat toplumlar eliyle ötelenebildiği bir Dünya'da yaşadığımızı, gençlerinde işte bu Dünya'da yetişerek yarınları nasıl inşa edeceklerini kavramaya çalışıyoruz. Gençler ve elbette tüm insanlık bütün ilerlemelere karşın, değer ve kavrayışlar anlamında bir büyük gerilemeyi mi tercih edecek? Çağın ruhu otoriterliğin, ekonomik eşitsizliğin, bunlara bağlı olarak nefret suçu dalgasının yükselişine mi endekslenecektir? Ve asıl soru hepimiz için budur.

Sorunun cevabı gençler eliyle verilecek, ortak geleceğimiz tam da bu cevaba göre inşa edilecektir. Ve şu da bir başka açık gerçektir ki gençlik ne homojen bir bütündür, ne de biçim verilecek bir oyun hamuru. Ancak Alman felsefeci G. Wilhelm Leibniz'in ifade ettiği gibi" gençliği iyiye yönelten, insanlığı iyiye yöneltir" ve toplumun bu en kıymetli kısmına muhakkak ki yatırım yapılmalıdır. Ancak bu yatırım; çapı ve bilimsel katma değeri her geçen yıl güçlenen Kongremiz aracılığıyla da gündeme getirileceği gibi anlamaya, analize dayalı, tasavvurlara değil hakikate yaslanan, çözüm odaklı yaklaşımlara sahiplenerek yapıldığı takdirde netice getirebilecektir.

Bu bağlamda konuyu Türkiye üzerinden çerçevelersek, ülkemiz 2000'li yıllardan bu yana büyük bir değişim süreci yaşamaktadır. Ve süreci hızlandırmak; ancak birey olma bilincine sahip, sorgulayan, demokrasiyi tümüyle benimsemiş yeni nesillerle mümkün olabilir. Etnik ve dini çeşitliliği yüksek ülkemizde; sosyal barışımızın teminatı gençlerimizin farklılıkları zenginlik olarak benimsemesi ve demokrasiye yönelik kavrayışları olacaktır.

Cumhuriyet tarihi maalesef gençleri siyasetten dışlayan, hak taleplerini görmezden gelen acı deneyimlerle doludur. Ancak bugün 18 yaşında milletvekili seçile bilinen, diğer bir ifadeyle yönetsel irade anlamında gençlerine güveni tam bir Türkiye profiline ulaşılmıştır. Ülkemizde henüz birkaç gün önce yapılan Genel Seçimlerde 20'li yaşlarının başındaki genç kızlarımızın parlamenter olarak görev üstlendiği bir dönemi yaşarken, daha iyiyi umut etmenin ve bu doğrultuda talepkâr olmanın tam zamanıdır. Artık gençliğin ihtiyaçlarına kamu otoritelerinin çok daha fazla hassasiyet sergilediği, bu konuda çalışan 2011 itibariyle yeniden kurulan münferit bir bakanlığın olduğu, gençlere yönelik kültür, spor, sosyalleşme olanaklarının arttırıldığı bir dönemdeyiz. Fakat hepimizi gururlandıran gelişmeler kadar yürünecek yolların da olduğu nettir.

Bu konuda yapılan çalışmalar açık olarak göstermektedir ki, hem gençler değişmekte, hem de sınıf, sosyal grup aidiyetleri, değer dünyaları açısından kendi içinde büyük çeşitlilik göstermektedir. Ancak mevcut tüm çeşitliliğine rağmen; ortak paydaları, ortak beklentileri tespit mümkün, yarınlarımız için elzemdir. Gençlerin sorun ve beklentileri; ekonomik, psikolojik, sosyolojik, ideolojik, fizyolojik ve kuşaklar arası iletişim çatışmaları ana başlıkları üzerinden devam etmektedir.

Bu meselelerin kavranışı açısından; temel hukuk metnimiz Anayasa'daki gençleri konu alan 58. Md'de, Devlete gençleri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten koruma görevi yüklenmesi önemlidir. Fakat sadece korumacı bakışa sahiplenmekle sınırlandırılmamalıdır. Ahlaki değer ve tutumlardaki kimi değişimleri deformasyona dönüştürmemek, milli değerlere sahiplenişi güçlendirebilmek için, gençlerin ihtiyaçlarının çeşitliliğinin kavrayıp, aynı çeşitlilikte ve basmakalıplıktan uzak yaklaşımlar, süreklilik ilkesiyle geliştirilmeye devam edilmelidir. Bütün bu meseleler gibi kamu politikaları eliyle gençleri güçlendirme, öz saygı gelişimini arttırma, bireysel potansiyelin keşfi, farklılıklara saygı duyma, sosyal ve politik kararlara katılmalarını güçlendirecek mekanizmaların çoğaltılması da bir o kadar önemlidir.

Kongremizde de pek çok alt başlık üzerinden bu ihtiyaçlar ele alınacak olup, ortaya konacak bilimsel perspektifle, akademik camialar kadar, Türkiye ve kardeş ülke Azerbaycan'ın karar alıcılarına da etkin fayda sağlanacaktır. Bu noktada bir son söz olarak gençlere odaklanan tüm çalışmalarda geleceği artık farklılıklar ve yaratıcılığın şekillendirdiği fikrini merkeze almak, ülkelerimizin rekabet gücünü arttırmak ve yarınlarımızın teminat altına almak adına en önemli garantimiz olacaktır diyor, Kongre Eş Başkanı olarak bu yetkin çalışma ortamında emeği geçen Öğr. Gör. Dr. Zekeriya Bingöl'e, tüm çalışma arkadaşlarıma, Nahcivan Üniversitesi yönetimi ve akademisyenlerine sizlerin huzurunda bir kez daha teşekkür ediyor, saygı ve muhabbetlerimi ifade ediyorum.

Prof. Dr. Zeynep KARAHAN USLU
Kongre Başkanı

İÇİNDEKİLER

SÖZLÜ OLARAK SUNULAN TAM METİN BILDIRILER / FULL TEXT PROVIDED IN ORAL	Sayfa
Genç Öğretmen Adaylarının 21. Yüzyıl Becerilerine Sahip Olma Düzeylerinin İncelenmesi (Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği) **Dr. Öğr. Üyesi Yalçın DİLEKLİ, Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZ**	1
Gençlere Göre 21. Yüzyıl Becerilerinin Kazandırılmasında Görev ve Sorumluluk Bilincinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Aile, Çevre, Okul, Bireysel Özellikler, Medya) **Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZ, Dr. Öğr. Üyesi Yalçın DİLEKLİ**	18
Öğretmen Adaylarının Akademik Sahtekârlık Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi **Öğr. Havva Nur AYANA**	26
Üniversite Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığının (Nomofobi) Genel Erteleme Üzerindeki Etkisi **Dr. Öğr. Üy. Abdullah MERT, Öğrenci Ayşe AKIN**	35
Üniversite Öğrencilerinin İyilik Hali İle Beden Memnuniyeti Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi **Dr. Öğr. Üy. Abdullah MERT, Öğrenci Meliha KAHRAMAN**	43
Havaalanı Yer Hizmetlerinde Çalışan Personelin Takım Çalışması Anlayışı: Milas-Bodrum Havaalanı Örneği **Öğr. Gör. Kadir BAYSAL, Dr. Öğr. Üyesi Ergün KARA**	53
Yiyecek-İçecek Tercihinde Çeşitlilik Arayışı Davranışı: Üniversite Gençlerinin Balık Tüketimine Yönelik Bir Araştırma **Öğr. Gör. Kadir BAYSAL, Dr. Öğr. Üyesi Melahat YILDIRIM SAÇILIK**	60
Günümüz Gençlerinin Şekerli İçecek Tüketimleri **Doç. Dr. Saime KÜÇÜKKÖMÜRLER, Selaattin YİĞİT**	74
Otel İşletmelerinde Genç Çalışanların Mutfaktaki Gıda Güvenliği, Önemi Ve HACCP Uygulamaları **Dr. Öğr. Üyesi Aktolkin ABUBAKİROVA, Arş. Gör. Aziza SYZDYKOVA, Omarova Aizhan IGİLİKOVNA, Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNÖL**	81
Dijital Anlatıların Turistik İmaj Oluşturmada Gençlerin Rolü: Nahcivan Özerk Cumhuriyeti Turistik Anlatılar Açısından Analizi **Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ, Dok. Öğr. Ziyad GULİYEV, Dok. Öğr. Dilbar GULİYEVA**	89
Gençlik Turizminin Küresel Düzeyde Değerlendirilmesi **Araş. Gör. Aziza SYZDYKOVA, Dr. Öğr. Üyesi Aktolkin ABUBAKİROVA, Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNGÖL**	97
Turizm ve Aşçılık Öğrencilerinin Mutfak Departmanına Tutumları: Ortaca Örneği **Öğr. Gör. Selma ATABEY, Dr. Öğretim Üyesi Levent KARADAĞ, Öğr. Gör. Ümit KARADAĞ**	107
Iğdır'a İran'dan Gelen Yabancı Ve Genç Turist Profili **Dr. Öğr. Üyesi Gülşen BAYAT**	116
Genç Otel Çalışanlarının Demografik Özellikleri İle İş Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkiler: Iğdır, Kars, Ağrı, Ardahan İlleri Örneği **Dr. Öğr. Üyesi Gülşen BAYAT, Öğr. Gör. Arslantürk AKYILDIZ**	121
Genç Çalışanlarda İş Tatminini Etkileyen Liderlik Tarzları: Sanayi İşletmelerinde Bir Araştırma **Dr. Öğr. Üyesi Ergün KARA**	131
Nahcivan Özerk Cümhuriyyetinde Gençlerin İstihdam Meselesi **Doç. Dr. Flora ALESGEROVA, Doç. Dr. Cavadxan QASIMOV, Doç. Dr. Sedaket AHMEDOVA**	137
Kazakistanlılarin Modern Turizm Uygulamalari (Sosyolojik Analiz) **Uzm. Zhannat BEXULTAN, Ph. D. Aktolkyn ABUBAKİROVA, Doç. Dr. Raushan JAPPAROVA**	144
Kültürel Miras Unsurlarından Kaşenlik Âdeti'nin Gençlik Turizmi Kapsamında İncelenmesi **Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ, Arş. Gör. Merve ÖZ**	149
Nahcivan Özerk Cumhuriyeti Gençlik Turizm İmkânlarının Analizi **Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ, Doç. Dr. Mehriban İMANOVA, Dok. Öğr. Dilber GULİYEVA**	163
Gənclərin Mənəvi Dəyərlər Kontekstində Dini Etiqad və İqamətgahların Rolü **Dok. Öğr. Elmira ABASOVA, Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNGÖL**	168
Gençlerde Yaratıcı Düşüncenin Geliştirilmesinde Mitlerin Kullanımı Üzerine Bazı Düşünceler **Arş. Gör. Kübra YILDIZ ALTIN**	172
Bölüm Tercihi, Akademik Başarı, Alana Yönelik Kitap Okuma ve Film İzleme Alışkanlıkları İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma **Prof. Dr. Mehmet CİHANGİR, Arş. Gör. Erhan ERGİN**	180
Gençlik Ve Sosyalleşme Aracı Olarak Cep Şak İmgeler **Doç. Dr. Semra ÇEVİK, Doç. Dr. Roy JREİJİTY**	189

Geleceğimizin Gençleri Okul Öncesi 4-6 Yaş Grubu Çocukların Kahvaltı Durumları Ve Dekoratif Sunum Örnekleri **Öğr. Gör. Nağme ŞİRVAN BORAN**	198
Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişki **Öğr. Emre UÇAR, Dr. Öğr. Üyesi Adile TÜMER, Arş. Gör. Aylin TANER,** **Prof. Dr. Nevin AKDOLUN BALKAYA**	209
Üniversite Öğrencilerinin Kadına İlişkin Namus Anlayışı İle İlgili Tutumları **Blm. Uzm. Burcu ŞANLI**	214
Üniversite Öğrencilerinin HİV/AİDS Konusundaki Bilgilerinin Artırılmasında Film Gösterisinin Etkisi **Prof. Dr. Gülay BÖREKÇİ, Öğr. Gizem HAYTA, Dr. Öğr. Üyesi Semra ERDOĞAN**	223
Madde Bağımlılığı Hakkında Meslek Lisesi Öğrencilerine Verilen Akran Temelli Eğitimin Etkinliğinin Değerlendirilmesi **Prof. Dr. Gülay BÖREKÇİ, Dok. Öğr. Derya AKDENİZ UYSAL, YL. Öğr. Arzu ÖZEL,** **Uz. Hem. Döne AKSU**	229
Alkol- Madde Bağımlısı Gençlerde Nörokognüsyon Ve Psikiyatrik Bozukluklar **Doç. Dr. Gülseren KESKİN, Doç. Dr. Aysun BABACAN GÜMÜŞ,** **Dr. Öğr. Üyesi Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU**	235
Bir Fakültedeki Son Sınıf Öğrencilerin Sorumluluk Duygusu Ve Sorumluluk Davranışı **Dr. Öğr. Üyesi Adile TÜMER, Fatma BİRGİLİ**	240
Hemşirelik Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Aramada Kendini Damgalama Ve Ruhsal Hastalıklara Yönelik İnançlarının İncelenmesi **Dr. Öğr. Üyesi Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU, Doç. Dr. Türkan TURAN,** **Dr. Öğr. Üyesi Gülbahar KORKMAZ ASLAN, Doç. Dr. Asiye KARTAL,** **Dr. Öğr. Üyesi Bilgin KIRAY VURAL**	244
Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Etkileyen Faktörler **Doç. Dr. Asiye KARTAL, Dr. Öğr. Üyesi Gülbahar KORKMAZ ASLAN,** **Doç. Dr. Türkan TURAN, Dr. Öğr. Üyesi Adile TÜMER**	248
Hemşirelik Birinci ve Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Öz Yeterlilik Düzeyleri ve Yeme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi **Arş. Gör. Sümeyye KAYA, Arş. Gör. Güzide ÜĞÜCÜ, Prof. Dr. Rana YİĞİT**	254
Lise Öğrencilerinin E-Sağlık Okuryazarlığı Düzeyleri ve Sağlığı Geliştirme Davranışları İle İlişkisi **Dr. Öğr. Üyesi Gülbahar KORKMAZ ASLAN, Doç. Dr. Asiye KARTAL,** **Doç. Dr. Türkan TURAN, Dr. Öğr. Üyesi Gülay TAŞDEMİR, Öğr. Cansel KOCAKABAK**	260
Lise Öğrencilerinin E-Sağlık Okuryazarlığı Düzeylerinin Bazı Faktörler İle İlişkisi **Doç. Dr. Türkan TURAN, Dr. Öğr. Üyesi Gülay YİĞİTOĞLU, Doç. Dr. Asiye KARTAL,** **Dr. Öğr. Üyesi Gülbahar KORKMAZ ASLAN, Hemşire Bakiye PINAR**	266
Ebelik Öğrencilerinin Manevi Bakımla İlgili Algısı Ve Yeterlilikleri: Türkiye'nin Batısından Bir Örnek **Dr. Öğr. Üyesi Gülengül MERMER, Arş. Gör. Dr. Mahide DEMİRELÖZ AKYÜZ,** **Doç. Dr. Hafize ÖZTÜRK CAN**	272
Gençlerin Geleneksel Değerleri ve Aile Bağlarının Diğer Kuşaklarla Karşılaştırması **Dr. Öğr. Üyesi Hüsne DEMİREL**	275
Gençlerin Kişiliklerinin Stresle Başa Çıkma Tarzlarına Etkisi **Dr. Öğr. Üyesi Hüsne DEMİREL, Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARIKAN ONUR**	282
Gençlerde Obezitenin Önlenmesinde ve Sağlıklı Yaşamın Desteklenmesinde Akdeniz Diyetinin Rolü **Öğr. Gör. Songül KILINÇ ŞAHİN, Öğr. Gör. Erhan İŞLEK**	290
Psikolojik Danışmanlık Ve Rehberlik İle Psikoloji Bölümü Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Ve Psikolojik Danışma Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi **Doç. Dr. Mustafa DURMUŞÇELEBİ, Dr. Öğr. Üyesi Şaban KARAYAĞIZ**	294
Üniversiteli Gençlerin Sosyal Uyum Düzeyleri İle Dünyaya İlişkin Varsayımları Arasındaki İlişki **Doç. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AVCI**	304
Üniversiteli Gençlerde Olumsuz Değerlendirilme Korkusu İle İlişkilerde Güven Arasındaki İlişki **Öğr. Emre ELMALI, Doç. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ**	318
Ebelik Bölümü Öğrencilerine Verilen Genital Hijyen Eğitiminin Genital Hijyen Davranışları Üzerine Etkisi **Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül DURMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜN**	325

Gençlerin Beslenme Sorunları **Öğr. Gör. Yusuf YİĞİT, Öğr. Gör. Emine AY YİĞİT**	330
Tüketim Kültürü Ve Gençlik **Öğr. Gör. Emine AY YİĞİT, Öğr. Gör. Yusuf YİĞİT**	333

SÖZLÜ OLARAK SUNULAN ÖZET BILDIRI	Sayfa
Ortaokul Öğrencilerinin Aile İlişkileri Ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi **Dr. Öğr. Üyesi Abdullah MERT, Öğr. Meliha KAHRAMAN**	340
Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Duygusal Ve Sosyal Özyeterlik Algıları İle Meslek Kararı Verme Özyeterlik Algıları Arasındaki İlişki **Doç. Dr. Susran Erkan EROĞLU, Dr. Öğr. İbrahim Halil CAN, Öğr. E. Emre BOĞAZLIYAN**	341
Üniversiteli Gençlerin Politik Katılım Ve Politik Yeterlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi **Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AVCI, Doç. Dr. Özden TAŞĞIN,** **Prof. Dr. Tharwat Mohamed El-Sayed EL-SAKRAN,**	342
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri ve Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi **Öğr. Atike POLAT, Öğr. Edanur TUTAR, Öğr. Yeliz BAKIR**	343
Gençlik'te Eğitimin Önemi **Dr. Öğr. Üyesi Gülşen BAYAT**	344
Gençlerin Kariyer Gelişiminde Bir Alternatif: Online Eğitim Programları **Doç. Dr. Susran Erkan EROĞLU, Dok. Öğr. İbrahim Halil CAN, Ph. D. Carlos Pedro FERREİRA**	345
Ortaokula Devam Eden Çocukların Çevreye Yönelik Tutumları Ve Etkileyen Etmenlerin Belirlenmesi **Doç. Dr. Gülendam KARADAĞ, Dr. Öğr. Üyesi Meryem ÖZTÜRK HANEY,** **Doç. Dr. Fatma Şeyda ÖZBIÇAKÇI**	346
Naxçıvan Muxtar Respublikasında Emal Sənayesinin İnkişafı Və Pespektivləri **Ph. D. Sevinc CABBAROVA**	347
Uzaktan Eğitimin Gençler Açısından Değerlendirilmesi **Öğr. Gör. Fatma AYAN**	348
Üniversiteli Gençlerin Psikolojik İhtiyaçları İle Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin İncelenmesi **Öğr. Seval YILMAZ, Öğr. Sultan POLAT**	349
Gençlerin Siber Zorbalıkları İle İnternet Bağımlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi **Öğr. Ömer Faruk AKBULUT, Öğr. Ebru YILMAZ, Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNGÖL,** **Feyzullah TEÇİRLİ**	350
Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Bilimsel Epistemolojik İnançları İle Matematik Dersi Başarısı Arasındaki İlişki **Doç. Dr. Özden TAŞĞIN, Dr. Öğr. İbrahim Halil CAN, Öğr. Emrullah Emre BOĞAZLIYAN**	351
Üniversiteli Gençlerin İlişkide Farkındalık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi **Öğr. Ayşenur AŞIK, Öğr. Ayşegül ŞİMŞEK, Öğr. Fatma Nur KAYABAL**	352
Genç Lider Yöneticilerin Örgütlerde Problem Çözme Becerilerinin Kavramsal Olarak İncelenmesi ve Analizi **Dr. Öğr. Üyesi Ergün KARA, Öğr. Gör. Kadir BAYSAL, Dok. Öğr. Feyzullah TECİRLİ**	353
Somut Olmayan Kültürel Mirasımız Olan Sıra Gecelerinin Gençlerin Kültür Algısı Üzerine Etkisi **Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNGÖL, Dr. Öğr. Üy. Levent KARADAĞ, Öğr. Gör. Nermin AYAZ**	354
Genç Bireylerin Yenilebilir Otları ve Çiçekleri Tüketme Eğilimi: Datça Örneği **Öğr. Gör. Ümit KARADAĞ*, Dr. Öğr. Üyesi Levent KARADAĞ**	355
Presenting Scientific Culture for Youth with Awareness **Ph. D. Iwona FLOREK**	356
Üniversite Gençliğinin Turizme Bakış Açısı: İstanbul Arel Üniversitesi Örneği **Dr. Öğr. Üyesi Gül YILMAZ**	357
Türk Mutfağının Gençlere Tanıtılmasında Gurmenin Rolü **Doç. Dr. Saime KÜÇÜKKÖMÜRLER, Arş. Gör. Mehmet KIZILELİ**	358
Gastronomi Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin Mesleklerine Yönelik Metafor Algılarının Değerlendirilmesi **Öğr. Gör. Ömür ALYAKUT, Doç. Dr. Saime KÜÇÜKKÖMÜRLER**	359

Turizm Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Öğretim Kalitesine Yönelik Algıları **Öğr. Gör. Ömür ALYAKUT, Dr. Öğr. Üyesi Tülay POLAT ÜZÜMCÜ**	360
Gençlik ve Sosyal Medya **Öğr. Gör. Zehra TÜRK, Öğr. Gör. Erhan İŞLEK**	361
Üniversite Öğrencilerinin Gençlik Turizmine İlişkin Algılarının Ölçülmesi: Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu Örneği **Öğr. Gör. Zehra TÜRK, Öğr. Gör. Erhan İŞLEK**	362
Ergenlerin Empatik Eğilimleri İle Özgeci Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi **Dr. Öğr. Üyesi Adile TÜMER, Ayla AYKAÇ KOÇAK, Emre UÇAR, Faruk ATILGAN**	363
Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetini Kabul Etme Düzeylerinin Belirlenmesi **Öğr. Gör. Asiye UZEL, Doç. Dr. Duygu VEFİKULUCAY YILMAZ,** **Dr. Öğr. Üyesi Tuba GÜNER EMÜL, Doç. Dr. Semra ERDOĞAN**	364
Ebelik Bölümü Öğrencilerinde Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları İle Sınavların İlişkisi **Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül DURMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜN**	365
Akran Temelli Eğitimin Öğrencilerin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Konusundaki Bilgi Düzeylerine Etkisi **Prof. Dr. Gülay BÖREKÇİ, Dok. Öğr. Derya AKDENİZ UYSAL, YL. Öğr. Hemşire Arzu ÖZEL, Bil. Uzm. Hemşire Döne AKSU**	366
Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyleri ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi **Prof. Dr. Ayda ÇELEBİOĞLU, Öğr. Gör. Asiye UZEL, Doç. Dr. Duygu VEFİKULUÇAY YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Tuba GÜNER EMÜL, Arş. Gör. Filiz DEĞİRMENCİ**	367
Hemşirelik Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi **Dr. Öğr. Üyesi Sibel ŞENTÜRK, Öğr. Hemş. Cuma DEMİR, Öğr. Hemş. Mine OKCU**	368
Hemşirelik Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı İle Psikolojik Dayanıklılık Ve Yetersizlik Duyguları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi **Uzm. Hem. Nesrin ÇUNKUŞ, Dr. Öğr. Üyesi Gülay T. YİĞİTOĞLU, Uzm. Ebru AKBAŞ**	369
Üniversiteli Gençlerin Eş Seçimi Mitlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi **Öğr. Büşra ÇALIM, Öğr. Nuran YÜKSEK**	370
Eroin Bağımlısı Olan Bireylerin Umutsuzluk Düzeyleri İle Sosyal Destekleri Arasındaki İlişki **Doç. Dr. Mualla YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Serpil TÜRKLEŞ, Araş. Gör. Zeliha YAMAN, Hemş. Meltem ÖZDEMİR, Dr. Öğr. Üyesi Semra ERDOĞAN**	371
Adölesanların Cep Telefonu Kullanma Özelliklerinin Uyku Kalitesi Üzerine Etkisi: Orta Anadolu Örneği **Doç. Dr. Nazan KILIÇ AKÇA, Dr. Öğr. Üyesi Sibel ŞENTÜRK,** **Dr. Öğr. Üyesi Selda YÜZER ALSAÇ**	372
Sağlık Alanında Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Ruhsal Durumları İle Sosyal Destekleri Arasındakı İlişki **Uz. Hemşire Ayşe AYDINDOĞMUŞ, Doç. Dr. Mualla YILMAZ**	373
Gençliği Sporla Ve Sporculukla Eğitmek **Prof. Dr. Nevres H. AYDOĞAN, Dr. Öğr. Üyesi Cem YALINKILINÇ**	374
Gençlerin Kişiliklerinin Stresle Başa Çıkma Tarzlarına Etkisi **Dr. Öğr. Üyesi Hüsne DEMİR, Araş. Gör. Dr. Neslihan ARIKAN ONUR**	375
Abay Kunanbayev'in Eserlerinde Gençliğe Öğütler **Doç. Dr. Ekrem AYAN**	376
Üniversite Gençliğinin Tarihe Bakışı: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğrencileri Örneği **Dr. Öğr. Üyesi Melike SARIKÇIOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Özlem DEMİRKIRAN**	377
Türk Halk Müziğinin Gelecek Kuşaklara Aktarılmasında Genç Bireylerin Rolü **Öğr. Gör. M. Seval IŞIKLI**	378
Türk Halk Oyunlarının Genç Bireylerle Gelecek Kuşaklara Aktarılması **Öğr. Gör. M. Seval IŞIKLI**	379
Bölgelerin Kalkınma Düzeyindeki Farklar Ve Gençlerin İstihdam Sorunu: Karşılıklı İlişki ve Bağımlılık **Doç. Dr. Ceyhun MAHMUDOV**	380
Sənayenin Modernləşdirilməsində İnsan Kapitalının Rolu və Onun Formalaşmasında Gəncliyin Qiymətləndirilməsi **Doç. Dr. Mehriban İMANOVA**	381

Bosna Hersek Savaşı'nın Boşnaklar'da Kimlik Bilinci Oluşmasına Katkısı Ve Savaş Sonrası Boşnak Gençlerinin Sorunları **Öğr. Gör. Ersin UĞURKAN**	382
Türkiye'de Bir İlde Sosyoekonomik Düzeyi Düşük Bölgelerde Okul Çağı Çocuklarının Sağlık Durumu ve Konut Koşulları ile İlişkisi **Dr.Öğr. Üyesi Emine ÖNCÜ, Arş. Gör. Ezgi ÖNEN, Öğr. Gör. Dr. Sümbüle K. VAYISOĞLU**	383
Sosyal Medya Bağımlılığında Ebeveyn Sorumluluğu **Dok. Öğr. Üyesi Zülfikar BAYRAKTAR**	384
Evaluatıng Kazakhstan`S Image As A Tourısm Destınatıon: Towards Buildıng A Destınatıon Brand **Researcher Almas JAXILIKOV, Asst. Prof. Dr. Aktolkin ABUBAKİROVA,** **Assoc. Prof. Dababrata CHOWDHURY**	385
Çarlık Dönemi Rus Azerbaycan'ında Eğitim **Öğr. Gör. Dr. Ümit AKIN**	386
Bağımsızlık Dönemi Nahçıvan Edebı Ortamina Dair Bazı Notlar **Ph. D. Aygün ORUCOVA**	387

POSTER OLARAK BILDIRI ÖZETLERİ	Sayfa
Nahcivan ve Gençlik Kongresi Şiirleri **Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ**	388

GENÇ ÖĞRETMEN ADAYLARININ 21.YÜZYIL BECERİLERİNE SAHİP OLMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ (AKSARAY ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ)

Dr. Öğr. Üyesi Yalçın DİLEKLİ* , Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZ**

*Aksaray Üniv. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, svskaragoz@gmail.com
**Aksaray Üniv. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, dilekliyalcın@gmail.com

ÖZET

Bilgi ve teknolojinin hızla geliştiği günümüz toplumlarında bireylerin sahip olması gereken bilgi ve beceriler 21. Yüzyıl becerileri olarak adlandırılmaktadır. Bireylerin sadece bilgili olması ya da sadece becerili olması, içinde yaşanılan yüzyılın ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Başarılı insan figürü bilgi ve beceriyi birlikte harmanlama becerisine sahip olandır. Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin 21. Yüzyıl becerilerine sahip olma düzeylerine yönelik yapılan bu çalışmada, öğrenme ve yenilikçilik (eleştirel düşünme ve problem çözme, yenilikçilik, işbirliği yapma, iletişim kurma), dijital okuryazarlık (bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı), kariyer ve yaşam (esneklik ve uyumluluk, girişimcilik ve öz-yönetim, toplumsal ve kültürlerarası etkileşim yaratıcılık ve güvenilirlik, liderlik ve sorumluluk) zaman yönetimi vb. becerilere sahip olma düzeylerini belirlemeye yönelik anket uygulanmıştır. Ankette 21. Yüzyıl becerilerine yönelik maddelerin yanında, genel bilgiler de (cinsiyet, aile eğitim durumu, mezun olunan lise türü) yer almıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında 21.yüzyıl becerilerine sahip olma düzeyleri cinsiyet, aile eğitim durumu, mezun olunan lise değişkenine göre farklılık gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Öğretmen Adayı, Zaman Yönetimi, 21.Yüzyıl Becerileri, Eleştirel Düşünme, Sorumluluk Bilinci

AN EXAMİNATİON OF THE LEVEL OF POSSESSİON OF 21ST CENTURY SKİLLS BY YOUNG TEACHER CANDİDATES: AKSARAY UNİVERSİTY CASE

ABSTRACT

Rapid changes in knowledge and technology require certain knowledge and skills that each individual should possess which are called 21st century skills. In other words, having only certain type of knowledge or skills does not meet the requirements of the contemporary societies rather a thorough integration of knowledge and skills is essential to become successful individuals. Given the importance of 21st century skills, the present study aimed to determine 21st century skills of the 4th grade teacher candidates at Aksaray University. The participants were conducted a questionnaire that includes questions regarding demographic information of the participants (gender, educational level of family members, high school type, etc.) as well as questions to depict their level regarding the skills learning and innovation (critical thinking and problem solving, innovativeness, collaboration, communication), digital literacy (knowledge literacy, media literacy), life and career (flexibility and adaptability, initiative and self-direction, social and cross-cultural communication, creativity, leadership and personal responsibility), time management, etc. The findings revealed a significant difference between participants‟ level of 21st century skills in terms of their gender, educational level of family members, and high school type they graduated.

Keywords: Youth, Teacher Candidate, Time Management, 21st Century Skills, Critical Thinking, Sense Of Responsibility

GİRİŞ

Geleceği öngörürken bu geleceği inşa edecek olanın nitelikli insan kaynağı olduğunun göz ardı edilmesi düşünülemez. Küresel boyutta üretim biçimlerinin gelişen teknolojiler ve bilişimin olanaklarıyla kökten değişmekte olduğu günümüzde, geçen yüz yılın eğitim yöntem ve içerikleriyle yetişecek insan kaynağının söz konusu değişimin gereklerini karşılaması da olanaksız görünmektedir. Yeni yüzyılın insanının farklı becerilerle donatılması gerekmektedir(Akyos,2016).

21. yüzyıl becerileri şeklinde adlandırılan ve farklı kurum ve kuruluşlarca farklı sınıflaması yapılan bu beceriler, yalnız başına ne beceriyi ne de bilgiyi kapsamaktadır. 21. yüzyıl becerileri; anlamayı ve performansı içermektedir. Başka bir deyişle bilgi ile becerinin harmanlandığı bir kavramdır (Dede, 2010). 21. yüzyıl becerileri farklı biçimlerde sınıflandırılırsalar bile bu sınıflandırmalarda bazı ortak özellikler vardır. 21. yüzyıl becerilerinde, yaratıcılığa, eleştirel düşünmeye, işbirliği içinde çalışmaya ve problem çözmeye vurgu vardır. 21. yüzyıl becerileri; bilgiyi bilmeyi değil bilgiye ulaşmayı ve bilgiyi kullanmayı, farklı kültürlere saygı ve farklı kültürlerle bir arada yaşamayı kapsar. 21. yüzyıl becerilerinde iyi bir vatandaş yerine etkin bir vatandaş vurgusu vardır. Teknolojik araçları kullanabilme ve okuryazarlıklar (bilgi, medya, digital çağ) önemlidir. Bu becerilere sahip olan bireyler yaşamlarını daha nitelikli ve üretken sürdürürler. Dolayısıyla bireylerin bu becerileri eğitim yoluyla edinebilmeleri için bu becerilerin eğitim programlarında yer alması gerektiği söylenebilir (Anagün, Atalay, Kılıç, Yaşar, 2016).

Eğitim diğer alanlardan bağımsız, tek başına bir bilim dalı değildir. Eğitimin sosyal, bireysel, hukuki ve ekonomik temelleri gibi dayanakları vardır. Eğitimin ekonomik temellerinin vurgu yaptığı noktalardan biriside iş dünyasının isteği insan tipinin yetiştirilmesini sağlamaktır. Bu sayede iş dünyası ödediği vergilerle finansa ettiği eğitim alanından istediği insan gücünü toplar (Taşgın, 2017).

Günümüz iş dünyası artık bilgiye sahip olan bireyleri değil bu bilgiyi kullanarak yeni ürünler ortaya koyabilen, problem çözebilen, karşılaştığı problemleri çözerken farklı alan uzmanları ile işbirliği yapabilen bireylerin yetiştirilmesini istemektedir (Dilekli ve Tezci, 2015). Bu becerilere sahip bireylerin üniversitelere eğitim alması isteği Amerika'da üniversitelere giriş sınavı olarak yapılan Scholastic Aptitude Test (SAT) testinin içerinin değişmesi ile sonuçlanmıştır (Dilekli, 2015). SAT içeriği sadece bilgiye dayalı sorulardan oluşan bir sınav olmanın ötesine geçerek, eleştirel düşünme, yaratıcılık ve mantıksal düşünme gibi becerilerinde ölçüldüğü bir test haline getirilmiştir. Çünkü bilim ve iş dünyası en başarılı öğrencilerin kabul edildiği üniversitelerde okuyan öğrencilerin özellikle eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık, bilgiye ulaşma ve kendini değerlendirme notlarında yetersiz kaldığını belirtmişlerdir (Dilekli, 2017).

Bilgi çağında iş sahibi olabilmek için ise öğrenciler ek olarak derinlemesine düşünme, sorunları yaratıcı biçimde çözümleme, takımlar halinde çalışabilme, farklı araçları kullanarak anlaşılabilir biçimde iletişim kurabilme, sürekli değişen teknolojileri öğrenme ve çok büyük bir bilgi yığınıyla başa çıkabilme becerilerini kazanmak durumunda. Dünyanın değişen koşulları öğrencilerin esnek, gerektiğinde inisiyatifi ele alabilen, yeni ve işe yarar ürünler ortaya koyabilen bireyler olmalarını gerektiriyor (https://k12.thoughtfullearning.com/FAQ/what-are-21st-century-skills).

21. Yüzyıl becerilerinin bileşenlerinin neler olduğuna dair alan yazında farklı bileşenlerden bahsedilse de yaratıcılık, problem çözme, eleştirel düşünme, iletişim, işbirlikli çalışma, kendini değerlendirme, dijital okuryazarlık ve liderlik pek çok çalışmada belirtilen özellikler arasında yer almaktadır (Eryılmaz ve Uluyol, 2015; Dilekli ve Tezci, 2016;Gönüç, Odabaşı ve Kuzu, 2013; Sayın ve Seferoğlu;2016).

AMAÇ

Bu çalışmada genç öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine sahip olma düzeylerini belirleme ve bireylerin doğumlarından ölümlerine kadar her alanda bireyin hayatına etki eden kişi, kurum ve kuruluşlara 21. yüzyıl becerilerini kazandırma konusunda fikir vermesi bu çalışmanın amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır.

- Cinsiyete göre 21. Yüzyıl berilerine sahip olma düzeyleri arasında farklılık var mıdır?
-Sınıflara(1.2.3.4. sınıf) göre 21. Yüzyıl berilerine sahip olma düzeyleri arasında farklılık var mıdır?
-Bölümlere göre 21. Yüzyıl berilerine sahip olma düzeyleri arasında farklılık var mıdır**?**

YÖNTEM

Üniversite öğrencilerinin 21. yüzyıl becerilerini ölçmek amacıyla 20 maddeden oluşan 21.yy Becerileri Anketi çalışması, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi RPD, Müzik, Fen, Matematik, Okul Öncesi, Sosyal Bilgiler, Sınıf ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören tüm sınıf düzeylerinden toplam 336 öğrenci ile yürütülmüştür. Öğrencilerden 94'ü erkek, 242'si ise kadın öğrencidir. Öğrencilerin bölümlere göre göre dağılımı ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

		Öğrenci sayısı	Toplam Yüzde
Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bölümler	RPD	98	29,2
	Müzik	27	37,2
	Fen Bil.Öğrt.	29	45,8
	Matematik Öğrt.	47	59,8
	Okul Öncesi Öğrt.	38	71,1
	Sosyal Bil. Öğrt.	32	80,7
	Sınıf Öğrt.	33	90,5
	Türkçe Öğrt.	32	100,0
	Total	336	

Tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmaya, Rehberlik ve Psikolojik danışma Bölümünden 98, müzik öğretmenliğinden 27, fen bilgisi öğretmenliğinden 29, matematik öğretmenliğinden 47, okul öncesi öğretmenliğinden 38, sosyal bilgiler öğretmenliğinden 32, sınıf öğretmenliğinden 33, Türkçe öğretmenliği bölümünden 32 öğrenci katılmıştır.

21. yy Becerileri Anketi likert tipi bir ölçektir (Katılmıyorum, kısmen katılmıyorum, kararsızım, kısmen katılıyorum, katılıyorum). Ayrıca araştırmaya katılan 336 öğrencinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenim görülen bölüm bilgileri araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile edinilmiştir. Araştırmada aritmetik ortalama ve ki-kare analizleri yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Öğrencilerin anket maddelerine verdikleri cevapların cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenim gördükleri bölümlerine ilişkin dağılımları bu bölümde verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin "Hayat boyu öğrenmeyi felsefe edinmiş bir bireyim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	**Kısmen Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**x^2**
			Cinsiyet			
Kadın	2,9	19,4	12,0	29,3	36,4	3,131
Erken	6,4	14,9	11,7	27,7	39,4	p>,05
			Sınıf			
1. Sınıf	5,2	24,1	31,0	25,9	13,8	
2. Sınıf	4,4	19,8	5,5	30,8	39,6	38,219
3. Sınıf	1,7	16,2	10,3	27,4	44,4	p < ,00
4. Sınıf	5,7	14,3	7,1	31,4	41,4	(1. sınıflar düşük)
			Bölüm			
RPD	5,1	23,5	19,4	26,5	25,5	
Müzik	3,7	29,6	14,8	14,8	37,0	
Fen	6,9	20,7	24,1	27,6	20,7	
Matematik	4,3	21,3	2,1	31,9	40,4	

Okul Öncesi	0,0	10,5	2,6	39,5	47,4	53,608
Sosyal Bilgiler	9,4	18,8	0,0	31,3	40,6	p<,02
Sınıf Öğretmenliği	0,0	3,0	9,1	27,3	60,6	
Türkçe Öğretmenliği	0,0	9,4	15,6	31,3	43,8	

Hayat boyu öğrenmeyi felsefe edinme becerisine sahip olma düzeylerine cinsiyet açısından bakıldığında anlamlı farklılık görülmemiştir (x^2:3,131 ; p>,05). Hayat boyu öğrenmeyi felsefe edinme becerisine sahip olma düzeylerine sınıf açısından bakıldığında anlamlı farklılık görülmüştür (x^2: 38,219 p < ,00). 1. sınıflarda bu beceriye sahip olma düzeyinin düşük 3. ve özellikle 4. sınıfta bu beceriye sahip olma düzeyinin çok yüksek olduğu görülmüştür.

Hayat boyu öğrenmeyi felsefe edinme becerisine sahip olma düzeylerine bölümler açısından bakıldığında anlamlı farklılık görülmüştür(x^2:3,608 p<,02). Bu farklılık ortalama değeri düşük olan müzik, fen bilgisi ve RPD bölümlerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin "Gördüğüm her yenilikleri hayatıma uygularım." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	**Kısmen Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**x^2**
			Cinsiyet			
Kadın	7,0%	14,5%	23,1%	46,3%	9,1%	7,577
Erkek	7,4%	26,6%	20,2%	40,4%	5,3%	p>,108
			Sınıf			
1. Sınıf	10,3%	15,5%	31,0%	36,2%	6,9%	
2. Sınıf	8,8%	12,1%	19,8%	49,5%	9,9%	11,426
3. Sınıf	6,0%	18,8%	21,4%	47,0%	6,8%	p > ,493
4. Sınıf	4,3%	25,7%	20,0%	41,4%	8,6%	
			Bölüm			
RPD	6,1%	21,4%	22,4%	45,9%	4,1%	
Müzik	14,8%	7,4%	7,4%	63,0%	7,4%	
Fen	10,3%	20,7%	24,1%	34,5%	10,3%	
Matematik	12,8%	19,1%	23,4%	34,0%	10,6%	
Okul Öncesi	2,6%	7,9%	34,2%	47,4%	7,9%	27,688
Sosyal Bilgiler	6,3%	6,3%	6,3%	6,3%	6,3%	p >,481
Sınıf Öğretmenliği	21,9%	21,9%	21,9%	21,9%	21,9%	
Türkçe Öğretmenliği	21,9%	21,9%	21,9%	21,9%	21,9%	

Gördüğüm her yeniği hayatıma uygularım becerisine sahip olma düzeylerine cinsiyet açısından bakıldığında anlamlı farklılık görülmemiştir. Ancak kadınların ortalama puanlarının yüksekliği, kadınların yeniliklere daha açık olduğunu göstermektedir (x^2: 7,577; p>,108). Gördüğüm her yenilikleri hayatıma uygularım becerisine sahip olma düzeylerine sınıf açısından bakıldığında anlamlı farklılık görülmemiştir. Ancak 1. sınıfların ortalama puanlarının düşük oluşu 1. Sınıfların her yeniliği hayata uygulama konusunda çekimser davrandıklarını düşündürmektedir (x^2: 7,577; p>,108). Gördüğüm her yenilikleri hayatıma uygularım becerisine sahip olma düzeylerine bölümler açısından bakıldığında anlamlı farklılık görülmemiştir. Ancak Müzik bölümünün diğer bölümlere göre ortalama puanının yüksekliği ile Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümü puanının düşüklüğü dikkat çekmektedir (x^2: 27,688 ;p>,481).

Tablo 3. Öğrencilerin "Eleştirel düşünen bir bireyim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
Cinsiyet						
Kadın	4,1%	5,0%	12,4%	36,4%	42,1%	21,385
Erkek	3,2%	19,1%	13,8%	39,4%	24,5%	p<,000
Sınıf						
1. Sınıf	3,4%	6,9%	17,2%	41,4%	31,0%	
2. Sınıf	1,1%	11,0%	11,0%	33,0%	44,0%	12,351a
3. Sınıf	5,1%	9,4%	16,2%	35,0%	34,2%	p > ,418
4. Sınıf	5,7%	7,1%	5,7%	42,9%	38,6%	
Bölüm						
RPD	5,1%	8,2%	13,3%	40,8%	32,7%	
Müzik	3,7%	14,8%	14,8%	29,6%	37,0%	
Fen	3,4%	6,9%	10,3%	41,4%	37,9%	
Matematik	8,5%	4,3%	14,9%	36,2%	36,2%	
Okul Öncesi	0,0%	7,9%	13,2%	34,2%	44,7%	17,802
Sosyal Bilgiler	0,0%	12,5%	3,1%	37,5%	46,9%	p >,931
Sınıf Öğretmenliği	6,1%	9,1%	12,1%	33,3%	39,4%	
Türkçe Öğretmenliği	0,0%	12,5%	18,8%	37,5%	31,3%	

Eleştirel düşünme konusunda kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadınlar eleştirel düşünme konusunda erkeklere göre daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahiptir (x^2: 21,385; p<,000). Sınıf ve bölüm açısından anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4. Öğrencilerin "Karşılaşmış olduğum problemleri çözme becerisine sahibim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
Cinsiyet						
Kadın	2,5%	6,6%	9,1%	43,8%	38,0%	9,709
Erkek	7,4%	13,8%	8,5%	39,4%	30,9%	p<,046
Sınıf						
1. Sınıf	6,9%	6,9%	10,3%	39,7%	36,2%	
2. Sınıf	0,0%	7,7%	5,5%	50,5%	36,3%	12,274
3. Sınıf	3,4%	10,3%	12,0%	39,3%	35,0%	p > ,424
4. Sınıf	7,1%	8,6%	7,1%	40,0%	37,1%	
Bölüm						
RPD	7,1%	8,2%	11,2%	38,8%	34,7%	
Müzik	0,0%	0,0%	3,7%	59,3%	37,0%	
Fen	6,9%	6,9%	10,3%	41,4%	34,5%	
Matematik	8,5%	8,5%	10,6%	36,2%	36,2%	
Okul Öncesi	0,0%	5,3%	5,3%	39,5%	50,0%	35,708
Sosyal Bilgiler	0,0%	15,6%	3,1%	59,4%	21,9%	p >,9150
Sınıf Öğretmenliği	0,0%	15,2%	15,2%	27,3%	42,4%	
Türkçe Öğretmenliği	0,0%	9,4%	6,3%	53,1%	31,3%	

Problem çözme becerisine cinsiyet açısından bakıldığında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadınlar problem çözme konusunda erkeklere göre daha düşük bir aritmetik ortalamaya sahiptir(x^2:3,374 ; p> ,497). p<,046). Sınıf ve bölüm açısından anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır

Tablo 5. Öğrencilerin "Yapacağım ve yaptığım işlerde işbirliği yaparım." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	**Kısmen Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**X^2**
			Cinsiyet			
Kadın	7,0%	9,5%	8,7%	40,9%	33,9%	18,829a
Erkek	6,4%	23,4%	17,0%	30,9%	22,3%	p<,001
			Sınıf			
1. Sınıf	17,2%	6,9%	5,2%	37,9%	32,8%	
2. Sınıf	3,3%	16,5%	15,4%	30,8%	34,1%	21,669[a]
3. Sınıf	6,0%	12,8%	12,0%	39,3%	29,9%	P < ,041
4. Sınıf	4,3%	15,7%	8,6%	45,7%	25,7%	
			Bölüm			
RPD	6,1%	13,3%	9,2%	42,9%	28,6%	
Müzik	3,7%	29,6%	11,1%	29,6%	25,9%	
Fen	24,1%	10,3%	13,8%	20,7%	31,0%	
Matematik	12,8%	14,9%	14,9%	38,3%	19,1%	
Okul Öncesi	0,0%	7,9%	13,2%	34,2%	44,7%	43,579a
Sosyal Bilgiler	6,3%	15,6%	12,5%	28,1%	37,5%	p <,031
Sınıf Öğretmenliği	3,0%	12,1%	6,1%	51,5%	27,3%	
Türkçe Öğretmenliği	0,0%	6,3%	9,4%	46,9%	37,5%	

İşbirliği konusunda cinsiyet, sınıf ve bölümler açısından her üç değişken arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin işbirliği yapma konusunda kadınlara göre daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür(x^2: 18,829a; p<,001). Sınıf düzeyi açısından bakıldığında 1. ve 2.sınıfların işbirliği yapma konusunda 3. ve 4 sınıflara göre daha düşük bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Özellikle 1. Sınıfların işbirliği yapma konusunda düşük puana sahiptir. Buna neden olarak yeni bir çevre, güven, uyum, tanıma-tanınma gösterilebilir(x^2: 21,669a;p < ,041). Bölüm açısından bakıldığında Müzik ve Fen bilgisi öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin işbirliği yapma konusunda diğer bölüm öğrencilerine göre daha düşük bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Özellikle müzik öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin bireysel yetenekleri doğrultusunda bu bölümde okumaları, işbirliğinden ziyade bireysel yeteneklerinin günlük yaşantılarında kendilerine yeterli olmaları gösterilebilir(x^2: 43,579a; p<,031).

Tablo 6. Öğrencilerin "İletişim kurma konusunda yeterli olduğuma inanıyorum." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	**Kısmen Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**X^2**
			Cinsiyet			
Kadın	2,5%	7,9%	19,8%	34,3%	35,5%	6,483a
Erkek	4,3%	16,0%	18,1%	34,0%	27,7%	p>,166
			Sınıf			
1. Sınıf	5,2%	6,9%	20,7%	36,2%	31,0%	
2. Sınıf	3,3%	8,8%	26,4%	33,0%	28,6%	16,113a

3. Sınıf	0,0%	10,3%	19,7%	34,2%	35,9%	p > ,186
4. Sınıf	5,7%	14,3%	8,6%	34,3%	37,1%	
Bölüm						
RPD	5,1%	7,1%	18,4%	34,7%	34,7%	31,619a p >,290
Müzik	7,4%	11,1%	14,8%	44,4%	22,2%	
Fen	3,4%	17,2%	13,8%	34,5%	31,0%	
Matematik	2,1%	10,6%	17,0%	46,8%	23,4%	
Okul Öncesi	0,0%	5,3%	21,1%	34,2%	39,5%	
Sosyal Bilgiler	3,1%	9,4%	37,5%	28,1%	21,9%	
Sınıf Öğretmenliği	0,0%	15,2%	12,1%	27,3%	45,5%	
Türkçe Öğretmenliği	0,0%	12,5%	21,9%	18,8%	46,9%	

İletişim kurma ile ilgili beceri boyutunda, Cinsiyet, sınıf ve bölümler arasında farklılık görülmemiştir. Ancak iletişim konusunda cinsiyet açısından anlamlı fark olmamasına rağmen kadınların bu konuda erkeklere oranla daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip oldukları görülmüştür(x^2: 6,483a; p>,166).

Tablo 7. Öğrencilerin "Dijital okuryazarlık konusunda kendimi sürekli geliştiririm." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	**Kısmen Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**X^2**
Cinsiyet						
Kadın	9,1%	19,8%	31,4%	28,5%	11,2%	7,413a p>116
Erkek	6,4%	24,5%	42,6%	17,0%	9,6%	
Sınıf						
1. Sınıf	13,8%	13,8%	44,8%	20,7%	6,9%	13,026a p > ,367
2. Sınıf	7,7%	23,1%	35,2%	23,1%	11,0%	
3. Sınıf	9,4%	24,8%	29,1%	25,6%	11,1%	
4. Sınıf	2,9%	18,6%	34,3%	31,4%	12,9%	
Bölüm						
RPD	4,1%	15,3%	44,9%	23,5%	12,2%	31,771a p >,284
Müzik	3,7%	25,9%	22,2%	29,6%	18,5%	
Fen	13,8%	20,7%	34,5%	24,1%	6,9%	
Matematik	14,9%	25,5%	25,5%	21,3%	12,8%	
Okul Öncesi	10,5%	28,9%	26,3%	26,3%	7,9%	
Sosyal Bilgiler	3,1%	21,9%	46,9%	21,9%	6,3%	
Sınıf Öğretmenliği	6,1%	12,1%	30,3%	42,4%	9,1%	
Türkçe Öğretmenliği	15,6%	28,1%	28,1%	18,8%	9,4%	

Dijital okuryazarlık konusunda cinsiyet açısından anlamlı fark olmamasına rağmen kadınların bu konuda erkeklere oranla daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip oldukları bu durumun ise kadınların erkeklere oranla dijital okuryazarlık konusunda daha yeterli oldukları sonucuna götürmektedir (x^2:7,413a; p>116). Dijital okuryazarlık konusunda sınıf açısından anlamlı fark olmamasına rağmen 1. sınıfların dijital okuryazarlığı konusunda 3. ve 4 sınıflara göre daha düşük bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür(x^2:13,026a; p > ,367). Dijital okuryazarlık konusunda Bölüm açısından bakıldığında bölümler arası anlamlı bir fark olmamasına rağmen Sosyal ve Türkçe öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin dijital okuryazarlık konusunda diğer bölüm öğrencilerine göre daha düşük bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür (x^2:31,771a; p>,284).

Tablo 8. Öğrencilerin "Kariyer ve yaşamım konusunda gerekli çalışmalar yaparım." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
			Cinsiyet			
Kadın	4,5%	7,9%	15,3%	37,6%	34,7	9,997a
Erkek	3,2%	16,0	22,3%	36,2%	22,3	p<,040
			Sınıf			
1. Sınıf	10,3	12,1	34,5%	29,3%	13,8	11,826a
2. Sınıf	4,4%	13,2	30,8%	40,7%	11,0	p > ,460
3. Sınıf	9,4%	6,8%	35,0%	38,5%	10,3	
4. Sınıf	1,4%	10,0	30,0%	45,7%	12,9	
			Bölüm			
RPD	4,1%	12,2	19,4%	37,8%	26,5	26,742a
Müzik	3,7%	3,7%	14,8%	48,1%	29,6	p >,532
Fen	10,3	10,3	13,8%	20,7%	44,8	
Matematik	4,3%	8,5%	25,5%	42,6%	19,1	
Okul Öncesi	0,0%	10,5	21,1%	36,8%	31,6	
Sosyal Bilgiler	6,3%	9,4%	18,8%	34,4%	31,3	
Sınıf Öğretmenliği	6,1%	12,1	12,1%	36,4%	33,3	
Türkçe Öğretmenliği	0,0%	9,4%	3,1%	37,5%	50,0	

Kariyer ve yaşam konusunda gerekli çalışmalar yapma becerisine sahip olma konusunda, Cinsiyetler arasında anlamlı fark görülmüştür. Kadınların bu konuda erkeklere oranla daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip oldukları görülmüştür. Kariyer konusuna kadınların daha çok önem verdiği görülmüştür(x^2:9,997a; p<,040). Kariyer ve yaşam konusunda gerekli çalışmalar yapma becerisine sahip olma konusunda sınıflar arası anlamlı farklılık görülmemiştir(x^2:11,826a;p > ,460). Kariyer ve yaşam konusunda gerekli çalışmalar yapma becerisine sahip olma konusunda bölümler arasında anlamlı farklılık görülmemiştir (x^2:26,742a; p>,532).

Tablo 9. Öğrencilerin "Bilgi okuryazarlığı konusunda yeterliyim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
			Cinsiyet			
Kadın	5,4%	9,1%	36,8%	35,5%	13,2	11,628
Erkek	9,6%	12,8	22,3%	47,9%	7,4%	p<,020
			Sınıf			
1. Sınıf	10,3	12,1	34,5%	29,3%	13,8	
2. Sınıf	4,4%	13,2	30,8%	40,7%	11,0	11,826a
3. Sınıf	9,4%	6,8%	35,0%	38,5%	10,3	p > ,460
4. Sınıf	1,4%	10,0	30,0%	45,7%	12,9	
			Bölüm			
RPD	5,1%	10,2	29,6%	42,9%	12,2	
Müzik	3,7%	11,1	37,0%	37,0%	11,1	
Fen	3,4%	6,9%	37,9%	31,0%	20,7	
Matematik	14,9	10,6	44,7%	25,5%	4,3%	30,611a
Okul Öncesi	5,3%	18,4	34,2%	26,3%	15,8	p >,335

Sosyal Bilgiler	6,3%	12,5	21,9%	53,1%	6,3%
Sınıf Öğretmenliği	3,0%	6,1%	30,3%	51,5%	9,1%
Türkçe Öğretmenliği	9,4%	3,1%	28,1%	43,8%	15,6

Bilgi okuryazarlığı konusunda Cinsiyet açısından bakıldığında Ereklerin bilgi okuryazarlığı konusunda kadınlara göre daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür(x^2: 11,628 p<,020). Bilgi okuryazarlığı konusunda sınıflar arası anlamlı farklılık görülmemiştir. (x^2:11,826a p > ,460).

Bilgi okuryazarlığı konusunda bölümler arası anlamlı farklılık görülmemiştir. Fen Bilgisi ve okul Öncesi öğretmenliği bölümü öğrencilerinin aritmetik oranları diğer bölümlere göre yüksek olduğu, Matematik ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencilerinin ise diğer bölümlere göre daha düşük ortalamaya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır(x^2:30,611a; p>,335).

Tablo 10. Öğrencilerin "Olgu ve olaylar karşısında esneklik ve uyumluluk konusunda problem yaşadığıma inanıyorum" Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	**Kısmen Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**X^2**
			Cinsiyet			
Kadın	20,2	24,0	19,0	19,8	16,9	3,722a
Erkek	22,3	29,8	17,0	21,3	9,6	p>,445
			Sınıf			
1. Sınıf	19,0	24,1	17,2	17,2	22,4	
2. Sınıf	16,5	29,7	13,2	23,1	17,6	19,505a
3. Sınıf	22,2	26,5	26,5	14,5	10,3	p > ,077
4. Sınıf	25,7	20,0	12,9	28,	12,9	
			Bölüm			
RPD	22,4	25,5	16,3	22,4	13,3	
Müzik	11,1	37,0	18,5	14,8	18,5	
Fen	24,1	17,2	13,8	20,7	24,1	
Matematik	14,9	36,2	29,8	8,5	10,6	
Okul Öncesi	23,7	26,3	7,9	23,7	18,4	24,847a
Sosyal Bilgiler	15,6	25,0	18,8	28,1	12,5	p>,636
Sınıf Öğretmenliği	24,2	18,2	21,2	21,2	15,2	
Türkçe Öğretmenliği	28,1	15,6	21,9	21,9	12,5	

Olgu ve olaylar karşısında esneklik ve uyumluluk konusunda Cinsiyet, sınıf ve bölümler arasında farklılık görülmemiştir. Ancak Olgu ve olaylar karşısında esneklik ve uyumluluk konusunda cinsiyet açısından anlamlı fark olmamasına rağmen kadınların bu konuda erkeklere oranla daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip oldukları görülmüştür((x^2:3,722a; p>,445).

Sınıf açısından bakıldığında anlamlı farklılık görülmezken 3. Sınıfların olgu ve olaylar karşısında esneklik ve uyumluluk becerilerinin diğer sınıflara göre aritmetik ortalamalarının düşüklüğü dikkat çekmektedir (x^2:19,505a;p > ,077).

Olgu ve olaylar karşısında esneklik ve uyumluluk konusunda bölümler açısından anlamlı fark olmamasına rağmen Matematik öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin bu konuda diğer bölüm öğlencilerine oranla daha düşük bir aritmetik ortalamaya sahip oldukları görülmüştür(x^2:24,847a; p>,636).

Tablo 11. Öğrencilerin "Girişimci bir bireyim" Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
			Cinsiyet			
Kadın	8,5	12,8	26,6	28,7	23,4	2,076
Erkek	9,1%	16,1	21,1	33,1	20,7	p>,722
			Sınıf			
1. Sınıf	10,3	17,2	25,9	20,7	25,9	
2. Sınıf	7,7	14,3	17,6	35,2	25,3	7,944[a]
3. Sınıf	8,5	14,5	26,5	32,5	17,9	p > ,789
4. Sınıf	10,0	15,7	20,0	35,7	18,6	
			Bölüm			
RPD	9,2	16,3	25,5	25,5	23,5	
Müzik	11,1	11,1	18,5%	37,0	22,2	
Fen	13,8	13,8	20,7%	24,1	27,6	
Matematik	8,5	21,3	31,9	25,5	12,8	26,312a
Okul Öncesi	10,5	18,4	18,4	36,8	15,8	p >,556
Sosyal Bilgiler	3,1	18,8	21,9	25,0	31,3	
Sınıf Öğretmenliği	3,0	9,1	15,2	54,5	18,2	
Türkçe Öğretmenliği	12,5	6,3	18,8	40,6	21,9	

Girişimcilik ile ilgili beceri boyutunda, Cinsiyet açısından fark görülmemesine rağmen erkeklerin girişimci birey olma becerisine sahip olma konusunda kadınlara göre daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür (x^2:2,076; p > ,722).

Girişimcilik ile ilgili beceri boyutunda farklılık görülmemiş ancak 2. ve 4. sınıfların aritmetik ortalama puanlarının yüksekliği dikkat çekmektedir(x^2:7,944a; p > ,789).
Girişimcilik ile ilgili beceri boyutunda bölümler arasında farklılık görülmemesine rağmen Sınıf, Türkçe ve Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin girişimcilik becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür(x^2: 26,312a; p>,556).

Tablo 12. Öğrencilerin "Öz-düzenleme becerisine sahibim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
			Cinsiyet			
Kadın	5,0	10,3	17,4	28,1	39,3	3,903[a]
Erkek	4,3	6,4	14,9	38,3	36,2	p>,419
			Sınıf			
1. Sınıf	13,8	5,2	13,8	31,0	36,2	
2. Sınıf	3,3	11,0	13,2	38,5	34,1	24,082a
3. Sınıf	0,9	9,4	22,2	29,9	37,6	p < ,020
4. Sınıf	5,7	10,0	14,3	22,9	47,1	
			Bölüm			
RPD	9,2	8,2	14,3	32,7	35,7	42,059a
Müzik	7,4	3,7	14,8	40,7	33,3	p <,043

Fen	10,3	6,9	20,7	13,8	48,3
Matematik	0,0	17,0	21,3	38,3	23,4
Okul Öncesi	0,0	15,8	21,1	26,3	36,8
Sosyal Bilgiler	0,0	12,5	9,4	43,8	34,4
Sınıf Öğretmenliği	0,0	6,1	15,2	24,2	54,5
Türkçe Öğretmenliği	4,8	9,2	16,7	31,0	38,4

Öz düzenleme beceri açısından bakıldığında cinsiyetler arası farklılık gözlenmezken, sınıflar ve bölümler arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür (x^2: 3,903a; p>,419). Öz düzenleme becerisi 2. ve 4. Sınıflarda 1 ve 3. Sınıflara göre ortalama yüksek çıkmıştır(x^2:24,082a; p < ,020).

Bölümlere arası farklılığa bakıldığı zaman ise, Fen Bilgisi, Matematik ve Okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin öz düzenleme anket maddesine vermiş oldukları cevapların ortalaması diğer bölüm öğrencilerine göre düşük düzeyde kalmıştır (x^2:42,059a; p<,043).

Tablo 13. Öğrencilerin "Öz-düzenleme becerisine sahibim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	**Kısmen Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**X^2**
Cinsiyet						
Kadın	14,5	14,5	16,9%	29,3%	24,8	27,758a
Erkek	4,3	36,2	23,4	21,3	14,9	P<,000
			Sınıf			
1. Sınıf	12,1	19,0	27,6%	20,7	20,7	
2. Sınıf	7,7	18,7	19,8	28,6	25,3	15,936[a]
3. Sınıf	8,5	23,1	18,8	27,4	22,2	p < ,194
4. Sınıf	21,4	20,0	10,0	30,0	18,6	
			Bölüm			
RPD	15,3	18,4	18,4%	27,6%	20,4	
Müzik	3,7	14,8	14,8	29,6	37,0	
Fen	6,9	27,6	17,2	20,7	27,6	
Matematik	4,3	27,7	14,9	34,0	19,1	36,211a
Okul Öncesi	5,3	18,4	18,4	26,3	31,6	p >,137
Sosyal Bilgiler	15,6	18,8	31,3	25,0	9,4	
Sınıf Öğretmenliği	24,2	6,1	15,2	27,3	27,3	
Türkçe Öğretmenliği	12,5	34,4	21,9	21,9	9,4	

Toplumsal ve kültürlerarası farklılıklara uyma becerisine sahip olma becerisi açısından bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmüştür.
Sonuç olarak cinsiyete göre farklılık göstermektedir ((x^2:27,758a; p<,000).

Toplumsal ve kültürlerarası farklılıklara uyma becerisine sahip olma becerisi konusunda sınıflar arası anlamlı farklılık görülmüştür. 1. Sınıfların aritmetik ortalaması düşük iken, 4. Sınıfların aritmetik ortalamasının yüksek olduğu görülmüştür(x^2:15,936a;p < ,194).

Toplumsal ve kültürlerarası farklılıklara uyma becerisine sahip olma becerisine bölümler açısından bakıldığında ise fark görülmemiştir ancak Sosyal Bilgiler ve Türkçe öğretmenliği bölümü aritmetik ortalamalarının diğer bölümlere göre düşük olduğu görülmüştür (x^2:36,211a; p>,137).

Tablo 14. Öğrencilerin "Üreticilik (yaratıcılık) konusunda yeterli beceriye sahibim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
			Cinsiyet			
Kadın	5,4	13,2	19,8	35,1	26,4	4,602a
Erkek	7,4	8,5	21,3	43,6	19,1	p >,331
			Sınıf			
1. Sınıf	8,6%	8,6%	24,1%	29,3%	29,3	
2. Sınıf	1,1	14,3	20,9	38,5	25,3	32,404a
3. Sınıf	1,7	12,0	23,9	42,7	19,7	p < ,001
4. Sınıf	17,1	11,4	10,0	34,3	27,1	
			Bölüm			
RPD	13,3	9,2	19,4	32,7	25,5	
Müzik	0,0	25,9	25,9	37,0	11,1	
Fen	10,3	13,8	13,8	27,6	34,5	
Matematik	4,3	14,9	19,1	44,7	17,0	36,845[a]
Okul Öncesi	2,6	13,2	21,1	28,9	34,2	p >,122
Sosyal Bilgiler	0,0	6,3	18,8	53,1	21,9	
Sınıf Öğretmenliği	0,0	9,1	21,2	39,4	30,3	
Türkçe Öğretmenliği	3,1	9,4	25,0	43,8	18,8	

Üreticilik (yaratıcılık) konusunda yeterli beceriye sahip olma konusunda cinsiyetler arası farklılık görülmemiştir (x^2: 4,602a; p>,331).

Sınıflar arası bakıldığında farklılık görülmüştür. Bu farklılık ise 1. Sınıfların almış oldukları puan ortalamalarının düşüklüğünden kaynaklanmaktadır. Üreticilik konusunda 1. Sınıfların düşük düzeyde beceriye sahip oldukları düşünülmektedir (x^2:32,404a; p < ,001).

Üreticilik konusuna bölümler açısından bakıldığında(x^2:36,845a; p>,122) oranında anlamlı farklılık görülmemiştir ancak müzik öğretmenliği bölümünün aritmetik ortalamasının düşüklüğü ile sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü ortalamasının diğer bölümlere göre yüksek olması dikkat çekmiştir. İncelenen anket maddesindeki üreticilik kavramının müzik öğretmenliği bölümünde daha yüksek olması gerekirdi.

Tablo 15. Öğrencilerin "Çevremde güvenilir bir birey olarak tanınırım" Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
			Cinsiyet			
Kadın	6,6	8,7	11,6	24,0	49,2	2,392a
Erkek	8,5	11,7	8,5	27,7	43,6	p >,664
			Sınıf			
1. Sınıf	8,6	15,5	15,5	29,3	31,0	
2. Sınıf	4,4	12,1	8,8	23,1	51,6	29,687
3. Sınıf	2,6	8,5	12,0	28,2	48,7	p < ,003
4. Sınıf	17,1	2,9	7,1	18,6	54,3	

			Bölüm			
RPD	12,2	7,1	11,2	28,6	40,8	
Müzik	0,0	18,5	14,8	25,9	40,7	
Fen	13,8	17,2	13,8	34,5	20,7	
Matematik	2,1	12,8	6,4	31,9	46,8	48,969
Okul Öncesi	2,6	13,2	18,4	15,8	50,0	p < ,008
Sosyal Bilgiler	9,4	3,1	0,0	25,0	62,5	
Sınıf Öğretmenliği	6,1	3,0	3,0	15,2	72,7	
Türkçe Öğretmenliği	3,1	6,3	18,8	15,6	56,3	

Çevrede güvenilir bir birey olarak tanınma konusunda cinsiyetler arası farklılık görülmemiştir(x^2:2,392a; p>,664). Çevrede güvenilir bir birey olarak tanınma konusunda sınıflar arası anlamlı farklılık görülmüştür. 1. Sınıfların aritmetik ortalaması düşük iken, 2. Sınıfların aritmetik ortalamasının 3. ve 4. sınıflara yüksek olduğu görülmüştür (x^2:29,687; p < ,003).

Çevrede güvenilir bir birey olarak tanınma konusunda bölümler arası anlamlı farklılık görülmüştür. Fen bilgisi öğretmenliği bölümünün aritmetik ortalama puanın düşüklüğü, Sosyal Bilgiler ve Sınıf öğretmenliği bölümünün aritmetik ortalama puanlarının yüksek oluşu dikkat çekmiştir (x^2:48,969; p< ,008).

Tablo 16. Öğrencilerin "Liderlik becerisine sahibim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	**Kısmen Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**X^2**
			Cinsiyet			
Kadın	9,9	10,7	19,0	27,7	32,6	13,323
Erkek	11,7	22,3	23,4	25,5	17,0	p ,010
			Sınıf			
1. Sınıf	10,3	13,8	13,8	22,4	39,7	
2. Sınıf	7,7	16,5	24,2	25,3	26,4	12,88
3. Sınıf	11,1	10,3	24,8	27,4	26,5	p>,378
4. Sınıf	12,9	17,1	12,9	32,9	24,3	
			Bölüm			
RPD	8,2	18,4	14,3	29,6	29,6	
Müzik	7,4	18,5	37,0	18,5	18,5	
Fen	17,2	13,8	10,3	20,7	37,9	
Matematik	14,9	12,8	21,3	31,9	19,1	32,515
Okul Öncesi	2,6	23,7	18,4	28,9	26,3	p>,254
Sosyal Bilgiler	12,5	6,3	18,8	28,1	34,4	
Sınıf Öğretmenliği	12,1	9,1	21,2	24,2	33,3	
Türkçe Öğretmenliği	12,5	0,0	34,4	25,0	28,1	

Liderlik becerisine sahip olma açısından bakıldığında erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmüştür(x^2:13,323; p<,010).

Liderlik becerisi ile ilgili olarak sınıflar arası (x^2:12,88;p >, 378) ve bölümler arası (x^2:32,515; p>,254) anlamlı farklılık görülmemiştir. Ancak Müzik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin liderlik becerisine sahip olma düzeylerin düşüklüğü (x^2:32,515; p> ,254) dikkati çekmektedir

Tablo 17. Öğrencilerin "Zamanı etkili ve verimli kullanırım." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
Cinsiyet						
Kadın	7,0	23,6	19,4	31,4	18,6	17,594
Erkek	20,2	28,7	20,2	21,3	9,6	p>,001
			Sınıf			
1. Sınıf	13,8	27,6	19,0	24,1	15,5	
2. Sınıf	4,4%	26,4	19,8	27,5	22,0	11,303
3. Sınıf	10,3	25,6	19,7	31,6	12,8	p>,503
4. Sınıf	17,1	20,0	20,0	28,6	14,3	
			Bölüm			
RPD	16,3	28,6	15,3	27,6	12,2	
Müzik	7,4	25,9	29,6	29,6	7,4	
Fen	10,3	37,9	24,1	13,8	13,8	
Matematik	8,5	19,1	21,3	36,2	14,9	37,272
Okul Öncesi	0,0	21,1	21,1	21,1	36,8	p>,113
Sosyal Bilgiler	6,3	21,9	12,5	40,6	18,8	
Sınıf Öğretmenliği	9,1	18,2	24,2	30,3	18,2	
Türkçe Öğretmenliği	18,8	25,0	18,8	28,1	9,4	

Zamanı etkili ve verimli kullanma konusunda cinsiyetler arasında fark (x^2: 17,594; p> ,001) görülmezken kadınların zamanı etkili ve verimli kullanma konusunda ortalamalarının erkeklere göre yüksek olduğu görülmüştür.

Sınıflar arasında (x^2: 11,303: p>,503) ve bölümler arasında (x^2:37,272; p>,113 anlamlı farklılık görülmemiştir. Fen, müzik, RPD ve Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin diğer bölümlere göre zamanı etkili ve verimli kullanamamaktadırlar.

Tablo 18. Öğrencilerin "Yeterli sorumluluk bilincine sahibim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	X^2
Cinsiyet						
Kadın	10,3	20,7	14,0	24,4	30,6	3,374
Erkek	10,6	26,6	16,0	25,5	21,3	p> ,497
			Sınıf			
1. Sınıf	10,3	20,7	19,0	32,8	17,2	
2. Sınıf	11,0	24,2	15,4	19,8	29,7	9,916
3. Sınıf	7,7	22,2	14,5	26,5	29,	p > , 623
4. Sınıf	14,3	21,4	10,0	21,4	32,9	
			Bölüm			
RPD	7,1	25,5	19,4	30,6	17,3	
Müzik	13,8	20,7	17,2	27,6	20,7	
Fen	13,8	20,7	17,2	27,6	20,7	57,359
Matematik	10,6	25,5	14,9	29,8	19,1	p< ,001
Okul Öncesi	5,3	28,9	18,4	18,4	28,9	
Sosyal Bilgiler	18,8	6,3	6,3	34,4	34,4	

Sınıf Öğretmenliği	18,2	6,1	0,0	15,2	60,6
Türkçe Öğretmenliği	9,4	25,0	9,4	12,5	43,8

Kadınların sorumluluk bilincine sahip olma puan ortalamasının erkeklerden farklı olduğu görülmektedir. Ancak cinsiyet açısından anlamlı fark bulunamamıştır (x^2:3,374; p> ,497). Sorumluluk bilincine sahip olma konusunda bölümler arası bir farklılık görülmemiştir (9,916 p > , 623). En yüksek ortalamalar Sosyal bilgiler ($\bar{X}$=34,4) ve Türkçe öğretmenliği ($\bar{X}$=43,8) bölümü öğrencilerinde iken en düşük ortalama RPD ($\bar{X}$=17,3) bölümündedir.

Tablo 19. Öğrencilerin "Alanımla ilgili günceli takip ederim." Anket Maddesine Verdiği Cevapların Analizi

	Katılmıyorum	**Kısmen Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**X^2**
Cinsiyet						
Kadın	12,8	30,2	26,0	23,1	7,9	,421
Erkek	13,8	29,8	27,7	20,2	8,5	p> ,981
			Sınıf			
1. Sınıf	12,1	34,5	36,2	12,1	5,2	
2. Sınıf	15,4	28,6	22,0	22,0	12,1	18,587
3. Sınıf	13,7	29,9	29,9	23,1	3,4	p>,099
4. Sınıf	10,0	28,6	18,6	30,0	12,9	
			Bölüm			
RPD	10,2	35,7	26,5	23,5	4,1	
Müzik	11,1	40,7	29,6	18,5	0,0	
Fen	10,3	27,6	37,9	17,2	6,9	
Matematik	8,5	23,4	40,4	25,5	2,1	46,585
Okul Öncesi	8,5	23,4	40,4	25,5	2,1	P<,015
Sosyal Bilgiler	18,4	26,3	15,8	28,9	10,5	
Sınıf Öğretmenliği	12,1	24,2	18,2	21,2	24,2	
Türkçe Öğretmenliği	25,0	34,4	18,8	18,8	3,1	

Alanla ilgili günceli takip etme konusunda cinsiyetler arası farklılık görülmemiştir ((x^2:421 p> ,981).
Alanla ilgili günceli takip etme konusunda sınıflar arası farklılık görülmemesine rağmen (x^2:18,587 p>,099). 1.sınıfların aritmetik ortalamasının düşük olması, 1. Sınıfların alanlarıyla ilgili günceli takip etmediklerini göstermektedir. 2.3. ve 4. Sınıflara bakıldığında ise sınıf seviyesine uygun olarak alanla ilgili güncelin takip edildiği görülmektedir.

Alanla ilgili günceli takip etme konusunda bölümler arası farklılık görülmüştür(x^2:46,585; p<,015). Müzik, Fen ve Türkçe öğretmenliği bölümünün aritmetik otalamalarının düşük olduğu görülmüştür. Bu durum bu bölümlerin alanlarıyla ilgili günceli takip etmediklerini göstermektedir.

SONUÇ

Hayat boyu öğrenmeyi felsefe edinme becerisine sahip olma düzeylerine cinsiyet açısından bakıldığında anlamlı farklılık görülmemiştir. Hayat boyu öğrenmeyi felsefe edinme becerisine sahip olma düzeylerine bölümler açısından bakıldığında anlamlı farklılık görülmüştür. Eleştirel düşünme konusunda kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadınlar eleştirel düşünme konusunda erkeklere göre daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip oldukları görülmüştür. Problem çözme becerisine cinsiyet açısından bakıldığında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadınlar problem çözme konusunda erkeklere göre daha düşük bir aritmetik ortalamaya sahiptir. İşbirliği konusunda cinsiyet, sınıf ve bölümler açısından her üç değişken arasında anlamlı farklılık görülmüştür. İletişim kurma ile ilgili beceri boyutunda, cinsiyet, sınıf ve bölümler arasında farklılık görülmemiştir. Ancak iletişim konusunda cinsiyet açısından anlamlı fark olmamasına rağmen kadınların bu konuda erkeklere oranla daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip oldukları görülmüştür. Dijital okuryazarlık konusunda cinsiyet açısından anlamlı fark olmamasına rağmen

kadınların bu konuda erkeklere oranla daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip oldukları bu durumun ise kadınların erkeklere oranla dijital okuryazarlık konusunda daha yeterli oldukları sonucuna götürmektedir. Kariyer ve yaşam konusunda gerekli çalışmalar yapma becerisine sahip olma konusunda, cinsiyetler arasında anlamlı fark görülmüştür. Kadınların bu konuda erkeklere oranla daha yüksek bir aritmetik ortalamaya sahip oldukları görülmüştür. Kariyer konusuna kadınların daha çok önem verdiği görülmüştür. Bilgi okuryazarlığı konusunda bölümler arası anlamlı farklılık görülmemiştir. Fen bilgisi ve okul öncesi öğretmenliği bölümü öğrencilerinin aritmetik oranları diğer bölümlere göre yüksek olduğu, Matematik ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencilerinin ise diğer bölümlere göre daha düşük ortalamaya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Olgu ve olaylar karşısında esneklik ve uyumluluk konusunda cinsiyet, sınıf ve bölümler arasında farklılık görülmemiştir. Girişimcilik ile ilgili beceri boyutunda bölümler arasında farklılık görülmemesine rağmen Sınıf, Türkçe ve Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin girişimcilik becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Öz düzenleme beceri açısından bakıldığında cinsiyetler arası farklılık gözlenmezken, sınıflar ve bölümler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Toplumsal ve kültürlerarası farklılıklara uyma becerisine sahip olma becerisi açısından bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha yüksek ortalamaya sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Üreticilik(yaratıcılık) konusunda yeterli beceriye sahip olma konusunda cinsiyetler arası farklılık görülmemiştir. Sınıflar arası bakıldığında farklılık görülmüştür. Bu farklılık ise 1. sınıfların almış oldukları puan ortalamalarının düşüklüğünden kaynaklanmaktadır. Üreticilik konusunda 1. sınıfların düşük düzeyde beceriye sahip oldukları düşünülmektedir. Liderlik becerisine sahip olma açısından bakıldığında erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmüştür. Zamanı etkili ve verimli kullanma konusunda cinsiyetler arasında fark görülmezken kadınların zamanı etkili ve verimli kullanma konusunda ortalamalarının erkeklere göre yüksek olduğu görülmüştür. Zamanı etkili kullanma becerisi konusunda sınıflar arasında ve bölümler arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Fen, müzik, RPD ve Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin diğer bölümlere göre zamanı etkili ve verimli kullanamamakta oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların sorumluluk bilincine sahip olma puan ortalamasının erkeklerden farklı olduğu görülmektedir.

ÖNERİLER

21. yüzyılda kendini gerçekleştiren, kendisini mutlu eden, ruh sağlığı yerinde bireyler yetiştirmek istiyorsak toplumum kurum ve kuruluşlarına görev düşmektedir. Yapılan bu araştırma çoğu becerilere sahip olma konusunda anlamlı farklılıklar görülmüştür.

21. yüzyıl becerilerinin çocuklara kazandırılmasında ailelere eğitim verilmesi sağlanmalıdır. Bu becerilerin kazandırılması konusunda okul öncesi dönemde eksiklikler belirlenmeli ve ilkokul dönemine eksiklikler giderilerek Bu farklılıkları ortadan kaldırmak için özellikle ailelere büyük görevler düşmektedir. Eğitim programlarının çağın gerektirdiği şekilde ve çağın istediği bireyleri yetiştirecek şekilde güncellenmelidir. Eğitim Fakülteleri eğitim programları içeriklerinde 21. Yüzyıl becerilerinin kazandırılması ile ilgili disiplinler arası konulara yer verilmelidir.

Çağdaş anlayışın gerektirdiği becerilerin kazandırılması için eğitim fakültesi öğrencilerinin yararlanacağı 21. Yüzyıl becerileri ile ilgili dersler açılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akyos, M. (2016). Öğrencilere 21. Yüzyılın Becerilerinin Kazandırılması. *Herkese bilim ve teknoloji,* 3. 8. http://www.inovasyon.org/pdf/ MA.HBT03_%C3%96g. 21.Y.Y.Becerileri. Kz_ 15. 04. 16. Pdf.
- Anagün, Ş.S., Atalay,S., Kılıç,Z., Yaşar,S.(2016). Öğretmen Adaylarına Yönelik 21. Yüzyıl Becerileri Yeterlilik Algıları Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi,* 40,160-175.
- Dilekli, Y. (2015). *Öğretmenlerin Düşünmeyi Öğretmeye Yönelik Yaptıkları Sınıf İçi Uygulamalar, Özyeterlik Düzeyleri ve Öğretim Stilleri Arasındaki İlişki.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Dilekli, Y. (2017) The Relationship between Critical Thinking Skills and Learning Styles of Gifted Students. *European Journal of Education Studies, Vol. 3. Issue 4,69-95.*
- Dilekli, Y., Tezci E. (2015) Öğretmenlerin Düşünme Becerilerinin Öğretimine Yönelik Sınıf İçi Uygulamalar Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Education Sciences* (NWSAES) Vol. 10 (4), 276-290.
- Dilekli, Y., ve Tezci, E. (2016). The relationship among teachers' classroom practices for teaching thinking skills, teachers' self-efficacy towards teaching thinking skills and teachers' teaching styles. *Thinking Skills and Creativity*, 21, 144-151.

- Gönüç, S., Odabaşı, F. H. Ve Kuzu, A. (2013). 21. yüzyıl öğrenci özelliklerinin öğretmen adayları tarafından tanımlanması: bir twitter uygulaması, *Eğitimde Kuram ve Uygulama, Journal of Theory and Practice in Education,* , 9(4), 436-455.
- https://k12.thoughtfullearning.com/FAQ/what-are-21st-century-skills What are 21st century skills?
- Sayın, Z. Ve Seferoğlu, S.S. (2016). *Yeni Bir 21. Yüzyıl Becerisi Olarak Kodlama Eğitimi ve Kodlamanın Eğitim Politikalarına Etkisi*, Akademik Bilişim Sempozyumu 2016, 3-5 Şubat 2016, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın
- Taşgın, A. (2017). Eğitim Bilimlerine Giriş. *Eğitimin ekonomik temelleri*(283-315), (Ed. Gülay Ekici). Paradigma Yayınları: Ankara.
- Uluyol, Ç, Eryılmaz, S. (2015). 21. Yüzyıl Becerileri Işığında FATİH Projesi Değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 35 (2), 209-229.

GENÇLERE GÖRE 21. YÜZYIL BECERİLERİNİN KAZANDIRILMASINDA GÖREV VE SORUMLULUK BİLİNCİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (AİLE, ÇEVRE, OKUL, BİREYSEL ÖZELLİKLER, MEDYA)

Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZ*, Dr. Öğr. Üyesi Yalçın DİLEKLİ**

*Aksaray Üniv. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, svskaragoz@gmail.com
**Aksaray Üniv. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, dilekliyalcın@gmail.com

ÖZET

Günümüz 21. yüzyılda kendini gerçekleştirme konusunda bireylerin temel özelliklerine bakıldığında 21.yüzyıl becerilerine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bilgi ve becerileri bireylere kazandırmada aile, okul, sosyal çevre ve bilgi teknoloji ağının görev ve sorumlulukları vardır. Üniversite öğrencilerinin bakış açısıyla bu becerileri kazandırmada görev ve sorumlulukların kimlere ait olduğunun bilinmesi önemlidir. Bu amaçla yaratıcı düşünce, kendini yenileyebilme, eleştirel düşünme, problem çözme iyi iletişim kurma, işbirliğine açık olma, esnek olma, değişimlere uyum sağlayabilme, girişimci olma, sorumluluk sahibi olma, güven oluşturma ve çatışma yönetimi gibi sosyal becerilerin yanı sıra bilgi-medya-teknoloji okuryazarlığı gibi 21. Yüzyıl becerilerini bireylere kazandırmadaki görev sorumlulukların kimlere ait olduğuna yönelik bir araştırma yapılmıştır. Çalışmada literatür taramasının yanında ilgili becerileri kazanma konusunda görev ve sorumluluklara yönelik 18 maddelik anket uygulanmıştır. Anket Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin farklı bölümlerinde öğrenim gören 336 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre 21. Yüzyıl becerilerinin kazandırılmasında okul 8 becerinin, aile 7 becerinin, sosyal çevrenin ise 3 beceriyi kazandırmada birinci derecede sorumlu olduğu görülmüştür.

A**nahtar Kelimeler:** Bilgi Çağı, 21.Yüzyıl Becerileri, Eleştirel Düşünme, Sorumluluk Bilinci, Medya Okuryazarlığı

THE PERCEPTIONS OF UNİVERSTY YOUTH ON TASKS AND RESPONSIBILITIES IN THE ATTAINMENT OF 21ST CENTURY SKILLS

ABSTRACT

21st century skills have an important role to have self-fulfilling individuals. The required knowledge and skills can be attained through family, schools, social environment, and information Technologies. In this respect, the perceptions of university youth on who is/ are responsible for this task is critical. Therefore, this study aimed to understand the perceptions of university youth on tasks and responsibilities in the attainment of 21st century skills which are creative thinking, self-renewal, critical thinking, problem solving, effective communication, collaboration, flexibility and adaptability as well as information, media, information and communication technologies. The first phase of this study is built on the scholarly literature. Next, the participants were conducted a questionnaire. In this study, a questionnaire consisting of 18 items was used and participants convey their ideas about whose responsibility to teach these tasks. The findings yielded that family, school, social environment, friends, work environment, media, and personal characteristics affect the attainment of 21st century skills. Participants thought 8 of the skills should be thought by teachers at schools, 7 of the skills be thought by family, 3 skills be thought at by social environment.

Keywords: Information Era, 21st Century Skills, Critical Thinking, Responsibility, Media Literacy

GİRİŞ

Günümüz dünyasında bireylerin hayatta başarılı olabilmesi için adına 21. yüzyıl becerileri denilen birçok özelliğe sahip olmaları gerekmektedir. Bu becerilerin bireylerde görülebilmesi için bireyin doğup büyüdüğü ailenin, yaşamış olduğu çevrenin, eğitim öğretim kurumları olan okulun, bireysel özelliklerin ve medyanın rol ve sorumlulukları gün geçtikçe artmaktadır.

Tüm dünyada eğitim alanında en çok tartışılan, üzerinde araştırmalar yapılan, konferanslar düzenlenen konulardan birisi de 21.yüzyıl becerileri ve bu becerilerin eğitim yoluyla kazandırılmasında aile, okul, çevrenin rol ve sorumluluklarının belirlenmesi olmaktadır(Kotluk ve Kocakaya, 2015, 355).

21.yüzyılda meydana gelen değişim ve gelişim ile mücadele etmek için ülkelerin nitelikli insana ihtiyaçları vardır. Bu niteliklerin belirlenmesi ve nitelikler doğrultusunda bireylerin yetiştirilmesinde rol ve sorumluluk dağılımının olması gerekmektedir. Genellikle bu sorumlulukların eğitim kurumu olan okul ortamında kazandırıldığına inanılmaktadır. Eğitim genel bir kavram olup, doğumla başlayıp ölümle sonuçlanan bir süreç olmasından dolayı, bu süreçte; aile, okul, çevre, bireysel özellikler ve medyanında bireylerin becerilerini geliştirme rol ve sorumluluğu vardır. Bu süreçte Tutkun (2010)'a göre 21.yüzyılın taleplerini karşılayacak yeniçağın getirdiği sorunlar ile baş edebilecek nitelikte bireyler yetiştirilmelidir

21. yüzyıl becerileri genel olarak, öğrencilerin bilgi çağında başarılı olabilmeleri için geliştirmeleri gereken üst düzey becerileri ve öğrenme eğilimlerini ifade eder. Bu beceriler 21. yüzyıl toplumunda ve iş hayatında eğitimciler, iş dünyasının liderleri, akademisyenler ve hükümetlere bağlı kurumlar tarafından gerekli görülmektedir (https://en.wikipedia.org/ wiki/ 21st_century_skills). Bireylerin doğumundan ölümüne bir gelişim safhası içinde olduğundan dolayı bazı becerilerin erken yaşlarda keşfedilmesi ve eğitim öğretim ortamına bu becerilerle hazır donanımlı olarak dahil edilerek kendilerini gerçekleştirmeleri sağlanmalıdır.

21. yüzyılda yetişen gençlerin kendilerini gerçekleştirmeleri için bir takım becerilerle donanımlı olması gerekmektedir. Ancak bu becerilerin bireylere kazandırılmasında kurum, kuruluş ve bireysel özelliklerin payı oldukça büyüktür. Bu araştırmada aile, okul, çevre, bireysel özellikler ve medyanın bu görev ve sorumlulukların bireylere kazandırılmasındaki derecelerinin belirlenmesi aile, okul, çevre ve bireysel özelliklerin 21. yüzyıl becerilerinden hangilerini ne derecede kazandırmada sorumlu ve aynı zamanda bu becerileri nasıl kazandırması açısından önemlidir.

Eğitim için nereye gidersek gidelim, yüzyıllardır sürekli değişim görülmektedir. 21.yüzyıla baktığımızda teknoloji, medya hızla gelişti. Elişi gücünün yerini makinalar kolay ve hızlıca yerine getirir oldu. Bu nedenle öğrencilerin becerileri bu yeni standartlara göre değişmeye yön tuttu. Bugün daha fazla başarı elde edebilmek için öğrenciler değişen şartlara cevap verebilmesi için yaratıcı düşünmesi gerektiğini, yenilikçi olması gerektiğini, işbirlikçi olması gerektiğini, karışık problemleri çözmede bilgi kullanması gerektiğini ve esnek olması gerektiğini, eleştirel düşünmesi gerektiğini, daha çok iletişim kurması gerektiğini, yeni şeylere kolay adapte olması uyum sağlaması gerektiğini vurgulamıştır(Trilling ve Fadel, 2009).

İlgili literatür tarandığında 21. Yüzyıl becerilerinin neler olduğu konusunda Ekici, Abide, Canbolat ve Öztürk (2017)'ün yapmış oldukları çalışmada 21.yüzyıl becerileri ile ilgili 19 veri kaynağından toplam 63 farklı beceriye ulaştıkları görülmüştür. Bu becerilerin içinde veri kaynakları tarafından en çok tekrar edilen beş beceri sırasıyla; problem çözme, iletişim, işbirliği, yaratıcılık/yenilikçilik ve eleştirel düşünme becerileridir. Yalnızca birer veri kaynağı kapsamında yer alan beceriler ise öz-yeterlik, öz-sunum, öz-saygı, öz-değerlendirme, kaynakların etkili kullanımı ve görsel okuryazarlık becerileri olarak belirlenmiştir. Bu alanla ilgili diğer kapsamlı bir araştırmanın Göksun ve Kurt, (2017) ve Yalçın (2018)'ın yapmış oldukları çalışmalardır. Bu çalışmalarda ise 21. yüzyıl becerileri şu şekilde sıralamıştır: 21. yüzyıl becerileri, temel becerileri kapsamakla birlikte; *i) öğrenme ve yenilik becerileri, ii) bilgi, medya ve teknoloji becerileri ve iii) yaşam ve kariyer becerileri* olmak üzere üç ana beceri alanından oluşmaktadır (Kylonen, 2012; Partnership for 21st Century Learning, 2007; Trilling ve Fadel, 2009). Bu ana becerilerden öğrenme ve yenilik becerileri; i) eleştirel düşünme ve problem çözme, ii) iletişim, iii) işbirliği ve iv) yaratıcılık olmak üzere dört beceriden oluşmaktadır. Bilgi, medya ve teknoloji becerileri i) bilgi, ii) medya ve iii) bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığını içermektedir. Yaşam ve kariyer becerileri ise i) esneklik ve uyumluluk, ii) girişkenlik ve kendi kendini yönetme, iii) sosyal ve kültürlerarası etkileşim, iv) üretkenlik ve hesap verebilirlik, v) liderlik ve sorumluluk becerilerinden oluşmaktadır (Kylonen, 2012; Partnership for 21st Century Learning, 2007; Trilling ve Fadel, 2009; Yalçın, 2018).

İşte tüm bunlara uygun davranan öğrencinin 21. yüzyıl öğrenme becerisinin bilincinde olduğu ve sahip olduğunu gösterir. Tek sorumluluğun öğrencide öğrenende olmadığı bu becerilerin gelişimi için ebeveynlerin, çevrenin eğitim kurumlarının ve medyanın da sorumluluk sahibi olduğu bir gerçektir (National Research Council, 2012)

21. yüzyıl becerileri ilgili literatür tarandığında genel olarak çok sayıda araştırma olmasına rağmen bu becerilerin kazandırılmasında görev ve sorumluluklarla ilgili yayınların olmadığı görüldüğünden dolayı böyle bir çalışmanın yapılması amaç edinilmiştir.

Öğretmen adaylarının bakış açısına göre 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan, hayat boyu öğrenme becerisi, yenilik becericisi, eleştirel düşünme becerisi, iletişim kurma becerisi, problem çözme becerişi, işbirliği yapma becerisi, dijital okuryazarlık becerisi, bilgi okuryazarlığı becerisi, kariyer oluşturma becerisi, esneklik ve uyumluluk becerisi, girişimcilik becerisi, öz-yönetim becerisi, toplumsal ve kültürlerarası etkileşim becerisi, üreticilik becerisi, güvenirlik becerisi, liderlik becerisi, sorumluluk bilinci becerisi, zamanı etkili ve verimli kullanma becerisi gibi becerilerin bireylere kazandırılmasında aile, çevre, okul, bireysel özellikler ve medyanın rol ve sorumluluk derecelerini belirleme bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

21. yüzyıl becerileriyle ilgili literatür taranmış ve 18 beceri belirlenmiştir. Belirlenen bu becerilere yönelik anket maddeleri oluşturularak, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı bölüm ve sınıflarında öğrenim gören 336 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilerden 94'ü erkek, 242'si ise kadın öğrencidir. Öğrencilerin bölümlere göre göre dağılımı ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

		Öğrenci sayısı	Toplam Yüzde
Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bölümler	RPD	98	29,2
	Müzik	27	37,2
	Fen Bil. Öğrt.	29	45,8
	Matematik Öğrt.	47	59,8
	Okul Öncesi Öğrt.	38	71,1
	Sosyal Bil. Öğrt.	32	80,7
	Sınıf Öğrt.	33	90,5
	Türkçe Öğrt.	32	100,0
	Total	336	

Tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmaya, Rehberlik ve Psikolojik danışma Bölümünden 98, müzik öğretmenliğinden 27, fen bilgisi öğretmenliğinden 29, matematik öğretmenliğinden 47, okul öncesi öğretmenliğinden 38, sosyal bilgiler öğretmenliğinden 32, sınıf öğretmenliğinden 33, Türkçe öğretmenliği bölümünden 32 öğrenci katılmıştır.

Verilerin analizinde öğrencilerden 21. Yüzyıl becerilerini kazandırmada aile, okul, çevre, bireysel özellikler ve medyanın sorumluluk derecesinin 1 en yüksek, 5 en düşük olarak belirtmeleri istenmiştir. Anket verileri SPSS 22' programı kullanılarak değerlendirilmiş ve betimsel analizi yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Hayat Boyu Öğrenme Becerisi: 21. yüzyıl bilgi toplumunun getirdiği önemli bir kavramdır "yaşam boyu öğrenme". Yaşam boyunca bilgi, görgü, beceri, nitelik ve yeterliklerin geliştirilmesine yönelik tüm öğrenim faaliyetlerini içerir.

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Hayat Boyu Öğrenme Becerisi	**Aile**	**1**	927	Aile Ve Bireysel Özellikler
	Çevre	4	1050	
	Okul	3	983	
	Bireysel Özellikler	**2**	954	
	Medya	5	1126	

Yenilik Becerisi:

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Yenilik Becerisi	**Aile**	**2**	980	Aile Ve Okul
	Çevre	4	1024	
	Okul	**1**	926	
	Bireysel Özellikler	3	1018	
	Medya	5	1093	

Eleştirel Düşünme Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Eleştirel Düşünme Becerisi	**Aile**	**2**	990	Aile Ve Okul
	Çevre	4	1031	
	Okul	**1**	918	
	Bireysel Özellikler	3	1000	
	Medya	5	1113	

Problem Çözme Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Problem Çözme Becerisi	Aile	3	975	Okul Ve Bireysel Özellikler
	Çevre	4	1032	
	Okul	**1**	928	
	Bireysel Özellikler	**2**	960	
	Medya	5	1145	

İşbirliği Yapma Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
İşbirliği Yapma Becerisi	**Aile**	**1**	920	Aile Ve Okul
	Çevre	3	1021	
	Okul	**2**	953	
	Bireysel Özellikler	4	1033	
	Medya	5	1113	

İletişim Kurma Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
İletişim Kurma Becerisi	**Aile**	**1**	887	Aile Ve Okul
	Çevre	**3**	1021	
	Okul	**2**	981	
	Bireysel Özellikler	4	1052	
	Medya	5	1099	

Dijital Okuryazarlık Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Dijital Okuryazarlık	Aile	4	1034	Okul Ve Medya
	Çevre	5	1057	
	Okul	**1**	956	

Becerisi	Bireysel Özellikler	3	1023	
	Medya	**2**	970	

Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Bilgi Okuryazarlığı Becerisi	Aile	3	1011	Okul Ve Bireysel Özellikler
	Çevre	5	1058	
	Okul	**1**	934	
	Bireysel Özellikler	**2**	1003	
	Medya	4	1034	

Kariyer Oluşturma Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Kariyer Oluşturma Becerisi	**Aile**	**2**	965	Okul Ve Aile
	Çevre	4	1063	
	Okul	**1**	961	
	Bireysel Özellikler	3	970	
	Medya	5	1081	

Esneklik Ve Uyumluluk Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Esneklik Ve Uyumluluk Becerisi	**Aile**	**1**	947	Aile Ve Bireysel Özellikler
	Çevre	4	1009	
	Okul	3	999	
	Bireysel Özellikler	**2**	966	
	Medya	5	1119	

Girişimcilik Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Girişimcilik Becerisi	**Aile**	**1**	965	Aile Ve Bireysel Özellikler
	Çevre	4	1018	
	Okul	3	984	
	Bireysel Özellikler	**2**	966	
	Medya	5	1109	

Öz-Yönetim Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Öz - Yönetim Becerisi	Aile	3	50	Çevre Ve Okul
	Çevre	**2**	**20**	
	Okul	**1**	**18**	
	Bireysel Özellikler	4	135	
	Medya	5	113	

Toplumsal Ve Kültürlerarası Etkileşim Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Toplumsal Ve Kültürlerarası Etkileşim Becerisi	**Aile**	**2**	963	Aile Ve Okul
	Çevre	3	996	
	Okul	**1**	957	
	Bireysel Özellikler	5	1059	
	Medya	4	1064	

Üreticilik Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Üreticilik Becerisi	Aile	3	981	Okul Ve Bireysel Özellikler
	Çevre	4	1044	
	Okul	**1**	**953**	
	Bireysel Özellikler	**2**	**966**	
	Medya	5	1096	

Güvenirlik Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Güvenirlik Becerisi	**Aile**	**1**	**925**	Aile Ve Bireysel Özellikler
	Çevre	4	1032	
	Okul	3	996	
	Bireysel Özellikler	**2**	**951**	
	Medya	5	1136	

Liderlik Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Liderlik Becerisi	**Aile**	**2**	**971**	Bireysel Özellikler Ve Aile
	Çevre	4	1036	
	Okul	3	978	
	Bireysel Özellikler	**1**	**933**	
	Medya	5	1122	

Sorumluluk Bilinci Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Sorumluluk Bilinci Becerisi	**Aile**	**1**	**913**	Aile Ve Bireysel Özellikler
	Çevre	4	1091	
	Okul	3	978	
	Bireysel Özellikler	**2**	**941**	
	Medya	5	1117	

Zamanı Etkili Ve Verimli Kullanma Becerisi

		Sorumluluk Derecesi	Puan	Sorumluluk Görevi
Zamanı Etkili Ve Verimli Kullanma Becerisi	Aile	3	996	Bireysel Özellikler Ve Okul
	Çevre	4	1071	
	Okul	**2**	944	
	Bireysel Özellikler	**1**	915	
	Medya	5	1114	

SONUÇ VE ÖNERİLER

21. Yüzyıl becerilerini kazandırmada aile, çevre, okul, bireysel özellikler ve medyanın rol ve sorumluluk derecesine ilişkin sonuçlar;

Okulun 1. Derecede Kazandırma Görev Ve Sorumluluğu Bulunan 21. Yüzyıl Becerileri
- Yenilik becericisi
- Eleştirel düşünme becerisi
- Problem çözme becerisi
- Dijital okuryazarlık becerisi
- Bilgi okuryazarlığı becerisi
- Kariyer oluşturma becerisi
- Toplumsal ve kültürlerarası etkileşim becerisi
- Üreticilik becerisi

Ailenin 1. Derecede Kazandırma Görev Ve Sorumluluğu Bulunan 21. Yüzyıl Becerileri
- Hayat boyu öğrenme becerisi
- İşbirliği yapma becerisi
- İletişim kurma becerisi
- Esneklik ve uyumluluk becerisi
- Girişimcilik becerisi
- Güvenirlik becerisi
- Sorumluluk bilinci becerisi

Çevrenin, 1. Derecede Kazandırma Görev Ve Sorumluluğu Bulunan 21. Yüzyıl Becerileri
- Öz-yönetim becerisi
- Liderlik becerisi
- Zamanı etkili ve verimli kullanma becerisi

Anket Maddeleri	Aile	Çevre	Okul	Bireysel Özellikler	Medya
Hayat Boyu Öğrenme Becerisi	1			2	
Yenilik Becericisi	2		1		
Eleştirel Düşünme Becerisi	2		1		
Problem Çözme Becerisi			1	2	
İşbirliği Yapma Becerisi	1		2		
İletişim Kurma Becerisi	1		2		
Dijital Okuryazarlık Becerisi			1		2
Bilgi Okuryazarlığı Becerisi			1	2	
Kariyer Oluşturma Becerisi	2		1		
Esneklik Ve Uyumluluk Becerisi	1			2	
Girişimcilik Becerisi	1			2	
Öz-Yönetim Becerisi.	2			1	
Toplumsal Ve Kültürlerarası Etkileşim Becerisi	2		1		

Üreticilik Becerisi			1	2	
Güvenirlik Becerisi	1			2	
Liderlik Becerisi	2			1	
Sorumluluk Bilinci Becerisi	1			2	
Zamanı Etkili Ve Verimli Kullanma Becerisi	3		2	1	

ÖNERİLER

- Gençlerin geleceklerini şekillendirmede okul ve ailenin büyük etkisi olduğu gerçeğinden hareketle;
- Ailelerin Hayat boyu öğrenme, İşbirliği, İletişim kurma becerisi, Esneklik ve uyumluluk, Girişimcilik, Güvenirlik ve Sorumluluk bilinci becerisi kazandırma konusunda örnek olmalıdırlar. Belirlenen bu becerilerin kazandırılmasında okul, yerel yönetimler, halk eğitim merkezleri müdürlükleri, ilgili bakanlıklar gerekli düzenleme ve çalışmalar yapmalıdırlar. Aile eğitim seminerleri, eğitim programları ve ders kitaplarının içerikleri bu becerileri kazandıracak nitelikte olmalıdır.
- Okullar ise öğrencilerin gelişim seviyelerini dikkate alarak; bilmenin yanı sıra bu bilineni başka bir bilgi ile karşılaştırma yapmayı öğretecek, analiz, sentez ve değerlendirme yapabilecek ortamlar oluşturarak eğitim programlarında bu özelliklere yer vermelidirler.
- Günümüz 21. yüzyıl gençliğine bu becerileri kazandıracak aile bireyleri ve eğitimcilerinde öncelikle bu berilerin nasıl ve ne şekilde kazandırılacağı konusunda yaşam boyu öğrenme becerisi kapsamında eğitimler verilmelidir.
- 21. Yüzyıl becerilerinin kazandırılmasında Alışılmışın aksine sosyal ortamlarda beceri, tutum ve davranışların kazandırılmasında daha etkili olarak görülen Medya'nın çoğunlukla 5. Derecede ve en düşük seviyede olması beceri kazandırmada etkisiz olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Ekici, G., Abide, Ö.F. ve Diğerleri(2017). 21.Yüzyıl Becerilerine Ait Veri Kaynaklarının Analizi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi,* 6(Özel Sayı:1),124-134. ISSN: 2146-9199.
- Göksun, D.O. ve Kurt, A.a (2017). Öğretmen Adaylarının 21. yy. Öğrenen Becerileri Kullanımları ve 21. yy. Öğreten Becerileri Kullanımları Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 107-130.
- Kamboj, P.Kumar(2015). 21st Century Skılls: A Wake Up Call For Inservıce Teachers. 2(11).
- Kotluk, N., ve Kocakaya, S.(2015). 21.Yüzyıl Becerilerinin Gelişiminde Dijital Öykülemeler: Ortaöğretim Öğrencilerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*.4 (2). 354-363. ISSN: 2146-9199.
- Kylonen, P. C. (2012). Measurement of 21st century skills within the common core state standards. Paper presented at the Invitational Research Symposium on Technology Enhanced Assessments, May 7-8.
- Kylonen, P. C. and Bertling, J. P. (2014). Innovative questionnaire assessment methods to increase cross-country comparability. In L. Rutkowski, M. Von Davier, and D. Rutkowski (Eds.), Handbook of international large scale assessment: Background, technical issues, and methods of data analysis (s.277-285). Boca Raton, FL.: CRC Press.
- National Research Council. (2012). Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century. Committee on Defining Deeper Learning and 21st Century Skills, James W. Pellegrino and Margaret L. Hilton, Editors. Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press.
- Pacific Policy Research Center (2010). 21st Century Skills for Students and Teachers. Honolulu: Kamehameha Schools, Research & Evaluation Division.
- Partnership for 21st Century Learning (P21). (2007). Framework for 21st century learning. http://www.p21.org/our -work/p21-framework.
- Trilling, B. ve Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times: learning for life in our times. John Wiley & Sons.
- Tutkun, Ömer F (2010). 21.Yüzyılda Eğitim Programının Felsefi Boyutları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 993-1016.
- Yalçın, S. (2018). 21. Yüzyıl Becerileri ve Bu Becerilerin Ölçülmesinde Kullanılan Araçlar ve Yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 51(1), 183-201.

ÖĞRETMEN ADAYLARININ AKADEMİK SAHTEKÂRLIK EĞİLİMLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öğr. Havva Nur AYANA*

* Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, havvanurayana58@gmail.com

ÖZET

Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin, cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, mezun olunan lise türü ve genel not ortalaması açısından incelendiği araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören toplam 328 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %79,9'u kadın, %20,1'i erkektir. Öğrencilerin %22,6'sı 1 sınıf, %47,9'u 2. Sınıf, %18,6'sı 3. Sınıf ve %11'i son sınıf öğrencisidir. Araştırma verilerini toplamak amacıyla "Akademik sahtekârlık eğilimi ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde cinsiyet ve GANO'ya göre farklılaşmayı tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Bölüm, mezun olunan lise türü ve sınıf düzeyine göre farklılaşmayı tespit etmek amacıyla ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi ,05 olarak alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının kopya çekme eğilimleri cinsiyet ve genel not ortalamalarına göre farklılaşırken diğer alt boyutlarda anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin akademik sahtekârlık eğilimlerinin öğrenim gördükleri bölüm, mezun olunan lise türü ve sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Adayları, Akademik Sahtekârlık, Kopya Çekme Eğilimi

EXAMINATION OF TEACHER CANDIDATES ACADEMIC FRAUD TENDENCIES IN TERMS OF VARIOUS VARIABLE

ABSTRACT

In this study, general survey model was used in terms of gender, deportment class level, type of high scholl gradvation and overall grade, average of teacher candidates who wew educated in the Faculty of Education. The research was conducted on total of 328 students studying at Erciyes University in 2017-2018. According to statistic 79,9% of the students, involved in the study are female, 20,1% are male. 22,6% of students are 1. class, 47,9% are second class, 18,6% are third class and 11%are senior students are A "scale of academic dishonesty tendency" was used to collect research data. T test was used for independent groups in order to determine differentiation according to sexset and GANO in the analysis of the data. It was used one-way variance analysis in order to determine the difference between department, high scholl type and class level. The level of meaningful was taken as 05 in the research. According to the findings obtained feom the study, the tendency of teacher candidates to modulate differs according to gender and overall grade point averages, while no significant differences were obderved in other sub-dimensions. In addition to this, it has been determined that the tendency of fraud students to study does not differ according to the type of scholl graduates and level of class.

Keywords: Prospective Teacher, Academic Fraud, Tendency Of Cheat

GİRİŞ

Akademik sahtekârlık, teknolojinin hızlı gelişimi ile birlikte üniversite öğrencileri arasında özellikle son on yılda yükselişe geçen bir eğilim haline gelmiştir (Arslantaş ve Acar, 2008; Murdock ve Anderman, 2006; akt: Büyükgöze). Meslek ve başarı kavramlarının, toplumda birer statü ölçüsü olarak algılanmasından dolayı bireylerin akademik becerilerinin notlar ile ifade edilişi, birçok üniversite öğrencisi için oldukça büyük bir önem taşımaktadır. (Ömür, Aydın, & Argon, 2014).Akademik başarısı kişinin sosyal bir çevreye kabulünü ve o çevrede varlığını sürdürmesini etkileyen tek faktör olmamakla birlikte, bir etken olabilir. (Ömür, Aydın, & Argon, 2014). Lin ve Wen (2007) akademik sahtekârlığı, öğrencinin öğrenme sürecindeki daha yüksek notlar almak ya da belirli çıkarlar elde etmek amacıyla eşitlik ve adalet prensiplerini ihlal eden kopya çekmek, ödevleri kopyalamak ve intihal gibi davranışlarının tümü olarak tanımlamışlardır. (Ömür, Aydın, & Argon, 2014). Akademik sahtekârlık, kopya çekme ve intihal davranışlarını içeren geniş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

KOPYA VE İNTİHAL

Büyük Türkçe sözlükte kopya çekmek: "genellikle yazılı sınavlarda soruları cevaplamak için bir kaynağa bakmak" olarak tanımlanmıştır (TDK, 1992: 898; akt: Semerci). Benzer bir anlamda, sınavda veya akademik ödevlerde, kullanım için izin alınmamış kaynakların kullanılması, sınavı veya ödevi başka birisine yaptırma olarak da tanımlanabilir (Tan, 2001: 32; akt: Semerci). Bilim ve teknoloji geliştikçe, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan tüm ülkelere kadar kopya çekme olayının arttığı görülmektedir(Bekaroğlu,2002:12-13. akt; Semerci). Bu bağlamda kopya çekme akademik alanda evrensel bir boyuta ulaşmıştır. Kopya çekmenin eğitim öğretim sürecinin her basamağında olduğu gibi üniversitelerde de görüldüğünü söyleyen Eminoğlu(2008;akt; Uçak ve Ünal) günden güne artış gösteren bu davranışın öğrenciler tarafından normal bir davranış olarak kabul edildiğini belirtmektedir. İçinde yaşadığımız toplumda "çalışmadan kazanmak", "köşeyi dönmek", "gemisini kurtaran kaptan" felsefesinin geçerli olduğu ortamlarda yetişen kişilerin sınavda kopya çekmemesi zor görünmektedir (Whitley,1998; akt Gümüşgül ve arkadaşları).

Kopya çekme eyleminin bütün eğitim kurumlarında kabul edilemez bir davranış olmasının yanısıra, eğitim fakültesi öğrencilerinin kopyaya yönelik tutumları ayrı bir önem kazanmaktadır. Meslek yaşamlarına başladıklarında asıl amaçları, öğrencileri üzerinde olumlu yönde davranış değişikliği sağlamak olacak olan öğretmen adaylarından beklenenlerden biri de, öğrencilerine belli ahlaki değerleri kazandırmak olmalıdır. Bu noktada eğitim fakültesi öğrencilerinin kopya çekmeye ilişkin tutum ve eğilimlerini ele almış çalışmalar incelendiğinde her ne kadar kopya çekmeyi doğru bulmasalar da, kendilerinin de zaman zaman kopya çektikleri görülmüştür (Yangın ve Kahyaoğlu, 2009; Seven ve Engin, 2008;Eraslan, 2011; akt: Ömür, Aydın, & Argon, 2014).

Akademik sahtekârlık kavramının bir diğer boyutu ise intihaldir. Arapça kökenli bu kavramın büyük Türkçe sözlükteki karşılığı ise "aşırmaktır". İntihal "başkalarının yazılarından bölümler, dizeler alıp kendisininmiş gibi gösterme veya başkalarının konularını benimseyip değişik biçimde anlatma" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2007; akt: Uşak ve Birinci 2008).

"Bir yazarın kasıtlı olarak bir başkasına ait düşünce, söz veya diğer özgün materyalin kaynağını bildirmeden kullanması"olarak da açıklanmaktadır (Council of Writing Program Administrators, 2003; akt: Uçak). Sürekli gelişen, erişim sahası genişleyen internet ortamının olumlu ve olumsuz sonuçları akademik alanda da kendini göstermiştir. Bilgiye ulaşmak kolaylaşmış, en uzak mesafeler bile saniyeler içinde birbirleriyle etkileşime geçebilme fırsatını yakalamıştır. Teknoloji çağı bu gibi faydalar sağlarken bir yandan bilgi, emek, düşünce hırsızlığının kolaylaşmasına ve artmasına zemin hazırlamıştır. Internetin giderek yaygınlaşması, çok miktarda ve türde bilgiyi içermesi, bu bilgilere kolay ve her yerden erişim sağlanması intihal olaylarının artmasına neden olmaktadır. Nitekim son yıllarda konuyla ilgili pek çok kaynakta intihali artıran unsurlar içinde baş sorumlu olarak Internet'in işaret edildiğini görmek mümkündür. İnternetin öğrencilere geniş bilgi erişim olanağı vermesi ve bulunan bilgileri kopyalayıp yapıştırma kolaylığı sağlaması öğrencilerin büyük bir kısmının Interneti kısa sürede ve en az çabayla yazı hazırlamada yardımcı bir araç olarak algılamalarına neden olmaktadır.(Uçak,2012)

Şahin ve Altınay (2009) eğitim sisteminde araştırma eğitimi ile ilgili eksikliklere dikkat çekerek, bu durumun yükseköğrenim düzeyinde sorunlara yol açtığını, pek çok öğrencinin araştırma aşamalarının neler olduğunu, nasıl araştırma yapacağını, erişilen bilginin özümsenerek nasıl rapor haline getirilip sunulacağını, nasıl kaynak gösterileceğini bilmediklerinin altını çizmektedir (akt:Uçak & Birinci, Bilimsel Etik ve İntihal, 2008).

Eğitimde amaç öğrencilere sadece bilginin aktarılması değil belli davranışların da kazandırılmasıdır. Tüm eğitim süresince istendik davranışların kazandırılmasına çalışılırken, istenmeyen davranış ve alışkanlıkların ortadan kaldırılmasına da çaba gösterilir(Uçak & Birinci, Bilimsel Etik ve İntihal, 2008). Bu bağlamda özellikle eğitim fakültesinde akademik sahtekarlık büyük hassasiyet ve önem taşımaktadır.

Bu çalışmada eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerini çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimleri bölümlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimleri sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimleri mezun olunan lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimleri GANO'larına göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin, cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, mezun olunan lise türü ve genel not ortalaması açısından incelendiği araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımları olup, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002; akt: Ömür, Aydın, & Argon, 2014). Bu doğrultuda yapılan bu çalışma ile eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimleri farklı değişkenler açısından incelenmeye çalışılmıştır.

KATILIMCILAR

Araştırmanın çalışma grubu 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise basit tesadüfi eleman örnekleme yoluyla seçilen toplam 328öğrencidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetlerine göre dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	262	79,9
Erkek	66	20,1
Toplam	328	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin %79,9'u kadın %20,1'i erkektir.

Tablo 2: Katılımcıların Bölümlerine göre dağılımı

Bölüm	N	%
Sınıf Öğretmenliği	42	12,8
Matematik Öğretmenliği	68	20,7
Fen Bilgisi Öğretmenliği	30	9,1
Yabancı Dil	34	10,4
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	50	15,2
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	104	31,7
Toplam	328	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımları (Tablo 2) incelendiğinde %31,7'sinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, %20,7'sinin Matematik öğretmenliği, %15,2'sinin Sosyal bililer öğretmeliği, 12,8'inin Sınıf öğretmenliği, 10,4'ünün Yabancı dil ve %9,1'inin Fen bilgisi öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gördükleri görülmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Sınıflarına göre dağılımı

Sınıf	N	%
1. Sınıf	74	22,6
2. Sınıf	157	47,9
3. Sınıf	61	18,6
4. Sınıf	36	11,0
Toplam	328	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin %22,6'sı 1. Sınıf öğrencisi iken, %47,9'u 2. Sınıf, %18,6'sı 3. Sınıf ve %11'i 4. Sınıf öğrencileridir.

Tablo 4: Katılımcıların Mezun Oldukları Lise Türlerine göre dağılımı

Anne Eğitim	N	%
Anadolu Lisesi	178	54,3
Anadolu Öğretmen Lisesi	82	25,0
Meslek Lisesi	31	9,5
Diğer	37	11,3
Toplam	328	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin Mezun Oldukları Lise Türlerine göre dağılımı incelendiğinde (Tablo 4) %54,3'ünün Anadolu lisesi, %25,0'ının Anadolu öğretmen lisesi', %9,5'inin Meslek lisesi ve %11,3'ünün ise diğer liselerden mezun olduğu görülmektedir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verilerini toplamak amacıyla "Kişisel bilgi formu" ve "Akademik Sahtekârlık Eğilim ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmada üniversiteli gençlerin cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, mezun oldukları lise türü ve genel not ortalamaları gibi niteliklerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda yukarıda belirtilen değişkenlerle ilgili kapalı uçlu sorular sorulmuş ve araştırmaya katılan üniversiteli gençlerin kendilerine uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

***Akademik Sahtekârlık Eğilimi Ölçeği*:** Araştırmada Eminoğlu ve Nartgün (Eminoğlu & Nartgün, 2009) tarafından geliştirilen "Akademik Sahtekârlık Eğilimi Ölçeği" kullanılmıştır. Bireylerin kendi kendilerine cevaplandırabilecekleri, uygulanışı kolay bir ölçektir. Toplam 25 maddeden oluşan ölçek, 5'li Likert tipi (1=kesinlikle katılmıyorum, 5=tamamen katılıyorum) bir cevaplama anahtarına sahiptir. Ölçeğin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Ölçeğin bütününe yönelik Cronbach alfa güvenirlik katsayısı. 90'dır. Test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise .88'dir Ölçekten alınabilecek en düşük puan 25 ve en yüksek puan 125'tir. "Kopya çekme eğilimi", "ödev, proje gibi çalışmalarda sahtekârlık eğilimi", "araştırma yapma ve raporlaştırma sürecinde sahtekârlık eğilimi" ve "atıflara yönelik sahtekârlık eğilimi" biçiminde 4 boyutu bulunmaktadır. Ölçek örneklem grubuna uygulanmadan önce anlatılmış ve gönüllü katılım ilkesi doğrultusunda katılımcıların ölçeği doldurmaları sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin toplanması tamamlandıktan sonra, eksik doldurulan ölçekler çıkarılarak kalan veriler üzerinde istatistiksel işlemler yapılmıştır. Bu aşamada, cinsiyet ve GANO açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Bölüm, mezun olunan lise türü ve sınıf düzeyine göre farklılaşmayı tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi ,05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular araştırmada cevabı aranan sorulara uygun bir sırada verilmiştir.

Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Akademik Sahtekârlık Eğilimi	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	t	p
Kopya Çekme Eğilimi	Kadın	262	10,55	3,64	-2,545*	,011
	Erkek	66	11,87	4,27		
Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi	Kadın	262	21,29	3,44	-1,073	,284
	Erkek	66	21,83	4,47		
Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi	Kadın	262	8,56	2,55	-1,543	,124
	Erkek	66	9,15	3,40		
Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi	Kadın	262	18,53	2,92	,144	,886
	Erkek	66	18,47	4,34		

*p<,05

Tablo5 incelendiğinde öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimi ölçeği alt boyutlarından; Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi, Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi; Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi alt boyutlarında kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte kopya çekme eğilimi alt boyutunda kadın öğrencilerin puan ortalamasının 10,55; erkek öğrencilerin puan ortalamasının ise 11,87 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri(t=-2,545;p<,05) gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Bu bulgudan hareketle erkek öğrencilerin kopya çekme eğiliminin kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin bölüme göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin bölümlerine göre farklılaşmasına ilişkin f testi sonuçları

Akademik Sahtekârlık Eğilimi	Bölüm	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	f	p	Scheffe
Kopya Çekme Eğilimi	Sınıf Öğretmenliği	42	10,09	2,96	,921	,467	
	Matematik Öğretmenliği	68	10,36	3,38			
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	30	10,53	4,51			
	Yabancı Dil	34	10,94	4,80			
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	50	11,28	3,60			
	PDR	104	11,23	3,90			
Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi	Sınıf Öğretmenliği	42	20,88	4,05	,323	,899	
	Matematik Öğretmenliği	68	21,48	3,32			
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	30	21,56	4,82			
	Yabancı Dil	34	21,02	4,59			
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	50	21,68	4,32			
	PDR	104	21,49	2,60			
Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi	Sınıf Öğretmenliği	42	8,66	2,34	,457	,808	
	Matematik Öğretmenliği	68	8,54	2,71			
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	30	9,16	2,76			
	Yabancı Dil	34	8,44	3,13			
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	50	9,02	3,41			
	PDR	104	8,56	2,44			
Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi	Sınıf Öğretmenliği	42	18,64	3,41	1,401	,223	
	Matematik Öğretmenliği	68	18,44	2,77			
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	30	17,93	4,50			
	Yabancı Dil	34	18,44	4,24			
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	50	17,76	3,90			
	PDR	104	19,08	2,13			

*p<,05

Tablo 6 incelendiğinde Kopya Çekme eğilimi alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 11,28 ile sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 11,23 ortalama ile PDR, 10,94 ortalama ile yabancı dil, 10,53 ortalama ile fen bilgisi öğretmenliği 10,36 ortalama ile matematik öğretmenliği ve 10,09 ortalama ile sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 21,68 ile sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 21,56 ortalama ile fen bilgisi öğretmenliği, 21,49 ortalama ile PDR, 21,48 ortalama ile matematik öğretmenliği, 21,02 ortalama ile yabancı dil ve 20,88 ortalama ile sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin izlediği görülmektedir.

Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 9,16 ile fen bilgisi öğretmenliği bölümü öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 9,02 ortalama ile sosyal bilgiler öğretmenliği, 8,66 ortalama ile sınıf öğretmenliği, 8,56 ortalama ile PDR 8,54 ortalama ile matematik öğretmenliği ve 8,44 ortalama ile yabancı dil öğretmenliği bölümü öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi boyutunda en yüksek puan ortalamasının 19,08 ile PDR bölümü öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 18,64 ortalama ile sınıf öğretmeliği, 18,44 ortalama ile matematik öğretmenliği ve yabancı dil, 17,93 ortalama ile fen bilgisi öğretmenliği ve 17,76 ortalama ile sosyal bilgiler bölümü öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Öğrencilerin bölümlerine göre akademik sahtekarlık eğilimi ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının farklılaşmasına ilişkin F testi sonuçları incelendiğinde Kopya Çekme (F=,921; p>,05), Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi(F=,323; p>,05), Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi(F=,457; p>,05); Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi(F=1,401; p>,05)alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir

Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşmasına ilişkin F testi (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	Sınıf	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	F	p	Scheffe
Kopya Çekme Eğilimi	1. Sınıf	42	10,09	2,96	1,982	,116	
	2. Sınıf	68	10,36	3,38			
	3. Sınıf	30	10,53	4,51			
	4. Sınıf	34	10,94	4,80			
Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi	1. Sınıf	42	20,88	4,05	,093	,964	
	2. Sınıf	68	21,48	3,32			
	3. Sınıf	30	21,56	4,82			
	4. Sınıf	34	21,02	4,59			
Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi	1. Sınıf	42	8,66	2,34	,815	,486	
	2. Sınıf	68	8,54	2,71			
	3. Sınıf	30	9,16	2,76			
	4. Sınıf	34	8,44	3,13			
Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi	1. Sınıf	42	18,64	3,41	1,929	,125	
	2. Sınıf	68	18,44	2,77			
	3. Sınıf	30	17,93	4,50			
	4. Sınıf	34	19,08	2,13			

*p<,05

Tablo 7 incelendiğinde Kopya Çekme eğilimi alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 10,94 ile 4.sınıf öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 10,53 ortalama ile 3.sınıf, 10,36 ortalama ile 2,sınıf ve 10,09 ortalama ile 1.sınıf öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 21,56 ile 3.sınıf öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 21,48 ortalama ile 2.sınıf, 21,02 ortalama ile 4.sınıf ve 20,88 ortalama ile 1.sınıf öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi alt en yüksek puan ortalamasının 9,16 ile 3.sınıf öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 8,66 ortalama ile 1.sınıf, 8,54 ortalama ile 2.sınıf ve 8,44 ortalama ile 4.sınıf öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi boyutunda en yüksek puan ortalamasının 19,08 ile 4.sınıf öğrencilerine ait olduğu, bunu

sırasıyla 18,64 ortalama ile 1.sınıf, 18,44 ortalama ile 2.sınıf ve 17,93 ortalama ile 3.sınıf öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre akademik sahtekârlık eğilimi ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının farklılaşmasına ilişkin F testi sonuçları incelendiğinde Kopya Çekme (F=1,982; p>,05), Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi (F=,093; p>,05), Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi(F=,815; p>,05); Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi(F=1,929; p>,05)alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin mezun oldukları okul türüne göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin mezun oldukları okul türüne göre farklılaşmasına ilişkin F testi (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	Sınıf	N	$\overline{X}$	Std. Sapma	F	p	Scheffe
Kopya Çekme Eğilimi	Anadolu Lisesi	178	10,80	3,55	,025	,995	
	A.Öğretmen Lisesi	82	10,80	3,98			
	Meslek Lisesi	31	10,74	4,12			
	Diğer	37	10,97	4,47			
Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi	Anadolu Lisesi	178	21,37	3,87	,585	,625	
	A.Öğretmen Lisesi	82	21,07	3,18			
	Meslek Lisesi	31	21,90	2,80			
	Diğer	37	21,83	4,36			
Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi	Anadolu Lisesi	178	10,80	2,78	,599	,616	
	A.Öğretmen Lisesi	82	10,80	2,47			
	Meslek Lisesi	31	10,74	2,85			
	Diğer	37	10,97	3,06			
Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi	Anadolu Lisesi	178	8,53	3,12	1,651	,178	
	A.Öğretmen Lisesi	82	8,52	3,06			
	Meslek Lisesi	31	8,80	3,54			
	Diğer	37	8,24	3,91			

*p<,05

Tablo 8 incelendiğinde Kopya Çekme eğilimi alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 10,97 ile diğer liselerden mezun olan öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 10,80 ortalama ile Anadolu lisesi ve Anadolu öğretmen lisesi ve 10,74 ortalama ile meslek lisesinden mezun olan öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 21,90 ile meslek lisesinden mezun olan öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 21,83 ortalama ile diğer, 21,37 ortalama ile Anadolu lisesi ve 21,07 ortalama ile Anadolu öğretmen lisesinden mezun olan öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının 10,97 ile diğer liselerden mezun olan öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 10,80 ortalama ile Anadolu lisesi ve Anadolu öğretmen lisesi ve 10,74 ortalama ile meslek lisesinden mezun olan öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi boyutunda en yüksek puan ortalamasının 8,80 ile meslek lisesinden mezun olan öğrencilerine ait olduğu, bunu sırasıyla 8,5 ortalama ile Anadolu lisesi, 8,52 ortalama ile Anadolu öğretmen lisesi ve 8,24 ortalama ile diğer liselerden mezun olan öğrencilerinin izlediği görülmektedir. Öğrencilerin mezun oldukları lise türüne göre akademik sahtekârlık eğilimi ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının farklılaşmasına ilişkin F testi sonuçları incelendiğinde Kopya Çekme (F=,025; p>,05), Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi(F=,585; p>,05), Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi(F=,599; p>,05); Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi(F=1,651; p>,05)alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin GANO'ya göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin GANO'larına göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Akademik Sahtekârlık Eğilimi	GANO	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	t	p
Kopya Çekme Eğilimi	3 ve altı	117	11,50	4,35	2,438*	,015
	3 üstü	211	10,44	3,42		
Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi	3 ve altı	117	21,75	4,01	1,295	,196
	3 üstü	211	21,20	3,48		
Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi	3 ve altı	117	8,92	3,19	1,164	,245
	3 üstü	211	8,55	2,46		
Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi	3 ve altı	117	18,47	3,95	-,212	,832
	3 üstü	211	18,55	2,80		

*p<,05

Tablo5 incelendiğinde öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimi ölçeği alt boyutlarından; Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi, Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi; Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi alt boyutlarında 3 ve altı ganoya sahip öğrenciler ile 3 üstü ganoya sahip öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte kopya çekme eğilimi alt boyutunda 3 ve altı ganoya sahip öğrencilerin puan ortalamasının 11,50; 3 üstü ganoya sahip öğrencilerin puan ortalamasının ise 10,44 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri(t=2,438;p<,05) gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Bu bulgudan hareketle 3 ve altı ganoya sahip öğrencilerin kopya çekme eğiliminin 3 üstü ganoya sahip olan öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada ilk olarak öğrencilerin demografik özellikleri açısından farklılaşma durumuna bakılmıştır. Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin, cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, mezun olunan lise türü ve genel not ortalamasına göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen bulgulara göre; Ödev Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi, Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi; Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi alt boyutlarında kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı yalnızca kopya çekme eğilimde kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Özetle erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre kopya çekmeye daha meyilli olduğu söylenebilir. Bu bulgu McCabe ve Bowers (1996) 'un yaptığı araştırma sonuçları ile de benzerlik göstermektedir (aktaran Marsden ve diğ., 2005;akt:E. Küçüktepe, C.Küçüktepe). Bununla birlikte öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin bölümlerine göre farklılaşmasına ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre; Kopya Çekme Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi, Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi; Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi alt boyutlarının; Sınıf Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Yabancı Dil, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, PDR bölümleri arasında anlamlı düzeyde farklılaşma oluşturmadığı sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin akademik sahtekarlık eğilimi öğrenim gördükleri bölüm ile ilişkili değildir. Benzer şekilde öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin sınıf düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre; Kopya Çekme, Ödev Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi, Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi; Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi alt boyutlarıyla; 1.sınıf, 2.sınıf, 3.sınıf, 4.sınıf'ta okuyan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin mezun olunan lise türüne göre farklılaşmasına ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre; Kopya Çekme, Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi, Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi; Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi alt boyutlarının Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Meslek Lisesi ve diğer liselerden mezun olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılaşma oluşturmadığı bulunmuştur. Son olarak öğretmen adaylarının sahip oldukları GANO'ya göre Ödev, Ödev, Proje Gibi Çalışmalarda Sahtekârlık Eğilimi, Araştırma, Rapor Sürecindeki Sahtekârlık Eğilimi; Atıflara Yönelik Sahtekârlık Eğilimi alt boyutlarında üç ve altı GANO'ya sahip olan öğrenciler ile 3 üstü GANO'ya sahip öğrenciler arasındaki fark, 05 düzeyinde manidar bulunmamıştır. Ancak kopya çekme eğilimi alt boyutunda 3 ve altı GANO'ya sahip öğrencilerin 3 üstü GANO'ya sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada son olarak elde edilen bulgular öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimlerinin yalnızca kopya çekme eğilimi alt boyutunda cinsiyete ve GANO'ya göre farklılaştığı; diğer boyutlarda ve değişkenlerde ise farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Her bilimsel araştırmanın konusu ve kapsamı açısından sahip olduğu sınırlılıklar gibi bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları vardır. Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı Türkiye'deki bütün üniversite öğrencilerini temsil edecek özelliklere ve büyüklüğe yeterince sahip olmayan kısmen küçük bir örneklem üzerinde yapılmış olmasıdır. Bu nedenle konu alanı ile ilgili gelecekte yapılacak araştırmalarda daha büyük ve farklı özelliklere sahip gruplarda (farklı bölge, anne-baba eğitim düzeyi vb.) yenilenmesi öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimi konusunda daha ayrıntılı ve güvenilir sonuçlar verecektir. Benzer şekilde eğitim fakültelerinde kadın öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısından daha fazla olması da araştırma sonuçlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle konu alanı ile ilgili gelecekte yapılacak araştırmalarda kadın ve erkek sayısının eşit tutulması öğretmen adaylarının akademik sahtekârlık eğilimi konusunda daha güvenilir sonuçlar verecektir.

KAYNAKÇA

- Büyükgöze, H. (2017). Öğretmen adaylarının akademik sahtekarlık eğilimlerinde özyeterlik ve akademik kontrol odağının rolü. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* , 803.
- Bekaroğlu, Ö. Dünyada ve Türkiye'de bilimsel sahtekârlık, Tüba Bülteni, Günce 2002; (22): 12-13.
- Council of Writing Program Administrators (2003). *Defining and avoiding plagiarism: The WPA statement on best practices.* 10.10.2010 tarihinde http://www.wpacouncil.org/node/9
- Eminoğlu, E., & Nartgün, Z. (2009). Üniversite öğrencilerinin akademik sahtekarlık eğilimlerinin ölçülmesine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi6(1)* , 215-240.
- Eraslan, A. (2011) Matematik öğretmen adayları ve kopya: Hiç çekmedim desem yalan olur!. *Eğitim ve Bilim, 36,* (160), 52-64
- Gümüşgül, O., Üstün, Ü. D., Işık, U., & H.Demirel, D. (tarih yok). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Akademik Sahtekarlık Eğilim D.
- Küçüktepe, S. E., & Küçüktepe, C. (2012). Tarih Öğretmeni Adaylarının Kopya Çekme Eğilimlerinin Çeşitli Değiklenler Açısındaann İncelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi* , 115,125.
- Lin, C., ve Wen, L. (2007) Academic dishonesty in higher education-a nationwide study in Taiwan. *Higher Education, 54*, 85-97.
- Marsden, H. , Carroll M. & Neill, J.T. Who cheats at university? (2005) A self-report study of dishonest academic behaviours in a sample of Australian University students. Australian Journal of Psychology, 57 (1), 1-10.
- Ömür, Y. E., Aydın, R., & Argon, T. (2014). Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Akademik Sahtekarlık. *Eğitim Bir Sen* , 136.
- Semerci, Ç. (2003). Kopya Çekmeye ilişkin Tutum Ölçeği. *Fırat ünivversitesi sosyal bilimler dergis* , 228.
- Seven, M. A. ve Engin, A. O. (2008) Eğitim fakültesi öğrencilerinin kopya çekmeye duydukları ihtiyaç ve kopya çekme sebepleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1* (1), 212-136.
- Uçak, N. Ö., & Birinci, H. G. (2008). Bilimsel Etik ve İntihal, *Türk Kütüphaneciliği* , 190.
- Uçak, N. Ö. (2012). Öğrencilerin İntihal Algısı, *Prof. Dr. K. Gülbün Baydura Armağan*, 173-182.
- Uçak, N. Ö., & Ünal, Y. (-). *Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.* Ankara: - TDK. (-, - pazar). *Türk Dil Kurumu*. Ağustos 06, 2018 tarihinde tdk: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=204382 adresinden alındı. TDK, (1992). Türkçe Sözlük, İstanbul: Milliyet Yayınlar
- Yangın, S. ve Kahyaoğlu, M. (2009) İlköğretim öğretmen adaylarının kopya çekmeye yönelik tutum ve görüşleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12* (21), 46-55.
- Whitley, B. "Factors Associated With Cheating Among College Students: A Review", Research in
- Higher Education, vol. 39, sayfa: 235–274, 1998.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞININ(NOMOFOBİ) GENEL ERTELEME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Dr. Öğr. Üy. Abdullah MERT*, Öğrenci Ayşegül AKIN**

*Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, abdullahmert@gmail.com
**Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı Lisans Öğrencisi,

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin davranışlarındaki nomofobik davranışlarının genel erteleme üzerinde etkisi açısından incelemektir. Araştırmada, üniversite öğrencilerinin nomofobik davranışlarının genel erteleme eğilimine, ilişkin etkisini ve algılarını belirlemek için, Nomofobi Ölçeği, genel ertelemeyi ölçmek için "Genel Erteleme Eğilimi Öçeği" kullanılmıştır. Veriler, SPSS 17.0 paket programı aracılığıyla ,05 ve ,01 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir Yapılan analizler sonucunda, üniversite öğrencilerin nomofobi ile genel erteleme eğilimi arasında farklı düzeylerde ilişkiler görülmüştür. Genel erteleme bilgiye erişememe, bağlantıyı kaybetme, iletişime geçememe, rahat hissedememe alt boyutlarının toplam puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Genel erteleme ve Nomofobi davranış tutumları belli öğrenim görülen bölümler arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Ek olarak yapılan analizlerde erteleme eğiliminin ve nomofobinin; cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular ilgili alan yazın ışığında ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nomofobi, Bağımlılık, Akıllı Telefon, Erteleme Eğilimi, Genel Erteleme Eğilimi, Üniversite Öğrencileri, Genç Yetişkinler.

THE IMPACT OF SMART PHONE DEPENDENCE (NOMOFOBİ) ON UNIVERSITY STUDENTS' GENERAL PROCRASTİNATİON

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the influence of the nomophobic behavior of university students on the general procrastination tendencies. In the study, the "Nomofoebe Scale" was used to measure the overall procrastination tendency of university students, and the "General procrastination Trend Score" was used to measure general procrastination. Data were tested at significance level of .05 and .01 through the SPSS 17.0 package program. As a result of the analyzes made, it was seen that university students had different levels of relationship between nomophobia and general procrastination tendency. There were positive positive correlations between the total scores of general procrastination information access, loss of connection, noncommunication and uncomfortable feeling subscales. Significant differences were found between the general procrastination and the attitudes of the Nomofobia attitudes towards the particular education. In addition, the analysis of the procrastination t tendency and nomophobia; it was found that there was no significant difference according to sex. Findings obtained from the research were written in the light of the related field and some suggestions were made.

Keywords: Procrastination, General Procrastination Tendency, Nomophobia, Addiction, Smartphone, University Students, Young Adults.

GİRİŞ

Günümüz 21.yüzyılın getirdiği yeniliklerin, gelişmelerin en başında teknoloji gelmektedir. Teknolojinin gelişimiyle birlikte birçok elektronik cihazlar amaçlarımıza göre kullanım rekorları kırmaktadır. Bu cihazların başında ilk olarak telefonlar gelmektedir. Telefon gün geçtikçe hayatımızın vazgeçilmez parçası olduğunu modern çağın çıkardığı akıllı telefonlardan anlıyoruz. Akıllı telefonların cazip gelen yönleri arttıkça birçok işimizi akıllı telefonlar üzerinden kolaylıkla halledip kablosuz ve hızlı erişimin sağlanmasıyla birlikte işlevselliğin de çeşitlenmesiyle daha da yaygınlaşmıştır. Özellikle genç yetişkinlerdeki bireylerle orta yaşlı bireyler karşılaştırıldığında genç yetişkinlerin akıllı telefon kullanımının orta yaş üzerindeki olan bireyler göre daha çok kullanma sürelerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Brickfield, 1984; Charness ve Bosman, 1992; Kennedy, Judd, Churchward, Gray, ve Krause, 2008). Genç yetişkinler arasında en çok üniversite öğrencilerinde görülen akıllı telefon kullanımını iletişim kurma, sohbet etme, tanımadığı kişiler ile bağlantı kurma, oyun oynama, eğlence, güncel bilgileri takip etme, fotoğraf çekilme, mail atma vb. amaçla kullandıkları tespit edilmiştir.

Akıllı telefonun kullanımının faydalı yönleri kadar yanlış, bilinçsiz ve sürekli kullanılmasından kaynaklı yan etkileri de günümüzde insanlığı etkileyen bir bozukluğa, bağımlılığa sürüklemektedir. En çok akıllı telefon kullanan kitleye yani genç yetişkinleri ve bundan sonraki genç nesilleri hızla olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Bu olumsuzlukların başında modern çağın yeni fobisi olarak adlandırılan nomofobi, İngilizce nomophobia (No Mobile Phobıa) kelimesinden gelmekte ve klinik psikolojide bireyin mobil cihazına erişemediğinde veya mobil cihaz üzerinde iletişim kuramadığında yaşadığı gerçeküstü korku olarak tanımlanmaktadır (King, Valença, Silva, Baczynski, Carvalho ve Nardi., 2013; Yıldırm ve Correia, 2015).

King vd. (2013, s.141).) tarafından yapılan bir başka çalışmada nomofobiyi şu şekilde tanımlanmaktadır. ‘’Nomofobi, modern dünyanın bir bozukluğu olarak kabul edilmektedir ve yakın geçmişte, cep telefonu (MP), bilgisayar (PC) veya herhangi diğer bir sanal iletişim aracını alışkanlıkla kullanan kişilerde, bunların bulunmamasından kaynaklanan rahatsızlığı veya endişeyi tanımlar’’ şeklinde açıklamışlardır. İstatistiksel verilere göre yabancı ülkelerde yapılan birçok örneklerle karşılaşmaktayız. Bu ülkelerden birisi İngiltere’dir. İngiltere’de 2012 yılında yapılan başka bir araştırma sonucundaysa akıllı telefonsuz yapamama korkusu yaşayanların oranı %53’den %66’ya yükselmiştir. Ayrıca, 2008’deki çalışmanın tersine, kadınların %70’inin erkeklerin ise %61’inin akıllı telefona ulaşamadıklarında stresli oldukları ve en yüksek nomofobi oranının %77’yle 18-24 yaş grubunda olduğu belirtilmiştir (SecurEnvoy, 2012). Başka bir çalışmada kadınların daha çok mobil aygıta düşkünlüğünü Gezgin, Şumuer, Arslan, & Yıldırım (2017) araştırmalarına göre; üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin nomofobi puanlarının ölçek standardının üzerinde olduğunu, kontak kaybı ve bilgiye ulaşamama konusunda katılımcıların endişe duydukları sonucuna ulaşmışlardır. Başka deyişle kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha nomofobik olduğu ve gün geçtikçe bu korkunun arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nomofobinin ihtiyaç duyulmayan zamanlarda aktif kullanılması sebebiyle bireyi psikolojik, davranışsal, zihinsel, fiziksel boyutlarda etkilemektedir. Bu etkilerden bazıları Kandell’e göre (1998) birey çevrimdışı kaldığında yeteri kadar akıllı telefon üzerinde kendini tatmin edemediğinde internetteki haberleri durumları sosyal medyadaki kişilerinin ne yaptığına dair etkinlikleri takip edemediğinde bireyde duygusal olarak; anksiyete, yalnızlık, öfke, sinir, ulaşamama endişesi vb. duyguları yoğun yaşamakta olduğunu belirtmiştir.(Kandell, 1998)

Araştırmalara göre elde edilen bilgilere mobil cihazdan mahrum kalıp ulaşamadığında ya da bozulduğunda yoğun bir korku yaşar, panikler ne yapacağını bilemez. Bu durum sonucunda bireyin rutin işlerini, düzenini aksatmasına neden olabilir. Uykusuzluk, iletişim problemlerini yaşama, arkadaşsız kalma, toplum karşısına çıkamama ve konuşamama gibi sosyal fobiye; aynı zamanda fiziksel boyutta rahatsızlıklara yol açmaktadır. Zihinsel boyutta ise okuduğunu anlayamama, dikkatini verememe, öfkesini kontrol edememe, soyut anlamda çok yönlü düşünememe gibi olumsuz etkilere sebep olabilmektedir. Spitzer’ e göre(2015) baktığımızda, akıllı telefona ulaşamama korkusunu yaşayan öğrencilerde okul içerisinde etkili ders dinleyememe, verilen ödevleri, faaliyetleri sağlıklı şekilde gerçekleştirmede problem yaşamalarını; bu problemlerin yaşanmasıyla bireylerde kaygı düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. (Spitzer, 2015) Nomofobik bireylerin tipik özellikleri telefonlarını sürekli kontrol etme istediğinde bulunmaları, mesaj-çağrı-mail-bildirimin gelip gelmediğine dair sık sık eline telefonu almaları, telefonun çekmediği, kullanım şartlarının elverişli olmadığı ortamlarda korku, gerginlik yaşamaları, telefonu kapatmamaya özen göstermeleri, telefonun bataryasının biteceği tedirginliği yaşamaları, yatmadan önce en az 2 saat telefonlarıyla ilgilenmeleri gibi tipik davranışlarda bulunmaktadırlar. (Bragazzi ve Pente, 2014: 156-157) Genel olarak nomofobi yaşayan birey telefonsuz

kaldığında verdiği tepkinin akıl dışı olduğunu bilir, fark eder fakat yine de panik ve endişeli eylemlerde bulunur. Panikliği artıran durumlardan uzaklaşır ve uzaklaşma davranışını da baskılayarak ortamdan çekilir. (Sungur, 1997)

Türkiye'de cep telefonu kullanımının kişilik özellikleriyle ilişkisi araştırılmıştır. Söz konusu çalışma sonucunda cep telefonu kullanımının artması en çok pasif, agresif, kendine güvensiz, sosyal açıdan uyumsuz olma, obsesif, bağımlı ya da anti-sosyal özellikler taşıma, sık moral bozukluğu, anksiyete yaşama ile ilişkili bulunmuştur (Erdem, Kalkın, Türen & Deniz, 2016). Akıllı telefonu uyurken bile yanından ayırmayan nomofobik kişiler ortak çalışılan ve etkileşim kurulan yerlerde diğer bireyler tarafından dikkat dağıtan, tipik bağımlı olarak görülen ve onlara verilen görevlerin zamanında yapılmamasından dolayı şikâyette bulunanların sayısı artmıştır. Sosyal açıdan uyum sağlamakta sorun yaşadıklarını dile getirip bununla ilgili belli başlı şikâyetlerde bulunurlar. Çok fazla akıllı telefon kullanımın artmasıyla doğru orantılı olarak internet kullanma ve vakit geçirme süresi artmıştır. Özellikle mobil internet kullanımındaki artışın nomofobiyi güçlendirdiği de ortaya konmuştur (Gezgin & Çakır, 2016).

İnternet kullanma süresinin artmasıyla, mobil internet kopukluğu yaşanması bağlantı hatası olduğunda nomofobik bireylerin sabırsızlık belirtilerini göstermesi buna bağlı olarak stres düzeylerinde ilerlemenin başladığı görülmektedir. Stresin artmasıyla diğer ortak paylaşımda bulunanların da etkilemekte olduğunu elinden telefonları alındıklarında diğer kişilerle çatışma yaşadıklarını ve bunun sonucunda belli kriz geçirdikleri görülmüştür. Nomofobik kişiler ise bağımlı olduklarını inkâr ederek belli savunma mekanizmalarını kullandıkları görülmektedir. Mobil cihaz bağımlılarının isyan ettikleri durumun başında psikolojik açıdan etki ettiğini buna bağlı olarak birçok rahatsızlığın da beraberinde uğraşmakta oldukları ifade edilmektedir. (Adnan & Gezgin, 2016) Diğer çalışmalara göre de nomofobik bireylerin kendileriyle ilgili bulundukları yorumlamalarda zamanın nasıl geçtiğini anlayamadıklarından ve birçok önemli işi yarım bıraktıklarını veya ertelemek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Dünyada yapılan birçok araştırmaya göre, akıllı telefon kullanımın artmasıyla nomofobinin de artış göstermesini beklediğini belirtmektedirler. Buna bağlı olarak kullanımın artmasıyla bir işi geciktirme veya erteleme eğilimlerinin arttığı göz ardı edilemez hale gelmiştir. Bunun sonucunda nomofobiyle birlikte kişilerin günlük yaşamını etkileyen erteleme kavramı ortaya çıkmıştır.

Günümüz teknolojisinde mobil internet üzerinden işlerimizi daha kolay yapmamız açısından pratiklik kazandırmaktadır. Fakat günümüz nomofobi örneklerine bakarak ve bireylerin teknolojiyi yanlış kullanılmasından dolayı gerekli iş kolaylığın tam olarak sağlanmadığını ve olumsuz sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Daha kolay ve hızlı gerçekleşmesini beklenen bir durumun farkında olmadan olması gereken süreden daha fazla uzun sürede yapıldığı birçok araştırma örneklerinde görülmüştür. Günümüzde de önceliklerin farklılaşmasına bağlı olarak ertelemelerin arttığı görülmektedir. Türkiye'deki anlamına göre erteleme kavramı; günlük hayatta ertelemek sözcüğü Türkçede "sonraya bırakmak, tehir veya tecil etmek" anlamlarında kullanılmaktadır (TDK, 2018: 813). Başka bir tanıma göre de; erteleme eğilimi bir işi, konuyu, durumu zamanında yapmamasından dolayı geciktirmesi ve tamamlanmamasından dolayı önemli kararlar hakkından sonuçlanmamasına bağlı olarak gereksiz erteleme yapmamasının özellik olarak kişiliğe davranış olarak yansımasıdır. Yansımaların genelde kişinin enerjisini negatif yönde etkileyecek eylem ve davranışlar olduğu görüldüğü ifade edilmektedir. (Milgram, Mey-Tal, ve Levison, 1998: 297). Yapılan araştırmalar, genellikle öğrencilerde erteleme eğiliminin fazla ve yaygın olduğudur (Balkıs, 2006). Gençler içerisinde çoğunluğunu Ferrari, Johnson ve McCon (1995) ''erkeklerde işleri son ana ertelemenin, 20'li yaşlarının ortalarında ve sonlarında zirveye ulaştığını'' ileri sürmektedir. Ortalama olarak genç yetişkinlik dönemine denk gelmesi ve ortalamaların yüksek çıkmasına bağlı olarak birçok araştırmacı farklı yönlerde genel ertelemeyi ele almıştır. Bunlardan ilki kişilik özelliğidir. Bu konuda Ferrari, Johnson ve McCown (1995) ertelemeyi birçok kişilik özellikleri açısından incelemiştir. Genel olarak, erteleme yüksek düzeyde kendini kontrol, mükemmeliyetçilik, öz-aldatma (self-deceptive), depresyon, kaygı ve benlik kavramı ile ilişkili bulunmuştur. Kaygı ile ilişkisine bakıldığında, erteleme eğilimi ile bireyin kaygı düzeyi doğru orantılı olarak artmakta olduğu görülmüştür (Ekşi & Dilmaç, 2015). Giderek istatistiklerin artması genel erteleme eğiliminde bulunan bireylerin eğilime çok yatkın olmasının kaynağını kuramlara dayanarak Balkıs (2006) kuramcıların görüşlerini şöyle özetlemiştir.'' Bilişsel davranışçılar erteleme eğilimini, kaçıngan eylem içinde tanımlarken, psikodinamik kuramcılar ise savunma mekanizması olarak açıklar. Günlük işlerinde farkında olarak sıkıntı ve kaygı yaşamak istemeyen birey görevi erteleme aracılığıyla kaygı karşısında bilinçdışı bir savunmaya geçer.'' şeklinde açıklamıştır.

Kuramcıların dışında erteleme eğiliminin oluşmasına neden olan faktörlerin başında zamanı verimli şekilde yönetilmemesinden kaynaklanan işlerin birikmesidir. Yoğunlaşmayla birlikte sıkışmanın sonucunda kişi huzursuzluk duymaya başlar. (McCown, Petzel ve Rupet, 1987: 784). Balkıs (2006) 'a göre nedenlerden biri; amaç ve hedefleri belirleyememe, neyi, nasıl, niçin yapacağını bilememe, belirli bir işi yaparken bireyde yoğun sıkıntı duygusu yaratabilmektedir. Bilişsel olarak dikkati verememe, duruma odaklanmada problem yaşama amacına göre önceliklerin

tam olarak gerçekleşmesinde engel oluşturan bilişsel yetersizliklerde bir diğer faktördür. Çevresel koşullara bakıldığında çevrede birçok uyarıcıların çeşitliliği ilgi çekiciliği bireyleri normal günlük çalışabilme alışkanlıklarını tam sağlıklı şekilde yerine getirememesinde ket vurması ve uyarıcının üzerinde yoğunlaşmanın sonucunda erteleme eyleminin gerçekleştiğini ortaya koymuştur (Balkıs, 2006).

Ellis ve Knaus (1977) erteleme eğiliminin üç temel sebepten kaynaklandıklarını bunların da genellikle kendilerini küçük görme, önüne çıkan engellere fazla direnç gösterme, husumetlik hisleri oluşturmakta düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak bireyler erteleme eğiliminin kaynaklarından biri engellere karşı düşük direncin Solomon & Rothblum (1984:506), öğrencilerin tam olarak sevmedikleri işleri ve yapması gereken işleri yüksek düzeyde erteleme eğiliminde bulunduklarını başka bir çalışama da ise McCown ve Johnson (1991:665)' a göre birey yapmayı istemediği bir görev olduğunda sevilen işi yapmayı tercih edip sevilmeyen işi yapmakta ertelediklerini bulmuşlardır.

Sevilen işlerin başında günümüzde sosyal medyada vakit geçirmek (oyun, arkadaş edinmevb.) telefonlarıyla ihtiyaçlarından daha fazla ilgilenmek (mesajlaşmak, telefon konuşmaları)olarak ifade edebiliriz. Eğer sevdiği işten mahrum kalan birey yani telefondan mahrum kaldığında kaygı, endişe gibi duyguları yaşamakta aynı zamanda eğer sevdiği işi yaparak yapması gereken görevi getirmediğinde de kaygı endişe duyguları oluştuğunu yukarıda kapsamlı çerçevede anlatılmaktadır. Türkiye'de akıllı telefonların yaygınlaşması göz önüne alındığında, Türk genç yetişkinler arasında nomofobi prevalansı, mobil teknolojilerin Türkiye'de genç erişkinleri nasıl etkilediğinin anlaşılmasına katkıda bulunacaktır Bunların sonucunda bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde artan mobil cihaza karşı elde edememe korkusunun genel erteleme üzerindeki etkisini, nomofobi yaygınlığını ve onların nomofobik darvanışlarını etkileyen demografik faktörleri incelemektir. Bu araştırmanın diğer bir hedefi ise genç yetişkinlerdeki akıllı telefon bağımlılığının yani nomofobinin genel erteleme üzerinde bir etkisinin olup olmadığını ve bu etkinin düzeyinin ne boyutlarda olduğunu saptamaktır. Genel anlamda bu çalışmada 2 soruya cevap aranmaktadır:

1) Nomofobinin öğrencilerin genel erteleme eğilimi üzerinde etkisi var mıdır?
2) Nomofobinin öğrencilerin genel erteleme eğilimi varsa etkinin düzeyi ne boyuttadır?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma örneklemi, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Uşak Üniversitesi'nde öğrenim gören 300 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmaya katılımcıların gönüllülüğü esas alınarak katılımı sağlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmamızda kullandığımız ilk veri toplama aracı olarak Yıldırm ve Correia (2015) tarafından geliştirilen ve Yıldırım Şumuer, Adnan ve Yıldırım (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan "*Nomofobi Ölçeği"* kullanılmıştır. Ölçek 7'li Likert tipine göre maddelenmiş olup, toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin dört tane alt boyutu vardır bunlar: Bağlantıyı Kaybetme (5 madde), Bilgiye Erişememe (4 madde),İletişime Geçememe (6 madde) ve Rahat Hissedememe (5 madde).

İkinci ölçme aracı olan Lay'in (1986) geliştirdiği "*Genel Erteleme Ölçeği"* (General Procrastination Scale, GP), kişinin pek çok alanda gösterdiği erteleme davranışını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Bu ölçek tek boyutlu erteleme davranışını ölçmektedir. Gün içerisindeki işleri açıklayan 20 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. 5'li likert derecelendirmeleri ise 1'den 5'e doğru; "Hiç uymuyor"…. "Tamamıyla uyuyor" şeklinde derecelendirme yapılmaktadır. 20 maddeden ters maddeler iç tutarlılığı düşürdüğü için 5 ters madde çıkartılarak 15 maddeye düşürülmüş olup iç güvenirlik kat sayısı arttılmıştır.

İşlem ve Verilerin Analizi

Araştırma verileri, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı Bahar döneminde Uşak Üniversitesi'nde öğrenimine devam eden bireylere(genç yetişkin) uygulanan ölçme araçları aracılığıyla elde edilmiştir. Uygulama sınıf ortamında gerçekleştirilmiş ve öğrencilerin bu çalışmaya gönüllü katılımı esas alınmıştır. Uygulamadan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak analizler için hazır hale getirilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) 17.0 paket programı kullanılarak bilgisayarda yapılmıştır. Öncelikle veri toplama araçlarından elde edilen verilerin programa aktarımı yapıldıktan sonra, veriler üzerinde gerekli işlemler yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Genel Ertelemeye Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

		F	Sig.	T	df	Sig. (2-tailed)
Genel Erteleme	Equal variances assumed	,027	,870	,517	298	,606
	Equal variances not assumed			,515	254,941	,607

Tablo 1 de yer alan bulgulara göre; genel erteleme toplam puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını göstermektedir. (P>.05)

Üniversite Öğrencilerinin Nomofobi Davranışı ile Genel Erteleme Eğilimi Bağlılık Düzeyi Arasında Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Akıllı telefon bağlılık ölçeği ile genel erteleme eğilimi puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış, elde edilen sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 2. *Pearson korelasyon testi sonuçları* (*n* = 300)

Değişken	Genel_Erteleme	Bilgiye Erişememe	Baglantıyı Kaybetme	İletişime Geçememe	Rahat Hissedememe
Genel Erteleme	1	,121*	,233**	,105*	,227**
Bilgiye Erişememe		1	,504**	,409**	,335**
Bağlantıyı Kaybetme			1	,618**	,648**
İletişime Geçememe				1	,526**
Rahat Hissedememe					1

*p <.05, **p <.01

Tablo 2'de yer alan bulgulara incelendiğinde, Genel erteleme toplam puanları ile bilgiye erişememe(r=.121, p<.05), bağlantıyı kaybetme (r=.233, p<.01), iletişime geçememe (r=.105, p<.05), rahat hissedememe(r=.227, p<.01), alt boyutları toplam puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bilgiye erişememe alt boyutu ile bağlantıyı kaybetme(r=.504, p<.01), iletişime geçememe(r=.409, p<.01), rahat hissedememe(r=.335, p<.01) alt boyutları toplam puanları arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. .Bağlantıyı kaybetme alt boyutu ile iletişime geçememe(r=.618, p<.01) ve rahat hissedememe(r=.648, p<.01) alt boyutları toplam puanları arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İletişime geçememe(r=.526, p<.01) ve rahat hissedememe alt boyutları toplam puanları arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Üniversite Öğrencilerinin Nomofobi Davranışının Genel Erteleme Eğilimi Üzerinde Etkisi Var mıdır?

Tablo 3. *Üniversite Öğrencilerinde Nomofobinin Genel Erteleme Üzerindeki Etkisinin Regresyon Analizi Sonuçları*

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,214[a]	,046	,043	7,60496

a. Predictors: (Constant), nomofobi

Tablo 14'de çıkan sonuca göre R Square değerinin ,046 çıkmasından dolayı nomofobi genel erteleme durumunu yaklaşık olarak %5 oranında açıklamaktadır.

SONUÇ

Günümüzde git gide artan teknoloji kullanımı elektronik cihazdan uzak kalma korkusunu ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma da nomofobi kavramını ele alınıp bununla birlikte günümüz de artan nomofobik davranışlarla birlikte genel erteleme kavramı arasındaki ilişki nasıl olduğu araştırılmıştır. Araştırmanın amacı nomofobinin genel erteleme üzerindeki etkisinin olup olmadığını ve bu etkilerin değişkinlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamaktadır. Genel olarak yapılan korelasyon sonucuna nomofobi ve genel erteleme arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Genel erteleme bilgiye erişememe, bağlantıyı kaybetme, iletişime geçememe, rahat hissedememe alt boyutlarının toplam puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki çıkmıştır. Çıkan anlamlı ilişkiden sonra nomofobi puanlarının ve genel erteleme puanın cinsiyete ilişkin t-testi analizi yapılmıştır ve çıkan sonucuna göre t-testi analiz sonucunda üniversite öğrencilerinin genel erteleme, nomofobinin alt boyutlarından olan bilgiye erişememe ve rahat hissedememe cinsiyete göre farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Nomofobinin diğer iki alt boyutları olan bağlantıya geçememe ve iletişime geçememe cinsiyete göre farklılaştığı gözlenmiştir. Kadınların lehine anlamlı çıkarak kadınların bağlantıya geçemediğinde ve iletişime geçemediğinde nomofobik davranışlarda bulunduğu tespit edilip nomofobinin cinsiyete göre farklılaştığını sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ortalama da özellikle de iletişime geçilememe ve genel erteleme gibi faktörlerin gençler arasında yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Alt boyutlar içerisinde ortalaması en yüksek olan iletişime geçememe diğer boyutlara göre daha yüksek çıkmış olup, üniversite öğrencileri iletişim kopukluğu yaşadığında daha fazla nomofobik davranışlar sergilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca nomofobinin genel erteleme üzerindeki etkisi incelendiğinde ise yaklaşık %5 lik bir oranla etkilediği bulunmuştur.

Özetle nomofobi ve genel erteleme arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Nomofobik davranışlar artıkça günlük ve önemli rutin işlerimi ertelediğimiz sonucuna varılmıştır. Bölümlere göre anlamlı fark çıkıp ve bölümlere değişkenlik olduğu tespit edilmiştir.

Tartışma

Nomofobinin genel erteleme üzerindeki etkisi bakıldığında çıkan sonuçlara göre nomofobinin genel erteleme üzerinde anlamlı bir ilişki çıktığı ortaya koyulmuştur ve günümüz teknoloji dünyası için önemli bir çalışma olduğu ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bu uygulamanın gelecek için önemli olduğu düşünülmektedir. Jacobsen ve Foste (2011)'nin üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları incelemede bu kanıya değinmiştir, öğrencilerin çoğunluğunun ders çalışırken önemli bir işi yaparken sosyal medyada çok fazla zaman geçirdiğini fotoğraf video bakarak oyun oynayarak vakitlerini harcadıklarını saptanmıştır. Akıllı telefon yüzünden dersi dinlemekte sınavlara hazırlanmakta zorlanıldığını hazırlanırken zamanın yetmediğinden yakınan öğrenciler akıllı telefona bağlı kalmalarından dolayı zevkle telefonla ilgilenip zamanın iyice kısalmasından da ders çalışmayı ertelediklerini zamanın çok çabuk geçtiği sonucunu tespit etmiştir. (Lee, Chang, Lin & Cheng, 2014) Bu sonuçtan yola çıkarak bu konuda cinsiyet açısından da önemli bulgular bulunmuştur. Çalışmanın cinsiyete göre anlamlı olduğu görülmüştür ve nomofobinin kadınların lehine anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Yani kadınlar erkeklere göre daha fazla nomofobik davranışlar gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bi telekominkasyon firması olan Securenvoy (2012) yaptığı analizde cinsiyete göre farklılaştığını çalışmada kadınların %70'i, erkeklerin ise %61'inin akıllı telefona ulaşamadığında nomofobik davranışlar sergilediği daha önceden teyit etmiştir. Yine başka bir araştırmada Yıldırım ve Correra (2015) tarafından ilk kez yapılan nomofobi çalışması üniversite öğrencileri arasında yapılarak nomofobi ölçeği uygulanmış sonuç olarak, genç yetişkinlerin yarısına yakın nomofobik sıkıntı yaşadığını ve stres düzeylerinin arttığı cinsiyete göre farklılaşıp kadın genç yetişkinlerde daha fazla nomofobik eylemlerde bulunduğu tespit etmiştir.

Bu çalışmadaki sonuçlara göre kadınların lehine bir anlam çıkmasından dolayı nomofobinin alt boyutlarından olan iletişime geçememe ve bağlantı kuramama üzerinde anlamlı bir sonuç çıkmıştır. Bu sonucu destekler bir çalışmayı yine 2015 yılında yapılan çalışmada da yakın sonuç çıkıp kadınların en büyük endişe duydukları alanın iletişim kuramama bilgiye ulaşamama olduğu araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. (Yıldırım Sumuer, Adnan & Yıldırım 2015). Young (1998) bağlantı ve iletişim kurmanın zorunlu olmaya başladığını bunların sıkıntılı sonuçlar doğurduğunu belirtmiş eldeki verileri destekleyen akıllı telefonda ve sosyal medyada aktif kalmak için aşırı harcanan zamanın çok fazla olduğunu bağlantı kuramadığında ya da birinden haberdar olmadığında psikolojik rahatsızlıklara ve bu rahatsızlıkların eyleme döküldüğünü eldeki verileri destekler sonuçlar bulmuştur. (Young, 1998).

Genel erteleme eğiliminin nedenlerine bakıldığında daha çok bireyin kendisi için önemli olan hoş güzel işlerini yapıp telefonla ilgilenme sosyal medyada takılma vb. nedenlerle erteleme de bulundukları ve bunların sonucunda her türlü alanda ertelemeden dolayı birçok rahatsızlığın ortaya çıktığını özellikle bu durumun gençler üzerinde daha çok etkili

olduğu gözlenmektedir. Genel ertelemede ise cinsiyet açısından anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır bununla ilgili çalışmada kadın ya da erkek açısından bir fark olmadığını kadınlar ve erkeklerin 18 yaşından başlayıp 30 yaşlarının başına doğru genel erteleme davranışı çok fazla bulundukları teyit etmiştir (Ferrari ve Johnson ve McCown,1995). Bu çalışmaya katılan öğrencilerin geneli Ege Bölgesinde yaşayan öğrenciler olduğu için genel erteleme eğilimi yüksek çıkmıştır. Bu kanıyı daha önceden yapılan incelemelerde batı toplumlarda yetişen öğrencilerin genel olarak Ellis ve Knaus'un (1977) çalışmasında öğrencilerin %70'i önemli işlerini son ana bıraktığı rastlanılmıştır. En son olarak regresyon sonuçlarında elde edilen verilerden de nomofobinin genel erteleme üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır. Bununla ilgili herhangi bir çalışma olmadığından dolayı ilk defa yapıldığı için bu çalışma akademik çalışmalar içinde önemli yeri olduğu düşünülmektedir. Nomofobi günlük yaşamamızı etkilediğini ve erteleme faaliyetini etkilediği için yapılan bu araştırma gelecek için önemli bir yerde olacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Yapılan çalışmada nomofobinin genel erteleme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu inceleme de örneklem olarak Uşak Üniversitesi'nde okuyan farklı bölüm ve fakülte öğrencilerine uygulanmıştır. Bu çalışma tüm Türkiye'deki üniversite öğrencilerinde uygulanabilir. Bundan sonraki şu çalışmayı yapacak adaylara farklı bir uygulama kullanmaları önerilir. Bu çalışmayı daha da özelleştirmek gerekirse Türkiye'de ki tüm üniversitelerde okuyan son sınıf öğrencilerine uygulamak da çalışma yapan araştırmacıya net bilgi vermeyi sağlayabilir. Bu çalışma nomofobi kavramı ve genel erteleme kavramı ile yapıldı. Nomofobinin genel erteleme üzerindeki etkisi incelendi. Bu çalışmanın başka değişkenlerle tekrar incelenebilir. Nomofobinin birçok kavramla tekrardan ele alınması bilim dünyası adına katkı sağlayabilir.

Bu çalışmada nomofoninin genel erteleme üzerinde yüksek ve anlamlı bir ilişkisi olduğu için nomofobiyle birlikte insanlarda geç kalma işlerini çok fazla erteleme sonucu ortaya çıkmıştır buna bağlı olarak zamanı verimli kullanamamadan kaynaklı olarak insanlar arasında ilişkilerde, gündelik iş ve önemli işlerde birçok sorun ortaya çıkmaya müsait olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak da nomofobinin günümüzde insan ilişkilerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu araştırabilir ve araştırmaların sonuçlarını bağımlılık ve insan ilişkileri ile alakalı olan birimlere(psikolog, psikolojik danışman, sosyolog) ulaştırarak gerekli kısa ve kalıcı beceriler geliştirebilir ve çözüm önerileri sunabilir.

Günümüzde teknolojiye bağlılık artıkça; obezite hareketsizlik depresyon, dikkat dağınıklığı, zamanı kullanama vb. etkileri göz ardı edilemez hale gelmiştir. Bu konuda birbiri üzerinde etki arttıkça bu konuda bilimsel çalışmalara konu olabilir. Son olarak öğrenciler anketleri uygularken dikkat dağınıklığı olmaması için örneklem grubunun en iyi şekilde cevap verebileceği bir ortam oluşturulması ile daha sağlıklı verilere ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- Adnan, M., & Gezgin, D. M. (2016). Modern çağın yeni fobisi: üniversite öğrencileri arasında nomofobi prevalansı. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, *49*(1).
- Balkıs, M. (2006). *Öğretmen adaylarının davranışlarındaki erteleme eğiliminin, düşünme ve karar verme tarzları ile ilişkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi., Dokuz Eylül Üni. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bragazzi, N. L. & Del Puente, G. (2014). A proposal for including nomophobia in the new DSM-V. *Psychology research and behavior management*, *7*, 155.
- Brickfield, C. F. (1984). Attitudes and perceptions of older people toward technology. In *Aging and technological advances* (pp. 31-38). Springer, Boston, MA.
- Charness, N., & Bosman, E. A. (1992). Human factors and age. F. I. M. Craik & T. A. Salthouse (Eds.), The Handbook of Aging and Cognition içinde (ss.495-551). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Ekşi, H., & Dilmaç, B. (2015). Üniversite öğrencilerinin genel erteleme, karar vermeyi erteleme ve akademik erteleme düzeylerinin sürekli kaygı açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23*(2), 433-450.
- Ellis, A., & Knaus, W. J. (1977). Overcoming procrastination: How to think and act rationally in spite of life's inevitable hassles. *New York: Institute for Rational Living*.
- Erdem, H., Kalkın, G., Türen, U. & Deniz, M. (2016). Üniversite öğrencilerinde mobil telefon yoksunluğu korkusunun (Nomofobi) akademik başarıya etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *21*(3).
- Ferrari, J.R., Johnson, J.L. ve McCown, W.G. (1995). *Procrastination and task avoidance*. New York: Plenum Press

- Gezgin, D. M., & Çakır, Ö. (2016). Analysis of nomofobic behaviors of adolescents regarding various factors. *Journal of Human Sciences*, *13*(2), 2504-2519.
- Gezgin, D. M., Çakır, Ö., & Yıldırım S. (2016). Ergenler arasında nomofobi yaygınlık düzeyi ile internet bağımlılığının ilişkisi. *Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi, Muğla-Turkey*.
- Gezgin, D. M., Hamutoglu, N. B., Sezen-Gultekin, G. & Ayas, T. (2018). The Relationship between Nomophobia and Loneliness among Turkish Adolescents. *International Journal of Research in Education and Science*, *4*(2), 358-374.
- Gezgin, D. M., Şumuer, E., Arslan, O., & Yıldırım, S. (2017). Nomophobia Prevalence among Pre-service Teachers: A case of Trakya University. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(1), 86-95.
- Jacobsen, W. C., & Forste, R. (2011). The wired generation: Academic and social outcomes of electronic media use among university students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *14*(5), 275-280.
- Kandell, J. J. (1998). Internet addiction on campus: The vulnerability of college students. *Cyberpsychology & behavior*, *1*(1), 11-17.
- Kennedy, G. E., Judd, T. S., Churchward, A., Gray, K., & Krause, K. L. (2008). First year students' experiences with technology: Are they really digital natives? *Australasian journal of educational technology*, *24*(1).
- King, A.L.S., Valença, A.M., Silva, A.C., Baczynski, T., Carvalho, M.R. & Nardi, A.E. (2013). Nomophobia: dependency on virtual environments or social phobia? *Computers in Human Behavior*, *29*(1), 140–144.
- Lee, Y. K., Chang, C. T., Lin, Y., & Cheng, Z. H. (2014). The dark side of smartphone usage: Psychological traits, compulsive behavior and technostress. *Computers in Human Behavior*, *31*, 373-383.
- McCown, W., & Johnson, J. (1991). Personality and chronic procrastination by university students during an academic examination period. *Personality and individual differences*, *12*(5), 413-415.
- McCown, W., Petzel, T., & Rupert, P. (1987). An experimental study of some hypothesized behaviors and personality variables of college student procrastinators. *Personality and Individual Differences*, *8*(6), 781-786.
- Milgram, N. N., Mey-Tal, G., & Levison, Y. (1998). Procrastination, generalized or specific, in college students and their parents. *Personality and Individual Differences*, *25*(2), 297-316.
- SecurEnvoy, (2012). 66% of The Population Suffer from Nomophobia The Fear of Being without Their Phone. https://www.securenvoy.com/blog/2012/02/16/66-ofthe-population-suffer-from-nomophobia-the fearof-being-without-their-phone, Erişim tarihi: 2.09.168
- Solomon, L. J., & Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of counseling psychology*, *31*(4), 503.
- Spitzer, M. (2015). M-Learning? When it comes to learning, smartphones are a liability, not an asset. *Trends in Neuroscience and Education*, *4*(4), 87-91.
- Sungur, Z. M. (1997). Fobik Bozukluklar. *Psikiyatri Dünyası Dergisi, 1*(1), 5-11
- Türk Dil Kurumu (2018). Türkçe sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara,
- Yıldırım C., & Correia, A. P. (2015). Exploring the dimensions of nomophobia: Development and validation of a self-reported questionnaire. *Computers in Human Behavior*, *49*, 130-137.
- Yıldırım C., Sumuer, E., Adnan, M. & Yıldırım S. (2015). A growing fear: Prevalence of nomophobia among Turkish college students. Information Development, 0266666915599025.
- Young, K. S. (1998). *Caught in the net: How to recognize the signs of internet addiction--and a winning strategy for recovery*. John Wiley & Sons.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İYİLİK HALİ İLE BEDEN MEMNUNİYETİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üy. Abdullah MERT*, Öğrenci Meliha KAHRAMAN**

*Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, abdullahmert@gmail.com
**Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı Lisans Öğrencisi, melihakahramann@gmail.com

ÖZET

Gençlik kavramı bütün toplumlarda önemli bir değer olarak görülmektedir. Gençlik dönemi bireyin fiziksel görünüşü ve kişiliği ile yoğun olarak ilgilendiği bir dönemdir. Beden imajı, bireyin kendi bedeni hakkında sahip olduğu duygular olarak tanımlanmaktadır. Bireyin fiziksel görünümüne ilişkin algıları, diğer özelliklerinden daha önce oluşmaktadır. Baştuğ, Akandere & Yıldız (2011), toplumsal yaşamı meydana getiren faktörlerin bireyin fiziksel imajının ve bununla birlikte ortaya çıkan davranışların olduğunu belirterek beden algısının psikolojik önemini vurgulamıştır. Beden imajı, bireyin yaşamı boyunca, kendilik değeri ve ruh sağlığının önemli bir yönünü oluşturur (Harter, 1990). Psikolojik iyilik haliyle ilgili çalışmalar son yıllarda artış göstermektedir (Diener, Suh, Lucas & Smith, 1999; Keyes, Shmotkin, & Ryff, 2002). Araştırmacılar bireylerin iyilik hali düzeylerini etkileyen faktörlere ilgi duymaya başlamışlardır (Ryff 1989).

Bu çalışmanın amacı; üniversite öğrencilerinin iyilik hali ile beden memnuniyeti düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın verileri 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Uşak Üniversitesi'nde öğrenim gören 369 öğrenciden toplanmıştır. Araştırma kapsamında öğrencilere İyilik Hali Ölçeği ve Beden Memnuniyeti Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmada, ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veriler, SPSS 17.0 programı kullanılarak .05 ve .01 anlamlılık düzeyinde analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, beden memnuniyetinin cinsiyete göre farklılaşmadığını fakat iyilik halinin kız öğrencilerde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca iyilik hali ve beden memnuniyeti toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular ilgili alan yazın ışığında ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Beden Memnuniyeti, İyilik Hali

AN ANALYSİS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE WELL-BEING AND THE BODY SATISFACTION LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS

ABSTRACT

The concept of youth is seen as an important value in all societies. The youth period is a period when the individual is intensely interested in his physical appearance and personality. The body image is defined as the feeling that the individual has about his / her body. The perceptions of the physical appearance of the individual are formed before other features. Baştuğ, Akandere & Yıldız (2011) emphasizes the psychological importance of body perception by indicating that the factors that bring social life to life are the physical image of the individual and the behaviors that occur with it. Body image is an important aspect of self-worth and mental health throughout the life of the individual (Harter, 1990). Studies on psychological well-being have been increasing in recent years (Diener, Suh, Lucas & Smith, 1999; Keyes, Shmotkin, & Ryff, 2002). Researchers have begun to be interested in factors that affect the level of well-being of individuals (Ryff 1989).

The purpose of this study is; is the examination of the relationship between the well-being of the university students and the levels of body satisfaction. Survey data 369 students from Uşak University gathered during the academic year of 2017-2018. Within the scope of the research, the Goodness-of-Fit Scale and the Body Satisfaction Scale were administered to the students. In the study, relational screening method was used. The data were analyzed using the SPSS 17.0 program at significance level of .05 and .01. The results of the research showed that body satisfaction did not differ according to sex, but that the degree of well-being was higher in female students. In addition, there was a positive positive moderate significant relationship between well-being and body satisfaction total scores. Findings obtained from the research were written in the light of the related field and some suggestions were made.

Keywords: Youth, Body Satisfaction, Goodness

GİRİŞ

Bireysel yaşam yapısı kuramının öncüsü Levinson, bireyin ilk ve orta yetişkinlikteki dönem özelliklerini inceleyerek bireyin değişim gösterdiği her evrenin psikolojik, sosyal ve toplumsal rolleri içeren, içinde bulunduğu gelişim dönemine özgü bileşenleri olduğunu ve bu gelişimlerin psikoloji bilimi için araştırılması gereken anlamlı sorunlar ifade ettiğini belirtmiştir. Üniversite eğitimi ülkemizde genellikle son ergenlik- genç yetişkinlik gelişim dönemlerine denk gelmektedir. Bireyin bu dönem içinde başarması gereken belli görev ve sorumlulukları vardır. Bu görevlerden biri de bireyin kendi bedeninden memnun olması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bireyin bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatıp diğer gelişim dönemlerine hazırlanabilmesi için gelişim görevlerinin o evrede başarıyla atlatılması gerekmektedir. Bireylerin içinde bulunduğu gelişim dönemi göz önüne alındığında kendi görünüş özellikleriyle ve nasıl biri olduklarıyla ilgili kendilerine çok fazla sorular sordukları ve bu soruların cevaplarını bulmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu dönemdeki en büyük değişim bedensel olarak ortaya çıkmaktadır. Bedenle ilgili o güne kadarki tüm algılar değişiklik göstermeye başlar. Bireyin fiziksel olarak güçlenmeye başlaması, cinsel ve sosyal açıdan daha olgun duruma gelmesi akran grubu tarafından daha çekici olarak kabul görür. Bu yüzden bireyin zihninde oluşan beden imajının oluşmasında bireyin çevresindeki arkadaş grubunun önemi büyüktür. Bununla birlikte birey, içinde bulunduğu toplumun ideal olarak kabul gördüğü vücut algısının etkisinde kalmaktadır. Aile, arkadaş ve toplum tarafından bireyin zihninde oluşan tüm bu algılar beden imajı oluşturma sürecinde etkili olmaktadır. Bu sürece katkı sağlayan en önemli etkenlerden biri de medyadır. İdeal vücudun nasıl olması gerektiğiyle ilgili birçok mesaj ve algı medya tarafından zihnimizde yer etmektedir. Bu mesaj ve algılar özellikle arayış dönemi içinde olan ergenler için üstesinden gelinmesi gereken bir durum olarak kabul edilir.

Bireyin kendi bedenini algılama biçimi ve psikolojik yaşantı sürecinin bedenine yansıtılması Fisher, Bauer, Margolese, Poisson, Pilch, Redmond & Saffer, (1985) tarafından beden algısı olarak tanımlanmıştır ve bu algı bebeklik dönemi birinci yaştan itibaren ortaya çıkmaya başlar bireyin ömrü boyunca değişik formlarda kendini gösterir. Çocuklar küçük yaşlarda okumaya başladıkları hikâye ve masallarda beden olarak güzel, gösterişli, güçlü karakterler ile karşı karşıya kalırlar ayrıca medya aracılığıyla karşımıza çıkan bireyler çoğu zaman fiziksel açıdan çekici kişilerdir (Ören & Tezcan, 2009).

Birçok araştırmacı tarafından beden imajı; kendi vücudumuzu nasıl algıladığımız (Schilder, 1935; Cash, 1989), kendi görünümümüzün zihnimizdeki resmi (Gardner, 1996), bedenimizin parçalarını işlevlerine göre pozitif ya da negatif olarak değerlendirme (Gündoğan, 2006), bedenimizle ilgili zihnimizde oluşan duygu ve düşüncelerimizin şeması (Haspolat ve Kağan, 2017) şeklinde birçok boyut içeren (Smolak, 2004), kişiye göre değişiklik gösteren (Kutlu, 2009) bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bireyin ideal olarak algıladığı vücut ölçüleri ile içinde bulunduğu vücut ölçülerinin arasındaki fark beden memnuniyetsizliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Thompson, 1997). Beden algısıyla ilgili yapılan birçok araştırma sonucunda bireylerin bedenlerinden memnun olmama durumlarının ortaya çıkmasındaki en önemli etkenin kültürle ilgili güzellik ve estetik standartları olduğu düşünülmektedir (Sivert ve Sinanovic, 2008). Kadınlara zayıflık yönünde yapılan sosyal ve kültürel baskıların beden memnuniyetsizliğini ortaya çıkardığı söylenebilir (Cusumano ve Thompson, 1997).

Yaş grubu fark etmeksizin bedeninden memnun olmayan bireylerde depresyonla ilgili çeşitli belirtiler görülmüştür (Smith, Hindmarsh, Brook, 2003). 471 okul öncesi çocukla piktogram yöntemi ile yapılan bir çalışmada çocuklarda beden memnuniyetsizliği olduğu görülmüştür (Kerkez, Tutal ve Akçınar, 2013). Allaz, Bernstein, Rouget, Archinard, ve Morabia (1998) tarafından İsviçre'de 30 ve 74 yaş aralığındaki 1053 kadınla yapılan bir çalışmada kadınların % 73'ü normal kilolu olmasına rağmen daha ince olmak istediklerini belirtti. Buna karşın bazı kadınlar için vücut görüntüsü yaşlandıkça daha az önem kazanıyor denilebilir (Tiggeman ve Lynch, 2001).

DSM-5'te kişinin diğerleri tarafından muhtemel dikkatle izlenmesine maruz bırakan bir ya da daha fazla sosyal durum hakkında anlamlı korku veya anksiyete olarak tanımlanan sosyal anksiyete kavramının bir alt boyutu olan sosyal fizik kaygısı; bireylerin başkaları tarafından bedensel olarak değerlendirildiği zamanlarda hissettiği kaygı ve gerginliktir (Şar, 2010). Başkaları tarafından bu şekilde değerlendirilen birey, iyi bir intiba bırakamayacağını düşünür ve kaygılanır (Leary ve Kowalski, 1995). Bilişsel davranışçı model, görünüş kaygısının toplumsal kural ya da normlarda değişim görüldüğünde ortaya çıkabildiğini belirtmiştir (Kent, 2002). 350 üniversite öğrencisine uygulanan ruhsal belirti tarama testi (SCL-90) ve beden benlik algısı arasında negatif yönlü bir ilişkiye rastlanmıştır (Uğurlu ve Akın, 2008).

Beden algısının benlik saygısıyla ilişkili bulunduğu pek çok araştırma sonuçları mevcuttur (Allgood-Merten, Lewinson & Hops 1990; Pesa, Syre & Jones, 2000; Canpolat, 2003; Jung ve Lee, 2006; Oktan ve Şahin, 2010). Bununla birlikte

depresif belirtiler (Rierdan, Koff & Stubbs, 1989), ilişkisel saplantılı düşünce ve depresyon (Erdoğan ve Tütüncü, 2015), şiddet yönelimi (Whitehead & Hoover, 2000), reddedilme duyarlılığı (Oktan, 2012), öznel iyi oluş (Tuzgöl-Dost, 2006; Donaghue, 2009) ve atılganlık düzeyi (Abakay, Alıncak ve Ay, 2017) ile ilgili de araştırmalar mevcuttur.

Bedeniyle ilgili memnuniyetsizlik yaşayan bireylerde bu duyguların sebep olduğu psikolojik güçlüklerle birlikte çeşitli sosyal fobi belirtileri de görülmektedir (Newell ve Marks, 2000). Seligman ve Csikszentmihalyi (2000), beden memnuniyetsizliğinin ortaya çıkardığı olumsuz patolojiler yerine memnuniyetten kaynaklı hoşnut olma gibi olumlu yönlere odaklanan çalışmalara ihtiyaç olduğunu vurgulamışlardır. Avalos, Tylka ve Wood-Barcalow (2005) tarafından psikologların beden imgesinin anlaşılmasına ve vücut görüntüsü rahatsızlığının giderilmesine odaklanması vurgusu yapılmaktadır.

Bireyin, kusurlarına rağmen kendi vücut ölçülerini kabul edip pozitif anlayış biçimine sahip olması beden memnuniyeti olarak tanımlanır (Avalos vd., 2005; Halliwell, 2013; Kroon Van Diest ve Tylka, 2010). Son yıllarda incelenmeye başlanan beden memnuniyeti kavramı (Lannantuono ve Tylka, 2012) pozitif vücut imajının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Striegel-Moore ve Cachelin, 1999). William ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan bir çalışmada pozitif beden imajına sahip olan kadınların negatif beden imajına sahip olanlara göre beden memnuniyetinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca bedenini olumlu hissetme eğilimi, kadınların yaşamlarını olumlu etkilediği gibi onların kişilik açısından birçok özelliklerini de olumlu etkilemiştir. (Baş etme stratejileri, iyimserlik, benlik saygısı, olumlu rasyonel kabul, kendini ifade etme düzeyi, mükemmeliyetçilik ve kaçınma)

Son zamanlarda psikolojik danışma alanında fazlaca yer alan bir kavram olan iyilik hali ise Antik Yunan zamanından bu yana değişik biçimlerde tanımlanmıştır (Myers, Korber, Berzofsky, Pavlakis, & Smith, 1992). Sağlık kavramı çok boyutlu bir yapı olarak tanımlanmış ve iyilik haline yönelik bir yaşam tarzı olduğu şeklinde ifade edilmiştir (WHO, 2003; Jayanti ve Burns, 1998). İyilik hali; bireyin duygusal, sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarının farkına varıp bunları anlamlandırabilmesi şeklinde tanımlanmıştır (Westgate, 1996). Fiziksel, psikolojik, duygusal, sosyal, entelektüel iyilik hali boyutları literatürde tartışılsa da psikolojik ve duygusal boyutlar genellikle birlikte ele alınmıştır (Miller ve Foster, 2010). 1961'de Halbert Dunn, iyilik haliyle ilgili çalışmalara öncülük etmiş ve Maslow- Kendini Gerçekleştirme, Rogers- Tam Fonksiyonlu Birey, Jung- Psişeler, Gestalt- Bütüncül Fenomenoloji gibi diğer bazı kuramcıların da katkılarıyla kuramsal çerçeve oluşturulmuştur (Myers, Sweeney ve Witmer, 2000).

Korkut-Owen (2012), iyilik halini herkesin kazanabileceği yaşam boyu süren harika ödülleri olan bir oyuna benzetir ve iyilik haliyle ilgili geliştirilen modellerin önleyici ve geliştirici yönleri olduğunu savunur. Ayrıca kişinin çevresinde tam işlevsel olarak hayatını devam ettirmesi ve bütüncül sağlıklı olmaya yönelik, dengeli ve tutarlı hayat tarzı, en üst düzey sağlıklı ve refah içinde olma durumu, fonksiyonellik metodu olarak da tanımlanmaktadır (Dunn, 1961 Akt., Myers ve Williard, 2003; Adams, Bezner ve Steinhardt, 1997; Myers, Sweeney ve Witmer, 2000; Ivey, Ivey, & Zalaquett, 2013).

Bireylerin günlük hayattaki eylemleri mutluluğa ulaşabilme amacı taşımaktadır ve iyilik hali kavramı genellikle mutluluk ile aynı anlamda kullanılmaktadır (Fordyce, 1988; Deci ve Ryan, 2008). Mutluluk kavramı; problemlerle baş edebilme ve hayattan memnun olma gibi durumların sonucunda ortaya çıkan içsel, olumlu ve olumsuz duygulardan olumlu olanların daha fazla hissedilmesi şeklinde tanımlanmış ve buna bağlı olarak, iyilik hali de alan yazında genel olarak olumluluk durumu şeklinde yer almıştır (Bradburn, 1969; Fordyce, 1988; Ryff, 1989; Kahneman,1999; Seligman, 2002; Layard, 2005).

Genel iyilik hali öznel, psikolojik ve iş yeri ile ilgili iyilik olmak üzere üç alt kategoriyi kapsamaktadır. İyilik hali kavramı psikolojik ve öznel iyi olma tanımlarından farklı olarak hayat tarzı kavramını içermektedir. Son yıllarda, bireylerin sağlığını olumlu etkileyen değişkenlerin bilinmesi ve hayat tarzlarının da buna göre değişim gösterebilmesi amacıyla çeşitli iyilik hali modelleri geliştirilmiştir. Bu modellerden biri olan İyilik Hali Çemberi Modeli (The Wheel Of Wellness) psikolojik danışma kuramlarını temel alması sebebiyle bir ilk olarak karşımıza çıkmaktadır (Witmer ve Sweeney, 1992).

Yurt dışında yapılan iyilik hali çalışmaları daha çok bireylerin hayat tarzı ve sağlıklı tutumlarıyla ilişkilendirilmiştir (Lee & Yuen-Loke, 2005; Laska, Pasch, Lust, Story ve Ehlinger, 2009). Türkiye'de iyilik hali üstünde yapılan çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Olumlu düşünceler ve iyimserlik, sigara ve alkol kullanma durumu, gelecekle ilgili düşünceler, aile ve arkadaş destek düzeyi, fiziksel egzersiz yapma, sosyal destek, psikolojik belirtiler, yılmazlık, psikolojik sermaye ve örgütsel adalet algısı, işte var olamama, sanat etkinlikleriyle zenginleştirilmiş grupla psikolojik

danışma, yaşam doyumu gibi değişkenler iyilik haliyle ilgili yapılan çalışmalardan bazılarıdır (Adams ve ark., 2000, Oğuz-Duran, 2006; Doğan, 2008; Gürgan, 2014; Çelik, Turunç ve Bilgin, 2014; Demirbulat ve Bozok, 2015).

Havighurst (1948)'un gelişim dönemleri göz önüne alındığında ülkemizdeki üniversite eğitiminin son ergenlik- genç yetişkinlik dönemlerine rastladığı görülmektedir. Bu dönemde öğrenciler üstünde önemli etkileri olan olumsuz görünüş kaygısının çeşitli fizyolojik veya psikolojik problemlere sebep olduğu düşünülürse öğrencilerin beden memnuniyetleri ile iyilik hali düzeylerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Sosyal gruplara katılma, diğer insanlarla iyi ilişkiler kurma, akran gruplarına girme vb. gelişim görevleri düşünüldüğünde bu dönemdeki bireylerin zorlayıcı hayat şartları ve sorumluluklarıyla karşı karşıya olduğu söylenebilir. Beden algısının önemli yer tuttuğu bu dönemde öğrencilerin beden memnuniyetleri ve iyilik hallerinin incelenmesi bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Uşak üniversitesinde eğitimine devam eden 26 farklı bölümden gönüllü öğrenciler oluşturmuştur. Katılımcılar toplam 369 (N=220 kız, N=149 erkek) öğrenciden oluşmaktadır ve grubun yaş ortalaması 20,61 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Beden Memnuniyeti Ölçeği

Katılımcıların bedenlerinden memnun olma düzeylerini belirleyebilmek amacıyla Avalos, Tylka ve Wood-Barcalow tarafından 2005'te geliştirilen beden memnuniyeti ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması Bakalım ve Taşdelen-Karçkay (2016) tarafından yapılmıştır. 741 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin iki faktörlü olduğu ortaya koyulmuştur. Yapılan analizler sonucu ölçeğin yeterli düzeyde ölçüt geçerliği, iç tutarlığı ve bileşik güvenirliğe sahip olduğu belirlenmiştir.
Bu çalışmada Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır.

İyilik Hali Ölçeği

Katılımcıların iyilik hali düzeylerini belirleyebilmek amacıyla Diener, Wirtz, Tov, Kim-Prieto, Choi, Oishi, & Biswas-Diener, (2009) tarafından geliştirilen iyilik hali ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışmasını Fidan ve Usta (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. 385 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü olduğu ortaya koyulmuştur. Elde edilen bulgular ölçeğin yeterli düzeyde geçerlik ve güvenirliğe sahip olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Cinsiyete göre beden memnuniyeti ve iyilik hali toplam puanlarında bir farklılaşma olup olmadığını saptamak için "t" testi kullanılmıştır. Bununla birlikte beden memnuniyetinin üniversite öğrencilerinin iyilik hali düzeylerini yordama gücünü belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Üniversite öğrencilerinin beden memnuniyeti ve iyilik hali düzeyleri arasındaki ilişkileri görmek amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. *Değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon değerleri (n=369)*

Değişkenler	Beden Memnuniyeti	İyilik Hali
Beden Memnuniyeti	1	.486**
İyilik Hali	.486**	1

**p<.01

Tablo 1'de görüldüğü gibi yapılan Pearson korelasyon testi sonucunda Beden Memnuniyeti ile İyilik Hali [r = .486, p < .01] arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgu, öğrencilerin beden memnuniyeti arttıkça iyilik hali düzeylerinin de arttığını göstermektedir. Öğrencilerin bedenlerinden memnun olmasının iyi olma halleri üstünde olumlu etkisinin olduğu söylenebilir.

Cinsiyete göre beden memnuniyeti ve iyilik hali toplam puanlarında bir farklılaşma olup olmadığını saptamak için Bağımsız Örneklemler t-testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. *Değişkenlerin cinsiyete ilişkin t- testi sonuçları*

Değişken		n	$\bar{x}$	SS	sd	*t*	*P*
Beden Memnuniyeti	Kız	220	33.35	8.01	367	-.984	.326
	Erkek	149	34.17	7.81			
Değişken		n	$\bar{x}$	SS	sd	*t*	*P*
İyilik Hali	Kız	220	42.56	9.44	367	2.626	.009
	Erkek	149	39.96	9.26			

Yapılan *t*- testi sonucunda kız ($\bar{x}$ =33.35) ve erkek ($\bar{x}$ =34.17) üniversite öğrencilerinin beden memnuniyeti toplam puanları arasında görülen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur [t (367)= -.984, p >.05]. Bu bulgu, beden memnuniyetinin cinsiyete göre farklılaşmadığını göstermektedir.

Buna karşın iyilik hali toplam puanlarında kız ($\bar{x}$ =42.56) ve erkek ($\bar{x}$ =39.96) öğrencilerin arasında görülen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur [t (367)= 2.626, p<.01]. Bu bulgu, iyilik hali toplam puanlarının kız öğrencilerin lehine farklılaştığını göstermektedir. Kız öğrencilerin iyilik hali düzeylerinin erkeklere göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Beden memnuniyetinin üniversite öğrencilerinin iyilik hali düzeylerini yordama gücünü belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizinin sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. *Beden memnuniyetinin iyilik halini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonucu*

Değişken	B	S.H.	Beta	t	p	Tol.	VIF	R	R^2
Beden Memnuniyeti	.578	.054	.486	10.65	.000***	1.000	1.000	.486	.236

***p<.001

Tablo 3'te görüldüğü gibi beden memnuniyetinin üniversite öğrencilerinin iyilik hali düzeylerini yordamasına ilişkin gerçekleştirilen regresyon analizi göz önünde bulundurulduğunda, beden memnuniyetinin iyilik halini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür (F= 113.522, R= .486, R^2= .236, p<.001). Beden memnuniyetinin iyilik hali toplam puanlarına ilişkin toplam varyansın yaklaşık %23'ünü açıkladığı görülmüştür. Bu bulgu, öğrencilerin beden memnuniyeti düzeyleri arttıkça iyilik hali düzeylerinin de arttığını göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu çalışmada beden memnuniyeti ile iyilik hali toplam puanları arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca cinsiyete göre beden memnuniyeti ve iyilik hali toplam puanlarında bir farklılaşma olup olmadığını saptamak için yapılan bağımsız örneklemler t-testi sonucunda üniversite öğrencilerinin beden memnuniyeti toplam puanları arasında görülen farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı fakat iyilik hali toplam puanlarının kız öğrencilerin lehine farklılaştığı görülmüştür. Bununla birlikte yapılan regresyon analizi sonuçları beden memnuniyetinin iyilik halini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymuştur.

Üniversite öğrenimine devam eden öğrencilerin bedenlerinden memnun olma düzeyleri ile iyilik hali düzeyleri arasında anlamlı bir farkın görülüp görülmediği bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Beden memnuniyeti ile iyilik hali toplam puanları arasında görülen orta düzeyde pozitif yönlü bu ilişki öğrencilerin beden memnuniyetleri arttıkça iyilik hali düzeylerinin de arttığını göstermiştir. Mevcut araştırma sonuçları üniversite öğrencilerinin beden memnuniyeti arttıkça iyilik hali düzeylerinin de arttığını göstermektedir. Alan yazındaki çalışmalar bu bulguyu dolaylı olarak destekler durumdadır (Bezner vd., 1997; Sinclair ve Myers, 2004).

Birey, üniversite öğrenimi gördüğü yıllarda son ergenlik ve genç yetişkinlik gelişim dönemi özelliklerini göstermektedir. Bir dönemden diğerine geçiş öğrenciler üstünde çeşitli kaygılara sebep olabilmekte ve bu dönemde başarması gereken görevler strese yol açabilmektedir. Üniversite hayatına adaptasyon da göz önüne alınırsa tüm bu durumların öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilediği (Doğan, 2006) ayrıca bireyin gelecekteki hayat kalitesini de belirleyebildiğini söylemek mümkündür (Van Doorslaer, Wagstaff, & Bleichrodt, 1997). Okullarda da öğrencilerin bütüncül gelişimlerini sağlamak amacıyla iyilik haliyle ilgili çeşitli programlar oluşturulmuştur (Pateman, 2004).

Araştırma sonuçları, üniversite öğrencilerinin beden memnuniyeti toplam puanları arasında görülen farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını fakat iyilik hali toplam puanlarının kız öğrencilerin lehine farklılaştığını göstermiştir. Erkeklerin beden memnuniyetinin kadınlara göre daha yüksek olduğu araştırmalar mevcuttur (Çok, 1990; Tiggeman ve Williamson, 2000; Tiggeman, 2004; Temel ve Kılcal, 2008; Çepikkurt ve Coşkun, 2014; Avan, 2015; Hacıoğlu, 2017). 1970'lerden günümüze sağlık ve zindeliğe artan bir vurgu yapıldı, günümüzde giderek artan bu durumun sadece kadınlar üstünde değil erkekler üstünde de önemli etki ve değişikliğe sebep olması beden algısının sadece kadınlar için değil erkekler için de önemli olduğunun göstergesidir. Bu durum beden memnuniyeti puanlarında cinsiyete göre farklılık görülmemesinin sebebi olarak düşünülebilir. Üniversite öğrencilerinin iyilik hali düzeyleri üstünde yapılan çalışmalar farklı sonuçlar gösterse de genellikle kız öğrencilerin iyilik hali düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu bulunmuştur (Oleckno ve Blacconiere, 1990). Bir çalışmada ise yetişkinlerin iyilik hali düzeylerinin üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Myers ve Mobley, 2004). Bu araştırma sonuçları da mevcut araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Bedene yönelik algılar bireyin tüm yaşamı boyunca ruh sağlığı ve benlik algısıyla ilgili önemli yer tutar (Harter, 1990). Canpolat, Örsel, Akdemir & Özbay (2003), beden imajı algısının fiziksel beceriler, kendini kabul düzeyi, özgüven ve popülarite algısı üstünde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Hacıoğlu (2017) tarafından yürütülen bir çalışmada beden memnuniyeti ile iletişim becerileri arasında anlamlı ilişkiye rastlanırken Haspolat ve Kağan (2017) tarafından yapılan bir çalışmada ise beden memnuniyeti sosyal fobi ile ilişkili bulunmuştur. Mevcut çalışmada ise beden memnuniyetiyle ilişkili olabileceği düşünülen iyilik hali üstünde çalışılmış ve beden memnuniyetinin iyilik hali toplam puanlarına ilişkin toplam varyansın yaklaşık %23'ünü açıkladığı görülmüştür. Bu bulgu, öğrencilerin beden memnuniyeti düzeyleri arttıkça iyilik hali düzeylerinin de arttığını göstermektedir. Araştırma sonuçları, üniversite öğrencilerinin beden memnuniyeti düzeyleri üstünde iyilik halinin yordayıcı konumda olduğunu göstermiştir. Bu bulgu göz önüne alındığında öğrencilerin beden algılarıyla ilgili farkındalık sahibi olmaları ve kendi bedenlerini olduğu gibi kabul etmeleri desteklendiğinde iyi oluşlarının da desteklendiği söylenebilir. Sağlıklı beden algısının oluşmasında sağlıklı beslenme ve sporun önemli yer tuttuğu bilinmektedir. Sağlık Bakanlığı'nca yürütülen çalışmalara ek olarak erken yaşlarda aile ve okul tarafından verilecek beslenme ve spor eğitiminin sağlıklı beden algısı oluşumuna katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Kadınlar için güzellik ve erkekler için fitness dergi okumaları ve maruz kalmalarının bireylerin vücut şekli memnuniyetsizliği ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Roberts ve Dorr, 2000; Marry ve Staska, 2001). Medya araçlarının oluşturduğu yanlış algıların önüne geçebilmek için medya eğitimiyle ilgili önemli kavramların anne-baba ve öğrencilere kazandırılması önemli olabilir.

İyilik halinin yaşam doyumuyla olumlu yönde anlamlı bir ilişki içinde olduğu bilinmektedir (Degges-White, Myers, Adelman & Pastoor, 2003). Üniversitelerdeki psikolojik danışma ve sosyal hizmet birimlerinin öğrencilerin her açıdan iyi oluşlarının sağlanabilmesi ve bütüncül gelişimlerinin desteklenmesi yönünde uygulamalar gerçekleştirmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Fiziksel iyilik hali iş, aile ve arkadaşların da etkili olduğu yaşam doyumunun etkili belirleyicilerinden biridir (Özen, 2010). Öğrenciler için yoğun stres kaynağı yaratan üniversite hayatında öğrencilerin iyilik halleriyle ilgili bilgi sahibi olunması psikolojik danışmanlara verebilecekleri hizmetler açısından fayda sağlayabilir. Bu çalışmada iyilik hali üstünde etkisi olan bir değişkenin de beden memnuniyeti olduğu bulunmuştur. İyilik hali ve beden memnuniyetiyle ilgili alan yazında herhangi bir çalışmaya rastlanamadığı için bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları beden memnuniyetsizliği yaşayan bireylerin iyilik hali düzeyleri üstünde olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Öğrenciler kendini ve bedenini kabul etmeyle ilgili çeşitli psikoeğitim programlarıyla desteklenebilir. Fiziksel, duygusal ya da birçok sosyal alanda ortaya çıkan değişimlerle ilgili öğrencilerin bilgi sahibi olması dönemi daha sağlıklı geçirmelerine katkıda bulunabilir. Yalnız bedene yönelik yapılan değerlendirmenin yanlış olduğu bireyin fiziksel, sosyal vb. birçok özelliğinin göz önüne alınarak bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğinin öğrencilere

kazandırılması faydalı olabilir. Ayrıca bedenle ilgili değişmelerin en yoğun yaşandığı dönem olan ilk ve orta ergenlik dönemindeki öğrencilerle tekrar çalışılması araştırma bulgularını destekleyebilir.

İyilik hali düzeyi yüksek olan bireyler aşk, arkadaşlık, mizah duygusu gibi konularda da güçlü başarım göstermektedirler (Myers vd., 2000). İyilik hali kavramı alan yazında öznel iyi oluş ve mutluluk olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Öğrencilerin iyilik hali, öznel iyi oluş düzeyleri veya mutluluklarını etkileyebilecek farklı değişkenlerle çalışılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abakay, U., Alıncak, F., & Ay, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin beden algısı ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9), 12-18.
- Adams, M. D., Celniker, S. E., Holt, R. A., Evans, C. A., Gocayne, J. D., Amanatides, P. G., & George, R. A. (2000). The genome sequence of Drosophila melanogaster. *Science*, *287*(5461), 2185-2195.
- Allaz, A. F., Bernstein, M., Rouget, P., Archinard, M., & Morabia, A. (1998). Body weight preoccupation in middle-age and ageing women: A general population survey. *International Journal of Eating Disorders*, *23*(3), 287-294.
- Allgood-Merten B, Lewinson P, & Hops, H. (1990), Sex differences and adolescent depression, abnormal, Psychology journal, 99:55-63.
- Avalos, L., Tylka, T. L., & Wood-Barcalow, N. (2005). The body appreciation scale: Development and psychometric evaluation. *Body image*, *2*(3), 285-297.
- Avan, Z. (2015). *Özel bir spor merkezine devam eden 18-30 yaş arası bireylerin beslenme durumlarının ve beden algılarının değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bakalım, O., & Taşdelen-Karçkay, A. (2016). Body appreciation scale: evaluation of the factor structure and psychometric properties among male and female turkish university students. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(1).
- Baştuğ, G., Akandere, M., & Yıldız, H. (2011). Sedanter genç bayanlarda aerobik egzersizin vücut kompozisyonu ve kendini fiziksel tanımlama değerlerine etkisi. *Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi*, *2*(2).
- Bezner, J. R., Adams, T. B., & Steinhardt, M. A. (1997). Relationship of body dissatisfaction to physical health and wellness. *American Journal of Health Behavior*, *21*(2), 147-155.
- Bradburn, N. M. (1969). The structure of psychological well-being. Aldine Publishing Company, Chicago.
- Canpolat, B. I. (2003), ergenlerin kendilik algısında beden imajının ve beden kitle indeksinin rolü. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Canpolat, B. I., Örsel, S., Akdemir, A. & Özbay, M. H. (2003), Ergenlerin kendilik algısında beden imajının ve beden kitle indeksinin rolü, Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (*3P) Dergisi*, 11: 143-154.
- Cash, T. F. (1989). Body-image affect: Gestalt versus summing the parts. *Perceived Motor Skills, 69*: 17–18.
- Cusumano, D.L.& Thompson J.K. (1997). Body image and body shape ideals in magazines: Exposure, awareness, and internalization. *Sex Roles, 37*: 701–721,
- Çelik, M., Turunç, Ö., & Bilgin, N. (2014). Çalışanların örgütsel adalet algılarının psikolojik sermaye üzerine etkisi: çalışanların iyilik halinin düzenleyici rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *16*(4), 559-585.
- Çepikkurt, F. & Coşkun, F. (2010). Social physique anxiety and body image satisfaction levels of collegion dengers. *Pamukkale Journal Of Sport Sciences*, *1*(2):1.
- Çok, F. (1990). Body image satisfaction in Turkish adolescents. *Adolescence*, *25*: 409-414,
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian psychology/Psychologie canadienne*, *49*(3), 182.
- Degges-White, S. E., Myers, J. E., Adelman, J. U., & Pastoor, D. D. (2003). Examining counseling needs of headache patients: Aexploratory study of perceived stress and wellness. *Journal of Mental Health Counseling*, *25*, 271–290.
- Demirbulat, Ö. G. & Bozok, D. (2015). Presenteeism (işte varolamama) ile yaşam doyumu, fiziksel ve ruhsal iyilik halinin etkileşimine yönelik seyahat acentası işgörenleri üzerinde bir araştırma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *2015*(1), 7-13.
- Diener, E, Wirtz, D., Tov, W. Kim-Prieto, C., Choi, D. Oishi, S. & Biswas-Diener, R.(2009). New Well-Being Measures: Short Scales to Assess Flourishing and Positive and Negative Feelings, *Social Indicators Research*, v97 n2 p143-156.

- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, *125*(2), 276.
- Doğan, T. (2006). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *30*(30).
- Doğan, T. (2010). Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği'nin (SGKÖ) Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *39*(39).
- Donaghue, N. (2009). Body satisfaction, sexual self-schemas and subjective well-being in women. *Body Image*, *6*(1), 37-42.
- Dunn, H. L. (1961). *High-level wellness: A collection of twenty-nine short talks on different aspects of the theme" High-level wellness for man and society."*. Thorofare, N.J.: Charles B.Slack. (http://www.worldcat.org) [Erişim tarihi: 01 Eylül 2018]
- Erdoğan, Ö. & Tütüncü, İ. (2015). Üniversite öğrencilerinin beden algısı, yeme tutumu ve yakın ilişki kurma düzeyleri arasındaki ilişki. *Sstb International Refereed Academic Journal Of Sports, Health & Medical Sciences*, *17*.
- Fidan, M., & Usta, F. (2013). İyilik hali ölçeğinin Türkçe formunun güvenirlik ve geçerliğinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *2*(3), 265-269.
- Fisher, B., Bauer, M., Margolese, R., Poisson, R., Pilch, Y., Redmond, C., & Saffer, E. (1985). Five-year results of a randomized clinical trial comparing total mastectomy and segmental mastectomy with or without radiation in the treatment of breast cancer. *New England Journal of Medicine*, *312*(11), 665-673.
- Fordyce, M. W. (1988). A review of research on the happiness measures: A sixty second index of happiness and mental health. *Social Indicators Research*, *20*(4), 355-381.
- Gardner, R. M. (1996). Methodological ıssues in assessment of the perceptual component of body ımage disturbance. British Journal of Psychology, s.327-337.
- Gündoğan, F. (2006). Sirozlu hastaların beden imajı ve benlik saygılarının değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*.
- Gürgan, U. (2014). Üniversite öğrencilerinin yılmazlık ve iyilik halinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Education Sciences*, *9*(1), 19-35.
- Hacıoğlu, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin beden imgesi hoşnutluğu ve iletişim becerilerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, *2*(2), 1-16.
- Halliwell, E. (2013). The impact of thin idealized media images on body satisfaction: Does body appreciation protect women from negative effects? *Body Image*, *10*(4), 509-514.
- Harter, L. J. (1990). *U.S. Patent No. 4,898,101*. Washington, DC: U.S. Patent and Trademark Office.
- Harter, S. (1990), Developmental differences in the nature of self-representations: ımplications for the understanding, assessment and treatment of maladaptive behaviour. *Cognitive Therapy and Research*, *14*:113-142.
- Haspolat, N. K., & Kağan, M. (2017)osyal Fobinin Yordayıcıları Olarak Beden İmajı Ve Benlik Saygısı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(2), 139-152.
- Havighurst, R. J. (1948). Developmental tasks and education. University of Chicago Press, Chicago.
- Ivey, A. E., Ivey, M. B., & Zalaquett, C. P. (2013). *Intentional interviewing and counseling: Facilitating client development in a multicultural society*. Nelson Education.
- Jayanti, R. K., & Burns, A. C. (1998). The antecedents of preventive health care behavior: An empirical study. *Journal of the academy of marketing science*, *26*(1), 6-15.
- Jung, J., & Lee, S. H. (2006). Cross-cultural comparisons of appearance self-schema, body image, self-esteem, and dieting behavior between Korean and US women. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, *34*(4), 350-365.
- Kahneman, D. (1999). Objective happiness. *Well-being: The foundations of hedonic psychology*, *3*, 25.
- Kent, G. (2002). Testing a model of disfigurement: Effects of a skin camouflage service on well-being and appearance anxiety. *Psychology and Health*, *17*(3), 377-386.
- Kerkez, F. İ., Tutal, V., & Akçınar, F. (2013). Okul öncesi dönemde beden imajı algısı ve beden memnuniyetsizliği. *Spor Bilimleri Dergisi*, *24*(3), 234-244.
- Keyes, C. L., Shmotkin, D., & Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of personality and social psychology*, *82*(6), 1007.
- Korkut-Owen, F.& Owen, D. W. (2012). İyilik hali yıldızı modeli, uygulanması ve değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, *3*(9), 24-33.
- Kutlu, B. (2009). *Beden imajının gelişimi ve sağlıklı beden ağırlığının korunmasında yemeyle ilgili tutumlar, temel inançlar ve ebeveyne bağlanmanın rolü.* Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Lannantuono, A.C.& Tylka, T. L. (2012). Interpersonal and intrapersonal links to body appreciation in college women: an exploratory model. *Body Image, 9*, 227-235. http://dx.doi.org/10.1016/j.bodyim. 2012.01.004
- Laska, M. N., Pasch, K. E., Lust, K., Story, M., & Ehlinger, E. (2009). Latent class analysis of lifestyle characteristics and health risk behaviors among college youth. *Prevention Science*, *10*(4), 376-386.
- Layard, R. (2005). Mental health: Britain's biggest social problem?. Strategy Unit Seminar on Mental Health.
- Leary, R.M. ve Kowalski, N.R. (1995). Social Anxiety. New York: The Guilford Press.
- Lee, R. L., &Yuen-Loke, A. J. Y. (2005). Health-promoting behaviors and psychosocial well-being of university students in Hong Kong. *Public health nursing*, *22*(3), 209-220.
- Miller, G., & Foster, L. T. (2010). Critical synthesis of wellness literature. Faculty of Human and Social Development, University of Victoria, Victoria.
- Myers, J.E.& Mobley, A.K. (2004) Wellness of undergraduates: comparisons of traditional and nontraditional students. *Journal of College Counseling,7*:40–49.
- Myers, G., Korber, B., Berzofsky, J. A., Pavlakis, G. N., & Smith, R. F. (1992). *Human retroviruses and aids, 1992. A compilation and analysis of nucleic acid and amino acid sequences* (No. LA-UR--92-3445). Los Alamos National Lab., NM (United States).
- Myers, J. E., & Williard, K. (2003). Integrating spirituality into counselor preparation: A developmental approach. Counseling and Values, 47, 142-155.
- Myers, J. E., Sweeney, T. J., & Witmer, J. M. (2000). The wheel of wellness counseling for wellness: A holistic model for treatment planning. *Journal of Counseling & Development*, *78*(3), 251-266.
- Newell, R., & Marks, I. (2000). Phobic nature of social difficulty in facially disfigured people. *The British Journal of Psychiatry*, *176*(2), 177-181.
- Oğuz-Duran, N. (2006). Wellness among turkısh unıversıty students: ınvestıgatıng the construct and testıng the effectıvess of an artenrıched wellness program. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oktan, V. (2012). Beden imajı ve reddedilme duyarlılığının öznel iyi oluşu yordama gücü. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, *11*(22), 119-134.
- Oktan, V., & Şahin, M. (2010). Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası insan bilimleri dergisi*, *7*(2), 543-556.
- Oleckno, William. A. & Blacconıere, M. J. (1990). "Wellness of college students and differences by gender, race, and class standing." *College Student Journal*, *24*(4), 421-429.
- Owen, F. K., & Çelik, N. D. (2018). Yaşam boyu sağlıklı yaşam ve iyilik hali. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar-Current Approaches in Psychiatry*, *10*(4), 3-3.
- Ören, F. Ş., & Tezcan, R. (2009). İlköğretim 7. sınıf fen bilgisi dersinde öğrenme halkası yaklaşımının öğrencilerin tutumları üzerine etkisi. *İlköğretim Online*, *8*(1).
- Özen, Y. (2010). Kişisel sorumluluk bağlamında öznel ve psikolojik iyi oluş.(Sosyal psikolojik bir değerlendirme). *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, *4*, 46-58.
- Pateman, C. (2004). Democratizing citizenship: some advantages of a basic income. *Politics & society*, *32*(1), 89-105.
- Pesa, J.A., Syre T.R. & Jones, E.(2000). Psychosocial differences associated with bady weight among female adolescents: the ımportance of bady image. *Journal of Adolescent Health 26*: 330-337.
- Rierdan, J., Koff, E. & Stubbs, M. L. (1989). A longitudinal analisis of body image as a predictor of the onset and persistence of adolescent girls' depression, Journal of Early Adolescene, 9: 454-466.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of personality and social psychology*, *57*(6), 1069.
- Seligman, M. E. (2002). Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. *Handbook of positive psychology*, *2*(2002), 3-12.
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2000). *Positive psychology: An introduction* (Vol. 55, No. 1, p. 5). American Psychological Association.
- Šerifović-Šivert Š, Sinanović O. (2008). Body dissatisfaction: Is age a factor?. Facta universitatis-series: *Philosophy, Sociology, Psychology and History*, *7*(1): 55-61.
- Sinclair, S. L., & Myers, J. E. (2004). The relationship between objectified body consciousness and wellness in a group of college women. *Journal of College Counseling*, *7*(2), 150-161.
- Smith SL, Hindmarsh PC, Brook CG. (2003). Compliance with growth hormone treatment-are they getting it? *Arch Disc Child. 68*: 91- 93.
- Smolak, L. (2004). Body ımage in children and adolescents: where do we go from here. *Body Image*, *1*, 15- 28.

- Striegel-Moore, R. H., & Cachelin, F. M. (1999). Body image concerns and disordered eating in adolescent girls: Risk and protective factors.
- Şar, V. (2010). DSM-5 taslak tanı ölçütlerine genel bir bakış: "Batı cephesinde yeni bir şey yok" mu. *Klinik Psikiyatr Derg*, *13*, 196-208.
- Tiggemann, M., & Lynch, J. E. (2001). Body image across the life span in adult women: The role of self-objectification. *Developmental Psychology*, *37*(2), 243.
- Tiggemann, M., & McGill, B. (2004). The role of social comparison in the effect of magazine advertisements on women's mood and body dissatisfaction. *Journal of Social and Clinical Psychology*, *23*(1), 23-44.
- Tuzgöl-Dost, M. (2006). Subjective well-being among university students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *31*(31).
- Uğurlu, N., & Akın, H. (2008). Muğla sağlık yüksekokulu öğrencilerinin beden benlik algısı ve psikolojik sıkıntı belirtileri ile ilişkisi. *Journal Of Anatolia Nursing And Health Sciences*, *11*(4).
- Van Diest, A. M. K., & Tylka, T. L. (2010). The caregiver eating messages scale: development and psychometric investigation. *Body Image*, *7*(4), 317-326.
- Van Doorslaer, E., Wagstaff, A., & Bleichrodt, H. (1997). Income-related inequalities in health: some international comparisons. *Journal of health economics*, *16*(1), 93-112.
- Westgate, C. E. (1996). Spiritual wellness and depression. *Journal of Counseling & Development*, *75*(1), 26-35.
- Whitehead, J. R., & Hoover, J. H. (2000). The link between body issues and behavioral problems. *Mirror*, *9*(3).
- Williams, D.L., Grill, H.J., Cummings, D.E. & Kaplan, J.M. (2003). Vagotomy dissociates short-and long-term controls of circulating ghrelin. *Endocrinology. 144*: 5184- 5187.
- Witmer, J. M., & Sweeney, T. J. (1992). A holistic model for wellness and prevention over the life span. *Journal of Counseling & Development*, *71*(2), 140-148.

HAVAALANI YER HİZMETLERİNDE ÇALIŞAN PERSONELİN TAKIM ÇALIŞMASI ANLAYIŞI: MİLAS-BODRUM HAVAALANI ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Kadir BAYSAL*, Dr. Öğr. Üyesi Ergün KARA**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, kadirbaysal@mu.edu.tr
**Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ergunkara@osmaniye.edu.tr

ÖZET

Türkiye'de havayolu endüstrisi son yıllarda en istikrarlı büyüyen hizmet sektörlerinden biridir. Türkiye havacılık sektörünün büyüme oranı 2003-2015 yılları arasında, dünya havacılık sektörünün büyüme oranının 3 katını yakalamıştır. Bu gelişme istihdam edilen personel sayısına yansımış, havacılık sektöründe çalışan kişi sayısı sürekli artmıştır. Halen sektörün nitelikli insan gücü ihtiyacı bulunmaktadır. Hava taşımacılığı endüstrisinin değer zincirinin önemli bir halkası olan yer hizmeti işletmeleri de hem uçağa hem yolcuya hizmet sunmaktadır. Havacılık otoritelerinin ve kuralların yönettiği sektör için en önemli kavramlar insan gücü ve zamandır. Yer hizmeti çalışmaları kısa zaman içerisinde, teknolojiyi de kullanarak, havacılık güvenliğini ve emniyetini sağlayarak tamamlanmalıdır. Bu da ancak işine motive olmuş personelin takım çalışması ile mümkündür. Havacılık sektöründe görev yapan personelin ekip ruhu ile takım çalışmasını yürütmesi verimliliğin arttırılmasında önemli bir konudur. Takımın başarısı hizmetteki başarıyı da arttırmaktadır. Bu araştırmanın amacı Milas-Bodrum Havaalanı yer hizmetlerinde çalışan personelin takım çalışması anlayışına olan yatkınlıklarının incelenmesidir. Araştırma "Örnek Olay İncelemesi" modelindedir. Bu araştırma Milas-Bodrum Havalimanın da nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sorularından yola çıkarak hazırlanan formda açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Yarı yapılandırılmış sorular ile orta düzey yer hizmeti işletme yöneticileri ve ayrıca işletmelerde görev yapan genç çalışanlar ile görüşmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Takım Çalışması, Personel, Milas-Bodrum Havaalanı, Yer hizmeti işletmeleri, Gençlik

THE TEAM WORK PERCEPTION OF THE STAFF WORKING IN AIRPORT GROUND SERVICES: MİLAS –BODRUM AIRPORT SAMPLE

ABSRACT

Airline industry in Turkey is one of the service sectors which grows in the most stable way in recent years. The growing rate of Turkish airline sector has reached three times of growing rate of world airline sector. This development has reflected on the staff number employed and the number of the person working in airline sector has constantly increased. Still, the sector needs qualified labor force. Ground service managements which is an important link of a value chain of airline transportation industry serve both plane and passenger. The most essential concepts are labor force and time for the sector which is lead by the airline authorities and rules. Ground service trainings should be completed in a short time by using technology, providing airline safety and security. It is only possible with the personnel team work who are motivated on their work. Performing the team work with the team spirit of the working personnel in airline sector is an important issue in terms of increasing productivity. The success of the team also increases the success in service. The purpose of this study is to be analyzed the tendency to team work concept of the working staff in Milas-Bodrum Airport ground service managements. The research is a model of " Case Study Investigation". This study was performed by using semi-structured interview method which is a method of qualitative research of Milas-Bodrum Airport. Open-ended questions were also included in the prepared form considering research questions. The interviews were also done with young employees in managements and the medium-level ground service management administrators with semi-structured questions.

Keywords: Team work, Personnel, Milas-Bodrum Airport, Ground Service Managements, Youth.

GİRİŞ

İşletmeler, belli amaç ve hedefleri gerçekleştirmek için bir araya gelen insanlardan oluşur ve günümüzde işletmelerin ayakta kalabilmesi için insan unsurunun önemi her geçen gün artmaktadır. Rekabetçi uluslararası platformda devamlılıklarını sürdürebilmek ve günümüzdeki hızlı değişimlere ayak uydurabilmek için örgütlerin en önemli kaynaklarından biri olan insan kaynaklarını en etkili şekilde kullanmaları gerekmektedir. Örgütlerin varlıklarını sürdürmelerinde insan kaynakları önemli bir rol oynamaktadır. Bir örgütün rekabet edebilmesini sağlayan ve örgütü güçlü kılan, o örgütteki çalışanlardır. Bu nedenle de nitelikli çalışanların örgütte kalmaları ve örgüt amaçlarını benimseyerek örgütsel çıkarlar için çalışmaları sağlanmalıdır. Organizasyonların etkinliği ve verimliliği için, örgütsel bağlılığı olan çalışanların varlığı gerekli bir durumdur. Örgütlerde yaygınlaşan takım çalışması; çalışanların mesleki mesleki bilgi düzeylerini arttırır, örgüte esneklik kazandırır, karar verme sürecini hızlandırır ve takıma dahil olmaları takım üyelerinde iş tatmini sağlar

Teknolojinin her geçen gün gelişmesi, artan rekabet, azalan kar marjları, değişen çevre koşulları, müşteri ihtiyaçlarının ve beklentilerinin değişip çeşitlenmesi, günümüzde artan şirket birleşmeleri ve her gün zorlaşan piyasa koşulları takım çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle gerekli olan bilgi, beceri, yetenek ve deneyime sahip kişiler bir araya getirilerek takım halinde çalışmaları sağlanmaktadır. Organizasyonlar, daha etkili ve verimli rekabet edebilmek için yeniden yapılandırma sürecine girerek, çalışanların yeteneklerinden etkin bir şekilde yararlanmalarını sağlayacak takımlara önem vermektedirler.

TAKIM ÇALIŞMASI

Takım sözcüğü, ilk olarak oyunlarda kullanılmaya başlamış ve daha sonraları bu olgu, endüstride kullanım alanı bulmuştur (Belbin, 19961). Her bir elaman takım çalışması içindeki belirli bir pozisyona ve bu pozisyon nedeni ile de birtakım sorumluluklara sahip olmaktadır. Takım elemanlarının becerileri önemli olmakla birlikte bir takım çalışması sözkonusu olduğunda, beraber bir çalışmanın nasıl oluşturulacağı daha fazla önem taşımaktadır. Yüksek performansa sahip takımlarda her bir eleman ne zaman ve nerede rol alacağını veya almayacağını bilmektedir. Takım elemanlarının tümü bu çerçeve de önem taşımaktadır. Bu bağlamda takım içindeki her üye, diğerleri hakkında bilgi sahibi olmak zorundadır (Ergün, 2001).

Kişiler, yalnız başlarına yapmakta zorlanacaklarını düşündükleri işlerde; genellikle diğer kişilerle birlikte çalışarak görevin üstesinden gelmeyi tercih ederler. Atasözlerimizin arasında bununla ilgili birkaç örnek mevcuttur: “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.”, “Birlikten kuvvet doğar.” Bu atasözlerinden anlaşılacağı gibi, birlikte çalışma ihtiyacı yani takım kavramı eski tarihlere kadar dayanmaktadır. Birlikte çalışma ihtiyacı; hangi tarih diliminde olursa olsun, kendini her zaman hissettirmiştir (Gürül, 2013). Takım; daha önceden tayin edilmiş amaç ve hedeflere ulaşmak için bir araya gelmişi, birbirleriyle bağımlı ve toplu hareket eden ve birden fazla bireyin oluşturduğu bir bütünlüktür (Tulgar, 2009). Takım en basit şekliyle, benzer amaçlı ve ortak değerleri paylaşan kişilerin oluşturduğu ilişkiler topluluğu şeklinde tanımlanabilir (Türk Ağır Sanayi ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası, 2000).

Takım tanımında olduğu gibi takım çalışması tanımında da literatürde farklı tanımlara rastlamak mümkündür. Takım çalışmasının bazı tanımları aşağıdaki gibidir: Günümüzde takım çalışması yaygın olarak uygulanmakta ve takım çalışmasının işletmeler için iyi bir uygulama olduğu çeşitli çalışmalarla ispat edilmiştir. Takım çalışması ile iletmelerde her şey daha etkin ve daha yaratıcı bir şekilde yapılır. Takım çalışmalarının arkasında Japonya’da başlatılan kalite çemberleri yatmaktadır. En basit ifadeyle takım çalışması; işletmelerde takımlar tarafından yürütülen, yerine getirilen süreçlerdir, çalışmalardır. Takım çalışması; belirli hedefleri paylaşan, birbirleriyle iletişim halinde olan iki veya daha fazla kişiden oluşan bireylerle gerçekleştirilmektedir (Özbay ve Arslan 2007). Takım çalışması; takım üyelerinin becerilerinin geliştirilerek, üyelerin kendi görevlerine ilişkin kararları kendilerinin almalarını ve üyelerin kendi hedeflerini kendilerinin belirlemesini esas alan çalışmalardır (Ataman, 2002).

Takım çalışması, iş akışlarını ve iş yöntemlerini sürekli olarak iyileştirmek ve örgütsel hedefleri belirlemek için çalışanlar ve yöneticilerin birlikte çalışmaları şeklinde tanımlanabilir. Örgütlerde etkili ve verimli bir takım anlayışının oluşturulabilmesi için takımların belirli özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bu özellikleri şu şekilde ortaya koymak mümkündür (İnce, vd. 2004).

- Ortak Amaç ve Vizyona Sahip Olmak,
- Sağlıklı İletişimin Oluşturulması,

- Sağlıklı Bir Çatışma Alanı ve Yaratıcılık,
- Takımsal Yetkilendirme,
- Takıma Ait Olma Duygusu,
- Ortak Sorumluluğun Paylaşılması,
- Takıma Bağlılık,
- Bireysel Gelişimin Desteklenmesi

İşletmelerde takım çalışması, iş birliği ve sinerjinin oluşmasına neden olur. Oluşturulan bu avantaj, problemlerin çözümünde yardımcı olmakta ve sürekli gelişmeye imkân sağlamaktadır. Bu da işletmenin verimliliğini arttırarak müşteri memnuniyetini sağlar (Örücü ve Doğrul, 2004).

YER HİZMETLERİ VE TÜRLERİ

Havayolu taşımacılığı teknolojik gelişmelerin takip edildiği karmaşık bir hizmet organizasyonudur. Havayolu taşımacılığının sunduğu yolcu ve yük taşımacılık hizmetleri öncelikli olarak alanında eğitim görmüş, uzmanlaşmış iş gören ile yerine getirilmektedir. Bu hizmet yılın 365 günü, günün 24 saati süreklilik arz etmektedir. Havaalanlarında günün değişik saatlerinde uçuşlar düzenlenmekte ve özellikle uçuş personelleri, bakım personelleri, yer hizmeti personelleri 24 saat havaalanlarında bulunacak şekilde belli bir düzen içerisinde çalışmaktadırlar (Küçükönal ve Korul, 2002).

Nitelikli, günümüz teknolojisini kullanabilen, havacılık kurallarını uygulayan, yaptığı iş konusunda değişik eğitimler almış havaalanı çalışanları içerisinde yer hizmetleri personelleri de önemli bir yer tutmaktadır. Yer hizmeti geçerli havacılık kuralları gereğince uçağın havaalanına gelişinden ayrılmasına kadar havayoluna, hava aracına, yolcuya, kargoya havaalanında verilen hizmetlerin tümünü kapsamaktadır.

Havayolları endüstrisi içerisinde ciddi bir büyüklüğe ve uçuş operasyonu için hayati bir öneme sahip yer hizmeti işletmeleri havaalanı ve havayolu değer zinciri arasında bir yerdedir. Bu yer havayolunun yer hizmetlerini kendi bünyesinde karşılayıp, karşılamadığına bağlıdır. Bazı havayolları talep ettikleri yer hizmeti faaliyetlerini kendileri yaparken, bazıları da yer hizmetlerini bu konuda uzmanlaşmış ve ruhsat sahibi işletmelerden almaktadırlar (Kuyucak ve Şengür, 2009).

Türkiye'deki yer hizmetleri konusu SYH-22 Havaalanları Yer Hizmetleri Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Yer hizmet kuruluşları havaalanlarında SYH-22 hükümlerine göre kurulmakta ve aldıkları çalışma ruhsatı ile faaliyetlerine başlamaktadırlar. Yer hizmetleri ruhsatlar A, B, C olarak gruplandırılmıştır. A grubu çalışma ruhsatı tüm yer hizmeti hizmet türleri için özel hukuk tüzel kişiliği statüsündeki işletmelere, B grubu çalışma ruhsatı tüm hizmet türleri için yerli hava taşıyıcılarına, yönetmelikte belirlenen bazı hizmet türleri için yabancı hava taşıyıcılarına, C grubu çalışma ruhsatı da yönetmelikte belirlenmiş olan hizmet türleri için özel hukuk tüzel kişiliği statüsündeki işletmelere verilmektedir (http://web.shgm.gov.tr/).

Havaalanı yer hizmet türleri şunlardan oluşmaktadır (http://web.shgm.gov.tr/):

- ✓ Temsil,
- ✓ Yolcu Trafik,
- ✓ Yük Kontrolü ve Haberleşme,
- ✓ Ramp: Ramp, Kargo ve posta, Uçak temizlik, Birim yükleme gereçlerinin kontrolü,
- ✓ Uçak Hat Bakım: Uçak hat bakım, Yakıt ve yağ,
- ✓ Uçuş Operasyon,
- ✓ Ulaşım,
- ✓ İkram Servis,
- ✓ Gözetim ve Yönetim,
- ✓ Uçak Özel Güvenlik Hizmet ve Denetimi

Bu hizmet gruplarından gerek biri gerekse tümü için ruhsat almış yer hizmeti kuruluşları bu hizmetleri yerine getirirken en önemli kaynakları insan kaynaklarıdır. Havaalanlarında bu hizmetlerin bir sıra dahilinde, kısıtlı bir süre içerisinde, kurallara uygun olarak, emniyet odaklı, eksiksiz ve süratlice yapılması gerekmektedir. Temsil, gözetim ve yönetim, uçak özel güvenlik hizmet ve denetimi, ikram servis dışındaki hizmet türlerini görev edinen yer hizmet işletmeleri genelde Ramp, Harekât, Yolcu Hizmetleri, Kargo ve antrepo hizmetleri şeklinde departmanlaşmışlardır. Yer hizmetleri bu departmanlar bünyesinde değişik vardiyalarda oluşturulan ekiplerce yerine getirilmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı, veri toplama araçları ve araştırma bulgularına yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma "Örnek Olay İncelemesi" modelindedir. Bu araştırmanın amacı Milas-Bodrum Havaalanı yer hizmetlerinde çalışan personelin takım çalışması anlayışına olan yatkınlıklarının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Milas Bodrum Havaalanı'nda örnek olay analizi gerçekleştirilmiştir. Veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Araştırma sorularından yola çıkarak hazırlanan formda açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış sorular ile Milas Bodrum Havaalanında orta düzey yer hizmeti işletme yöneticileri ve bu işletmelerde görev yapan genç çalışanlar ile görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni havayolu endüstrisi çerçevesinde Ege Bölgesi'nde yer alan havalimanlarıdır. Örneklemi ise havacılık sektöründe faaliyet gösteren havaalanı yer hizmetlerinde çalışan personellerdir. Bu çerçevede Milas Bodrum Havaalanı üzerinde araştırma yapılmış ve buradaki çalışan personeller örnekleme dahil edilmiştir. Bu araştırma kapsamında işletmelerin orta düzey yöneticiler ve görev yapan genç çalışanlar ile görüşme yapılmıştır. Bu araştırmada elde edilen veriler yalnızca örnek olay incelemesine konu olan Milas Bodrum Havaalanı için geçerli olup, bu havaalanı özelinde sınırlandırılmıştır.

Yapılan araştırma kapsamında 3 ground handling, 3 ikram hizmeti, 3 temsil-gözetim-yönetim işletmesi, 2 yakıt ikmal işletmesinden toplamda 35 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin çoğunluğunu orta düzey yer hizmeti işletme yöneticileri oluşturmaktadır. Yer hizmet işletmelerinin 3 tanesinin personel sayısı yıllık ortalama 100 kişinin üzerindedir. Yaz mevsiminde bu 3 işletmenin her birinin personel sayısı yaklaşık 200'ü bulmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Teknikleri

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Bu üç yöntemin bir arada kullanılması, veri çeşitlenmesi olgusuna bir örnektir. Gözlem ve görüşmelerin yapılması verilerin analizi ve değerlendirilmesi yaklaşık bir aylık bir çalışma dönemini (Mayıs-Haziran 2018) kapsamaktadır. Literatür taraması sonucunda araştırma konusuyla ilgili çok fazla çalışma bulunmaması, araştırma amacı doğrultusunda derinlemesine bilgiye ihtiyaç duyulması ve bu bilgilerin üst yönetimden alınmasının uygun bulunması gibi nedenlerden dolayı da nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniğinin tercih edilme nedeni ise belirlenen konun sınırlı ve ulaşılabilir sayıda yöneticilerin görüşmelerine yönelik olması, araştırma konusu ile ilgili derinlemesine bilgi elde etmek istenmesi görüşme yapılan kişinin görüşleri doğrultusunda araştırma konusuyla ilgili yeni fikirlerin ve bilgilerin ortaya konulmak istenmesidir. Görüşmede kullanılan görüşme formu, araştırma konusuyla ilgili gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra oluşturulmuştur. Bu aşamada araştırmanın amacına ulaşmada daha uygun olduğu düşünülerek görüşme formu yaklaşımı tercih edilmiş, hazırlanan formda açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Nitel görüşmelerde, görüşmecinin kendi fikirlerini görüşülene benimsetmemesi amacıyla yapılandırılmış soru formundan ziyade yarı-yapılandırılmış veya yapılandırılmamış formlar kullanılmaktadır (Mil, 2007, s.21).

Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcılara yönelik olarak konuyla ilgili hazırlanan soru formunda aşağıdaki araştırma soruları yer almıştır.

1. İşletme Adı (isteğe bağlı)?
2. Yer Hizmetleri İşletmesinin Türü?
3. Yetkili Adı-Soyadı (isteğe bağlı)?
4. Kaç yıldır bu işi yapıyorsunuz? ve bulunduğunuz kurumda kaç yıldır çalışıyorsunuz?
5. İşletmenizde çalışan personel sayısı kaçtır?
6. İşletmenizde sezonluk personel çalışmakta mıdır, sezonluk personelin daimî personele göre oranı nedir?
7. Kendinizi bir takımın üyesi hissediyor musunuz?
8. İşletmenizde çalışan personele takım çalışması eğitimi veriliyor mu?

9. İşletmenizde verilen takım çalışması eğitimi hangi düzeydeki personele kadar veriliyor?
10. Yaptığınız işte takım çalışması sizce ne kadar önemlidir?
11. Yaptığınız işte takım çalışmasına uyulmazsa ne olur? Uymayan personelle ilgili nasıl bir uygulamanız vardır?
12. İşletmenizde takım çalışması ile ilgili başka neler söyleyebilirsiniz?

Görüşme sırasında, gerektiğinde "Konuyu biraz daha açar mısınız", "Örnek verebilir misiniz" gibi ifadeler kullanılarak derinlik sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmeler katılımcıların istedikleri tarih ve saatlerde, kendi çalışma ortamlarında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcılardan izin alınarak kayıt altına alınmıştır. Kayıtla birlikte görüşme sürecinde önemli olduğu düşünülen noktalar ayrıca not alınmıştır. Yöneticilerin yanıtları ve davranışlarına göre bazı sorular onay için tekrar sorulmuştur. Ayrıca katılımcıların yanıtları doğrultusunda bazı görüşmelerde soruların sıraları değiştirilerek sorular sorulmuş böylece bütünlüğün bozulmasına engel olunmuştur. Görüşmeler ortalama yarım saat sürmüş ve 2018 yılının Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde, örnek olay araştırması için, araştırmaya katılan yer hizmeti işletme çalışanlarından görüşmeler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

Açıklamalara geçilmeden önce üzerinde araştırma yapılan Milas-Bodrum Havalimanı hakkında kısa bir ön bilgi sunulması çalışmayı kavrama açısından önem arz etmektedir. Muğla ili sınırları içerisinde yer alan 2. uluslararası havalimanı olan Milas-Bodrum Havaalanının il merkezine uzaklığı 75 km., Bodrum'a uzaklığı 35 km., Milas'a uzaklığı ise 18 km'dir. Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak çalışan Milas-Bodrum Havalimanı 1997 yılında uluslararası trafiğe açılmıştır. İki adet beton pisti bulunan havalimanında, 14.686 m^2 kapalı alana sahip 2.000.000 yolcu/yıl kapasiteli iç hatlar terminali, 95.683 m^2 kapalı alana sahip 5.000.000 yolcu/yıl kapasiteli dış hatlar terminal binası bulunmaktadır. 2017 yılı sonunda 20565 iç hat, 7955 dış hat uçak trafiği gerçekleşen havalimanında 2017 sonu toplam yolcu trafiği 3.501.530 kişi olmuştur. Bunların 2.576.262 iç hat yolcu, 925.268 dış hat yolcudur (http://www.milasbodrum.dhmi.gov.tr).

Milas- Bodrum Havalimanında yoğunluğun yaz aylarında artması nedeniyle istihdam edilen personel sayısı da aylar bazında farklılık göstermektedir. Yer hizmetleri işletmelerinin tamamına yakını sezonluk personel çalıştırmakta ve çoğunda sezonluk personel oranı %50'yi bulmaktadır. Genellikle sezonluk olarak çalışan personeller Mart- Ekim ayları arası istihdam edilmektedir.

Kendinizi bir takımın üyesi hissediyor musunuz? Sorusuna aldığımız yanıtlarda; kurumlarda çalışma süreleri uzun olan kişilerde kuruma karşı aitlik duygusunun gelişmiş olduğunu görmekteyiz. Uzun yıllar aynı kurumlarda çalışan kişilerin örgüte güven ve bağlılığının arttığını böylece kendilerini takımın bir oyuncusu olarak gördüklerini söyleyebiliriz. Özellikle daha alt kademe personele doğru inildiğinde kendini takım üyesi hissetmeyenler artmakta, sorumluluk ve inisiyatif alma azalmaktadır. Sezonluk olarak çalışan personellerde de büyük çoğunluğunda kendinizi bir takımın üyesi hissediyor musunuz? Sorusuna, "Hayır" cevabı alınmıştır.

Yer hizmeti işletmelerinde çalışan tüm personele takım çalışması eğitimi verilmemektedir. Ancak işe alıştırma eğitimlerinde yapılan işin bir ekip işi olduğu ve takım çalışması ile işin üstesinden gelinebileceği vurgulanmaktadır. Bu işletmelerde yönetim kademesi, departman şefleri, dispatch memurları düzeyinde çalışanlara takım çalışması eğitimi verilmektedir. Eğitimlerin süresi, kişi sayısı ve içeriği işletmeden işletmeye değişmektedir. Bazı yöneticiler bir haftalık paketler halinde takım çalışması eğitimine tabi tutulduklarını, bir otelde istirahat dışında tüm vakitlerini şirket üst yönetimi ve takım çalışması eğitimine tabi tutulan kişilerle geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bu eğitimde teorinin yanında değişik oyunlarla takım olma, takım üyesi olma, takım lideri olma, takım olmanın önemi vurgulanmıştır. Yer hizmeti işletmelerine verilen takım çalışması eğitimleri; takım rolleri, takım kurma, yatay ve dikey takımlar, takım gelişimi, takım ruhu, organizasyonlarda takım, takım çalışmasının yararları, iş hayatında takımlar, takım oyunculuğu, takım lideri, takımın teşvik etmenin yolları, takım hedeflerinin belirlenmesi, başarılı ve başarısız takımlar gibi konuları kapsamaktadır.

Yaptığınız işte takım çalışması sizce ne kadar önemlidir? Sorusunda tüm çalışanlar Yer Hizmetleri işinin özünde takım çalışmasının yattığını vurgulamışlardır. Müşteri memnuniyetini sağlamak için "takım ruhunu" birinci öncelikli madde olarak görmekteler. Çünkü yer hizmetlerinde farklı departmanların ve kişilerin uyum içinde çalışması ve operasyon,

catering, yolcu hizmetleri, gibi birimlerin koordineli olması verilen hizmetin eksiksiz sunulması açısından önemlidir. Sadece bir yer hizmeti işletmesinin ekipleri ve departmanları arasında değil, uçağa ve yolcuya hizmet veren diğer paydaşlarında koordine edilmesi yer hizmetleri şirketlerinin bir görevidir. Ayrıca çalışanlar toplam kalite yönetimi açısından da takım çalışması anlayışının önemine dikkat çekmişlerdir.

Sektörün genelinde iş görenlerin takım anlayışına ihtiyaç varken, bazen takım çalışmasına uymayan personeller olabilmektedir. Bu gibi durumlar genellikle takımlarda iletişim ve katılımın düştüğü, bağlılığın azaldığı ve sürtüşmelerin arttığı zaman ortaya çıkmaktadır. Bu durum işin aksamasına, eksik yapılmasına yol açmaktadır. Yer hizmeti işletmeleri, takım çalışmasına uyulmaması neticesinde uçuş emniyetini tehlikeye atmak, uçakta hasar, uçağın gecikmesi, müşteri memnuniyetsizliği veya benzeri ciddi bir problem söz konusu olursa, bunu soruşturma sebebi olarak görmektedirler. Yönetim kademesi bu konuda ilgili personeli soruşturmaya tabi tutmakta ve hakkında tutanak tutarak cezalandırmaktadır. Ayrıca bu tip ciddi sorunlarda sadece yer hizmeti işletmesi değil diğer kurumlarda bu işin tarafları haline gelmektedir. Kişisel bazda, işi aksatmayacak problemlerde ise ilgili birim şefleri olaya müdahale etmekte, sözlü uyarıda bulunmakta ve ekip çalışmasını sağlamaya yönelik tedbirleri almaktadır.

Araştırmamıza katılan kişiler yer hizmetlerinde ekiplerin oluşturulurken takım olma güdüsünü taşıyan, birbiriyle daha iyi anlaşan, birbirlerinin eksikliklerini giderebilen kişilerden oluşması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu ekiplerin aynı vardiyada olmasının yapılan işin kalitesini arttıracağını belirtmişlerdir. Takım çalışması konusunda en önemli faktörün motivasyon olduğu konusunda fikir birlikteliği vardır. Özellikle sezonluk personel oranının yarı yarıya gibi yüksek bir oranda olduğu düşünülürse, sezonluk personellerinde kadrolu personellerin yararlandığı haklara sahip olmaları bu hususta takım çalışmasına pozitif etki edeceği ortaya konmuştur. Bunun yanında yükselme kriterlerinde adil olunması, başarılı takımların ödüllendirilmesi, takım kurallarının açık olması, çalışanların kendilerini kolay ifade edebilmelerinin takım çalışması anlayışına katkı sağlayacağını belirtmişlerdir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yer hizmetleri ancak takım çalışması ile mümkündür. Hizmetlerin niteliği ve uluslararası havacılık kuralları yer hizmetlerinde takım çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Yapılan işte emniyet konusunun öncelikli olması, yapılacak en küçük hatanın vahim sonuçlara yol açabilecek olması, yer hizmetlerinin her uçuş için bir ön hazırlık gerektirmesi, birçok departmanı ve kuruluşun bu hizmette payının olması, hizmetlerin bir sıra takip etmesi ve koordine gerektirmesi, bütün yapılacak işlerin çok kısıtlı bir zaman dilimine sığdırılma zorunluluğu yer hizmetlerinde takım çalışması anlayışının önemini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bütün personelin bu bilince ulaşması için takım çalışması eğitimine tabi tutulmaları önemlidir. Personelin kendini bir takım üyesi hissetmesi için motivasyonu arttırıcı önlemlerinde alınması önerilebilir.

Yer hizmetleri işletmeleri havalimanlarında takım çalışması anlayışına en güzel örneklerdendir. Çünkü bu işletmeler hem yatay hem de dikey takımları bünyesinde oluşturan ve başarı için birlikte çalışmayı zorunlu kılan örgütlerdir. Kendi bünyesindeki takımların işi tamamlamak için yetmediği, başka işletmelerle de takım oluşturulması gereken durumlara sıkça rastlanılmaktadır. Yer hizmeti işletmelerinde takım kurallarının açık ve net olması, iş tecrübeleri nedeniyle çıkabilecek problemleri çözme şeklinin bilinmesi, yapılacak hataların aynı zamanda birer öğrenme fırsatı olması, çoğu kez takım içerisinde becerilerin dengeli dağılmaları, iletişim kanallarının sürekli açık olması takım çalışması anlayışının yerleşmesini ve takımların başarılı olmasını sağlamaktadır.

Kanun ve kuralların yönettiği bir sektör olan havacılıkta faaliyet gösteren işletmeler gerek sivil havacılık otoriteleri gerekse de müşterileri olan havayolları tarafından sıkça denetlenmektedir. Hem işlerin tam yapılması hem de bu denetimlerden başarılı bir şekilde çıkmak için takım çalışması ve toplam kalite yönetimi çalışmaları zaruriyettir.

Gerçekleştirilen bütün organizasyonların kabul ettiği ve uygulamaya geçirdiği toplam kalite yönetiminin başarılı olmasının temelinde takım çalışması yer almaktadır. Takım çalışması, toplam kalite yönetiminin esaslı ve önemli bir aracıdır. Zira bu konuda, kalite çemberleri ilk takım örneklerini bu şekilde oluşturmaktadır. Havaalanı yer hizmetlerinde iyi organize edilen bir takım çalışması, bu sektörde faaliyet gösteren işletmelerin sektördeki rakiplerine karşı stratejik üstünlük sağlamada önemli bir unsurdur. Bu unsuru başarı ile uygulayabilen işletmeler rakiplerine görece olarak bir adım daha önde olurlar. Sonuç olarak, işletmeler rakiplerine karşın rekabet üstünlüğü kazanmak, yoğunlaşan rekabet koşullarıyla baş edebilmek ve müşteri memnuniyetini sağlamak için takım çalışmasına yönelmelidirler. Çünkü takım çalışması işletmelere rekabet üstünlüğü ve müşteri memnuniyeti konusunda işletmelere büyük bir avantaj sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ataman, G., (2002). İşletme Yönetimi, Türkmen Kitabevi, İstanbul
- Belbin R.M. (1996). Team roles at Work (Oxford: Reed Educational &Professional Publishing Ltd.) S.87.
- Ergün, N. (2001). Takım Çalışmasında liderin Rolü ve Türk hava yolları Uçak Bakım Ünitesinde Bir Uygulama, Yüksek Lisans tezi, Anadolu üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gürül, B. (2013). Takım Çalışması İle Örgütsel bağlılık Arasındaki İlişkiye Yönelik Uygulamalı Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İnce, M., Bedük A. ve Aydoğan E., (2004). "Örgütlerde Takım Çalışmasına Yönelik Etkin Liderlik Nitelikleri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı:11, s.427
- Kuyucak, F., ve Şengür, Y. (2009). "Değer Zinciri Analizi: Havayolu İşletmeleri İçin Genel Bir Çerçeve" KMU İİBF Dergisi, Yıl:11, Sayı:16, Haziran, s138.
- Küçükönal, H. ve Korul, H. (2002). Havayolu İşletmelerinde İnsan Kaynakları Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt IV / Sayı: 2 / Aralık, s.68-77, Afyon
- Mil, B. (2007). "Nitel Araştırma Tekniği Olarak Görüşme". İçinde A. Yüksel, B. Mil, Y. Bilim (Editör), Nitel Araştırma. Ankara: Detay Yayıncılık
- Örücü, E., ve Doğrul, E. (2004). "Banka Çalışanlarında Ekip Çalışması (Muğla ili Örneği)", iktisat işletme ve Finans Dergisi, Cilt:19, Sayı:220.
- Özbay, M. E., ve Arslan, H. (2007). "Günümüz Yönetim Anlayışında Takım Oyununun Önemi", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:6, Sayı:21, s.294
- Tulgar, K. (2009). Mustafa Kemal Şirket Yönetseydi, Alfa Yayıncılık, İstanbul, s.182
- Türk Ağır Sanayi ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası (2000). Prof. Dr. Nusret Ekin'e Armağan, Türk Ağır Sanayi ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayınları, Ankara

İNTERNET KAYNAKLARI

- http://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/pdf/havacilik_isletmeleri/shy22.pdf, Erişim Tarihi: 14.06.2018
- http://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/pdf/havacilik_isletmeleri/shy22.pdf, Erişim Tarihi: 03.06.2018
- http://www.milasbodrum.dhmi.gov.tr, Erişim Tarihi: 12.05.2018

YİYECEK-İÇECEK TERCİHİNDE ÇEŞİTLİLİK ARAYIŞI DAVRANIŞI: ÜNİVERSİTE GENÇLERİNİN BALIK TÜKETİMİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Öğr. Gör. Kadir BAYSAL*, Dr. Öğr. Üyesi Melahat YILDIRIM SAÇILIK**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, kadirbaysal@mu.edu.tr
**Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu, msacilik@bandirma.edu.tr

ÖZET

Yiyecek içecek tercihi satın alma noktasında, tüketim noktasında ya da ikisi arasında bir noktada tüketiciler tarafından alınan bilinçli veya bilinçsiz kararlardır. Yiyecek içecek tüketimi hoşlanma, tercih, seçim ve alımla sonuçlanan bir davranış sürecidir. Aynı zamanda bu iki uç arasında geçişleri sağlayan ve dolaylı etkiye sahip müdahale değişkenleri bulunmaktadır. Söz konusu müdahale değişkenleri birey, gıda ve çevre olarak sınıflandırılmaktadır. Gıdaya ait unsurlar lezzet, aroma, koku ve görünüm gibi özelliklerdir. Kültürel yapı, sosyal yapı, ekonomik yapı ve fiziksel yapı unsurları ise çevreye ait özelliklerdir. Psikolojik, fizyolojik ve kültürel özellikler, bireye ait özellikler olmakla birlikte, yiyecek içecek tüketiminde açıklanması gereken önemli değişkenler olarak nitelendirilmektedir. Buna dayanarak çalışmada yiyecek-içecek tercihinde bireye ait özelliklerden çeşitlilik arayışı davranışı ve davranışsal kontrol algısı ele alınmıştır. Çalışmanın amacı, balık tüketiminde çeşitlilik arayışı davranışına, bireye ait çeşitlilik arayışı eğilimi ve davranışsal kontrol algısı özelliklerinin nasıl bir etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın alan araştırmasında literatür incelemesinden derlenen anket kullanılarak Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm MYO. öğrencilerinden veri elde edilmiştir. Verilerin analizinde doğrulayıcı faktör analizi ve YEM (Yapısal Eşitlik Modellemesi) yapılarak bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda çeşitlilik arayışı davranışının balık tüketiminde önemli bir etkiye sahip olduğu ve aynı zamanda balık tüketiminin, yiyecek içecekte çeşitlilik arayışı eğilimi ve davranışsal kontrol algısı çerçevesinde şekillendiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Balık Tüketimi, Çeşitlilik Arayışı Davranışı, Gençlik, Yiyecek-İçecek Seçimi

VARIETY SEEKİNG BEHAVIOR IN FOOD AND BEVERAGE PREFERENCES: A RESEARCH ON UNIVERSITY YOUTH'S FISH CONSUMPTION

ABSTRACT

Food and beverage selection is conscious or unconscious decisions made by consumers at the point of purchase, at the point of consumption at a point between the two. Food and beverage consumption is a behavioral process that results in enjoyment, preference, choice and purchase. At the same time there are intervention variables that provide transitions between these two extremes and have indirect effects. In question the intervention variables are categorized as individuals, food and the environment, and variety seeking behavior on food and beverage consumption has a significant effect. Ingredients of food are characteristics such as taste, aroma, smell and appearance. Cultural structure, social structure, economic structure and physical structure are characteristics belonging to the environment. Psychological, physiological and cultural characteristics, together with individual characteristics, are considered as important variables to be explained in food and beverage consumption. Based on this, in the study, the variety seeking behaviors and product-based motivational factors which are one of the characteristics of the individual in the preference of food and beverage were discussed. The aim of the study is to find out how individual characteristics (variety seeking tendency and behavioral control perception) have an influence on variety seeking behavior in fish consumption. Data were collected from the students of Muğla Sıtkı Koçman University, Marmaris Tourism Vocational School by using the questionnaire which was collected from the literature review. Confirmatory factor analysis and SEM (Structural Equation Modeling) are performed in the analysis of the data. In the result of the research, it has been observed that variety seeking behavior has an important effect on fish consumption, and at the same time fish consumption is shaped by factors based on product and motivation as well as personal factors.

Keywords: Fish Consumption, Variety Seeking Behavior, Youth, Food & Beverage Selection.

GİRİŞ

Bireyin yiyecek içecek tüketimine etki eden ve müdahale değişkenleri olarak bilinen unsurlar, üç kategoride toplanmıştır. Bunlar; çevreye ait özellikler, gıdaya ait özellikler ve bireye ait özelliklerdir. Çevreye ait özellikler ürünün bulunduğu alandaki fiziki yapı, ekonomik yapı, sosyal yapı ve kültürel yapıdır. Gıdaya ait özellikler gıdanın görünümü, lezzeti, aroması ve kokusu olarak nitelendirilir. Psikolojik, fizyolojik ve kültürel özellikler, bireye ait özellikler olmakla birlikte, yiyecek içecek tüketiminde açıklanması gereken önemli değişkenlerdir. Yaşamın hemen her alanına etki eden çeşitlilik arayışı davranışı ve davranışsal kontrol algısı, yiyecek içecek tercihinde de önemli karar verme davranışlarıdır. Bireye ait psikografik özellikler içinde değerlendirilirler. Aynı zamanda yiyecek içecek tüketim sürecinde bireyin karar mekanizmasını önemli ölçüde etkileyen çeşitlilik arayışı davranışı, pazar bölümlendirmede pazarlama araştırmacılarına, işletme ve destinasyon yöneticilerine yardımcı olabilen bir etkendir.

Balık tüketimi, toplumda sağlıklı beslenmenin bir sembolü olarak görülmektedir. Bu çalışmanın odak noktası, üniversite gençliğinin balık tüketimindeki çeşitlilik arayışı davranışı ve davranışsal kontrol algılarıdır. Bununla birlikte, üniversite gençliğinin balık tüketim sıklıkları, balık pişirme türleri, tercih edilen balık türleri ve balık tüketimindeki tutumları irdelenmiştir. Çalışmada sağlıklı beslenmenin sembolü olan balığın tüketiminin yiyecek içecekte çeşitlilik arayışı davranışı ile ilişkisi irdelenmiştir. Çalışmanın örneklemi için özellikle turizm sektöründe yer alacak olan turizm işletmeciliğinde okuyan üniversite gençliği seçilmiştir. Turizm sektörü hemen her alanında çeşitliliği yüksek bir sektördür ve yiyecek içecek tercihinde etkili olan unsurları bir arada barındırmaktadır. Bu çalışma ile eğitimleri sonrasında sektörde görev alacak olan ve turizm işletmeciliğinin farklı bölümlerinde (animasyon, otel işletmeciliği, ikram hizmetleri, aşçılık, turizm rehberliği) okuyan öğrencilerin balık tüketimine ilişkin bakış açılarını ortaya çıkararak, hizmet sektöründeki gençliğin balık tüketim bilinci belirlenmiştir.

YİYECEK İÇECEK SATIN ALMA SÜRECİ

Yiyecek içecek tüketimi hoşlanma, tercih, seçim ve alımla sonuçlanan davranış sürecidir. Rozin ve Vollmecke (1986) hoşlanmayı, lezzetlilik ya da memnuniyetsizlik olarak ifade ederlerken, Giesen vd. (2010) tercihin, en az iki gıda ürünü arasındaki bir seçimi belirttiğini öne sürmüştür. Logue (1991) gıdadan hoşlanmayı, tercihin bir motivasyonu olarak görmüş ve hoşlanmayı etkileyen etmenleri kullanılabilirlik, algılanan sağlık değeri, kolaylık ve ekonomik kaygılar olarak belirtmiştir. Yazara göre bu etmenler yiyecek içecek tercihini etkilerken, hoşlanmayı etkilememektedir. Rozin (2006)'e göre hoşlanma tercihin önemli bir belirleyicisi iken, tercih de alımın önemli bir belirleyicisidir. Bu iki uç arasında geçişleri sağlayan müdahale değişkenleri bulunmaktadır ve yiyecek içecek tercihlerinde dolaylı etkiye sahiptirler. Yiyecek içecek seçimi satın alma noktasında, tüketim noktasında ya da ikisi arasında bir noktada, kişinin alacağı bilinçli veya bilinçsiz kararlardır (Randel Sanjur, 1981; Herne, 1995; Shepherd ve Roats, 1996; Meiselman vd., 1999; Rozin, 2006).

Yiyecek satın alma sürecini etkileyen ve müdahale değişkenleri olarak adlandırılan gıdaya, çevreye ve bireye ait unsurlar bulunmaktadır. Gıdaya ait unsurlar lezzet, aroma, koku ve görünüm gibi özelliklerdir. Kültürel yapı, sosyal yapı, ekonomik yapı ve fiziksel yapı unsurları çevreye ait özellikler olarak nitelendirilmektedir. Psikolojik, fizyolojik ve kültürel özellikler, bireye ait özellikler olmakla birlikte, yiyecek içecek tüketiminde açıklanması gereken önemli değişkenler olarak nitelendirilmektedir (Randel Sanjur, 1981; Shepherd ve Roats, 1996; Meiselman vd., 1999; Rozin, 2006; Athena vd., 2012). Kim, vd. (2009), Chang vd. (2010). Athena, vd. (2012)'nden yararlanılarak hazırlanan yiyecek içecek satın alma süreci Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1:Yiyecek İçecek Satın Alma Süreci Etkileyen Unsurlar

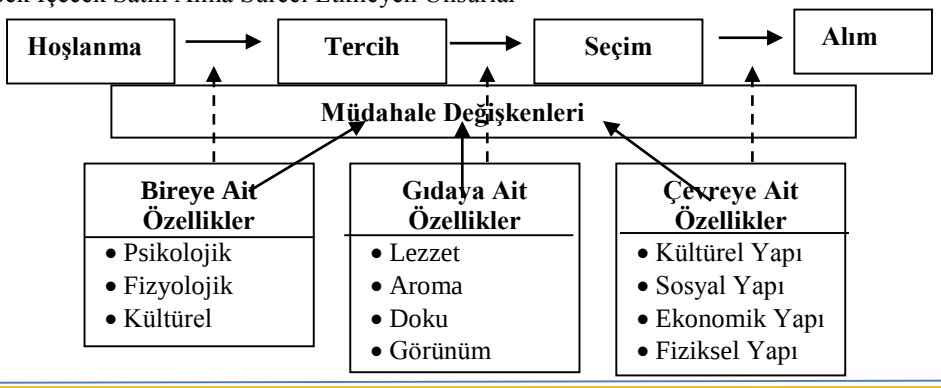

Kaynak: Atehena, vd."Factors influencing tourist food consumption*". International Journal of Hospitality Management*, s: 930. 2012'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

ÇEŞİTLİLİK ARAYIŞI DAVRANIŞI

Çeşitlilik arayışı, psikoloji ve tüketici araştırmalarında kullanılan bir değişkendir. İnsanların yenilik, değişkenlik ve karmaşıklık ihtiyaçları tüketim davranışlarını etkilemektedir (Fiske ve Maddi, 1961; Driver ve Streutfert, 1964). Kahn (1995) satın alma davranışında çeşitlilik arayışını, yemek ve servis tercihlerinde bireysel çeşitlilik arayışı eğilimi olarak tanımlamıştır. Çeşitlilik arayışı bir ürünün özelliklerine doyma ile birlikte, daha önce denenmemiş veya belirsizliğe yönelik yenilik arayışıdır ve gelecekteki bu belirsizliği yenme isteğidir. Ürün tüketiminde çeşitlilik arayışı davranışı, psikolojik bir süreç olup üç boyutu ile dikkat çekmektedir. Bunlar seçme zorunluluğu, nitelikli doyum ve merak boyutlarıdır. Bu üç boyutlu psikolojik süreç, insanları çeşitlilik arayışına sürüklemektedir (McAlister ve Pessemier, 1982; Kahn, 1995; Van Trijp, 1995). Rızaoğlu (2012)'na göre yeni ve farklı deneyimlerden belirsizlik nedeni ile ortaya çıkan belli bir zevk ve keyif vardır.

Çeşitlilik arayışı davranışı iki boyuttan meydana gelmektedir. Çeşitlilik arayışı davranışını meydana getiren bu boyutlar, Van Trijp (1995) ve Dushani (2011) araştırmacıların çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmış ve Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: Çeşitlilik Arayışı Boyutları

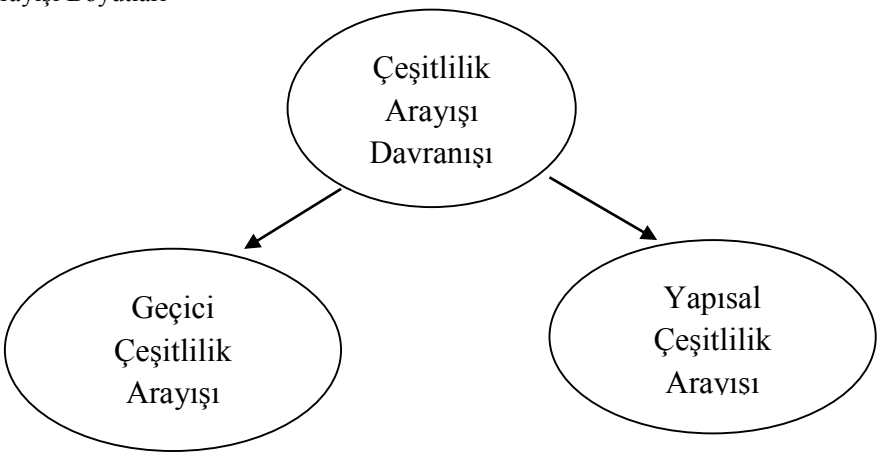

Kaynak: Dushani, N. S., 2011. The Role Of Variety Seeking İn Consumers' Fish Consumption: A Study İn Srilanka" . *Master Thesis*, Norveç'den uyarlanmıştır.

Geçici çeşitlilik arayışı davranışında zaman önemli bir fonksiyondur. Çeşitli durumlar karşısında, tüketicinin çeşitlilik arayışı davranışı sürekli olarak değişiklik gösterir. Buna karşılık tüketicilerin yapısal çeşitlilik arayışı davranışı halinde, arzulanan şeyin rahatlık anlamı taşıdığı görülmektedir. Çünkü burada zaman faktörü çok az öneme sahiptir (Van Trijp, 1995; Dushani, 2011). Bununla birlikte, çeşitlilik arayışı davranışına etki eden bazı unsurlar bulunmaktadır.
Çeşitlilik arayışı davranışında etkili olan üç farklı faktör bulunmaktadır. Bunlardan ilki ürün kategorisidir ve çeşitlilik arayışında büyük etkiye sahiptir. Ürün kategorisi ürünün belirli durumlarıyla ilgilidir. Bu durumlar, ürün özellikleri ve farklı alternatiflerin varlığıdır (Givon, 1984; Steenkamp ve Baumgartner, 1992; Hoyer ve Ridgway, 1984; Van Trijp, 1995). İkinci faktör kültürel yönlendirmedir ve çeşitlilik arayışında önemli role sahiptir. Kültürel farklılıklar araştırmacı davranışlara neden olabilir. Bu araştırmacı davranışlar da merak, çeşitlilik ve yenilik arayışına neden olur (Lin ve Mattila, 2006; Givon, 1984). Üçüncü olarak satın alma davranışının boyutlarıdır. Çeşitlilik arayışı satın alma davranışına düşük oranda etki eder ve her zaman kendiliğinden gelişen bir durum değildir. Çeşitlilik arayışı yüksek girişimle tüketicide oluşan bir histir ve tatmin duygusudur. Bu sebeple işletmeye bağlılık, çeşitlilik arayışından olumsuz olarak etkilenir (McAlister ve Pessemier, 1982; Van Trijp vd., 1996; Baumgartner, 1998).

YİYECEK-İÇECEKTE ÇEŞİTLİLİK ARAYIŞI DAVRANIŞI

Çeşitlilik arayışı davranışı, bireylerin yiyecek-içecek seçiminde önemli bir etkiye sahiptir. Literatür incelendiğinde bu etkinin çeşitli araştırmacılar tarafından ele alındığı görülmüştür (McAlister ve Pessemier, 1982; Hoyer ve Ringway, 1984; Van Trijp, 1995; Baumgartner, 1998; Rızaoğlu, 2014). Bu yazarlar, tüketici davranışlarında çeşitliliğin yemek seçiminin en önemli parçası olduğunu öne süren araştırmacılardandır. Söz konusu araştırmacılar, sürekli tekrarlayan aynı gıda tüketimi karşısında, insanların ürünler hakkında düşüncelerinin değiştiğini ifade etmektedirler. Baumgartner (1998)'e göre çeşitlilik, gıda tüketiminin açıklanmasında önemli bir etkendir. Van Tijp (1995)'e göre gıda seçiminde çeşitlilik arayışı davranışı, çok sayıda tüketim motivasyonunu içerir. Yiyecek içecekte çeşitlilik arayışı davranışı gösteren model Şekil 3'de gösterilmiştir.

Şekil 3: Yiyecek-İçecek Tüketiminde Çeşitlilik Arayışı Davranışı Model

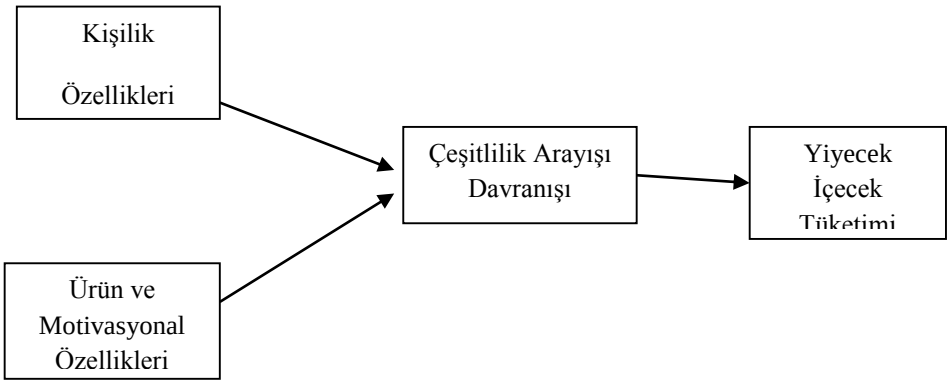

Kaynak: Dushani, N. S., 2011. The Role Of Variety Seeking İn Consumers' Fish Consumption: A Study İn Srilanka" . *Master Thesis*, Norveç'den uyarlanmıştır.

Yiyecek içecekte çeşitlilik arayışı davranışına kişiye ait özellikler ile ürüne ve ürünün yarattığı motivasyonal özellikler tarafından şekillenmektedir (VanTrijp, 1995; Dushani, 2011). Yiyecek-içecek tüketiminde çeşitlilik arayışı davranışına etki eden unsurlar, çeşitli araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Yemek seçimi uygunluk (Candel, 2001; Olsen vd., 2007), mevcutluk (Burser, vd., 2005) ve yaşam tarzı çeşitliliği (Myrland vd., 2000) gibi bir çok faktör aracılığıyla biçimlenmektedir. Aynı şekilde *çeşitlilik arayışı eğilimi* (Lahteenmaki ve Van Trijp, 1995; Van Trijp ve Steenkamp, 1992; Van Trijp,1991) ve *algılanan davranışsal kontrol algısı* (Olsen, 2004; Ahamed, 2009; Dushani, 2011) gibi kişisel faktörler de çeşitlilik arayışı davranışına etki etmektedir. Yiyecek içecek tercihine etki eden bu unsurlar Şekil 4'te bir bütün halinde verilmiştir.

Şekil 4: Yiyecek-İçecek Tüketiminde Çeşitlilik Arayışı Davranışına Etki Eden Unsurlar

Kaynak: Dushani, N. S., 2011. The Role Of Variety Seeking İn Consumers' Fish Consumption: A Study İn Srilanka" . *Master Thesis*, Norveç'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Geçici çeşitlilik arayışı davranışında zaman önemli bir fonksiyondur. Çeşitli durumlar karşısında, tüketicinin çeşitlilik arayışı davranışı sürekli olarak değişiklik gösterir. Buna karşılık tüketicilerin yapısal çeşitlilik arayışı davranışı halinde, arzulanan şeyin rahatlık anlamı taşıdığı görülmektedir. Çünkü burada zaman faktörü çok az öneme sahiptir (Van Trijp, 1995; Dushani, 2011).

Çeşitlilik arayışı davranışına etki eden bazı unsurlar bulunmaktadır. Literatür incelemesinde çeşitlilik arayışını açıklayan üç farklı faktörün olduğu görülmüştür. Bunlardan ilki ürün kategorisidir ve çeşitlilik arayışında büyük etkiye sahiptir. Ürün kategorisi ürünün belirli durumlarıyla ilgilidir. Bu durumlar, ürün özellikleri ve farklı alternatiflerin varlığıdır. Aynı zamanda ürüne dayalı çeşitlilik arayışı davranışı, üç farklı boyut içermektedir. Bunlardan ilki, çeşitlilikten türeyen ve ürün değerini etkileyen boyut, ikincisi ürünle ilişkili özelliklerden değerdeki farklılığı etkileyen boyut ve son olarak da, ürünle ilgili özellikten türeyen ve çeşitlilikten türeyen değeri eş zamanlı etkileyen boyuttur (Givon, 1984; Steenkamp ve Baumgartner, 1992; Hoyer ve Ridgway, 1984; Van Trijp, 1995). İkinci faktör kültürel yönlendirmedir ve çeşitlilik arayışında önemli role sahiptir. Kültürel farklılıklar araştırmacı davranışlara neden olabilir. Bu araştırmacı davranışlar da merak, çeşitlilik ve yenilik arayışına neden olur (Lin ve Mattila, 2006; Givon, 1984). Üçüncü olarak satın alma davranışının boyutlarıdır. Çeşitlilik arayışı satın alma davranışına düşük oranda etki eder ve her zaman kendiliğinden gelişen bir durum değildir. Çeşitlilik arayışı yüksek girişimle tüketicide oluşan bir histir ve tatmin duygusudur. Bu sebeple işletmeye bağlılık, çeşitlilik arayışından olumsuz olarak etkilenir (McAlister ve Pessemier, 1982; Van Trijp vd., 1996; Baumgartner, 1998). Yüksek çeşitlilik arayışında olan tüketiciler, işletmelerin müşteri sadakat ve tatmin programları karşısında tepkisizlerdir (Bansal vd., 2005; Berne, 2001). Çeşitlilik arayışı davranışı iki boyutta ele alınır. Bunlardan birincisi çeşitlilik arayışı eğilimi diğer ise algılanan davranışsal kontrol boyutlarıdır. Her iki boyutta yiyecek içecek ve özellikle balık tüketiminde karar verme sürecini dolaylı olarak etkilemektedir.

ÇEŞİTLİLİK ARAYIŞI EĞİLİMİ

Bir tüketicinin çeşitlilik arayışı eğilimi, çeşitlilik arayışı davranışının en önemli boyutudur. Tüketicilerin çeşitlilik arayışı eğilimi kişilik özellikleriyle ilintilidir ve tüketicilerin optimum uyarılma düzeyine erişme çabasıdır. Yiyecek-içecekte çeşitlilik arayışı eğilimi, çeşitli ürünler tüketerek elde edilmek istenen optimum uyarılma için bir motivasyon aracıdır ve kişinin kişilik özelliği ile doğrudan ilişkilidir (Van Trijp, 1995; Dushani, 2011).

ALGILANAN DAVRANIŞSAL KONTROL (ADK)

Davranışsal kontrol algısı, davranışlarındaki kolaylık ya da zorluk inancının belirtisidir (Ajzen and Madden, 1986). ADK, belirli bir davranışı gerçekleştirmek için gerekli kaynakların ve fırsatların erişimine ilişkin inançları yansıtan bir değişkendir. Algılanan davranışsal kontrol algısının iki ana bileşeni bulunmaktadır. İlk bileşen, para, zaman ve kaynaklara erişim gibi davranışlara işaret ederken, ikinci bileşen, özellikle davranışın yürütülmesinde bireyin kendine güvenini yansıtır. Kontrol faktörü, kişiyi hem içsel hem de dışsal olarak etkileyen bir faktördür. İç kontrol, kişinin sahip olduğu bilgi, beceri, özgüven, yetenek, irade ve zorlama olarak kişiden kaynaklanan içsel kontrol davranışıdır. Dış kontrol, bir davranışı sergilemek için karşılaşılan dış etkenlerden özgürce kaçabilmek için kişinin algısını ifade eder. Dış kontrol faktörleri zaman, fırsat, durum ve bağımlılıktır (Ajzen ve Madden, 1986; Ajzen 1991; Ajzen, 2001; Mahon, vd. 2006; Olsen, 2004; Bruijn *vd.*, 2008).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, balık tüketiminde çeşitlilik arayışı davranışına, bireye ait çeşitlilik arayışı eğilimi ve davranışsal kontrol algısı özelliklerinin nasıl bir etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmaktır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde okuyan gençler oluşturmaktadır. Evrenin büyük olmasından dolayı, örnekleme yöntemine gidilmiş ve kolayda örnekleme yöntemi ile Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Marmaris Turizm MYO. öğrencilerinden veri elde edilmiştir.

Veri Toplama ve Analiz Yöntemi

Çalışmada veri toplamak için anket tekniği kullanılmıştır. Dushani (2011) ve Van Trijp (1995) çalışmalarından yararlanılarak veri seti derlenmiş ve örneklemden yüz yüze görüşmeler yapılarak 366 katılımcıdan veri elde edilmiştir. Bu çalışma, ampirik bir çalışmadır. Veriler, nicel yöntemleri kullanılarak analiz edilmiş ve bulgulara ulaşılmıştır. Analiz

aşamasında betimleyici ve frekans analizlerinin yanında açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak veri seti düzenlenmiştir. Düzenleme sonucu kalan anket ifadeleri ile Yapısal Eşitlik Modellemesi yapılarak, hipotezlerin ispatına gidilmiştir. Böylelikle yiyecek içecek tüketiminde çeşitlilik arayışı davranışı ile balık tüketim sıklığı arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırma Modeli

Şekil 1:Araştırma Modeli

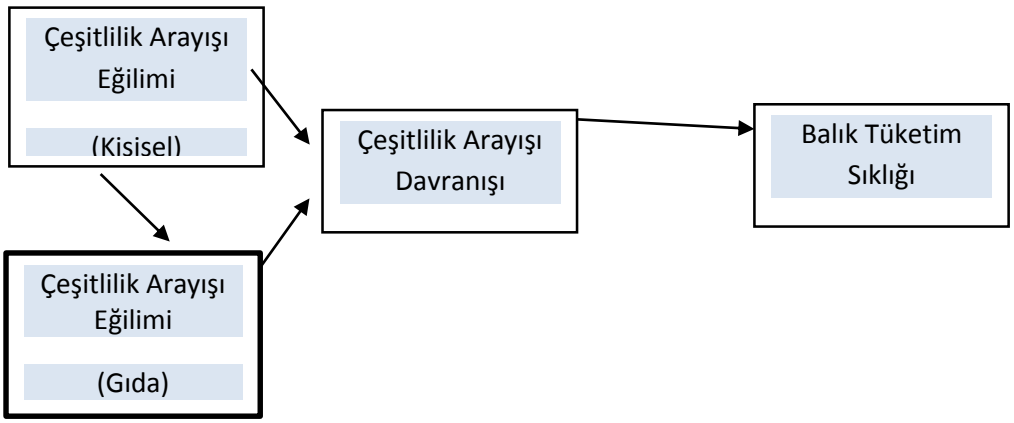

ANALİZ VE BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, örneklem hakkında belirleyici olması amacıyla katılımcıların yaşları ve öğrenim gördükleri bölümler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcı Sayıları

Cinsiyet	Frekans	%
Kadın	165	45,1
Erkek	201	54,9
Toplam	**366**	**100,0**
Bölüm	**Frekans**	**%**
Aşçılık	90	24,6
İkram Hizmetleri	75	20,5
Turizm Rehberliği	90	24,6
Otel İşletmeciliği	65	17,8
Animasyon	46	12,6
Toplam	**366**	**100,0**

Araştırmaya alanından 165 kadın, 201 erkek katılımcıdan toplamda 366 kişi ve turizm işletmeciliğinde bulunda 5 farklı bölüm öğrencilerinden veri elde edilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde yiyecek içecek tercihinde etkili olan ve bireye dayalı özelliklerden olan algılanan davranışsal kontrol ve çeşitlilik arayışı davranışı ilgili analiz ve bulgulara yer verilmiştir. Davranışsal kontrol algısı analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Davranışsal Kontrol Algısı

Balık Yerken Ne Kadar Kontrollü Davranırsınız		
	Frekans	%
Kontrolsüz	58	15,9
Kontrollü	254	70
Balık Yemek Benim İçin.....		
	Frekans	%
Çok Zor	81	22
Çok Kolay	226	61
Her Gün Balık Yiyebilirim		
	Frekans	%
Mümkün Değil	228	62
Çok Mümkün	72	19,6

Balık yeme esnasında bireyler, içgüdüsel olarak balıktan kaynaklanabilecek hastalıklar için kontrollü davranma gereği duyar. Katılımcıların %15,9 ‘u (58 kişi) balık yeme esnasında hiç kontrollü davranmadıklarını beyan ederken, %70 (254 kişi) algılanan davranışsal kontrol altında olduklarını belirtmişlerdir. Algılanan davranışsal kontrol belirleyicilerinde biri de kolaylık ve zorluk ilişkisidir. 81 (% 22) katılımcı için balık yeme çok zor olarak görülmekte iken, 226 (% 61) katılımcı için balık yeme çok kolay nitelik taşımaktadır. Her gün balık yemenin mümkün olup olamayacağı konusunda katılımcıların % 62’si (228 kişi) “mümkün değil”, % 19,6’sı (72 kişi) “çok mümkün” cevaplarını vermişlerdir.

Algılanan davranışsal kontrolü belirlemede “kolaylık ve uygunluk” etmenlerini oluşturan bileşenlerin belirlenmesi gerekir. Gıda tüketimindeki bu bileşenler farklı türlerde alım yapmak, farklı türlerde pişirmek, farklı türlerde bulabilmek, lezzetli yemek yapımı ve farklı türlerde yemekler hazırlayabilmektir. Aşağıdaki tabloda katılımcıların kolaylık ve uygunluk için verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Tablo 3. Kolaylık ve Uygunluk

Farklı Türlerde Balık Almak		
	Frekans	%
Çok Zor	131	35,9
Çok Kolay	143	39,1
Balığı Farklı Türlerde Pişirmek		
	Frekans	%
Çok Zor	101	27,6
Çok Kolay	163	44,5
Farklı Türlerde Balık Bulabilmek		
	Frekans	%
Çok Zor	140	38,3
Çok Kolay	152	41,5
Lezzetli Balık Yemekleri Pişirmek		
	Frekans	%
Elverişli Değil	66	17
Elverişli	238	65
Çok Farklı Türde Balık Yemekleri Hazırlamak		
	Frekans	%
Elverişli Değil	82	22,5
Elverişli	205	56

Araştırmaya katılanlardan 131 kişi (% 35,9)farklı türlerde balık almanın çok kolay olabileceğini; 143 kişi (% 39,1) çok zor olabileceğini beyan etmişlerdir. Farklı türlerde balık yemeği yapabilme konusunda 101 kişi (% 27,6) çok zor ve 163 kişi (% 44,5) çok kolay olabileceğini beyan etmişlerdir. Lezzetli yemek pişirebilmek 66 kişi (% 17) elverişli değilken, 238 kişi (% 65) için elverişli durumdadır. Daha da ötesine giderek çok farklı türlerde balık yemeği hazırlamanın 82 kişi

(% 22,5) elverişli değildir. Bunun aksine 205 kişi (% 56) için elverişlidir. Yiyecek-içeceklere karşı sergilenen davranışsal kontrol algısını yenilen gıdanın sıklığı ile belirlemek mümkündür. Aşağıdaki tabloda balık yeme sıklığına ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 4. Balık Yeme Sıklığı

Evde	Frekans	%	Dışarda	Frekans	%
Her Gün	1	0,3	**Her Gün**	1	0,3
Haftada 3-4 Kez	11	3,0	**Haftada 3-4 Kez**	8	2,2
Haftada 2 Kez	51	13,9	**Haftada 2 Kez**	11	3,0
Haftada 1 Kez	85	23,2	**Haftada 1 Kez**	26	7,1
Ayda 1 Kez	109	29,8	**Ayda 1 Kez**	83	22,7
6 Ayda 1-5 Kez	35	9,6	**6 Ayda 1-5 Kez**	50	13,7
Nadiren	60	16,4	**Nadiren**	144	39,3
Asla	14	3,8	**Asla**	43	11,7
Toplam	**366**	**100,0**	**Toplam**	**366**	**100,0**

Yukarıdaki tabloda 292 (% 79,8) katılımcının evde, 179 kişi (% 49,9) katılımcının ise dışarıda en az bir kez balık tüketimi yapıldığı görülmektedir. Katılımcıların davranışsal kontrol sevilerinin belirlenmesinden sonra çeşitlilik arayışı eğilimi (kişisel özelliklerle ilgili), çeşitlilik arayışı davranışı ve çeşitlilik arayışı eğilimi (gıda ile ilgili) arasındaki ilişki açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve Yapısal Eşitlik Modellemesi kullanılarak irdelenmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Çalışmada değişken sayısının azaltılması, diğer bir ifade ile veri derleme aracının alt boyutlarını ortaya koymak ve bu boyutları sonraki analizlerde kullanmak amacıyla açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Aşağıdaki tabloda açımlayıcı faktör analizine ilişkin ifadeler, faktör yükleri, ortak varyans ve güvenilirlik değerleri verilmiştir.

Tablo 5. Açıklayıcı Faktör Analizi

Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Kişisel Özelliklerle İlgili)	**Faktör Yükü %**	**Ortak Varyans**	**Güvenilirlik**
ÇAEK2: Rutin hayatımda yenilik ve değişiklik deneyimlemekten hoşlanırım	0,762		
ÇAEK3: Çeşitli tehlikeler içerse de değişiklikten, çeşitlilikten ve seyahatten hoşlanırım.	0,718		
ÇAEK4: Sürekli yeni fikirler ve deneyim arayışı içindeyim.	0,870	**63,963**	**0,858**
ÇAEK5: Sıkıldığımda alışık olmadığım yeni deneyimler ararım.	0,777		
ÇAEK6: Sürekli değişen faaliyetlerden hoşlanırım.	0,771		
Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Gıda ile ilgili)			
ÇAEG1: Dışarıda yemek yediğim zaman hoşlanacağımdan emin olmasam bile en alışılmadık ürünleri denemekten hoşlanırım.	0,629		
ÇAEG2: Yemek yaparken yeni tarifleri denemekten hoşlanırım.	0,633		
ÇAEG3: Farklı ülkelerdeki insanların ne tür yemekler yediğini merak ederim.	0,712		**858**
ÇAEG4: Menülerdeki yabancı olduğum yemekler beni meraklandırır.	0,800	**54,814**	
ÇAEG5: Aşina olmadığım yemek ürünlerine meraklıyımdır.	0,845		
ÇAEG7: Egzotik yemeklerden hoşlanırım.	0,726		
ÇAEG8: Alışkın olmadığım yemeği denemenin eğlenceli olduğunu düşünüyorum	0,796		
Çeşitlilik Arayışı Davranışı			
ÇAD1: Farklı balık türleri yerim.	0,892		
ÇAD2: Farklı Türklerde balık yemekleri yerim.	0,898	**78,774**	**0,859**
ÇAD3: Farklı balık korumu formlarını tüketirim.	0,872		

Çeşitlilik Arayışı Davranışı			
ÇAD1: Farklı balık türleri yerim. **ÇAD2**: Farklı Türklerde balık yemekleri yerim. **ÇAD3**: Farklı balık korumu formlarını tüketirim.	0,892 0,898 0,872	**78,774**	**0,859**
Balık Tüketim Sıklığı			
BTS1: Evde balık yeme sıklığı **BTS2**: Dışarıda balık yeme sıklığı	0,825 0,834	**69,662**	**0,564**
TOPLAM			
Kaiser-Meyer-Olkin Ölçek Geçerlilik: 0,855 **Bartlett's Küresellik Testi Ki Kare: 2667,852** **df: 136** **Sig.: 0,000**			

Açımlayıcı faktör analizi sonucuna göre, 17 ifade ve 4 boyuttan oluşan veri seti ile analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırma modelinin 4 gizil değişkeni bulunmaktadır. 17 madde ve 4 boyuttan oluşan yapıyı doğrulamak amacıyla kurulan model IBM AMOS 22 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Model için "En Çok Olabilirlik (Maximum Likelihood)" yöntemi kullanılmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi sonucuna göre, araştırma modelinin 4 gizil değişkeni bulunmaktadır. Gizil değişkenler doğrudan gözlenemeyen veya ölçülemeyen değişkenlerdir ve ancak gözlenen değişkenler aracılığıyla ölçümlenebilmektedir (Bayram, 2013). Modelin 4 gizil değişkeninden biri endojen-gizil değişken, diğer üçü egzojen-gizil değişkenlerdir. Modeldeki endojen-gizil değişken (bağımlı değişken) "Balık Tüketimi Sıklığı". Bir endojen-gizil değişkene etki eden egzojen-gizil değişkenler ise "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Kişisel Özelliklerle İlgili)", "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Gıda ile İlgili)" ve " Çeşitlilik Arayışı Davranışı" değişkenleridir. Modeli test etmek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum değerleri Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Model Uyum Değerleri

	Değerler	**Kabul Edilebilir Uyum**
X^2	183,598	-
Serbestlik Derecesi	188	-
P	0	-
X^2/df	1,732	<3
TLI CFI	0,964 0,972	>0,90 >0,90
NFI	0,937	>0,90
IFI	0,972	>0,90
RMSEA	0,045	<0,80
SRMR	0,063	10

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda modelin doğrulanıp doğrulanmadığına karar verebilmek için modele ait standardize edilmiş regresyon katsayıları, kovaryans değeri, korelasyon değeri, varyanslar ve R^2 değerlerinin sonuçlarına bakılır. Standardize edilmiş regreasyon değerleri (ß: Beta) faktör yüklenimlerini göstermektedir (Meydan ve Şeşen, 2011). Sonuç olarak, modele ait standardize edilmiş regresyon katsayıları, korelasyon, çoklu korelasyon ve varyans değerlerine göre, modelde bulunan tüm yolların istatiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Tablo 7'de modeldeki değişkenlerin faktör yük değerleri (standardize edilmiş regresyon katsayıları), standart hata t değerleri (anlamlılık) ve CR değerleri gösterilmiştir. Gözlenen değişkenlerin ilgili oldukları yapıyı betimleyip betimlemediklerinin ifade eden birleşik güvenilirlik (CR), belirli bir faktöre yüklenen içsel güvenilirliği göstermektedir. Birleşik güvenilirlik (CR) değerinin 0,70 üzerinde değer alması, gizil yapı göstergelerinin güvenilir ve aynı yapıyı ölçtüğünün bir göstergesidir (Hair vd., 1995).

Tablo 7. Ölçüm Modeline İlişkin Değerleri

	SRK	SH	T
Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Kişisel Özelliklerle İlgili) (Birleşik Güvenilirlik- **CR:0,863) (AVE:0,584)**			
ÇAEK6: Sürekli değişen faaliyetlerden hoşlanırım.	0,689		
ÇAEK5: Sıkıldığımda alışık olmadığım yeni deneyimler ararım.	0,787	,078	14,705
ÇAEK4: Sürekli yeni fikirler ve deneyim arayışı içindeyim.	0,850	,091	13,544
ÇAEK3: Çeşitli tehlikeler içerse de değişiklikten, çeşitlilikten ve seyahatten hoşlanırım.	0,660	,087	11,190
ÇAEK2: Rutin hayatımda yenilik ve değişiklik deneyimlemekten hoşlanırım	0,714	,089	11,854
Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Gıda ile ilgili) (Birleşik Güvenilirlik- CR:**0,789) (AVE:0,496)**			
ÇAEG8: Alışkın olmadığım yemeği denemenin eğlenceli olduğunu düşünüyorum.	0,740		
ÇAEG7: Egzotik yemeklerden hoşlanırım.	0,656	,062	13,247
ÇAEG5: Aşina olmadığım yemek ürünlerine meraklıyımdır.	0,841	,072	14,693
ÇAEG4: Menülerdeki yabancı olduğum yemekler beni meraklandırır.	0,777	,069	13,337
ÇAEG3: Farklı ülkelerdeki insanların ne tür yemekler yediğini merak ederim.	0,623	,069	10,926
ÇAEG2: Yemek yaparken yeni tarifleri denemekten hoşlanırım.	0,554	,066	9,935
ÇAEG1: Dışarıda yemek yediğim zaman hoşlanacağımdan emin olmasam bile en alışılmadık ürünleri denemekten hoşlanırım.	0,567	,078	10,162
Çeşitlilik Arayışı Davranışı (Birleşik Güvenilirlik- CR:**0,917) (AVE:0,785)**			
ÇAD3: Farklı balık korumu formlarını tüketirim.	0,843		
ÇAD2: Farklı Türklerde balık yemekleri yerim.	0,890	,062	20,750
ÇAD1: Farklı balık türleri yerim.	0,889	,068	20,737
Balık Tüketim Sıklığı (Birleşik Güvenilirlik- **CR:0,815) (AVE:0,688)**			
BTS1: Evde balık yeme sıklığı	0,628		
BTS2: Dışarıda balık yeme sıklığı	0,628	0,88	1,166

Bileşik güvenilirlik (CR) değerinin 0.70 ve üzerinde bir değer alması, gizil yapı göstergelerinin güvenilir ve aynı yapıyı ölçtüğünün bir göstergesidir. CR değerleri, "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Kişisel Özelliklerle İlgili)" boyutu için 0,863; "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Gıda ile ilgili)" boyutu için 0,789; "Çeşitlilik Arayışı Davranışı" boyutu için 0,917 ve "Balık Tüketim Sıklığı" boyutu için 0,815 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin, kabul edilebilir değer olan 0,70'in üzerinde olduğu görülmektedir. İlgili gizil yapı için hesaplanan göstergelerdeki toplam varyansın açıklanmasıyla hesaplanabilen açıklanan ortalama varyans (AVE) değeri de bileşik güvenilirliğin tamamlayıcı bir unsurudur (Yoon, 2002: 102). AVE değerinin 0,50 ve üzerinde bir değer alması gerekmektedir (Fornell ve Lacker, 1981; Yoon, 2002). AVE değerleri, "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Kişisel Özelliklerle İlgili)" boyutu için 0,584; "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Gıda ile ilgili)" boyutu için 0,496; "Çeşitlilik Arayışı Davranışı" boyutu için 0,785; ve "Balık Tüketim Sıklığı" boyutu için 0,688 olarak hesaplanmıştır.

Ölçüm modeline ait AMOS programı çıktısı verileri yer alan Şekil 2'de boyutlar arasındaki korelasyonlar hakkında da bilgi alınabilmektedir. Ölçüm modeline göre "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Kişisel Özelliklerle İlgili)" boyutunun "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Gıda ile ilgili)" boyutu ile arasında 0,08; "Çeşitlilik Arayışı Davranışı" boyutu ile arasında 0,62; "Balık Tüketim Sıklığı" boyutu ile arasında 0,01 ilişkiler test edilmiştir. Diğer yandan "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Gıda ile ilgili)" boyutunun "Çeşitlilik Arayışı Davranışı" boyutu ile arasında 0,07; "Balık Tüketim Sıklığı" boyutu ile arasında -0,11 olan ilişkiler elde edilmiştir. Benzer şekilde "Çeşitlilik Arayışı Davranışı" boyutunun "Balık Tüketim Sıklığı" boyutu ile arasında -0,00 olan ilişkiler test edilmiştir.

Şekil 2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

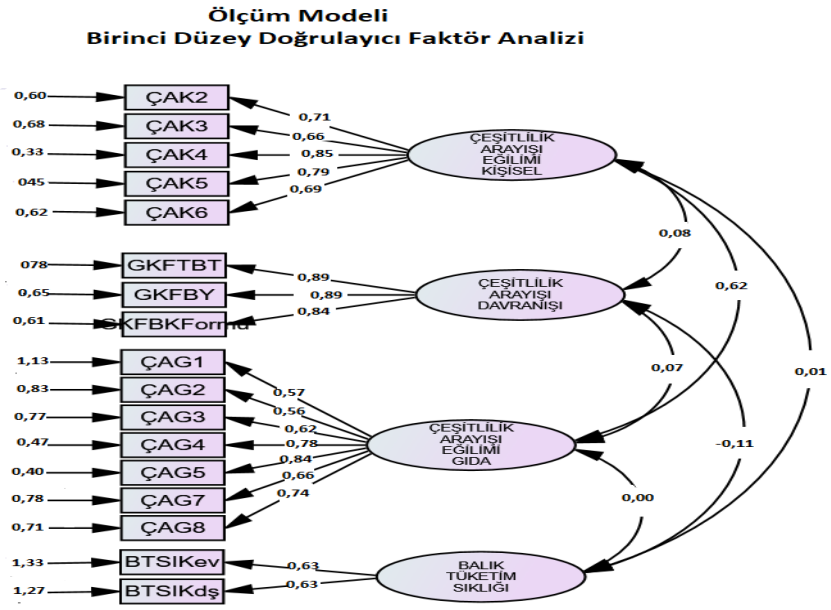

Hipotezlerin Sınanması

Ölçüm modelinin doğrulanmasının ardından "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Kişisel Özelliklerle İlgili)", "Çeşitlilik Arayışı Eğilimi (Gıda ile ilgili)" ve "Çeşitlilik Arayışı Davranışı" boyutlarının ilişkin "Balık Tüketim Sıklığı" değişkenini yordayıp yordamadıklarını tespit etmek amacıyla yapısal modelin testine geçilmiştir. Yapısal modelin analizinde Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) uygulanmıştır. Yapının yeterli uyum değerleri ürettiği görülmüş ve yapısal model doğrulanmıştır. Tablo 8, yapısal modelin uyum değerlerini göstermektedir.

Şekil 3.Yol Diyagramı

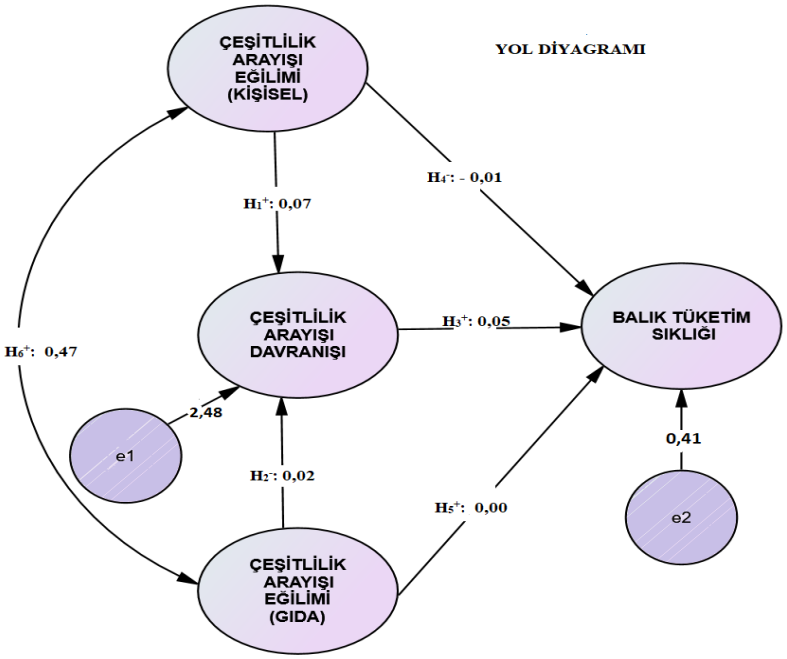

Tablo 8: Yapısal Modelin Uyum Değerleri

CMIN X^2	(DF) Sd	CMIN/DF X^2/sd	SRMR	GFI	AGFI	NFI	CFI	RMSEA
207,316	109	1,902	0,60	0,942	0,918	0,929	0,965	0,50

Şekil 3, yapısal modele ait AMOS programı çıktısını göstermektedir. Modele ilişkin yol katsayıları ve hipotez durumları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Yol Katsayıları ve Hipotez Sonuçları

	Standart Tahmin Değeri	Standart Hata	t	P	Hipotez Sonucu
Ç. A.D.<-- Ç. A. E. (Kişisel)	0,173	0,149	1,161	0,246	**H1: KABUL**
Ç. A. D.<-- Ç. A.E. (Gıda)	- 0,002	0,124	-0,013	0,989	**H2: RET**
B. T.<-- Ç. A. D.	-0,019	0,021	-0,891	0,373	**H3: KABUL**
B. T. <-- Ç. A. E.(Kişisel)	-0,14	0,061	-0,229	0,819	**H4: RET**
B. T.<-- Ç. A. E.(Gıda)	0,042	0,050	0,847	0,397	**H5: KABUL**
Ç.A. E.(Kişisel) <--> Ç. A. E.(Gıda)	0,219	0,027	8,060	***	**H6: KABUL**

H1. Katılımcıların kişisel çeşitlilik arayışı eğiliminin, çeşitlilik arayışı davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Standardize edilmiş regresyon (Beta) katsayılarına göre *kişisel çeşitlilik arayışı eğiliminin* (ß = 0,173; p<0,05) çeşitlilik arayışı davranışı üzerinde anlamlı etkisi(t=1,161) vardır. Buna dayanarak **H1 hipotezi kabul edilmiştir.** Çeşitlilik arayışı davranışının yaklaşık olarak % 7'si kişisel çeşitlilik arayışı eğilimi değişkeni tarafından açıklanmaktadır. Örneklemi oluşturan katılımcıların kişisel çeşitlilik arayışı eğiliminde gerçekleşecek bir birimlik değişiklik (artış), çeşitlilik arayışı davranışı üzerinde 0,07 birimlik bir değişikliğe (artışa) neden olmaktadır.

H2. *Katılımcıların gıdada çeşitlilik arayışı eğiliminin, çeşitlilik arayışı davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Standardize edilmiş regresyon (Beta) katsayılarına göre *gıdada çeşitlilik arayışı eğiliminin* (ß = - 0,124; p>0,05) çeşitlilik arayışı davranışı üzerinde anlamlı etkisi(t=- 0,989>0,05) yoktur. Buna dayanarak **H2 hipotezi ret edilmiştir.**

H3. *Katılımcıların çeşitlilik arayışı davranışının, balık tüketimi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Standardize edilmiş regresyon (Beta) katsayılarına göre *çeşitlilik arayışı davranışının* (ß = 0,006; p<0,05) balık tüketimi üzerinde anlamlı etkisi(t=0,891) vardır. Buna dayanarak **H3 hipotezi kabul edilmiştir.** Balık tüketiminin yaklaşık olarak % 5'i çeşitlilik arayışı davranışı değişkeni tarafından açıklanmaktadır. Örneklemi oluşturan katılımcıların çeşitlilik arayışı davranışında meydana gelebilecek bir birimlik değişiklik (artış), balık tüketimi üzerinde 0,05 birimlik bir değişikliğe (artışa) neden olmaktadır.

H4. *Katılımcıların kişisel çeşitlilik arayışı eğiliminin, balık tüketimi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*
Standardize edilmiş regresyon (Beta) katsayılarına göre *kişisel çeşitlilik arayışı eğiliminin* (ß = - 0,14; p>0,05) çeşitlilik arayışı davranışı üzerinde anlamlı etkisi (t=- 0,819>0,05) yoktur. Buna dayanarak **H4 hipotezi ret edilmiştir.**

H5. *Katılımcıların gıdada çeşitlilik arayışı eğiliminin, balık tüketimi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Standardize edilmiş regresyon (Beta) katsayılarına göre *gıdada çeşitlilik arayışı eğiliminin* (ß = - 0,042; p<0,01) çeşitlilik arayışı davranışı üzerinde anlamlı etkisi(t=0,847) vardır.. Buna dayanarak **H5 hipotezi kabule dilmiştir.** Balık tüketiminin yaklaşık olarak % 1'i gıdada çeşitlilik arayışı eğilimi değişkeni tarafından açıklanmaktadır. Örneklemi oluşturan katılımcıların gıdada çeşitlilik arayışı eğilimindeki bir birimlik değişiklik (artış), balık tüketimi üzerinde 0,01 birimlik bir değişikliğe (artışa) neden olmaktadır.

H6. *Katılımcıların gıdada çeşitlilik arayışı eğilimi ile kişisel çeşitlilik arayışı eğilimi arasında anlamlı bir ilişki vardır.*

Standardize edilmiş regresyon (Beta) katsayılarına göre *gıdada çeşitlilik arayışı eğilimi ile kişisel çeşitlilik arayışı eğilimi* (ß = - 0,219) arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır(t=8,060). Buna dayanarak **H6 hipotezi kabul edilmiştir.**

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın evreni için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde eğitim alan üniversite gençliği seçilmiştir. Zaman ve maddi sıkıntılar sebebiyle araştırmada kısıtlama yapılarak örneklemye gidilmiş ve kolayda örnelkleme yöntemi ile Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Marmaris Turizm MYO. bünyesinde yer alan bölümlerden anket yolu ile veri elde edilmiştir. Bu çalışma ile üniversite gençliğinin yiyecek-içecek tüketimindeki davranışsal kontrol algıları ve çeşitlilik arayışı davranışları irdelenmiştir.

Analizler sonucunda katılımcıların çoğunluğunun balık tüketiminde algısal olarak davranışsal kontrol sergiledikleri görülmüştür. Bununla birlikte, balık tüketiminde yarıdan fazla katılımcı kolay tercih yaptığını belirtirken, yine yarıdan fazla katılımcı hemen her gün balık yiyebileceklerini ifade etmişlerdir. Bir diğer davranışsal kontrol algısı belirteci, tercihlerde farklılıkların sergilenmesi olarak bilinir. Bu açıdan bakıldığında katılımcıların farklı türlerde balık alabilme, pişirebilme ve bulabilme konularında "çok kolay" ve "çok zor" ifadelerini eşit miktarlarda kullandıkları görülmüştür. Buradan üniversite gençliğinin bir bölümümün balık tüketiminde algısal olarak kontrollü davranışlar sergilediği sonucu çıkmaktadır. Lezzetli balık yemekleri pişirmek ve çok farklı türde balık yemekleri hazırlamak yarıdan fazla katılımcı için çok elverişlidir.

Çalışmanın ikinci analiz bulguları yiyecek içecekte çeşitlilik arayı davranışı ile ilgilidir. Katılımcıların yiyecek-içecek tercihinde çeşitlilik arayışı davranışlarının yüksek oranlarda seyrettiği de araştırma bulguları arasındadır. Kişisel yaşamdaki çeşitlilik arayışı eğiliminin, gıda ile ilgili çeşitlilik arayışı eğilimi arasında yüksek ve anlamlı ilişki söz konusudur. Bu rağmen örneklem dâhilinde balık tüketimi ile kişisel yaşamdaki çeşitlilik arayışı eğilimi arasında çok düşük (% 0,01) bir ilişki görülmüştür. Aynı şekilde gıda ile ilgili çeşitlilik arayışı eğilimi ile balık tüketimi arasında da anlamlı ilişki (%0,00) görülmemiştir.

Sonuç olarak turizm sektöründe görev alacak olan turizm işletmeciliği öğrencilerinin balık türleri, farklı balık türlerinin bulunabilmesi, pişirilebilmesi konularında tam anlamıyla bilinçli olmadıkları görülmüştür. Bir hizmet çalışanı olarak özellikle yiyecek-içecek hizmetinde bulunacakların, balık konusunda bilinç sahibi olmaları büyük önem arz etmektedir. Türkiye, balık çeşitliliği konusunda azımsanmayacak çeşitlilikleri içinde barındırmaktadır. Balık tüketiminde çeşitlilik arayışı eğilim ve davranışının bu denli düşük olması, düşük balık bilgisiyle ilişkilendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında üniversitede verilen yiyecek içecek kapsamında verilen dersler arasında balık türleri, bulunabilme zamanları, pişirme teknikleri gibi konularda derinlemesine eğitimlerin gerçekleşmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahamed A.F.M.J. "Consumer"s Attitude and Consumption of Fish in Dhaka City: Influence of Perceived Risk, Trust and Knowledge" *Master thesis, University of Tromso, Norway.2009.*
- Ajzen, I. and Madden, T.J. "Prediction of goal-directed behavior: Attitudes, intentions, and perceived behavioral control". *Journal of Experimental Social Psychology*, Vol. 22, 1986 s: 453-474.
- Ajzen, I. "The theory of planned behavior". *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol. 50, 1991 s:.179-211.
- Ajzen, I "Nature and Operation of Attitudes" *Annual Review of Psychology*, Vol. 52, 2001 s:.27-58.
- Atehena, vd. "Factors influencing tourist food consumption*". International Journal of Hospitality Management*, s: 930. 2012.
- Bansal, Harris S., Shirley F. Taylor, and Yannik S. James. "Migrating to new service providers: toward a unifying framework of consumers' switching behaviors". *Journal of the Academy of Marketing Science*, 2005. 33(1): 96-115.
- Baumgartner, H. "Variety-seeking in product choice behavior: Theory with applications in the food domain". *Journal of Research in Marketing*, Vol. 15(1). 1998 s:82–85.
- Berne, C., Mugica, M. Jose, Yague, M. Jesus. "The Effect Of Variety - Seeking Customer Retention İn Services". *Journal Of Retailing Consumer Services*. Vol. 8. 2001, s.335-345
- Bruijn, G. de, Kroeze, W., Oenema, A. and Brug, J. "Saturated fat consumption and the theory of planned behaviour: Exploring additive and interactive effects of habit strength*". Appetite*, Vol. 51, 2008 s: 318–323.
- Burger, J., Stern, A.H. and Gochfeld, M. "Mercury İn Commercial Fish: Optimizing İndividual Choices To Reduce Risk". *Environmental Health Perspectives*, Vol. 113 (3). 2005 s:1-5.

- Candel, M.J. J.M."Consumers' convenience orientation towards meal preparation: Conceptualization and measurement". *Appetite*, Vol. 36. 2001 s: 15-28.
- Chang, R. C. Y., Kivela, J., & Mak, A. H. N. "Food preferences of Chinese tourists". *Annals of Tourism Research*, 37(4), 2010 s: 989-1011.
- Driver, M. J. & Streufert, S. "The General Incongruity Adaptation Level (GIAL) hypothesis: An analysis and integration of cognitive approaches to motivation". *Institute for Research in the Behavioral, Economic, and Management Sciences, Krannert Graduate School of Management,* Purdue University, West Lafayette, IN. 1964. 114
- Dushani, Nesha Salpage, The Role Of Variety Seeking İn Consumers' Fish Consumption: A Study İn Srilanka" . *Master Thesis*, Norveç 2011.
- Fiske, D.W. and S.R. Maddi "*Functions of Varied Experience"*. Homewood, IL: Dorsey Press.1961.
- Giesen, J.C.A.H., Havermans, R.C., Douven, A., Tekelenburg, M., Jansen, A. "Will work for snack food: the Association of BMI and Snack Reinforcement". *Obesite*. 18 (5), 2010, s: 966–970.
- Givon, M. "Variety seeking through brand switching". *Marketing Science*, Vol. 3, 1984, s: 1-22.
- Herne, S. "Research on Food Choice and Nutritional Status in Elderly People: A Review". *British Food Journal* 97 (9), 1995, s:12–29.
- Hoyer, W. D. and Ridgway, N.M. (1984). "Variety seeking as an explanation for exploratory purchase behaviour: A theoretical model". *Advances in Consumer Research*, Vol. 11, eds. Thomas, C. Kinnear, Provo, UT: *A ssociation for Consumer Research*, 1984, s: 114-119.
- Kahn, Barbara, E. "Consumer Variety-Seeking Among Goods And Services An İntegrative Review". *Journal Of Retailing And Consumer Services* Vol 2, No 3. 1995 s:. 139-148.
- Kim Y., Gug Ve Eves, Anita Ve Scarles Caroline."Empirical Verification Of A Conceptual Model Of Local Food Consumption At A Tourist Destination". *International Journal Of Hospitality Management*, 33. 2009 s:. 484–489.
- Lahteenmaki, L. and Van Trijp, H.C.M. "Hedonic responses, variety-seeking tendency and expressed variety in sandwich choices". *Appetite*, Vol. 24, 1995 s:139-152.
- Lin, Ingrid Y-H. ve Mattila Anna S. "Understanding restaurant switching behaviour from a cultural perspective" *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 30(1). 2006 s: 3-15.
- Logue, A. W. "*The psychology of eating and drinking: an introduction"* 2. Baskı. WH Freeman. New York 1991.
- Mahon, D., Cowan, C. and McCarthy, M. "The role of attitudes, subjective norm, perceived control and habit in the consumption of ready meals and takeaways in Great Britain". *Food Quality and Preference*, Vol. 17, 2006 s: 474–481.
- McAlister, L. and Pessemier, E.A. "Variety seeking behaviour: An interdisciplinary review". *Journal of Consumer Research*, Vol. 9, 1982 s:311-322.
- Meiselman, H. L., Mastroianni, G., Buller, M., & Edwards, J. (1999*). "*Longitudinal measurement of three eating behavior scales during a period of change". *Food Quality and Preference*, 10, 1-8.
- Myrland. E. ,Trondsen, T., Johnston, R.S.ve Lund, L. (2000). "Determinants of seafood consumption in Norway: lifestyle, revealed preferences, and barriers to consumption". *Food Quality and Preference* 11. s:169- 188
- Olsen, S.O., Scholderer, J., Brunso, K. and Verbeke, W. (2007). "Exploring the relationship between convenience and fish consumption: A cross-cultural study". *Appetite*, Vol. 49, s: 184-91.
- Olsen, S.O. (2004). "Antecedents of seafood consumption behaviour". *Journal of Aquatic Food Product Technology*, Vol.13: 3. s: 79-91.
- Randall, E., Sanjur, D. (1981). "Food preferences: their conceptualisation and relationship to consumption". *Ecology of Food and Nutrition*, 11(3). s:151-161
- Rozin, P., Vollmecke, T.A. (1986). "Food likes and dislikes". *Annual Review of Nutrition* 6. s: 433–456.
- Rozin, P. (2006). "The Integration of Biological, Social, Cultural and Psychological Influences on Food Choice". In R. Shepherd & M. Raats (Eds.), The Psychology of Food Choice, s:19-39). *Oxfordshire: CAB International.*
- Shepherd, R. and Raats, M.M. (1996). "Attitude and beliefs in food habits. In: Food choice, acceptance and consumption". Meiselman, H.L. and MacFie, H.J.H. (Eds.) *London, UK: Blakie Academic and Professional*. s: 346-364.
- Steenkamp, J.-B. E. M. ve Baumgartner, H. (1992). "The Role Of Optimum Stimulation Level İn Exploratory Consumer Behavior". *Journal Of Consumer Research*, Vol. 19, No. 3, s: 434-448
- Van Trıjp, H., ve Steenkamp, Jan-Benedıct E.M. (1995). "Consumers' Variety Seeking Tendency With Respect To Foods: Measurement And Managerial İmplications". *European Review Of Agriculture Economics* 19 (2) s: 181-195.

GÜNÜMÜZ GENÇLERİNİN ŞEKERLİ İÇECEK TÜKETİMLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Saime KÜÇÜKKÖMÜRLER*, Selaattin YİĞİT**

*Gazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, saimek@gazi.edu.tr
**Mardin, Kızıltepe, FDKALİ

ÖZET

Gençlik dönemi insan yaşamında en önemli dönemlerden biridir. Bu dönem büyümenin en hızlı olduğu ve aynı zamanda, bu dönemde edinilen beslenme alışkanlıklarının insanın tüm yaşamının doğrudan etkilediği bir süreçtir. Son yıllarda dışarıda yemek yeme alışkanlıkları ile birlikte, içecek tüketimi de oldukça artmıştır. Özellikle şekerli içecek tüketiminin hızlı bir şekilde artması beraberinde, obesite, diyabet, hipertansiyon, kanser vb. birçok hastalıklara yol açmaktadır. Özellikle ülkemizde gençlerin şekerli içecek tüketiminde yönelik araştırma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu nedenle Kastomonu İli, Bozkurt ilçesinde 10-16 yaş arasında, 405 genç ile yapılan araştırmada, şekerli içecek tüketimi ve şekerli içecek tüketimini etkileyen etmenler incelenmiştir. Veri toplamada, gençlerin vücut analizleri BIA (biometrik ölçümleri) yapılmış, gençlere yapılan araştırma ile ilgili eğitim verilerek üç günlük şekerli içecek tüketimleri hesaplanarak, ortalama değerleri elde edilmiştir. Elde edilen veriler gerekli istatistik analizler uygulanarak veriler değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmada, yaş ilerledikçe şekerli içecek tüketimi artmaktadır. Şekerli içecek tüketimi arttıkça, kilo artışı da fazlalaşmaktadır. Gençler şekerli içecek olarak, sırasıyla kolalı içecekleri, şekerli çay ve meyve sularını tüketmektedirler. Süt uyumadan önce içilmektedir. Şekerli içecekler özel gün kutlamalarının en önemli içeceğidir. Gençler kendilerini çok yorgun hissettiklerin de de enerji içeceklerini içmektedirler. Gençlerin içecek tercihlerinde, sağlıklı içecekler olarak tanımlanan, süt, meyve suları vb. içecekleri yeterince tüketmemektedirler. Bu nedenle içeceklerin özellikleri ve sağlığa etkileri konularında gençlere eğitim verilmelidir.

Anahtar Kelime: Gençler, Şekerli, İçecek, Tercihi Tüketimi

SUGAR BEVERAGE CONSUMPTION OF TODAY'S YOUNG PEOPLE

ABSTRACT

Youth is one of the most important periods in human life. This period is the fastest growing, and at the same time, the eating habits acquired during this period are a process that directly affects the whole life of the human being. Along with eating habits outside in recent years, consumption of beverages has also increased considerably. In particular, the consumption of sugar beverages increases rapidly, accompanied by obesity, diabetes, hypertension, cancer and so on. leading to many diseases. Especially in our country, the number of researches about the consumption of sweet drinks by young people is very limited. For this reason, in the survey conducted with 405 young people between 10-16 ages in Kastomonu province, Bozkurt province, the factors affecting consumption of sweetened beverage and sweetened beverage were investigated. BIA (biometrics measurements) of young people 's body were carried out in the data collection, education about youth research was conducted and three - day consumption of sugar beverages was calculated and average values were obtained. The data obtained were evaluated by applying the necessary statistical analyzes. In the research conducted, the consumption of sweetened beverages increases as the age progresses. As the consumption of sugar beverage increases, the increase in weight also increases. As teaspoons, teens consume cola drinks, sugar tea and fruit juice, respectively. Milk is drunk before sleeping. Sugar beverages are the most important drink of special day celebrations. Young people feel very tired and drink energy drinks. In the beverage preferences of young people, milk, fruit juices etc. defined as healthy drinks. they do not consume enough drinks. For this reason, young people should be educated about the characteristics of beverages and their health effects.

Keywords: Young people, Sugar, Drink, Preference, Consumption

GİRİŞ

Gençlik Dönemi(adölesan) ve Özelliği

Gençlik dönemi uluslararası literatürde adölesan olarak tanımlanmaktadır. Adölesan dönemi dünya sağlık örgütüne göre (WHO) 10-25 yaş arasını kapsamaktadır.10-12 yaş pre-adölesan (adölesan dönemine giriş) 12-18 yaş arası adölesan,19-25 yaş arası late-adölesan(adölesanın son dönemi) olarak tanımlanmaktadır. Adölesan dönemi olarak da adlandırılan, gençlik dönemi insan yaşamında en önemli dönemlerden biridir. Bu dönem büyümenin en hızlı olduğu dönemdir. Adölesan dönemi aynı zamanda beslenme alışkanlıkları açısından gençlerin arkadaşları ve dış etmenlerden en fazla etkilediği bir süreçtir (WHO.,2013).

Adölesan dönemde yeterli ve dengeli beslenme gerçekleşmiş ise ileri yaşlarda sağlıklı bir yaşam için gerekli altyapı kazanılmış olur. Yeterli ve dengeli beslenme; adölesanların sağlığı, fiziksel büyümesi, duygusal, sosyal, zihinsel gelişme ve olgunlaşmaları bakımından dikkat edilmesi gereken çok önemli bir konudur. Alışkanlıklar ergenlik döneminde kazanılır ve kalıcı hale gelir. Bu nedenle adölesanların sağlıklı beslenmeyle birlikte yaşam biçimi alışkanlıklarının geliştirilmesi ve korunması gerekir (Aksoydan ve Çakır, 2011).

Bu dönemde besin öğesi gereksinimleri fiziksel olgunlukla başlar. Çocuğun olgunluğuna göre beslenme bu durumu değişebilir. Besin gereksinimi çocuğun gelişiminin en hızlı olduğu bu dönemde en fazladır. Besin öğesi gereksinimi büyüme hızına bağlı olarak artmaktadır. Bu dönemde özellikle kalsiyum, demir, çinko, magnezyum ve protein gereksinimi iki kat artmaktadır (Arlı vd., 2006).

Adölesan Döneminde Beslenme

Adölesan dönemindeki gençler yeterli ve dengeli beslenmediklerinde beslenme bozuklukları başlar. Beslenme bozuklukları yetersiz beslenme veya aşırı, dengesiz beslenme şeklinde görülmektedir. Yetersiz beslenme büyüme geriliğine yol açarken, dengesiz veya aşırı beslenme obezite ve besin öğelerinin eksikliğine yol açabilir. Adölesanlarda yaygın olarak görülen beslenme bozuklukları; obezitenin, büyüme gelişme geriliği, demir eksikliği anemisi, okul başarısında azalma gibi sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Bu tip sağlık sorunları adölesanların daha sonraki dönemlerinde çeşitli hastalıklara neden olabilmektedir. Ayrıca aşırı kilolu olan 5-10 yaş arasındaki çocukların %60'ının gelecekte kardiyovasküler risk faktörlerinden (Hipertansiyon, hiperlipidemi, insülin düzeyinde yükselme gibi) en az birine, %25'inin iki veya daha fazla risk faktöründen etkilenebileceği saptanmıştır (Akman, Tüzün ve Ünalan, 2012).

Son yıllarda dışarıda yemek yeme alışkanlıkları ile birlikte, içecek tüketimi de oldukça artmıştır. Özellikle şekerli içecek tüketiminin hızlı bir şekilde artması beraberinde, obezite, diyabet, hipertansiyon, kanser vb. birçok hastalıklara yol açmaktadır.

Yeterli ve dengeli beslenme, sağlığın korunmasında ve hastalıkların tedavisinde esastır. Günümüzde kardiyovasküler hastalıklar, pek çok kanser türü, hipertansiyon, obezite, diyabet, osteoporoz, alerjik hastalıklar ve diş çürükleri vb. hastalıkların oluşumunda beslenmenin önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Kronik birçok hastalık çoğu zaman yetişkinlik döneminde ortaya çıkmasına rağmen bu hastalıkların temeli genellikle çocukluk yıllarında ve gençlik yıllarında atılır (Garibağaoğlu, Budak, Öner, Sağlam ve Nişli., 2006).

Adölesan Döneminde Şeker ve Şekerli İçecek Tüketimi

Şekerli içecekler, satın alınmış veya evde yapılmış tüm meyve sularını, meşrubatları, enerji içeceklerini, şurupları, tatlandırılmış maden sularını ve sporcu içeceklerini içerir. Meyve suları, taze meyvelerde doğal olarak bulunan şekeri içerir ama bu şeker, meyvenin suyu sıkıldığında çok yoğunlaşır. Anne sütü, mama veya tatlandırılmamış inek sütü laktoz denilen bir şeker içerdiği halde, bunlar tatlı içecekler olarak kabul edilmez. Süt, sağlıklı kemikler, büyüme ve gelişim için diğer gerekli besin ögelerini içerdiğinden, çocukların beslenmesi için önemlidir. Aslında iyi dengelenmiş ve sağlıklı bir beslenme düzeninde çocukların meyve sularına veya diğer tatlı içeceklere gereksinimi yoktur. Çocukların gıdaları arasına tatlı içecek katılırsa günde bir küçük bardakla sınırlandırılmalıdır. Bu tür şekerli meşrubatların tüketimi ergen bireyleri saldırgan ve depresif yapabilmektedir.

Düzenli olarak şekerli yiyecek tüketen; şurup, meşrubat ve meyve suyu içen çocuklarda diş çürümesi tehlikesi yüksektir. Tatlı içeceklerin enerji değeri genelde yüksektir. Kan glikozunun hızlı artışına ve doygunluk duygusuna yol

açar ve başka yiyeceklerin tüketimini sınırlandırır. Bu da az iştah ve yemek seçmek gibi bir sorunu ortaya çıkarır. Bunun dışında doğal ürünler tüketmek yerine tatlı içecekler içen çocuklarda demir eksikliğinden kaynaklanan kansızlık ve büyüme geriliği gibi sorunlar oluşabilir (Malik vd. 2006., Frank and Vasanti 2010., Seifert vd.2011, Ferraro. 2013., Sipahi, Aydın ve Sönmez. 2014).
Şekerli içecek tüketimi son 20 yılda % 300 artmıştır ve okuldaki çocukların % 50 sinden fazlası günde en az bir meşrubat tüketmektedirler. Tüketilen her kutu şekerli içecek, çocuklarda obez olma olasılığını 1,6 kat arttırmaktadır (Harrington, 2008).

Gümüzde önemli oranlarda artış gösteren şekerli içecek tüketimi, adölesanların aşırı derece enerji alımlarına neden olmaktadır. Bu durum adölesanların sağlığını olumsuz etkilemektedir (Köksal ve Karaçil, 2014). Şekerli gazlı içeceklerin düzenli tüketiminin hücre yaşlanmasını hızlandırdığı ve bunun yanında metabolik hastalık oluşumunu etkilediği belirtilmiştir (Leung vd. 2014).

Gazlı içecekler hakkındaki ilk uyarılar 1942 yılında Amerikan Tıp Birliğinin Yiyecek ve Beslenme Komisyonu (AMA) tarafından yapılmıştır. Yapılan açıklamada şekerli ve gazlı içeceklerin tüketimin azaltılması gerektiği belirtilmiştir. Daha sonraki yıllarda da bu konuyla ilgili uyarıcı açıklamalarda bulunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre çocukların bu içecekleri tüketmelerinden dolayı neredeyse hiç taze meyve ve sebze tüketmedikleri saptanmıştır. Bu nedenle vitamin ve mineral yetersizlikleri çok yaygındır. Ayrıca televizyon reklamları da çocukları bu içeceklere teşvik etmektedir. Bu içecekleri en fazla tüketen kesimin çoğunluğunu adölesan çağı çocuklar oluşturmaktadır. Okullarda kolay ulaşılabilir olması tüketimi arttırmaktadır. Gençler günlük enerjilerinin en az %10'unu bu içeceklerden almaktadırlar (Valentine, 2006).

Aşırı şeker kullanımı kan glikoz düzeyini hızlı arttırır ve buna bağlı olarak pankreas aşırı insülin salgılamaya başlar. Buna metabolik sendrom denir. İnsülin, şekeri regüle ettikten sonra fazlasını yağ olarak depolar. Kan şekerindeki ani düşme yeniden açlık hissine ve yeme isteğine yol açmaktadır. Aşırı şeker içeren ürünlerin tüketimi diş çürümesi başta olmak üzere, obezite, diyabet, kalp ve dolaşım hastalıkları, kanser, hipertansiyon, felç, ülser, astım, kronik yorgunluk sendromu ve kemik erimesine neden olmaktadır. Kan dolaşımıyla vücudun her tarafına taşınan glikoz özellikle de göbek, kalçalar, göğüsler ve bacağın üst kısmında toplanmaktadır. Bu bölgeler de dolduğunda, yağ asitleri kalp ve böbrek gibi aktif organlara dağılmaktadır. Bu organların çalışması gittikçe yavaşlamakta ve sonuçta dokuları bozularak yağa dönüşmektedir. Bağışıklık sistemi zayıflamaktadır. Vücut soğuk, sıcak veya mikroplara karşı koyamaz hale gelmektedir. Ayrıca adölesanlarda hiperaktivite, endişe, dikkat bozukluğuna dolayısıyla da eğitim yaşamında başarısızlığa neden olmaktadır (Aydın, 2007).

Bu nedenle adölesan çağındaki bireylerin şekerli içecek tercihi ve şekerli içecekleri tercihini etkileyen etmenlerin incelenmesi önemlidir. Adölesan dönemi çocukluktan gençliğe geçişte önemli bir dönemdir. Bu dönemde beslenme alışkanlıklarında da önemli değişiklikler oluşmakta bu alışkanlıklar daha sonraki yaşam dönemlerinde de etkili olmaktadır. Bu araştırma özellikle adölesan dönemi gençlerle yapılmıştır. Bu nedenle adölesanların şekerli içecek tercihi ve şekerli içecek tercihini etkileyen etmenlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu araştırmanın evrenini Kastamonu ili Bozkurt ilçesi oluşturmuştur. Örneklem seçiminde Kastamonu ili Bozkurt ilçesini temsil edecek ilkokul, ortaokul ve lisede eğitim görmekte olan 10-16 yaş arası gönüllü öğrenciler örneklem olarak alınmıştır. Verilerin toplanması amacı ile adölesan dönemdeki öğrencilere anket formu uygulanmış, vücut analiz tartısı (BİA) ile adölesanların vücut analizleri ile ölçülmüştür.
Anket soruları tesadüfî olarak belirlenen 465 bireye uygulanmış, 434 anket geri dönmüş ve 405 kullanılabilir anket formu elde edilmiştir. Analizleri yapılacak verilerin frekans ve yüzde değerleri düz ve çapraz tablolarla verilmiştir. Verilerin karşılaştırılmasında çoklu varyans analizi (MANOVA), varyans analizi (ANOVA), yöntemi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılanların yaşları 10 ve 16 arası değişmektedir. Yaş ortalaması 12,73 (±1,2) dır. Çalışmaya katılanların boy ortalamaları 153,99 (±10,85) cm dir. Kilo ortalamaları 48,07(±13,58) kg dır. BKİ ortalamalarının 19,96 (±4,01) olduğu görülmektedir. Katılımcıların bir günde ortalama tükettikleri sıvı miktarı 1987,51 mL (±696,17) dir. Ortalama tüketilen şeker oranı ise 23,40 gr (±11,89) dır.

Adölesan çağındaki kızlar bir günde ortalama 1800 kkalori tüketmektedirler. Bu oran erkekler de ortalama 2200 kkalori civarındadır. Bir günde tüketilen şeker miktarı günlük tüketilen kalorinin %10 u civarında olması gerekmektedir (18-22 gr). Yapılan bu çalışmayla elde edilen verilerde tüketilen şeker miktarı 23,40 g dır. Bu miktarı süt, çay ve kahveye katılan şeker oluşturmaktadır. Diğer içeceklerdeki şeker miktarı buna ilave edilmemiştir. Bu araştırmada içeceklere ilave edilen ortalama şeker miktarı bile oldukça fazladır.

Tablo 1: Katılımcıların Fiziksel Özelliklerine Göre Ortalama Günlük Sıvı ve Şeker Tüketimi

	n	_X-	Ss	Min.	Mak.
Yaş	405	12,73	1,72	10	16
Boy (cm)	405	153,99	10,85	**120**	**180**
Kilo (kg)	405	48,07	13,58	**23**	**106**
BKI (kg/ $m^{2)}$	405	19,96	4,01	12,60	43,90
Sıvı Tüketimi (mL.)	405	**1987,51**	697,14	350,00	3600,00
Şeker Tüketimi (g)	392	**23,40**	11,89	**3,00**	**72,00**

Bellisle, Thornton, Hebel, Denizeau ve Tahiri (2010) Fransa'da ergenlik çağındaki çocukların ortalama sıvı tüketim durumlarının tespiti için bir çalışma yapmışlardır. Ergenlik çağındaki 333 katılımcıyla yapılan çalışmada ergenlerin günlük ortalama sıvı alım miktarları ortalama 1111,8 mL olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen veri ise 1987,51 mL ile daha yüksektir.

Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulunda 11-14 yaş aralığındaki çocukların antropometrik ölçümleri, beslenme ve fiziksel aktivite alışkanlıklarının incelenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada ortalama BKİ değeri kızlarda 18,4 (±2,7), erkek çocuklarda 17,9 (±2,3) olarak tespit edilmiştir (Kutlu, Çivi ve Köroğlu, 2008). Bu çalışmada elde edilen veriler çalışmamızdaki verilerle paralellik göstermektedir.

Tablo 2 de adölesanların içecek tüketimleri ve içecek tüketim ortalamalarının cinsiyete göre dağılımı verilmektedir. Tablo 2'deki sıralama aynı zamanda adölesanların en çok tükettikleri içecekler sırası ile kola, limonata, enerji içeceği gibi verilmiştir.

Tablo 2: Öğrenci İçecek Tüketim Ortalamalarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

İçecekler		n	(mL)	Ss	T	Sh	P
Kola	Erkek	123	358,47	168,29	,923	207	,332
	Kız	86	335,46	168,23			
Limonata	Erkek	73	252,05	110,69	2,184	124	,031
	Kız	53	215,05	63,23			
Enerji İçeceği	Erkek	43	218,60	58,78	1,545	65	,127
	Kız	24	200,00	0,0			
Toz İçecek	Erkek	42	128,57	49,56	-1,417	7	,161
	Kız	35	198,71	76,50			
Su	Erkek	206	879,13	348,09	-,387	403	,699
	Kız	199	892,96	321,99			
Çay	Erkek	177	376,55	178,70	4,793	343	,000
	Kız	168	293,45	139,88			
Meyve Suyu	Erkek	97	312,47	155,70	1,854	185	,065
	Kız	90	275,33	113,19			
Süt	Erkek	124	259,68	126,50	-,695	221	,488
	Kız	99	271,71	131,15			
Soda	Erkek	75	245,73	108,43	-0,240	135	,810
	Kız	62	250,00	97,08			
Kahve	Erkek	42	186,90	24,83	-1,868	88	,065
	Kız	48	202,08	47,21			
Toplam Sıvı Tüketimi	Erkek	206	2096,66	685,79	3,243	403	,001
	Kız	199	1874,52	692,45			

***P≤0,001

Erkek katılımcıların limonata (252,05 mL) ve çay (376,55 mL) tüketim ortalamaları kızların limonata (215,05 mL) ve çay (293,45 mL) tüketim ortalamasından daha yüksektir. Toplam sıvı tüketiminde erkek katılımcıların tükettikleri toplam sıvı ortalaması 2096,66 mL dır. Kızlarda bu ortalama 1874,52 mL'dir. Bu oran istatistikî açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu içeceklerin dışında kız ve erkek katılımcıların tükettikleri diğer içecek miktarları genel olarak birbirine yakındır.

Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü'nün (SAGEM, 2014), çalışmasında alkolsüz içeceklerin cinsiyet, yaş grubu, yerleşim yeri ve Türkiye geneline göre tüketim miktarları (mL/gün) araştırılmış ve 12-14 yaş grubunda Türkiye genelinde erkek ve kızların su tüketim miktarları erkeklerde 788,92 ml, kızlardaki oran 815,40 mL olarak saptanmıştır. 12-14 yaş grubu erkek çocuklarda günlük su tüketimi ortalama 788,92 mL ve kız çocuklarda 815,40 mL olarak saptanmıştır. Bu araştırmada elde edilen verilerde de su tüketimi bu değerlere çok yakındır.

Bu araştırmada adölesanların çoğunlukla sıvı tüketimleri şekerli içeceklerden oluşmaktadır. Ancak her şekerli içeceğin ayrı ayrı tanımlanması güç olduğundan aynı zamanda verilerin doğruluğunu kontrol edebilmek amacı ile toplam sıvı tüketimi kullanımı teriminin kullanımı tercih edilmiştir.

Tablo 3: Sıvı Tüketiminin Yaş, Cinsiyet ve BKI Değişkenlerine Göre Dağılımı

		n	$\overline{X}$ (mL)	Sh
Cinsiyet	Erkek	206	**2048,310**	149,849
	Kız	199	2054,469	119,028
BKI	Zayıf	26	2054,996	103,552
	Normal	282	**1881,254**	153,971
	Kilolu	54	**2243,500**	239,520
	Şişman	43	2090,000	541,021
Yaş	10-11	116	**2201,366**	173,812
	12-13	58	1921,167	216,408
	14- ve üstü	231	2015,854	120,206
Toplam Sıvı Tüketimi			**2051,389**	95.685

Kızların ortalama sıvı tüketimi (2054,469 mL) erkek katılımcıların (2048,310 mL) tüketim ortalamasından fazladır. BKI durumuna göre sıvı tüketiminde en yüksek ortalama 2243,500 mL ile kilolu olan adölesanlardadır. En düşük sıvı tüketim ortalaması 1881,254 mL ile normal kiloda olanlardadır. Yaş durumuna göre sıvı tüketim durumunda en yüksek ortalama 2201,366 mL ile 10-11 yaş grubunda olanlardadır. Ortalama tüketilen sıvı içecek miktarı 2051,389 mL dır.

Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (2010) sonucuna göre araştırmaya katılan adölesanların büyük bir bölümünün (%49) günde ortalama 1500 mL-2500 mL arası sıvı tükettikleri görülmüştür. Bu veriler çalışmadaki verilerle benzerlik göstermektedir.

Bu araştırmada kilolu olanların şekerli içecek tüketimlerinin oldukça fazla olduğu saptanmıştır (2243,500 mL). Şeker ve şekerli içecekler kilo alma konusunu tetikleyen en önemli etmenlerin başında gelmektedir. Bu nedenle, özellikle kilolu olanların şekerli içecek tüketimleri ve nedenlerinin tekrar araştırılması gerekmektedir.

Tablo 4: Şekerli İçeceklerin En Çok Tüketildiği Zaman

Çay	311 (%78,1) sabah kahvaltısında
Kola	297 (%74,3) doğum günü kutlamalarında
Meyve suyu	268 (%67,3) doğum günü kutlamalarında
Limonata	186 (%48,9) ara öğünlerde
Kahve	123 (%39,5) ara öğünlerde
Süt	224 (%59,4) uyumadan önce
Enerji içeceği	102 (%49.7) yorgun olduğunda

Tablo 4'e bakıldığında çay en fazla kahvaltıda (%78,1) tüketilirken, kolalı içecekler (%74,3) ve meyve suyu (%67,3) en fazla doğum günü kutlama vb. de tüketilmektedir. Limonata (%48,9) ve kahve (%48,9), en çok ara öğünlerde

tüketilmektedir. Süt en fazla (%59,4) uyumadan önce tüketilmektedir. Enerji içeceğini yorgun olduğumda tüketirim diyenlerin oranı %47,9 dır.

Yapılan bir çalışmada ilkokul da okuyan öğrencilerin %92,1'inin, ortaokulda okuyan öğrencilerin % 90,8'inin, lisede okuyanların %89,6'sının çay tükettiklerini belirtmişlerdir (Ulusoy ve Şeker, 2013).
İzmit'te lise öğrencilerinin besin tercihleri ve beslenme bilgi düzeyleri üzerine yapılan bir çalışmada öğrencilerin en çok tercih ettikleri içecekler; sırasıyla erkek öğrencilerde kolalı içecekler, ayran ve taze meyve suları; kız öğrencilerde kolalı içecekler, sıcak içecekler ve ayran (0,59 ± 0,932) olarak belirlenmiştir (Sormaz, 2006). Yapılan bu çalışmada da kolalı içecek tüketimi oldukça yüksektir. Dolayısıyla bu çalışmayla örtüşmektedir.

Bolton (1981) yaptığı bir araştırmada kafeinin fiziksel yorgunluğu azaltıp uyanıklık halini arttırdığı ve bu şekilde hızlı ve net düşünce akışını, odaklanmayı ve vücut koordinasyonunu iyileştirdiği savunmuştur. Ancak bu etkilerin gerekli kafein miktarlarının, toleransa ve vücut yüzeyine bağlı olarak kişiden kişiye değiştiğini belirtmiştir. Kafein az alındığında uyarıcı etkisi bulunurken, fazla alındığında ise gerginlik, hiperaktivite ve sinir sistemi hastalıklarına neden olmaktadır. Bunlara ilaveten bu tür içeceklerin bileşiminde oldukça önemli oranlarda şeker bulunmaktadır.

Konya ilinde 10-15 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencilerinde süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlığı, laktoz sindirim güçlüğü ve intoleransı üzerine yapılan bir araştırmada araştırmaya katılan öğrencilerde her gün süt tüketenlerin oranı %55,7 olarak belirlenmiştir. Kız öğrencilerin %56,1'i, erkek öğrencilerin ise %55,3'ü her gün süt tüketmektedir. Öğrencilerin yarısından çoğu (%55,7) her gün süt tüketirken, %2,7'sinin hiç süt tüketmediği görülmektedir (Akman, 2012).

Hacettepe Üniversitesine Tıp Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi ile Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu öğrencilerinde enerji içeceği tüketim alışkanlıkları ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi için yapılan bir çalışmada, çalışmaya katılan öğrencilerin %48,3'ü (n=212) herhangi bir zamanda enerji içeceği tükettiklerini belirtmişlerdir. Kendi beyanlarına göre enerji içeceği tüketenlerin %48,3'ü merak, %15,9'u enerji ihtiyaçlarını karşılamak, %14,9'u spor yaparken performansını arttırmak, %11,9'u alkol ile kokteyl yapmak, %5,0'ı uyumamak ve %4,0'ı ders çalışmak için enerji içeceği içtiklerini belirtmişlerdir. Sürekli enerji içeceği tüketen öğrencilerin %37,2'si enerji içeceklerini alkol ve keyif verici maddeler ile karıştırarak kullanmaktadır (Boztaş vd., 2005).

Ülkemizde adölesanların şekerli içecek tüketimlerine yönelik yapılan araştırma sayısı oldukça azdır. Bu nedenle bu tür konularda daha fazla araştırmaya gerek vardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma verilerinden elde edilen sonuçlar özetlenmiş, konuya ilgi duyanlara ve bundan sonra yapılacak diğer araştırmalara yardımcı olacağı düşünülen bazı önerilerde bulunulmuştur.

Çeşitli kademelerde eğitim görmekte olan adölesanların şekerli içecek tüketimini saptamak amacıyla Kastamonu ili Bozkurt ilçesinde yürütülen bu araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir. Adölesanların yaşaralığı 10-16 arasında dır. Adölesanların vücut ağırlığı ortalamaları 48,07 kg (±13,58) olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan adölesanların boy ortalamaları 153,99 cm (±10,85) dir. BKİ ortalamalarının 19,96 (±4,01) olduğu saptanmıştır.

Adölesanların bir günde ortalama tükettikleri toplam sıvı miktarı 1987,51 mL (± 696,17) dır.
Adölesanların bir günde ortalama tükettikleri şeker oranının 23,40 gr(±11.89)
Yaş arttıkça şeker tüketimi artmaktadır. BKI arttıkça tüketilen şeker miktarına artmaktadır.
Su her öğünde tüketilmektedir. Çay en fazla kahvaltıda (%78,1) tüketilirken kolalı içecekler (%74,3) ve meyve suyu (%67,3) en fazla doğum günü kutlama vb. de tüketilmektedir.
Sütün en fazla (% 59,4) uyumadan önce tüketildiği belirlenmiştir.
Adölesanların enerji içeceğini en çok yorgun olduklarında tükettikleri belirlenmiştir (% 47,9).

Öneriler

- ✓ Adölesanlar tüketilen sağlıklı içecekler konusunda bilinçlendirilmelidirler.
- ✓ Adölesanlar hazır meyve suyu yerine taze sıkılmış meyve suyu tüketmeleri konusunda teşvik edilmelidirler.

- ✓ Adölesanlar şekerli içeceklerden daha sağlıklı olan su, maden suyu, süt, taze sıkılmış meyve suyu gibi gelişimlerine olumlu katkıda bulunabilecek içeceklerin tüketimine yönlendirilmelidirler.
- ✓ Şekerli ve gazlı içecek tüketimi her yaş grubunda azaltılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akman, M., Tüzün S. & Ünalan P. (2012). Adölesanlarda sağlıklı beslenme ve fiziksel aktivite durumu. *Nobel Medıcus, 8*(1), 24-29.
- Aksoydan, E. & Çakır, N. (2011). Adölesanların beslenme alışkanlıkları, fiziksel aktivite düzeyleri ve vücut kitle indekslerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi,53*(2), 264-270.
- Arlı, M.,Şanlıer, N., Küçükkömürler, S. & Yaman, M. (2006). *Anne ve çocuk beslenmesi.* Ankara: Pegem.
- Aydın, A. (2007) *Şeker uyuşturucu gibi öldürü*yor. http://beslenmebulteni.com /beslenme/seker-uyusturucu-gibi-olduruyor/ sayfasından erişilmiştir.
- Bellisle, F., Thornton, NS., Hebel, P., Denizeau, M., & Tahiri, M. (2010). A study of fluid intake from beverages in a sample of healthy French children, adolescents and adults. *EEuropean Journal of Clinical Nutrition*, 64(4), 350–355.
- Bolton, S. & Null, G. (1981). Caffein epsychological effects, use and a buse. *Orthomolecular Psychıatry, 10*(3), 202-211
- Boztaş, G., Seyrek, M., Namdaroğlu, OB., Çal, M., Sayraç, AV., Attila, S. & Çakır, B. (2005, Eylül). *Hacettepe Üniversitesi' ne bağlı tıp fakültesi, güzel sanatlar fakültesi ile spor bilimleri ve teknolojisi yüksekokulu öğrencilerinde enerji içeceği tüketim alışkanlıkları ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi*.9. Ulusal Halk Sağlığı Günleri'nde sunulmuş bildiri, Ankara.
- Ferraro**,** MP., Taylor, NE., Gambaro, G. & Curhan CG. (2013). Soda and other beverages and the risk of kidney stones. *Clinical Journal of the American Society of Neprology*. (8), 1389-1395.
- Frank BH. & Vasanti SM. (2010). Sugar Sweetened Beverages and Risk of Obesity and Type 2 Diabetes. *Physiology and Behavior 100*(1), 47-54.
- Garibağaoğlu, M., Budak, N., Öner, N., Sağlam, Ö. & Nişli, K. (2006). Üç farklı üniversitede eğitim gören kız öğrencilerin beslenme durumları ve vücut ağırlıklarının değerlendirmesi. *Sağlık Bilimleri Dergisi, 15*(3), 173-180.
- Harrington, S. (2008). The role of sugar-sweetened beverage consumption in adolescent obesity. *The Journal of School Nursin. 24*(1), 3-12.
- Köksal, E. & Karaçil, M. (2014). Okul çağı çocuklarında şeker tüketiminin beden kütle indeksine etkisinin değerlendirilmesi, *Fırat Tıp Dergisi, 19*(3), 151-152.
- Kutlu, R. & Çivi, S. (2008). Özel bir ilköğretim okulu öğrencilerinde beslenme alışkanlıklarının ve beden kitle indekslerinin değerlendirilmesi. *Fırat Tıp Dergisi*, *14*(1), 18-24.
- Leung, CW., Laraia, BA., Needham, BL., Rehkopf, DH., Adler NE., Lin, J., Elizabeth, H. Blackburn, & Elissa S. (2014). Soda and cellaging: associations between sugar-sweetened beverage consumption and leukocyte telomere length in healthy adults from the National Health and Nutrition Examination Surveys. *American Journal of Public Health, 104*(12).
- Malik, VS., Schulze, MB. & Hu FB. (2006). Intake of sugar sweetened beverages and weıght gaın: A systematıc revıew. *The American Journal of Cinical Nutrition, 84* (2), 274-88.
- Seifert, SM., Schaechter, JL., Hershorin, ER. & Lipshultz, SE. (2011). Health effects of energy drinks on children, adolescents, and young adults. *Pediatrics, 127*(3), 511-528.
- Sipahi, H., Sönmez, İ. & Aydın, A. (2014). Enerji içecekleri insan sağlığı üzerindeki etkileri *Eczacılık Bilimleri Türkiye Klinikleri Dergisi, 3* (1), 39-46.
- Sormaz, Ü. (2006). *İzmit'te lise öğrencilerinin besin tercihleri ve besin bilgi düzeyleri üzerinde bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (2010). *Beslenme durumu ve alışkanlıkların değerlendirilmesi sonuç raporu.* http://www.sagem. gov.tr/TBSA_Beslenme_
- Yayını. pdf sayfasından erişilmiştir.
- Ulusoy, A., & Şeker, M. (2013). *Değişen çay tüketimi alışkanlıkları Trabzon*: http://www.tb.org.tr/ dosya/Trabzon_Cay_Kitap.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Valentine, J. (2002). The scourge of soft drinks. *http://www.judithvalentine.com/soda.html* sayfasından erişilmiştir.
- WHO (Dünya Sağlık Örgütü). (2013). *Adolescent Development.*
- http://www._who.int/maternal.child_adolescent/topics/adolescence/dev/e sayfasından erişilmiştir.

OTEL İŞLETMELERİNDE GENÇ ÇALIŞANLARIN MUTFAKTAKİ GIDA GÜVENLİĞİ, ÖNEMİ VE HACCP UYGULAMALARI

Y. Doç. Dr. Aktolkin ABUBAKİROVA*, Arş. Gör. Aziza SYZDYKOVA, Omarova Aizhan IGİLİKOVNA***, Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNÖL******

*Ahmet Yesevi Üniversitesi, aktolkin.abubakirova@ayu.edu.kz
**Ahmet Yesevi Üniversitesi, azizayesevi@gmail.com
***Yessenov University, candidate of economic science. omarova.ai@kguti.kz
****Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, zbingol@mu.edu.tr

ÖZET

Gıda güvenliği günümüzde, dünyada ya anan gıda kaynaklı hastalıklar nedeniyle, gerek tüketicilerin gerekse üreticilerin en önemli sorunlarından biri halini almıştır. Tüketicilerin gıda güvenliği konusunda artan ilgisi ve endieleri, hükümetleri, gıda üreticilerini ve kamu otoritelerini bu konuda daha fazla özen göstermeye itmektedir.

Gıda güvenliği konusunda da en önemli sistemlerin başında HACCP (Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları) Sistemi gelmektedir. Üretimden başlayarak yiyecek ve içeceklerin misafirlere sunumuna kadar olan bütün üretim süreci boyunca gıda ve personel hijyeni sağlamada HACCP sistemi çok önemlidir. HACCP sistemiyle birlikte misafirlere sunulan yiyecek ve içeceklerin hijyen kurallarına uygun bir şekilde hazırlanması, müşteri memnuniyetini artıracaktır. Kaliteli yiyecek üretimiyle birlikte artan müşteri memnuniyeti sayesinde işletmelerin imajını da kuvvetlendirecektir.

Bu çalışmada gıda hijyeni HACCP sistemi hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş ve otel işletmelerine önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Otel İşletmeleri, Otel İşletmelerinde Mutfak, HACCP, Gıda Hijyeni Ve Güvenliği

FOOD SAFETY, ITS IMPORTANT AND HACCP APPLICATIONS IN THE KITCHENS OF THE HOTEL MANAGEMENTS

ABSTRACT

Food safety has become one of the leading issues for both consumers and producers today because of the foodJborne diseases. The increasing awareness and worries of consumers about the food safety push the governments and food producers to pay more attention to this issue.

The HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) is one of the head themes about food safety. HACCP system is very important in food and personnel hygiene in all producing process from producing to serving food and beverage to the customers. With HACCP system preparing food and beverages appropriate for hygiene rules improve customer satisfaction. By courtesy of customer satisfaction, managements' image will improve as well with producing qualified foods. Installing this system efficiently, determining hazard and critical points and training kitchen personnel about HACCP is necessary for supplying food hygiene in hotel management.

This study discusses these key issues in some depth and provides recommendations for hotel organizations.

Keywords: Hotel Managements, Kitchen in Hotel Managements, HACCP, Food Hygiene and Safety

GİRİŞ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde insanlar, çalışma hayatının ve günlük hayatın kişilerde meydana getirdiği stresi ortadan kaldırmak amacıyla, bulundukları yerlerden uzaklaşmayı tercih etmişler ve turizm faaliyeti içerisine girmişlerdir. Sanayi devrimi ile beraber çalışma sürelerinin azalması ve yıllık ücretli izin hakları, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, eğitim ve kültür seviyelerindeki artış ve sosyo-ekonomik yapıdaki değişiklikler turizm faaliyetlerine katılan kişi sayısının artmasını sağlamıştır.

Günümüzde otel işletmelerini tercih eden müşteriler, sunulan yemeklerin lezzeti ve görünümünden ziyade artık güvenilir ve hijyenik olmasını tercih etmektedirler. Bu yüzden otel işletmelerinin mutfak departmanlarında hijyen ve gıda güvenliğine verilen önem artmıştır. İşletme ve mutfak yetkilileri gıda hijyenini garanti altına almak için çeşitli gıda güvenlik sistemlerini uygulamaktadırlar. Birçok Avrupa Birliği ülkesinde kullanılan ve uygulanması bazı ülkelerde zorunlu tutulan gıda güvenliği sistemlerin başında HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points - Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları) Sistemi gelmektedir. HACCP sistemi, otel işletmelerinde yiyeceklerden kaynaklanan zehirlenmeleri önleyen ve dolayısıyla müşteri memnuniyetini etkileyen çok önemli bir sistemdir (Girgin, 2008: 17).

Yabancı tur operatörlerinin hijyen konusunda artan hassasiyetleri nedeniyle, otel işletmeleri HACCP çalışmalarına yönelik adımlar atmaya mecbur kalmaktadırlar. Hijyen, uluslararası alanda kabul görmüş gıda güvenlik sistemi olan HACCP çerçevesinde uygulandığında konukların sağlığı önemli ölçüde güvence altına alınmış olacaktır (Plath, 2003).

Çalışmanın ilk kısmında gıda hijyeni ve önemi ilgili bilgilere yer verilmiştir. HACCP sistemi ve özelliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde otel mutfaklarının taşıması gereken fiziksel özellikler, üçüncü bölümde ise, HACCP sisteminin otel mutfaklarına uygulanması sırasında yardımcı olacak tehlike analizleri üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise yapılan tartışmalardan elde edilen genel sonuçlar sıralanmış ve otel işletmelerine ve bu alandaki yeni araştırmalara önerilerde bulunulmuştur.

GIDA GÜVENLİĞİ VE ÖNEMİ

Gıda güvenliği kanunları (günümüze göre standartları) çok eski bir geçmişe sahiptir. Örneğin Mısır firavunlarına ait en eski belgeler, geçmişi M.Ö. 3000'lere kadar uzanan "Gıda Etiketleri"dir. Bu etiketlerde; ürünlerin adı, niteliklerinin ayrıntıları ve tarihleri bulunmaktadır (Bernard, 2008: 46-48). Buradan da görülüyor ki gıda güvenliği zaman farkı olmaksızın her dönemde önemini korumuştur.

Otellerde yiyecek-içecek bölümünde gıdaların güvenliği her aşamada üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Gıda güvenliği "gıdalarda olabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve her türlü zararların bertaraf edilmesi için alınan tedbirler bütünü" olarak, güvenli gıda ise amaçlandığı biçimde hazırlandığında fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik özellikleri itibariyle tüketime uygun olan besin değerini kaybetmemiş gıda maddesi olarak tanımlanmaktadır. Gıdalarda bulunabilecek tehlikeler; bakteri, virüs, parazit, küf toksinleri gibi biyolojik tehlikeler, pestisitler ve veteriner ilaçları, doğal toksik maddeler, endüstriyel kontaminantlar, gıda işleme sırasında oluşan toksik maddeler, gıda katkı maddeleri gibi kimyasal tehlikeler, cam, metal, plastik, taş, toprak, tahta parçaları, kıl gibi yabancı maddeler ve radyoaktivite gibi fiziksel tehlikeler olarak sınıflandırmaktadır (Bulduk, 2007: 16-17).

Güvenli gıda, insanlar tarafından tüketildiğinde insan sağlığını etkileyecek herhangi bir rahatsızlığa yol açmayan ve besin değerini kaybetmemi gıdalar olarak tanımlanabilir. Gıda güvenliği ise gıda maddelerinin her türlü bozulma ve bulaşma etkeninden uzaklaştırılarak tüketime uygun olması ve gıdalarda olabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve hür türlü zararların ortadan kaldırılması için alınan önlemler bütünüdür (Koçak, 2007). Güvenli besin, besleyici değerini kaybetmemi, fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik açıdan bozulmamış besinlerdir (Bilici vd., 2006).

Üretiminden tüketim aşamasına kadar her kademe de gıda maddelerinin fiziksel, kimyasal ve biyolojik olarak kirlenmesinin ve bozulmasının önlenmesi sonucu, tüketildiğinde tüketicinin sağlığını olumsuz yönde etkilemeyen gıda maddeleri güvenli gıdalar olarak adlandırılabilir.

Ev dışında yenen yemeğin, yemeği tüketen açısından ucuz, doyurucu, lezzetli, temiz restoran, şık bir ortam gibi birçok öne çıkan özelliği bulanabilir. Günümüzde ise yenilen her yemeği ve besin maddelerinin tüketildiği her ortamı kapsayan ortak kavramlar hijyen ve güvenli gıdadır. Bu kavramlar, tüketicilerle birlikte modern gastronomi dünyasının tüm üyeleri için de en temel kaygı haline gelmiştir (Electrolux, 2006).

Gıda kaynaklı hastalıklar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için yaygın olarak görülen ve giderek büyüyen bir halk sağlığı sorunudur (WHO, 2007). Güvenli olmayan gıdalar çeşitli formlarda ishal, çeşitli kanser türleri gibi akut olarak kendini gösteren ve insan hayatı boyunca devam eden birçok hastalığa neden olmaktadır. WHO verilerine göre her yıl yaklaşık olarak 2,2 milyon insan su ya da gıda kaynaklı ishal hastalığına yakalanmaktadır, bunlardan 1,9 milyonunun çocuklar oluşturmaktadır (WHO, 2011).

Gıda güvenliği tüketici, gıda sanayi ve ekonomisi açısından hayati bir öneme sahiptir. Avrupa'da yılda 5 milyon vakayı geçen yıllık Salmonella ve campylobacteriosis vakalarının sayısı, gıda kaynaklı hastalıkların neden olduğu ekonomik kayıpların ve bireylerin yaşadığı sıkıntıların artık göz ardı edilebilmesinin mümkün olmadığını göstermektedir (Jevsnik vd., 2008: 740).

Gıda kaynaklı hastalıkların küresel oranlarını tahmin etmek zordur, fakat 2005 yılında yalnızca 1.8 milyon insanın ishalden kaynaklanan hastalıklardan öldüğü rapor edilmiştir. Bu vakalar büyük oranda içme suyunun ve gıdaların kirlenmesinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikle, ishalin bebeklerde ve küçük çocuklarda etkili olmasının majör nedenlerinden biri de yetersiz beslenmedir (WHO, 2007).

Avrupa'da son dönemlerde yaşanan ve gıda krizleri diye adlandırılan olaylar nedeniyle gıda kalitesi ve gıda güvenliği konuları medyanın en önemli başlıkları haline gelmiştir. Çoğu kez gıda kalitesi ve gıda güvenliği kavramları, birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Özellikle gıda üreticileri ve tüketici algılamaları ileti iminden bahsederken önemli farklılıklar bulunmaktadır. Deli dana hastalığı krizi gibi vakalardan önce, çoğu tüketici her gıdanın bu iki özelliği bir arada taşıyacak şekilde pazarda yer almasını beklemekteydi. Bu tartışmasızdı ve ortada tüketiciyi gıda güvenliği konusunda bilgilendirmeye dair hiçbir zorunluluk bulunmamaktaydı. Bu durum geçtiğimiz yıllarda değişmiş tir ve gıda güvenliği kaliteli gıdanın bir özelliği haline gelmiştir. Kamu otoriteleri gıda ve yem sanayisinde gıda güvenliğini geliştirmek için kalite yönetim sistemlerinin yeniden yapılandırılması, gıda denetim sisteminin geliştirilmesi ve tüketici bilgi düzeyinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılarak tüketicilerin gıdalara olan güveninin yeniden kazanılması konularında baskı uygulamaktadırlar (Röhr vd., 2005: 652).

HACCP SİSTEMİ VE ÖZELLİKLERİ

HACCP sisteminin temelleri NASA (Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Kurumu) için gıda üreten Pillsbury şirketinde atılmıştır. NASA uzay programları için şirketten %100 güvenli gıdalar üretmesini istemiştir. Mevcut olan güvenlik sistemleri yetersiz olduğundan yeni bir yöntem geliştirmek zorunda kalınmış ve Pillsbury şirketi NASA, Amerikan Silahlı Kuvvetleri Natic Laboratuarları ve Amerikan Hava Gücü Uzay Laboratuarı proje ekibiyle birlikte çalışarak temel ilkeleri belirlemiştir (Bauman, 1995: 1-7).

Gıda güvenliği kavramına bilimsel bir yaklaşım getiren HACCP sistemi gıdalardaki biyolojik, fiziksel, kimyasal zararlanmaları, birey ve toplum açısından önem taşıyan sağlık ve kalite beklentileri doğrultusunda ortadan kaldırmaya yönelik bir belirleme aracıdır. Bu bağlamda ekipman dizaynını, işleme basamaklarını iyileştirmeyi, teknolojik gelişmeyi uyarlamayı, beklenen hedefi sağlayabilmeye yönelik teknikleri de içermektedir. Özgün risklerin belirlenip, önleyici etkinliklerin uygulanmasını amaçlayan HACCP sistemi, gıda güvenliğinin ve kalitesinin garantörü olarak nitelendirilmektedir (Eren, 2008:1).

Dünya genelinde HACCP sistemi uygulayan işletmeler, kendilerine benzer işletmelerden farklılaştırarak tüketiciler için tercih sebebi olabilmekte ve rekabet üstünlüğü sağlayabilmektedirler (Sökmen, 2010).

Sistemde belirlenen risklerin etkili bir şekilde kontrolünü sağlamak üzere potansiyel riskleri analiz eden, gıda projesi ve zincirindeki kritik noktaları belirleyen ve izleme işlemlerini geliştiren bir sistem olup gıda güvenliği kavramına da bilimsel ve rasyonel bir yaklaşımı ifade etmektedir. Başka bir tanımı ise HACCP projesi etkin bir şekilde yönetilmesinde kritik olacak noktaların belirlenmesi ve kontrolü amacıyla yapılan proje içerisindeki tehlikelerin analizidir. İnsan sağlığına yönelik risk faktörleri, gıdaların kimyasal, mikrobiyolojik ya da fiziksel kirlenmeye maruz kalması sonucunda ortaya çıkarlar. HACCP sisteminin temel amacı tüketici sağlığını riske sokabilecek bu kritik noktaları saf dışı bırakmaktır (Bulduk, 2006).

Genel olarak HACCP sistemi, gıdalarla ilgili olarak tehlikelerin belirlenmesi, zararların saptanması ve risk taşıyan noktaların kontrol altına alınması amacıyla gerçekleştirilen sistematik bir yaklaşımdır. Diğer bir tanıma göre HACCP sistemi, tanımlanmış tehlikeleri önlemeye yönelik stratejilere odaklanan, risk tabanlı gıda güvenliği güvence sistemidir (Sökmen, 2010).

HACCP sistemi; standart işlem prosedürleri, personel eğitimi ve diğer önkoşul programları ile küçük bağımsız işletmelerin, ulusal büyük işletmeler gibi gıdalarda doğabilecek tehlikeleri kontrol eden aktif yönetimsel süreçleri uygulamasını sağlamaktadır (FDA, 2004: 1). HACCP sisteminin başarısı yönetimin ve çalışanların tam bağlılığını gerektirir (CAC, 2003: 21).

HACCP sistemi uygulamaya koyulmadan önce işletmede bazı önkoşul programlarının olması gerekmektedir. Önkoşul programları CAC tarafından: "HACCP sistemi için altyapı ve operasyonel koşulları sağlayan iyi üretim uygulamalarını içeren prosedürler" olarak tanımlanmaktadır. Önkoşul programları bazı ülkelerde yasal gereklilik olmasına rağmen birçok ülkede yasal bir zorunluluğu yoktur. Ancak önkoşul programları ile HACCP sisteminin daha etkili olması amaçlanmaktadır. Önkoşul programları ile HACCP planında ve uygulamasında karışıklığı önlemeye çalışılmaktadır; örneğin bir kuru gıda karışım işleminde 600 adet kritik kontrol noktası (KKN) (gerçek örnek) olmaktadır. Bu işlemde HACCP etkili olamamaktadır (Wallace ve Williams, 2001: 235-240). Önkoşul programları ile HACCP sisteminin önlem alması gereken noktalarda problemler daha önceden yok edilmiş olmakta ve/veya HACCP sistemini desteklemektedir. Önkoşul programları CAC (2003) tarafından;

- Çevresel Hijyen,
- Hijyenik Üretim Ve Hammadde Kaynakları,
- Satın Alma, Depolama ve Sevkiyat,
- Temizlik, Koruma ve Personel Hijyeni olmak üzere dört ana başlık altında ele alınmaktadır.

Ayrıca HACCP sistemi yedi temel prensipten oluşmaktadır. Bir sonraki bölümde sistemin işleyiş sürecine ayrıntılı değinilmiştir.

HACCP İŞLEYİŞ SÜRECİ VE YARARLARI

HACCP sistemi kurulumuna karar verildikten sonra sistemin uygulanması ve önetilmesi için prosesteki aşamalar basit, açık ve anlaşılır bir şekilde çizimle gösterilmelidir (Şekil 1). Bu amaçla hazırlanan akış diyagramı çok karmaşık olmamalı, hammaddenin alımından, depolama ve servis de dahil tüm kalite kontrol aşamaları yerinde görülerek gözden geçirilmeli ve varsa gerekli düzeltmeler yapılarak akış diyagramı son şekline kavuşturulmalıdır. Akış diyagramının hazırlanması aşamasında, gıdanın üretimin planlayan, yerine getireni tüketime sunan, iç ve dış kontrolleri yapan tüm kademede tüm çalışanların görüş ve önerilerinin alınması yararlı olacaktır (Türksoy ve Altıniğne, 2008: 608).

Şekil 1: HACCP Sürecinin İşleyişi

Hazırlık Aşaması
HACCP Takımının Kurulması
Ürünlerin Tanımlanması
Ürünün Amaçlanan Kullanım Şeklinin Tanımlanması
Ürün Akış Şemasının Belirlenmesi
Ürün Akış Şemasının Yerinde Doğrulanması
HACCP İlkeleri
Her Aşamadaki Olası Tehlikelerin Tanımlanması
Belirlenen Her Tehlike için Kritik Kontrol Noktalarının Tespiti
Belirlenen Her Kritik Kontrol Noktası İçin Kritik Limitlerin Tespiti
Her Kritik Kontrol Noktası İçin İzleme Yönergelerinin Oluşturulması
Kayıt Tutma ve Dokümantasyon
Sistemin doğru İşlediğinin Doğrulanması ve Onaylanması

Kaynak: Aktaş ve Özdemir, 2005: 265

HACCP, gıda güvenliği konusunda ve gıdaların neden olduğu hastalıkların kontrolünde uluslararası otoriteler tarafından en etkili sistem olarak görülmektedir. HACCP sisteminin yararları aşağıdaki gibi özetlenebilir (Denizer, 2005: 229):

- HACCP yöntemi, yiyeceklerin üretim sürecinin kritik kontrolün çok iyi yapılmasını sağlamaktadır.
- Kritik noktalarda kontrol; zaman, sıcaklık ölçümü ve görsel muayene gibi kolay ve ucuz olarak yapılmakta ve böylece kontrol maliyeti düşürülmelidir.
- Potansiyel tehlikeler dikkate alınmakta ve sistemde önleyici faaliyetler ön plana çıkmaktadır.
- Müşteri şikâyetlerinin azalmasına ve müşteri tatmininin artmasına yardımcı olmaktadır.
- Yiyecek üretim sisteminin kayda geçirilmesini, sürekli gözden geçirilmesini ve iyileştirilmesini sağlamaktadır.
- Toplam kalite yönetimi ve benzer sistemler içinde gıda güvenliğinin korunması konusunda en önemli

araçlardan biridir.

Bu bağlamda Kalite Kontrol Sisteminin bütünleyici bir parçası söz konusu sistem ile ciddi bir yaklaşım sergilenmekte ve sistemin başarılı olması için (Merdol vd., 2003):

- Yönetimin önderliği ve kararlığı
- HACCP programının düzenlenmesinde uzmandan yararlanma
- Çalışanların eğitimi ve kontrolü
- Etkin bir doğrulama sisteminin kurulması gerekmektedir.

HACCP GIDA GÜVENLİK SİSTEMİNİN UYGULANMASINDA KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

Gıda güvenlik sistemleri gıda üreten bütün işletmeler için yüksek kalite standartlarına ulaşmada, kalitenin yanında tüketici sağlığının korunması ve kaynak israfının engellenmesinde başvurulacak önemli bir araçtır. Fakat her uygulama ve değişim gibi gıda güvenlik sistemlerinin kurulmasında da karşılaşılan bazı zorluklar ortaya çıkmaktadır. Gıda güvenlik sistemlerinin uygulamasında karşılaşılan zorluklar yani engeller, her sektör için farklılıklar gösterebilmektedir. Turizm işletmelerinde gıda güvenlik sistemini uygulanmasında karşılaşılan zorluk veya engelleri belirleyebilmek için yapılacak araştırmadan önce bu konuda daha önce diğer sektörlerde yapılmış araştırmaları incelemek yerinde olacaktır.

Youn ve Sneed (2002); Iowa eyaletindeki okulların yemekhane yöneticileriyle, okullarda gıda güvenliği yönetim sistemlerinin uygulanmasın önündeki engelleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, uygulamanın önündeki engellerin çalışanlar ve kaynaklar olarak iki faktör olduğunu belirlemişlerdir. Yöneticiler personel eğitiminin en büyük bireysel engel olduğunu belirtmiş ve %22'si personelin kesinlikle eğitime ihtiyacı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sonuç aynı zamanda Sneed ve White (1993), Hwang vd. (2001), ve Giampaoli vd. (2002); araştırmalarındaki sonuçlarla da benzer bir özellik göstermektedir. Ayrıca çalışmada kurumsal HACCP planı hazırlamak, zaman ve motivasyon da diğer engeller olarak tespit edilmiştir. 414 cevaplayıcı ile yapılan araştırmada yöneticilerin %70'i işletmede kurumsal bir HACCP planı olmadığını belirtmişlerdir. Ancak yöneticilerin %71'i bir gıda güvenlik sertifikasına sahiptirler. Çalışan engelleri olarak belirtilen sorunlar; çalışanların eğitime ihtiyacı olması, çalışanlarda motivasyon eksikliği, yöneticilerin daha fazla zamana ihtiyaç duyması, çalışanların gıda güvenliğini takip için daha fazla zamana ihtiyaç duyması ve gıda güvenliği için bir uzman yardımına ihtiyaç duyulmasıdır. Kaynak engelleri olarak da; gıda güvenliğini sağlamak için daha fazla paraya ihtiyaç olduğu, faaliyetlerin (okullarda yemek servisi) farklı şekilde dizaynedilmiş olması ve araç-gereç yetersizliği olduğu ortaya çıkmıştır.

Vela ve Fernandes (2003) Madrid'te yiyecek-içecek işletmelerinde HACCP sisteminin uygulanmasının önündeki engelleri araştırmak amacıyla 29 işletmede işletmeciler ve bu işletmelere HACCP sistemi için danışmanlık yapan kişilerle görüşerek yaptıkları çalışmada, HACCP sisteminin ve yol gösterici yönergelerin tam olarak anlaşılmamasının tehlike analizini zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Gillings vd. (2001)'in sonuçları doğrultusunda ortaya çıkan üç düzeyde toplam on bir potansiyel engelin nasıl algılandığı bu çalışmada bir anket aracılığıyla sorulmuştur.

Bilgi düzeyindeki sorulara işletmelerdeki cevaplayıcıların hepsi HACCP sistemini duyduklarını belirtmiş, %46'sı bilgi düzeylerinin iyi, %46'sı bilgi düzeylerinin kötü olmadığını belirtmiş ve sadece %7'si bilgi düzeylerini kötü olarak nitelendirmişlerdir. Ancak bilginin halen bir engel olduğu açıkça ortadadır çünkü bütün işletmeler sistemi uygulamak için dışarıdan yardım almaktadırlar. HACCP sistemine karşı tutumları sorulduğunda işletmelerdeki cevaplayıcıların yarısı HACCP sistemini kullanışlı ve uzun vadeli faydalarını olduğunu belirtmiş buna karşın %18'i de tamamen zaman kaybı olarak nitelendirmişlerdir. İşletmelerdeki cevaplayıcıların %43,7'si işletmenin kontrolleri kendi başına yapabileceğini, ancak daha fazla zamana ihtiyaçları olduklarını çünkü çok fazla KKN'sının, kayıt ve kontrolün olduğunu belirtmişlerdir. İşletmelerdeki cevaplayıcıların %25'i HACCP sistemini uyguladıktan sonra herhangi bir şeyin değişmeyeceğini ve bu sistemin sadece büyük işletmelerde uygulanabileceğini belirtmişlerdir. Yine işletmelerdeki cevaplayıcıların %93'ü daha güvenli gıdalar üretmek için yöntemlerini değiştireceklerini ve %75'i zorunlu olmasa bile kontrolleri yapacaklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç diğer araştırmaların tersine motivasyonun bir engel olmadığını göstermektedir. Çünkü cevaplayıcılar sistemin uzun vadede yararlı olacağını düşünmektedirler.

Roberts ve Sneed (2003), Iowa'daki bağımsız restoranlarda uygulanan önkoşul ve HACCP programlarının kapsamını ve uygulanmanın önündeki potansiyel engelleri belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında 800 işletmeye anket göndermişlerdir. Anketlerden 131'i restoran müdürleri tarafından cevaplanarak geri dönmüştür. Anketin dördüncü bölümünde uygulamanın önündeki potansiyel engeller sorulmuştur. Bölüm başında "Restoranımdaki gıda güvenliği uygulamalarını geliştirirdim, eğer .." cümlesinin devamında bulunan ifadelere ne derecede katıldıkları sorulmuştur. Faktör analizinin sonucunda ifadeler HACCP ve kaynak olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Restoran müdürleri

eğer personelini eğitecek daha fazla fırsatlarının olması, harcayacak daha fazla kaynaklarının olması, gıda güvenliği prosedürlerini uygulayacak daha fazla zamanlarının olması ve personel devir hızının düşük olması durumunda gıda güvenliği uygulamalarını daha iyi takip edebileceklerini belirtmişlerdir.

Strohbehn vd. (2004), Amerikalı Diyetisyenler Birliğine kayıtlı ve herhangi bir işletmede diyetisyen olarak çalışan kişilere anket göndererek, HACCP uygulamalarını ve gıda güvenliğini sağlamak için yapılan çalışmaların neler olduğunu belirlemek amacıyla yaptıkları bir araştırmanın sonuçları, HACCP sisteminin uygulanmasının önündeki engellerin çalışanlar, zaman ve bağlılık faktörlerinin olduğunu göstermiştir. Çalışanların yeterli bilgiye sahip olmamaları, denetlenmemeleri, gıda güvenliği konusunda daha önce eğitim almamış olmaları, yarı zamanlı çalışanlar, oryantasyon ve rehber eğitimlerin olmaması ve personel devir hızının yüksek olması çalışanlardan kaynaklanan engeller olarak belirlenmiştir.

HACCP sistemini hazırlayacak zamanın olmaması, çalışanları eğitecek zamanın olmaması, HACCP sistemini uygulayacak yeterli zamanın olmaması da zaman faktörü ile ilgi engeller olarak belirlenmiştir. Gıda güvenliğine çalışanların, orta kademe yöneticilerinin ve müdürlerin bağlı kalmaması da bağlılık faktörü ile ilgi engeller olarak belirlenmiştir. Ayrıca işletmenin bütçesinden gıda güvenliğinin sağlanması için yeteri kadar kaynak ayrılmıyor olması ve yeterli sayıda ve nitelikte personelin çalıştırılmaması da işletmeden kaynaklanan engeller olarak belirlenmiştir.

HACCP sisteminin uygulanması ve uygulamanın önündeki engelleri inceleyen araştırmalar değerlendirildikten sonra otel işletmelerinde HACCP sisteminin uygulanmasının önündeki olası engeller aşağıda belirtilmiştir:

- Zaman ile ilgili olan sorunlar:
  - Çalışanların yoğun olmalarından dolayı gıda güvenlik sistemiyle doğacak yeni uygulamalar için yeterli zamanın olmaması.
  - Yiyecek-içecek departman yöneticilerinin gıda güvenlik sistemi geliştirmeleri için yeterli zamanının olmaması.
  -
- Kamu faaliyetleri ile ilgili olan sorunlar:
  - Gıda güvenliği sistemine sahip olunması için devlet tarafından gerçek bir teşvikin olmaması
  - Gıda güvenlik sistemi kurmak için gerekli rehber kitap ve dokümanların olmaması
  - Yetkililer tarafından gıda güvenliği konusunda kontrollerin yapılmaması
- İşletme ve yönetimle ilgili olan sorunlar:
  - İşletmenin mutfağı ve depolama alanlarının gıda güvenlik sistemi kurmak için uygun tasarlanmamış olması
  - Yönetimin, gıda güvenlik sistemine sahip olmayı desteklememesi
  - Gıda güvenliği sistemi kurulmasının işletmenin öncelikleri arasında olmaması
  - Mutfak ekipmanlarının gıda güveliği sistemine sahip olmak için yetersiz olması
  - İşletmenin ve yöneticilerin gıda güvenliği sistemleri hakkında geniş bilgiye sahip olmaması
- Çalışanlar ile ilgili olan sorunlar:
  - Yiyecek-içecek departmanlarında çalışanların gıda güvenliği ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması
  - Çalışanların gıda güvenliği prosedürlerini takip etmeleri için motivasyonlarının olmaması
  - Çalışanların sayısı gıda güvenliği sistemi uygulamaları için yeterli değildir.
  - Mevsimlik çalışanların çok olması
- HACCP sisteminden kaynaklanan sorunlar:
  - HACCP sistemi ile ilgili bilgi alınabilecek Türkçe kaynakların az olması
  - HACCP sistemindeki karmaşık terimler ve kurallar uygulamayı güçleştirmektedir
  - Gıda güvenlik sistemlerinin yararlı olmaması
  - Gıda güvelik sistemi kurmak için dışarıdan uzman yardımına ihtiyaç duyulması.
  - Gıda güvenliği sistemine sahip olmak için çok fazla harcama yapmak gerekmektedir

HACCP sisteminin otel işletmelerinde uygulamasının önündeki olası engeller genel başlıklar altında değerlendirildiğinde zaman, kamu faaliyetleri, işletme ve yönetim, çalışanlar ve HACCP sisteminden kaynaklanan sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Gıda güvenliği konusu yalnızca gıda sektöründe değil, yiyecek ve içeceğin üretildiği ve tüketildiği her yerde, gerek üreticiler gerekse tüketiciler tarafından en çok dikkat edilmesi ve özen gösterilmesi gereken konulardan biridir. Ağırlaşan rekabet koşullarında avantaj elde edebilmek için gerek otel işletmeleri, gerekse bağımsız yiyecek ve içecek işletmeleri sundukları ürünler paralelinde tüketici sağlığına daha fazla önem vermeye başlamışlardır. Bu kapsamda dünya genelinde en fazla rağbet gören uygulama ise HACCP'dir.

Otel işletmelerinde HACCP sisteminin kurulması onayını verecek olan işletmecilerin HACCP sistemi hakkında geniş bilgiye sahip olmamaları yiyecek-içecek yöneticilerince sistemin önünde bir engel olarak görülmektedir. İşletmecilerin gıda güvenliği konularında daha fazla bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Bilgilendirme işletme içerisinde yöneticiler tarafından yapılabileceği gibi, bölgelerde bulunan endüstri birlikleri tarafından da yapılabilir. Örneğin ticaret ve sanayi odaları veya otelcilerin kurdukları diğer birliklerin toplantılarında gıda güvenliği konusunda uzman bir kişi, işletmecilere HACCP sisteminin önemi ve faydaları konusunda bilgi verebilir.

Bu çalışma bu alanda daha önce yapılan çalışmaların derlenmesi ve sentezlenmesi ile hazırlanmıştır. Bu nedenle çalışmanın ileride yapılacak uygulama çalışmalarına temel teşkil edebileceğine inanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bernard Van, M. (2008). AB'de Gıda Kanunlarının Gelişimi, çev. İzgü Kalkar, Gıda Güvenliği Dergisi, Eylül-Ekim, ss. 46-48.
- Bilici, S., Uyar, M., Fatih, B., Fatma, S. (2006). Besin Güvenliği, Ankara: Sinem Matbaacılık.
- Bulduk, S. (2007). Gıda ve Personel Hijyeni, 3. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara
- CAC. (Codex Alimentarius Commission) (2003). CAC/RCP 1-1969, Rev.4. Recommended International Code Of Practice General Principles Of Food Hygiene. www.codexalimentarius.net/download/ standards/23/cxp_001e.pdf Erişim: 13.02.2017
- Denizer, D. (2005). Konaklama İşletmelerinde Yiyecek ve İçecek Yönetimi, Detay Yayıncılık: Ankara
- Electrolux (2006). HACCP Mutfak Profesyonelleri İçin Gıda Güvenliği ve Hijyen El Kitabı
- Eren, R. (2008). HACCP gıda güvenlik sistemi uygulamalarının önündeki engellerin belirlenmesi ve çözüm önerileri: Alanya bölgesi 4 ve 5 yıldızlı otel işletmelerinde bir uygulama, Yüksek Lisans Tezi, T.C.Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- FDA. (Food and Drug Administration) (2004). U. S. Department Of Health and Human Services Public Health Service Food and Drug Administration 2001 Food Code (Updated April 2004) http://vm.cfsan.fda.gov/~acrobat/fcannex5.pdf. Erişim: 12.02.2017
- Giampaoli, J., Sneed, J., Cluskey, M. and Koenig, H.F. (2002). School Foodservice Directors' Attitudes And Perceived Challenges To Implementing Food Safety And HACCP Programs. ***The Journal of Child Nutrition & Management***, 26.
- Gilling,S., Taylor, E. A., Kane, K., and Taylor, J. Z. (2001). Successful Hazard Analysis Critical Control Point Implementation In The Unitedkingdom: Understanding The Barriers Through The Use Of A Behavioral Adherence Model. ***Journal of Food Protection***, 64(5), 710–715
- Girgin, K.G. (2008). HACCP sisteminin otel işletmeleri açısından değerlendirilmesi: 5 yıldızlı otel işletmelerinde bir uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hwang, J.H., Almanza, B.A., and Nelson, D.C. (2001). Factors Influencing Indiana School Foodservice Directors/Managers' Plans To Implement A Hazard Analysis Critical Control Point (HACCP) Program. ***The Journal of Child Nutrition & Management***, 25, 24-29.
- Jevšnik, M., Hlebec, V., & Raspor, P. (2008). Consumers' awareness of food safety from shopping to eating. *Food control*, *19*(8), 737-745.
- Koçak, N. (2007). ISO 22000: Gıda güvenliği yönetim sistemleri uygulama sürecinde temel adımlar. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:9, Sayı:4, 135-159.
- Plath, N. (2003). Bu İnsanlık için çok büyük bir adım Turizmde HACCP Üstünlüğü, http://gastronomi.boyut.com.tr/devam.asp?ID=790, (12.03.2016).
- Roberts, K. R. and Sneed, J. (2003). Status Of Prerequisite And HACCP Program Implementation In Iowa Restaurants. ***Food Protections Trends***, Vol: 23, No:10. 808-816.
- Röhr, A., Lüddecke, K., Drusch, S., Müller, M. J., & Alvensleben, R. V. (2005). Food quality and safety—consumer perception and public health concern. *Food control*, *16*(8), 649-655.

- Sökmen, A. (2010). Yiyecek İçecek Hizmetleri Yönetimi ve İşletmeciliği, Detay Yayıncılık: Ankara
- Strohbehn, C., Gilmore, S., Sneed, J. (2004). Food Safety Practices And HACCP Implementation: Perceptions Of Registered Dietitians And Dietary Managers. ***Journal of the American Dietetic Association***, 104, 1692-1699.
- Vela A.R. and Fernandez J.M. (2003). Barriers For The Developing And Implementation Of HACCP Plans: Results From A Spanish Regional Survey. ***Food Control***.14, 333-337.
- Wallace, C., Williams, T. (2001). A Help or A Hindrance To HACCP, ***Food Control***, 12, 235-240.
- WHO (2007). Dünya Sağlık Örgütü, Gıda Güvenliği ve Gıda Kaynaklı Hastalıklar, http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs237/en/ Erişim: 12.02.2017
- WHO (2011). Dünya Sağlık Örgütü Gıda Güvenliği, http://www.who.int/foodsafety/en/
- Youn, S. and Sneed, J. (2002). Training And Perceived Barriers To Implementing Food Safety Practices In School Foodservice. ***The Journal of Child Nutrition & Management***, Fall (02).

DİJİTAL ANLATILARIN TURİSTİK İMAJ OLUŞTURMADA GENÇLERİN ROLÜ: NAHCİVAN ÖZERK CUMHURİYETİ TURİSTİK ANLATILAR AÇISINDAN ANALİZİ

Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ*, Ph. D. Ziyad GULİYEV, Ph. D. Dilbar GULİYEVA*****

*İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğretim Üyesi, haluktanriverdi34@gmail.com
**İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Sinema TV Bölümü Doktora Öğrencisi, ziyad86@mail.ru
***İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü Doktora Öğrencisi, dilberemrayeva@yahoo.com

ÖZET

Teknolojinin gelişimi ve yeni medya araçlarının yaygın kullanımı turizm sanayisine de ciddi anlamda etki göstermiştir. Özellikle de farklı kültürel geleneklere, mimari yapılara ve mekânlara ilişkin turist görüşleri önem arz etmektedir. Bu bağlamda turistlerin gezdikleri mekânlarda kendi kimliklerini konumlandırma biçimleri, anlatılarını inşa ederken değindikleri konular önemlidir. Araştırmada turistlerin yeni medya mecralarını kullanarak kendi hikâyelerini inşa etme sürecinde kullandıkları dil, kendilerini anlatı sürecinde konumlandırma biçimleri ve hikâyelerinde değindikleri kültürel yapıları incelenmektedir. Turist kendi gezisi sırasında bu kültürel yapılara ilişkin bilgi verirken onun gelecekte turist olarak deneyimlenmek isteyenler için teşvik edici bir işlev de üstlenmektedir. Nahcivan Özerk Cumhuriyetinin Turizm sanayisinin gelişiminin daha ilk aşamalarında olması bu tür imaj inşası için olanak tanımaktadır. Bu bağlamda özellikle Türk blog yazarlarının Nahcivan'a gezilerinde mekânları sunum biçimine değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Imaj, Anlatı, Turist

THE ROLE OF YOUTH IN CREATING TOURISTIC IMAGES OF DIGITAL NARRATIVES. ANALYSIS OF THE NAKHCHIVAN AUTONOMOUS REPUBLIC IN TERMS OF TOURISTIC NARRATIVES

ABSTRACT

The development of technology and the widespread use of new media tools have also had a profound impact on the tourism industry. In particular, tourist visions of different cultural traditions, architectural constructions and places are important. In this context, the ways in which tourists place their identities in the places they visit and the subjects they touch when building their stories are important. In the study, the language used by tourists in constructing their own stories using new media circles, the way they position themselves in narrative process, and the cultural structures they are exposed to in their stories are examined. While tourists are informed about this cultural structure during their trip, it also serves as an incentive for those who want to experience as a tourist in the future. The Nakhchivan Autonomous Republic allows for the construction of this kind of image, which is the first stage of the development of the tourism industry. In this context, especially the way of presentation of places in Turkish blog writers' tours to Nakhchivan is mentioned.

Keywords: Image, Narrative, Tourist

GİRİŞ

Teknolojinin gelişimi, yeni medya araçlarının yaygın kullanımı toplumun iletişim pratiklerinin ciddi anlamda değişimine neden olmuştur. Özellikler gezgin ve seyyahların yeni medya içeriklerini kullanarak oluşturdukları içerik bu anlamda çok önemlidir. Bu annlatıların yapısı ve içeriği farklı kültürlere ilişkin bilgi verirken, bir taraftan da geleneksel anlatı yapılarına yeni yön vermektedir.

Anlatımbilimin önemli isimlerinden olan Michael Butor gezgin halini yazmakla, yazmanın ise gezgin olmakla ilişki olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda bakıldığı zaman anlatı ve seyahat arasında çok yakın bir ilişki vardır. Seyahat deneyiminin seyahat yazınına aktarımı zamanı mekânlar ve bu mekânlarda gerçekleşen deneyimler önem arz etmektedir.

Seyahat deneyimi insanlığın ilk çağlarından ortaya çıkmıştır. İnsanlar herhangi bir sebepten dolayı bir yerden başka bir yere hareket halinde olmaktadırlar. Bayraktar'a göre (2011; 85) seyahat süreci geçicidir. Seyahat edenin gittiği ve hareket halinde olduğu gibi, geri dönüşü de vardır. Aslında bu seyahat deneyiminin amacı geride bırakılan mekâna dönmektir. Eralp (1983; 29-30) seyahatle gezi arasında belirli farklılıklar olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu anlamda gezi bireyin özgür iradesi ile belirli bir yere gitmesidir ve kısa sürmektedir. Bu bağlamda Goethe'nin ifadesi çok açıklayıcıdır. 'İnsan bir yere varmak için değil, seyahat etmek için seyahat eder.' Burada da seyahat etmenin süreç içerisinde önem arzettiği görülmektedir.

Alver'in (2011;74) belirttiği gibi, bir iletişim halidir. Birey kendini başka kültürde konumlandırarak farklı pratiklere ilişkin düşünce edinmektedir. Bir zamanlar bu pratikleri seyahatnamelerle kendi kültürüne getiren bireyin bu aktarım süreci şimdi değişmiştir. Artık seyahat eden varolduğu culture ilişkin verileri anında kendi kültürüne kazandırmaktadır. Web 2.0 çağındaki olanaklar ve 'global köy' döneminde bilgi aktarımı anında gerçekleşmektedir.

Harman'a göre (2013:280) gezginler 'seyahat programlarında esnekliğe sahip olan, gittikleri yerlerde ziyaret edecekleri yerleri seçme özgürlüğünü bulunan ve gittiği destinasyonda tek bir yere bağlı kalmayıp çok sayıda kasaba ve şehri gezen gezginler olarak tanımlanabilir'. Bağımsız seyahat eden bu gezginler gittikleri coğrafyanın herkes bildiği kesimlerinden ziyade daha az bilinen ve kullanılmamış kesimlerini tercih etmekteler. Bu açıdan onlar anlatılarını yeni medya ve diğer iletişim araçlarıyla topluma, kendi kültürlerine katmaktalar. Bu tür turistler kapitalist çıkarlara karşı eylemde olur ve gittikleri kültürün kimse tarafından bilinmeyen özelliklerini deneyimlemek istemekteler.

Bennet'in gezgin ve turist arasındaki ayrıma ilişkin söyledikleri çok önemlidir (2000; 244).

> *'Turistler inisiyatif almayan ve ayrım gözetmeyen kişiler olarak algılanır. Maceraya gelmezler, hayal gücünden yoksun ve sıkıcıdırlar. Onlar için seyahat etmek tıpkı hayvan otlatmaya bezer- tur operatörünün sunduklarını mekanik bir biçimde tüketirler. Varlıkları turistik yerlerin yavanlığındadır… Bunun tam tersiyse, gezgindir. Gezgin, idrak, saygı ve zevk bakımından son derece rafine değerlere sahiptir.'*

Bu açıdan yeni medya araçlarını kullanan gezginler ürettikleri içeriklerde farklı kültürlerin bilinmeyen özelliklerini tanıtmaktalar. Araştırmada içerik analizi yaptığımız bloglarda Nahcivan gezisine ilişkin anlatılarda bireyin kendini konumlandırma biçimi, özne ve karşı kültür ilişkisi, olumlu ve olumsuzluk analizi yapılmıştır. Aynı zamanda gençler tarafından oluşturulmuş bu içeriklerin Nahcivan konulu anlatılarındaki yapısal özellikler, en çok gidilen yerler ve bu mekânlara ilişkin olumsuz düşünceler de anlatı içerisinde analiz edilecektir.

Anlatı ve Turist İlişkisi

Anlatılar belirli bir mesajın dinleyici (veya okur) iletilmesidir. Tarih boyu anlatımbilimine ilişkin farklı yaklaşımlar anlatılarının kültürel ve teknolojik olanaklarımdan etkileşimi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu anlamda Barthes (1988,51) anlatıyı şu şekilde tanımlamaktadır.

> *'Bir bildirişimin söz konusu olduğu yerdir. Anlatının bir göndereni, bir de gönderileni vardır. Bilindiği gibi dilsel bildirimde ben ve sen kesinlikle bir-birini varsayar. Aynı zamanda anlatıcısı ve dinleycisiz (veya okursuz) anlatı olamaz' (1988:51).*

Reismenn ise (2005:1) anlatı hikâyesinde belirli bir giriş, gelişme ve sonuç kısmının olmasının önemini vurgu yapar. Anlatıcı kendi hikâyesini oluştururken genelde anlatılmaya değerli gördüklerini anlatmak için seçer, düzenler ve belli bir izler iteleye anlamlı gelecek şekilde biçimlendirir. Anlatıların genelde belirli bir hikâyeyi aktarmak zorunda olduğu da bilinen olgular arasındadır. Olayları zamansal sürecine göre sıralamak, neden-sonuç ilişkisi bağlamında aktarmak

anlatıyı ilginç ve değerli kılar. Bunun içindir ki, anlatılarda belirli mantıksal ilişkinin olması şarttır.

Culler ise insanların hayatı anlamlandırmak için belirli hikâyeler uydurmak ve anlatmak zorunluluğunun olduğunu ifade eder. Onun düşüncesine göre, hayat basit bir neden sonuç mantığında değil, basit bir hikâye mantığını izlemektedir.

Seyahat ve yolculuk halinde olma durumu ise tarihin tüm dönemlerinde önemli olmuştur. Bireyin varoluşunu anlamlandırmak için devamlı seyahat halindedir. Mewshaw (2005:4-5) Seyahat anlatılarını edebiyatın önemli bir yazını olarak belirlemektedir. Onun yaklaşımına göre tarihteki tüm büyük yazarlar Aslında seyahat yazarıdır. Sanki anlatılarında oradaydım, gördüm, deneyimledim ve size anlatmak için geri geldim demektedirler.

Yeni Medya ve Seyahat Anlatısı

Binark (2007:21-22) yeni medya mecralarını radyo, sinema, gazete ve televizyon gibi geleneksel medyalardan ayıran özelliğin bilginin aynı anda aktarılabilme olanağında saklı olduğunu, hipermetinsellik ve geri dönüşüm imkânının sunumunda barındığını ifade etmektedir.

Yeni Medyanın tanıdığı olanaklar bireyin sanallık ve gerçeklik arasındaki ikilemde kaldığını göstermektedir. Bu anlamda turistler gezi deneyimlerini algoritmalar aracılığıyla kodlamakta ve sanal ortamda paylaşmaktalar. Bu yeni paylaşım süreci ve sanal uzamda olma birey için yeni bir kimliğin inşasına olanak tanımaktadır (Binark ve Löker, 2011;12). Bireyin yeni medyadaki içerikler üzerinde gezinmesi teknolojinin tanımış olduğu bazı olanaklarla ilgilidir. Bu anlamda 'dijitalleşme' (Lister, Dovey, Giddings, Grand ve Kelly, 2008;12), 'sanallık' (Binark ve Löker, 2011:12), 'yöndeşme/yakınsama' (Jenkins, 2006;16-17), 'multimedya biçimselliği' (Binark, 2007;22), kullanıcı türevli içerik ve kullanıcı tarafından yaratılan içerik (Binark ve Löker, 2011;10-11), 'hipermetinsellik' (Binark, 2007;22) yayılım (Aktaş, 2007;9-11), eşzamanlılık, bireyselleşme, etkileşimsellik gibi olgular sayesinde mümkün olmuştur.

Blog Anlatıları

Yeni medya teknolojisinin sosyal paylaşım özelliği toplumsal iletişim pratiğini ciddi anlamda değişime uğratmıştır. Bulunmaz'ın yaklaşımına göre (2013;19) '*insanların ortak bir platform içerisinde yer alarak, karşılıklı fikir ve görüş alışverişinde bulundukları'* sosyal paylaşım sitesi tanımına uygun gelmektedir.

Web 2.0. teknolojisinin sağladığı en büyük olanak medyada etkileşim imkânının sunumudur. Bu bağlamda bloglar çağımızda önemli konumdadır. Bir zamanların günlük notlarını hatırlatan bloglar 'enformasyon çağının' en olanaklı hikâye anlatma aracıdır. Bilindiği gibi günlüklerde birey yaşamış olduğu olayların önemli kısımlarının not edilmesidir. Burada da gerçekliği yansıtan bir hikâyeleme söz konusudur. Bu gelenekle yazılan günlükler bir zamanlar bireyin sadece düşünce defteri işlevi görüyordu. Günümüzde ise birey kendi başından geçenleri bir hikâye olarak topluluğu önünde anlatıyormuş gibi blog yazıları yazmaktadır. Ancak bu günlükleri sanal topluluğa sunma pratiği günlük yazmaktaki amaçtan daha farklıdır. Birey bu anlatısında hikâyesini sanal topluluğa sunarken, yeni medyanın geri dönüşüm, etkileşim, paylaşım gibi olanakları hikâyenin biçim ve içeriğini de değiştirebilir. Landa (2005) günlüklerin bireyin kimlik inşasında önemli bir yeri olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda günlükler ve günümüzdeki bloglarda seyahat gezgini için, seyyah için bir kimlik inşasıdır.

Dijital Günlükler veya diğer adıyla Bloglar bireylerin kişisel kaydının tarihini tutan, genel yapısı itibarı ile ters kronolojik bir sırayla en yeni içeriği en üstte tutan, güncellenen ve hipermetinsellik olanağı olan web sitelerdir (Bronş ve Jacobs, 2006;2-3).ü

Blog yazma geleneği ilk defa olarak Dave Winner'in 1996 yılında oluşturduğu bir uygulama ile başlamıştır. Hookway (2008;107) belirtmektedir ki, 'weblog' kelimesini ilk defa Robot Wisdom sayfasını yöneten Jorn Barger kullanılmıştır. Anlamı 'Çevrimiçi seyir defteri' demektir. Weblog kelimesini ise blog olarak kullanan 1999 yılında Peter Mesholz olmuştu (Hookway, 2008;107).

Seyyah/Gezgin Blog Anlatıları

Seyahat bloglarının diğer bloglardan farkı sadece ana temaların seyahat olmasıdır. Seyahat anlatılarının yeni medya üzerinden aktarımı aşamasında blogların çok önemli işlevi vardır. Bloglar gezginlerin yakınları ile devamlı iletişim halinde olması gibi, fiziksel ve sanal mekânlar arasında hareketin devamlılığını sağlamaktadır (Molz ve Paris, 2015;173-176). Seyahat bloglarının oluşturulmasının diğer nedeni ise bireyin gidilen ve deneyimlenen mekâna ilişkin

düşüncelerini aktarmaktır. Burada önemli neden bireyin kendini anlatırken kurmak istediği yeni kimlik inşasına ilişkindir (Bosangit, Dulnuan ve Mena, 2012; 212-214).

Seyahat blogları bireyin kendi deneyimini aktarımını oluşturan hikâyelerle sınırlı olmamaktadır. Aynı zamanda bloglardaki anlatılan mekânlara ilişkin başka gezgin, turist, seyyah için ön bilgi niteliği taşımaktadır. Bu blog anlatıları turizm sanayisi içerisinde mekân pazarlama amacı güden kurum ve kuruluşlar için de yararlıdır. Gerçek deneyimlerin aktarıldığı blog yazısını analiz ederek hakkında konuşulan mekân sahibi eksik ve artı yönlerini daha net bir biçimde görebilir. Schmallegger ve Garson (2007;100) gezgin ve turistlerin seyahat edecekleri mekâna ilişkin güvenli bilgi almak için başvurdukları ilk kaynak seyahat bloglarıdır.

Blogların bir benlik sunumu aracı olduğunu da belirtmek gerekir. Bloglardaki ilk cümle, blog ismi, sunulan metnin içeriği, fotoğrafların içeriği burada önemlidir. Genelde 'flanör gezgin' olan bireylerin blog anlatılarındaki 'storyteller' (hikâye anlatan), 'rotasız seyyah', 'biz evde yokuz' gibi isimler kullanılmaktadır. Bu tür isimler de kendi içerisinde aslında blog yazarının kimliğine ilişkin çok önemli bilgi niteliği taşımaktadır. Blog yazarları bu anlamda istediğini gösterme ve istemediğini göstermeme olanaklarına sahiptirler. Bu olgu ona kendi kimliğini istediği biçimde sunma imkânı vermektedir. Burada 'özne' kendisinin karşı taraftan yaşanmasını nasıl olmasını istiyorsa, iletecegi mesajın içeriğini de o şekilde oluşturmaktadır. Bu anlamda seçilen sözcük, cümle, anlatı tarzı, fotoğraf ve video bu amaca hizmet etmektedir.

'NAHÇİVAN' GEZİSİNE İLİŞKİN BLOG ANLATILARININ ANALİZİ

Araştırmada blogosfer evrenindeki tüm bloglar değerlendirmeye dâhil edilmiştir. Yalnız araştırmanın bir makale boyutundaki veri analizi dikkate alınarak burada örnekleme dâhile dilmek için bloglara bazı sınırlamalar getirilmiştir. İlk önce, seyahat konulu ve Türkçe yazılmış bloglar seçilmiş ve onla içerisinde de Nahcivan gezisi olan ve bunu blog yazısında paylaşan bloglar seçilmiştir. Genelde bu tür gezginlerin ve konumuzun da odak noktasını genç kesim olduğunu dikkate alarak daha çok genç gezginlerin Nahcivan gezileri analiz edilmiştir. Bunun sonucu olarak örneklemde toplam 3 blog dâhil edilmiş ve onların sadece Nahcivan'la ilgili olan gezileri incelenmeye alınmıştır. Araştırmanın ampirik kısmında daha çok gençlerin Nahcivan'a ilişkin yaklaşımı, onu konumlandırılış biçimleri analiz edecektir. Aynı zamanda bu blog yazılarında kullanılan resimler Nahcivan imgesini hangi boyutta yansıtmaktadır. Metinlerin içerik analizi zamanı ise daha çok anlatıcının neye vurgu yaptığı analiz edilecektir. Bununla birlikte araştırmanın bir diğer konu ise Bu blogların Nahcivan Turizmi için hangi olanakları olduğuna ilişkindir.

Araştırmada toplam 3 blog analiz edilmiştir. Örneklem için seçilen bloglarda genellikle bazı sınırlayıcı veriler uygulanmıştır. Araştırmada sadece 2018 yılı içerisinde Nahcivan gezisi düzenleyen, Türk gezgin olan, blog yazarları örnekleme dâhil edilmiştir. Bu bağlamda Tablo 1'deki veriler incelenmek için uygun bulunmuştur.

Tablo 1. Nahcivan Gezisine ilişkin blog yazıları olan blogların Örneklem Listesi

	Web Adresi	Adı	Yazının Yayınlanma Tarihi	Yazarın İsmi
1.	www.beyefendigibi.com	Nahcivan Gezi Notları	10 Ocak 2018	Aykut Âdem Dinç
2	www.hadigez.com	Nahcivan Gezi rehberi- Nahcivan'a dair her şey	2 Nisan 2018	Fatih Kibar
3	www.gezginingözündenblog.wordpress.com	Azerbaycan Nahcivan Gezi rehberi	8 Şubat 2018	Gezginin Gözünden

Bu anlamda 2018 yılı için Nahcivan'a ilişkin sadece 3 blog yazısı bulunmuştur. Yazıların içerik analizi yapılarak Nahcivan'la ilgili düşünce, yaklaşım ve genel algı birkaç genel başlık altında toparlanmıştır. Araştırmada kategorize edilen başlıkla şu şekilde kategorize edilmiştir; Ulaşım imkânları, Gezilmeli/Görülmeli Yerle İlişkin Bilgiler, Yerel Halkla İlgili yaklaşımları.

Ulaşım İmkânları

Araştırma kapsamında yer alan 'Nahcivan Gezi Rehberi: Nahcivan Hakkında Her şey', 'Nahcivan Gezi Notları', 'Azerbaycan/Nahcivan Gezi Rehberi' başlıklı makaledeki ulaşımla ilgili notlar incelenmiştir. Turistik faaliyetlerin genel yapısı bir yolculuk sürecidir. Gezginlerin ziyaret edecekleri, deneyimleyecekleri mekâna ulaşımın daha kolay ve hızlı bir biçimde sağlanması önemlidir. Bu anlamda gezginlerin aşağıdaki Tablo 2'de yer alan notları açıklayıcı nitelik taşımaktadır.

Tablo 2. Nahcivan'a Ulaşım İmkânları Notları

SİTE/MAKALE İSMİ	ULAŞIMA İLİŞKİN YORUMLAR
Nahcivan Gezi Rehberi-Nahcivan Hakkında Her Şey www.hadigez.com	*İlk olarak yapmanız gereken rutin yurtdışı çıkış işlemleri olacaktır. 15,00 TL karşılığında ne yazık ki yurtdışı çıkış harç pulu almak zorundasınız. Pasaportunuza yapıştırdığınız pul ile sıraya geçiyorsunuz. Burada polis kontrolünden geçiyor ve Türkiye'den çıkışınızı onaylar damga ile pasaportunuza işlem yapılıyor. Daha sonra Nahcivan tarafında bulunan* ***Sederek Sınır Kapısı****'na dilerseniz Aras Nehri'ni şöyle bir selamlayarak Hasret (Ümit) Köprüsü üzerinden geçip Nahcivan Gümrük Binası'na yürüyebilir ya da Türkiye tarafında yapılan pasaport işlemleriniz sonrası sizi bekleyen otobüsünüze binerek karşı tarafa geçebilirsiniz. Nahcivan'a hoş geldiniz. Burada Nahcivan'ın bizden vize aldığını öğreniyorum. Seyahate çıkmadan önce yapmış olduğum araştırmalar bu yönde değildi. Vize memuru size gerek olmadan kimlik bilgilerinizi söylemeniz doğrultusunda vize formunu dolduruyor. Vize için fotoğrafa gerek duyulmuyor. Doldurulan form sonrası vize ücreti olan 13$ ödeme gerçekleştiriyorsunuz ve sonrasında 60 günlük vizeniz pasaportunuzun boş bir sayfasına yapıştırılıyor. Aldığınız vize sonrası pasaport kontrol sırasına geçiyor ve polis memuru tarafından işlemleriniz yapılıyor. İşlem esnasında Türk pasaportuna sahip olduğumu gören polis memuru samimi bir tebessümle hoş geldiniz diyor. Nakhchivan gezi planınızı yaparken* ***Nahcivan vizesi*** *olduğunu da unutmayın!*
Nahcivan Gezi Notları http://beyefendigibi.com/nahcivan-gezi-notlari/	*Bildiğim kadarı ile Nahcivan'a Türkiye'de direkt olarak uçuş yok. Ya İstanbul'da otobüse bineceksiniz ya da Iğdır'dan otobüs ile Nahcivan'a gideceksiniz. Ben Iğdır'dan gitmiştim ve Iğdır Nahcivan otobüs fiyatı 20 lira idi. Yolculuk yaklaşık 3-4 saat sürüyor. Iğdır-Nahcivan arası otobüsler günün belli saatlerinde mevcut. Nahcivan sınır kapısı, Dilucu Sınır Kapısı olarak adlandırılıyor. Buradan geçerken bir de çıkış pulu almanız gerek. 15 lira.* *Nahcivan, Azerbaycan'a bağlı bir özerk bölge fakat Azerbaycan ile toprak bütünlüğü yok. Yani Nahcivan'a gitmek için Azerbaycan Konsolosluğuna gidip vize almalısınız. Ücretsiz alabileceğiniz bu vizede genelde tek giriş hakkı veriliyor. Eğer ki Nahcivan üzerinden Azerbaycan'a gidecekseniz muti girişli vize talep edin. Çünkü dedim ya Nahcivan'ın Azerbaycan ile toprak bütünlüğü yok diye. İran üzerinden girmek durumunda kalacaksınız ve Azerbaycan'da çıkış yapıyor gibi görüneceksiniz.*
Azerbaycan Nahcivan Gezi Rehberi https://gezginingozundenblog.wordpress.com/2018/02/08/azerbeycan-nahcivan-gezi-rehberi/	*Öncelikle Azerbaycan in başkenti Bakü ye İstanbul'dan direk uçuşlar olsa da eğer kampanyaları yakalayamazsanız biraz pahalı olabiliyor. Çeşitli uçak bileti uygulamaları ile biletlere bakabilirsiniz. Biz ilk önce yeni açılan Kars Gürcistan Azerbaycan rotasındaki tren ile gidecektik fakat daha yolcu taşımaya başlamadığından dolayı Iğdır'dan otobüsler ile Azerbaycan in özerk Cumhuriyeti olan Nahcivan'a biletlerimizi aldık (10 TL). Iğdır merkezden Dilucu sınır kapısı 70 km ve kapıya vardığınız da zaten sizi yönlendiriyorlar. Ilık olarak Türk gümrüğünden 15 TL karşılığında pulunuzu aldıktan sonra eğer bizim gibi vize de almadıysanız Nahcivan gümrüğünden 5 dakikalık bir işlem ile 12,5$ karşılığında hızlıca vizenizi alabilirsiniz.*

Yukarıdaki notların genel bir çerçeveden okuyunca, aslında durum daha net bir biçimde görülmektedir. '*Iğdır'dan otobüsler ile Azerbaycan in özerk Cumhuriyeti olan Nahcivan'a biletlerimizi aldık (10 TL)*', '*. Ben Iğdır'dan gitmiştim ve Iğdır Nahcivan otobüs fiyatı 20 lira idi.*', diye not edilmektedir. Aslında ulaşıma ilişkin bu kadar net bir fiyat verilmesi seyahat edecek olan turistin, gezginin bütçe hesabını yapmasını daha da kolaylaştırmaktadır. Sınır geçitlerindeki memnuniyet ve hizmet kalitesinin hangi düzeyde olduğunu belirlemek, zaman kaybına, saatlerle sınırlarda beklemek ve tüm seyyahtın bir hüsran olmasının karşısını almaktadır. Bireysel olarak, hiçbir tur operatörüne bağlı olmadan kendi rotasını belirleyerek hareket eden turistler için bu detaylar çok önemlidir. Birkaç blogdaki notlar sınırda ne kadar kolay bir işlem yapıldığını göstermektedir. '*Nahcivan gümrüğünden 5 dakikalık bir işlem ile 12,5$ karşılığında hızlıca vizenizi alabilirsiniz.*', '*Vize için fotoğrafa gerek duyulmuyor. Doldurulan form sonrası vize ücreti olan 13$ ödeme gerçekleştiriyorsunuz ve sonrasında 60 günlük vizeniz pasaportunuzun boş bir sayfasına yapıştırılıyor. Aldığınız vize sonrası pasaport kontrol sırasına geçiyor ve polis memuru tarafından işlemleriniz yapılıyor. İşlem esnasında Türk pasaportuna sahip olduğumu gören polis memuru samimi bir tebessümle hoş geldiniz diyor,*' notlarına dikkat etmek gerekir. Bu söylemlerdeki '5 dakikalık bir işlem', '*polis memuru samimi bir tebessümle hoş geldiniz diyor*' ifadeleri de oradaki memur yolcu ilişkisini betimler niteliktedir. Bu da kuşkusuz Nahcivan gibi turistik olanaklarını tam sunamamış ve yeni gelişmekte olan destinasyonlar için önemli bir imaj ve prestij getirisidir.

Nahcivan'da Konaklama İmkânları

Turistik mekanların gelişimi ve daha çok karlılık elde edilmesi için destinasyonda konaklama imkanlarının kapsamlı olması önkoşuldur. Keza turist, gezgin güvenli, sıcak ve temiz bir mekânda konaklamayı tercih etmektedir. Bazı alternatif konaklama olanağı sunulması da söz konusudur. Ancak genelde otelcilik sektörünün, bireysel evlerin günü birlik kirası ve turistlerin güvenli bri yerde kamp kurarak kalması geleneği yaygındır. Onun için de kendi ülkesinin turistik sanayisini geliştirmek isteyen yerel yönetimlerin ilk yapmak istedikleri şey otelcilik sektörünü geliştirmektir. Ancak araştırmamız kapsamında Nahcivan'ın mevcut durumuna ilişkin istatiksel veriler, yatak sayısı, otellerin tasnif sınıfı ve işletme türünü analiz etmekten ziyade müşteri perspektifini incelemek daha verimli olacaktır. Memnuniyetin hangi düzeyde olması, bunu yeni medya aracığıyla yayılması önemlidir. Çünkü turistler genelde seyahat edecekleri yerlere ilişkin ön bilgiyi ve daha güvenilir detayları sadece bireysel olarak daha önceden deneyimlenmiş ve tecrübe edinilmiş görüşlere göre inşa etmekteler. Bu anlamda örneklem boyutuna dâhil olan bloglarındaki yazılarda konaklamaya ilişkin söylemlerin analizi aşağıdaki Tablo3'de sunulmaktadır.

Tablo 3. Nahcivan'da konaklama İmkânları

Site/Makale İsmi	Konaklama İşletmelerine İlişkin Yorumlar
Nahcivan Gezi Rehberi-Nahcivan Hakkında Her Şey www.hadigez.com	*Avtovağzal (otobüs terminali) yanında yer alan otel gecelik 15 Manat istemektedir. Ayrıca şehir merkezi, Dede Korkut meydanında yer alan Tebriz otel ise buranın yeni inşa edilmiş lüks bir otelidir. Otel 13 katlı olup, 5 yıldızlıdır. Grand Nahcivan ve Gençlik Ticaret Merkezi Oteli ise şehrin bir başka konaklama yerleridir. Nahcivan gezi planınızı bütçenize uygun Nahçıvan otelleri ile şekillendirebilirsiniz.*
Nahcivan Gezi Notları http://beyefendigibi.com/nahcivan-gezi-notlari/	***Nahçıvan otel fiyatları*** *standart ama pazarlık mutlaka yapın. Bana kalırsa en iyi otel alternatifiniz otobüs durağının hemen bitişiğindeki otel olacaktır. 3 kişi için toplam 100 lira ödemiştik ve oldukça temiz ve konforluydu. Çalışanlar da çok iyiydi. İçki ve yemek de otelde ucuz fiyata satılıyor*
Azerbaycan Nahcivan Gezi Rehberi https://gezginingozundenblog.wordpress.com/2018/02/08/azerbeycan-nahcivan-gezi-rehberi/	*Konaklama Yapılmamış*

Gezin/turistlerin Nahcivan'da konaklamaya ilişkin yaklaşımları genel olarak olumlu yönde görülmektedir. '*oldukça temiz ve konforluydu. Çalışanlar da çok iyiydi. İçki ve yemek de otelde ucuz fiyata satılıyor*' yorumu personel ve konaklama işletmesi içerisindeki Kişi Örgüt Uyumunun düzeyini belirler niteliktedir. Fiyatların ise kaliteye göre uygunluğu müşteri memnuniyetini sağlayan önemli etmenlerdendir.

Gezilmeli/Görülmeli Yerlere İlişkin Bilgiler

Nahcivan tarihi ve kültürel yapısı, doğal kaynakları, doğası, fauna ve florası ile her zaman ilgi çekmiştir. Sovyetlerden sonraki dönemde ise yapılmış turizm yatırımları bölgenin bu sektörde talep gören bir mekân olması için olanaklar sunmuştur. Bunun içinde müzelerin, açık sema sergilerinin, mimari yapıların ve doğal manzaraların turistik bir meta niteliği taşıması önemlidir. Gezgin/turistlerin bu bağlamda notları ve yerinde deneyimledikleri şehir gezisi analiz açısından önemli bilgiler sunmaktadır. Tablo 4'de blog yazarlarının yorumları şu şekilde ifade edilmektedir.

Tablo 4. Nahcivan'da Gezilmeli/Görülmeli Yerlere İlişkin Bilgiler

Site/Makale İsmi	Gezilmeli/Görülmeli Yerlere İlişkin Bilgiler
Nahcivan Gezi Rehberi-Nahcivan hakkında her şey www.hadigez.com	*Nahçıvan oldukça bakımlı, geniş caddeleri, müzeleri, tiyatro merkezleri ve sıcacık insanları ile kültürümüze yakın bir ülke. Merkezde yer alan devlet binaları oldukça lüks ve gösterişli bir mimariye sahip.*
Nahcivan Gezi Notları http://beyefendigibi.com/nahcivan-gezi-notlari/	*Nahçıvan'da gezilecek gerçekten birçok yer var. Benim beklentilerimi fazlası ile karşıladı. Sovyet, İran ve Azerbaycan mimarisi binalara olabildiğince zuhur etmiş. Özellikle devlet binaları şahane. (...) Başlıca gezilecek yerler arasında, Bayrak Meydanı, Haydar Aliyev Müzesi, Halı Müzesi, Hansaray(ki benim favorim burası), Hz. Zehra Mescidi ve Devlet Tiyatrosu yer alıyor. (...) Birde sokakların aşırı temiz, dükkan tabelalarının tek tip olduğunu ve çok beğendiğimi söylemem lazım.*

Azerbaycan Nahcivan Gezi Rehberi https://gezginingozundenblog.wordpress.com/2018/02/08/azerbeycan-nahcivan-gezi-rehberi/	*Nahcivan'a vardığımız da geniş kaldırımlar ve çift şerit tertemiz şehir içi sokakları müthiş derece görsel güzelliğe sahip binalar bizi şaşkınlığa uğratmıştı. (...) şehirde Avrupa da bile göremeyeceğiniz manzarayı görmek bizi şaşırtmıştı. Yaya geçitlerinin bir çoğunda ışık olmamasına rağmen her zaman yol hakkının yayalar da olduğunu öğrendiğimiz de şaşkınlığımız bir kat daha artmıştı. Yaya geçitine ayağınızı attığınız anda bütün trafik duruyor ve siz geçiyorsunuz. Şehir etrafındaki karlı dağlar ile kışın bir ayrı güzel görünüyor.*

Gezgin/turistlerin Nahcivan'daki mimari yapıları ve şehri çok beğendiklerini ifade eden yorumları ilgi çekicidir. Genelde şehrin niteliğine ilişkin düşüncelerini paylaşırken şu şekilde bir ifade ile karşılaşılmaktadır. Örnekleme dahil olan her üç blog yazarlarının ortak ifade ettiği söylem ise şehrin temiz ve Avrupa'da bile olmayan bir manzara ile karılaştıkları yönündedir. '*oldukça bakımlı, geniş caddeleri, müzeleri, tiyatro merkezleri*', '*Birde sokakların aşırı temiz, dükkân tabelalarının tek tip olduğunu ve çok beğendiğimi söylemem lazım*', '*tertemiz şehir içi sokakları müthiş derece görsel güzelliğe sahip binalar bizi şaşkınlığa uğratmıştı. (...) şehirde Avrupa da bile göremeyeceğiniz manzarayı görmek bizi şaşırtmıştı*' gibi söylemler düşüncelerimizi açıklar niteliktedir. Bu da aslında yerel yönetimlerin şehrin temizliğine ve turistler için sağlanan olanaklara çok dikkatlı bir biçimde yaklaşıldığının göstergesidir.

Yerel Halkla İlgili Yaklaşımları

Turizm sanayisi aslında sadece bir mimari yapının ve konaklama işletmesinin hizmete sunumu ile kısıtlı değildir. Gezgin/turistler geldikleri ülkenin kültürel hayatına gündelik yaşam pratiklerine, eğlence ve dini inançlarına da katılmak isterler. Turistler için gidecekleri yerde sıcak karşılanmaları ve dışlanmadan, bir misafir gibi ağırlanmaları en önemli faktörlerdendir. Bu bağlamda konuya yaklaşıldığı zaman yerel kültürün daha çok turistik bir meta olarak sunulması, turizm sanayisinin arketipini oluşturduğunu göstermektedir. Gelenler geldikleri ülkeni insanı ile konuşmak, bilmedikleri ve ilginç olan yerlere, geleneklere bakmak, farklı bir perspektif edinmek istemekteler. Bu anlamda konuya yaklaşıldığı zaman Nahcivan'a gelen turistlerin blog yazılarındaki düşünceleri daha çok değer kazanmaktadır. Şöyle ki örneklem dâhilinde incelediğimiz üç blog yazarının yerel halkla ilgili düşünceleri tablo 5'de çok net bir biçimde görülmektedir.

Tablo 5. Yerel Halkla İlgili Yaklaşımlar.

Site/Makale İsmi	**Yerel Halkla İlgili Yaklaşımlar**
Nahcivan Gezi Rehberi-Nahcivan hakkında her şey www.hadigez.com	*Yerel insanların arasına karışmaktan çok mutlu oluyorum. Türkçe konuşmakta herhangi bir sıkıntı yaşamayacaksınız. Ancak lehçe farklılıkları bulunmakta. Nahçıvan seyahatimde dil konusunda hiç sıkıntı çekmedim. Kolay bir şekilde yerel insanların arasına karıştım, kaynaştım ve sohbetler ettim.* *Türk olduğumu öğrenen insanların yüzlerini bir gülümseme hali alıyor ve bir şeyler ikram etmek istiyorlar. Şehir merkezinde yer alan Tiyatro Binası'nı gözlemlerken birkaç genç kişiler görüyorum. Yanlarına giderek selam veriyor ve ayaküstü biraz sohbet ediyoruz. Türk olduğumu öğrendiklerine ise sohbeti çayhaneye taşıyoruz. Kendileri davet ediyor ve bir şeyler ikram etmek istediklerini söylüyorlar. Nitekim yakın bir çayhaneye gidiyor ve çaylarımızı söylüyoruz.*
Nahcivan Gezi Notları http://beyefendigibi.com/nahcivan-gezi-notlari/	---
Azerbaycan Nahcivan Gezi Rehberi https://gezginingozundenblog.wordpress.com/2018/02/08/azerbeycan-nahcivan-gezi-rehberi/	*Tabi fiyatlar bu durumda iken peki insanlar ve gelirleri iş durumları nedir diye merak ettim ve her zamanki gibi yerel insanlardan durumun şehirin parlaklığı gibi olmadığını öğrendim. Öğretmen ve emekli maaşının ortalama 150-180 Manat (300-400 tl) olduğu ülkede nasıl hayatlarını sürdüklerini sordum hemen ve etrafına dönüp bir bakti ve fazla bir şey söylemesine gerek yoktu aslında. Gözlemlediğim kadarı ile aile de bireylerin hepsi aynı evde kalıyor ve hepsi çalışarak ancak geçimlerini sağlayabiliyorlar. Daha bu konuda yazacak çok şeyim olsa da yazının uzamaması için kısa keseceğim.*

Turist izlenimi genelde insanların sıcakkanlı olduğuna ilişindir. İnsanların gelir düzeyinin düşük olması, işsizlik gibi sorunlar da vardır. Bölgedeki başka ülkelerden Nahcivan'a seyahat eden turistler genelde gece eğlencesi, ucuz içki ve başka nedenlerden dolayı gelmekteler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Nahcivan Özerk Cumhuriyeti Turizm sanayisi için olan olanaklar dikkate alındığı zaman blog yazıları arasında belirli bir kısıtlığın olduğu tespit edilmiştir. Genelde buraya seyahat eden insanların Nahcivan üzerinden Bakü'ye veya İran'a gittikleri görülmektedir. Aynı zamanda turistler sadece şehir merkezini gezmekte ve farklı il ve ilçelerdeki turistik mekânları deneyimlememekteler. Oysaki Nahcivan 'Ashabi Kef', 'Tuz dağı' ve başka yüzlerce mimari, tarihi ve mitolojik, dini yapıtların bulunduğu bir bölge. Bunun da nedeni turistik mekânların yeterince markalaşmadığı, sunumunun daha ilgi çekici boyutta olmadığı yönündedir. Mevcut turistlerin gelirken buradan ikinci bir destinasyona doğru hareketini belirli düzeyde kısıtlamak için olanaklar sunulabilir. Bu da gelen turistlerin farklı il ve ilçelerdeki turistik mekânlarla ilgili bilgisinin fazla olmasına yardımcı olmakla inşa edilebilir.

Turist gezginlerin kısa süre deneyimledikleri Nahcivan imajı olumlu yöndedir. Şehrin içindeki temizlik ve güvenlik olanaklarının üst düzeyde olması yerel yönetimlerin ciddi anlamda faaliyet gösterdiğinin belirtisidir. Ancak turistik bir atraksiyon, daha renkli bir gezi ve farklı faaliyetlerle burada uzun süre kalmak için teşvik edici değildir. Onun da belirtilmesi gerekir ki, turistler yerel halkın kültürüne daha yakın olmak, insanlarla daha çok kaynaşmak istemekteler. Belki de ilk aşamada büyük bir turist ilgisi çekmek için gelen turistlere yönelik ilçelere ücretsiz ulaşım, ücretsiz olarak bilgilendirici broşür ve kitapların, haritaların paylanması ilgi çekici olabilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, C. (2007). Yeni medyanın geleneksel medya ile karşılaştırılması. G. Erol (Der.). *Medya üzerine çalışmalar* içinde. İstanbul: Beta.
- Alver, K. (2011). Tebdil-i mekân: Seyahatin anlamı üzerine. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Gezi Özel Sayısı, 15*(174/175/176), 74-76.
- Barthes, R. (1988). *Anlatıların yapısal çözümlemesine giriş*. (M. Rifat & S. Rifat, Çev.). İstanbul: Gerçek.
- Bayraktar, O. (2011). Yolun öğrettikleri. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Gezi Özel Sayısı, 15*(174/175/176), 85-87.
- Bennett, A. (2013). *Kültür ve gündelik hayat*. (N. Tokdoğan, B. Şenel & U. Y. Kara, Çev.). Ankara: Phoenix.
- Binark, M. & Löker, K. (2011). *Sivil toplum örgütleri için bilişim rehberi*. Ankara: STGM.
- Binark, M. (2007). Yeni medya çalışmalarında yeni sorular ve yöntem sorunu. M. Binark (Der.). *Yeni medya çalışmaları* içinde (ss. 21-44). Ankara: Dipnot.
- Bosangit, C., Dulnuan, J. & Mean, M. (2012). Using travel blogs to examine the postconsumption behavior of tourists. *Journal of Vacation Marketing, 18*(3), 207-219. doi: 10.1177/1356766712449367.
- Bulunmaz, B. (2013). Postmodern dünyanın gerçeküstü mekânları: Sosyal paylaşım siteleri. C. Bilgili & G. Şener (Der.), *Sosyal medya ve ağ toplumu-1: Kitle iletişiminde yaşanan değişimler* içinde (ss. 13-37). İstanbul: Reklam Yaratıcıları Derneği.
- Butor, M. (2001). Travel and writings. S. L. Roberson (Der.). *Defining Travel: Diverse Versions* içinde (ss. 69- 87). Jackson: University of Mississippi.
- Culler, J. (1997). *Yazın kuramı*. (H. Gür, Çev.). Ankara: Dost.
- Eralp, Z. (1983). *Genel Turizm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu.
- Harman, S. (2013). Bağımsız seyahat eden yerli gezginlerin profili ve seyahat alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8*(6), 279-297. http://turkishstudies.net/Makaleler/1205964559_18HarmanSerhat-sos-279-297.pdf.
- Hookway, N. (2008). 'Entering the blogosphere': Some strategies for using blogs in social research. *Qualitative Research 8*(1), 91-113. doi: 10.1177/1468794107085298.
- Landa, J. A. G. (2005). *Review of Viviane Serfaty's "the mirror and the veil: an overview of American online diaries and blogs"*. doi: 10.2139/ssrn.1026846.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I. & Kelly, K. (2009). *New media: A critical introduction* (2 nci baskı). Londra: Routledge.
- Mewshaw, M. (2005). Travel, travel writing, and the literature of travel. *South Central Review, 22*(2), 2-10. http://www.jstor.org/stable/40039867.
- Molz, J. G. & Paris, C. M. (2015). The social affordances of flashpacking: Exploring the mobility nexus of travel and communication. *Mobilities, 10*(2), 173-192. http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17450101.2013.
- Riessman, C. K. (2005). Narrative analysis. N. Kelly, C.Horrocks, K. Milnes, B. Roberts, D. Robinson (Der.). *Narrative, memory & everyday life* içinde (ss. 1-7). University of Huddersfield: Huddersfield
- Schmallegger, D. & Carson, D. (2007). Blogs in tourism: changing approches to information exchange. *Journal of Vacation Marketing, 14*(2), 99-110. http://jvm.sagepub.com/content/14/2/99.full.pdf+html

GENÇLİK TURİZMİNİN KÜRESEL DÜZEYDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araş. Gör. Aziza SYZDYKOVA*, Dr. Öğr. Üy. Aktolkin ABUBAKİROVA, Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNGÖL*****

*Ahmet Yesevi Üniversitesi, azizayesevi@gmail.com
**Ahmet Yesevi Üniversitesi, aktolkin.abubakirova @ayu.edu.kz
***Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, zbingol@mu.edu.tr

ÖZET

Turizm şüphesiz dünyanın en büyük sektörlerinden biri konumundadır ve turistik faaliyetler bütün dünyada artan bir trend ile gelişimini sürdürmektedir. Bu gelişime en önemli katkıyı sağlayan turizm türlerinden birisi, bulunduğu destinasyona önemli ekonomik ve sosyal anlamda büyük değer katan gençlik turizmi faaliyetleridir. 2015 yılı sonu itibariyle uluslararası seyahatlerin %23'ünü 15-29 yaş aralığındaki bireyler tarafından gerçekleşmiştir. Uluslararası gençlik turizmi hareketlerinin büyüklüğü ise 286 milyar dolardır. Bu çalışmanın amacı, gençlik turizm pazarının dinamiklerini küresel düzeyde, uluslararası gençlik seyahatlerinin varış noktalarını, gençlik konaklama birimlerini ve genç turistlerin davranış alışkanlıklarını göz önünde bulundurarak, stratejide bir başlangıç noktası olarak değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Gençlik Turizmi, Pazar Dinamiği, Turistik Tercihler

ABSTRACT

Tourism certainly is one of the world's largest industry and the development of tourist activities continues with a rising trend in the whole world. One of the types of tourism that provides the most important contribution is the youth tourism activities that add significant value to the destination in a significant economic and social sense. By the end of 2015, 23% of international travels were made by individuals aged 15-29 years. The size of international youth tourism movements is 286 billion dollars.

The aim of this study is to assess the dynamics of the youth tourism market as a starting point in the strategy, taking into consideration the international destinations of youth travel, youth accommodation and the behavioral habits of young tourists on a global level.

Keywords: Tourism, Youth Tourism, Market Dynamics, Tourist Preferences

GİRİŞ

Turizm şüphesiz dünyanın en büyük sektörlerinden biri konumundadır. Uluslararası turizm dünya toplam GSYİH'nın %10'unu, hizmet ihracatının ise %30'unu oluşturmaktadır (UNWTO, 2016). Günümüzde çeşitli sebeplerle, kişilerin turizme katılma oranları artış göstermektedir. Dünya Turizm Örgütü verilerine bakıldığında her sene bir önceki seneye oranla daha çok turistin seyahat etmekte olduğu görülmektedir. Uluslararası turist sayısı 2015 yılında 1,2 milyar kişiye, uluslararası turizm gelirleri ise 1 trilyon 436,9 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Uluslararası seyahatlerin %23'ünü 15-29 yaş aralığındaki bireyler gerçekleşmiştir (UNWTO, 2016: 10).(https://www.wysetc.org)

Gençlik turizmi; 15 - 29 yaş aralığındaki bireylerin katıldığı turistik faaliyetlerdir (Horak ve Weber, 2000). Gençlik turizmi günümüzde en hızlı büyüyen ve gelecek vadeden turistik hareketlerden birini oluşturmaktadır (Prayag ve Hosany, 2014). Turizm planlamasında ve politikalarının belirlenmesinde değişik turizm türlerinin olduğunu ve bu faaliyetlere katılacak turistlerin farklı motivasyon araçlarına ihtiyaç duyduklarını bilmek, ülkelerin turizm sektöründe başarılı olmasında temel unsurlardır. Bu bağlamda, gençlik turizmi turizmin tüm yıla yayılması ve daha az bir ekonomik yatırım gerektirmesi açısından ülkelerin üzerinde durması gereken önemli bir alternatif turizm çeşidi olarak önem arz etmektedir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 163).

Bu nedenle, bu çalışmanın amacı gençlerin seyahatleri, gençlik konaklama birimleri ve genç turistlerin davranış alışkanlıkları göz önünde bulundurularak, gençlik seyahat pazarının dinamiklerini küresel düzeyde analiz etmektir. Bu çalışma, araştırmacılara, turizm şirketlerine ve pazarlamacılara, gençlik turizmi pazarının 10 yıllık evrimi hakkında bir fikir vermektedir ve bu alanın daha da gelişmesine katkıda bulunabilecek politika ve stratejilerin geliştirilmesinde bir başlangıç noktası olması düşünülmektedir.

DÜNYA ÜLKELERİNİN DEMOGRAFİK YAPISI VE GENÇLİK TURİZMİ

Literatür incelendiğinde, gençlik turizminin hangi yaş aralığını kapsadığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır (Carr, 1998: 312; Labben ve Johnson, 2004: 26). Carr (1998: 312)'ın yaptığı araştırmada çeşitli yazarlar tarafından gençlik turizmine ait yaşaralığının 15 ile 38 arasında değiştiği görülmüştür. Toros (1992: 56) para kazanma sürecine başlama yaşı ile eğitim sürecini tamamlama yaşını esas alarak 15-24 yaş grubunu gençlik turizmine dahil etmiştir. Genellikle yapılan çalışmanın amacına uygun olarak gençlik turizmi için yaş aralığının belirlendiği görülmektedir. Örneğin, Horak ve Weber (2000) gençlik turizmi için 26 yaşı üst sınır olarak belirlerken, Perret (2007) araştırmasının amacına uygun olarak 18-30 yaş arasında bulunan kişileri genç turistler olarak tanımlamıştır.

Bu çalışmada UNWTO'nun yaptığı tanıma göre; 15 - 29 yaş aralığındaki bireylerin katıldığı turistik faaliyetler gençlik turizmi olarak ele alınmaktadır.

Gençlik turizminin tanımı yapılırken aslında önem verilen kriterin yaş olduğu görülmektedir. Dünyadaki gençlik turizminin gelişimine bakabilmek için öncelikle dünyadaki genç nüfusun bilinmesi önem taşıyacaktır. Ülkelerin nüfus yapılarında yaşın belirleyici bir unsur olduğu kaçınılmazdır. Genel nüfus yapısı içinde, genç nüfus karakteri egemen olan ülkeleri, genellikle nüfus artışı yüksek ülkeler olarak nitelendirmek mümkündür. Bu durum söz konusu ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısı üzerinde etkili olmaktadır. Nitekim nüfus artış hızını kontrol altına alabilmiş ülkelerin refah seviyelerinin, nüfus artışı yüksek ülkelere kıyasla daha iyi düzeyde olduğundan, hızlı nüfus artışının genişleyen tüketim ihtiyacının, yatırım imkanlarını daraltıcı bir durum yaratmaktadır. Bu nedenle azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde nüfus artış hızı yüksek olduğundan, genç nüfus olarak, 15-29 yaş grubu da bu ülkelerde gelişmiş ülkelere nazaran daha yüksektir (Tablo 1).

Tablo 1: Dünyadaki bazı ülke grupları/ülkelerde nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı (2016 yılı)

Ülke Grupları/Ülkeler	Toplam Nüfus (milyon kişi)	Nüfus artışı (yıllık %)	15-29 yaş (Toplam nüfusa oranı)
Almanya	82,6	1.19	16.84
ABD	323,1	0.69	20.77
Avrupa Birliği	511,5	0.35	17.09
Birleşik Krallık	65,6	0.78	18.73
Çin	1378,6	0.54	21.55
Hindistan	1324,2	1.15	26.96
Hollanda	17,1	0.46	18.48

İsviçre	8,4	1.08	17.88
İtalya	60,6	-0.21	14.67
Japonya	126,9	-0.12	14.60
Norveç	5,2	0.85	19.81
Türkiye	79,5	1.57	24.44
Yunanistan	10,7	-0.69	15.40
Düşük gelirli ülkeler	659,3	2.71	27.60
Orta gelirli ülkeler	5592,8	1.13	24.96
Yüksek gelirli ülkeler	1190,0	0.60	18.67
Dünya	7442,1	1.18	24.19

Kaynak: Dünya Bankası, 2018

2016 yılı sonu itibariyle yaklaşık 7,5 milyar olan dünya toplam nüfusunun 1,8 milyarını genç nüfus teşkil etmektedir (Dünya Bankası, 2018). Bu; dünya toplam nüfusunun yaklaşık %25'inin genç nüfustan oluştuğu anlamına gelmektedir.

Aşağıdaki Tablo 1'de dünyadaki bazı ülkelerin nüfuslarının yaş gruplarına göre dağılımı verilmektedir. Dünyanın toplam nüfusunun yaklaşık %25'lik dilimini oluşturan genç kesim, ülkeler bazında özellikle gelişmiş ülkeler açısından incelendiğinde; toplam nüfus içerisinde fazla bir kısmı oluşturmadığı görülebilir. Örneğin 2016 yılında 126,9 milyonluk nüfusa sahip olan Japonya'da nüfusun %14,6'sını genç kesimin oluşturması yine, ABD'de 323,1 milyonluk nüfus içerisinde %20,77'sini gençliğin oluşturması gelişmiş ülkelerde bu yaş grubunun fazla olmadığını, belirtilen yaş dilimi (15-29) dışında kalan kesimin daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Tablo 1'e bakıldığında gelişmiş ülkelerde yıllık nüfus artışı da gelişmekte olan ülke gruplarına nazaran çok daha düşüktür. Dahası, Japonya ve İtalya'da nüfus artışının negatif olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki düşük nüfusa karşılık, gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışı hızla artmaktadır ve dolayısıyla genç nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı da yüksektir.

DÜNYA'DA GENÇLİK TURİZMİNİN EKONOMİK ETKİSİ

Gençlik turizminin katılımcıları olan 15 ile 29 yaş arasındaki kişiler dünyadaki turizm destinasyonları için gittikçe önem arz eden bir pazardır. 2015 yılı sonu itibariyle seyahat eden tüm uluslararası turistlerin %23'ü gençlerden oluşmaktadır. Günümüzün genç turistlerinin çoğu, 1980'lerin sonları ve 2000'lerde doğmuş olan nesil kohorttan gelir. Genç turistler, yerel olarak faaliyet gösteren, yerel kültürle ve yerel halkla yakın temasta bulunma eğilimi gösteren, aynı zamanda yerel halk gibi yaşamak isteyen, etkileyici ve sürükleyici bir deneyime sahip genç ama etkili bir turistler grubudur (UNWTO, 2016:).

2014 yılında uluslararası gençlik turizmi hareketlerinin 286 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaştığı ifade edilmektedir. Gençlik turizminde harcama miktarı günlük olarak az olmasına rağmen, uzun süreli konaklama toplam harcama miktarının diğer turistik hareketlerden daha fazla olmasını sağlamaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 163). Bunlara ek olarak genç turistlerin yerel yiyecek-içecek talep etmeleri, yerel konaklama işletmelerinde gecelemeleri gibi etkenler neticesinde ekonomik getiri bölgede kalmakta ve sızıntı minimum düzeyde gerçekleşmektedir. Bir diğer ekonomik katkı ise kitle turizmine göre altyapı yatırımlarının daha az maliyetle yapılabilmesi noktasında görülmektedir (Carr, 1998: 310).

Genç turistlerin fiyat duyarlılıkları ve parayı tasarruflu kullanma arzusu nedeniyle, yerel işletmelerin hizmetlerini talep etme olasılıkları daha yüksektir ve bu sebepten diğer ziyaretçi türlerinden daha yüksek bir yerel ekonomik etkiye sahiptir (Richards and Wilson, 2003: 28).

Gençlik seyahatinin ekonomik değeri, bu pazarın benzersiz karakterindedir. Gençler daha maceracı, diğer gençlerle sosyal ilişki kurmaya, yeni kültürleri keşfetmeye ve bilgi birikimlerini geliştirmeye yöneliyor. Gençler, olabildiğince sık seyahat etmekten ve motive olmalarından dolayı, uzun süreler boyunca ve geleneksel turistlerin uğramadığı ziyaret alanlarına ilgi duyduklarından dolayı, genç turistler dünyanın dört bir yanındaki hedeflere özel bir değer vermektedir. Gençlik seyahatinin değeri hakkında altı önemli faktör ele alınabilir (UNWTO, 2016).

1) Gençlik Seyahatinin Değeri Yüksektir

Gençler genellikle para konusunda fakir, fakat zaman açısından zengin gruplar sayılabilir. Dolayısıyla bu gençler tipik bir turistten daha uzun bir süre seyahat edebilecekleri anlamına gelir. 2014 yılında WYSE Seyahat Konfederasyonu araştırması, genç turistlerin seyahatlerinde ortalama toplam 2.160 ABD doları (1.591 Euro) harcadıklarını göstermiştir.

Bu, 2013 yılında bir bütün olarak uluslararası turistler için yapılan seyahat başına ortalama 1.097 ABD doları (950 Euro) ile karşılaştırılmıştır. Gençler çoğu turistten çok daha uzun süren seyahat nedeniyle, gençler ortalamanın üçte bir oranında daha fazla harcama yapmaktadır (UNWTO, 2016: 10). Genç turistler yaptıkları seyahatlerinde parasal kaynağı ebeveynlerinden veya arkadaşlarından temin etmektedirler. Bazı gençler ise seyahat ettikleri destinasyonlarda ek para kazanmak için çalışabilecekleri yeri tercih etmektedirler (WYSE, 2013).

Diğer yandan gençlerin seyahat etmeleri sonucunda kültürel etkileşim ortaya çıkmakta, öğrenmenin seviyesi daha derin olmakta ve kişiler arası ilişkiler daha anlamlı olmaktadır. Gençlerin turizme katılmaları, kendilerini geliştirmeleri, bağımsız olmaları, açık görüşlü olmaları, beceri kazanmaları, uyum sağlayabilmeleri gibi pek çok konuda onlara katkı sağlamaktadır (Khoshpakyants ve Vidishcheva, 2010: 102).

2) Gençlik Piyasaları Esnektir

Gençler genelde zaman açısından özgür grup sayılırlar ve diğer yaş grubu turistlere kıyasla birçok konuda daha az sorumluluk sahibi oldukları için genelde bağımsız olarak tatil ve seyahat planlayabilirler.

3) Genç Turistler Paralarını Doğrudan Yerel Bölgeye Geçirirler

Gençler daha uzun süreler boyunca seyahat ettikleri için, toplam bütçelerinin daha büyük bir bölümünü "hedefe" harcamayı tercih ederler. WYSE araştırması, genç seyahat bütçelerinin yaklaşık %60'ının doğrudan seyahat edilen bölgeye kazandırıldığını göstermektedir. Bazı durumlarda oran daha da yüksektir. Avustralya Turizm Araştırmaları, sırt çantalı gezginlerin 2008 yılında toplam seyahat bütçelerinin %68'ini Avustralya'da harcadıklarını göstermektedir.

4) Amaçlı Seyahat

Gençlik seyahat pazarında iş seyahatleri ve yurtdışında öğrenim, gönüllü seyahat ve dil öğrenim seyahati gibi konulara açık bir trend olmuştur. Bu daha aktif, amaçlı seyahat şekilleri kişisel gelişime yöneliktir ve ayrıca destinasyon ve gezginlerin kendileri üzerinde de olumlu etkileri olabilir.

5) Gençler Diğer Endüstrilere Önemli Bir Katkıda Bulunurlar

Genç insanlar genellikle eğitim ya da çalışmak için seyahat ederler. Öğrenci seyahatleri artık giderek önem kazanan ekonomik olaya dönüşmektedir. Genç gezginlerin mobil ve esnek işgücü dünyanın bazı bölgelerinde neredeyse yeri doldurulamaz hale gelmektedir.

Avustralya Eğitim Bakanlığı (AEI), 2014 yılında Avustralya'nın yurtdışı öğrenci endüstrisinin Avustralya ekonomisine 17 milyar dolar ihracat geliri kazandırdığını açıklamıştır. Bu, 2012 yılına kıyasla % 17,3 oranında yüksektir. Uluslararası eğitim faaliyeti, 2013 yılında Avustralya'nın ekonomisine yaklaşık 15 milyar dolar katkıda bulunmuştur. (ICEF Monitor, 2014). ABD'de 886.052 uluslararası öğrenci ve aileleri, üniversiteler ve kolejlerde 340.000 çalışmayı desteklemiş ve 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Amerikan ekonomisine 26,8 milyar dolar katkıda bulunmuştur (NAFSA, 2014).

6) Gençler Vardıkları Destinasyona Başkalarını Da Çeker

Gençler ziyaret ettikleri yerlere diğer ziyaretçileri çekmektedir. Avustralya'da, örneğin, yükseköğretimde bir ders alan her genç ziyaretçinin kaldıkları süre boyunca ortalama 1,3 kişi tarafından ziyaret edildiği ve her yıl Avustralya ekonomisi için 1,2 milyar ABD doları eklendiği tahmin edilmektedir (UNWTO, 2016: 13).

Sonuç olarak, bu altı temel faktör, gençlik turizminin ekonomik etkisinin daha geniş bir bakış açısından ele alınmasının önemli olduğunu göstermektedir. Etki, sadece günlük harcama seviyelerinin ya da gençlerin seyahat konaklamalarının fiyat kategorisinin değil, daha uzun süreli konaklamaların, daha kapsamlı seyahatlerin, yerel hizmetlerin tüketilmesi isteğinin ve gençlerin diğer yolcuları cezbetme ve varış yerlerine geri dönme olasılıklarının bir araya gelmesidir.

LİTERATÜR TARAMASI

Dünya genelinde gençler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra eğitim, kendini geliştirme ve diğer kültürlerin daha iyi anlaşılmasına olanak tanıyan daha geniş bir zihin setinin geliştirilmesi amacıyla seyahat etmeye başlamışlardır. Ancak, seyahat etme şansına sahip olan küçük bir grup genç insan vardı, gençlerin yaptığı seyahatler önemli gelir sağlamadığı için bu alana fazla bir ilgi gösterilmemiştir.

Bilimsel açıdan bu konuya ilk olarak Krippendorf (1971: 51) tarafından değinilmiştir, bu çalışmayı Cohen (1973) takip etmiştir. 1987 yılında genç turistlere yönelik turizm paketleri uygulamaya başlanmıştır, ancak bu paketlerin genç

turistlerin isteklerini karşılamak için uygun olmadığı kanıtlanmıştır (Kale vd., 1987). Bu yayınları takiben, araştırmacılar gençlik seyahat piyasasını ve genç turistlerin istekleri ile ilgili araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Örneğin Horak vd.,1989; Méréo, 1992; Garibaldi ve Rebora,1995; Reisinger vd.,2001 çalışmaları sıralanabilir.

Bugün bilinen gençlik turizminin tanımı Hudman (1990) çalışmasında yer almaktadır. Zaman içinde genç turistlerin motivasyonları ve tercihleri, gençlik turizmini etkileyen faktörler, ülkelerin demografisi ve gençlik turizmi ile ilgili eğilimlerin dinamikleri göz önünde bulundurularak çeşitli araştırmalar yayınlanmıştır (Bonvecchio,1991; Jefferson, 1991).

Smeaton ve Clements (1999), bahar tatilleri sırasında Florida'da bulunan üniversite öğrencilerinin başlıca seyahat motivasyonlarını ortaya çıkarmaya yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmaya göre Florida'nın eğlence için en uygun yer olduğunun düşünülmesi, arkadaşların seyahat etmek için o bölgeyi tercih etmesi ve arkadaş ya da ailenin orada yaşaması öğrencileri motive etmektedir.

Gençlik turizminin önemi, Horak ve Weber (2000)'in tüm Avrupa gençlik seyahatleri pazarı için yapılan ilk kapsamlı araştırma sonucunda daha iyi anlaşılmıştır. Genç turistlerin davranışları ile ilgili araştırmalar Neil Carr tarafından kapsamlı bir şekilde yapılmıştır[1].

Motivasyon unsurlarını itici ve çekici olmak üzere iki başlık altında açıklayan diğer bir çalışmada (Kim vd., 2006), itici motivasyon unsurları rutinden kaçma isteği, öğrenme arzusu, macera arayışı, arkadaş/akraba ziyareti, doğayla iç içe olma isteği, eğlence ve hoşgörü (indulgence) olarak, çekici motivasyon unsurları ise güneş/kum, zaman/para, spor aktiviteleri, cezp edici mekânlar, aile ve doğal çevre olarak belirlenmiştir.

Perret (2007) ise gençleri motive eden unsurları merkeziyetçilik ve özanlatım olarak iki boyut altında toplamıştır. Merkeziyetçilik boyutu altında bilgiyi artırma, kendini tanıma, daha önce yapılmayan bir şeyi yapma, merakı tatmin etme, yeni yerler keşfetme, farklı kültürleri tanıma ve yeni fikirler ortaya çıkarma gibi unsurlar yer almıştır. Özanlatım boyutu altında ise farklı kültürleri tanıma, arkadaşlık ilişkilerini geliştirme, yerli halkla iletişime girme ve yeni insanlarla tanışma gibi unsurlar yer almıştır.

Khoshpakyants ve Vidishcheva (2010: 101) ile UNWTO (2016: 12) ise gençlik turizmine katılan bireylerin en önemli seyahat motivasyonunu dil eğitimi ve kısa süreli çalışma olduğunu ifade etmektedir. Araştırmaların farklı kültürel yapılara sahip bölgelerde, farklı beklentilere ve algılamalara sahip bireyler ile yürütülmesi ve bununla birlikte bu bireylerin cinsiyet, medeni durum, gelir seviyesi ve sosyal statü gibi farklı demografik özelliklere de sahip olması sonuçların birbirinden farklılık arz etmesine zemin hazırlamaktadır. Ancak şu bir gerçektir ki, gençler daha önce keşfedilmemiş ya da az sayıda turiste ev sahipliği yapan, bakir bölgeleri daha çok tercih etmektedir (Moisa, 2010: 645).

PİYASA DİNAMİĞİNİN ANALİZİ

Gençlik turizmi bugünkü önemine kavuşmadan önce sayılı bir grubun seyahatini ifade eden niş pazar[2]dan ibaretti. Gençlik turizmi pazarının büyüklüğü 2012 yılında dünya çapında 196 milyondan fazla insana ulaşmıştır. WYSE Seyahat Konfederasyonu ve UNWTO tarafından yapılan araştırma, 2009 yılında uluslararası gençlik seyahat pazarının toplam değerinin yaklaşık 190 milyar ABD doları olduğunu belirtmiştir. 2014 yılında bu rakam 286 milyar ABD dolarına yükselmiştir (UNWTO, 2016: 10)

Şekil 1'den görüldüğü gibi, 2002 yılından itibaren gençlik turizmine katılan gençlerin sayısı, ekonomik krizin etkilerinin en çok hissedildiği 2009 yılı hariç sürekli ve istikrarlı artış göstermiştir. UNWTO tarafından bu pazarın 2020 yılına kadar 370 milyon kişiye ve turizm harcamalarının ise 400 milyar ABD dolarına ulaşması tahmin edilmektedir (UNWTO, 2016: 10).

[1] Neil Carr'ın gençlik turizmi ile ilgili önemli 9 tane çalışması bulunmaktadır, ilgili çalışmalar Kaynakça kısmında gösterilmiştir.
[2] Niş pazar çok dar bir tüketici grubunun istek ve gereksinmelerine göre bölümlenmiş pazarlardır.

Şekil 1: Dünyadaki uluslararası gençlerin seyahatleri (milyon kişi)

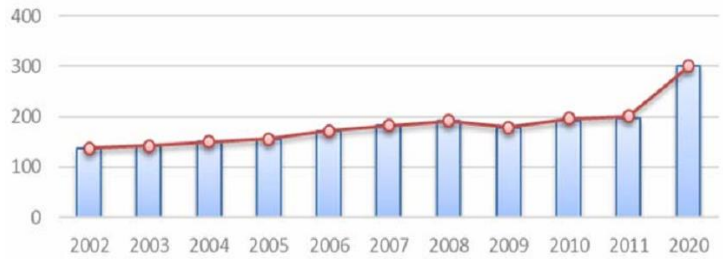

Kaynak: UNWTO, 2011: 6

Gençlik seyahat pazarının dinamiğinin, 10 yıl öncesine göre önemli düzeyde artışı; daha geniş alanı kapsayan ve daha fazla güzergahı tanıtan düşük maliyetli havayolu hizmetlerinin artışına bağlı olduğu söylenebilir.

Bu pazarda meydana gelen artışları etkileyen bir diğer faktör ise, gençlerin gezileri sırasında kalacağı konaklama tesisleridir. Bu açıdan, "hosteller" düşük fiyatlar nedeniyle, gençlik turizmine katılan genç turistlerin yaklaşık %65'inin (2007 yılında) konakladıkları favori konaklama yerleridir. Şekil 2'ye bakıldığında 2009 ve 2010 yılarından itibaren gençler konaklamak için hostelleri seçmektedir. WYSE (2015: 6)'nin araştırması da gençlerin hostellerde bulunmasını istediği en önemli iki özelliğin ücretsiz Wi-Fi hizmeti ve merkezi konum olduğunu ortaya koyarken, Michel (2015: 11) gençlerin genel olarak lezzetli yiyecek-içecek, arkadaş canlısı yerel halk ve ücretsiz Wi-Fi hizmeti beklediklerini ortaya koymaktadır. Gençlerin %36'sı arkadaşlarıyla ve aileleriyle kalmayı tercih etmektedir.

Şekil 2: Gençlerin seyahatlerinde Otel ve Hostel kullanımı (genç turistlerin yüzdesi)

Kaynak: WYSE, 2013

Küresel düzeyde, gençlerin yaptığı gezilerin amacı incelendiğinde, temel amaç dinlenme ve rahatlamak için yapılan gezilerdir. Bu amacı sırasıyla yabancı dil öğrenme ve çalışma amaçları izlemektedir (Şekil 3). 2013 yılında rapor amacı ile yapılan anket sonuçlarına göre gençlerin neredeyse yarısı, seyahat etmekteki amaçlarının eğlenmek ve rahatlamak olduğunu söylemişlerdir. Bu seyahatlerin ardındaki motivasyon, yeni yerleri keşfetme, yeni insanlarla tanışma ve farklı kültürleri öğrenme isteğidir (WYSE, 2013:13)

Şekil 3. Gençlerin 2013'te yaptıkları yolculukların amacının dağılımı

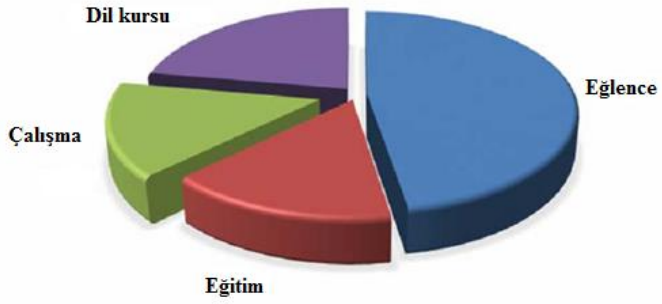

Kaynak: WYSE, 2013

Gençlerin gezilerinin amacı ve seyahat etme motivasyonları yönünden belirlediği sıralama, 2002-2013 döneminde aynı kalmıştır. Unsurların yüzdeleri bir dönemden diğerine hafifçe değişmiştir, ancak bu değişiklikler motivasyonel unsurların birbirini aşması için yeterince yüksek değildir. Bununla birlikte, eğlence ve rahatlama için seyahat edenlerin yüzdesinin son yıllarda hafifçe düştüğü, gençlerin iş veya eğitim için seyahat etme arzusuna ve ihtiyacına atfedilebilecek değişimin de dikkate alınabileceği belirtilebilir (IPK International, 2014: 21).

Richards'a (2007) göre; kadınlar, yurtdışı seyahatlerini yaparken daha çok eğitim ve bilgilerini artırma fikrinden motive olurken, erkekler daha fazla eğlenme isteğine sahipler. Yaş farklılıklarına gelince, 20 yaşın altındaki turistler eğlenmek ve tatil amaçlı seyahat etmekteyken, 20 ile 29 yaş arasındaki turistler daha fazla araştırma yapma ve deneyim kazanma arzusuna sahiptirler.

Diğer yandan yıllar geçtikçe, genç turistlerin ziyaret ettikleri ülke sayısı da artmaktadır. 2002 yılında, genç turistlerin ziyaret ettiği ortalama ülke sayısı 6 iken, 2013 yılına kadar bu sayı 10'a yükselmiştir. WYSE raporlarına göre; Asya-Pasifik ve Kuzey Amerika'daki gençler, 10 yıl öncesine göre daha fazla seyahat etmektedirler ve Avrupa seyahatlerinin sıklığı ise giderek artmaktadır. Bu nedenle, genel ortalamadaki artış çoğunlukla Avrupalı olmayan bölgelerin değişen davranışlarından etkilenmektedir (WYSE, 2013: 13).

Yıllık bir zaman diliminde, 2013 yılında genç turistler ortalama 1,2 kısa seyahat ve 1 uzun yolculuk yapmışlardır. Genç turistlerin yaptıkları seyahatlerin süresine göre yıllık en yüksek ortalamaya sahip olan bölge Avrupa ve Kuzey Amerika'dır. Buna karşılık, Avustralya, Orta Amerika, Çin/Japonya ve Kuzey Afrika son on yılda popülerlik kazanmaya başlamıştır (IPK International, 2014: 21) ve 2002 yılından bu yana genç turistlerin bu destinasyonlara tercihinde önemli bir artış olmuştur. Ancak en çok tercih edilen turistik yerler Güney Avrupa, Kuzey Avrupa, Kuzey Amerika ve Doğu Avrupa'dır. (Richards ve Wilson, 2004: 11). Bu 4 destinasyon genellikle daha az deneyimli turistler tarafından ziyaret edilirken, daha deneyimli turistler Güney Amerika, Çin/Japonya, Hindistan veya Orta/Güney Afrika'yı ziyaret etmeyi tercih etmektedir (Demeter vd., 2015). Bu durum, deneyimli genç turistlerin en popüler bölgeleri ziyaret etmiş olmaları ve artık kitle turizmi ile karakterize edilmeyen diğer yerleri keşfetme arzusuyla açıklanabilir.

Diğer yandan genç turistler olabildiğince ucuz seyahat etmek isterler, bu da seyahat kararlarını etkileyen en önemli faktördür. 18-29 yaş grubu, henüz yüksek ücretli işlere sahip olmadıkları ya da hiç iş sahibi olmadıkları için çok hassastır (Richards, 2007).

Ucuz seyahat gereksinimini, hedefi mümkün olduğunca geniş bir şekilde keşfetme arzusu ve seçilen yerde güvenli hissetme arzusu izlemektedir. Genç turistlerin turistik olmayan aktiviteler yapma, yöre halkıyla iletişim kurma ve seyahat planlarını değiştirme esnekliğine sahip olmaları da önemlidir. Diğer turistlerle tanışmak, başka dilleri konuşmak ve anavatandan farklı bir yere gitmek gibi kriterler onlar için en önemlisidir.

Pazar dinamiğinin incelenmesindeki bir diğer kriter gençlerin seyahat planlamasını yaparken kullandıkları ana bilgi kaynağıdır. Richards ve Wilson (2003: 22), havayolu bileti rezervasyonunda internet kullanım oranını %65, Michel (2015: 14) %73 olarak tespit etmiştir. Bununla birlikte Michel (2015: 14) konaklama rezervasyonunda internet kullanım oranını %79 olarak tespit ederken Bizirgianni ve Dionysopoulou (2013: 656) genel manada seyahatin planlanmasında internetin kullanım oranını %89 olarak tespit etmiştir. Bu rakamlar seyahat için rezervasyon yapmada internetin oldukça önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Seyahat web siteleri söz konusu olduğunda, genç turistler için en önemli özellik, farklı şirketlerden fiyatların karşılaştırılması, ardından da varış yerleri hakkında bilgi verilmesidir. Web sitesindeki tüm seyahatleri, gençlik seyahat ürünlerinin varlığını ve web sitesiyle ilgili soruları kaydetmek için rezervasyon yapma olasılığına ilişkin hususlara daha az önem verilmektedir (Demeter vd.,2015).

Genç turistlerin seyahatlerini gerçekleştirdikleri araçlar incelendiğinde; en yüksek payı %31 ile otobüs seyahatleri teşkil etmektedir (Şekil 4). Otobüs seyahatlerini sırasıyla araba ve trenle yapılan seyahatler takip etmektedir. Hava yolculuğu yani uçakla yapılan seyahatler ise %16'yı oluşturmakla birlikte, 2007 yılına kıyasla %10 oranında artmıştır (WYSE, 2013: 14).

Şekil 4: Gençlerin 2013'te kullandıkları seyahat yöntemlerinin dağılımı

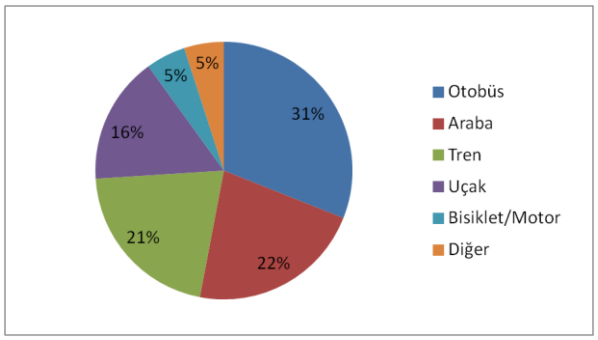

Kaynak: WYSE, 2013

Hava yolculuğu çoğunlukla uzun mesafelerde, daha yüksek gelirli daha deneyimli turistler tarafından kullanılırken, otobüsler öğrenciler ve düşük gelirli genç turistler tarafından kullanılır (Richards, 2007: 24) Otomobil genellikle yüksek gelirli veya 4-5 kişilik gruplar halinde seyahat eden turistler tarafından kullanılmaktadır.

SONUÇ

Gençlik turizmi; "15-29 yaş grubundaki kişilerin ferdi ya da kolektif olarak kendi ikamet ettikleri yerlerin dışına seyahatleri ve seyahat ettikleri yerde turizm işletmelerinin ürettikleri mal ve hizmetleri talep etmeleri olayı" olduğuna göre, diğer turizm türleri ile de iç içe olmakta ve bir bütünlük arz etmektedir. Sadece bir faaliyet grubu olarak daha dinamik, daha aktif, diğer yaş gruplarına göre daha maceraperest yapıya sahip 15-29 yaş arasındaki kişileri kapsamaktadır.

Bunun yanı sıra gençlik turizmi yalnızca dinlenme, eğlenme faaliyeti olmayıp, aynı zamanda eğitsel özelliği olan bir turizm türüdür. Böylelikle gençlik turizmi sayesinde dünya gençliği çeşitli sanatsal, kültürel, sportif vs. etkinlikler içerisinde bir araya gelebilecek, bu da aynı zamanda *uluslararası barışa* ulaşmaya da katkı sağlamış olacaktır.

Gençlik turizminin taşıdığı önem derecesine rağmen, dünya'da ve Türkiye'deki literatür incelendiğinde yapılan çalışmaların genel manada turistik ürün çeşitlendirmesi kapsamında ve kavramsal olarak ele alındığı, uygulamalı çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu demektir ki, genç bireylerin turistik faaliyetlere ilişkin beklentileri, talepleri, tatil yeri tercih ederken hangi faktörlere önem verdikleri ya da hangi tatil türlerini daha çok tercih ettikleri gibi hususların tespit edilmesine yönelik araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu noktadan hareketle gelecekte yapılacak çalışmaların bu tür sorulara cevap bulunması genç turizminin gelişmesi açısından önem arz edecektir.

Diğer bir önemli husus ise gençlik turizminden beklenilen sonucun alınabilmesi için, gezme ve eğlenme amacını taşıması yeterli değildir. Bu açıdan gençlerin, kişisel gelişimin yanı sıra topluma katkı sağlamayı da amaçlayan gönüllü turizmi gibi alternatif turizm türlerine katılmaları teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Bonvecchio, C. (1991). The new needs and new aims of youth tourism in international markets. *Affari Sociali Internazionali*, *19*(1), 161-165.
- Carr, N. (1998). The young tourist: A case of neglected research. *Progress in Tourism and Hospitality Research*, *4*(4), 307-318.
- Carr, N. (1999). A study of gender differences: Young tourist behaviour in a UK coastal resort. *Tourism Management*, *20*(2), 223-228.
- Carr, N. (2001). An exploratory study of gendered differences in young tourists perception of danger within London. *Tourism Management*, *22*(5), 565-570.
- Carr, N. (2002). A comparative analysis of the behaviour of domestic and international young tourists. *Tourism Management*, *23*(3), 321-325.
- Carr, N. (2002). The tourism–leisure behavioural continuum. *Annals of Tourism Research*, *29*(4), 972-986.
- Carr, N. (2005). Poverty, debt, and conspicuous consumption: university students tourism experiences. *Tourism Management*, *26*(5), 797-806.

- Carr, N. (2006). A comparison of adolescents' and parents' holiday motivations and desires. *Tourism and Hospitality Research*, *6*(2), 129-142.
- Carr, Neil (2003). University and College Students' Tourism. In Brent W. Ritchie and Neil Carr (Ed.), *Managing Educational Tourism* (pp. 181-225) Clevedon, United Kingdom: Channel View Publications.
- Cohen, E. (1973). Nomads from affluence: Notes on the phenomenon of drifter-tourism. *International Journal of Comparative Sociology*, *14*, 89.
- Confederation, W. T. (2013). New horizons III. *New South Wales, Australia: Worldwide Printing Solutions Alexandria*.
- Demeter, T., Bratucu, G., & Palade, A. (2015). Dynamics of the youth travel market on a global level. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Economic Sciences. Series V*, *8*(1), 95.
- Doğan, H. Z. (1992). Gençlik turizminin psikolojik temelleri. *Gençlik Turizmi Konferansı. Ankara: Turizm Bakanlığı*, 7-14.
- Garibaldi, M., & Rebora, L. (1995). El Turismo de jóvenes en México. *BITS Información*, *120*, 10-13.
- Horak, S., & Weber, S. (2000). Youth tourism in Europe: Problems and prospects. *Tourism Recreation Research*, *25*(3), 37-44.
- Horak, S., Crnković, S., & Míkacić, V. (1989). Development of youth tourism in SR Croatia. *Problemy Turystyki*, *12*(2), 51-61.
- Hudman, L. E. (1990). Student international travel. *Tourism Recreation Research*, *15*(2), 41-45.
- IPK International (2014). ITB world travel trends report. *Berlín: Messe Berlin GmbH*. URL: http://www.tourismeneris.com/_res/file/3879/49/0/ITBWorldTravelTrends Report2013 2014.pdf Erişim: 11.03.2018
- Jefferson, A. (1991). Demographics, youth and tourism. *Tourism Management*, *12*(1), 73-75.
- Kale, S. H., Mcintyre, R. P., & Weir, K. M. (1987). Marketing overseas tour packages to the youth segment: an empirical analysis. *Journal of Travel Research*, *25*(4), 20-24.
- Kim, K.; Jogaratnam, G. ve Noh, J. (2006). Travel decisions of students at a USuniversity: Segmenting the international market. Journal of Vacation Marketing, 12 (4), 345–357.
- Krippendorf, J., & Nantermod, P. (1971). *Marketing et tourisme*. Herbert Lang Berne.
- Méréo, S. 1992. Youth Tourism: An Expanding World Market / Tourisme Des Jeunes: Un Marche Mondial en Pleine Expansion. Cahiers Espaces 117.
- Oral, S. (1992). Türkiye'de gençlik turizmi ve geliştirilmesi (sorunlar-öneriler). Gençlik Turizmi Konferansı. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss.125-134.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Türkiye'de üniversite gençliğinin turizme yöneltilmesi üzerine bir araştırma. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 13 (2), 162-171.
- Perrett, C. (2007). Travel motivation of independent youth leisure travellers. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kanada: Manitoba Üniversitesi.
- Prayag G, Hosany S (2014). When Middle East meets West: Understanding the motives and perceptions of young tourists from United Arab Emirates. Tourism Management, 40, 35-45.
- Reisinger, Y., Mavondo, F., & Weber, S. (2001). "The Australian And Croatian Youth Travel Markets: Are They Different?". Tourism, Culture and Communication 2 (3): 61 - 69.
- Richards G (2015). The new global nomads: Youth travel in a globalizing World. Tourism Recreation Research, 40 (3), 340-352.
- Richards G, Wilson J (2003). Today's Youth Travellers: Tomorrow's Global Nomads: New Horizons in Independent Youth and Student Travel. Amsterdam: International Student Travel Confederation (ISTC).
- Richards G, Wilson J (2005). Youth tourism: Finally coming of age? In Niche tourism: Contemporary issues, trends, and cases (Ed. Novelli, M.). Amsterdam: Elsevier.
- Richards, G., & Wilson, J. (2003). New horizons in independent youth and student travel. *A report to the international student travel confederation (ISTC) and the association of tourism and leisure education (ATLAS). Amsterdam: International Student Travel Confederation*.
- Smeaton, G. ve Clements, C. J. (1999). Involvement: Travel motivation and destination selection. Journal of Vacation Marketing, 5 (2), 67–175.
- Toskay, T. (1983). Turizm olayına genel yaklaşım. İstanbul: Der Yayınları.
- UNWTO, (2011). AM Reports Volume 2 'The Power of Youth Travel', URL: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/amreports_vol2_thepowerofyouthtourism_eng_lw.pdf Erişim: 07.03.2018
- UNWTO, (2016). Global Report on The Power of Youth Travel, URL:

http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/wyse_powerofyouthtravel.pdf Erişim: 09.03.2018

- WYSE (2013). Youth Travel Accommodation Usage, URL: https://staywysetest.files.wordpress.com/2013/09/youth-travel-accommodation-usage-executive-summary1.pdf Erişim: 07.03.2018
- WYSE (2015). Millennial Traveller. WYSE Travel Confederation.

[1] Gençlik seyahat pazarının büyüklüğüne dair en güncel analiz, 20'den fazla ülkeden gelen ve uluslararası turist gelişlerinin yaşandığı 2012 yılına dayanmaktadır. Bknz: https://www.wysetc.org/2015/09/youth-and-student-travellers-age-15-to-29-represent-23-of-international-tourist-arrivals/ Erişim: 11.03.2018

TURİZM VE AŞÇILIK ÖĞRENCİLERİNİN MUTFAK DEPARTMANINA TUTUMLARI: ORTACA ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Selma ATABEY[*], Dr. Öğretim Üyesi Levent KARADAĞ[**], Öğr. Gör. Ümit KARADAĞ[***]

[*]Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek Yüksekokulu, s.atabey@mu.edu.tr,
[**]Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu, leventk@mu.edu.tr
[***]Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu, umitkaradag@mu.edu.tr

ÖZET

Yiyecek içecek hizmetleri turizm sektörü içerisinde önemli bir paya sahiptir. Bir turizm paketi içerisinde mutlaka yemekle ilgili bir etkinlik bulunmaktadır. Bu açıdan yemek ve dolayısıyla mutfak turizm gelirleri açısından da önem taşımaktadır. Hatta günümüzde mutfak, satışları belirleyici unsurlardan biri olmuştur. Yiyecek ve içecek zaruri ihtiyaç olmaktan ziyade keyif almak için yapılan bir etkinlik, farklı yerlerin farklı yemeklerini tadarak yeni deneyimler yaşamak olarak değerlendirilir hale gelmiştir. Bölgenin mutfak kültürü, yeme alışkanlıkları turistlerin tercihlerini etkileyebilmektedir. Bu noktada mutfak departmanının çalışmaları ve çalışanları turizmde rekabet unsuru olabilmektedir. Turizm bölümlerinde okuyan öğrencilerin ve aynı zamanda bunu meslek olarak seçmiş aşçılık öğrencilerinin mutfak departmanına bakış açıları hem rekabeti etkileyebilecek hem de ülke tanıtımına da boyut kazandıracaktır. Bu çalışmada Ortaca Meslek Yüksekokulu'nda turizm ve otel işletmeciliği programı ile aşçılık programı öğrencilerinin mutfak departmanına tutumları ölçülmeye çalışılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmış ve elde edilen veriler, SPSS 22 Paket Programında değerlendirilip analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda estetiği, lezzeti, farklılığı, yöreselliği, sağlıklı ve hijyenik oluşu ile beklentiyi karşılamaya çalışan mutfak departmanına öğrencilerin bakış açısının olumlu olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelime: Mutfak, Aşçılık, Mutfak Departmanı, Mutfak Kültürü, Turizm

ATTİTUDES OF TOURİSM AND COOKİNG STUDENTS TO KİTCHEN DEPARTMENT: ORTACA SAMPLE

ABSTRACT

Food and beverage services have an important share in the tourism sector. There is absolutely an event related to food in a tourism package. From this point of view, it is also important in terms of food and therefore culinary tourism revenues. Even today, the kitchen has become one of the determining factors for sales. Eating and drinking is an activity that takes place to enjoy rather than need and it has been evaluated as experiencing new experiences by tasting different dishes of different places. Culinary culture and eating habits of the region can affect the preferences of tourists. At this point, the work of the kitchen department and its employees can be an element of competition in tourism. Students who study in tourism departments and at the same time cookery students who have chosen this as their profession, will be able to influence the competition as well as contribute to the promotion of the country. In this study, Ortaca Vocational School tourism and cookery program students tried to measure the attitudes of the kitchen department. Survey method was used as data collection tool and the obtained data were evaluated and analyzed in SPSS 22 Package Program. As a result of the research, it is possible to say the kitchen department which is trying to meet expectations such as aesthetics, taste, difference, locality, healthy and hygienic has positive view.

Keyword: Kitchen, Cooking, Kitchen Department, Culinary Culture, Tourism

GİRİŞ

İnsanların en zaruri ihtiyaçlarından olan beslenme davranışlarının ortaya çıkardığı bir kavram olarak mutfak tarihin ilk dönemlerinden bu yana gelişerek ve değişerek günümüze kadar gelmiştir. Yemek hayatta kalmak için yapılan eylemlerden biri olmanın yanı sıra günümüzde mutlu olmak, keyif almak, sosyalleşmek için de uygulanan bir eylem haline gelmiştir. Mutfak artık kültürel değerler arasında önemli bir yere sahiptir. Toplumların gelenek göreneklerinden, iklim yapılarından, coğrafi konumlarından, ekonomik durumlarından ve daha birçok etkenden etkilenerek oluşan mutfak kültürü yöresel, bölgesel, toplumsal farklılıklar göstermekte ve öznelleşmektedir. Düne kadar usta çırak ilişkileriyle uygulanarak geliştirilen mutfak personeli artık lise düzeyinde ya da üniversite düzeyinde eğitimlerle teknik ve pratik bilgilerle desteklenerek donanımlı hale getirilmektedir. Mutfak bağımsız olarak bir restoran içerisinde çalıştırılıyor olabileceği gibi bir konaklama işletmesi içerisinde de yerini alabilir. Hatta konaklama işletmelerinin müşteri potansiyeli kadar aynı anda restoran müşteri potansiyeli de oluşacağı için bağımsız çalışan restoranlardan daha aktif çalıştığı da söylenebilir. Hizmet sektörü olarak istihdamın yüksek olduğu turizm sektöründe müşterinin ve dolayısı ile işverenin memnuniyeti çalışanların verimliliğine ve yetkinliğine bağlıdır. Konaklama işletmelerindeki mutfak, mutfak personeli ve servis personelinin işinden memnuniyeti, hizmetin kalitesi, işin verimi, müşterinin memnuniyeti ve hatta ülkenin tanıtımı açısından önem kazanmaktadır. Çalışma alanları sadece konaklama işletmeleriyle sınırlı olmaması ancak daha çok istihdamın konaklama işletmelerinde olması nedeniyle turizm ve konaklama işletmeleri çalışanları da araştırma kapsamı içerisine alınmıştır.

MUTFAK DEPARTMANI

Günümüzde yemek zaruri bir ihtiyaç olmanın yanında kültürel bir değer, eğlenme ve keyifli zaman geçirme için bir etkinlik, sosyalleşme yöntemi olarak da görülmektedir. Bir bölgeye ait ya da bir topluma ait yemeklerin yapılabilmesi için gerekli malzemelerin hazırlanması, pişirilmesi, sunum ve tüketim yöntemlerinin toplamına mutfak denir (Gvion ve Trostler, 2008). Yemek yeme eylemi bazı toplumlarda sıradan aktivitelerden biri iken bazı toplumlarda farklı anlamlar taşıyarak daha sosyal ve manevi içerik taşıyabilmektedir. Bu farklılıkları yaşamak ve o yemekleri kendi geleneksel ortamında, o duyguları deneyimleyerek tatmak insanlara ilginç gelebilmektedir (Yüncü, 2010). Bu nedenle mutfak turizm sektörü içerisinde de önemli bir yer tutmaktadır. Sahip olunan mutfak kültürü turizm açısından destinasyona artı kazandırmaktadır. Ayrıca turizm işletmesinde farklı ve kaliteli mutfak ve bu mutfaktan çıkan ürünlerin kaliteli sunumu işletme açısından önemli bir rekabet faktörü olacaktır. Nitekim iyi bir mutfak ve kötü bir sunum memnuniyeti ne kadar olumsuz etkilerse, kaliteli bir servis ile kötü yemekler de o kadar olumsuz etkileyecektir. Bu noktada turist memnuniyetini sağlamak için mutfak önemli bir unsur olup tatil planını şekillendirme sürecinde tercih edilmeyi sağlayabilecektir (Co ve Çidem,2015). Yiyecek içecek sektörü ve turizm sektörü birbirini etkileyen ve etkilenen iki sektördür. Çünkü yerel yemekler bir turizm ürünüdür (Yüncü, 2010). Bu noktada mutfak tercih sebebi olabilmekte, rekabet unsuru sayılabilmektedir. Mutfak, işletmenin imajını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemekle birlikte destinasyonun imajını da etkiler konumdadır (Cohen ve Avieli, 2004; Mil ve Küçükaltan, 2015). Bunun yanı sıra ekonomik katkısı da yadsınamayacak kadar etkilidir. Konaklama işletmelerinde yiyecek içecek departmanı, odalar bölümünden sonra en çok gelir sağlayan bölümdür (Arman, 2014).

Mutfağın turistik bir çekicilik haline geldiği günümüzde insanların seyahat planlamalarında yer alması ile birlikte gastronomi turizminden bahsetmek mümkündür. Gastronomi turizmi, kültürel turizm pazarının önemli bir unsurudur (Ignatov, 2003). Başka bir tanımlamaya göre gastronomi turizmi özel, farklı bir yemeğin yapımından servisine tüm aşamalarını görmek ve deneyimlemek için bulunduğu bölgeye, restorana gitmek ya da festivale katılmakiçin yapılan seyahatlerdir (Yüncü, 2010). Mutfak ve Gastronomi turizmi aslında çok yeni olmamakla birlikte binlerce yıl öncesinde tüccarların farklı ve egzotik yemeklere, yiyeceklere ve içeceklere ulaşıp onların ticaretini yapmak için seyahat ettikleri bilinmektedir (Kivela ve Crotts, 2006).

MESLEKİ EĞİTİM VE AŞÇILIK

Yemek pişirme ile görevli kölelerle başlayıp artık bir sanata dönüşmüş olan yemek yapma sanatının meslek olarak adlandırılabileceğimiz hali olan "Aşçılık", orta öğretim kurumlarında ve ön lisans programlarında dikkat çeken, popüler hale gelen, istihdam gücü yüksek, iyi gelir sağlamayı vaad eden, prestijli mesleklerden biri haline gelmiştir (Arman, 2014). Coşkun ve Demirel'in (2012) yapmış oldukları çalışmada üniversite eğitimini ön plana çıkartmış ve öğrencilerin bilinçli olabilecekleri bir yaşta olmaları nedeniyle kendilerini daha iyi tanıyabilmeleriyle birlikte bireysel tercihlerin, kendi kendine öğrenme ve araştırma yapmanın ön planda tutulduğu bir süreç olarak ifade etmişlerdir. Akademik aşçılar ve sektördeki aşçılar açısından aşçılık eğitimini incelemiş, teorik ve uygulamalı eğitim verilmesinin aşçılık mesleğinin kalitesini ve niteliğini geliştirmeye katkı sağlayabileceğini ifade etmişlerdir (Peng,2013).

Ülkemizde özellikle turizme yönelik verilen mesleki eğitimin bir parçası olarak mutfak eğitimi alt yapısı varsa da şimdilerde özellikle mutfağa ve yemeğe yönelik özel mesleki gelişimi amaçlayan programlar oluşmuştur. Turizm sektöründeki rekabet gücünü yüksek tutmak ve sektördeki yeni eğilimleri yakalamak için mesleki eğitimin gerekliliği bir gerçektir (Chang ve Hsu, 2010).

Uygulama ve sanat yönü çok yüksek olması nedeniyle mesleki eğitim içerisinde yerini alan aşçılık programları, uygulama ağırlıklı eğitim sağlayan, el becerisi, sanatsal yönü ve hayal gücü yüksek ara eleman yetiştiren yüksekokullardır. Bu yüksekokullarda teorik eğitimin yanı sıra bu bilgileri hayata geçirmek, yaratıcılığını kullanarak estetik hale getirmek temelde verilmek istenen mesleki eğitimdir (Tekin ve Çidem, 2015). Mesleki eğitim, "*Uzmanlaşmamış ya da yarı uzman işgücünü, uzmanlık gerektiren ve özel nitelikteki görevlere hazırlamak amacıyla yapılan çalışmalar*" olarak tanımlanmıştır (Olcay, 2008) . Toplumların ekonomik ve kültürel sürdürülebilirlikleri eğitime verdikleri önemle doğru orantılıdır. Eğitime verilen önem artarak, bunun için ayrılan süre ve finansal kaynaklar arttıkça, bireysel ve toplumsal fayda da artacaktır. Preston ve Green'e (2003) göre, toplumsal anlamda eğitim gelirin artması, kalitenin yükselmesi gibi birçok fayda sağlayacaktır. Nitekim mesleki eğitim sisteminin amacı; sektörün ihtiyaçlarına cevap verebilecek, beklentileri karşılayabilecek, memnuniyeti artırabilecek, gerekli beceriye sahip, nitelikli personeli yetiştirmektir (Öztürk ve Görkem, 2011). Geçmiş dönemlerde mutfak personeli, baskıcı, mesleki birikimlerini kendine saklayan ve astlarıyla paylaşmayan mutfak şeflerinden mesleği öğrenmek zorunda kalıyordu. Yıllarca sürebilecek bu usta çırak ilişkisi yerine mesleki eğitim sektörün ihtiyaçları doğrultusunda çok daha kısa sürede verebilmektedir. Ayrıca bu okullar sadece kalifiye mutfak elemanı yetiştirmekle kalmamış halkın gözünde aşçılığın bir meslek haline gelmesine de katkı sağlamıştır (Hughes, 2003: 10).

Yemeğe hayat veren mutfak çalışanlarının ve şeflerinin eğitimli oluşları hem işletmenin kalitesini artırabilecek bir durum hem de kendi kariyer gelişimleri açısından etkili bir durumdur. İşletmenin ve şefin kalitesi ürüne yansıyacak ve bu durum gelen misafirlerin tekrar tekrar gelmesini sağlayabilecektir. Böylece işletme performansı ve karlılığını pozitif etkileyebilecektir (Birdir ve Kılıçhan, 2013). Bu faydalara ilave olarak, mesleki aşçılık eğitiminin, maliyetleri düşürdüğü de bilinmektedir (Yılmaz ve Tanrıverdi, 2017).

Eğitim, gastronomi alanı ile ilgili önemli bir bileşendir ve hizmet kalitesindeki başarıyı yakalamada önemli rol oynamaktadır (Santich, 2004). Gün geçtikçe mutfak farklı bakış açılarıyla incelenmeye ve bilimsel anlamda da çalışmalar ön plana çıkmaya başlamıştır. Farklı yaklaşımlar ve trendler oluşmuş ve hem sanatsallığından hem de bilimselliğinden daha çok söz edilir hale gelmiştir. Yiyecek içecek tarihini, hikâyelerini, kültürel özelliğini bilen çalışanlar misafirlerin deneyimlerini zenginleştirebilecek çalışanlar yemeğin ve sektörün tercih edilebilirliğini artıracak ve gelişimine katkı sağlayabilecektir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışma, Ortaca Meslek Yüksekokulu Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri bölümü Turizm ve Otel İşletmeciliği normal öğretim ve ikinci öğretim öğrencileri ile Aşçılık öğrencilerinin mutfak departmanına tutumlarını ölçme amacı ile yapılmıştır. Araştırmada, araştırma tekniklerinden anket tekniği kullanılarak soru formları öğrencilere sorulmuştur. Araştırma 2017-2018 akademik yılında kayıtlı olan ve devam eden öğrencilere uygulanmıştır. Meslek yüksekokulunda bu üç programa kayıtlı olan sayısı 151'dir. Araştırma sonucunda öğrencilerin 128'ine ulaşılarak anket formlarını doldurmaları sağlanmıştır. Dolayısıyla, araştırmada öğrencilerin %84,76'sına ulaşılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek Tekin ve Çidem'in (2015) yaptığı çalışmada oluşturdukları 5 faktör ve 28 maddeden oluşan ölçek olup soru formunda beş demografik soru ve 28 mutfak tutumu ile ilgili ifadelerin yer aldığı toplam 33 soru mevcuttur.

İstatistiksel analiz tekniklerinden güvenilirlik analizi, frekans analizi, standart sapma, aritmetik ortalama, korelasyon analizi ve t testi (independent samples-T test) yapılmış, elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Verilerin analizinde IBM SPSS Statistics 20 paket programı kullanılmıştır. Çalışmada ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha değeri hesaplanmıştır. Güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alpha değeri: 0,966 bulunmuş ve bu sonuç, ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

BULGULAR

Anketler aracılığıyla toplanan verilerin istatistiki analizleri için; araştırmaya katılan öğrencilerin özelliklerinin belirlenmesine ilişkin frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır.

Tablo 1. Demografik soruların frekans ve yüzde dağılımları

Demografik Özellikler	Demografik Özelliklerin Kategorileri	f	%
Cinsiyet	Kadın	48	37,5
	Erkek	80	62,5
	Toplam	**128**	**100**
Yaş	20 ve altı	68	53,1
	21-25	58	45,3
	26-30	1	,8
	30 ve üzeri	1	,8
	Toplam	**128**	**100**
Program	Turizm ve Otel İşletmeciliği	63	49,2
	Aşçılık	65	50,8
	Toplam	**128**	**100**
Öğretim Türü	Normal Öğretim	104	81,3
	İkinci Öğretim	24	18,8
	Toplam	**128**	**100**
Sınıf	Birinci Sınıf	55	43,0
	İkinci Sınıf	73	57,0
	Toplam	**128**	**100**

Tablo 1.'e göre öğrencilerin cinsiyetleri açısından bakıldığında yoğunluğu % 62,5 oranında erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin en yoğun % 53 oranı ile 20 yaş ve altında olduğu, ardından yaklaşık %46 oranında 21-25 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Programlarına bakıldığında % 49 oranında Turizm ve Otel İşletmeciliği programında, yaklaşık % 51 oranında Aşçılık programında okuduğu otelcilik programında okuduğu, bunun % 81'nin normal öğretim, % 57 oranında ikinci sınıf olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Tüm sorular frekans analizinde en yüksek ve en düşük sonuçlar

		Frekans Sayısı	Yüzde %	$\bar{X}$	ss
Mutfağın müşteri memnuniyetinde çok önemli bir katkısı vardır.	Kesinlikle katılmıyorum	2	1,6	4,54	,804
	Katılmıyorum	2	1,6		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	7	5,5		
	Katılıyorum	30	23,6		
	Kesinlikle katılıyorum	86	67,7		
	Boş	1			
Toplam		**128**	**100**		
Mutfakta sunulan ürünler ülke kültürünün tanıtımına katkı sağlar.	Kesinlikle katılmıyorum	2	1,6	4,50	,813
	Katılmıyorum	2	1,6		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	8	6,3		
	Katılıyorum	34	26,6		
	Kesinlikle katılıyorum	82	64,1		
	Boş				
Toplam		**128**	**100**		
Mutfak departmanı bir otelin başarı ya da başarısızlığında büyük öneme sahiptir.	Kesinlikle katılmıyorum	2	1,6	4,47	,907
	Katılmıyorum	7	5,5		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	3	2,3		
	Katılıyorum	32	25		
	Kesinlikle katılıyorum	83	64,8		
	Boş	1	,8		
Toplam		**128**	**100**		
	Kesinlikle katılmıyorum	6	4,7		
	Katılmıyorum	13	10,2		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta	39	30,5		

Mutfak departmanının çalışma koşulları aile yaşantıma daha uygundur.	derecede katılmıyorum			3,65	1,157
	Katılıyorum	30	23,4		
	Kesinlikle katılıyorum	39	30,5		
	Boş	1	,8		
Toplam		**128**	**100**		

Öğrencilerin mutfak tutumları ile ilgili verdikleri ifadelerin karşılığı ölçek değerlerine göre 1:Kesinlikle katılmıyorum-5:Kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Öğrencilerin en fazla katıldıkları ifade "Mutfağın müşteri memnuniyetinde çok önemli bir katkısı vardır." (ort. 4.54) ifadesidir. Bu ifadeyi " Mutfakta sunulan ürünler ülke kültürünün tanıtımına katkı sağlar."(ort. 4.50) ile " Mutfak departmanı bir otelin başarı ya da başarısızlığında büyük öneme sahiptir." (ort. 4.47) takip etmektedir. Öğrencilerin en az katıldıkları ifade ise " Mutfak departmanının çalışma koşulları aile yaşantıma daha uygundur." (ort. 3.65) ifadesidir (Tablo. 2).

Ölçekte bulunan 28 sorudan 7 ifade aynı zamanda mutfak iş doyumunu da sorgulayan ifadeler olması nedeniyle var olan 5 faktöre ilave olarak iş doyumu da ilave edilmiştir.

Tablo 3. İş doyumu ifadeleri frekans analizi

		Frekans Sayısı	Yüzde %	$\bar{X}$	ss
Mutfak departmanında yapılan birçok işten yüksek düzeyde doyum almak mümkündür.	Kesinlikle katılmıyorum	4	3,1	3,97	1,054
	Katılmıyorum	9	7,0		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	21	16,4		
	Katılıyorum	46	35,9		
	Kesinlikle katılıyorum	47	36,7		
	Boş	1	,8		
Toplam		**128**	**100**		
Mutfak departmanının daha iyi kariyer imkanları sunduğunu düşünüyorum.	Kesinlikle katılmıyorum	7	5,5	3,99	1,160
	Katılmıyorum	8	6,3		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	20	15,6		
	Katılıyorum	37	28,9		
	Kesinlikle katılıyorum	56	43,8		
Toplam		**128**	**100**		
Mutfak departmanında yapılan işler ilgi çekicidir.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3	4,19	,937
	Katılmıyorum	3	2,3		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	19	14,8		
	Katılıyorum	45	35,2		
	Kesinlikle katılıyorum	58	45,3		
Toplam		**128**	**100**		
Mutfak departmanında çalışmak diğer departmanlara göre daha zevklidir.	Kesinlikle katılmıyorum	6	4,7	3,99	1,151
	Katılmıyorum	8	6,3		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	24	18,8		
	Katılıyorum	32	25,0		
	Kesinlikle katılıyorum	57	44,5		
	Boş	1	,8		
Toplam		**128**	**100**		
Mutfak departmanında çalışmak istesem yakın çevrem bundan memnun olur.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3	3,98	1,066
	Katılmıyorum	8	6,3		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	30	23,4		
	Katılıyorum	32	25,0		
	Kesinlikle katılıyorum	52	40,6		
	Boş	3	2,3		

Toplam		**128**	**100**		
Yakın çevrem mutfak departmanını seçmemde beni destekler.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3	4,01	1,050
	Katılmıyorum	7	5,5		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	30	23,4		
	Katılıyorum	33	25,8		
	Kesinlikle katılıyorum	54	42,2		
	Boş	1	,8		
Toplam		**128**	**100**		
Mutfak departmanında çalışmam yakın çevremde saygınlık uyandırır.	Kesinlikle katılmıyorum	5	3,9	3,92	1,113
	Katılmıyorum	11	8,6		
	Orta derecede katılıyorum/ Orta derecede katılmıyorum	21	16,4		
	Katılıyorum	43	33,6		
	Kesinlikle katılıyorum	48	37,5		
Toplam		**128**	**100**		

Tablo 3'de görüldüğü üzere öğrencilerin en fazla katıldıkları ifade " Mutfak departmanında yapılan işler ilgi çekicidir." (ort:4,19) ifadesidir. Bu ifadeyi " Yakın çevrem mutfak departmanını seçmemde beni destekler." (ort:4,01) ifadesi takip etmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin devam ettikleri programlara göre mutfak tutumlarına yönelik t testi

Faktör	Değişkenler	n	Ort.	Std. Sap.	P değeri
Mutfak Departmanının Önemi	Turizm ve Otel İşletmeciliği	63	4,164	,837	,009
	Aşçılık	65	4,489	,488	
İşin Niteliği	Turizm ve Otel İşletmeciliği	63	3,696	1,031	,000
	Aşçılık	65	4,316	,550	
Çevresel Etki	Turizm ve Otel İşletmeciliği	63	3,575	1,086	,001
	Aşçılık	65	4,119	,669	
Türk Mutfağı	Turizm ve Otel İşletmeciliği	63	3,420	1,254	,000
	Aşçılık	65	4,230	,718	
İş Doyumu	Turizm ve Otel İşletmeciliği	63	3,690	1,016	,000
	Aşçılık	65	4,309	,56393	

P<0,050

Tablo 4'de görüldüğü üzere katılımcıların mutfak departmanının önemi algıları 0,009<0,50 olduğu için bulundukları programlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Aşçılık programı (4,489) öğrencilerinin mutfak departmanına gösterdikleri önem Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı (4,164) öğrencilerin verdiği önemden daha yüksektir. Öğrencilerin işin niteliği algıları öğrenim gördükleri programa göre farklılık göstermektedir. Aşçılık programı öğrencileri işin niteliğine algıları daha yüksektir. Yine Çevresel etki, Türk mutfağı algıları da anlamlı bir farklılık göstermekte ve Aşçılık programı öğrencilerinin algılarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Ölçek içerisinde bulunan iş doyumu soruları ile yapılan t testinde de Aşçılık öğrencilerinin çalışma hayatlarında Turizm Otel İşletmeciliği öğrencilerinden daha yüksek bir iş doyumuna sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 5. Öğrencilerin bulundukları sınıflara göre mutfak tutumlarına yönelik t testi

Faktör	Değişkenler	n	Ort.	Std. Sap.	P değeri
Yetenekler	Birinci sınıf	55	4,090	,943	0,037
	İkinci sınıf	73	3,691	1,195	
Çevresel etki	Birinci sınıf	55	4,046	,824	0,041
	İkinci sınıf	73	3,704	,992	

P<0,050

Öğrencilerin yetenek algıları bulundukları sınıfa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Birinci sınıf öğrencilerinin yeteneklerine güveni ikinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir. Öğrencilerin sınıflarına göre çevresel etki algıları

0,041<0,050 olması nedeniyle anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Bölüm ve meslek seçiminde çevrenin etkisi birinci sınıf öğrencilerinde ikinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir (Tablo 5.)

SONUÇ VE TARTIŞMALAR

Gelişen ve değişen dünyada tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektörü de farklı arayışlara girerek turizm ürünü çeşitlendirme ve yenilikleri takip etme eğilimindedir. Yiyecek içecek sektöründe de değişim süreci içerisinde bazen teknoloji bazen trendler takip edilerek gelişmesini sürdürmüştür. Günümüz turizminde gastronomi turizmi ya da mutfak turizmi popülerlik kazanmış ve bu durum mesleki anlamda da değer kazandırmıştır. Son dönem popüler meslekleri nden biri haline gelen aşçılığın gelişimi için mesleki eğitim gereklilik halini almıştır. Aşçılık veya Otelcilik mesleki eğitimi alan meslek yüksekokulu öğrencilerinin mutfak departmanına yönelik tutumları mutfak kültürümüzün kayıt altına alınabilmesi, unutulmuş değerlerimizin geri kazandırılması ve tanıtımının iyi yapılabilmesi yeni yetişmekte olan genç aşçılarımızla ve turizmcilerimizle mümkün olabilecektir. Bunun gerçekleşebilmesi için mutfak ve yiyecek içecek farkındalığının oluşmuş olması gerekli olduğu düşünülerek Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek Yüksekokulu, aşçılık ve turizm eğitimi alan öğrencilerinin mutfak departmanına tutumları ölçülmeye, değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada 128 katılımcıya ulaşılmış olup, yapılan frekans analizine göre katılımcıların 48 kişi ile %37,5'u bayan, 80 kişi ile %62,5'u erkektir. Katılımcıların yaş değerlerine baktığımızda % 53,1 ile en yüksek oranda 20 yaş ve altında oldukları tespit edilmiştir. Anket Aşçılık ile Turizm ve Otel işletmeciliği programları öğrencilerine uygulanmış ve soruları cevaplayanların % 50,8'inin Aşçılık programı öğrencisi, % 49,2'sinin Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı öğrencisi olup bunların % 81'nin normal öğretim, % 57'sinin ikinci sınıf öğrencisidir.

Yemek zaruri bir ihtiyaç olması dışında insanların hayatında keyif almak, sosyalleşmek gibi amaçları da vardır. Türk mutfak kültürüne genel olarak baktığımızda hemen her etkinliği yemek ile buluşturduğu görülmektedir. Düğünlerde, cenazelerde, asker uğurlamalarında, ramazan yemeklerinde, iş yemeklerinde, doğum günlerinde, bayramlarda ve daha birçok etkinlikte bunları görmek mümkündür. Günümüz standartlarında bir kültür unsuru olan mutfakta kaliteyi yakalamak ve sürdürülebilir hale getirmek için çalışanlarının da kaliteli olması kaçınılmazdır. İşini sevmeyen, mesleğinin gerektirdiklerini ve kazandırdıklarını bilmeyen çalışanlar ile bu mümkün olmayacağının fark edildiği günümüzde kaliteli kalifiye eleman daha bir önem kazanmıştır. Bu noktada öğrencilerin görüşleri tespit edilmeye çalışılmış ve bir yiyecek içecek işletmesinde ya da turizm işletmesinde mutfağın öneminin farkında oldukları, müşteri memnuniyetini sağlayıcı bir unsur olduğu, hem işletme karlılığını etkileyebileceği hem de ülke tanıtımına katkı sağlayacağı düşüncesinde oldukları tespit edilmiştir. Bu sonuç Kutukız ve arkadaşlarının (2018) yapmış olduğu çalışmada çıkan sonuçlarla örtüşmektedir.

Çalışmada öğrencilerin mutfağın önemine yönelik olumlu düşüncelerinin iş doyumuna da yansıdığı görülmektedir. Nitekim mutfak departmanında yapılan işlerin ilgi çekici olduğu ve çalıştıkları ortamdan ve yaptıkları işten memnuniyet duydukları sonucu bunu ispatladığı söylenebilir. Aynı zamanda toplum içerisinde de prestijli kabul edilen, yakın çevresi tarafından desteklenen bir meslek oluşu öğrencilerin çalışma hayatında da motivasyonlarını yükseltici bir etken olabilecektir. Sevdikleri, keyif aldıkları işleri yapıyor olmaları iş doyumunu artıracak, psikolojik iyilik ve genel anlamda mutlu olmalarını sağlayabilecektir (Gillet vd., 2013). Ancak en az katıldıkları ifade mutfak çalışma koşullarının aile yaşantısına uyduğu ifadesi olması aslında çalışma şartlarının zorluğunun da farkında olduklarını göstermektedir. Nitekim Hız ve arkadaşlarının (2015) yapmış olduğu çalışmada mutfak çalışmalarının yorucu, sabır isteyen, çalışma saatlerinin uzun oluşu nedeniyle şartların ağır olduğu ve yıpratıcı olabileceği ifade edilmiştir. Çoğunlukla sezonluk ve uzun süreli çalışma gerektirmesi konusunda öğrencilerin kaygılarının olduğunu söylemek mümkündür. Bununla beraber genel anlamda iş doyumlarının yüksek olduğunu ve bunu eğitim ile pekiştirdikleri şeklinde ifade edilebilir. Nitekim Denk ve Koşan (2017) çalışmalarında mutfak çalışanlarının memnuniyet düzeylerinin %80 olduğunu ve eğitimin memnuniyeti doğru orantılı olarak olumlu etkilediğini ifade etmişlerdir.

Aşçıların daha çok konaklama işletmelerinde istihdam edildiği düşünülürse (Harbalıoğlu ve Ünal, 2014) analizler sonucunda elde ettiğimiz, otelcilik öğrencilerinin aşçılık programı öğrencilerine çok yakın oranda mutfak departmanına önem verdikleri sonucu birlikte çalışma gerekliliğinden dolayı verimlilik anlamında birbirlerini etkileyebildikleri ve kalitenin de iki departman çalışanlarının uyumuyla yakalanabileceği şeklinde yorumlanabilir. Mutfak departmanının asıl yıldızlarının mutfak şefleri olması nedeniyle işin niteliği, gerekleri konusunda ve Türk mutfağı konusunda Aşçılık programının algılarının yüksek oluşu beklenen bir sonuçtur. Aşçılık mesleğinin günümüzde daha popülerlik kazanması çevre toplum tarafından kabul görmesini ve desteklenmesini sağlamış olabilir, çevresel etkinin aşçılık programı öğrencilerinde daha yüksek çıkışına sebep olmuş olabilir.

Çalışmada birinci sınıf öğrencilerinin yetenek algıları, ikinci sınıf öğrencilerinden daha yüksek çıkmıştır. Henüz birinci sınıf olmaları nedeniyle yüksek bir beklenti ve hırs ile yüksekokula gelmiş olan öğrencilerin sektörün ne kadar zengin bir bilgi birikimine ve deneyime ihtiyaç duyduğunu gördükçe daha gerçekçi yaklaşımlarda bulunabileceklerini söylemek mümkündür.

Çalışmada elde edilen ve yorumlanmaya, açıklanmaya çalışılan bilgiler ışığında genel olarak Aşçılık Programı öğrencilerinin de, Turizm ve Otel İşletmeciliği programı öğrencilerinin de mutfak tutumlarının olumlu bir şekilde yüksek olduğu söylenebilir. Aşçılık öğrencilerinin diğer programa göre daha yüksek oluşu, Aşçılık mesleğinin öğrenciler tarafından benimsendiğinin ve değerli bulunduğunun göstergesi olabilir. Aşçılık mesleğinin ve eğitiminin kalitesini artırmak için mesleki eğitimlerde daha etkin olunması, uygulamaların ağırlıklı olması, yarışmalara ve festivallere katılım sağlanarak gençlerin motivasyonunun yükseltilmesi, her bulundukları çalışma ortamından ve her yeni ustadan farklı kazanımlar yaşamalarının sağlanması etkili olabilir. Aynı zamanda öğrencilerinde kaygı duyduğu düşünülen çalışma şartlarının iyileştirilmesi, daha fazla istihdam sağlanarak çalışma saatlerinin makul seviyelere çekilmesi işin kalitesini de iş doyumunu da olumlu etkileyebilir.

KAYNAKÇA

- Birdir, K, ve Kılıçhan R. (2013). Mutfak Şeflerinin Mesleki Eğitim Düzeyleri ve Yaşadıkları Eğitim
- Problemlerinin Tespitine Yönelik Bir Çalışma. 14. Ulusal Turizm Kongresi, 5-8 Aralık 2013,
- Kayseri, 615-635.
- Chang, T.Y. ve Hsu, J.M. (2010). Development framework for tourism and hospitality in higher vocational education in taiwan. Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education, 9(1), 101 – 109.
- Coşkun, Y. D. ve Demirel, M. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 42, 108-120.
- Cohen, E. ve Avieli, N. (2004). Food in Tourism Attraction and Impediment. Annals of Tourism Research, 31(4), 755–778.
- Denk, E. ve Koşan, A. (2017). Otel Mutfak Çalışanları Mesleki Eğitim Seviyeleri ve Kariyer Hedeflerinin Ölçülmesi: Kış Koridoru Analizi. Yorum-Yönetim-Yöntem, 5(1), 55-83.
- Gillet, N., Fouquereaua, E., Bonnaud-Antıgnac, A., Mokounkoloa, R. ve Colombat, P. (2013). The mediating role of organizational justice in the relationship between transformational leadership and nurses' quality of work life: A cross-sectional questionnaire survey. International Journal of Nursing Studies, 50(10), 1359–1367.
- Gvion, L., and Trostler, N. (2008). From spaghetti and meatballs through Hawaiian pizza to sushi: The changing nature of ethnicity in American restaurants. The Journal Of Popular Culture, 41, 6, 950-974.
- Harbalıoğlu, M. ve Ünal, İ. (2014). Aşçılık Programı Öğrencilerinin Mesleki Tutumlarının Belirlenmesi: Ön Lisans Düzeyinde Bir Uygulama, Turizm Akademik Dergisi, 1 (1), 57-67.
- Hız, G., Karataş, A. ve Uluksar, F.Ö. (2015). Konaklama İşletmelerinde Mutfakta İstihdam Edilenlerin Tükenmişlik Sendromu: Marmaris Örneği. Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 4(2), 8-29.
- Hughes, M. H. (2003). Culinary Professional Training: Measurement of Nutrition Knowledge among Culinary Students Enrolled in a Southeastern Culinary Arts Institute, Unpublished Doctoral Dissertation, Alabama University.
- Ignatov, E. (2003). The Canadian Culinary Tourists: How Well Do We Know Them? Unpublished Master Thesis, University of Waterloo.
- Kivela, J. ve Crotts, J. (2006). Tourism and Gastronomy: Gastronomy's Influence On How Tourists Experience a Destination. Journal of Hospitality & Tourism Research, 30 (3), 354-377.
- Kutukız, D., Akyürek, S. ve Özdemir, Ö. (2018). Turizm eğitimi alan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, *8*(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 125-146.
- Mil, B. ve Küçükaltan, D. (2015). Aynı Sofrada İki Ülke (Mi?): Türk ve Yunan Mutfaklarının Karşılaştırmalı Analizi, I. Avrasya Uluslararası Turizm Kongresi: Güncel konular, Eğilimler ve Göstergeler Bildiriler Kitabı 28-30 Mayıs 2015, ISBN: 978-605-9119-17-7, Konya, Türkiye, 372-382.
- Olcay, A. (2008). Türk Turizminde Eğitimin Önemi. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (2), 384.
- Öztürk Y. ve Onur, G. (2011). Mutfak Dalı Öğrencilerinin Mesleki Yeterliklerinin Değerlendirilmesi, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. İşletme Araştırmaları Dergisi 3(2): 69-89.
- Peng, K.L., Lin, M.C. ve Baum, T. (2013). The constructing model of culinary creativity: an approach of mixed methods. Quality & Quantity, 47 (5), 2687-2707.

- Preston, J. ve Green A. (2003). The macro-social benefits of education, training and skills in comparative perspective. London: The Center Research on The Wider Benefits of Learning Institute of Education Publishing, No: 9.
- Santich, B. (2004). The Study of Gastronomy and İts relevance to Hospitality Education and Training. Hospitality Management, 23, 15-24.
- Şahin, T. Ve Arman, A. (2014). Ön Lisans Seviyesinde Aşçılık Eğitimini Tercih Etme Nedenlerinin Değerlendirilmesi. Akademik Bakış Dergisi, 41, 1-12.
- Tekin, Ö. A. ve Çidem, G. (2015). Turizm Öğrencilerinin Mutfak Departmanına Yönelik Tutumları Ölçeği: Bir Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Journal of International Social Research, 8(39), 975-986.
- Yılmaz, A. ve Tanrıverdi, H. (2017). Aşçıların Meslek Uyumu ve Meslek Algısı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 621-639.
- Yüncü, H. R. (2010). Sürdürülebilir Turizm Açısından Gastronomi Turizmi Ve Perşembe Yaylası 10. Aybastı-Kabataş Kurultayı. Aybastı-Kabataş Kurultayı Yayınları, No: 11, Ankara: Detay Anatolia Akademik Yayıncılık.

IĞDIR'A İRAN'DAN GELEN YABANCI VE GENÇ TURİST PROFİLİ

Dr. Öğr. Üy. Gülşen BAYAT*

*Iğdır Üniversitesi, Turizm Fakültesi, gulsen.bayat@igdir.edu.tr

ÖZET

Iğdır, Kuzey ve kuzeydoğusunda Ermenistan, doğusunda Nahcivan Özerk Cumhuriyeti ve güney doğusunda İran devletleri ile komşu olan tek il konumundadır. Iğdır Doğu Anadolu Bölgesinin coğrafik özellikler bakımından en farklı ilidir. Iğdır'ın iklimi, konumu, tarihsel ve kültürel değerleri turizmin gelişmesine olanak tanımaktadır.

Turizmin planlanmasında ve talep tahminlerinde turist profili belirlemek önemli bir aşamadır. Iğdır'a İran'dan sürekli bir turist akışı vardır. Bu çalışmada İran'dan gelen turistlerin profilleri, geliş nedenleri, kalış süreleri her yönüyle ele alınmıştır. Bu araştırma ile 2018 yılı Mart Ayı içerisinde 270 İranlı turiste anket uygulaması yapılmıştır. Veriler SPSS 22.0 paket programı ile analiz edilmiş, elde edilen analizler tablolar halinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda İranlı turistlerin çok büyük bir bölümü, Iğdır'a alış- veriş için gelmektedir. Yine büyük bir çoğunluğunun seyahatlerini kendileri planladıkları ve kalış sürelerinin ortalama 2 gün olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelime: Iğdır, Turist Profili, Turizm

FOREIGN AND YOUNG TOURIST PROFILE FROM IRANIAN TO IĞDIR

ABSTRACT

Iğdır is the only province which borders with three countries that in the northern and norteastern Armenia, ın the east Nakhichevan Autonomous Republic and in the southeast Iranıan. Iğdır is the most diverse province of Eastern Anatolia Regionn with in term of geographical features. Iğdır's climate, location, historical and cultural values allows for development of tourism.

Determining tourist profile in tourism planning and demand forecasting is an important step. There is a constant flow of tourist from Iranian to Iğdır. This study is aimed to research the profile of tourists coming from Iran, reasons for arrival, duration of stay. With this research, 270 Iranian tourists were surveyed in March 2018. The data were analyzed with the SPSS 22.0 package program and the obtained analyzes were presented in tabular form. As a result of research, a large part of Iranian tourists come to Iğdır for shopping. It was also determined that a large majority planned their travels and that the average duration of stay was 2 days.

Keywords: Iğdır, Tourist Profile, Tourism

GİRİŞ

Önemli ekonomik faaliyetlerden biri olan turizm faaliyetleri; bölgelerin coğrafi özelliklerine göre çeşitlilik arz eder. İnsanların sürekli ikamet ettikleri yerler dışına günübirlik veya daha uzun süreli konaklama, gezip görme, dinlenme, yeni kültürler tanıma ayrıca; eğitim veya sağlık imkânlarından faydalanabilme gibi ihtiyaçlardan doğan turizm faaliyetleri, günümüzde ulusal gelirin artması, ulaşım ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla daha da ilerlemiştir. Türkiye turizminin geliştirilmesine yönelik çalışmalar, Cumhuriyet'in ilanıyla önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle 1963'den itibaren planlı dönemde turizmin geliştirilmesine ayrı bir önem verilmiştir. 1982 yılında çıkarılan Turizm Teşvik Kanunu Türk Turizminin dönüm noktasını oluşturmuştur. Bu dönemden itibaren Türk turizminde yapısal değişmeler gündeme gelmiş, hem niteliksel hem de niceliksel açıdan turistik yatırımlar artmıştır. Turizmin önemli ekonomik getirisi ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını aza indirmedeki katkısından dolayı, yörelere özgü turizm türlerinin geliştirilmesine yönelik adımlar atılması 1990'lı yıllardan sonra daha çok gündeme gelmiş ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi, kalkınma planlarında yer almıştır (Bayat, 2010).

Iğdır, Türkiye'nin doğu sınırında, yüksek platoların ve dağlık kesimlerin geniş yer kapladığı bir ilimiz olmakla birlikte, Üç (İran, Nahcivan, Ermenistan) Ülkeye komşu olan tek ilimizdir. İran üzerinden gelip Doğubayazıt, Kars, Erzurum, Erzincan üzerinden İç Anadolu'ya uzanan tarihi İpek Yolu'nun Iğdır'dan geçmesi il için büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte Iğdır Ovası, jeolojik yapısı ve iklim özellikleri nedeniyle, meyve, sebze ve her türlü tarıma elverişli topraklara sahip olması açısından da merak uyandırmaktadır. Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı'nın büyük bir bölümü de il sınırları içinde kalmaktadır. Ağrı Dağı hakkında pek çok efsane vardır. Bunlardan en bilineni Nuh'un gemisidir. Yörede, zengin bir turizm potansiyeli bulunmaktadır. Bu potansiyelin iyi değerlendirilmesi ve turizm faaliyetlerinin istenilen düzeyde gelişme göstermesi beklenmektedir (Bayat, 2018)

Bir turizm yöresini ziyarete gelen turistlerin özellikleri, bu yöredeki turistik gelişmenin kapsamını ve gelişim eğilimine önemli derece etki eder. Turistik taşıma kapasitesinin belirlenmesinde, turistik ürünün şekillenmesinde ve turizmi geliştirme planlarının hazırlanmasında önemli rol oynaması sebebiyle, ziyaretçilerin özellikleri tespit edilmelidir (Avcıkurt, 2003:22). Bu nedenle kırsal yöre olarak kabul edilen Iğdır'ın turizm gelişimine katkı sağlayacak bu araştırmanın amacı Iğdır'a İran'dan gelen yabancı ve genç turist profilini belirlemektir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Türkiye'nin doğu sınırında yer alan Iğdır, üç ülkeye komşu olma özelliği ile önemli bir konuma sahiptir. İran Iğdır'ın komşu olduğu 3 ülkeden biridir. İran'dan Iğdır'a gelen turistler, Gürbulak Sınır Kapısından giriş yapmaktadır. Atatürk'ün isteği ile 1936'da yaptırılan kapı 1937' de hizmete açılmış 4 Eylül 1953 tarihli bakanlar kurulu kararı ile sınır kapısı olarak ilan edilmiştir. Binanın yarısı Bazargan hudut kapısı olarak İran'a hediye edilmiştir. Ülkemizden İran'a açılan en yoğun kapı olan Gürbulak, Türkiye'nin İran ve Asya'daki Türk Cumhuriyetleri'ne açılan en büyük kapısıdır (Serka, 2011:4). Tüketici istek ve ihtiyaçlarının belirlenmesi turist profilinin belirlenmesini gerektirmektedir. Turist profilinin belirlenmesi, turizm planlaması, turizm yönetimi ve turizm pazarlaması için önemli bir yol göstericidir. İlaveten, turist profilinin belirlenmesi, sürdürülebilir turizm açısından kaynakların doğru ve verimli kullanılmasını sağlamaktadır (Hvenegaard, 2002:7). Turistik tüketicinin destinasyon belirleme nedenlerinin anlaşılabilmesini sağlamak amacıyla turistleri, turistik ürün ve hizmetleri satın almaya iten faktörlerin saptanması gerekir. Bunlara ilaveten turistik destinasyona olan talebi anlamak ve turistik tüketicileri tanımak için tüketici davranışlarının izlenerek belirlenmesi gerekir (Güleç, 2006:129). Destinasyonların pazarlanmasında ve tanıtımında, destinasyona gelen turistlerin profilinin belirlenmesinin büyük önemi vardır. Bu nedenle bu çalışmada, Iğdır'a İran'dan gelen genç turistlerin profili belirlenmeye çalışılmıştır. Bu turistlerin destinasyon olarak Iğdır'ı daha çok tercih etmelerini ve geldiklerinde de mümkün olduğunca tatmin olmuş bir seyahat gerçekleştirmelerini sağlamak için neler yapılması ile ilgili öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, birincil kaynaktan veri toplama tekniği olarak "yüz yüze anket" yönteminden faydalanılmıştır. Anket formu, çoktan seçmeli sorulardan oluşmuştur. Ana kütle 500.000 den büyük kabul edilmiş ve daha çok kişi ile anket yapma hedeflenmiştir. Ana kütle sayısına göre 322 kişi ile anket yapılmalıdır. Bu rakamdan hareketle 400 anket basılmış, fakat bunlardan 362'si SPSS paket programına yüklenmiştir. Anket formunun hazırlanmasında ve ölçeğin geliştirilmesinde; turizmle ve turist profili ile ilgili daha önce yapılmış tez ve makalelerden de faydalanılmıştır. Anket, Mart, Nisan, Mayıs 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Turistlerin Demografik Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi

Demografik özelliklerle ilgili olarak turistler; cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum, meslek ve gelire göre incelenmiştir. Araştırmaya katılan turistlerin %60'ı bayan, %40'ı erkektir. Katılımcıların %60'a yakını genç yaş grubundadır (15-45). Katılanlardan % 55'i üniversite mezunudur. Yine katılanların %43'ü evli, % 50'si bekardır.

Tablo 1.Turistlerin Yaşlarına Göre Seyahat Şekilleri Dağılımı ve Ki-Kare Analizi

Yaş		*Tek Başına*	*Ailemle*	*Arkadaşlarımla*	*Diğer*	*Toplam*
18-28	n	2	22	12	3	39
	%	0.6	6.1	3.3	0.8	10.8
29-37	n	7	25	56	20	108
	%	1.9	6.9	15.5	5.5	29.8
38-47	n	4	33	23	7	67
	%	1.1	9.2	6.4	2	18.6
48-57	n	1	41	12	1	62
	%	0.3	11.3	3.3	0.3	17.1
Toplam	n	19	180	128	35	362
	%	5.2	49.7	35.4	9.7	100

Pearson Ki-kare (p) = 0.000

Diğer seçeneğini işaretleyenlerin büyük bir kısmı; komşuları ile birlikte seyahat ettiğini ifade etmiştir. Bir kısmı ise; acente grubuyla birlikte açıklamasını yapmıştır. Bir turist ise "halamın oğlu" yanıtını vermiştir.
Ki-kare analizi sonuçlarına göre; p değerleri 0,05 anlamlılık düzeyine göre $p<0,05$ çıktığı için turistlerin yaşları ile seyahat şekilleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki; farklı yaş gruplarına dahil turistlerin, farklı seyahat şeklilerini tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. 18–28 yaş aralığındaki turistler daha çok aileleriyle ve arkadaşlarıyla birlikte; 29–37 yaş aralığındaki turistler çoğunlukla arkadaşlarıyla birlikte; 38–47 yaş aralığındaki turistler ile 48–57 yaş aralığındaki turistler daha çok aileleriyle birlikte seyahat etmeyi tercih etmiştir.

Tablo.2 Turistlerin Seyahat Kararını Etkileyen Bilgi Kaynağı

Bilgi Kaynağı	**Frekans**	**Yüzde (%)**
Akraba arkadaş tavsiyesi	157	43.4
Seyahat Acentası	100	27.6
Türk Turizm Bürosu	8	2.2
Gazete- Dergi reklamları	25	6.9
Diğer	72	19.9
Toplam	362	100

Analiz sonuçlarına göre, araştırmaya katılan turistlerin %43.4'ü akraba arkadaş tavsiyesi ile seyahat kararını belirlemektedir. Yine %27.6'sı ise seyahat acentası yolu ile , %6.9'u gazete dergi reklamları vasıtasıyla, %2.2'si ise Türk turizm bürosu vasıtsıyla yanıtını vermiştir. Turistlerin %19.9'u diğer yanıtını vermiştir.

Tablo 3. Turistlerin Iğdır'da Kalış Süreleri

Turistlerin Kalış Süresi	*Frekans*	*Yüzde (%)*
1 gece	3	0.8
2 gece	264	72.9
3 gece	90	24.9
4 gece	4	1.1
5 gece	1	0.3
Toplam	362	100

Analiz sonuçlarına göre turistlerin %72.9'u 2 gece, %24.9'u ise 3 gece konaklamaktadırlar. Iğdır'a gelen İranlı turistlerinin kalış sürelerinin ortalama 2 gün ve üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4 . Turistlerin Iğdır'a Geliş Amaçları

Turistlerin Iğdır'a Geliş Sebebi	Frekans	Yüzde (%)
Alışveriş	169	46.7
Tatil	116	32
Kültürel ve Doğal Öğeler	44	12.2
Dini Yerleri Ziyaret	10	2.8
Tarihi Zenginlikler	9	2.5
Sağlık ve Kaplıca Tedavisi	3	0.8
Dost akraba ziyareti	2	0.6
Diğer	2	0.6
Toplam	362	100

Analiz sonuçlarına göre, turistlerin %46.7 alışveriş, %32'si Tatil, %12.2'si kültürel ve doğal değerler, %2.8'i dini yerleri ziyaret, %2.5 tarihi zenginlikler, %0.8'i sağlık ve kaplıca tedavisi, %0.6'sı dost akraba ziyareti, yine %0.6'sı diğer nedenlerle Iğdır'a seyahatlerini gerçekleştirmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada; Iğdır destinasyonuna en fazla talep gösteren İranlı turistlerin profilleri belirlenmeye çalışılmıştır. Iğdır'a İran'dan gelen turistlerin, demografik özelliklerinin incelenmesi sonucunda; Turistlerin büyük bir çoğunluğunun bayan olduğu görülmüştür. Iğdır destinasyonunda faaliyet gösteren satış noktalarında (kuyum mağazaları, hediyelik eşya satış mağazaları vb.) bayanların beğenisine uygun ürünlere ağırlık verilmesi, satışların arttırılması ve müşteri memnuniyeti açısından faydalı olacaktır.

Gelen turistlerden 29-37 ve 48-57 yaş aralığındakilerin daha yoğun talep gösterdikleri görülmektedir. Turistlerin yaşları ile seyahat şekli seçimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan ki-kare analizi sonuçlarına göre; turistlerin yaşları ile seyahat şekilleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gelen turistlerin büyük bir kısmı 29–37 ve 48–57 yaş aralığındandır. 18–28 yaş aralığındaki turistler yaşlarından dolayı daha çok aileleriyle ve arkadaşlarıyla birlikte; 29–37 yaş aralığındaki turistler çoğunlukla arkadaşlarıyla birlikte; 38–47 yaş aralığındaki turistler ile 48–57 yaş aralığındaki turistler daha çok aileleriyle birlikte seyahat etmeyi tercih etmektedir.

Turistlerin Iğdır'ı ziyaret etmelerinde etkili olan bilgi kaynaklarını 1'den 3'e kadar sıralamaları istenmiş ve ilk sırada en fazla "akraba arkadaş tavsiyesi", ikinci sırada en fazla "seyahat acentası" ve üçüncü sırada ise en fazla "diğer " seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Edinilen bu bilgi, pazarlama çalışmaları açısından önem arz etmektedir

Iğdır'ı ziyaret eden turistlerin Iğdır'da kalış süreleri incelendiğinde; % 72,9'unun 2 gece konakladığı tespit edilmiştir. Anket sonuçlarından da anlaşılacağı üzere turistlerin Iğdır'da kalış süreleri oldukça kısadır. Turistlerin kalış sürelerini arttırmak için turistlerin beklentileri ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

Analiz sonuçlarına göre, turistlerin %46.7 alışveriş, %32'si Tatil, %12.2'si kültürel ve doğal değerler, %2.8'i dini yerleri ziyaret, %2.5 tarihi zenginlikler, %0.8'i sağlık ve kaplıca tedavisi, %0.6'sı dost akraba ziyareti, yine %0.6'sı diğer nedenlerle Iğdır'a seyahat etmektedir. Büyük bir çoğunluğu alışveriş için gelen İranlı turistlerin talepleri doğrultusunda bu merkezlerin artırılması gerekir.

KAYNAKÇA

- Avcıkurt, C. vd. (2005). Balıkesir Yöresinin Yerli Turist Profili, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, I. Çanakkale Turizm Biyenali, Çanakkale: 5-7 Mayıs, 96-116
- Bayat. G. (2010). Turizme Yerel halkın Bakış Açısı: Iğdır İli Örneği. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Bayat. G. (2018). Rural Tourısm Potentıal of Iğdır. Selected Studies on Rural Tourism and Development. Cambridge Scholar Publishing. ISBN (10): 1-5275-0793-9 ISBN (13): 978-1-5275-0793-7. 53-63.
- Doğan, H., Üngüren, E., Yelgen, E. (2010). Alanya Turist Profiline Yönelik Bir Araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 3, 79–100
- Güleç, B. (2006). Reklamın Turistlerin Satın Alma Davranışları Bakımından İncelenmesi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 15, 127–157
- Hvenegaard, G.T. (2002). Using Tourist Typologies for Ecotourism Research, Journal of Ecotourism, Vol.1, No:1,

7-18.
- Karaman, S. (1999b). Yabancı Turist Profili, Turizmde Seçme Makaleler:32, TUGEV Yayını No: 49, 25–37.
- Serhat Kalkınma Ajansı, “Serhat Bölgesi Sınır Kapıları İnceleme Raporu”, Kars, 2011, s.4.

GENÇ OTEL ÇALIŞANLARININ DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ İLE İŞ DOYUMU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER: IĞDIR, KARS, AĞRI, ARDAHAN İLLERİ ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üy. Gülşen BAYAT[*], Öğr. Gör. Arslantürk AKYILDIZ[**]

[*]Iğdır Üniversitesi, Turizm Fakültesi, gulsen.bayat@igdir.edu.tr
[**] Iğdır Üniversitesi, Iğdır Meslek Yüksekokulu, a.arslanturk76@gmail.com

ÖZET

Otel işletmeleri devamlılıklarını ve müşteri beklentilerini karşılayabilmek için, çalışanların tutum ve davranışlarının yönetim tarafından doğru ve sağlıklı yönetilmesi oldukça önemlidir. İşgörenin işe devamlılığı, performansının yüksek olması, işini severek yapması, iş yerine bağlılığı ve kendisini iş yerinde mutlu hissetmesi iş doyumuna bağlıdır.

Bu çalışmada, hizmet ağırlıklı otel işletmelerinde iş doyumunun öneminin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, Iğdır, Kars, Ağrı ve Ardahan genç otel işletmeleri çalışanlarının iş doyumu düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkileri belirlemektir. Veri toplamak için anket formlarından yararlanılmıştır. Kars, Ağrı, Iğdır, Ardahan İllerindeki genç otel çalışanlarından toplanan 268 adet anket formu analiz edilerek tablolar halinde sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda, İş doyumu ile genç çalışanların demografik özelliklerinden cinsiyet, medeni durum, turizm ile ilgili eğitim alma durumu, yaş grupları, öğrenin durumu ve çalışılan departman arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Ayrıca iş doyumu ile aylık gelir ve mesleği başkalarına tavsiye etme durumları arasında anlamlı farklılıklar vardır.

Anahtar Kelimeler: İş Doyumu, Konaklama İşletmeleri, Genç Otel Çalışanları

RELATIONS BETWEEN DEMOGRAPHİC CHARACTERISTICS AND JOP SATİSFACTİONLEVELS OF YOUNG HOTEL EMPLOYEES: THE EXAMPLE OF PROVİNCES OF IĞDIR, KARS, AĞRI, ARDAHAN

ABSTRACT

It ıs very important that the attitude and behaviors of hotel employees are managed in a healty way by hotel employers. The continuity to work of employee, high performance, the connection to the jop and the feeling of being happy at work depends on the satisfaction of the jop.

In this study, ıt is aimed to understand the importance of jop satisfaction in service oriented hotel enterprises. The main purpose of this study is to determine the relationship between jop satisfaction levels and demographic characteristics of the young hotel employees of Iğdır, Kars, Ağrı and Ardahan. Survey Forms were used to collect data. 268 questionnaire forms collected from young hotel employees in Kars, Ağrı, Iğdır, and Ardahan Provinces were analyzed and presented in tabular form. As a result of the study, there is no significant difference between the jop satisfaction and gender, marital status, tourism- related education, age groups, education status and working department of demographic characteristics of the young hotel employees. There is also significant differences between the jop satisfaction and montly incomes, recommending profession to others.

Keywords: Job Satisfaction, Hotel Management, Young Hotel Employees

GİRİŞ

İşletmelerin verimlilikleri açısından önemli olan iş doyumu kavramı, genel olarak bireylerin işlerinden hoşlanma durumlarının bir göstergesidir. Organizasyon ve birey arasındaki uyum ve dengenin, işletme politikaları, çalışma koşulları ve terfi imkânları gibi konularla desteklendiği ve birey ile organizasyon arasında yazılı olmayan, bireyin olumlu davranış ve tutumları ile ortaya çıkan psikolojik bir sözleşmedir (Price ve Müller, 1981:545). Bireyin işinden elde ettiği faydanın, umduğu ve beklediği fayda ile karşılaştırılması neticesinde bireyin ortaya koyduğu tutum ve davranıştır (Cranny, Smith ve Stone, 1992:308). Eğer hak edilen değer elde edilmiş ise iş doyumu ortaya çıkar ve beklenti karşılandıkça da devam eder (Gordon, 1999: 67). İşgörenin işinde yaşadığı duygusal tecrübeler bireyin işinden doyum elde etmesinde önemli bir faktördür (Smith ve Wakely, 1972:181).

İşgörenin işe devamlılığı, performansının yüksek olması, işini severek yapması, kendi iş yerine bağlanması ve kendini iş yerinde mutlu hissetmesi iş doyumuna bağlıdır. Çalışan zamanla ve yaşadıklarına bağlı olarak işine karşı bir tutum geliştirir. Bu tutum olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilir. Olumlu tutum iş doyumuna, olumsuz tutum ise iş doyumsuzluğuna neden olur (Barutçugil, 2004:388). Özellikle konaklama işletmelerinin üretim tarzının emek-yoğun olması ve insanın işinden aldığı doyumun yapılan işe etkisi bu işletmelerde daha yüksektir. İşinden tatmin olmayan birinin hizmet vereceği müşterilerin, işyeri memnuniyetinin oluşması oldukça zordur. İş doyumu yaşayan birey bunu müşteriye de yansıtır. Bireyin işinden doyum alıp almadığı yüzündeki gülümsemeyle belli olmayabilir. Çalışanlar bedenleriyle beraber ruhlarını da işlerine vermelidirler (Silah, 1997:6). Çalışanların iş doyumlarını anlamak zordur. İş doyumu dinamik bir olgudur, çabuk değişebilir. Bu yüzden yöneticiler tarafından sürekli izlenmesi ve korunması gerekir (Davis, 1988:97).

Günümüzde yüksek rekabet ortamında çalışan işletmelerin, var olma mücadelesi içerisinde kaynakları en etkin şekilde kullanarak verimli olmaya ihtiyaçları vardır. Verimliliği sağlayabilmek; ancak çalışanların iş doyumları ile mümkündür. Bu da insan kaynaklarını etkin şekilde kullanılmasını gerektirir. İşten tatmin olmanın hem iş hem de aile hayatına etkileri oldukça fazladır. İş doyumunu etkileyen pek çok faktörün olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Kişilerin işe karşı tutumlarının pek çok faktörden etkilenebileceği gibi, kişinin kendisinden kaynaklı durumlarda bu tutumları etkileyebilir (Pool ve Pool, 2007). Bu çalışmanın temel amacı, Iğdır, Kars, Ağrı ve Ardahan genç otel işletmeleri çalışanlarının iş doyumu düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkileri belirlemektir.

İŞ DOYUMU KAVRAMI

Bireyin iş çevresinden elde ettiklerini işe, amirlerine, çalışma arkadaşlarına, çalıştığı örgüte hatta genel manada hayattan ne elde ettiğine bağlı bir duygudur (Cribbin, 1972:155). Kişinin işinden aldığı bireysel zevkin ölçüsü ve işe karşı takındığı tutum ve davranışlardır (Pool ve Pool, 2007:357). Çalışanın işinden aldıkları ile sundukları arasındaki uyum ne kadar yüksekse iş doyum düzeyi de o kadar yüksek olur. Diğer taraftan işgörenin algıladığı uyumsuzluk ne kadar yüksekse iş doyumu da o kadar düşük olur. Fakat burada eleştirilen konu kişilerin bireysel farklılıklarının fazla göz önüne alınmamasıdır. Çünkü bireylerin beklenti düzeyleri birbirlerinden farklıdır (Oshagbemi, 2003:1211-1215). İş ekonomik açıdan olduğu kadar, psikolojik olarak da bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Gününün büyük bir bölümünü işinde geçiren birey, yaşamı boyunca 20-25 yıl gibi bir süre çalışıyorsa, iş yaşamın önemli bir parçası haline gelir. Bu bağlamda kişinin işinden tatmin olması hem organik hem de psikolojik varlığı açısından oldukça önemlidir (Telman ve Ünsal, 2004:12).

İş doyumunun içsel ve dışsal olarak sınıflandırılmasına Herzberg, Mausner ve Synderman'ın 1959'daki çalışmaları öncülük etmiştir. İşin kendisine ait özellikleri yani görevlerin çeşitliliği, kişinin bağımsız hareket edebilme durumu kaynaklı doyum seviyesi içsel iş doyumu olarak kabul edilir. Dışsal iş doyumu ise işin yapıldığı çevresiyle alakalıdır. İş doyumu sadece dışarı kaynaklı olmayan aynı zamanda içsel unsurlarında birer itici güç olarak, bireyin işine karşı tutum ve davranışlarını etkiler, yönlendirir ve devamlılığını sağlar (Ergeneli, 2006). İçsel iş doyumu çalışanın hissettikleri ile ilgilidir. Bunlar işten yararlanma becerisi, başarı hissi, yaratıcılık hissi gibi durumlardan etkilenen tatmindir. İşteki çevresel öğelerden etkilenen tatmin dışsal tatmindir. Bunlar işletmenin politikası ve yönetim, ücret, çalışma koşulları ve denetim şeklidir (Spector, 1997:15; Yelboğa, 2007:7).

Herzberg (1968:176) çalışmasında, işgörenin işini değerlendirmede ücretin yeterli olmadığını tespit etmiş. Hijyen faktörleri olarak değerlendirdiği "ücret, işteki çalışma koşulları, işverene sağlanan güvenlik derecesi, astlar ve üstlerle ilişkiler" gibi faktörlerin işgöreni motive etmede yeterli olmadığını çalışmasında ortaya koymuştur. İş doyumunu artıran faktörler olarak, sorumluluk derecesi, işteki ilerleme fırsatları, statü elde edebilme durumu, başarma ve işin niteliği gibi faktörlerin işteki doyumu etkilediğini ifade etmiştir. Bireyler, kişisel yeteneklerini geliştirmek, mutlu olmak, kabul

görmek ve kendilerini değerli hissetmek için çalışırlar, insanın odak noktası olan çalışma yani iş hayatımızda, kendimizi ne kadar iyi hissedersek ve mutlu olursak, normal hayatımız da bundan o kadar olumlu yönde etkilenir (Gözen, 2007:5).

Günümüzde yüksek rekabet ortamında çalışan işletmelerin, var olma mücadelesi içerisinde kaynakları en etkin şekilde kullanarak verimli olmaya ihtiyaçları vardır. Verimliliği sağlayabilmek; ancak çalışanların iş doyumları ile mümkündür. Bu da insan kaynaklarını etkin şekilde kullanılmasını gerektirir. İşten tatmin olmanın hem iş hem de aile hayatına etkileri oldukça fazladır. Bu etkiler aşağıda şu şekilde sıralanmıştır.

- ✓ İnsanlar genellikle kabul görmek, takdir edilmek, beğenilmek isterler.
- ✓ İşinden tatmin olamayanların psikolojik olgunlukları gerçekleşemez, ayrıca hayal kırıklığı yaşar ve mutsuz olurlar.
- ✓ İş bir insanın odağındaki en temel konudur.
- ✓ İşsizlik önemli bir mutsuzluk sebebi olabilir, paraya ihtiyacı olmayanlar bile çalışarak, oyalanmak isterler.
- ✓ İş, insanı zihnen geliştiren, sosyal yaşamın önemli bir parçasıdır. İşinden tatmin olamayanlar işinden soğur ve moral düşüklüğü yaşarlar, hatta bu moral düşüklüğü kişiyi tükenmişliğe kadar götürebilir. Bu nedenle bireylerin işten aldığı doyum, hem örgütler hem de kişiler açısında son derece önemli bir durumdur

İŞ DOYUMUNU ETKİLEYEN BİREYSEL FAKTÖRLER

Bireyler arasındaki iş doyumu yaşama farklılıklarının bireysel farklılıklardan kaynaklanabileceği düşüncesi oluşmuş ve yapılan çalışmalarla bireysel özelliklerin iş doyumuna katkısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. İş doyumunu etkileyen bireysel faktörler, yaş, cinsiyet, eğitim, hizmet süresi, kıdem, sosyo- kültürel çevre ve medeni durum, statüdür. Aşağıda bunların etkileri yapılan çalışmaların ışığında sorgulanacaktır.

Yaş

Çalışanların yaşlarının iş doyumu düzeyi üzerinde olumlu etkisi olduğu yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır. İlerleyen yaşla birlikte bireyin işteki deneyimi artar. Bireyin işteki deneyimi işe uyumu kolaylaştırır (Silah, 1997:7). Yapılan çalışmalara göre yaşlı çalışanlar genç çalışanlara göre daha doyumludurlar (Tosun, 1990:100). Genç çalışanlar, yaşlı çalışanlara göre daha düşük iş doyum düzeyleri vardır (Lee, Wilbur, 1985:781-791). Yaşın iş doyumu üzerinde çok önemli ve olumlu bir etkisinin olduğu ifade eden Hopkins bunun nedenini de zamanla bireyin tutum ve davranışlarının değişmesine bağlar (Hopkins, 1982:372). Yaş ile iş doyumu arasında güçlü bir ilişki vardır (Sarker. vd, 2003:745-758; Oshagbemi, 2000:88-102).

Cinsiyet

Cinsiyetin iş doyumu üzerinde önemli bir etkisinin olduğu kabul edilir. Yapılan çalışmalar erkek ve bayanlarla ilgili farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bazı çalışmalar erkeklerin, bazıları ise bayanların iş doyumuna daha fazla sahip olduklarını göstermiştir. Herzberg ise kadınların aile içi sorumluluklarından dolayı iş doyumu durumlarının farklılaşabileceğini ifade eder (Fournet, vd., 1966:170). Kore'de yapılan bir çalışmada kadınların erkeklere göre iş doyumları daha fazladır. Bunun nedenini de kadınların beklentilerinin azlığından kaynaklandığı ifade edilir (Kırel, 1999:117). Yine farklı bir bakış açısı ile kadın ve erkeklerin grup içerisindeki baskın veya dengeli oluşuna göre yapılan çalışmada, cinsiyet dengesi sağlanmış bir grubun, bir cinsiyetin baskın olduğu bir gruptan iş doyum seviyesi daha yüksektir (Fields ve Blum, 1997:182).

Eğitim

İş doyumunu etkileyen bireysel unsurlardan olan eğitim ile iş doyumu arasındaki ilişki açık ve net değildir. Bazen eğitim düzeyleri yüksek kişilerin doyum düzeyleri düşük çıkarken, bazen de örgütsel ödüllere ulaşabilme kolaylıklarından dolayı yüksek çıkabilmektedir. Bunlara ilaveten bireylerin eğitim düzeylerine göre iş yeri konumları ve maaşları arttıkça iş doyumları da artar (Melenie, Lankau, Carlson, 2006:309).

Hizmet Süresi ve Kıdem

Bireylerin kıdem ve deneyimleri artıkça, iyi pozisyonlara gelme imkânları ve işten alacakları doyumları da artar (Tahta, 1995:12). Yapılan çalışmalarda çalışma süresinin iş doyumunu olumlu yönde etkilediği, yani çalışma süresi artıkça, artan kıdemle beraber iş doyumu da artar. İş yaşamında geçirilen yıllar bireyi işe uydurmuş, bireyin işten beklentilerini

gerçekçi bir noktaya çekmiş ve oluşan kıdem, çalışma süresiyle beraber bireyin mevki ve ücretini de artırmıştır. Tüm bunlar bireyin işten elde edeceği doyumu da artırır (Bingöl, 1996:83).

Sosyo- Kültürel Çevre

Bireyin doğup-büyüdüğü ve yaşadığı, değer yargılarını aldığı çevrenin işe karşı tutumlarını ne kadar etkilediği ile ilgili düşünceler bu alanda çalışılması gerektiği kanısını oluşturmuş ve bununla ilgili yapılan çalışmalarda kentsel kesimde yaşamış insanların daha kolay işleri tercih ettikleri; oysa zor şartlarda yaşayan ve yaşamasını bilen kırsal kesim insanlarının ise daha zor işleri tercih ettikleri sonucuna varılmıştır (Baysal ve Paksoy, 1996:94).

Medeni Durum

Bireylerin medeni durumları ile iş doyumu arasındaki ilişkiyi bulmak için yapılan çalışmalarda kesin bir sonuç elde edilememiştir. Bazı çalışmalarda evli çalışanların, bazıların da ise bekâr çalışanların iş doyumlarını yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışmalar ışığındaki genel kanı evlilerin bekârlara göre iş doyum düzeyleri daha yüksektir (Uyargil, 1988:22).

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, nicel (kantitatif) araştırma modeli uygulanmıştır. Nicel araştırma yöntemi, görgül (ampirik) veya sayısal(quantitative) yaklaşım olarak da ifade edilmektedir (Bir, 1999:6).

Araştırmanın evrenini, TRA2 Bölgesi konaklama işletmelerinde müşteriyle daha çok yüz yüze ilişki içerisinde olan önbüro, kat hizmetleri, servis ve mutfak departmanı personeli oluşturmaktadır. TRA2 bölgesi Türkiye İstatistik Kurumu'nun yapmış olduğu sınıflandırmaya göre Kars, Iğdır, Ağrı ve Ardahan illerini kapsamaktadır. Avrupa Birliği ile uyum süreci kapsamında 2002/4720 nolu kanun hükmüyle devlet Planlama Teşkilatı ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun Türkiye'yi idari olarak 81 il ve 7 coğrafik bölgeye ayırmasına ilaveten 22 Eylül 2002'de yeni bir bölge sınıflandırması olan 3 ayrı düzeyde sınıflandırma yapılmıştır. Bu 3 ayrı düzey sınıflandırması İBBS (İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması)'nin oluşturulmasında nüfus, coğrafya, bölgesel kalkınma planları, istatistiki raporlar, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri gibi faktörler etkili olmuştur (TUİK, 2017). TRA2 bölgesi çalışanlarının araştırmanın evreni olarak belirlenmesinin nedeni, bu bölgenin birçok alternatif turizm türü açısından turistik öneme sahip destinasyonlar olması ve bu bölgenin hiç çalışılmamış olmasıdır. Araştırmada, bu bölgedeki tüm konaklama işletmelerindeki çalışanlara ulaşmak amaçlanmış; fakat bazı maddi, zaman ve konaklama işletmelerindeki yönetimdekilerin olumsuz tutumları nedeniyle çalışanların tamamına ulaşılamamıştır. Bu nedenle yargısal (amaca göre) örneklem tekniği tercih edilmiştir. Örneği seçme kararının araştırmacı tarafından verilebildiği ve örneklemi oluşturan elemanlar araştırmacının araştırma problemlerine cevap bulacağına inandığı kişilerden oluştuğu kabul edilir (Gürbüz. S, Şahin. F, 2014: 130).

Araştırma TRA2 bölgesi kapsamında yer alan Kars, Iğdır, Ağrı ve Ardahan illerindeki konaklama işletmeleri internet yardımıyla belirlenmiş ve açık adreslerine ulaşılmıştır. Belirlenen 44 otel işletmesi tek tek aranarak, toplamda 616 çalışan olduğu tespit edilmiştir. Evreni temsil edecek örneklem hacmi 0.05 örnekleme hatası göz önünde bulundurularak 237 işgören olarak hesaplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, İş Doyumu Ölçeği olmak üzere 2 bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Anket formunun birinci bölümünde katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, öğrenim durumu, aylık gelir, mesleği başkalarına tavsiye etme durumu, turizm eğitimi alma durumu bilgilerinden oluşan kişisel bilgi formu yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde Weiss ve arkadaşları (1967) tarafından geliştirilen 20 soruluk Minnesota İş Doyumu Ölçeğinin (Minnessota Job Satisfaction-MJS), Baycan (1985) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış olan kısa formu (14 madde) kullanılmıştır. Ölçekteki ifadeler "1-Hiç memnun değilim" ve "5- Çok memnunum" aralığında 5 ifadeden oluşmaktadır. Faktörler "İçsel İş Doyumu" (1, 2, 3, 9, 11) ve "Dışsal İş Doyumu" (4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14) olarak isimlendirilmiştir.

3 Haziran- 28 Eylül 2016 tarihleri aralığında, konaklama işletmeleri sırasıyla ziyaret edilmiştir. Konaklama işletmelerindeki yöneticilerle görüşülerek anket uygulanmasını kabul eden işletmelerin kat hizmetleri, önbüro, servis, mutfak departmanı çalışanlarına basılan 300 anket uygulanmıştır. Yapılan anketlerden 268'i analize tabi tutulmuş, geri kalanları ise eksik bilgiden dolayı geçersiz sayılmıştır. Araştırmanın maddi sınırları göz önüne alınarak, hata payı % 5 olarak belirlenmiş, güven aralığı ise % 95 olarak kabul edilmiştir.

Güvenirlik Analizi

Model uyumları sağlanan veya doğrulanan ölçekler için güvenirlik analizleri (Cronbach Alpha ve madde toplam korelasyonu) yapılmıştır. Güvenirliği ölçmeye yönelik en yaygın kullanılan analiz türü Cronbach's Alpha katsayısıdır (Özdamar, 2004:622, Kalaycı, 2010:405.

Tablo 1. İş Doyumu Ölçeği DFA ve Güvenirlik Analizi Sonuçları

Faktör ve Maddeler	Std. β	t	R^2	r	α	α
İçsel Doyum					0,87	0,89
MJS1	0,66		0,44	0,59		
MJS2	0,62	9,00**	0,39	0,58		
MJS3	0,67	9,60**	0,45	0,59		
MJS4	0,71	10,06**	0,50	0,64		
MJS5	0,74	10,44**	0,55	0,66		
MJS6	0,68	9,68**	0,46	0,61		
MJS7	0,59	8,57**	0,35	0,52		
MJS9	0,59	8,57**	0,49	0,57		
MJS11	0,69	9,88**	0,35	0,65		
Dışsal Doyum					0,79	
MJS8	0,70		0,49	0,57		
MJS10	0,72	9,85**	0,53	0,57		
MJS12	0,65	9,32**	0,42	0,51		
MJS13	0,62	9,00**	0,39	0,53		
MJS14	0,64	8,82**	0,41	0,52		

r: Madde Toplam Korelasyonu **p<0,01

Güvenirlik analizi sonuçları incelendiğinde İş doyumu ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı 0,89; alt boyutların Alpha katsayıları sırasıyla 0,87 ve 0,79 olarak yüksek düzeyde bulunmuştur. Ölçekteki tüm maddeler için madde-toplam korelasyonlarının 0,30'dan yüksek (0,39 ile 0,66 Aralığında) olduğu görülmektedir (Tablo 1). İş doyumu ölçeği 14 madde ve iki boyutuyla güvenilir ve geçerli bir ölçek olarak doğrulanmıştır.

Tablo 2. Ölçeklerin Betimsel İstatistikleri

Ölçek ve Alt Boyut	Madde Sayısı	Min.	Maks.	X	SS	Skewness
İŞ DOYUMU (MJS)	**14**	**1**	**5**	**3,60**	**0,78**	**-0,43**
İçsel doyum	9	1	5	3,60	0,84	-0,56
Dışsal doyum	5	1	5	3,59	0,91	-0,44

İş Doyumu Ölçeği (MJS) ve alt boyutları puanlarının orta-yüksek düzeyde olduğu ve ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Katılımcıların Demoğrafik özelliklerine Göre Dağılımı ve Anova ile T Testi Sonuçları

Konaklama işletmeleri çalışanlarının cinsiyet, medeni durum, yaş, öğrenim durumu, turizm ile ilgili eğitim alma durumu, aylık gelir düzeyi ve mesleği başkalarına tavsiye etme durumu istatistiki dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Değişken	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	65	24,3
	Erkek	203	75,7
Medeni durum	Evli	83	31,0
	Bekar	185	69,0
Yaş	18-25 yaş	89	33,2
	26-30 yaş	86	32,1

	31-35 yaş	56	20,9
	36-40 yaş	21	7,8
	40 yaş üzeri	16	6,0
Öğrenim durumu	İlköğretim	36	13,4
	Lise	173	64,6
	Ön lisans	42	15,7
	Lisans	17	6,3
Turizm ile ilgili eğitim alma durumu	Evet	65	24,3
	Hayır	203	75,7
Aylık gelir düzeyi	1000TL ve altı	72	26,9
	1001-1500TL	130	48,5
	1501-2000TL	56	20,9
	2000TL üzeri	10	3,7
Mesleği başkalarına tavsiye etme	Evet	159	59,3
	Hayır	109	40,7

Örneklemle ilgili demografik bilgileri elde etmek için yapılan istatistiksel analiz sonucuna göre, Araştırmaya katılan 268 katılımcının çoğunluğu % 75,7 erkektir. Yaş aralığı bakımından %33,2'si 18-25 yaş, %32,1'i 26-30 yaş, %20,9'u 31-35 yaş, %7,8'i 36-40 yaş grubunda, %6'sı 40 yaş üzerindedir. İşgörenlerin %31'i evli, %69' bekârdır. Çalışanların, %13,4'ü ilköğretim, %64,6'sı lise, %15,7'si ön lisans ve %6,3'ü lisans düzeyinde eğitim almışlardır. Gelir bakımından, %26,9'u 1000Tl ve altı, %48,5'i 1001-1500Tl arası, %20,9'u 1501-2000Tl arası, %3.7'si 2000Tl ve üzeri maaş almaktadırlar. Yine otel çalışanlarının %75 gibi büyük bir oranı turizm alanında herhangi bir eğitim almamış olmasına rağmen %60'a yakını mesleği başkalarına tavsiye etmektedirler.

Tablo 4. Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları

Faktörler	Cinsiyet	n	Ort.	SS	t	p
İçsel Doyum	Kadın	65	3,71	0,90	1,24	0,217
	Erkek	203	3,56	0,81		
Dışsal Doyum	Kadın	65	3,66	0,90	0,64	0,524
	Erkek	203	3,57	0,91		
İŞ DOYUMU	Kadın	65	3,69	0,81	0,64	0,524
	Erkek	203	3,57	0,77		

İş doyumu ölçeği ve alt boyut puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 5. Ölçek Puanlarının Medeni Duruma Göre T Testi Sonuçları

Faktörler	Medeni Durum	n	Ort.	SS	t	p
İçsel Doyum	Evli	83	3,62	0,91	0,31	0,760
	Bekar	185	3,59	0,80		
Dışsal Doyum	Evli	83	3,61	0,92	0,26	0,792
	Bekar	185	3,58	0,91		
İŞ DOYUMU	Evli	83	3,62	0,83	0,32	0,749
	Bekar	185	3,59	0,76		

İş doyumu ölçeği ve alt boyut puanlarının medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 6. Ölçek Puanlarının Yaş Gruplarına Göre ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek ve Faktörler	Yaş Grupları	n	Ort.	SS	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Doyum	A-18-25 yaş	89	3,48	0,78	1,08	0,368	
	B-26-30 yaş	86	3,68	0,86			
	C-31-35 yaş	56	3,66	0,85			
	D-36-40 yaş	21	3,72	0,91			
	E-40 yaş üzeri	16	3,40	0,88			
Dışsal Doyum	A-18-25 yaş	89	3,46	0,92	1,10	0,358	

	B-26-30 yaş	86	3,72	0,92		
	C-31-35 yaş	56	3,67	0,85		
	D-36-40 yaş	21	3,50	1,03		
	E-40 yaş üzeri	16	3,50	0,81		
İŞ DOYUMU	A-18-25 yaş	89	3,47	0,74	1,21	0,305
	B-26-30 yaş	86	3,70	0,82		
	C-31-35 yaş	56	3,67	0,77		
	D-36-40 yaş	21	3,64	0,75		
	E-40 yaş üzeri	16	3,44	0,81		

İş doyumu ölçeği ve alt boyut puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 7. Ölçek Puanlarının Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek ve Faktörler	Öğrenim Durumu	n	Ort.	SS	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Doyum	A-İlköğretim	36	3,39	1,06	1,43	0,233	
	B-Lise	173	3,60	0,74			
	C-Ön lisans	42	3,78	0,97			
	D-Lisans	17	3,56	0,80			
Dışsal Doyum	A-İlköğretim	36	3,55	1,01	1,36	0,255	
	B-Lise	173	3,54	0,88			
	C-Ön lisans	42	3,85	0,87			
	D-Lisans	17	3,56	1,07			
İŞ DOYUMU	A-İlköğretim	36	3,45	0,99	1,52	0,211	
	B-Lise	173	3,58	0,70			
	C-Ön lisans	42	3,81	0,85			
	D-Lisans	17	3,56	0,81			
	C-Ön lisans	42	2,70	0,67			
	D-Lisans	17	3,02	0,61			

İş doyumu ölçeği ve alt boyut puanlarının öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 8. Ölçek Puanlarının Turizm İle İlgili Eğitim Alma Durumuna Göre T Testi Sonuçları

Faktörler	Turizm ile İlgili Eğitim	n	Ort.	SS	t	p
İçsel Doyum	Evet	40	3,70	0,83	0,84	0,403
	Hayır	228	3,58	0,84		
Dışsal Doyum	Evet	40	3,63	0,96	0,24	0,807
	Hayır	228	3,59	0,90		
İŞ DOYUMU	Evet	40	3,67	0,78	0,68	0,497
	Hayır	228	3,58	0,78		

İş doyumu ölçeği ve alt boyut puanlarının turizm ile ilgili eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 9. Ölçek Puanlarının Aylık Gelir Durumuna Göre ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek ve Faktörler	Gelir Durumu	n	Ort.	SS	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Doyum	A-1000TL ve altı	72	3,29	0,86	5,59	**0,001**	**B,C,D>A**
	B-1001-1500TL	130	3,67	0,82			
	C-1501-2000TL	56	3,73	0,73			
	D-2000TL üzeri	10	4,10	0,87			
Dışsal Doyum	A-1000TL ve altı	72	3,42	0,97	1,78	0,151	
	B-1001-1500TL	130	3,71	0,86			
	C-1501-2000TL	56	3,53	0,88			
	D-2000TL üzeri	10	3,64	1,15			
İŞ DOYUMU	A-1000TL ve altı	72	3,33	0,83	4,22	**0,006**	**B,C,D>A**

B-1001-1500TL	130	3,69	0,76
C-1501-2000TL	56	3,66	0,69
D-2000TL üzeri	10	3,94	0,81

İş doyumu ölçeği alt boyutlarından içsel doyum alt boyut puanlarının (F=5,59; p<0,05) ve genel olarak iş doyumu puanlarının (F=54,22; p<0,05) aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farkın kaynağına ilişkin yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre;

Aylık geliri 1001-1500TL (3,67±0,82), 1501-2000TL (3,73±0,73) ve 2000TL üzeri (4,10±0,87) olan katılımcıların içsel doyum puanları, aylık geliri 1000TL ve altında olan katılımcıların içsel doyum puanlarından (3,29±0,86) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Aylık geliri 1001-1500TL (3,69±0,76), 1501-2000TL (3,66±0,69) ve 2000TL üzeri (3,94±0,81) olan katılımcıların genel olarak iş doyumu puanları, aylık geliri 1000TL ve altında olan katılımcıların genel olarak iş doyumu puanlarından (3,33±0,83) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Dışsal doyum alt boyut puanlarının aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 10. Ölçek Puanlarının Mesleği Tavsiye Etme Durumuna Göre T Testi Sonuçları

Faktörler	Mesleğini Tavsiye Etme	n	Ort.	SS	t	p
İçsel Doyum	Evet	159	3,69	0,81	2,24	**0,026**
	Hayır	109	3,46	0,85		
Dışsal Doyum	Evet	159	3,69	0,90	2,23	**0,027**
	Hayır	109	3,44	0,91		
İŞ DOYUMU	Evet	159	3,69	0,78	2,48	**0,014**
	Hayır	109	3,45	0,76		

İş doyumu ölçeği alt boyutlarından içsel doyum puanlarının mesleğini tavsiye etme durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (t=2,24; p<0,05). Mesleğini tavsiye eden katılımcıların içsel doyum puanları (3,69±0,81), mesleğini tavsiye etmeyen katılımcıların içsel doyum puanından (3,46±0,85) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

İş doyumu ölçeği alt boyutlarından dışsal doyum puanlarının mesleğini tavsiye etme durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (t=2,23; p<0,05). Mesleğini tavsiye eden katılımcıların dışsal doyum puanları (3,69±0,90), mesleğini tavsiye etmeyen katılımcıların dışsal doyum puanından (3,44±0,91) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

İş doyumu ölçeği toplam puanlarının mesleğini tavsiye etme durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (t=2,48; p<0,05). Mesleğini tavsiye eden katılımcıların genel olarak iş doyumu puanları (3,69±0,78), mesleğini tavsiye etmeyen katılımcıların genel olarak iş doyumu puanından (3,45±0,76) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

SONUÇ

İşletmelerin verimlilikleri açısından önemli olan iş doyumu kavramı, genel olarak bireylerin işlerinden hoşlanma durumlarının bir göstergesidir. Organizasyon ve birey arasındaki uyum ve dengenin, işletme politikaları, çalışma koşulları ve terfi imkânları gibi konularla desteklendiği ve birey ile organizasyon arasında yazılı olmayan, bireyin olumlu davranış ve tutumları ile ortaya çıkan psikolojik bir sözleşmedir (Price ve Müller, 1981:545).

Örneklemle ilgili demografik bilgileri elde etmek için yapılan istatistiksel analiz sonucuna göre, araştırmaya katılan 268 katılımcının çoğunluğu % 75,7 erkektir. Yaş aralığı bakımından %33,2'si 18-25 yaş, %32,1'i 26-30 yaş, %20,9'u 31-35 yaş, %7,8'i 36-40 yaş grubunda, %6'sı 40 yaş üzerindedir. İşgörenlerin %31'i evli, %69' bekârdır. Çalışanların, %13,4'ü ilköğretim, %64,6'sı lise, %15,7'si ön lisans ve %6,3'ü lisans düzeyinde eğitim almışlardır. Gelir bakımından, %26,9'u 1000Tl ve altı, %48,5'i 1001-1500Tl arası, %20,9'u 1501-2000Tl arası, %3.7'si 2000Tl ve üzeri maaş almaktadırlar. Yine otel çalışanlarının %75 gibi büyük bir oranı turizm alanında herhangi bir eğitim almamış olmasına rağmen %60'a yakını mesleği başkalarına tavsiye etmektedirler.

İş Doyumu Ölçeği (MJS) ve alt boyutları puanlarının orta-yüksek düzeyde olduğu, yani çalışanların genel iş doyumlarının yüksek olduğunu, iş doyumu alt boyutlarından içsel ve dışsal doyumlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca iş doyum ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Buradan çalışanların iş yerinin sağladığı güvenliğin derecesinden, aldıkları maaş ve terfi imkânlarından, iş yerinin onlara sağladığı kişisel gelişme imkânlarından, iş yerinde çalıştığı kişilerden, yönetimin tutumundan ve desteğinden genel manada memmun oldukları tespit edilmiştir.

Demografik değişkenler ile iş doyumu arasında anlamlı ilişkiler vardır. Araştırmada aylık geliri 1001- 1500 Tl, 1501-2000Tl ve 2000Tl ve üzeri çalışanların iş doyumu puanları 1000Tl ve altında olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ücretin iş doyumunu etkilediği ile ilgili çalışmaları vardır. Bu sonucun da yapılmış olan çalışmaları destekler nitelikte olduğunu ifade edebiliriz.

Mesleğini tavsiye edenlerin genel iş doyumu puanları, mesleğini tavsiye etmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. İşinden doyum alan, işini severek yapan TRA2 çalışanları mesleklerini başkalarına daha fazla tavsiye etmektedir şeklinde yorumlayabiliriz.

Bu araştırma bazı sınırlılıkları nedeniyle TRA2 bölgesindeki konaklama işletmelerine uygulanmıştır. Gelecek dönemlerde ülke içerisindeki tüm konaklama işletmelerini kapsayacak şekilde yapılabilir. Ayrıca tükenmişlik, kişilik, iş doyumu, örgütsel bağlılık, iş gören performansı, yabancılaşma, iş stresi, işten ayrılma niyeti, iş yerinde yalnızlık, rol çatışması, hizmet kalitesi, hizmet odaklık gibi konularla ilişkilendirilip bunlarla ilgili çalışmalar yapılabilir. Araştırma sonuçlarının, TRA2 bölgesi belediyelerine, konaklama işletmesi yöneticilerine, işgörenlerine ve bu alanda çalışma yapacak akademisyenlere kaynak olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Barutçugil, İ. (2004). Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi. İstanbul: Kariyer Yayıncılık
- Baysal, C.A. ve Tekarslan, E., (1996). İşletmeciler İçin Davranış Bilimleri, 2. Baskı, İstanbul, Avcılar Basım Yayın, 94s.
- Bingöl, Dursun (1996),” Personel Yönetimi”, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Bir, A. A. (Ed.). (1999). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Cranny, C. J., Smith, P. C., Stone, E. F, (1992), “Job Satisfaction”, Social Sciences, New York: Lexington, V.4, 302-328.
- Cribbin, J. J.(1972). Effective managerial leadership. New York: American Management Association
- Davis Keith, (1988)“Human Behaviour at Work: Organisational Behaviour”. 2. Baskı, McGraw Hill Book Comp, New York, 1988.
- Ergeneli, A. (2006). Örgüt ve İnsan. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi
- Fournet, G. P.; Distefano, M. K. Jr. and Pryer, M. W. (1966). Job satisfaction: issues and problems. Personnel Psychology, 19 (2), 165-183.
- Fields, D.L. & Blum, T.C. (1997). Employee Satisfaction in Work Groups with Different Gender Composition, Journal of Organizational Behavior.
- Gürbüz S, Şahin F (2014) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (Felsefe-Yöntem Analiz), (Seçkin Yayıncılık, Ankara).
- Gordon, J.R, (1999), “Organziational Behaviour: A Diagnostic Approach”, Prentice Hall Inc., New Jersey.
- Gözen, D.E., 2007. “İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık: Sigorta Şirketleri Üzerinde Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.
- Herzberg, Frederick (1968) “One more time: how do you motivate employees?” Harward Business Review, Jan/Feb. s.168-185, U.S.A.
- Kalaycı G (2010) SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, (Asil, Ankara).
- Lankau, Melenie, Carlson, J. Dawn S. ve Nielson, Troy R. (2006). The Mediating Influence of Role Stressors In The Relationship Between Mentoring And Job Attitudes. Journal of Vocational Behaviour, 68, 208-322.
- Lee Yi-Ping, Kleıner B. (2005), “How to Use Humour for Stress Management”,
- Özdamar K (2002) Paket programlar ile istatistiksel veri analizi (4. Baskı, Kaan Yayınları, EskiGehir
- Oshagbemı, T. (2003), “Personal Correlates of Job Satisfaciton: Empirical Evidence from UK Universities”, International Journal of Social Economics, Vol.30, No.12, pp.1210-1232
- Prıce, J.L. Mueller, C.W. (1981), “A Casual Model of Turnover for Nurses,” The Academy of Management Journal, 24: 543-565.

- Pool, S, Pool, B. (2007). A management development model measuring organizational commitment and its impact on job satisfaction among executives in a learning organization. Journal of Management Development, 26 (4), 353369.
- Sarker, S.J., Crossman, A and ChınmeteepıtucK, P.,(2003), The Relationships of Age and Length of Service With Job Satisfaction: An Examination of Hotel Employees in Thailand, Journal of Managerial Psychology, 18, 745-758.Management Research News, Vol.28, No:11/12
- Smith, H. C., Wakeley, J. H, (1972), "Psychology of Industrial Behavior", (3rd ed.). New York: McGraw-Hill
- Silah, Mehmet, "İş Tatmini ve Verimlilikte Kalkınmanın Anahtarı", M.P.M. Yayını, Ankara, 1997.
- Spector, P. E. (1997). Job satisfaction: application, assessment, causes, and consequences. California: Sage Publications, Inc.
- Silah, Mehmet, "İş Tatmini ve Verimlilikte Kalkınmanın Anahtarı", M.P.M. Yayını, Ankara, 1997.
- Tahta, F. (1995). Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin işdoyumu düzeylerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Telman, Nursel ve Ünsal, Pınar (2004). Çalışan Memnuniyeti. İstanbul: Epsilon Yayınevi
- Tosun Kemal, "Yönetim ve İşletme Politikası", İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1990.
- Yelboğa, A. (2007). Bireysel demografik değişkenlerin iş doyumu ile ilişkisinin finans sektöründe incelenmesi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (2), 1-18.

GENÇ ÇALIŞANLARDA İŞ TATMİNİNİ ETKİLEYEN LİDERLİK TARZLARI: SANAYİ İŞLETMELERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğr. Üyesi Ergün KARA*

*Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ergunkara@osmaniye.edu.tr

ÖZET

Örgütlerde çeşitli kademelerde görev yapan genç çalışanların, işletmelerindeki gelecekleri ile ilgili istek, beklenti, olaylara bakış açıları ve iş tatminleri diğer çalışanlara göre farklılık gösterebilmektedir. Söz konusu personelin bu beklentilerinin gerçekleşmesi yönetim unsuru ve onun uygulamalarına bağlı olarak değişmekte olup, yöneticilerin takındıkları liderlik tarzlarının genç personel tarafından ne şekilde algılanıldığı iş tatmininin sağlanması açısından son derece önemlidir. Bu amaçla; Adana ve Osmaniye ilinde bulunan sanayi işletmelerinde görev yapan 18-25 yaş arası 145 çalışanın, günümüzde en çok kullanılan modern liderlik tarzlarını nasıl algıladıklarını belirlemek için bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada liderlik tarzlarının algılanmasının cinsiyete göre değişip değişmediği ölçülmüştür. Yapılan korelasyon ve regresyon analizleri sonucunda ise, genç çalışanların iş tatminini etkileyen en önemli liderlik tarzının dönüşümcü liderlik olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Genç Çalışan, İş Tatmini, Yönetici, Lider

LEADERSHIP STYLES INFLUENCING THE JOB SATISFACTION IN WORKERS: A RESEARCH IN INDUSTRY MANAGEMENTS

ABSRACT

The wishes, points of view to things and job satisfactions of young workers working in organisations related to their futures in their can vary differences depending on the workers. The performance of the wishes and expectations of aforementioned staff differs up to the management style and it is of great importance to provide job satisfaction how the leadership styles of managers are perceived by young personnel. For this purpose, a research has been conducted in order to determine how 145 workers who are between the ages of 18-25 and working in the industry managements in Osmaniye and Adana as to how they perceive the present leaderhsip styles. As a result of the correlation analysis based on the research data, it has been determined that the perceptions of transformative leadership and offering full freedom since it supports the personal development are higher than the other leadership styles. It has also been assessed as a result of the regression analysis that the most important leadership influencing the young workers proportionately is interactionist leadership style. Moreover, it has also been seen from the answers given to questionnaires that autocratical leadership is the one which is the available leadership style in most managements.

Keywords: Genç Çalışan, İş Tatmini, Yönetici, Lider

GİRİŞ

Örgütlerde benimsenen yönetim ve liderlik tarzları sanayi işletmelerinde çalışan genç çalışanların iş tatminini doğrudan etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Çalışanların üstlerinin liderlik yaklaşımlarını olumlu olarak algılaması örgütlerine ve işlerine karşı sahip oldukları duygulara, sergileyecekleri tutum ve davranışlara pozitif yönde katkı sağlayacaktır. Bir başka ifadeyle örgütte uygulanan yönetim tarzından memnun olan genç çalışanlar hem örgütlerine hem de işlerine karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştireceklerdir. Bu nedenlerle liderlik tarzlarının sanayi işletmelerinde görev yapan genç çalışanların iş tatminini etkileyen liderlik tarzlarından hangisinin daha etkin olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle liderlik tarzları ve iş tatmini kavramsal olarak ele alınmış, daha sonra ilgili literatüre dayanarak araştırma değişkenlerine yönelik ampirik çalışmalar için oldukça uygun olan sanayi sektörü çalışanları örnekleminde araştırma bulguları elde edilmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Liderlik

Liderlik kavramının temeli İngilizceden gelmekte olup, "Lead" fiili, kılavuz, öncü olmak, yönlendirmek olarak, "Leader" ise lider, önder, rehber, reis, baş şeklinde ifade edilmektedir (Redhouse, 2005). Liderlik, bir kavram ve uygulamalar bütünü olarak popüler ve akademik literatürde, birçok çalışmaya konu olmuştur. Liderliğin "grup sürecinin odak noktası, itaati sağlama sanatı, etkileme, davranış, ikna biçimi, güç ilişkisi, amaçlara ulaşma aracı, etkileşimin sonucu, rol farklılaşması, yapıyı hareketi geçirici ve farklı unsurların birleşimi" olmak üzere on bir ana sınıflandırma içerisinde, sayısız tanımının yapılabileceği belirtilmektedir (Bass,1990a, ss. 19-20). Liderlik, organizasyonel hedefleri başarma ihtiyacı olan insanlar üzerine destek ve güven aşılama yeteneğidir (Dubrin, 2012, s. 346). Liderlik, motivasyon süreci, ilham verme, organizasyonel hedeflerin takibinde proaktif çalışmada organizasyondakileri yönlendirmedir (Hill and McShane, 2008, s. 404). Liderlerin en temel görevi, örgütsel hedeflerin gerçekleştirilmesini içerir. Bu nedenle, liderlik, bir görevi yerine getirme, doğru insanlar grubu ya da son noktaya ulaşan etik anlamına gelir (Rowe and Guerrero, 2011, s. 2). Liderlik, başkalarını belirlenen amaçlara ulaşabilmek için etkileyebilmek, örgütü daha tutarlı ve uyumlu hale getirecek şekilde yönlendirebilmektir (Sharma and Jain, 2013, s. 310), Yönetim de liderlik gibi örgütsel hedeflere başarıyla ulaşabilmek için kullanılan bir süreçtir (Bohoris and Vorria, http://www.ep.liu.se/ecp/026/076/ecp0726076.pdf, p. 2).

Etkili bir lider, etkin bir katılımı özendirerek, çalışma grubunda yüksek düzeyde gruba bağlılığı, arkadaşlığı ve işbirliğini sağlar (Yavaşgel, 2012: 385). Pisapia, Guerra ve Semmel (2005)' e göre liderlik; karizmatik, etkileşimci, dönüşümcü, yönetsel ve etik liderlik olarak beş boyutta ele alınmıştır (Çoban, 2016: 33).

- **Karizmatik Liderlik:** Karizma, başkalarını yönetme ve etkilemede kişisel çekicilik, manyetizma, ilham ve duygular üzerine kurulmuş bir yetenektir. Karizmatik anlamda liderliği sınıflandırma, herkes fikirlerini ortaya koymayabilir (Dubrin, 2012: 371). Karizmatik liderler, izleyenlerini alışılmışın dışındaki performans yüksekliğine erişirler. Vizyonları izleyen, kendilerini adamış izleyenleri çekerler (Akdemir, 2008: 85). İşgörenlerin güvenilir olduğunu anlatmak ve işgörenlerin gösterdikleri performans hakkında olan beklentiyi işgörenlere bildirme eğilimi gösterir (Keçecioğlu, 2003: 46). Karizmatik olan bir liderin sahip olduğu kişisel özellikler nedeniyle işgörenlerde beklenenden daha fazla etki bırakması söz konusu olan bir gerçek olarak ifade edilebilir (Alkın ve Ünsar, 2007: 79).

- **Etkileşimci Liderlik:** Etkileşimci liderlik (transactional leadership), birçok araştırmacı için gereçsel bir liderlik işlemi olarak kabul edilmektedir. Lider örgütün değerli kaynaklarının dağıtımında, günlük görevler tabanının yönlendirilmesinde ve görevlerin çalışanlarca işlenerek performans elde edilmesi esnasında kullanılacak kararları alan seçilmiş profesyonel olarak görülmektedir. Etkileşimci lider bu yönüyle örgütün işlevselliği için önemli bir rolü baştan kabul etmekte ve çalışanları da liderlerinin bu pozisyonunu baştan kabul ederek elde edebilecekleri kazanımları saydam bir pencereden görebilir duruma gelmektedirler (Morales ve Molero, 1995). Etkileşimci liderin örgütün elinde bulunan bütün aygıtları olabilecek en yüksek operasyonel verim ile kullanabilme isteği, birçok örgütün sürekli olarak devamı getirilmesi gereken ve kısa süreli planlamaları gerektiren iş aktiviteleri için faydalı görülebilir. Fakat etkileşimci liderlik doğası gereği değişim ihtiyacı duyan örgütlerin değişim süreçlerinde değişimin tasarlanması, personel nitelikleri ile uyumlanması ve değişimin olabilecek en uygun zamanda yerleştirilebilmesi gibi noktalarda sınırlı verimlilik göstermektedir (Bass, 1985).

- ***Dönüşümcü Liderlik:*** Dönüşümcü liderlik, liderler ile takipçileri arasındaki değişim süreci sonrasında ortaya çıkan bir liderlik tarzıdır. Liderler takipçilerinin performansları karşısında ödüller sağlarlar. Dönüşümcü liderlerin

öncelikle bir vizyon geliştirdikten sonra, değişimi uygulamaları gerekmektedir. Bu da ancak entelektüel uyarım ile yapılabilir, böylece liderler çalışanlar için zorlu hedefler belirlerler ve onları iş yapmanın eski yollarını yeniden düşünmeye teşvik ederler (Eisenbach vd., 1999, ss. 83-85).

- **Yönetsel Liderlik:** Yönetsel liderler, rasyonelliği ve kontrolü vurgulayarak, izleyicilerin örgüte sürekli katkıda bulunmasını sağlayacak en etkin yolu bulmaya çalışan, karşılıklı çıkarları göz önünde bulundurarak tartışmalı konuların ne zaman konuşulması gerektiğini planlayan oluşabilecek gerginlikleri en aza indirgeyen, problem çözücüdür. Bununla birlikte yönetsel liderler, hem izleyicileriyle karşılıklı bilgi alışverişinde bulunur ve pazarlık yapar hem de ödül ve cezalara başvurur (Uğurluoğlu ve Çelik, 2009: 139).

- **Etik Liderlik:** İki taraflı iletişim ile sahip olduğu doğruluk, adalet, şeffaflık, sorumluluk ve eşitlik gibi evrensel değerleri izleyicilerine aktaran ve izleyicilerinde etik farkındalığı oluşturmada etkili olan liderlik türüdür (Brown, Trewino ve Harrison, 2005: 120).

İş Tatmini

İş gören tatmini ya da iş tatmini, yönetim alanı içerisinde örgütsel davranış başlığı altında sıklıkla incelenen bir konu olarak dikkat çekmektedir. İş tatmini literatürde farklı tanımlamalar ile ortaya çıkmaktadır. Vroom (1964), iş tatminini işin çeşitli süreçlerinde iş görenler tarafından verilen duygusal tepkiler olarak tanımlamaktadır. Locke (1976), iş gören tatmini ile işte elde edilen olumlu tecrübeler, işe verilen olumlu değer ve karşılığında alınan memnuniyet duygusunu anlatmaktadır. Spector (1997), iş tatminini en yalın haliyle çalışanların çalıştıkları yere ve yürüttükleri görevlerine olan duyguları olarak ifade ederken Lu & diğerleri (2005) ise, çalışanların gösterdikleri emek karşısında işyerinden bekledikleri ödül, terfi ve benzeri motivasyon unsurlarının karşılanma derecesi, iş memnuniyeti olarak açıklamaktadır. İş tatmini iş görenin işinden duyduğu hoşnutluğun bir derecesi olarak kabul edilmekte olup, örgütsel çalışmalarda iş görenlerin işlerine karşı olan tepkilerini belirlemede önemli bulunan bir kavramdır. İş tatminine ilişkin ilk sistematik çalışmalar 1930'lu yıllara kadar gitmektedir (Agho vd., 1993: 1007).

İş tatmini ile ilgili tanımlamalarda genellikle ortaya çıkan en önemli iki unsur, iş görenlerin beklentileri ve elde ettikleridir. Bir diğer ifadeyle iş görenlerin iş tatminin derecesini azaltan veya yükselten en önemli ölçüt, iş yerinden aldıkları ödüller ve belki de cezalardır. Eğer elde edilen kazanımlar, iş görenin beklentisi ile eşit veya beklenenden yüksekse kesinlikle iş tatmininden bahsedilebilir. Ancak tersi durumda iş tatminsizliği sonucu ortaya çıkmaktadır (Ay & Karadal, 1995).

İş tatminsizliği sonucunun ortaya çıktığı durumlarda, iş gören çeşitli olumsuz duygular ve hatta bunalıma varan durumlarla karşılaşmak zorunda kalmaktadır. Söz konusu memnuniyetsizlik sonucunda iş gören, işe devam etmeme, verimsiz çalışma ve ensonunda da işten ayrılma ile sonuçlanan bir sürece girmektedir. Literatürde iş görenlerin tatminsizlikleri sonucunda işten ayrılmalarının iş gücü devir oranında yükselme oluşturduğu yönünde çalışmalar görülmektedir (Turan & Parsak, 2011; Gerekan & Pehlivan, 2010; Organ & Hammer, 1982; Luthans, 1995).
Sonuç olarak, iş yerinde tatmin olmak başarı ve üretkenliğin; aslında hayatta mutlu olmanın anahtarlarından biridir. Burada kesinlikle işin maddi yanını, yani parayı yok sayamayız. Ama para kesinlikle mutluluk ve tatminde ana unsur değildir. Sadece sağlamlaştırıcı harç malzemesidir. İşinden zevk alan birey hem kendi hayatını anlamlı kılmaktadır ve bu enerjisi ve üretkenliğiyle kurumunu da taşımaktadır. Kısacası iş hayatında ruhun tatmin olması ana unsurdur (Üçüncü, 2016).

YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, genç çalışanların iş tatminini etkileyen liderlik tarzlarının, sanayi sektörü çalışanları üzerinden incelenmesidir. Araştırmada Adana ve Osmaniye ilinde bulunan farklı sektörlerde faaliyet gösteren 10 sanayi işletmesi örnek kütle olarak belirlenmiş olup, bu işletmelerde görev yapan 18-25 yaş arası 145 çalışanın, mevcut liderlik tarzlarını nasıl algıladıklarını belirlemek için anket uygulaması yapılmıştır, günümüz işletmelerinde en çok rastlanılan ve çalışanları etkileme güçleri yüksek olması nedeniyle araştırmada sadece karizmatik, dönüştürücü ve etkileşimci liderlik türlerine yer verilmiştir.

Araştırma yönteminde kullanılan anket formunun birinci bölümünde, çalışanların demografik özellikleri ile ilgili sorular, İkinci bölümde 1999 yılında Paul E. Spector tarafından geliştirilen ve 36 maddeden oluşan iş tatmini ölçeği, liderlik boyutlarına ilişkin formun üçüncü kısmında 1994 yılında Conger ve Kanungo tarafından geliştirilen ve Gül (2003) tarafından Türkçe'ye uyarlanan karizmatik liderlik ölçeğinden kullanılan 6 temel soru, Podsakoff ve arkadaşları

(1990) tarafından geliştirilen ve 9 sorudan oluşan dönüşümcü liderlik ölçeği ile Bass ve Avolio (1995) tarafından geliştirilen çok faktörlü liderlik ölçeğindeki etkileşimci liderlik sorularından 9 tanesi kullanılmıştır. Liderlik tarzlarına ilişkin sorular belirlenirken, her bir liderlik tarzını etkileyen alt boyutlardan birer tane soru alınmıştır. Ayrıca tüm anket soruları çalışmanın özüne uygun olarak yeniden uyarlanmıştır.

Anketlerin güvenilirliğine ilişkin yapılan analizde; iş tatminin Cronbach Alpha'sı 0,87 , karizmatik liderliğinki 0,83, dönüşümcü liderliğinki 0,90 ve etkileşimci liderliğin Cronbach Alpha'sı 0,86 olarak ölçülmüştür.

BULGULAR

Araştırma sonucundaki veriler SPSS programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Demografik özelliklere ile liderlik tarzlarına ilişkin frekans analizi yapılmış sonuçlar yüzdesel değerler ile açıklanmıştır ve analiz edilmiştir. liderlilik tarzlarının algılamasında cinsiyetin öneminin bulunup bulunmadığını görmek için t testi uygulanmıştır. son olarak liderlik tarzları ve iş tatmini arasındaki ilişkileri belirlemek üzere korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Tablo 1: Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Cinsiyet	**N**	**(%)**
Kadın	43	29
Erkek	102	71
Yaş		
18-25	145	100
Medeni Durum		
Evli	109	75
Bekar	36	25
Eğitim Durumu		
Ortaokul	-	-
Lise Ve Dengi Okullar	12	8
Meslek Yüksek Okulu	95	65
Üniversite (Lisans)	38	27
Yüksek Lisans	-	-
Doktora	-	-

Ankete katılan çalışanların demografik özelliklerine ilişkin bulgulara bakıldığında (Tablo 1) ; katılımcıların %71'1 erkek, %29'u kadındır. Bu durum, sanayi işletmelerinin iş yoğunluğu ve ağırlığı nedeniyle erkek personelleri daha çok tercih ettiğini göstermektedir. Ayrıca katılımcıların %75' evli, %25'i bekar olup, çalışanların büyük bir bölümü (%65) meslek yüksek okulu bölümü mezunudur. Sanayi işletmelerine eleman temini açısında meslek yüksekokulları ön plana çıkmaktadır.

Tablo 2: Ölçeklere İlişkin Frekans Analizi

Ölçek	**Soru Sayısı**	**Cronbach Alpha**	**Ortalama**	**Standart Sapma**
İş Tatmini	36	0,875	3,407	1,318
Karizmatik Liderlik	6	0,839	3,638	1,245
Dönüşümcü Liderlik	9	0,905	4,092	0,958
Etkileşimci Liderlik	9	0,866	3,714	1,775

Tablo 2' ye göre; yapılan frekans analizinde ankete katılanların liderlik tarzlarının olumlu algılanmasında, dönüştürücü liderlik tarzının diğer liderlik tarzlarına oranla daha etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Cinsiyet Değişkeni Açısından Liderlik Algıları

LİDERLİK	**Cinsiyet**	**N**	**x̄**	**SS**	**t**	**p**
Karizmatik Liderlik	Erkek	102	3,732	1,224	4,219	,000
	Kadın	43	3,526	1,268	4,450	,000
Dönüşümcü Liderlik	Erkek	102	3,958	1,385	2,076	,000
	Kadın	43	4,481	0,840	3,567	,000
Etkileşimci Liderlik	Erkek	102	3,706	1,669	3,814	,000
	Kadın	43	3,680	1,834	3,970	,000

Çalışanlar arasında liderlik tarzlarının algılamalarında cinsiyetin etkisini belirlemek için yapılan t testi analizinde (Tablo 3); tüm liderlik tarzları için kadınların liderlik algılamalarının erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Korelasyon Analizi Sonuçları

DEĞİŞKENLER	**r**	**Sig.**
Karizmatik Liderlik ve İş Tatmini	0,381*	,000
Dönüşümcü Liderlik ve İş Tatmini	0,594*	,000
Etkileşimci Liderlik ve İş Tatmini	0,473*	,000

(*p<0,01 anlamlı)

Liderlik tarzları ile iş tatmini arasındaki ilişkinin belirlenmesi için yapılan korelasyon analizinde (Tablo 4), karizmatik liderlik ve iş tatmini arasında (r=0,381; p<0,01) anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki, dönüşümcü liderlik ve iş tatmini arasında (r=0,594; p<0,01) anlamlı ve iyi düzeyde bir ilişki ve etkileşimci liderlik ile iş tatmini arasında ise (r=0,473; p<0,01) anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 5: Regresyon Analizi Sonuçları

	Karizmatik Liderlik	**Dönüşümcü Liderlik**	**Etkileşimci Liderlik**
İş Tatmini	,461*	,613*	,510*
F	11.653	14.802	12.991
R^2	,102	,183	,147

* Standardize Edilmiş Betadır

Regresyon sonuçlarına ilişkin Tablo 5 incelendiğinde; karizmatik liderliğin (β =.461, p<.001), dönüşümcü liderliğin (β =.613, p<.001) ve etkileşimci liderliğin (β =.510, p<.001) iş tatmini üzerinde anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu görülmektedir. Bu durumda analiz sonucuna göre iş tatminini en çok etkileyen liderlik tarzının dönüştürücü liderlik olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İşletme başarısını doğrudan etkileyen konuların başında hiç şüphesiz işgücü faktörü gelmektedir. Diğer işletmelere karşı rekabet üstünlüğü sağlanması, etkili ve verimli bir işletme faaliyeti için işgücünün planlanması, günümüzde yönetimin en önemli konularından birisini oluşturmaktadır. Bu nedenle, işletmelerde personelin misyon hedefleri doğrultusuna motive edilmesi ve kullanılabilmesinin yollarından birisi de çalışanda iş tatmininin sağlanmasıdır. Personelin iş tatmini çok çeşitli sebepler bağlı olarak değişmekte olup, yöneticilerin tavır ve davranışları ile takınmış oldukları liderlik tarzlarının iş tatmini üzerinde doğrudan etkisi söz konusudur.

Liderler kendilerine has yönetsel özellikleri, izleyicileri veya çalışanlarına karşı sergilemiş oldukları tutum ve davranışlar ile gücün kullanılmasındaki otoriteleriyle çalışanları üzerinde önemli etkilere sebep olmaktadırlar. Liderlerin çalışanları üzerindeki bu etkileri, başta motivasyon ve performansları olmak üzere iş tatminin sağlanması açısından pozitif bir etkiye sahiptir. Özellikle genç çalışanların günümüz iş dünyasının karışık ve zor koşullarında sürekli olarak değişen şartlara ayak uydurma çabalarında başarıya ulaşmaları, bağlı oldukları liderlerin tutum ve davranışları ile yakından ilgilidir. Ancak her liderlik tarzının çalışan üzerindeki etkisi aynı olmamaktadır. Bu nedenle, bu araştırma ile genç çalışanlarda iş tatmininin sağlanmasında hangi liderlik tarzının daha etkili olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma karizmatik, dönüşümcü ve etkileşimci liderlik tarzları üzerinden yapılmıştır.

Araştırma konusunda faklı sektörlerde yapılmış olan literatürdeki çalışmalar incelendiğinde; çalışanların iş tatmini üzerinde en etkili liderlik tarzının dönüşümcüm liderlik olduğunu görmekteyiz (Akyurt v.d. 2015; 58). Adana ve Osmaniye ilinde bulunan sanayi işletmelerinde 18-25 yaş arası 145 çalışan üzerinde yapılan bu çalışmada da, modern liderlik tarzları arasında genç çalışanları etkileyen en önemli liderlik tarzının öncelikle dönüşümcü liderlik, sonrasında ise etkileşimci liderlik olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak işletmelerde yönetim ve personel arasında iyi ilişkiler kurulması, motivasyonlarının tam olarak sağlanması, istek ve beklentilerinin yerine getirilmesi ile iş tatminin sağlanması açısından işletmelerde yöneticilerin dönüşümcü liderlik tarzını benimsemeleri veya bu tarza sahip yöneticilere görev verilmesinin yerinde olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Agho, A., Mueller, C. ve Price, J. (1993). Determinants of employee job satisfaction: an empirical test of a causal model. Human Relations, 46 (8), pp.1007-1027
- Akdemir, A., (2008). *Vizyon Yönetimi: Birey, Kurum, Kent ve Ülke Düzeyinde,* Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa
- Akyurt N, Alparslan M, Oktar Ö, F, (2015). "Sağlık Çalışanlarında Liderlik Tarzları-İş Tatmini-Örgütsel Bağlılık Modeli", Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi, 6/13, 50-61.
- Alkın, C., ve Sinan Ü., (2007). "Liderlik Özellikleri ve Davranışlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 9, Cilt. 3, s. 75-94
- Ay, Ü. ve H. Karadal. (1995). "Örgütsel İş Doyumu Etkenleri ve Doyum Düzeylerine İlişkin Yurtkur'da Bir Araştırma", Çukurova Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 5 (1): 63-74.
- Bass, B. M . (1990). Fro m Transactiona l to Transformationa l Leadership: Learnin g to Share Th e Vision. Organizationa l Dynamics, Vol . 19, Issue 3, ss. 19-31.
- Bass, B. M. (1990a). "Bass and Stodgill's Handbook of Leadership: Theory", Research and Managerial Applications, Free Press, USA.
- Bass, B.M. (1985). Leadership and performance beyond expectations. New York: Free Press
- Bohoris, G. A., Vorria, E. P. Leadership vs Management, Business Excellence / Performance Management view (2018). Helsingborg: Lund University. http://www.ep.liu.se/ecp/026/076/ecp0726076.pdf, ss. 1-8, Erişim Tarihi: 10.07.2018
- Brown, M. E.,Treviño, L. K., and Harrison, D. A. (2005). Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing. *Organizational Behavior and Human Decision Processes,* 97, 117–134.
- Çoban, Ö.(2016). Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı Yöneticilerinin Örgütsel Değişimi Yönetme Yeterlikleri İle Stratejik Liderlik Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dubrin, (2012). "Andrew J., *Essentials of Management*", Ninth Edition, South-Western.
- Dubrin, A. J., (2012). *Essentials of Management*, Ninth Edition, South-Western
- Eisenbach, R., Watson, K., Pillai, R. (1999). "Transformational Leadership in the Context of Organizational Change" Journal of Organizational Change Management, 12 (2), 80-88.
- Gerekan, B. ve A. Pehlivan. (2010). "Kamu İç Denetim Elemanlarının İş Tatmin Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 12, Sayı 1, 29-54.
- Hill, Charles W.L., McShane Steven L. (2008). "*Principles of Management"*, The McGraw-Hill Companies Publication.
- Keçecioğlu, T., (2003). *Değişim Yolunda İyi Bir Öğrenci ve İyi Bir Öğretmen Liderlik Liderler*, Okumuş Adam Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, Mart
- Locke, E. A. (1976). The nature and causes of job satisfaction. In M.D. Dunnette (Ed), Handbook of industrial and organizational psycology (1297-1343). Chicago. Rand McNally.
- Locke, Edwin A. (1976). Nature and Causes of Job Satisfaction. In M.D. Dunette (Eds.). Handbook of Industrialand Organizational Psychology, pp.1297-1349. Chicago: Rand Mc Nally
- Lu, H., A.E. While ve K.L. Barriball. (2005). "Job Satisfaction Among Nurses: A Literature Review", International Journal of Nursing Studies, 42: 211-227.
- Morales, J.. F. ve Molero, F., (1995). Leadership in two types of healthcare organization. In J.M. Peiro, F. Prieto, J.L. Melia ve O. Luque (Eds.), Work and Organizational Psychology: European Contributions of the Nineties. East Sussex, Uk: Erlbaum
- Redhouse Sözlüğü (2005). Redhouse Yayınevi, İstanbul.
- Rowe, W. Glenn, Laura Guerrero, (2011). *Cases In Leadership*, Second Edition, Ivey Casebook Series, Sage Publications.
- Schermerhorn, J. R., Hunt, J. G., & Osborn, R. N., (2000), Organizational Behavior, John Wiley & Sons, Inc, 7th Edition, New York.
- Sharma, M. K. and Jain, S. (2013). "Leadership Management: Principles, Models and Theories", Global Journal of Management and Business Studies, Volume 3, Number 3, pp. 309-318.
- Spector, Paul E. (1997). Job Satisfaction. USA: SagePublication Ltd.
- Uğurluoğlu Ö. ve Çelik Y. (2009). Örgütlerde Stratejik Liderlik ve Özellikleri, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 12(2), 121-156.
- Üçüncü, K., (2016). İş tatmini ve motişvasyon, karademiz teknik üniversitesi, Fen Bilimleri enstitüsü, orman Mühendisliği Ana bilim Dalı, Trabzon, ss:10-11.

- Vroom, Victor H. (1964). Work and Motivation. New York: Wiley
- Yavaşgel, E. (2012). Çağdaş Yönetimlerde Stratejik Liderlik Vizyonunun İlk Koşulu: Gelecekle Uyumlu Olmak, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 15, 377-392.

NAHCİVAN ÖZERK CÜMHURİYYETİNDE GENÇLERİN İSTİHDAM MESELESİ

Doç. Dr. Flora ƏLƏSGƏROVA*, Doç. Dr. Cavadxan QASIMOV, Doç. Dr. Sedaket AHMEDOVA*****

*Azərbaycan Dövlət Turizm və Menecment Universitetinin dekan müavini, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, Flora_aleskerova@mail.ru
**AMEA Naxçıvan Bölməsi, Təbii Ehtiyatlar İnstitutunun İqtisadiyyat şöbəsinin, iqtisadi üzrə fəlsəfə doktoru, Cavadxan.yusifoglu@mail.ru
***Bakü Devlet Universitesi, öğretim üyesi, iqtisadi üzrə fəlsəfə doktoru,

ÖZET

Naxçıvan Muxtar Respublikası bütün istiqamətlərdə olduğu kimi gənclərin məşğulluğu sahəsində də etibarlı siyasət müəyyənləşdirmişdir. Burada elm, təhsil, sosial, iqtisadi, idarəetmə və digər sahələrdə gənclərin önə çəkilməsi onların məşğulluq imkanlarının daha da genişlənməsinə stimul vermişdir. Digər tərəfdən, istehsal və sosial infrastruktur sahələrində yaradıcı ideyaların üstünlük təşkil etməsi və burada gənclərin yanaşma tərzinin inkişafı əlavə hərəkətverici amil olaraq dəyərləndirilə bilər. Gəncliyin çevik və aparıcı mövqelərdə təmsil olunmaları, qazandıqları təcrübələr onların həm də dövlət quruculuğu proseslərindəki rolunu artırmaqdadır. Gənclər sağlam və perspektivli məhsuldar qüvvələr olmaqla, regional inkişafın və bu sahədəki islahatların səmərəliliyini təmin etməkdədir. Buna görə də gənclərlə işin düzgün qurulmasında iqtisadi və hüquqi tənzimləmələrin əhəmiyyəti olduqca böyükdür. Bütün bunlar xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin başlatdığı Dövlət Gənclər Siyasətinin ən mühüm nəticəsidir. Təbii ki, bunlar həm də ölkənin bütün regionlarında, o cümlədən, Naxçıvan Muxtar Respublikasında gənclərin məşğulluq məsələlərinin daha da aktuallaşan tərkib hissəslərini təşkil etməkdədir.

Açar Sözlər: Gənclər, Məşğulluq, Straegiya, Inkişaf, Milli, Iqtisadi, Istehsal, Məhsuldar, Qüvvələr, Hüquqi, Tənzimləmə və S.

EMPLOYMENT İSSUES OF YOUNG PEOPLE IN NAKHCHIVAN AUTONOMOUS REPUBLIC

ABSTRACT

The Nakhchivan Autonomous Republic has established a reliable policy in the field of youth employment, as well as in all areas. Here, the young people has stimulated further employment opportunities in science, education, social, economic, governance and other spheres. On the other hand, creative ideas in production and social infrastructure and the development of the approach of the youth can be regarded as an additional driving factor here. The representation of youth in agile and leading positions, and the experiences they have gained, also contribute to their role in the state building processes. Young people are healthy and promising productive forces, ensuring the effectiveness of regional development and reforms in this area. Therefore, the importance of economic and legal arrangements in the proper formation of the work with young people is very important. All this is the most important result of the State Youth Policy, initiated by our national leader Heydar Aliyev. Of course, these are also the most actual parts of youth employment in all regions of the country, including the Nakhchivan Autonomous Republic.

Keywords: Youth, Employment, Strategy, Development, National, Economic, Production, Productive, Forces, Legal, Regulation, Etc

GİRİŞ

Gənclər bütün ölkələrin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, mədəni-hüquqi və digər sahələrində hər zaman çevik rola malikdirlər. Hadisələrə yanaşma tərzləri, araşdırma qabiliyyətləri, yenilikçi düşüncə ilə daha yetkin mövqe nümayiş etdirən gənclər həm də çevik məşğulluğa meyilliliyi ilə fərqlənməkdədir. Bu prizmadan yanaşdıqda qeyd edə bilərik ki, gənclərin məşğulluq problemi bütün zamanlarda aktualdır. Müvafiq prosesləri təhlil edərkən aydın olur ki, gənclərin məşğulluğunun təmin edilməsi ümumilikdə iqtisadiyyatın daha da sağlamlaşdırılması və müqavimət güclülüyünü artıra bilir. Buna görə də Azərbaycanda gənclər siyasətinin müəyyənləşdirilməsi zamanı göstərilən amillər nəzərə alınmış və bu sahədəki proseslərin düzgün qurulması, səmərəli təşkili və idarə olunması məsələləri öz aktuallığı ilə seçilmişdir. Təsadüfi deyildir ki, 9 aprel 2002-ci il tarixdə ölkə başçısı tərəfində təsdiq edilən Gənclər Siyasəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda gənclərin dünyagörüşünün, elmi potensialının, məntiqi keyfiyyətlərinin və digər üstünlüklərinin inkişafı hədəflənmiş və bu sahədəki məsələlərin hüquqi tənzimlənməsinə aydınlıq gətirilmişdir. Həmin qanunun 4.0.9-cu bəndində Azərbaycan gənclərinin beynəlxalq tədbirlərdə iştirakına, dünya gəncləri ilə, o cümlədən xarici ölkələrdə yaşayan gənc həmvətənlərlə qarşılıqlı əlaqələrinin inkişafına imkan və şəraitin yaradılması dəstklənmişdir. (Gənclər Siyasəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 9 aprel 2002-ci il).

Azərbaycan Respublikası iqtisadi siyasətinin və sosial dayanıqlığının səmərəliliyi və möhkəmlənməsi istiqamətində davamlı addımlar atmaqdadır. Bu sahədə gənclərin daha da təşkilatlanması, dövlət quruculuğunun müxtəlif sahələrində onlardan səmərəli istifadə edilməsi məsələləri öz geniş əksini tapmaqdadır. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev Azərbaycanda gənclər hərakatını başlatmaqla, onların böyük ideyalarla, yaradıcı təşəbbüslərlə, kreativ düşüncələrlə yaşaması, xalqımızın, dövlətimizin davamlı inkişafı üçün çalışmaları, Azərbaycan adının, bayrağının, milli maraqlarının daim uca tutulması üçün zəruri şəraitin yaradılmasını təmin etdi. Bu məqsədlə, 1996-cı ildə Azərbaycan müstəqil bir dövlət kimi ilk dəfə Olimpiya Oyunlarına qatıldı. Gənclərin idmana cəlb olunması üçün ölkəmizin bir çox bölgələrində, o cümlədən, Bakıda, Maştağada, Gəncədə və Naxçıvanda Olimpiya İdman Kompleksləri istifadəyə verilib (http://gencalim.az/gencler-ve-idman/98-heyder-eliyev-ve-dovlet-gencler-siyaseti.html). Bununla da, dövlət gənclərin davamlı inkişafı üçün:

- onların fiziki sağlamlığının qorunması;
- mənəvi-psixoloji keyfiyyətlərinin inkişafı;
- elmi səviyyələrinin daim yüksək olması;
- vətənpərvəlik ruhunda yaşamaları;
- pozitiv və uğurlu olması sahəsində qətiyyətli addımlar atmış oldu.

Bütün sahələrdə olduğu kimi, gənclər siyasətinin düzgün qurulmasında və dövlətçilik ruhunun inkişafı və yüksəlməsində də Naxçıvan Muxtar Respublikasında həyata keçirilən tədbirlər təqdirə layiqdir. Gənclərin fəal fəaliyyət sərgiləməsi məqsədilə bu istiqamətdə başladılan və böyük uğurlarla müşayiət edilən islahatlar muxtar respublikada onların güclənən rolunu daha da aktuallaşdırmışdır. Yuxarıda istinad etdiyimiz hüquqi aktlar muxtar respublikada gənclərlə işin düzgün qurulması sahəsindəki proseslərə yön vermişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikasında gənclərin təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsi, onların şagird və tələbə kimi hamiliyə götürülməsi, əlaçı tələbələrin müxtəlif adlı təqaüdlərlə əhatələnməsi, kimi məsələlər onların potensial əmək ehtiyatı kimi formalaşmasına imkanlar açmaqdadır. (Qasımov C.Y., Ələsgərova F.Q., 2017, s. 34)

Təbii ki, bu tədbirlər Naxçıvan Muxtar Respublikasında gənclərlə bağlı uğurların əhatə dairəsini daha da genişləndirməkdədir. 2018-ci ilin yanvar ayında Naxçıvan şəhərinin Gənclər Paytaxtı seçilməsi bu sahədəki proseslərin düzgün qurulduğunu bir daha göstərmiş oldu. Bu dövrdən etibarən muxtar respublikamızda gənclər siyasətinin keyfiyyətcə yeni mərhələsinin başlanğıcı qoyuldu. Əlbəttə ki, bu, yüksək siyasi, sosial və mədəni mahiyyəti olan bir nailiyyətdir. 22 ildən artıqdır ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının formalaşdırdığı hərtərəfli potensial gənclərlə iş sahəsində də aparıcı vasitəyə çevrildi. Məhz bu dövrdən etibarən muxtar respublikada və ölkədə həm də gənclərin etibarlı fəaliyyəti üçün daha əlverişli şərait yarandı. Bu gün muxtar respublikada ümumtəhsil məktəblərində şagirdlər 700 balla ali məktəblərə qəbul ola bilirlər. Onlar tədrisin və təhsilin ən müasir standartları ilə əhatə olunmuşlar. ən ucqar dağ kəndlərində ən müasir tam orta məktəbləri məhz yeni və savadlı, eyni zamanda sağlam düşüncəli gənc nəslin formalaşmasına xidmət etməkdədir. Bu isə, muxtar respublikada ümumilikdə dövlət idarəçiliyində gənclərin tam əhatə olunduğu siyasətin mövcudluğunu göstərməkdədir.

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLIKASINDA GƏNCLƏRIN INKIŞAFI SAHƏSINDƏ DÖVLƏT TƏNZIMLƏNMƏSININ ƏSASLARI

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan Gənclər siyasəti dövlətin sosial hədəflərinə xidmət etməkdədir. 9 aprel 2002-ci il tarixdə ölkə başçısı tərəfindən təsdiq edilən Gənclik Siyasəti Qanununa görə Azərbaycanda gənclik yaşı 14 ilə 29 arasında müəyyən edilmişdir. 7 iyun iyun 2011-ci ildə isə Azərbaycan Gəncliyi 2011-2015-ci illərdə Dövlət Proqramı təsdiq olundu. Eyni adlı Dövlət Proqramı 2017-2021-ci illəri əhatə etməklə, eləcə də müasir dövrlə səsləşməklə gənclərin qayğı ilə əhatə olunması sahəsində dövlət siyasətinə daha da səmərəlilik gətirməkdədir. Bu tədbirlərdən irəli gələn məqsəd və vəzifələr çərçivəsində Naxçıvan Muxtar Respublikasında da gənclərin təhsilinin, dünyagörüşünün, elmi və təcrübi biliyinin artırılması, dövlətin həyata keçirdiyi məqsədyönlü tədbirlərə hərəkətverici təsir göstərmələri təmin edilmişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikasında gənclərin dövlət siyasəti ilə əhatə olunması məsələləri onların:

- mütəxəssis kimi formalaşmasına, hadisələrə inanılmış təcrübə əsasında yanaşmasına, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində bu potensialla çalışmalarına stimul vermiş;
- istehsalın davamlılığı və fasiləsizliyinə xidmət edəcək çevik amillərin düzgün seçilməsində, burada səmərəli mexanizmlərin müəyyənləşdirilməsindəki əhəmiyyətliliyini yüksəltmiş;
- əmək ehtiyatlarının daha enerjili və daha yaradıcı hissəsinin inkişafında maraqlıdır və s.
-

Bu qanunlarda hüquqi, iqtisadi və sosial proseslərin səmərəli tənzimlənməsində gənclərin rolunun zəruriliyinə önəmli amil olaraq yanaşılmış və onun səmərəli mexanizmləri təsbit edilmişdir. Bu istiqamətlər içərisində:

- gənclər siyasətinin səmərəliliyinin artırılması;
- fiziki və psixi sağlamlığının qorunması;
- iqtisadi fəallığının artırılması;
- intellektual inkişafının və elmi fəaliyyətinin stimullaşdırılması;
- qeyri-formal təhsil vasitəsilə gənclərin inkişaf etdirilməsi;
- regionlarda yaşayan gənclərin həyatın bütün sahələrində iştirak imkanlarının artırılması;
- gənclərin ictimai həyatda daha fəal iştirakının stimullaşdırılması;
- gənclərin beynəlxalq əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi və s. vəzifələr qətiyyətlə həyata keçirilmişdir.

Günümüzdə gənclərin məşğulluğunun təmin edilməsi çox meqa səviyyəli zəruri tələbat olaraq özünü göstərməkdədir. Ümumiyyətlə, məşğulluq ölkələrə işsizlikdən və digər sosial bəlalardan qorunma təminatı verməkdədir. Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) hesablamalarına görə, gənclər arasında qlobal işsizlik səviyyəsi 13,1 faizə çatıb və bu göstərici yaşlı əhali arasındakı işsizlikdən iki dəfə yüksəkdir. Dünya iqtisadi böhranı bir çox ölkələrin əmək bazarlarında gənclərin onsuz da mürəkkəb olan vəziyyətini bir az da gərginləşdirib. Proqnozlarına görə, 2020-ci ilin sonuna yaxın yüksək inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iş yerlərinin sayı beş milyon azalacaq (https://azertag.az/xeber/1109187).

GƏNCLƏRIN MƏŞĞULLUQ IMKANLARININ ARTIRILMASI VƏ DEMOQRAFIK TARAZLIĞIN STIMULLAŞDIRILMASI TƏDBIRLƏRI

Naxçıvan Muxtar Respublikasında əmək bazarının dəyişən tələblərinə uyğun olaraq gənclərin yetkin potensial kimi təşkilatlanması təmin edilmişdir. Sosial-iqtisadi inkişafın poztivliyi demoqrafik tarazlığın təmin edilməsini sürətləndirmiş və bu, bütün tərəflərilə yanaşı səmərəli məskunlaşma siyasətinin varlığına imkanlar yaratmışdır. Mövcud vəziyyət isə bu mənada Naxçıvan Muxtar Respublikasında gənclərlə iş üzrə faydalı məsələlərin dəstəklənməsinə təkan verməkdədir. Müasir müstəqilliyin qazanılmasından keçən 27 il müddətində iki dəfə (2019-cu ildə üçüncüsü olacaq) keçirilən əhalinin siyahıyaalınma tədbirləri əhalinin demoqrafik tərkibinin müəyyənləşdirilməsində həlledici olmuşdur. 2009-cu ildəki əhali siyahıyaalınmasında burada hər iki cinsdən olan gənclərin sayı 119 min nəfərə yaxın olduğu məlum olmuşdur ki, bu da ümumi əhalinin 27 faizə yaxınını təşkil etməkdədir. Bu amil bir daha göstərir ki, muxtar respublikada gənclərin məşğulluğu sahəsindəki tədbirlər dövlətin ən önəmli məqsədlərini təşkil edir. Bəhs edilən siyahıyaalınmanın nəticələrinə əsasən muxtara respublikada bütün yaşlarda, yəni 14-29 yaşlarda olan gənclər:

- kişilər 59352 nəfər;
- qadınlar 59218 nəfər;
- hər iki cinsdən olanlar isə 118570 nəfər təşkil etmişdir (http://www.statistika.nmr.az).

Bu gün muxtar respublikada sağlam iqtisadi mühitin yaradılması təsərrüfat həyatının bütün sahələrində pozitiv meyillərin yaranmasına səbəb olmuşdur.

Araşdırma aparanda aydın olur ki, müxtəlif yaşlarda, 15-19, 20-24, 25 və 29 yaşlarda olan gənclər 1999 və 2009-cu illərin əhali siyahıyaalınması nəticələrinə görə aşağıdakı cədvəldəki kimi olmuşdur:

Əhalinin cins və yaş qrupları üzrə bölgüsündə gənc yasda olanlar (nəfər)

Yaş	1999-cu il			2009-cu il		
	Hər iki cinsdə	Kişilər	qadınlar	Hər iki cinsdə	Kişilər	qadınlar
15-19	33908	17187	16721	41292	21113	20179
20-24	29463	14638	14825	41939	20678	21261
25-29	29271	14453	14818	35339	17561	17778

Bunu 15-19 yaşlar üzrə aşağıdakı şəkildə belə ifadə edə bilərik:

15-19 yaşda olan gənclər

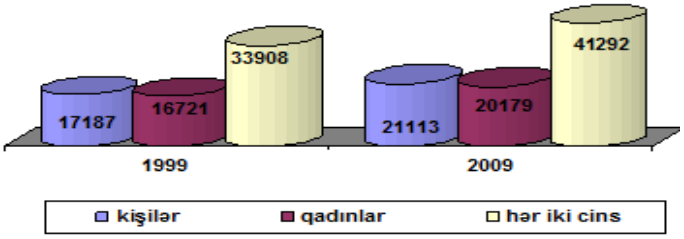

20-24 yaşlar üzrə göstəricilər bunlardır:

20-24 yaşda olan gənclər

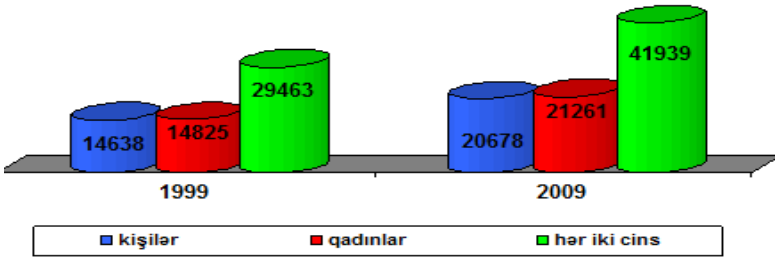

25-29 yaşlarda olan gənclərin mövcud vəziyyəti isə belədir:

25-29 yaşda olan gənclər

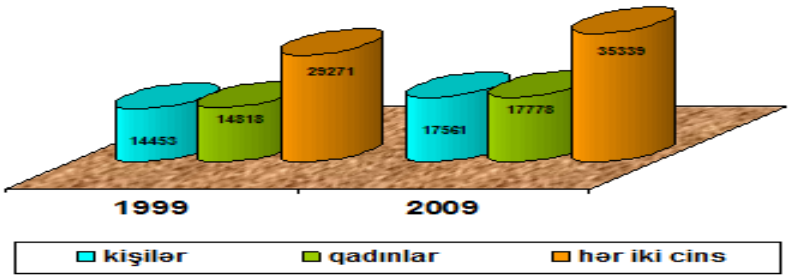

Bütün yaşlarda olan gənclərə gəldikdə isə:

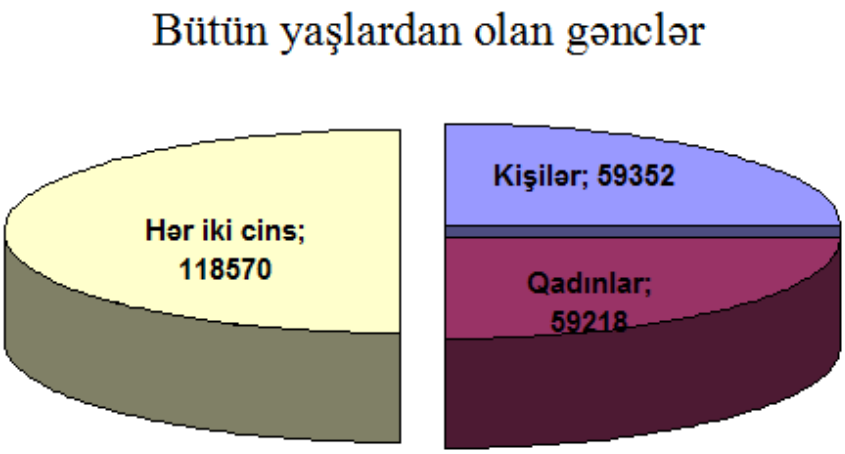

Müasir inkişaf səviyyəsinin daha da möhkəmlənməsi tədbirləri çərçivəsində Naxçıvan Muxtar Respublikasında iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində fəaliyyət proqramlarının təsdiq edilməsi onun bütün bölgələrində dürüst tənzimləmələrin ortaya qoyulmasını təmin etmişdir. Bu isə gənclərin məşğulluq məsələlərində muxtar respublikanın qəsəbə və kəndlərinin rolunu daha da artırmışdır. Bunlara diqqət edərkən gənclərin daha çox:

- istehsalın fasiləsizliyindəki rolu ilə;
- səmərəli məskuunlaşmadakı xidmətləri ilə;
- ölkənin regional siyasətinin inkişafına təsiri ilə;
- ölkənin faydalı məhsuldar qüvvələri olaraq artan tələbatların qarşılanması ilə;
- daxili tələbatın yerli istehsal hesabına ödənilməsindəki rolu ilə önəmlidir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin nəzdində olan Dövlət Məşğulluq Xidmətinin fəaliyyəti məşğulluğun stimullaşdırılmasında mühüm əhəmiyyətə malikdir. Həmin xidmət tərəfindən keçən 2017-ci ildə muxtar respublikada 1044 gənc işə düzəlmişdir. Bu istiqamətdə görülən tədbirlərin davamlılığı məqsədilə 149 gənc hazırlıq kurslarına qəbul edilmişdir. Bu, həm də muxtar respublikada ixtisaslaşdırılmış kadr potensialının formalaşması və inkişafında önəmli göstəricidir. Ümumi mənada yanaşdıqda bu, sadəcə bəhs edilən Xidmət tərəfindən təmin edilən məşğulluq göstəricisidir. Digər təşkilatlar və qurumlar tərəfindən təmin edilən gənclərin məşğulluq göstəricilərini nəzərə alsaq, bu, daha çox bir göstəricisi ola bilər.

GÜNÜMÜZDƏ MƏŞĞULLUQ ANLAYIŞINA ÇOXCƏHƏTLI YANAŞMA

Müasir dövrdə məşğulluğun çoxcəhətli mənalandırılması irəli sürülməkdədir ki, onlar içərisində elmi və hüquqi yanaşmalar üstünlük təşkil etməkdədir. İqtisadi və sosial mahiyyətli elmlərdə məşğulluğa real gerçəklikdə iş qüvvəsi daşıyıcılarının iş yerləri arasında bölünməsi və onların istehsal vasitələri ilə birləşməsi üzrə olan ictimai iqtisadi münasibətləri əks etdirən anlayış kimi baxılır (Qəribov A. H. Beynəlxalq iqtisadi münasibətlər və gömrük işi (terminlərin qısa izahlı lüğəti). Bakı: Səda. 2007, 112 s.).

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən 2 iyul 2001-ci il tarixdə təsdiq edilən Məşğulluq haqqında Qanununda isə məşğulluq anlayışına belə yanaşılır: məşğulluq - Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının, Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslərin və əcnəbilərin (bundan sonra-vətəndaşların) Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə zidd olmayan və bir qayda olaraq onlara qazanc (gəlir) gətirən hər hansı fəaliyyətidir (Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Qanunu).

Məsələyə bu prizmadan yanaşdıqda qeyd edə bilərik ki, gənclərin məşğulluğu iqtisadi fəal əhalinin tərkibində iqtisadiyyatda məşğul olanlar arasında gənc yaşda olanların qeydə alınması və çevikliyinin təmin edilməsidir. Hazırda muxtar respublikada gənclərin iqtisadi fəallığının artırılması, bu sahədə formalaşan idarəetmənin daha da inkişaf etdirilməsi, çevik mexanizmlərdən istifadəni də sürətləndirmişdir. Həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində gənclər iqtisadi inkişafın mühüm hərəkətverici qüvvəsinə çevrilmiş və bu, milli iqtisadiyyatın perspektivləri baxımından zəruri amil olmuşdur. Muxtar respublikada gənclərin məşğulluq məsələsi özünü müxtəlif istehsal sferalarında göstərməkdədir. "Gənc Sahibkar", "Gənc iş adamı", "Gənc istehsalçı", "Gənc idarəedən", "Gənc təşəbbüskar" və digər anlayışlar hazırda muxtar respublikanın müasir sosial-iqtisadi həyatına daxil olan gerçəkliklərdir. Tədqiqatlar göstərir ki, bütün dünyada gənclərin problemləri əsasən eynidir. Bunlar:

- iqtisadiyyatların sosiallaşmasını və onların dayanıqlılığını göstərən məşğulluq potensialının artırılması və bu sahədəki səviyyənin yüksəldilməsi,
- dövlətin məşğulluq və bu sahə ilə bağlı olan qurumlarının fəal işbirliyinə əsaslanan işədüzəlmə siyasətinin həyata keçirilməsi;
- gənclərin artan tələbatlarının qarşılanmasından, qaneedici iş yerlərində işləməsindən, maraq və mənafeyinin gücləndirilməsindən ibarət layiqli əmək fəaliyyətinin təmin edilməsi;
- bütün təbəqələrdən olan gənclərin dövlətin diqqət və qayğısı ilə dolğun əhatə olunmasının ifadə oluna bildiyi sosial müdafiənin təşkilindən;
- asudə vaxtlarından səmərəli istifadənin, əqli və zehni qabiliyyətlərinin bərpasına xidmət edəcək amillərin səfərbər olunmasından ibarət istirahət məqsədlərinin gerçəkləşməsi,
- gənclərin ruh yüksəkliyinin qorunmasının ifadəsi kimi əyləncəyə vaxt ayırmaları;
- gənc ailələrin layiqli yaşam göstəricilərinin və firəvanlığının qorunmasına hesablanan mənzilə sahib olmaları istiqamətindəki uğurlar;
- gənclərin savadlanması, elmi potensialının və mədəni keyfiyyətlərinin məcmusundan ibarət təhsilin səviyyəsindəki yüksək göstəricilərin təmin edilməsi və s.

NETICE

Beləliklə, Naxçıvan Muxtar Respublikasında gənclərin məşğulluq məsələlərini araşdırarkən belə qənaətə gəlirik ki:

- gənclərin daha da aktuallaşan fəaliyyətləri onların sosial-iqtisadi sferadakı rollarını daha da zəruriləşdirməkdədir. Onlar bu amilin fonunda ölkənin iqtisadi layihələrinin gerçəkləşməsinə öz töhfələrini verməkdədir;
- gənclər regionların ixtisaslaşmasında çevik iştirak edə bilirlər və məhsuldar qüvvələr olaraq etibarlıdırlar. Bu amil ölkə iqtisadiyyatının milli və sosial mahiyyətinin artırılması sahəsində yeni bir mərhələ başlatmaqdadır;
- Texnoloji üstünlüklərə maraqlı olan gəncliyin formalaşması innovativ düşüncə əsasında istehsal və tələbat anlayışlarının tənzimlənməsində olduqca çevikdirlər. Buna görə də müasir Azərbaycan gerçəkliyində prioritetlərin düzgün müəyyənləşdirilməsi, onun perspektivlərinin uzaq gələcək üçün səsləşməsinin təmin edilməsi, bunun isə məşğulluq imkanlarının genişlənməsinə təsiri vasitələri aktuallaşmaqdadır. Məhz belə bir vəziyyətdə muxtar respublikada gənclərin məşğulluq məsələləri özünün zəruriliyi ilə seçilməkdədir;
- savadlılıq səviyyəsi yüksələn, dünyagörüşü daha da artan gəncliyin formalaşması muxtar respublikanın dövlət siyasətinin mühüm ünsürləridir. Bu isə təbii ki, milli iqtisadiyyat quruculuğunda ixtisaslaşmış kadr potensialının formalaşmasına hesablanmışdır;
- kreativ, yaradıcı ideyalarla fəaliyyətə üstünlük verən gənclik muxtar respublikanın sosial-iqtisadi inkişafında səmərəli nəticələrə xidmət etməkdədirlər. Bu, muxtar respublikada gənclərin istehsal, iqtisadi idarəetmə və sahibkarlıq təşəbbüslərinin müəllifi olaraq daha da təşəkkülünə stimul verməkdədir;
- iqtisadiyyatın sahə strukturunda gənclərin məşğulluq məsələlərinə aid olan göstəricilərin genişmiqyasılılığı, bunun isə özünü mikro, mezo və makro səviyyələrdəki potensiala artan miqyasda təsiri təmin edilməkdədir;
- gənclik üzrə uğurlu məşğulluq siyasəti həm də səmərəli regional iqtisadi siyasətin hərəkətverici qüvvəsidir və s.

ƏDƏBİYYAT

- Bingöl, Z. Gelenekten evrensele Anodoluda İnanç Turizmi. Ankara: Detay yayınçılıq, 2007, 588 s.
- Bingöl, Z, Frig vadisi. İstanbul: Erguvan yayımevi, 2006, 56 s.
- Bingöl, Z., "Government support for the development of tourism in the Mediterranean Region, Journal of Eucation and Sociology, ISSN: 2078-032X, DOI: 10.7813/jes.2013/4-2/3, Vol. 4, No. 2, 16-20
- Əhmədov N.H. (2008), Naxçıvan Muxtar Respublikasının prioritetləri: iqtisadi artım, dinamik inkişaf. Naxçıvan: Sabah, 431 s.
- Əhmədov A., Sadıqov M., Əmirova F. Bazar münasibətləri şəraitində kəndin əmək potensialından səmərəli istifadə edilməsi. Bakı: 1996, 165 s
- Məmmədli O. Q., İsmayılov F. İ. İqtisadi nəzəriyyə. Bakı: MBM, 2007, 800 s.
- Mehdiyev S.H., İsgəndərov R.H. Əmək bazarı və əhalinin sosial müdafiəsi. Bakı: 2002
- Qasımov C.Y. (2017), İqtisadi terminologiya: aqrar sektor, məşğulluq, sosial sfera. Naxçıvan: Əcəmi, 104
- Qasımov C.Y., Ələsgərova F.Q. (2017) Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafı: tarixilik və müasirlik. Dərs vəsaiti. Naxçıvan: Əcəmi, 186
- http://www.statistika.nmr.az, 15.11.2017
- http://www.e-qanun.az, 15.11.2017

KAZAKİSTANLILARIN MODERN TURİZM UYGULAMALARI (SOSYOLOJİK ANALİZ)

Zhannat BEXULTAN*, Dr. Öğr. Üy. Aktolkyn ABUBAKİROVA, Dr. Doç. Raushan JAPPAROVA***,**

*Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
**Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
***Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi

ÖZET

Yüksek derecede sosyal ve kültürel farklılık ile karakterize edilen Kazakistan'ın modern turizm uygulamaları analiz edilmektedir. Kazakistan'ın modern turizm uygulamaları motivasyonlar, tercihler, turizm tüketim değerlerinin çok çeşitliliği ile karakterize edilir ve bunlar yüksek derecede farklılık göstermektedir. Son yıllardaki sosyolojik araştırmalar turizmin Kazakistan'ın orta sınıfı için yaygın bir uygulama haline geldiğini göstermektedir ve yurtdışında yapılan tatil ise onu karakteristik bir özelliği haline gelmiştir. Yurtdışına seyahat etmek için önemli bir engel turun maliyetidir. Yani ekonomik etmen, turist kabul eden ülkelerin jeopolitik durumu, terör saldırılarının olasılığı ve doğal afetler. Modern turistlerin bireysel stratejisi bir yandan dikkatlice planlanmıştır ve diğer yandan da genel yaşam yörüngesi ile orantılı olduğundan tahmin edilmesi zordur. Turizm, modern insanın sosyal statüsünün, imajının ve yaşam tarzının bir belirtisidir. Bize göre, yerel Kazak turizmin rekabet avantajları, hizmet servisi ve modern altyapısı (su parkları, eğlence merkezleri, kayak merkezleri ve tatil köyleri) değildir, doğal ve kültürel mekanlarının geleneksel çeşitliliği, potansiyel Kazakistanlı ve yabancı turistler için yenilikçi teknolojiler aracılığıyla onlar hakkında bilgileri profesyonel yayınlamasıdır. Turizm uygulamaları, çalışmak ve para kazanmakla beraber dinlenmek ve çeşitli ve konforlu seyahat etmek isteyen modern insanın hayatının önemli bir bileşenidir.

Anahtar Kelimeler: Turizm Uygulamaları, Turizm, Orta Sınıf, Kültürel Tercihler, Turist Imajı

ABSTRACT

The modern tourist practices of Kazakhstanis, characterized by a high degree of social and cultural differentiation, are analyzed. Modern tourist practices of Kazakhstanis are characterized by a wide variety of motivations, preferences, values of tourist consumption, they have a high degree of differentiation. According to sociological surveys of recent years, tourism has become a common practice of the Kazakh middle class, vacation abroad is becoming its characteristic feature. An important deterrent for traveling abroad is the cost of the tour, i.e. economic component, to a lesser extent - the geopolitical situation, the likelihood of terrorist acts, anthropogenic and natural disasters in the host tourist destination. The individual strategy of modern tourists is commensurate with the common life trajectory, on the one hand, carefully planned, and on the other - it is difficult to predict. Tourism is a manifestation of the social status, image and lifestyle of modern man. In our opinion, the competitive advantages of domestic Kazakhstan tourism are not as a service and the newest infrastructure (water parks, entertainment centers, ski resorts and resorts), but in the traditional diversity of natural and cultural attractions, professional broadcasting of knowledge about them through innovative technologies for both potential tourists, and foreign. Tourist practices are an important component of the life of a modern person, striving not only to work and earn money, but to rest and travel in a diverse and comfortable way.

Keywords: Tourist Practice, Tourism, Middle Class, Cultural Preferences, Tourist İmage.

GİRİŞ

Ülkemizdeki son yüzyılın sonundan itibaren sosyo-ekonomik ve politik değişimler sonucunda turizm sosyal yönelimini yitirmiş ve ticari hal almıştır. Dış politikanın daha açık olması turizmin giderek aktifleşmesini etkilemiştir. Bugün turizm, sosyal olarak aktif, kültürel ve mekânsal olarak hareketli insanların gerçek ve popüler bir uygulamasıdır. Kazakistanlıların turizm uygulamaları, gelir faktörlerine, toplumsal gruplara ve profesyonel topluluklara ait olduğuna dayalı olarak sosyal farklılık göstermektedir. Turizm uygulamaları, sadece çalışmak ve para kazanmak değil, aynı zamanda dinlenmek ve çeşitli ve rahat bir şekilde seyahat etmek için çabalayan modern bir insanın yaşamının önemli bir bileşenidir. Onlar çok çeşitli değerler, motivasyonlar, tercihler, turistik tüketim tarzları ile karakterize edilirler ve yüksek derecede farklılaşma gösterirler. Turizm uygulamasında, bir kişinin sosyo-ekonomik durumu ve kültürel görünümü ortaya çıkar. İnsanlar seyahat etmiyorlarsa, onlar kendi statülerini kaybedebilirler. Bir yandan turizm, bir kişinin büyük dış dünyayla iletişim kurarak kendi kendini gerçekleştirmesine ve izlenimlerle doyurulmasına izin verir. Öte yandan, bireysel turizm uygulamalarının özellikleri dış koşullardan, yaşam ortamından, statüsünden ve modasından oluşur. Ayrıca çevredekilerin kendi izlenimlerini, değerlerini ve ihtiyaçlarını aktif olarak yayınlaması gerçekleşmektedir. Turizm büyük ölçüde kendi kendini temsil eden bir uygulamadır. (Bauman Z. Flowing modernity / Z. Bauman; trans. with English. Ed. Yu.V. Asochakova. St. Petersburg: Peter, 2008. 240 p.)

Modern sosyo-kültürel turizm uygulaması, kendini gerçekleştirmek isteyen bireysel bir turizm stratejisidir. Uygulamanın nesnel faktörleri, turizm hizmetlerinin satın alınması için mevcutluğu, tur pazarında çeşitli tekliflerin bulunması ve turistik moda trendleridir. Öznel faktörler, gelir düzeyi, bireysel tercihleri ve kişisel turist deneyimi içerir. (Ilyin V.I. Consumption as a discourse / V.I. Ilyin. St. Petersburg: Intersotsis, 2008. 446 s.)

Kazakistanlıların modern turizm uygulamalarının araştırma düzeyi yeterli değildir. Çünkü turizmin dinamik sosyo-kültürel gelişimi kavrama, analiz ve tahmin etmenin ötesindedir.

Araştırma hedefleri, turizm kültürünün bir parçası olarak Kazak turistlerin kültürel tercihlerini ve uygulamalarını ve Kazakistan'ın yurtdışındaki imajını oluşturma ve yaymanın ön şartlarını göz önünde bulundurarak Kazakistanlı orta sınıf temsilcilerinin geniş bir uygulaması olarak turizmi analiz etmektir.

Modern Kazakistan'da turizm ve seyahat, teorik olarak herkes erişilebilen, ancak pratikte nüfusun farklı kategorileri için farklı derecelerde olan durumdur. Turizm uygulamalarının gerçekleşmesindeki temel faktörler, serbest finans kaynaklarının ve vakitin olmasıdır. Bir turistin seyahat ve turizm yönelimi sürecinde bir dizi sosyal eylemleri olarak turizm uygulaması, gezen insanın tarzını ve yaşam hayatını şekillendirir. Turizm uygulamaları turistlerin kendilerini etkiler. Onların niteliksel içeriği, turistlerin tüketim kültürünü oluşturan finansal olanaklara, motivasyon yapısına, kolektif ve bireysel kültürel normlara, değerlere ve davranış kalıplarına bağlıdır.

Sosyo-ekonomik ve politik değişimler, sosyal turizmden ticari turizme, ağırlıklı olarak yerelden dominant giden turizme yol açmıştır. Neticesinde iç turizmin akışı azaldı ve dış turizm niteliksel ve niceliksel olarak büyüdü. Dış ve iç faktörler, turistik tüketim kültürünü, toplumsal farklılaşmanın tezahürü olarak stil heterojenliğini etkilemiştir. (Fenko AB Tourism as an indicator of social status / A.B. Fenko // Socis. 2007)

Son zamanlarda ülkemizin nüfusu için kendi harcamalarında göreceli davranmaya ve manevra yapmaya imkan verilmiştir.

Kazakistanlıların çoğunluğu yani %55'i tatillerini kendileri planlamaktadır. Bu veriler, bu yıl Nisan ayında VISA inisiyatifi ile GfK şirketi tarafından yapılan Kazakistanlıların tüketici tercihleri çalışmasında yer almıştır. Katılımcıların çoğunluğu tatillerini tatil başlamadan bir aydan daha erken bir tarihte planlamaya başlarlar. Örneğin %7'si bir önceki tatilin bitiminden hemen sonra ve %5'den azı tatil başlamadan bir hafta öncesi yapar. (www.kursiv.kz/news/tendencii-weekly/vyezdnoj-turizm-gde-predpo-citaut-otdyhaut-kazahstancy. № 2. P. 125-131.)

Kazakistanlıların çoğunluğu aileleri ile tatil yapmayı tercih ediyor, bu seçenek genellikle kadınlar ve orta yaşlı insanlar tarafından seçilmektedir ve sadece %10'u genellikle yaşlı insanlar olmak üzere tek başına dinleniyor. Gençler arkadaşlarıyla ya da sevdikleriyle tatile gitmeyi tercih ediyor.

Katılımcıların %38'i aktif tatil yani geziler, ekstrem sporlar, %23'ü daha çok pasif tatil yani plajlar, sanatoryumlar, SPA-prosedürleri tercih etmektedir. Bu sonuçlara bakarak yaşla birlikte dinlenme aktivitesinin azaldığını tahmin edebiliriz.

Genel olarak Kazakistanlılar yaz aylarında yaklaşık iki hafta (ankete katılanların neredeyse %70'i) dinlenmektedir ve cevap verenlerin %17'si yaz tatillerine sadece yedi takvim gününü ayırabilmektedir. İlginçtir ki, cevap verenlerin %4'ü tatilde bile işten tamamen uzaklaşmamaktadır, e-postalarını kontrol etmektedir ve ofisi aramaktadır.

Ankete katılan Güney Kazakistan nüfusunun yaklaşık yarısı tatil coğrafyasını çeşitlendirmeyi tercih ediyor: %52 tatillerini bazen Kazakistan'da ve bazen yurtdışında geçirmektedir, %32 tatillerini çoğunlukla Kazakistan'da geçirmektedir. Kazakistanlıların yaz tatili için en cazip iki seçeneği vardır: diğer ülkeler ve şehirleri ziyaret etmek veya denizde plaj tatili yapmak. Bu seçenekleri katılımcıların üçte birinden fazlası seçmiştir. Aynı zamanda, erkekler yazlıkta, kampta, hatta ıssız bir adada sakin tatil yapmaya isteklidir. Kadın katılımcıların çoğunluğunun rüya tatili Dubai sahilleridir. Erkekler ise Avustralya'da sörf veya Güney Afrika'da safariyin yanı sıra diğer ülkelerdeki partiler ve casinoları tercih ederler. Genç insanlar genellikle yurtdışında alışverişi, orta yaşlı insanlar ise Mısır'da dalışı veya Vikingleri ziyaret etmeyi hayal ederler.

Seyahat acentesinin bilgilerine göre, bugünleri Kazakistanlıların en çok tercih ettiği yerler Türkiye, Mısır ve Haynan'dır. Aynı zamanda bu yıl Kazakistanlılar için daha Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti ve İspanya erişilebilir oldu.

Almatı'da AST Kazakistan (АСТ Казахстан) şirketi tarafından yapılan başka bir ankete göre, bu yıl tatil planlayan Almatılıların %32'si tatili evlerinde geçirecekler, katılımcıların %1'i yazlığa gidecekler. Katılımcıların %35'i ülkenin başka bir şehrinde ya da bölgesinde tatil yapacaklar. Ankete katılanların sadece %24'ü tatillerini Kazakistan dışında yapmayı planlamaktadır. (https://www.kursiv.kz/news/tendencii-weekly/vyezdnoj-turizm-gde-predpo-citaut-otdyhaut-kazahstancy. № 2. P. 125-131.)

Güney Kazakistan'ın sakinlerinin büyük çoğunluğu (%73) kendi harcamalarını tatildeyken planlıyor. Aynı zamanda, katılımcıların %40'ından fazlası, bireysel maliyet kalemlerinde ayrıntılı hesaplamalar yapar; %33'ü sadece tatil için harcamayı planladıkları toplam tutarı planlamaktadır. Geriye kalan %28'lik kesim, tatildeki kendi harcamalarını belirli bir bütçeye yazmak istememektedir ve kendiliğinden para harcamaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı (%39), 2018 yılın yaz tatilinde geçen yıldan daha fazla harcama yapmayı planlamaktadır.

Ankete göre, Güney Kazakistan nüfusunun çoğunluğu, sadece zengin insanların bir tatil köyüne veya gezi turuna gitme şansına sahip olduğuna inanmaktadır. Ankete katılanların %84'ü yurtdışında, % 77'si de Kazakistan'da tatil yapmak için bu görüşü paylaşmaktadır. Ankete katılanların sadece %13'ü kendi çevresindekilerin ve sosyal statüdekilerin yurt dışında, %24'ü ise Kazakistan'da tatil yapmak için imkanı olduğunu belirtmiştir. Kazakistanlılara göre ülkesinde uzun bir yolculuğa bağlı olan tatil, yurtdışındaki tatilden sadece biraz daha uygun görünüyor. Anket katılımcılarının çoğu, finansal durumları onlara izin verse bile kendi evlerinden uzaklarda tatil yapmak istemiyorlar. Ankete katılanların %31'i yurtdışındaki gezi olasılığını, %20'si Kazakistan'da dinlenmeyi reddettiler. Bu karar hem yaşlı insanlar hem de gençler tarafından destek bulmaktadır. Gördüğümüz gibi, "tatile gitme fırsatı (özellikle yurtdışına) sadece finansal koşullarla değil, aynı zamanda Kazakistanlıların kültürel tutumları ve alışkanlıkları ile engelleniyor".

Sosyolojik araştırmamızda, bugün Güneylilerden hangilerinin yurtdışında tatil yapabildiğine dair fikirlere vurgu yapılmaktadır. Bizim çalışmamızda, orta sınıf temsilcilerinin nerede çalıştığını ve yaşadığını, nasıl para harcadığını ve tatil yaptığını öğrenmek için bir girişimde bulunulmuştur. Araştırma sırasında anketlerle 300 orta sınıf temsilcisi seçilmiştir. Anket katılımcılarını seçme kriterleri şöyledir: 18-60 yaşlarında olan çalışma çağındakiler; her aile üyesi için gelir 300 $'dan başlayanlar; resmi görevleri müdür, girişimci, yüksek nitelikli uzman, yönetici olanlar. Araştırma esnasında, Güney bölgesindeki orta sınıf temsilcileri %16 olduğu tespit edilmiştir yani her yedinci Güneyli. Karakteristik özellikleri ise pragmatizm, kariyer hırsları, yüksek tüketici talepleri, kendi sağlığına ve dinlenmeye daha fazla dikkat göstermesi aynı zamanda eşit ölçüde rekreasyonel ve aktif olmasıdır. Tasarruf amaçlarından biri eğlence ve seyahat tasarrufudur: erkeklerin %49'ı, kadınların %38'i.

Gelişmiş bir toplumdaki orta sınıfın en önemli işlevi yenilikçi uygulamaları yaymasıdır. (Bogolyubov V.S. Tourism Economics. M .: Academy, 2005) Örneğin, bilgisayar, bilgi ve kısmen turistik. Çünkü orta sınıfın mülkiyet güvenliği nüfusun diğer kesimlerinden daha yüksek olduğu gibi aynı zamanda yaşamsal faaliyetlerde niteliksel farklılıklar gösterebilir. "Eğer aniden uygun para miktarı elinize geçtiyse kendiniz veya aileniz için ilk etapta ne yapardınız ya da ne satın alırdınız?" sorusunu orta sınıf temsilcileri şöyle yanıtlamıştır: %41'i daire; %34'ü araba; %33'ü tatil turu, tatil köyü gezisi; %17'i dairede ve evde tadilat yapmak; %8'i mobilya; %8'i ücretli tedavi; %7'i kendisi veya ailesi için ücretli eğitim; %5'i borçlarını geri ödemek; %4'ü bilgisayar; %3'ü giysi; %2'si buzdolabı, çamaşır makinesi, elektrikli süpürge; %2'si mutfak robotu, mikrodalga fırın; %2'si renkli televizyon; %5'i hiçbir şey, sadece çok para istiyorum.

Katılımcıların %33'ünün bir daire ve araba alımından sonra üçüncü sırada yer alan bir gezi turuna çıkma arzusu dikkat çekmektedir. Ankete göre, orta sınıf temsilcileri arasında yurtdışına seyahat etme arzusunun diğer sosyal tabakalara göre daha yüksek olması, sadece turistik hizmetlerinin yüksek maliyetili olmasına bağlı değildir, aynı zamanda tüketiminin prestijine de bağlı olmaktadır.

Genelde Kazakistanlılar yurtdışına dinlenmek ya da izlenimler kazanmak için gidiyorlar. (Ter-Minasova SG Language Problems of International Tourism / S.G. Ter-Minasova // Tourism and Recreation: Fundamental and Applied Research: Works of Intern. scientific-practical. Conf. Moscow: MSU, 2006. pp. 48-54).

Katılımcıların %'1i yurtdışı iş seyahatleri ve iş gezilerine gidiyorlar. "Yurtdışına seyahat etmek için genellikle ne gibi engeller var?" açık sorusuna cevap verirken katılımcıların %58'i finansal sorunlardan dolayı yurtdışına seyahat edemediklerini belirtmiştir. Katılımcıların %27'si finansal kaynaklara sahip olsalar bile yurt dışında tatil yapmayacaklarını belirttiler. "Bu kararın sebepleri nelerdir?" sorusuna katılımcıların %7'si sevmediklerini ve seyahat etmek istemediklerini, cevap verenlerin %5'i tatil için Kazakistan'da birçok yer olduğunu, %5'i yaşlı olduğunu, %4'ü sağlığının kötü olduğunu belirtmişlerdir. Eğer finans kaynağınız olursa uzak yerlere seyahat eder misiniz sorusuna katılımcıların %10'u kararsız olduğunu söylediler.

Dolayısıyla, sosyolojik araştırmalara göre turizm orta sınıfın yaygın bir uygulaması haline gelmiştir. Yurtdışına seyahat etmenin ana sınırlayıcı faktörü turun maliyetidir yani ekonomik bileşen, daha az ölçüde turizm bölgesindeki siyasi durum, terör eylemleri olasılığı, antropojenik ve doğal afetler.

Kitle bilincinde yurtdışına seyahat etmenin "dünyayı görmek" için bir fırsat olduğu ve psikolojik rahatsızlık yaşamaksızın Kazakistan'ın tatil köylerinde güneşlenme, suya girme ve tedavi olma imkanlarının olduğu görüşü yaygındır. Alınan verilere göre, bazı Kazakistanlılar ülkemizdeki tur ve eğitim gezi koşulları yurtdışındakilerden daha kötü olduğuna inanmaktadır.

Modern bir turistin bireysel stratejisi bir yandan dikkatli bir şekilde planlanmış ve öte yandan tahmin edilmesi zor olan ortak bir yaşam yörüngesine orantılıdır. Bugünleri, 1970'lerin ortalarında turizmi, insanın sosyal statüsünün, imajının ve yaşam tarzının bir tezahürü olarak ifade eden Amerikan sosyologu D.McKennell'in görüşüne tam olarak katılabiliriz. (MacCanell D. The Tourist: A New Theory of the Leisure Class / D. MacCanell. Berkley: University of California Press, 1976.)

Şu anda yurt dışında yapılan tatil, Güney Kazakistan'ın orta sınıfının karakteristik bir özelliği haline gelmektedir.

Ankete göre, ankete katılanların %31'inin yurtdışında seyahat etmek için yabancı dil bilmenin zorunlu olmaması hakkındaki görüşe katılması dikkat çekicidir, ancak katılımcıların %59'u en az bir yabancı dili bilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu konudaki önyargılar, katılımcıların gelir düzeyine bağlı olarak büyük ölçüde farklılık göstermektedir: ankete katılan en yoksul katılımcılar yurtdışına seyahat etmek için yabancı bir dil bilme ihtiyacından söz etmektedir, nispeten yüksek gelirli insanlar yabancı dil bilmenin zorunlu olmadığını savunmaktadırlar.

Turizm türünün seçiminde motivasyon faktörü belirleyicidir ve modern turist bunu dikkatle ve düşünceli bir şekilde ifade eder. Siz ne tür bir tatili tercih edersiniz? sorusu soruldu.

Katılımcılar cevapların çeşitli seçeneklerini yanıtladılar:
- %31,7 karma
- %25,54 plaj
- %12,5 aktif, ekstrem
- %11,78 gezi
- %10,33 terapi
- % 8,15 tedavi

Görüldüğü gibi, diğerlerine göre turizmin kombine ve plaj türleri önemli avantaja sahiptir.

Modern turizm, seyahat acentelerinin arabuluculuyla bir kişinin statüsünde turist değişikliği yaparak geziler düzenlemeyi amaçlar. (Kabushkin N.I. Tourism management. Mn .: New knowledge, 2004. P.17)

Bir sonraki soru şuydu: Seyahat acentelerinin yardımı olmadan seyahat etmenizi engelleyen nedir? Katılımcılar çeşitli cevapları yanıtladılar. Cevaplar da şöyledir:

- %32,46 evrak toplama ile ilgili sorunlar
- %25,68 kesinlikle hiçbir şey engellemez
- %18,58 seyahat acentesi olmadan seyahat deneyimi yoktur
- %16,35 yabancı dil bilgisizliği
- %4,70 konfor ve hizmet eksikliği
- %2,23 ülke hakkında yetersiz bilgi

Dolayısıyla, turistler vize başvurusu, seyahat belgeleri, sigorta ile ilgili problemlerden endişe duymaktadır. Seyahat acentesi çoğunluk tarafından sadece arabulucu olarak değil, aynı zamanda konfor, huzur ve para tasarrufu sağlama konusunda yardımcı ve kefil olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, anket katılımcılarının önemli bir kısmı dil engeli olduğunu itiraf ettiler. Birçoğu kendi yetenekleri ve bilgilerine emin olarak seyahatlerini kendileri planlama ve organize etme fırsatlarından yararlandığından bahsettiler.

Özetlemek gerekirse, Güneylilerin modern turizm uygulamaları çok çeşitli motivasyonlar, tercihler, turizm tüketim değerleri ile karakterize edilebilir ve bunlar yüksek derecede farklılık gösterebilir. Sosyolojik araştırma gösterdiği gibi turizm Kazakistanlı orta sınıfın yaygın bir uygulaması haline gelmiştir. Yurtdışına seyahat etmenin ana sınırlayıcı faktörü olarak turun maliyeti yani ekonomik bileşeni, daha az ölçüde turizm bölgesindeki jeopolitik durum, terör eylemleri olasılığı, antropojenik ve doğal afetler gösterilmektedir.

KAYNAKÇA

- Bauman Z. Flowing modernity / Z. Bauman; trans. with English. Ed. Yu.V. Asochakova. St. Petersburg: Peter, 2008. 240 p.
- Ilyin V.I. Consumption as a discourse / V.I. Ilyin. St. Petersburg: Intersotsis, 2008. 446 s
- Fenko AB Tourism as an indicator of social status / A.B. Fenko // Socis. 2007 4. https://www.kursiv.kz/news/tendencii-weekly/vyezdnoj-turizm-gde-predpo-citaut-otdyhaut-kazahstancy. № 2. P. 125-131.
- Bogolyubov V.S. Tourism Economics. M .: Academy, 2005.
- Ter-Minasova SG Language Problems of International Tourism / S.G. Ter-Minasova // Tourism and Recreation: Fundamental and Applied Research: Works of Intern. scientific-practical. Conf. Moscow: MSU, 2006. pp. 48-54.
- MacCanell D. The Tourist: A New Theory of the Leisure Class / D. MacCanell. Berkley: University of California Press, 1976.
- Kabushkin N.I. Tourism management. Mn .: New knowledge, 2004. P.17

KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARINDAN KAŞENLİK ADETİ'NİN GENÇLİK TURİZMİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ*, Arş. Gör. Merve ÖZ**

*İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, haluk.tanriverdi@istanbul.edu.tr
**İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, mervetunceloz@gmail.com

ÖZET

UNESCO'nun, 2003 yılında gerçekleştirdiği genel konferansında "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" imzalanmıştır. Türkiye ise 5448 sayılı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" ile bu sözleşmeye 2006 yılında dâhil olmuştur.

Dünyadaki en önemli sektörlerden biri olan turizm, pek çok bölgenin gelişmesinde ve rekabet edebilirliğinde kilit rol oynamaktadır. İlgili alan yazın incelendiğinde özellikle son yıllarda bölgesel rekabet edilebilirliğe dayalı kültürel miras ve turizm temelli kümelenmeler üzerinde durulduğu dikkat çekmektedir. Kültürel miras ile rekabet edebilirlik arasındaki ilişki, özellikle de turizmin oynadığı arabuluculuk rolüyle birlikte önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak değerlendirilmesi ve bu bağlamda alternatif ürün geliştirme üzerine örnekler verebilmektir. Bu amaçla birinci bölümde turizm kavramı tanımlanmış, kültür ve somut olmayan kültürel miras kavramları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras unsurlarına değinilmiş ve bu unsurlardan biri olan "kaşenlik" kavramı incelenerek tüm yönleriyle ele alınmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise somut olmayan kültürel miras unsurlarından kaşenlik adetinin turistik ürün olarak değerlendirilmesine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültür Turizmi, Kültürel Miras, Somut Olmayan Kültürel Miras, Kaşen

EXAMINATION OF KASENLIK FROM CULTURAL HERITAGE FACTOR WITHIN YOUTH TOURISM

ABSTRACT

UNESCO has signed the "Convention on the Conservation of Intangible Cultural Heritage" in 2003. Turkey has been included this engagemet with No. 5448 "Law on the appropriate location of the Intangible Cultural Heritage Protection Convention."

Tourism is one of the most important sectors in the world and plays a vital role in the development and competitiveness of many regions. When the literature was examined in the literature, it is noteworthy that in recent years the focus has been on cultural heritage and tourism-based clusters based on regional competitiveness. The relationship between cultural heritage and competitiveness gains importance, especially with the role of mediation played by tourism. The main purpose of this study is to evaluate non-tangible cultural heritage elements as touristic products and to give examples of alternative product development in this context. For this purpose, in the first part, the concept of tourism is defined and the concepts of culture and intangible cultural heritage are emphasized. In the second part it touched on Turkey's intangible cultural heritage elements, and one of those elements that "kaşenlik" examining all aspects of the concept are discussed. In the conclusion part of the work, suggestions on the evaluation of the number of intangible cultural heritage items as touristic products were presented.

Keywords: Tourism, Youth Tourism, Cultural Heritage, Intangible Cultural Heritage, Kaşen

GİRİŞ

Son yıllarda hemen hemen tüm endüstrilerde olduğu gibi turizm endüstrisinde de hızlı bir talep değişikliğinin olduğu görülmektedir Turizmde yaşanan bu talep değişikliği kişiye özel tüketim yani alternatif turizm türlerini ortaya çıkarmaktadır. 1970'lere kadar daha çok Fordist anlayışla kitlesel ve standart olarak üretilen tatil paketleri 1970'lerden sonra Post-Fordist anlayışla turistlere sunulmaktadır (Bahçe, 2009: 2). Bu durum ise sadece deniz-kum-güneş tatil paketlerini talep eden turistlerin sayısını azaltarak, alternatif turizm türlerine olan taleplerin ortaya çıkmasına aracı olmuştur (Baytok, Pelit ve Soybalı, 2017: 3). Alternatif arayışlar sonucu birçok turizm türü ve pazarı ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler sonucunda bu türlerin her biri ayrı bir pazar ve ayrı bir turizm olgusu haline gelmiştir. Turizm türlerinin ve ürünlerinin oluşumunda turistlerin kişisel tercihleri ve isteklerinin yanında, bölgedeki diğer temel motiflerin esas alınmasıyla, "özel ilgi turizmi" yaklaşımının temelleri atılmıştır. 15 yıl önce küçük bir niş pazar iken bu turizm türlerinin gelişmesiyle dark turizm, etnik turizm, festival turizmi, ipek yolu turizmi, inanç turizmi, kültürel turizmi üçüncü yaş turizm ve kültürel miras turizmini içerisinde barındıran kültüre dayalı özel ilgi turizmi türleri, bugün tüm turizm hareketlerinin % 37'sini oluşturan büyük bir turizm türü haline gelmiştir (Akoğlan, Kozak ve Bahçe 2009: 141).

Kültürel miras oldukça geniş bir kavramıdır ve bu nedenle çok yönlü düşünülmesi gereken bir kavram olarak yalnızca anıtlar ve sit alanlarını içermez. Kültür turizmi, soyut kültür varlıkları, bir yerin folklorik özellikleri, gelenek ve alışkanlıkları, yaşam biçimlerini de içermektedir. Kültüre dayalı turizm türlerinden biri somut olmayan kültürel miras; *"toplumların yaşayış biçimleri etrafında şekillenmiş özgün kültürel uygulamalar"* olup kültürü bu şekilde aktarıp, yaşatarak korumak amaçlanmakta ve turizm sektöründe de bir turistik ürün olarak kullanılmaktadır (Ar, 2015: IV).

Alan yazında yer verilen Kaşenlik âdeti, bu topraklara Kafkasya'dan göç eden ve yüzyıllardır bu topraklarda kendi kültürlerini yaşayan çerkeslerin sahip olduğu kültürel miraslardan sadece bir tanesidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çerkeslere ait olan bu kültürel miras, "Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Ulusal Envanteri Unsur Listesi" ne dâhil edilerek tescillenmiştir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, Çerkes'lerin önemli bir geleneği olan "kaşenlik" kültürünü kültürel miras açısından değerlendirerek; bu geleneği gençlik turizmi kapsamında ele alarak hem bu kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında yardımcı olabilecek öneriler sunmak hem de turizm açısından somut olmayan kültürel miras turizmine farklı bir boyut katılabileceği düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında birinci bölümde kültür turizmi ve kültürel miras kavramları açıklanarak somut olmayan kültürel miras turizmi kavramının temelleri açıklanacaktır. Çalışmanın ikinci kısmında Çerkez kavramı ve kaşenlik kültürü açıklanacak ve sonuç kısmında kaşenlik kültürünü gençlik turizmi kapsamında değerlendirerek önerilerde bulunulacaktır.

KÜLTÜR TURİZMİ VE KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI

Kültür Turizmi

Kültür turizmi kavramı ilk kez 1969 yılında Kanada'nın Ontaria kentinde düzenlenen bir kongrede, kültürel motivasyonlar ile seyahat etmek olarak tanımlanmış, fakat daha sonra farklı araştırmacılar tarafından kültür turizmine ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır (Toskay, 1993 akt: Albayrak, 2013:51). Alan yazın incelendiğinde kültür turizmi ile yapılan farklı tanım, görüş ve tartışmaların söz konusu olduğu görülmektedir. Hatta bu turizm türü kültür turizmi, kültürel turizm veya kültürel miras turizmi gibi değişik terimlerle tanımlanmaktadır. (Bachleitner ve Zins, 1999: 199-209; Beeho ve Prentice, 1997: 75-87; Caffyn ve Kutz, 1999: 213-221; Cave, Ryan ve Penakara, 2003: 371-385; McKercher, Ho ve Du Cross, 2003: 45-58; Master ve Prideaux, 2000: 445-449; Richards: 2005; Russo ve Van Der Borg, 2002: 631-637; Smith, 2007: 91-113; Waitt, 2000: 835-852).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'negöre; kültür turizmi, "festivaller, gösteri sanatları, kültürel etkinlikler, araştırma turları, ören yerleri ve anıtsal yapılara yönelik ziyaretler gibi kültürel niyetler ile motive olan kişilerin akımını temsil eden bir olgu olarak" tanımlamıştır (WTO, 1985 akt: McKercherve Cros, 2015: 47)Silberberg (1995) kültür turizmini ev sahibi topluluk dışındaki insanların, bir toplumun, bölgenin veya grubun tarihine, sanatına, bilimine, yaşam tarzına veya mirasına tamamen veya kısmen motive olunarak yapılan ziyaretleriyle ilişkilendirmiştir (Stylianou-Lambert, 2011: 404).Beeho&Prentice (1996) göre, kültür turizmi, "bireylerin her zaman ikamet ettikleri yerlerden ayrılarak, kültürel ihtiyaçları tatmin etmek ve başka kültürler hakkında bilgi edinmek amacıyla kültürel çekiciliklere seyahat etmeleridir" şeklinde tanımlanmaktadır (Beeho ve Prentice, 1996: 76).McIntosh ve Goeldner'e (1986) göre ise kültür turizmi; "bireylerin, toplumların tarihi, mirasları, yaşam tarzları ya da düşüncelerini öğrenmelerini sağlayan" turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Richards, 1996: 23).Pario, Butler ve Airey (2001, 1047-1048) ise kültür

turizmini, turizmin bir alt grubu olarak ele alarak; kültür kavramının geniş bir anlamı olmasından ve çok farklı unsurlar içermesinden dolayı kültür turizmini de alt gruplara ayırmaktadır. Nitekim Akoğlan-Kozak ve Bahçe (2009, 141-161), bu konuyu ele alırken "kültüre dayalı turizm" başlığını kullanmakta ve kültüre dayalı turizmi, kültürel (miras) turizmi, dark turizm, etkinlik turizmi, etnik turizm ve ipek yolu turizmi gibi alt gruplara ayırmaktadır (Bahçe, 2009:3).

Kültür turizmi son yıllarda en çok tercih edilen turizm türlerinden biri olmakla beraber pazarı giderek büyümektedir. Ryan bu turizm türünün; bireylerde tarih ve kültürel miras bilincini artırarak geçmişini hatırlatan ve geleneksel yaşam tarzlarını korumayı amaçlayan turizm biçimi olduğunu ifade etmektedir (Ryan, 2002: 953). Kültür turizmi sahip olduğu özeliklerinden dolayı diğer turizm türlerinden farklılık göstermekte ve bundan dolayı, bu turizm türünün gelişiminin ve yönetiminin daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Geleneksel bakış açısının değişmesi ile birlikte kültür turizmini, sadece gidilen yerdeki yapıtları gezmek değil aynı zamanda, o yerlerdeki yaşam tarzları ve şekillerini de görmek ve yaşamak şeklinde tanımlayabiliriz. Diğer bir ifadeyle kültür turizmi, yalnızca kültürel ürünlerin tüketimini değil, aynı zamanda gezilen yerin ya da orada yaşayan kişilerin yaşam biçimlerini görmeyi, anlamayı ve yaşamayı içermektedir. Bu nedenle kültür turizmi yalnızca tarihi yapıtların gezilmesini değil, o bölgede yaşayan kültürün öğrenilmesini de içermektedir (Bandeoğlu, 2015: 158).

Toplumların yaşam için elverişli olan Anadolu coğrafyasına gelmesi veya göç etmesi, Anadolu'nun dünya genelinde kültürel mirasının zenginleşmesine sebep olmuştur (Ayvacı ve Gülcan, 2017: 209). Buna örnek vermek gerekirse Kafkasya'dan Anadolu'ya göç eden ve yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan halklar Anadolu'nun kültürel mirasını zenginleştirmektedir. Anadolu sahip olduğu bu kültürel mirası sürdürmekte ve geçmişin izlerini günümüze taşıyarak kültürel üretimlerin ve aktarımların merkezi olma kimliğini korumaktadır. Kültürel miras sayılabilecek unsurlar incelendiğinde insanlığın geçmişinde var olan inançları, ritüelleri, dilleri, sanatları, gelenek ve görenekleri ile birlikte yapılan her türlü somut ve somut olmayan varlıklar ortaya konulmaktadır. Turizmde önemli bir seyahat motivasyon aracı olan bu somut ve somut olmayan kültürel varlıklar, kültür turizminin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kültür Turizmi Çeşitleri

Son yıllarda yapılan seyahatlerin içeriği ve gerçekleştirilme biçimlerine göre kültür turizmiyle ilgili farklı sınıflandırmalar yapılmaktadır. Csapo (2012, s. 209), kültür turizmini kültürel miras turizmi, tematik rotalar, kültür turları, etnik turizm, festival ve etkinlik turizmi, din turizmi ve yaratıcı turizm olarak sınıflandırmaktadır.

Tablo.1. Kültür Turizminin Sınıflandırılması

Kültür Turizmi Çeşidi	Turizm Ürünleri, Aktiviteler
Kültürel Miras Turizmi	**Doğal ve kültürel miras** **Somut değerler** -Kültürel miras yapıları -Mimari yapılar -Dünya kültür mirası listesindeki yapılar -Ulusal ve tarihi anıtlar **Somut olmayan değerler** -Literatür -Sanat -Folklör -Gelenek, görenek ve adetler -Festivaller, sanatlar ve kültürel etkinlikler **Kültürel miras alanları** -Müzeler -Kütüphaneler -Tiyatrolar -Etkinlik lokasyonları -Önemli olayların yaşandığı yerler

Tematik Rotalar	**Tema çeşitleri** -Spiritüel -Endüstriyel -Sanatsal -Gastronomik -Mimari -Dilsel -Yerel dil, lehçe -Azınlıklar
Şehir Turizmi	Klasik şehir turları Avrupa Kültür Başkentleri
Etnik Turizm	Yerel kültürlerin gelenekleri Etnik çeşitlilik
Etkinlik Turizmi	Kültürel festivaller ve etkinlikler -Müzik festivalleri ve etkinlikleri -Güzel sanatlar festivalleri ve etkinlikleri
Din Turizmi	Dinsel amaç ile dini alanların ve lokasyonların ziyaret edilmesi Dinsel amaç olmadan dini alanların ve lokasyonların ziyaret edilmesi (Gidilen yerdeki kültürün ve mimarinin görülmesi amacıyla yapılan seyahatler) Haç ziyaretleri
Yaratıcı Turizm	**Geleneksel, kültürel ve sanatsal faaliyetler** -Sahne sanatları -Görsel sanatlar -Kültürel miras ve literatür **Kültürel endüstri** -Basılı eserler -Multimedya -Basın -Sinema -Görsel-işitsel ve fonografik eserler -Beceri, zanaat

Kaynak: Csapo, J., (2012). "The Role andImportance of CulturalTourismin Modern TourismIndustry", INTECH Open Access Publisher. StrategiesforTourismIndustry - Micro and Macro Perspectives Ed. Dr. M. Kasımoğlu, InTech, s. 209.

Tabloda görüldüğü şekli ile kültür turizmi türleri içinde özellikle "miras turizmi" başlığı diğerlerinden daha ön plana çıkmaktadır. Miras turizmi, geçmişi günümüze aktaran ve günümüzden de geleceğe aktarılma hedefi bulunan doğal ve kültürel miras, somut değerler (kültürel miras yapıları, mimari yapılar, dünya kültür mirası listesindeki yapılar, ulusal ve tarihi anıtlar), somut olmayan değerler (edebiyat, sanat, folklör, gelenek, görenek ve adetler, festivaller, sanatlar ve kültürel etkinlikler), kültürel miras alanları (müzeler, kütüphaneler, tiyatrolar, etkinlik lokasyonları, önemli olayların yaşandığı yerler) gibi kaynaklar olarak sınıflandırılabilir.

Böylece miras turizmi, ya da kimi kullanımlarda olduğu gibi kültürel miras turizmi, kültür turizminin muhtemelen en kapsamlı alt başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Miras turizmi kapsamındaki Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) unsurları ise, UNESCO'nun 2003 yılı kararı ile küresel düzeyde artan ilgiye konu olan bir alt başlık haline gelmiş durumdadır. Bu noktada SOKÜM başlığını detaylandırmak makul olacaktır (Ayvacı ve Gülcan, 2017: 210).

Kültürel Miras Turizmi

Miras, "bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi miras, bir toplumun kültürel değerlerinin bir parçası olarak görülmekte ve geçmişten günümüze kadar gelen tüm değerleri kapsamaktadır (Nuryanti, 1996: 249). Bir topluma miras kalan tarihi eserler, binalar, sanat eserleri, örfler, adetler, yaşam biçimleri o toplumun kültürel mirasını oluşturmaktadır (Albayrak, 2012:61).

Europa Nostra'ya (2005) göre kültürel miras; geçmişten iletilen ve bugünün toplumu tarafından miras alınan her türlü kültürel ifadeyi kapsamaktadır. Bu; bir yapı ya da bina gibi somut olan şeyler üzerinde şekil almış ya da gelenek, yaşam

şekli, alışkanlık gibi somut olmayan şekillerde ortaya çıkabilmektedir (Akdoğan, 2010: 23). Kültürel miraslar, iyi bir turizm politikası ve planlaması uygulanarak ülke turizminin gelişimine ekonomik ve sosyal yönden önemli katkılar sağlayabilmektedir (Karapınar ve Barakazı, 2017: 6).

Kültürel miras turizmi yeni bir olgu olmasına rağmen, kaynakları insanlık tarihinin en eski çağlarına kadar dayanmakta ve yeni turizm trendleri arasında kabul edilmektedir. Kültürel miras turizmine olan talep 1990'lardan itibaren özellikle de 21. yüzyılda hızla artış göstermektedir (Csapo, 2012: 211).Kültür turizmi, miras turizmi, kültürel miras turizminin ortak ve esas amacı; sahip olunan mirasın gelecek nesle aktarılmasını sağlamayı garanti etmektir. Kültürel miras turizmi, kültür turizminin en önemli çeşitlerinden bir tanesi olup, bir bölgenin tarihsel, kültürel ve doğal kaynaklarını ifade eden yerleri görme ve bu kaynakları ifade eden aktiviteleri gerçekleştirme temeline dayanır. Ryan (2002), kültürel miras turizmini, yerel kültür ve değerlere saygılı; entelektüel ve nitelikli bir etkinlik biçimi olarak ele almaktadır (Bahçe, 2009: 2). Csapo (2012), kültürel miras ve kültürel miras turizmini kendi içerisinde üç gruba ayırmıştır. Bu grup içerisinde somut (kültürel miras yapıları, mimari yapılar, dünya kültür mirası listesindeki yapılar, ulusal ve tarihi anıtlar), somut olmayan (literatür, sanat ve folklor) ve kültürel miras alanları (müzeler, kütüphaneler, tiyatrolar, etkinlik lokasyonları, önemli olayların yaşandığı yerler) yer almaktadır.

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

"Miras, bir nesilden diğerine aktarılan yani toplumların kültürel geleneklerinin bir parçasıdır. Miras kelimesi geniş anlamıyla "kalıtım" kelimesiyle ilişkilendirilmektedir (Nuryanti, 1996: 249). Somut olmayan kültürel miras ise geleneksel kültür, folklor ya da bir topluma veyabir yöreye özgü uygulanan ya da sergilenen popüler kültür ürünüdür (McKercher ve du Cros, 2002: 83).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) kültürel mirasın korunması ile ilgili çok önemli çalışmalar yapmış ve yapmaya da devam etmektedir. 1972 yılında kabul edilen "Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesini" bu adımlardan ilki olarak sıralamak mümkündür. Aynı kurum tarafından 1989 yılında "Geleneksel ve Popüler Kültürün Korunması Tavsiye Kararı" alınmıştır. 1995 yılından itibaren ise 1999 yılına kadar süren seminerler dizisi ile bu alanda duyarlılık arttırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca UNESCO2003 yılında "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" imzalanmıştır (Kolaç, 2009:21; Çevik ve Saçılık, 2016: 333). UNESCO'nun 17 Ekim 2003 tarihli 32. Genel Konferansı'nda kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre somut olmayan kültürel miras, "toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar" anlamında kullanılmaktadır (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003: madde 2).

UNESCO "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" ile kültür sınıflandırmalarına farklı bir boyut kazandırmıştır. Somut kelimesinin karşılığı olarak soyut kelimesinin kullanılması beklenirken UNESCO bu ifadeyi tercih etmeyerek yerine somut olmayan ifadesini kullanmıştır. Bundan dolayı kavramları derinlemesine incelemek gerekmektedir. Somut; "elle tutulan, gözle görülen, açık seçik özellikleri algılanabilen" olarak tanımlanırken, soyut ise; "somut kelimesinin karşılığı ve zıt anlamlısı olarak, elle tutulamayan, gözle görülemeyen, ancak düşünce dünyamızda var olan nesnel dünyanın dışındaki ve daha çok algılamaya ve kavramaya yönelik söylem ve olguları" ifade ettiğini görmekteyiz (Ekici, 2004). Bu tanımdan yola çıkarak örnek vermek gerekirse, kılık kıyafet, yeme içme, yapı gibi eserler somut kültür unsurlarını oluştururken inançlar, gelenekler, ritüeller, şenlikler, tarihi değerler, toplumsal değerler, el işçiliği, maniler, şarkılar gibi unsurlar ise soyut kültür unsurlarını oluşturmaktadır. Soyut kültür unsurlarında inanç ve manevi değerler yanında maniler, şarkılar, el işçiliği, ritüeller gibi unsurların da var olduğu görülmektedir. Soyut kelimesinin bu unsurların hepsini ifade etmesinden dolayıdır ki UNESCO soyut kelimesinin kullanılmasını uygun bulmamıştır. Bundan dolayı söz konusu olan ifadenin, somut kelimesinin zıt anlamlısı olduğunu düşünmek yanlış olacaktır. UNESCO soyut kavramı yerine "somut olmayan" ifadesini tercih etmiştir. UNESCO bu tercihi ile somut olmayan ifadesinin İngilizcedeki karşılığı olan "intangible" kelimesini ifade etmek istemiştir. İngilizcede bu kelimenin halk bilgisi yaratmalarının tamamını kapsadığı görülmekte ve bütün halk bilgisi yaratmaları somut olmayan kavramının içerisinde yer almaktadır (Ekici, 2004: 2; Türker ve Çelik, 2012: 89).

Geçmişten günümüze aktarılan somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle olan etkileşimlerine bağlı kalarak, sürekli biçimde yeniden yaratılmakta ve onlara kimlik ve devamlılık duygusu vermektedir (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003: madde 2). Bu bağlamda somut olmayan kültürel miras kapsamında;

• Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar (destanlar, efsaneler, halk hikâyeleri, atasözleri, masallar, fıkralar vb.),
• Gösteri sanatları (karagöz, meddah, kukla, halk tiyatrosu vb.),
• Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler (nişan, düğün, doğum, nevruz, vb. kutlamalar),
• Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar (geleneksel yemekler, halk hekimliği, halk takvimi, halk meteorolojisi vb.)
• El sanatları geleneği (dokumacılık, nazar boncuğu, telkari, bakırcılık, halk mimarisi) sıralanmaktadır.

Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanterinin oluşturulmasında temel alınan bazı ölçütler vardır (Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri, 2018). Bunlar: SOKÜM alanlarından birine girmesi, insan yaratıcılığının bir kanıtı olarak değeri, kültürel ve toplumsal gelenekler içerisindeki köklülüğü ve önemi, belirtilen topluluk ya da grubu temsil niteliği,belirtilen topluluk ya da grubun rızası,kaybolma riski,önerilen koruma eylemlerinin yeterliliği.

Somut olmayan kültürel mirasın daha gözle görünür hale getirilmesi, önemi konusunda bilinçlenmeyi sağlaması ve kültürel çeşitliliğe saygı içinde diyalogu desteklemek için, taraf devletlerin teklifi üzerine, insanlığın somut olmayan kültürel mirasının temsili bir listesi hazırlanmakta, güncellenmekte ve yayımlanmaktadır. 2003 yılından beri SOKÜM unsurlarına yönelik ulusal ve küresel farkındalık artmaya başlamış, daha önce somut kültür miras unsurları ile turizm arasında kurulan güçlü ilişki, SOKÜM unsurları ile de artan biçimde kurulmaya başlamıştır. UNESCO'nun bu kararı ile başlayan girişimler sayesinde Türkiye'nin oluşturulan ulusal envanterinde 2017 tarihi itibarı ile 111 adet varlığı bulunmaktadır. Bunlardan 14 adedi de UNESCO İnsanlığın SOKÜM Temsili Listesi'nde yer almaktadır. Bunlar; Meddahlık Geleneği, Mevlevi Sema Törenleri, Âşıklık Geleneği, Karagöz, Nevruz, Geleneksel Sohbet Toplantıları (Yaren, Barana, Sıra Geceleri ve diğer), Alevi-Bektaşi Ritüeli Semah, Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali, Geleneksel Tören Keşkeği, Mesir Macunu Festivali, Türk Kahvesi ve Geleneği, Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı, Geleneksel Çini Ustalığı, İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka. Son yıllarda gösterilen yoğun çabalarla, ulusal envanterimize günden güne yeni miras unsurları eklenmektedir (Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri, Erişim Tarihi: 18.04.2018)

Tablo 2. Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Ulusal Envanteri Unsur Listesi

Envanter Numarası	Unsurun Adı	Envanter Numarası	Unsurun Adı
01.0001	Meddahlık Geleneği	01.0056	Yağmur Duası Törenleri
01.0002	Mevlevi Sema Töreni	01.0057	Yayla Şenlikleri
01.0003	Âşıklık Geleneği	01.0058	Yaylacılık Geleneği
01.0004	Karagöz	01.0059	Yazmacılık Geleneği
01.0005	Nevruz	01.0060	Zeybeklik Geleneği
01.0006	Barana, Sıra Gecesi, Yâren vb. Geleneksel Sohbet Toplantıları	01.0061	Ahşap Oymacılığı
01.0007	Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali	01.0062	Arabaşı Geleneği
01.0008	Alevi-Bektaşi Ritüeli: Semah	01.0063	Aşık Oyunu
01.0009	Tören Keşkeği Geleneği	01.0064	Aşuk ve Maşuk
01.0010	Mesir Macunu Festivali	01.0065	Bakırcılık Geleneği
01.0011	Kahve Kültürü	01.0066	Bar
01.0012	Hıdırellez/Hidirellez	01.0067	Bastonculuk Geleneği
01.0013	Ebru Sanatı	01.0068	Cezayir Havaları
01.0014	Nazar Boncuğu Geleneği	01.0069	Cirit
01.0015	Aşure Geleneği	01.0070	Çeyiz Geleneği
01.0016	Sabantoy ve Tepreş	01.0071	Çiğdem Pilavı
01.0017	Sarıkeçililer ve Yayla Göçü	01.0072	Değirmen Kültürü
01.0018	Islık Dili/Whistled Language	01.0073	Deve Oyunu
01.0019	Taş İşlemeciliği Geleneği	01.0074	Diş Hediği Geleneği
01.0020	Ahilik	01.0075	Güreş Geleneği
01.0021	Arguvan Türküleri	01.0076	Hat Sanatı
01.0022	Atma Türkü Geleneği	01.0077	Horon
01.0023	Barak Havaları	01.0078	Hoyrat
01.0024	Bıçakçılık Geleneği	01.0079	İpek Ve İpek Böcekçiliği Kültürü
01.0025	Boğaz Havaları	01.0080	Kanaviçe İşleme Geleneği
01.0026	Bozlak Havaları	01.0081	Karşılama

01.0027	Cam Altı Resmi	01.0082	Katı' Sanatı
01.0028	Çalgı Yapımcılığı	01.0083	Kına Gecesi
01.0029	Çini Sanatı/The Art of Çini-Making	01.0084	Kız Kaçırma Oyunu
01.0030	Çoban Bayramları: Koç Katımı, Saya, Döl Dökümü, Yünüm-Koyun Yüzdürme	01.0085	Kukla
01.0031	Çömlekçilik Geleneği	01.0086	Kündekari Sanatı
01.0032	Edirnekari Sanatı	01.0087	Macahel Şarkı Söyleme Geleneği
01.0033	Erguvan Bayramı	01.0088	Mani Söyleme Geleneği
01.0034	Ehram Geleneği	01.0089	Minyatür Sanatı
01.0035	Halı Dokuma Geleneği	01.0090	Ninni Söyleme Geleneği
01.0036	Hamam Kültürü	01.0091	Okçuluk/Okçuluk-Traditional Turkish Archery
01.0037	Hayır Geleneği	01.0092	Ölü Helvası Geleneği
01.0038	İmece	01.0093	Pekmez Ve Şıra Yapımı
01.0039	Halay	01.0094	Ramazan Gelenekleri
01.0040	Kaşenlik	01.0095	Saraçlık Geleneği
01.0041	Keçecilik Geleneği	01.0096	Sedef Kakma Sanatı
01.0042	Kilim Dokuma Geleneği	01.0097	Şivlilik Geleneği
01.0043	Kirvelik	01.0098	Talikacılık
01.0044	Kispet Yapımcılığı	01.0099	Taziye Geleneği
01.0045	Köçeklik	01.0100	Tezhip Sanatı
01.0046	Köroğlu Hikayelerini Anlatma Geleneği	01.0101	Topaç
01.0047	Köse oyunu	01.0102	Üfleme Cam Ve Beykoz İşi Süsleme Sanatı
01.0048	Lületaşı İşleme Sanatı	01.0103	Yemenicilik Geleneği
01.0049	Mayıs Yedisi	01.0104	Yorgancılık Geleneği
01.0050	Nasreddin Hoca Fıkralarını Anlatma Geleneği	01.0105	Zeytin Ve Zeytinyağı Kültürü
01.0051	Oya Sanatı	01.0106	İnce Ekmek Geleneği: Yufka And Lavash
01.0052	Sepetçilik Geleneği	01.0107	Mersiye Geleneği
01.0053	Seğmenlik Geleneği	01.0108	Mevlit Geleneği
01.0054	Sinsin Oyunu	01.0109	Lokum Kültürü
01.0055	Telkari Sanatı	01.0110	Tahta Kaşık Geleneği
		01.0111	Dede Korkut / Dede Korkut Epics

Kaynak: TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı, www.kultur.gov.tr

Yukarıdaki ulusal SOKÜM envanterini gösteren tabloya baktığımız da görülmektedir ki, Türkiye sayısız zenginliklerle dolu bir SOKÜM ulusal envanterine sahiptir. Söz konusu tablodaki zenginlik, aynı zamanda Türkiye'de ki SOKÜM'e dayalı kültürel miras turizmi için önemli bir ürün potansiyelinin olduğunu da işaret etmektedir. Üstelik bunlar içindeki ilk 14 adet unsur, UNESCO aracılığıyla tescillenerek insanlığın ortak SOKÜM mirası statüsünü kazanmıştır. Bu durumun oluşturulacak turizm ürünün pazarlama gücünü de arttıracağını söyleyebiliriz.

İncelediğimiz çalışma kapsamında araştırma konusu olan kaşenlik, ulusal envanter unsurlarından 01.0040 envanter numaralı kaşenlik unsurudur. Kaşenlik, bu topraklarda yüzyıllardır yaşayan bir millete "Çerkes'lere" ait bir mirastır.

ÇERKES KAVRAMI VE KAŞENLİK

ÇERKES

"İnsanları yurtlarından söküp atabilirsiniz,
Fakat yurtlarını kalplerinden asla çıkartamazsınız!"
Anonim

Çerkes ifadesi hem tarihsel kökeni hem de günümüzdeki kullanımından dolayı çok fazla anlam kargaşasını barındıran bir terimdir. Bu nedenle literatürde birbirinden farklı açıklamalar bulunmaktadır.(Bingöl, 2017: 81; Değirmenci, 2011: 14). Bu açıklamalar kendi başına ayrı bir tartışmaya vesile olacak niteliktedir.

Rusçada Cherkess; Arapçada Şerakes; Avrupa dillerinde Circassian, Tscherkess;ve Türkçede Çerkes veya Çerkez olarak yazılıp telaffuz edilenbu terimin kökeniyle ilgili çok fazla faklı görüş bulunmaktadır. Hatta kelimenin savaşçı anlamına gelen ve Türkçe kökenli Çer-kez'den ve "kartal" anlamındaki Farsça Caercaes den türediği yönünde görüşler bulunmaktadır (Ersoy, 1993:Bingöl, 2017: 81).

Kafkasya bölgesinde ÇerkesterimininKaraçay-ÇerkesCumhuriyeti'nde yaşayan Adigeleri ve genel anlamda diğer bütünAdigeleri kapsayacak şekilde kullanılmasına rağmen Türkiye'de, Çerkes adı kimi zaman sadece Adigeleri, kimi zaman Abhaz, Adige ve Wubıkhları, bazen de Kuzey Kafkasya'daki etnik grupların hepsi için kullanılmaktadır (Şora, 1999).

Çerkeskavramı, Kafkasya'da olan halklardan herhangi birisinin doğrudan adı değildir. Orada her halk, kendi tarihi adıyla yaşar ve kendi adıyla bir cumhuriyete sahiptir. Çeçenler Çeçenistan'da, Abhazlar Abhazya'da, Osetler Osetya'da, Adigeler Adigey'de, Dağıstanlılar Dağıstan'da yaşar. "Çerkes" ismi, dar anlamda kuzeybatı Kafkas kökenli adige-abaza-ubıh gruplarını, en dar anlamda ise sadece Adige grubuna mensup boyları kapsamaktadır. Osmanlı'dan günümüze kadar olan literatürde, göçler ve sürgünler sonucunda Kafkasya'dan sürgün edilerek gelen tüm göçmenler üst kimlik olarak "Çerkes" adıyla tanımlanmıştır.

Rusya'daki etnik toplulukların tarihini inceleyen 'An Ethnohistorical Dictionary of the Russian and Soviet Empires' isimli eserde ise Çerkes (Circassian) teriminin çok fazla anlam kargaşası içerisinde olduğu, bu terimin ise genel olarak Kuzeydoğu Kafkas dağlarında yaşayan toplulukları tanımlayan bir kavram olduğu belirtilmektedir (Olson, 1994: 167). Rusların Çerkes diye tanımladığı bu geniş grup günümüzde sadece özerk bir bölgede yaşayan halklardan oluşmaktadır. Çerkes (Circassian) olarak adlandırılan bu geniş grup içinde Adigeleri, Çerkesleri, Kabartayları ve Abhazaları barındırmaktadır. Bu gözlemle bir ölçüde uyuşur biçimde Türkçe'de Çerkes olarak nitelendirilen topluluk kendileri için Adige kavramını kullanmaktadır (Değirmenci, 2011: 14). Araştırmalar sonucunda başka bir önemli eser olan

'Encyclopedia of the Peoples of Africa and the Middle East' isimli diğer bir yayında ise Circassian ve Adige kavramları eş anlamlı olarak kullanılmıştır (Stokes, 2009: 150). Etnik grupların tarihlerini inceleyen eserler içerisinde otorite olarak kabul edilen bu iki eser arasında da bir çelişki olduğu görülmektedir. Bu çelişki, kavramın sadece halk arasında değil bilimsel alanda da olduğunu göstermektedir. Araştırmalar sonucunda Çerkes teriminin etimolojik kökeni ve kapsamı ile ilgili birçok farklı görüş olduğu görülmektedir (Değirmenci, 2011: 15). Bugün bir kısmı hala Kafkasya'da yaşayan, bir kısmı ise zorunlu göç yoluyla Türkiye'ye, Ürdün'e ve dünyanın birçok yerine yerleşen, kökleri Kuzey Kafkasya'ya dayanan halklara verilen adın Çerkes olarak kabul edildiği ortak bir görüş olmuştur. Son yıllarda artan etnik farkındalık ile birlikte Çerkes olarak anılan topluluklar kendilerine farklı isimler verseler de bu çalışmada Osmanlı'dan günümüze kadar göç yoluyla gelen tüm göçmenlere verilen ortak isim olarak kabul edilen Çerkes ifadesi kullanılmaktadır.

Türkiye'de Çerkes olarak bilinen Kuzey Kafkasya halklarından Adigeler'in (Şapsığ, Bjeduğ, Natukhaç, Kabardey, Besleney, Vubıh, Hatkoy, Abzah vb.) tarihine bakıldığında Ruslar'la olan mücadelesi daha doğrusu vatan savunması önemli bir safhayı teşkil etmektedir. Bu mücadeleyi çeşitli nedenlerle kaybeden Çerkesler, Ruslar tarafından sürgün edilmişlerdir. Ruslar'ın "Kafkasya'yı Kafkasyasızlaştırma" politikası gereği 1864'te en sert biçimde uyguladıkları göçe zorlama hareketi, sistematik biçimde devam ettirilmiş, II. Dünya Savaşı yıllarında da gerçekleştirilmiştir (Koç, 2016:4-5; Papşu, 2016). Çağımızın önemli sorunlarından biri olan ve her gün gözümüzün önünde cereyan eden Suriyeli göçmenlerin maruz kaldıkları insani dramı 150 yıl önce yaşayan Kafkas milletlerinin dramını "göç" kavramı ile açıklamak mümkün müdür? Özkiraz ve Çetin, göç, zorunlu göç, sürgün ve soykırım kavramlarını irdeledikleri çalışmalarında Çerkes halklarının 1864 yılında yaşadığı olayın "soykırım" kavramı içine girdiğini belirtmişlerdir. "1850'lerden sonraki süreçte, dönemin şartları gereği Osmanlı Devleti Kafkas göçmenlerine kucak açmıştır (Koç, 2016: 5).

Çerkeslerin sahip olduğu sosyal yaşam diğer toplumlarda rastlanmayan bazı özelliklere sahiptir. Toplum terbiyesinin son derece yüksek ve mükemmel olmasının nedenleri arasında; aileden alınan terbiyenin ağırbaşlılık ve ciddiyet içermesi, ailenin kadın ve erkek bireylere, şahsi şeref duygusunu tam olarak vererek toplum için kıymetli ve seçkin bir fert olarak yetiştirmesi sayılabilir. Çerkesler aile hayatı olarak çocuklarına toplumsal ilişkiler için gerekli olan ahlâk ve terbiyeyi eksiksiz bir şekilde vermektedir. Aile içerisinde en iyi şekilde nezaket, ağırbaşlılık, ciddiyet, saygı, sevgi ve görgü kurallarına alışan ve onur sahibi olarak yetişen çocuklar, herhangi bir topluluk içine girdiğinde uyum sağlamakta ve bocalamamaktadır. En iyi şekilde alınan aile eğitimin sonuçları bir çerkesin tüm hareketlerinde tabii biçimde görülmektedir(Koç, 2016: 9)

Çerkesler anayurtlarından sürgün edilerek göçmek zorunda kalmış, kültür ve kimlik şoku yaşamış ve yaşam biçimleri yaşadıkları ülkenin koşullarından etkilenmiştir. Tüm bunlara rağmen Çerkesler tarihsel süreç içerisinde kendi kendilerini yönetmek için uyguladıkları ve nesilden nesile aktardıkları xabze adı verilen kuralların devamını sağlamaya çalışmaktadırlar (Bingöl, 2017:82; Eser, 1993: 15).

Çerkeslerin gelenek ve göreneklerinden oluşmuş yazısız kurallara "xabze" denilmektedir. Xabze, en basit görgü kuralından gelenek ve göreneklere, örf ve adetlerden ahlak ve din kurallarına hatta yazılı olmayan yasalara kadar toplumu yöneten bütün sosyal kuralları ifade eder (Öner, 2007). Bu kurallar örfidir. Hayatı bütünleşmiş yasalara göre

düzenleyen bu kurallar o cemiyetin tüm yapısını şekillendirmektedir. Bunların yaptırım güçleri kişilerin onlara olan bağlılıkları ile bütünleşir. Cezai müeyyideleri de vardır. Onu da toplum uygular. Toplumdaki tüm fertler bu kuralların denetleyicisi durumundadır (Kafkasya 1864, Erişim Tarihi: 22.04.2018).

KAŞEN

"Kaşensiz genç eğersiz ata benzer."
"Kaşen zimı'e çaler wane zimı'e şım fed"
Anonim

Çerkeslerin günümüze kadar devamlılığını sürdürdüğü geleneklerinden biri de "kaşenlik" adetidir. Kaşenlik, bekâr genç kız ve erkekler arasında evlilik öncesi dönemde gerçekleşmektedir. Geleneksel Çerkes toplumunda evlilik uzun bir süreci gerektirdiği için değişik aşamalardan oluşmaktadır. Bu aşamalar arasında "kaşenlik" (bir tür flört) denilen geleneğin özel bir yeri vardır. Günümüzde de bir evlenme aracı olarak süre gelen kaşenlik, xhabze sınırları içerisinde, birbirinden hoşlanan genç kız ve erkekler arasındaki arkadaşlık ilişkisine denilmektedir (Kalaycı, 2015:94)

Çerkes toplumunda bir köyden diğer bir köye gidildiğinde ya da o köye dışarıdan bir misafir geldiğinde gençler hemen bir araya gelmektedirler. Gençlerin bir araya geldikleri bu toplantılara zexes denilmektedir. Çerkeslerde zexes (toplantı) yapmak için birçok neden bulunmakla beraber her düğünün bitiminde gençler toplanarak böyle bir ortamın oluşmasına sebep olmaktadırlar. Gençler bazen de bu toplantıları kendi aralarında önceden planlayarak toplanabilmektedirler. Bu toplantılarda birçok Çerkes genci birbirleri ile tanışma imkânı bulmaktadır. Yine bu toplantılar sayesinde aynı sülaleden olan gençlerde birbirini tanımış olur. Aynı yaş grubundan toplanıp tanışan bu gençler böylece eğlenme şansını yakalamaktadırlar. Birbirleri ile tanışan genç kız ve erkekler aradıkları kriterleri taşıyan kişilerle kaşenlik adı verilen arkadaşlığı kurarak ilişki yaşayabilir ve daha sonra evlenebilme imkânı bulurlar. Birbirlerini beğenen ve seçen gençler arasında artık kaşenlik başlamakta ve kaşen olan gençler aslında evliliğe doğru ilk adım atılmaktadır. Bu gelenek hala Çerkes gençlerinin birbirini tanıması ve seçmesine katkıda bulunan bir gelenek olarak devam etmektedir. Bu toplantılar en yaygın olarak köylerde görülür. Bu tür toplantılarda genellikle bir kaç köyün gençleri bir araya gelir. Sabahlara kadar süren sohbetler, oyunlar ve eğlenceler yapılır. Bu geceler gençlerin birbirlerini tanımalarına yardımcı olmaktadır. Muhabbet geceleri bir eğlence kaynağı olduğu kadar aynı zamanda eğitim yerleri de sayılmaktadır. Kızlar ve erkekler belirli bir yaştan başlayarak bu tip toplantılarda Çerkes adet ve görenekleri çerçevesinde eğitilirler. Bütün eğlence, düğün ve toplantılarda "thamate" adı verilen bir kişi bulunur (Yaldız, 2018).Thamate, "düğün boyunca o köyün ya da ailenin en büyük ve olgun erkek kişisine verilen isimdir. Thamatenin koyduğu kurallar yargılanmadan uygulanır ve thamatenin olmadığı yerlerde yaşanan olaylar thamateye rapor edilir. Bu durum sadece düğün için geçerli değildir. Thamate sosyal yaşamın her alanında görüşlerine danışılan ve sözü dinlenen bilge kişi olarak görülür." (Değirmenci, 2011: 21)

Kaşenlik teklifinin yapıldığı zexeslerde gençler xabzeye (kurallara) göre oturma düzeni almaktadır. Thamatenin sağında ve solunda birer yardımcı bulunmalı ve bu kişiler ev sahibi olmaması kaydı ile gelen misafirlerden birisi olmaktadır. Bunlar en az thamate kadar topluma etki edecek konumda olmalıdırlar (Tuna, 2009). Eğer bu toplantı düğün ya da nişan gibi bir toplantıysa thamatenin sol tarafına erkekler, sağ tarafına da bayanlar oturmalıdır. Oturma planı yaş sırasına göre yapılmalıdır. Diğer toplantılarda ise thamatenin hem sağında hem solunda erkekler oturmalıdır. Gösterilen her davranışın belirli kuralları vardır. Bu nedenle zexesler gençler açısından doğal eğitim ortamı görevi görmektedir. Bu tip toplantılar belirli yaş gruplarına ayrılmakta, kızlar ve erkekler kendi yaş gruplarının toplantılarına katılmaktadırlar. Her yaş grubunun toplantısı ayrı olmaktadır. Ancak bu toplantıların hepsi 'zexes' olarak adlandırılır (Bingöl, 2017: 85; Serbes, 2012; Tuna, 2009).

Aslında kaşenlik de iki türlüdür. Biri düğünlerde ya da toplantılarda eğlence amaçlı, hoş vakit geçirmek için yapılan ve bir ciddiyeti olmayan kaşenliktir. Bunda gençler birbirlerine uzaktan haber göndermekte, birbirlerini metheden göndermeler yapmakta ve aralarında tatlı atışmalar olmaktadır. Bir diğeri ise bizim bahsettiğimiz evlilik amacıyla yapılan kaşenliktir. Bu kaşenlik türünde ise gençler yanlarında arkadaşlarını ya da akrabalarını bulundurarak birbirlerine kaşenlik teklif etmektedirler. Bu türlü kaşen olunduktan sonra artık bu konu her yerde konuşulmamalıdır. Saltık'a göre gençler birbirlerini sevip beğenirlerse, erkek, kıza evlilik isteğini, arzusunu söyler (Saltık, 1998: 40). Gençler birbirleri ile evlenmeye karar verdiklerinde ailelere duyurulur ve artık gençler karışmadan aileler Xabze doğrultusunda kız isteme, nikâh ve düğün sürecine başlarlar. Burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta, evlilik süreci ailelerin katılmasıyla resmi hale geldikten sonra kız ve erkeğin bu sürecin tamamen dışında kalmak zorunda olmalarıdır. Ancak tüm bu aşamalar belirli törensel pratiklerle ve de sembollerle yüklüdür. Gençler arasındaki arkadaşlık olgunlaşır ve belirli bir aşamaya gelirse, kız evlenmeyi kabul ettiğini göstermek için bir ritüele başvurur; değerli bir eşyasını çoğu zaman da parmağındaki yüzüğü erkeğe verir (Değirmenci, 2011: 41).

Yukarıda farklı derneklerin yaptıkları ve kültür gecelerine ait davetiyeler bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu alan yazın, somut olmayan kültürel miras unsurları envanter listesinden bir kültürel mirasın turizm ürünü olarak sunulmasını değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür. Çalışmanın araştırma alanını oluşturan "Kaşenlik" 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Ulusal Somut Olmayan Kültürel Miras Unsuru olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla, bu geleneğin korunması, bir turistik ürün haline getirilebilmesi ve sürdürülebilir olabilmesi için yapılacaklar çok fazla önem arz eder hale gelmiştir.

Turizm, bir toplumun kültürel mirasına dair farkındalık oluşturmak ve bu mirası korumak için yapılabilecek en iyi şeydir. Turizm sayesinde hem kültürel mirasın ve geleneğin korunmasına dair bilinci geliştirme imkânı doğmakta hem de turizmin sağladığı ekonomik kazanımlardan bölgesel bazda yararlanmak mümkün olmaktadır. Bu konuyla ilgili alan yazın incelendiğinde somut olmayan kültürel miras listesindeki geleneksel bir ürünü yenilikçi bir turizm ürünü olarak sunabilmek için geniş tabanlı bir araştırma safhasına ihtiyaç duyulmaktadır (Çevik ve Saçılık, 2016: 340).

Kaşenlik, UNESCO'nun aracılığıyla tescil edilerek ulusal somut olmayan kültürel miras unsur listesine dâhil edilerek, bu ürünün pazarlama gücünü de artırmıştır.

Bu tür turizm ürünlerinin bölgesel kalkınmada önemli bir rol oynadığı kaçınılmazdır. Turistik ürün haline getirilmesi düşünülen kaşenliğin, o mirasın ait olduğu çerkes halkını heyecanlandıracağı, onları daha çok motive edeceği ve geleneklerine olan bağlılıklarını daha da fazla artıracağı düşünülmektedir.

Geleneği yenilikle birleştirerek turizm ürünü olan kaşenliğe dair ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri de Çerkes kültürü ve geleneğine olan katkısı yönündedir. Çerkes kültürüne ve geleneğine dair her ayrıntı bu turizm türüne katılacak gençler arasında yoğun bir şekilde paylaşılacak hatta bu geleneğe bizzat kendileri katılacaktır. Bu durum hem bu kültürün öğretilmesini sağlamakta hem de korunmasına katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda bu tür somut olmayan kültürel miras unsurlarımızın korunması ve sürdürülebilirliği yönündeki bölgesel ya da ulusal bazlı çalışmalarda turizmden fazlasıyla yararlanmak önem arz etmektedir.

Turistik ürün geliştirmek için belirli bir sürece ihtiyaç duyulmaktadır. Bu süreçte etkin bir pazarlama araştırması yapılarak tüketiciye sunulabilecek alternatifler belirlenmeli, belirlenen alternatifler üzerinde çalışmalar yapılmalı, yapılan bu çalışmaların turist beklentilerine ne denli cevap verip vermediği gözlemlendikten sonra varsa eksiklikleri giderilerek ürün, turistik ürün olarak pazara sunulmalıdır. Ancak bu süreçte, kültürel mirasa dayalı bir turizm ürünü geliştirme sırasında, kültürel mirası ve unsurlarını ve bu unsurları oluşturan doğal kaynakları korumak kolay değildir. Ülkemizde yapılan en büyük eksikliğin bir turizm ürünü yaratılırken herhangi bir ürün geliştirme süreci dikkate alınmadan, sadece turist talepleri doğrultusunda şekillendiği gözlemlenmektedir. Bir turistik ürün geliştirilirken yöneticiler, girişimciler, sivil toplum kuruluşları ve halk tarafından öncelikli olarak ekonomik yönden ele alınmaktadır. Doğal, sosyal ve kültürel yönden korunması ve geliştirilmesi gibi amaçlar geri planda kalmaktadır. Bundan dolayı ülkemizde birçok turizm unsuru plansız ve programsız bir şekilde turiste sunulmaktadır. Bu durum özellikle somut olmayan kültürel miras unsurları gibi kaybedildiğinde geri dönüşü mümkün olmayacak unsurlarda ciddi problemler yaratabilmektedir. Turistik ürün olarak bir model oluşturacağımız kaşenlik unsurunda da doğru bir pazarlama planlaması yapmadığımız takdirde, bu kültürün yozlaşmasına, orijinalliğinin kaybolmasına, gerçek değerinde sergilenememesi gibi pek çok probleme neden olabiliriz. Bu problemlerin ortaya çıkmaması için yapılabilecek en önemli koşul planlı harekettir. Uluslararası turizm hareketleri her geçen yıl artarak devam ederken, geliştirilmesi en fazla hassasiyet gerektiren turizm türü, kültürel miras turizmidir. Burada turizme sergilenen ürün bir toplumun, geçmişi, bugünü ve yarınıdır. Eğer doğru bir pazarlama planlaması yapılmaz ve gereken önlemler alınmaz ise, zarar görme ihtimali yüksek olacaktır.

Kaşenlik adetini gençlik turizmi için ürün olarak kullanıma sunma aşamasında ilgili kültürel mirasın orijinalinin korunmasına dikkat edilmelidir. Bu kültürel miras unsuru turistin ilgisini çekecek forma dönüştürülmeye çalışılırken orijinal formunu kaybetmemesi için gerekli planlama yapılmalıdır. Kaşenlik âdetinin turistik ürün olarak sunum şekli de diğer bir önemli noktadır. Kültürel miras ne kadar özenli sunulur ise turist tarafından da o kadar değerli algılanacaktır. Sıradan sunumlar kültürel miras unsurlarının da sıradan ve değersiz algılanmasına neden olacaktır. Bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta ise turistik ürün haline getirilecek bu kültürel miras unsurunun deneyimlenmesinin sağlanmasıdır. Günümüzde turistler, ziyaret ettikleri bölgelerin kültürel değerlerini sadece gözlemlemekle kalmayıp, denemek de istemektedir. Çerkes köylerinde yaşayan halk için ekonomik kazanç sağlanması, kaşenlik geleneğinin orijinalliğinin korunması, turistik ürün olarak özenli sunulması ve kültürel mirasın deneyimlenmesinin sağlanabilmesi durumunda hem daha etkin turistik ürün haline dönüşmüş olacak hem de turizmin olumsuz etkilerinden en az düzeyde etkilenecektir.

Gençlikle kültür arasında ki iletişimi gereği gibi kuramazsak, bu enerjiyi sivil topluma kazandıramazsak, kültürel mirasımız olan kaşenlik geleneğinin aktarımında başarılı olamayız. Hızlı bir şekilde erozyona uğrayan Kafkas kültürünü korumanın, yeni nesle miras bırakmanın bilinen tek yolu, derneklerimizin kapasite artışıyla, ek programlarla, yoğun etkinliklerle toplumumuzun her kesimini kucaklaması, bu yolla gençliğimizin bilinçlendirilmesidir. Örneğin, Viyana'ya klasik müzik konseri için giden bir ziyaretçi de kültür turistidir, Afrika'ya Zulu kabilesinin günlük yaşantısını gözlemlemek için giden ziyaretçide kültür turistidir. Rio karnavalını görmek amacıyla Rio'yu ziyaret eden ziyaretçiyi de kültür turisti kabul etmek gerekir; Kapadokya'yı veya Topkapı Sarayını ziyaret etmek için seyahat eden kişi de kültür turistidir. Keza atalarının geldiği yerleri merak eden ve bu nedenle seyahat eden kişiler de kültür turistidir. Çünkü bu çekicilikler, sadece ait oldukları kültürlerde deneyimlenebilir. (Bahçe, 2009: 3)

Somut olmayan kültürel miras unsurlarından kaşenlik geleneğinin gençler için bir turistik ürün haline getirilme sürecinde tüm ayrıntılar düşünülerek planlama yapılabilir. Bu süreç planlanırken yerel yöneticiler, Kafkas derneklerinin temsilcileri, çerkes köylerinin muhtarları, kültürel kaynakların kullanıcıları, turizm profesyonelleri, sosyolog ve sosyal psikologlar, proje uzmanları ve ulusal hükümet temsilcilerinin dâhil edildiği bir komite oluşturulabilir. Bu komite mevcut potansiyeli değerlendirip bir Swot analizi yaparak turistik ürün olarak sunulan kaşenlik geleneğinin korunması

için gereken önlemler alınmalıdır. Başka bir öneri olarak bölgesel kalkınma planları göz önüne alınarak bu turizm türü için belirli destinasyonlar belirlenerek, bu destinasyonların sembolü olacak güçlü bir imaj yaratılabilir. Ayrıca bu destinasyonlarda ki yerel halka turizm konusunda eğitim verilerek, turizmin gelişmesiyle birlikte olabilecek olumlu ve olumsuz şeyler konusunda bilinçlendirilmelidir. Bununla birlikte destinasyonların taşıma kapasitesi belirlenmeli ve bu doğrultuda planlama yapılmalıdır. Diğer bir öneri olarak, Kafkas derneklerinin de acenta gibi görev yapabilmesi için gerekli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Örneğin, Tokat Erbaa Kafkas Derneği gençleri toplanarak Sinop Çerkes köylerinden birine zehes gecelerine gitmek için organizasyon yaptıklarında aslında kültür turizmine katılmış olmaktadırlar. Bu konuda dernekler bilinçlendirilerek daha büyük ve kapsamlı organizasyonlar yapabilirler. Şehirde doğup büyümüş henüz bir çerkes köyü görmemiş çerkes gençler bu tür organizasyonlara katılarak turizm faaliyetini gerçekleştirmiş olmaktadırlar. Bu durum hem bu turizm türünü gelişmesine yardımcı olabilir hem de gençlerin kendi kültürlerini yerinde deneyimlemesine fırsat yaratmış olur. Bu durum kültürün sürdürülebilirliği için önemli bir olgudur. Bu planlama süreci önerisinde, çerkes kültürüne ait olan kaşenlik geleneğinin öneminin vurgulanması ve bu geleneğin sürdürülebilir olması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın konusu olan turistik ürün, kültür turizmine açılmak isteyen çerkes köylerinin halkına, yöneticilerine ve yerel yatırımcılarına rehber olacaktır. Kültürlerini yaşatmak ve paylaşmak isteyen çerkes halkına yardımcı olacaktır. Kültürel miras turizmini geliştirirken sadece yerel halk değil, o destinasyonu ziyaret eden turistler de kültürel miras turizminin amaçları konusunda bilinçli olmalıdır. Sürdürülebilir bir şekilde otantikliği ve kültürel miras varlıklarını korumak en temel esas olmalıdır. Özetle söylemek gerekirse, kültürel çeşitlilik ve zenginliği korumak için hem yerel halk hem de ziyaretçiler kültürel unsurların önemi konusunda bilinçli olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, N.K. (2010). Dünya Miras Alanlarının Yönetiminde Turizmin Etkinliği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Eylül, 2010, Ankara.
- AkoğlanKozak, M. ve Bahçe, A. S. (2009). Özel İlgi Turizmi, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Albayrak, A. (2013). Alternatif Turizm. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Ar, H. (2015). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Turist Rehberlerinin Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı. Balıkesir.
- Ayvacı, H. ve Gülcan, B. (2017). Türkiye'de Turizm Animasyonlarında Somut Olmayan Kültürel Miras (Soküm) Ulusal Unsurlarına Bakış. Journal of RecreationandTourismResearch, 4 (1), s:207-223.
- Bachlaitner, R. ve Zins, A. H. (1999). "CulturalTourism in RuralCommunities: TheResidents' Perspective", Journal of BusinessResearch, 44: 199-209.
- Bahçe, A.S. (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 25, s: 1-12.
- Bandeoğlu, Z. (2015). Türkiye'de Kültür Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(2), s: 155-168.
- Baytok, A., Pelit, E. ve Soybalı, H.H. (2017). Alternatif Turizm Mi Turizmde Çeşitlilik Mi? Kavramsal Bir Değerlendirme. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE). IV, s: 1-14.
- Beeho, A. J. ve Prentice, R. C. (1997). "ConceptualizingtheExperiences of HeritageTourists: A CaseStudy of New LanarkWorldHeritageVillage", TourismManagement, 18-2: 75-87.
- Bingöl Yılmaz, T. (2017). Çerkez Toplumu Etiğinin Adler Yaklaşımının Temel Kavramları ile İncelenmesi. FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi. 9, Bahar, s: 73-95.
- Caffyn, A. ve Lutz, J. (1999). "DevelopingtheHeritageTourismProduct in Multi-EthnicCities", TourismManagement, 20:213-221.
- Cave, J.,Ryan, C. ve Penakara, C. (2003). Residents' Perceptions, MigrantGroupsandCulture as an Attraction-TheCase of a ProposedPacific Island CulturalCentre in New Zealand, TourismManagement, 24: 371-385.
- Çevik, S. ve Saçılık Yıldırım, M. (2016). Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Yenilikçi Turizm Ürünlerine Dönüştürülmesi: Bir Örnek Olay İncelemesi. TheJournal of AcademicSocialScienceStudies. 47. Summer, s: 331-341.
- Csapo, J., (2012). The Role and Importance of Cultural Tourismin Modern Tourism Industry. INTECH Open Access Publisher. Strategies for Tourism Industry – Micro and Macro Perspectives Ed. Dr. Murat Kasımoğlu, In Tech
- Değirmenci, H. (2011). Çerkes Toplumunda EvlilikPratikleri: UzunyaylaÖrneği. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal BilimleriEnstitüsüSosyoloji Anabilim Dalı. Kayseri.
- Ekici, M. (2004). Bir Sempozyumun Ardından: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi. Millî

FolklorDergisi. 16(61).
- Ersoy, Hayri, Dili Edebiyatı ve Tarihi ile Çerkezler, İstanbul, Nart Yayıncılık, 1993.
- James StuartOlson (Der.), An EthnohistoricalDictionary Of TheRussianAndSovietEmpires, Westport: GreenwoodPublishing, 1994.
- JamieStokes, Encyclopedia Of ThePeoples Of AfricaAndTheMiddle East, New York, InfobasePublishing, 2009.
- Karapınar, E. Ve Barakazı, M. (2017). Kültürel Miras Turizminin Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Göbeklitepe Ören Yeri. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi. 1(1), Bahar, s: 5-18.
- Kalaycı, İ. (2015). Tarih, Kültür ve İktisat Açısından Çerkesya (Çerkesler). T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Avrasya Etüdleri. 47(1), s: 71-111.
- Koç, N. (2016). Türkiye'dekiÇerkes Evlerinin (AdigeVune) Sosyal Hayata Etkileri S:1-32.
- Kolaç, E. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç Ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi, Milli Folklor, y.21, s.82, ss. 19-31.
- Kumuk, Tuğan. "Çerkeslerin Türkiye'ye Sürgünü", çev.: Murat Papşu, Güncelleme Tarihi 26 Aralık 2016, http://cerkesarastirmalari.org/tag/tugan-kumuk/. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2018
- Master, H. ve Prideaux, B. (2000). "CultureandVacationSatisfaction: A Study of TaiwaniseTourists in South East Queensland", TourismManagement, 21: 445-449.
- McKercher, B. ve duCros H. (2002). Culturaltourism: thepartnershipbetweentourismandculturalheritagemanagement, Binghamton: HaworthPress.
- Mckercher, B. ve DuCros, H. (2003). Testing a CulturalTourismTypology, InternationalJournal of TourismResearch, 5: 45-58.
- Nuryanti, W. (1996). Heritageandpostmoderntourism, Annals of TourismResearch, 23/2, 249-260.
- Öner, Çetin, Dağlara Yazılıdır, İstanbul, Can Yayınları, 2007.
- Pario, Y.,Butler, R. ve Airey, D. (2001). "ClarifyingHeritageTourism", Annals of TourismResearch, 28- 4: 1047-1049.
- Richards, G. (2005). CulturalTourism in Europe. [Online] http://www.tram research.com/cultural_ tourism_in_europe.PDF
- Richards, G. (1996). CulturalTourism in Europe. Wallingford: CAB International.
- Russo, P. A. ve Van DerBorg, J. (2002). "PlanningConsiderationsforCulturalTourism: A CaseStudy of EuropeanCities", TourismManagement, 23: 631-637.
- Ryan, C. (2002). "TourismandCulturalProximityExamplesfrom New Zealand", Annals of TourismResearch, 29-4: 952-971.
- Serbes, N. (2012). Yaşayan Efsane Xabze, Ankara, Phoenix.
- Stylianou-Lambert, T. (2011). Gazingfromhome: CulturalTourismand Art Museums, Annals of TourismResearch, 38(2), s: 403–421.
- Smith, M. (2007). "Space, PlaceandPlaceness in CulturallyRegeneratedCity", CulturalTourism: Global andLocalPerspectives, (Ed. Richards, G.), New York: TheHowardHospitality Pres.
- Şora, N.,AdigeTlepqımYiTxıde, Nalçık, Elbrus, 1999.
- TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı, www.kultur.gov.tr Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Ulusal Envanteri Unsur Listesi. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2018.
- Timothy, D. J.;Boyd, S. W. (2003). HeritageTourism, PearsonEducation.
- Toskay, T., (1993). "Turizm" Der Yayınları, İstanbul.
- Tuna, Rahmi, AdigeXabzeAdige Etiği ve Etiketi, İstanbul, As Yayın, 2009.
- Turabi Saltık, Çerkesler, İstanbul: Berfin Yayınları, 1998.
- Türker, A. ve Çelik, İ. (2012). Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Turistik Ürün Olarak Geliştirilmesine Yönelik Alternatif Öneriler. Yeni Fikir. 9, Temmuz-Aralık, s:86-98.
- UNESCO (2003). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi, http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-TR-PDF.pdf Erişim Tarihi: 21 Nisan 2018.
- Waiit, G. (2000). "ConsumingHeritage: PerceivedHistoricalAuthenticity", Annals of TourismResearch, 27- 4: 835-862.
- Yaldız, V. (2018). AdigeXabzeNedir?.http://www.volkanyaldiz.com/adige-xabze-nedir. Erişim Tarihi: 22.05.2018.
- http://kafkasya1864.blogcu.com/xabze/6819196. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2018.

NAHCİVAN ÖZERK CUMHURİYETİ GENÇLİK TURİZM İMKÂNLARININ ANALİZİ

Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ*, Doç. Dr. Mehriban İMANOVA, Dok. Öğr. Dilber GULİYEVA*****

*İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, haluk.tanriverdi@istanbul.edu.tr
**Nahçivan Devlet Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyesi marketinq05@mail.ru
***İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, Dilberemrayeva@yahoo.com

ÖZET

Bu çalışmada Nahcivan Özerk Cumhuriyetinin mevcut turizm imkânları analiz edilmektedir. Nahcivan Ö.C. tarihi bir konumda olmasından ve kültürel zenginliğinden dolayı farklı turistik özelliklere sahiptir. Bu bağlamda tarihin farklı dönemlerinde Nahcivan Özerk Cumhuriyetinin ekonomik ve politik gücü komşu ülkelerdeki insanların ilgisine neden olmuştur. Bunun yanı sıra dünyanın farklı bölgelerinden olan seyyah ve gezginler de bu topraklara seyahat etmiş, tarihi önem taşıyan notla almışlar. Uzun dönem Sovyetlerin sömürgesi olmuş ve Azerbaycan Cumhuriyetinin bir parçası olan Nahcivan Özerk Cumhuriyeti 90'lardan sonra daha da geliştirmiştir. Turizm için farklı olanaklar yaranmıştır. Araştırmamızda Nahcivan gençleri arasında yaptığımız birebir görüşme notları analiz edilmektedir. Onların düşünceleri bağlamında Nahcivan Ö.C.'nın gençlik turizmi için gereken faaliyetlerin genel çerçevesini belirlemek daha olanaklı ve anlamlı olduğu görülmektedir. Toplam 13 genç arasında yaptığımız birebir görüşmenin sonuçları Nahcivan Ö.C.'de gençlere yönelik turistik faaliyetlerin daha da arttırılması gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gençlik Turizmi, Nahcivan, Alternatif Turizm, Eğlence Mekânları

NAHCİVAN ÖZERK REPUBLİC ANALYSIS OF YOUTH TOURISM OPINIONS

ABSTRACT

In this study, present tourism possibilities of Nakhchivan Autonomous Republic are analyzed. Because of its historical location and its cultural richness. In this context, the economic and political power of the Nakhchivan Autonomous Republic in different periods of history has caused the interest of people in neighboring countries. In addition, travelers and travelers from different parts of the world traveled to these lands and took notes with historical significance. The Nakhichivan Autonomous Republic, which was a colony of long-time Soviets and a part of the Republic of Azerbaijan, was further developed after 90s. Different possibilities for tourism have been created. In our research, the interview notes we have made among the Nakhiche young people are analyzed. It seems that it is more possible and meaningful to determine the general framework of the activities of Nahcivan Ö.C. for youth tourism in the context of their considerations. Results of one-on-one interviews among 13 young people In Nahcivan Ö.C., it was determined that the touristic activities for young people should be further increased.

Keywords: Youth Tourism, Nahcivan, Alternative Tourism, Entertainment Venues

GİRİŞ

Toplumun farklı kesimlerinin seyahat deneyimi için yola çıkma nedenleri farklılık göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde bazen dini inançlarından dolayı, bazen ticari amaçlar için insanlar farklı bölgelere seyahatler etmişlerdir. Bu bağlamda seyahat türleri de ilgi alanına ve insanların gelir düzeyine göre değişiklik göstermiştir. Genelde dini mekânlara olan seyahat deneyimleri yaşlı insanların tercihi olurken, gençlerin seyahat deneyimi eğlence mekânları, kültürel yapılar, ünlü insanların ev müzeleri, macera ve doğa içerisindeki gezi turları tercih edilmektedir.

Ancak turizmi kendi içerisinde kategorilere ayırmadan önce Cohen (1979;176) tarafından yapılmış tasnif daha olanaklı olacaktır. Onun yaklaşımına göre dört tip turist kimliği söz konusudur. Bunlar genellikle örgütlenmiş kitle turistleri, bireysel kitle turistleri, araştırıcı turistler ve başıboş turistler olarak bilinmektedir. Bu tasnif biçiminde örgütlenmiş kitle turistleri *'alıştığı durumun dışına çıkmayan, bilinen yerlere gitmeyi tercih eden ve genellikle tatili için paket tur satın alan kişilerdir.'* Ancak bunun aksine bireysel kitle turistler kendi gezi programlarını kendileri yapmakla birlikte, genelde grup içerisinde seyahat etmeyi, seyahat acentasının yönergesi ile hareket etmeyi tercih eden kişilerdir. Bu tür turistler her şeyin onların yerine düşünülmesini daha çok tercih ederler. Genelde beyaz yakalılar, memur kesim ve yaşlı, emekli insanlar bu tür turistik faaliyette bulunmayı tercih ederler. Araştırıcı turistler ise *'kendi seyahatlerini kendileri planlayan, elden geldiğince gelişmiş ve bilinen turistik destinasyonlara gitmekten kaçınan turistlerdir'.* Son olarak ise başıboş turistler kategorisindekiler ise *"kendi tatilini kendi planlayan, keşfedilmemiş yerlere gitmek isteyen ve kendi kültüründen uzaklaşmaya en yakın turistlerdir"*. Bu sonuncu kategori içerisinde daha çok özgür bir biçimde kendi isteği ve tercihleri doğrultusunda hareket eden turist tipleri dahildir.

Turizm sanayisi içerisinde gençlerin turistik ilgisine neden olabilecek destinasyonların ve faaliyetlerin belirlenmesi önemli konumdadır. Özellikle de gençlik turizmine ilgili olacak turist tipleri yukarıda belirtilmiştir. Yalnız ifade ettiğimiz üç turist tipinden ikisi bu bağlamda daha kapsamlı değerlendirilebilir. Özellikle de '*araştırıcı turist'* ve *'başıboş turist'* tanımlarına uyan ve gezisini kendi iradesi ile organize eden, farklı ve bilinmeyen kültürleri deneyimlemek isteyen bireyler dikkate alınmaktadır. Genelde bu tür sıra dışı beklentileri olan bireylerin gençlik turizmi kategorisi içerisindeki özelliklere daha yakın olduğu bilinmektedir.

Nahçivan coğrafi konumu ve kültürel zenginliği açısından tarihin farklı dönemlerinde toplumların dikkatini kendine çekmiştir. Özellikle de tarihi 'ipek yolu' üzerindeki konumundan ötürü bu coğrafya Doğu ve Batı arasındaki ticaret ilişkileri için bir dönemler önemli konuma sahip olmuştur.

Nahcivan Özerk Cumhuriyetinin tarihinin çok eskilere dayandığında ilişkin farklı kaynaklar vardır. Bunlar Nuh Gemisinin Ordubad ilindeki Gemikaya arazisinde kuruya oturması ve Nuhçuların buradan dünyaya yayılmasına ilişkin bir destan da vardır. Genelde Nahcivan ismi de 'Nuh Çıkan' anlamında kullanılarak bu destana dayandığı bilinmektedir. Hacıfahreddin'in aktardığına göre (2012:13), Nahçivan'da beş bin yıl bundan önce şehir kültürü oluşmaya başlamıştır. Coğrafi konumundan dolayı bu bölgeler tarih boyu ticaret ve kültür merkezi olmuştur.

Araştırmada Nitel Veri analizi yöntemi ile İçerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde tüme varım yönteminde olduğu gibi toplanmış veriler kodlama yoluyla içerisindeki kavramlar ve kavramlar arasındaki ilişki dikkate alınır. Burada da birebir görüşme zamanı gençlerin düşünceleri yazıya aktarılmış ve onların ifade ettiği söylemler kodlanarak kavramsallaştırılmıştır. Aynı zamanda birebir anket konuşma zamanı uyguladığımız kodlama sürecinde toplanmış veriler belirli kategori ve kavramlar altında sistematize edilerek, gençlik turizmine ilişkin olan söylemler seçilmiştir.

GENÇLİK VE TURİZM İLİŞKİSİ

Uzun dönem farklı kesimlerin turistik faaliyetlerine ilişkin araştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda özellikle de gençlerin turistik faaliyeti dikkat çekmektedir. Genelde turizm faaliyetine katılanlar yaş kategorisinden dolayı üç grup içerisinde tasnif edilmektedir. Bunlar gençlik turizmi, orta yaş turizmi ve üçüncü yaş turizmi olarak kategorize edilmekteler. Kozak ve arkadaşlarının (2015;23) konuya ilişkin yaklaşımı bu şekilde belirlenmektedir.

> *Gençlik turizmi, 15-24 yaş arasındaki kişilerin ebeveynleri veya başka bir akrabaları olmaksızın turizm faaliyetlerine katılmalarına verilen isimdir. Gençler diğer yaş gruplarına göre turizm hareketlerine daha çok katılırlar. Yaşları gereği maceraya yatkın olan gençler, henüz aile kurmadıkları için sorumluluklarının az olmasının yanı sıra gittikleri destinasyonda fazla konfor aramazlar ve memnun edilmeleri daha kolaydır. Bu etmenler de gençlerin turizm hareketlerine katılmalarını diğer yaş gruplarına kıyasla pozitif yönde etkilemektedir.*

Turistik faaliyetlerdeki katılımcıların yaş ortalamasının belirlenmesi bağlamında konuya yaklaşıldığı zaman birçok farklı perspektif görülmektedir. Konuya ilişkin olarak birçok bilim kurum ve kuruluşlarının, turizm teşkilat ve birliklerinin yaş ortalamasının belirlenmesinde düşünce ayrılığı yaşadığı saptanmaktadır. Özellikle de Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) gençlik turizmini tanımlarken yaş aralığının daha da genişletmektedir. Onların yaklaşımına göre gençlik turizmi kategorisi içerisinde 7-27 yaş aralığındaki kişiler tasnife tabiidir. Teşkilat eğlence amaçlı olarak düzenlenen ve içerisinde ulaşımın, konaklama ve rehberlik hizmetlerinin bulunduğu faaliyetler bütününü 'gençlik turizmi' sınıfından kategorize etmekteler. Gençlere yönelik olarak gençlik kampları, gönüllü çalışma kampları, yurtdışı yaz okulları ve okul gezileri, festival faaliyetleri bu bağlamda değerlendirilmektedir.

'Gençlik Turizmini' belirleyici özelliklerine ilişkin bir kategorileştirme aparan Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), turizme katılımların giderek artmakta olan bir grafik çizdiğini, buna paralel olarak ekonomik ve sosyal etkilerinin giderek artması sebebiyle birçok destinasyonun en büyük hedefinin gençler olduğunun da altını çizilmesi gerekmektedir. Perdomo (2016) ise gençlerin turizme katılmalarındaki nedenleri eğitim, gönüllü turizm faaliyetleri, eğitimde arta kalan boş zamanlar ve yeni kültürleri tanıma isteğine bağlı olarak sıralamaktalar. Buna bağlı olarak turizme yönelik yapılan araştırmalar da bu bağlamda yönünü değiştirmiştir. Genelde turizm endüstrisine bağlı yapılan araştırmalarda bu perspektif ışıklandırılmaktadır (Değişgel, Bingöl; 2018).

NAHCİVAN ÖZERK CUMHURİYETİ TURİZM İMKÂNLARI

Nahcivan Özerk Cumhuriyeti tarihin farklı aşamalarında 5 ilçe, 7 il, 8 kasaba, 206 köy dâhildir. Toplam 450 bin nüfusu olan Nahcivan Özerk Cumhuriyeti devamlı bir gelişme halindedir. Genel değerlendirmelere göre Nahcivan Özerk Cumhuriyeti arazisindeki toplam 1200'den fazla tarihi yapıtın 57'si dünya kültürel mirası için önemli konumdadır. Dünya Kültürel Mirası listesine dâhil edilmiş olan Gemikaya kaya üstü tasvirleri, XII yüzyıla ait olan Mömüne Hatun Türbesi, Karabağlar Mimarlık Kompleksi, Hanegah Abideler Kompleksi gibi yapıtlar tarihi, kültürel açıdan önemli konumdadır.

Bölgenin kültürel mirasının otantik ve kullanışlı, aynı zamanda 'ilginç' olarak nitelendirilebilecek özellikleri mevcuttur. Bu bağlamda bazı tarihi yapılar örnek olarak gösterebiliriz. İncil ve Tevratta tufandan sonra gemisi Ağrı Dağına oturduğu rivayet edilen **Hz.** Nuh Peygamberin (Bingöl, 2007) mezar üstü türbesi, Mömine Hatın (Mümine Hatun) türbesi, Yusif Küseyr oğlu türbesi, Nahçıvan Kale abidesi, Karabağlar Mimarlık Kompleksi, "Hanegah (Hanegâh)" Abide Kompleksi, Nuh Peygamber'in gemisi ile ilişkilendirilen Gəmikaya arazisindeki Kayaüstü resimler, Efsanevi Haçadağ, "Ordubad" Tarih-Mimarlık Koruğu (Tarih Mimarlık Korusu), hakkında mukaddes Kur'an-ı Kerimde bahsedilen "Ashabi-Kahf (Ashab-ı Kehf)" Ziyaretgâhı Dini-Kültürel Abide Kompleksi (web 1. Erişim tarihi 12.07.2018).

Bu anıtlar yeniden ve esaslı şekilde keşfetmek, öğrenmek, listeye almak, onarmak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla 06 Aralık 2005 tarihinde Nahcivan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclis Başkanı tarafından "*Nahcivan Özerk Cumhuriyeti bölgesindeki tarih ve Kültür Varlıklarının Korunması ve Envanterleri"* hakkında serencam imzalanmıştır. Bu yaklaşım sonucu tarihi yapılar turizm ürününe çevrilmesinde önemli etkiye sahip olmuştur. Son 20 yılda Nahcivan'da 60'dan fazla tarih ve kültür anıtı restore edilmiş ve turistlerin ziyareti için kullanıma sunulmuştur. Nahcivan Özerk Cumhuriyeti'nde genel olarak, 1162 tarihi-kültür abidesi mevcuttur. Bunlardan 58 anıt dünya kültürel mirası içerisinde önemli konumdadır, 455 anıt yerel düzeyde değerlidir, 649-u ise etnik öneme sahiptir.

> *'Nahçivan Özerk Cumhuriyetinin iliği çekici kültürel miras yapılarını; Nuh Peygaberin Mezarüstü Türbesi, Gemikaya Resimleri, Ashabi-Kehf Ziyaretgâhı Dini-kültürel Abide Kompleksi, Elincekale, Kazançı Kalesi, Ferhat Evi, Nahçivankale, Yusif Küseyir Oğlu Türbesi, Mömine Hatın Türbesi, Karabağlar Türbesi, Hanegâh Mimarlık Kompleksi, Nahçıvan Buzhanası, Gülüstan Türbesi, Kırna Türbesi, Ordubad Buzhanası, Kazançı Köprüsü, Geyseriyye, Aza Köprüsü, Zaviye–Medrese Binası, Han Sarayı, Came Mescidi, İsmayılhan" Hamamı, Halk Kahramanı Köroğlunun Abidesi, Halk Kahramanı Babek'in Abidesi, Hüseyn Cavid Makbere'si, Dede Korkut" anıtı' (web 2. Erişim tarihi: 23/07/2018).*

Nahçivan Özerk Cumhuriyeti'nde bu bağlamda yapılan ciddi yatırımlar da kendi sonucunu vermiştir. Özellikle istatistik veriler ışığında konuya yaklaştığımızda yıllar içerisinde değişen rakamlar görülmektedir. Bu anlamda 1995 yılında özerk cumhuriyete 38,6 bin turist gelmiştiyse, bu gösterge 2006 yılında 93,9 bin kişi, 2010 yılında 287,6 bin kişi, 2016 yılında 403,3 bin kişi olmuştur. 2016 yılında özerk cumhuriyete gelen turist sayısı 1995 yılına kıyasla 10,4 kat artmıştır. (web 3. Erişim tarihi. 23/07/2018).

NAHCİVAN ÖZERK CUMHURİYETİNDE GENÇLİK TURİZMİNE İLİŞKİN GENÇLERİN GÖRÜŞLERİNİN ANALİZİ

Araştırmanın ampirik kısmında ise yapılan anket çalışması analiz edilmektedir. Yapılan 12 birebir görüşme zamanı Nahcivan gençlerinin turizm imkânlarına ilişkin düşünceleri alınmıştır.

Araştırmada genel olarak söylem analizi yapılmış ve düşüncelerinin belirli kategori içerisinde sınıflandırılmıştır. Bilindiği üzere gözlem, anket ve mülakat olarak üç grup içerisinde tasnif edilen nitel araştırma yönteminde araştırma dâhilinde inceleyeceğimiz verileri analiz etmek için mülakat tekniği kullanılmaktadır.

12 turizm öğrencisiyle yapılan mülakatın sonucunda veriler toplanmıştır. Araştırmada kullanılan mülakat sistemi nitel veri analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Toplanmış veriler belirli kavramlar bağlamında analiz edilecektir. Genel olarak ise, Tema, Kod, Veri başlıklarında incelenecektir.

Nahçivan Özerk Cumhuriyeti Turizm olanaklarına ilişkin Turizm eğitimi alan öğrencilerin Yorumlarının Analizi Tablosu		
Tema	***Kategori***	***Kod***
Özel İlgi Turizmi İmkanları ve İlçe Gelişimi	Avcılık	Kuş gözlemleme
	Doğa Turizmi	Azerbaycan'ın flora ve faunası farklıdır. Dağa tırmanma, Dağ turizmi
	Sağlık Turizmi	Sağlık turizmi için de olanakların yaratılması gerektiğine değinilmektedir.
Pazarlama/Tanıtım	Reklama yönelik projeler sunulmalı	Azerbaycan'ı tanıtımını yapmak için güçlü reklamla dikkat çekmek gerekmektedir. Bundan önce insanların Nahçivan'a gelişmesi için tekrar olan ve ya neredeyse kullanılmış ve yeniden tekrarı yapılan olanaklar sunulmamalıdır…
İnsan Kaynakları	Profesyonel Personel	Bence önce profesyönel kadrolar hazırlanması gerekir.
	Yerel Halkı Bilgilendirilmesi	Turizm için olanaklı olan bölgelerde yaşayan insanların ve bu alanda bilgili kişilerle birlikte ortak proje çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir.
Konaklama	Konaklama Tesisleri Kurulsun	Turistlerin rahat konaklaması için her bir ilde konaklama tesistlerinin inşasına gerekmektedir.

Yukarıdaki tabloda ve mülakat sonucu toplanmış veriler genelde birkaç konu etrafında kategorize edilmektedir. Katılımcılar genelde turizm potansiyelinin gelişimi için en büyük olanakların yerel halk ve turizm arasındaki ilişkiyi geliştirmek bağlamında olduğunu belirtmektedir. Tanıtım ve imkânların daha kapsamlı sunumu için genelde reklam olanaklarının kullanılmasının gerekli olduğu belirtilmektedir. Ülkenin tanıtımı ve imkânların tüm dünyadaki insanlara sunumu için ciddi anlamda reklam ve tanıtım politikalarının yürütülmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Nahcivan Özerk Cumhuriyeti'nin turizm imkânlarının analizi için yapılan mülakat araştırması sonucu farklı bilgiler elde edildiği görülmektedir. Burada değinilen önemli konular birçok konu başlığında irdelenmiştir. Yerel halkın turistik faaliyete katılımını buna ilişkin olarak katkılarının altı çizilmektedir. Aynı zamanda turizm için konaklama işletmelerinin azlığı ve otellerin daha cazip bir oranda olmaması da turizmi ciddi anlamda etkilemektedir. Bununla birlikte tanıtım ve imaja ilişkin yapılmış tanımlamalar da ilginçtir. Keza, burada geniş imkanların ve doğal kaynakların yeterince iletilmediği belirtilmektedir. Tanıtım için medya araçlarının ciddi anlamda kullanılması gerektiği ve tüm dünyadaki ilgili mercekler içerisinde turizme ilişkin sunumların yapılması gerekmektedir. Nahcivan Özerk Cumhuriyetinin Sovyetler sonrası dönemdeki turizme ilişkin devlet yatırımlarını da dikkate alırsak mevcut olan imkanların tanıtımının önemli bir sorun teşkil edildiği görülmektedir. Yakın bölge ve ilçelerden gelen kişilerin daha çok burada bir başka ülkeye geçmek için kullanmaları ve buranın imkanlarının daha kapsamlı analiz edilmemesinin ciddi bir sorun teşkil ettiği görülmektedir.

Aynı zamanda tanıtım için sosyal medya mecralarının, yeni medyanın olanaklarının ve önemli televizyon kanallarında tanıtım filmlerinin hazırlanması gerekmektedir. Araştırmada mülakat yapılan kişilerin düşünceleri genelde bu şekilde

ifade edilmektedir. 'Azerbaycan'ın doğası ve flora-faunası farklıdır. Bu nedenden dolayı da gelişime destek vermek gereklidir. Gelişimi iç bölgeler bağlamından yapmak daha mantıklıdır. Dağa tırmanma, doğa turizmi, avcılık ve kuş gözetleme turizmi gibi alternatif imkanlardan yararlanılabilir'. Başka bir katılımcı ise kadro hazırlığına ilişkin olarak belirtmektedir ki, 'Azerbaycan Turizmi için profesyonel personellere ihtiyaç vardır. Azerbaycan'ı tanıtımını yapmak için güçlü reklamla dikkat çekmek gerekmektedir. Bundan önce insanların Nahcivan'a gelmesi için tekrar olan ve ya neredeyse kullanılmış ve yeniden tekrarı yapılan olanaklar sunulmamalıdır. Burada daha çok alternatif turizm olanakları sunulması için yetenekli insanların düşüncelerinden yararlanılması gerekmektedir. Aynı zamanda sağlık turizmi için de olanakların yaratılması gerektiğine değinilmektedir.'

KAYNAKÇA

- Bingöl, Z. (2007), Anadolu'da İnanç Turizmi, Detay Yayıncılık, Ankara, 322
- Cohen, E. (1979). Aphenomenology of Tourist Experiences, Sociology, 178-201.
- Seferli, H. F. (2002). Nahçıvan'da Taştan Yapılmış Koç ve Koyun Heykelleri. *Türkler, 8. Cilt, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 227, 232.*
- Kozak, N., Akoğlan Kozak, M., & Kozak, M. (2015). Genel Turizm (18. Baskı). *Detay Yayıncılık: Ankara*.
- Değişgel, S., & Bingöl, Z. (2018) Şanlıurfa İlinin Gençlik Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi
- Nahcivan Turizm Enformasyon Merkezi. http://turizm.nakhchivan.az/ (Erişim tarihi:02/03/2018)

GƏNCLƏRIN MƏNƏVI DƏYƏRLƏR KONTEKSTINDƏ DINI ETIQAD VƏ IQAMƏTGAHLARIN ROLU

Dr. Elmira ABASOVA*, Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BINGÖL**

Azərbaycan, Miras Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi, Elmi araşdırıcı, abasovaelmira@mail.ru
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, zbingol@mu.edu.tr

ÖZET

Bir sıra mənəvi sərvətlərimiz və milli qürurumuz sayılan adət - ənənə: folklorumuz inanclarımız, milli mətbəximiz, müxtəlif janrlı incəsənət əsərləri və abidələrimiz ən nəhayət musiqimiz kimi dinin və dini məbədlərin də qorunması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Sovet dönəmində bir çox mənəvi dəyərlərimiz kimi "din ocaqları və məbədlərimiz" də amansız təqiblərə məruz qalaraq ən kəskin "ateizm" silahı ilə yaraqlanmış mürtəce qüvvələrin şiddəti ilə qarşılaşsa da mərd türksoylu xalqımız bütün çətinliklərə rəğmən öz müsəlman xislətini qorumağa müəssər olmuşdur. Təzadlarla zənginlik təşkil edən III minilliyin qlobal problemləri sırasında belə mühüm proyektin həlli həm ekoloji, etik – estetik, həm də mənəvi tərbiyəvi cəhətdən diqqətə layiqdir.

Din keçmişimizin bugünümüzə olan mədəni irsi və mirası, gələcək nəsillərə veriləcək ən zəngin və müqəddəs mənəvi dəyərlərimizdən biridir. 1400 ildən artıq bir tarixi olan İslam dini dünyanın böyük bir hissəsində çox güclü ideya tərzinə malikdir. Əslində, dinin özü sözün əsl mənasında elə mənəvi tərəqqidir, çünki din və mədəniyyəti bir – birindən ayırmaq qeyri mümkündür. Konu mekalede daha da açıklanacaktır.

Anathar Kelimeler: Din, Mənəvi Dəyərlər, Mədəni Irs.

RELIGIOUS BELIEFS AND RESIDENCES IN THE CONTEXT OF SPIRITUAL VALUES

ABSTRACT

The preservation of old traditionals- our folklore beliefs, our national cuisine, various artifacts and monuments--, religion and temples, and music are of great importance. Despite it is trambling the many moral values of the Soviet era, and despite violent cruel persecutions of reactionary forces fired by "religious centers and temples" and"atheism" weapons, the struggle of our tribes are worthwhile to protect their Muslim identity. During the the III Millennium that is full with contrarity and global difficulties, the solution of such an important project is remarkable especially in terms of environmental, ethical, aesthetic and moral education.

The cultural heritage of Today's religion is the one of the richest and sacred moral values to give to the future generations and youngs. Islam, which is more than 1400 years old, has a very strong influence in the most of the world. In fact, religion itself is a spiritual development in the true sense of sheen, because it is impossible to distinguish between religion and culture.

Keywords: Religion, Cultural Generation, Moral Education Meaning

GİRİŞ

Din və elm hər ikisi ictimai şüurun müstəqil formalarıdır. Din cəmiyyətdə sosial birlik, həmrəylik, mənəvi əlaqə üçün qüdrətli vasitə kimi çıxış edir. Din nisbi müstəqilliyə malikdir. Bu da ona xüsusi sabitlik verir. Din bütün cəmiyyətlər və mədəniyyətlər üçün zəruri elementdir. Elm reallığın həmişə tam olmayan obrazını verir və onu axıra qədər izah edə bilmir. Ona görə də ruhun sonsuzluğa və bütövlüyə can atmasını təmin etmək üçün insan dinə müraciət edir. Dini etiqad dedikdə hər şeydən əvvəl təbii, səmimi inam nəzərdə tutulur. Dini etiqad insanın ilahi varlıq, dünya və özü haqqında bilgisidir. Dini etiqadın mərkəzində Allaha inam dayanır. (Rüstəmov, 2004, s.470)

Görkəmli müsəlman sufi – mütəfəkkirləri: Əl – Qəzali, Əl – Ərəbi, Cəlaləddin Rumi, Yunus Əmrə, Seyid Yəhya Şirvani, Mir Həmzə Nigari həzrətləri və digərləri sübut edirlər ki, yalnız bir Mütləq Varlıq var. O, tək və şəriksizdir, əbədi və məkansızdır. Bütün kainatı – canlı və cansız təbiəti, tək – tək əşyaları, cəmiyyəti, o cümlədən insanı şərti olaraq varlıq adlandırsaq da onlar fanidir, keçicidir, əvvəli və axırı var. Deməli, tək varlıq və yoxluq var. Mövlanə Cəlaləddin Rumiyə görə bütün ruhlar bir ruhda, yəni Allahda birləşir və əsl varlığa çevrilir. (Mevlana, 601)

Bizə nəhəng və sonsuz görünən kainat da Allahla müqayisədə heçnədir. Allah dünyanın ruhu, dünya isə onun bədənidir. (Bapreзe, 2001, 340-341) Mənəvi mədəniyyətin mühüm tərkib hissəsi olan din insan şüurunun müəyyən səviyyəsi ilə təbii və ictimai zərurət kimi meydana gələrək mənşəcə ən qədim social-mənəvi hadisə və sivilizasiyanın komponentlərindən biri olaraq qorunub nəsildən-nəslə ötürülməsi zəruri olan məsələdir. Belə ki, ulularımız, "keçmişi olmayanın gələcəyi də olmaz" demişlər.

TƏDQIQATIN SƏCIYYƏSI

Müasir cəmiyyətimizdə gənc nəslin mənəvi – etik tərbiyəsində və dünya görüşünün formalaşmasında dinin xurafatdan uzaq, elmi əsaslara istinad edərək təbliği mühüm əhəmiyyət kəsb etmək imkanına malikdir. Təbii ki, bu zaman dini reallıqlar ön plana çəkilməli və perspektivlər mövzu qaynağı kimi qiymətləndirilməlidir. Unutmaq olmaz ki, bu sahədə atılan ilk addımlar problemlər qarşısında öz acizliyini biruzə verməkdədir. Həqiqətdə dini əqidəyə inam və dini məbədlərə axın müasir cəmiyyətimizdə bir çox hallarda kor-koranə xarakter daşıyır və bir növ dəb halını almağa daha çox meyl göstərir. Odur ki. dini ədəbiyyatın əsaslı elmi şəkildə təbliğinə nail olmaqla yanaşı, dini məbədlərin tədqiqinə və tarixi mahiyyətinin təbliğinə müəssər olmaq bu günümüzün

reallıqları içərisində ən zəruri məsələlərdən biridir. Konkret nümunələrlə fikrimizi açıqlayaraq həqiqətdə dini iqamətgahların böyük əksəriyyətinin cəmiyyətə hələ də məlum olmadığını və bir çoxunun əsaslı bərpaya, tarixinin araşdırılmasına böyük ehtiyacı olduğunu təəssüf hissi ilə qeyd edə bilərik. Bu sırada vaxtilə üzdəniraq qonşularımız tərəfindən mənimsənilib **"erməni piri"** adı ilə tanınan Buzovna qəsəbəsindəki çox qədim tarixə malik Alban məscidini nəzərə çatdırmaq istərdik. Tanınmış epiqrafçı, alim, professor Məşədixanım Nemətzadənin söylədiklərinə görə hələ Miladdan öncə hansısa minillikdə Azərbaycana Mesetopamiyadan su ilə köç edib gələn Nəsranilər tayfası tərəfindən əsası qoyulan bu məbəd artıq məhv olmaq üzrədir. Uzaq keçmişimizin yadigarları sırasında artıq demək olar ki, son günlərini yaşayan Quba rayonu Alıc Digahı kəndinin ərazisində yerləşən ulu kənd Camisini də vurğulamaq mümkündür. Təbii ki, əlaqədar təşkilatların yardımı və himayədarlığı olmadan tariximizdən xəbər verən bu əvəzsiz məbədlərin qorunması mümkün deyildir. Quba rayonu Babadağı ərazisində bir sıra mifik rəvayətlərlə dildən-dilə, ağızdan-ağıza dolaşaraq varlığını qoruyub saxlamağa cəhd edən müqəddəs igamətgahların tədqiqinə böyük ehtiyac və zərurət vardır. Bu problemin həlli birbaşa tariximizin, elmi-dini, təfəkkürümüzün və fəlsəfi dünyagörüşümüzün inkişafına və formalaşmasına xidmət edir, eyni zamanda gənc nəslin tərbiyəsində, mənəvi-əxlaqi normalara yiyələnməsində mühüm rol oynayır.

Qədim insanın mifoloji təfəkküründən doğan çoxsaylı təsəvvürlər qaynağından formalaşan müxtəlif dini cərəyanların tədqiqi hər zaman vacibliyini və müasirliyini qoruyub saxlamaqdadır. (Şükürov 1,1997, s. 230). Təbiət hadisələrini ayrı-ayrı əşyaları və s. ilahiləşdirən ibtidai dinləri insanların özləri yaradır və yaşadırlar. Nisbi müstəqilliyə malik olmasından irəli gələn xüsusi sabitlik zəminində iştirak edən din cəmiyyətdə sosial birlik, həmrəylik, mənəvi əlaqə üçün qüdrətli vasitə kimi çıxış edir.

Böyük rus yazıçısı L. N. Tolstoy demişdir: **"Din həyatın mənası haqqında suala cavab verir"** (Şükürov 2, 1997, s. 468). Təbiətən ateist olan yazıçı ona verilən sualları cavablandırarkən belə söyləmişdir: "Mən heç bir dini qəbul etmirəm. Əgər nə zamansa dini qəbul etsəydim, onda yalnız İslamı qəbul edərdim. Çünki onun tarixi kökləri və tarixi şəxsiyyəti vardır" (Şükürov 2, 1997, s.452)

Ateizm tərəfdarlarının əksinə olaraq qeyd etmək lazımdır ki, Din mədəni təkamülün təsadüfi qolu deyil. İnsanların xarici gerçəkliyi və özünü dərk etməsini tarixi, sosial, mənəvi-psixoloji cəhətdən şərtləndirən vasitədir. Əks halda o, ictimai kütləvi şüurun

strukturunda min illərlə əhəmiyyətli mövqeyə malik ola bilməzdi. Əsl din Allaha inam, Allah tərəfindən yaradılan hər bir insan ruhunun inama olan tələbatıdır. Dini etiqadın mərkəzində isə bütün müqəddəs kitablarda göstərildiyi kimi əbədi və əzəli olan Allaha inam dayanır. Bizə nəhəng və sonsuz görünən kainat da Allahla müqayisədə heç nədir. (Rüstəmov, 2004, s.471).

Türkiyənin böyük istiqlal şairi Mehmet Akif Ərsoy (1873 – 1936) həyatda iki amilə müqəddəslik rəmzi kimi baxırdı: "Din və dil" (Kabaklı, 2006, s. 20). Ərəb dilini çox gözəl bilən alim ömrünün son günlərində ölüm yatağında ikən Quranı tərcümə etdiyinə görə öz-özünü ittiham edərək bütün əlyazmalarını yandırmış və günah iş tutduğunu xatirələrində dönə-dönə vurğulamışdır: "İnsanın Kuranı tercümeye cesaret etmesi için ya çok cahil olması lazım gelir, ya da çok alim." (Şükürov, 2001, s. 35). Öz mədəni-dini görüşlərində Mehmet Akif müsəlman dünyasına xitabən İslam dininə, onun tarixi şəxsiyyəti olan Həzrəti Məhəmməd (s.ə.s), müqəddəs Qurana əsl elmli bir insan kimi yanaşırdı: "Doğrudan – doğruya Kurandan alıp ilhamı Asrın idrakine söyletmeliyiz İslamı" (Şükürov, 2001, s. 91)

Həqiqətən də bəşər tarixi boyunca elm və din mühüm əhəmiyyət kəsb edərək, bir-birilə mübarizə aparmaqla yanaşı, həmçinin də əməkdaşlıq etmişlər. Din və elm-hər ikisi ictimai şüurun müstəqil formalarıdır. Elm insan zəkasının ən yüksək məhsulu olub, onun qüvvə və qüdrətinin təcəssümüdürsə, din isə insan mənəviyyatının zənginləşməsində mühüm rol oynayan bir vasitə və meyardır. (Şükürov 2, 1997, s. 352).

Beləliklə, din-mənəvi şüur olduğundan inamın həqiqiliyini ağılın həqiqiliyindən üstün tutur. Elmi fəlsəfi nöqteyi-nəzərdən təsəvvüf sufi mütəfəkkirləri də bu fikri əsaslandırmışlar. Yunus Emre şeirlərində belə örnəklərə çox rast gəlmək mümkündür: **"Helal kıldı ma' şuka aşık kendi kanını, Ma' şuk nakışından okur aşk eri Kuran' ını" (**Kabaklı, **2008, s. 86)** Digər bir məqamda Yunus Əmrə dini etiqadın və inamın yüksəkliyini belə vurğulayır: **"Ararsan Mövlanı qəlbində ara, Qüdsdə, Məkkədə, Kə'bədə degil**" (Hümmətova, 2012, s. 4)

İnsan mənəviyyatı insani münasibətlər-xeyir, ədalət, vicdan kimi əxlaqi qanunlarla nizamlanır. Cəmiyyətin sosial həyatında əxlaqi meyarların mövcud olmadığı bir sahəni tapmaq çətindir. Bu mənada mənəvi etik normaların formalaşmasında dini inam və etiqad önəmli bir əhəmiyyət kəsb edir. Əxlaq insanın dünyanı mənəvi – tərbiyəvi qavramasının xüsusi bir vasitəsidir.

Insanin əxlaqını fərdiyyətçilikdən, məsuliyyətsizlikdən uzaqlaşdıran din – şüurun ən vacib hissəsi kimi əqidəyə əsaslanaraq müasir qloballaşmada ictimai şüurun ən vacib hissəsi kimi əqidəyə əsaslanaraq müasir qloballaşmada ictimai şüurun deqredasiyasının əksini təşkil edir. Qloballaşma öz mahiyyətinə görə cəmiyyətin mənəvi aləminin dəyişməsini, kütləvi şüurun yenidən qurulmasını müəyyənləşdirir. Yaranan qarşıdurma bir sıra sənədlərdə, həmçinin bir sıra müqəddəs dini kitablarda öz əksini tapmışdır. (Şükürov, 2001, s.130). Belə ki, 2700 illik tarixə malik Buddizm ənənələrində, istər 2000 illik tarixi olan xristianlığın Bibliyasında, istərsə də, 1500 illik tarixi yol keçən İslam dininin bəşəriyyətə bəxş etmiş olduğu Qurani – Kərimdə çox maraqlı fikirlərlə rastlaşmaq mümkündür. Bütün dinlər-istər səmavi, istərsə də qeyri-səmavi dinlər insanlığı yalnız əxlaqlı olmağa çağırır.

Müasir dövrdə Qərb dünyasının qlobalizmi, ənənəvi dinlərin etik normalar meyarı olan günah anlayışının mövcudluğunu əxlaq normalarından uzaqlaşdırmaq hallarına xidmət edir. Dini dəyərlərin qiymətləndirilməməsi isə son nəticədə cəmiyyətin kütləvi tərzdə acınacaqlı bir mənəvi vəziyyətə, əxlaqi qaydalardan uzaq hala düşməsinə gətirib çıxarır. Müasir Qərb sivilizasiyası, o cümlədən əsasən ABŞ öz qlobalizmi ilə İslama düşmən münasibətini qətiyyən gizlətmir və bunu açıq şəkildə biruzə verir. Məhz bu səbəbdən əbəs deyil ki, İmam Homeyni ABŞ-ı **"Şeytanın təcəssümü"** adlandırmışdır. (Стратетический союз, 1999, s. 4-5). Məhz Qərbin dinə belə tərzdə siyasəti baxımında ənənəvi dinlərin, milli mentalitetin nüfuzunu rəhbər tutaraq dinin elmi əsaslarla mənəvi dəyərlər sistemində möhkəmlənməsi XXI əsrin qlobal problemləri içərisində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çünki dinin qorunması gələcəyin varlığının zəminidir. Bu baxımdan kütləvi informasiya vasitələrinin mənfi təbliğatının məhdudlaşmasına nail olmaq, mənəvi dəyərlər kontekstində dinin mövqeyini, əxlaqi meyarları möhkəmləndirmək qlobal problem kimi dərindən təhlil olunmalıdır və bu xüsusiyyət ekoloji etika sahəsi kimi insan ekologiyasının tədqiqat obyektinə çevrilməsində mühüm rol oynaya bilər. Bütün bu xüsusiyyətlər gənc nəslin təlim-tərbiyəsində yüksək amildir.

SONUÇ

Beləliklə, müfik təfəkkürdən teologiya, yəni fəlsəfi – elmi mərhələsinə qədər inkişaf yolu keçib bu günümüzdə təşəkkül tapan din mənəviyyatımızın ayrılmaz hissəsi kimi çox önəmlidir. Məhz buna görə də mif-dini təsəvvürlərin yaranışı kimi bütün əxlaq qanunları məcmusunun zəruri ünsürüdür. Əxlaq kodekslərinin əsası həmişə mifologiya və dindən götürülmüşdür. (Şükürov, 1998, s. 43). Mif-həyatı mənalandıran etiqadlar kompleksidir. İnsanın beş duyğu üzvünün reallığını təsvir edən unikal dilidir və insanlara, o cümlədən, cəmiyyətə uyğunlaşmağa xidmət edir. Millətlər hər zaman öz tarixini yaşayarkən əsl həyatlarını mənəvi kökləri olan dil və din üzərində davam etdirmişlər. Bu tarixi köklər istisna kimi tarixən mövcudluğunu qoruyub saxlayan maddi və mənəvi dəyərlər toplusu, zəfərlər silsiləsi və abidələşmiş şəxslər timsalında milləti öz çiyinlərində daşıyan təməl əsaslardır.

Tarix boyu Çin səddindən Adriatikə qədər bu böyük coğrafiyada Türk-İslam mədəniyyəti təyinedici və təsirli bir ünsür olmuşdur. Bu geniş torpaqlardakı Türk-İslam mədəniyyəti digər bölgə və qitələrdəki mədəniyyətlərdən hər zaman fəqlənmiş və zəruriyyətdən irəli gələn döyüşlərə qatılmağa rəğmən əsla ədalət və humanizm prinsiplərindən kənara çıxmayaraq fəth etdikləri yerlərə barış, hüzur və qılıncın gücündən daha qüvvətli sevgi aparmışlar. Bu böyük Avrasiya coğrafiyasında bütün dünyanı özlərinə heyran edən bir mədəniyyətlə tanınmışlar.

Bu mənada dahiyanə dövlət və siyasət adamları ilə yanaşı həmin sivilizasiyanın yetişdirdiyi şairlər elm mütəxəssisləri, incəsənət xadimləri və könül dünyamızın ulduzları bu nəhəng səmamızı işıqlandıraraq bütün cəmiyyəti ulu bir çınar kimi kölgələndirmişlər. Nizami, Füzuli, Şəmsi Təbrizi, Yəhya Şirvani, Yunis Əmrə, Həzrəti Mövlanə, Hacı Bektaşi Vəli, Nəsirəddin Tusi, Xoca Əhməd Yasəvi, Kaşgarlı Mahmud, Seyid Nigari və s. bu kimi dahilər insan ruhunun dərinliklərinə enərək insanın mənəviyyatına məlhəm olmuş və tarix səmamızda hər biri bir ulduz kimi əsrlər boyu parlamışlar. Bu sivilizasiya yolunun yolçuları Türk-İslam mədəniyyətində nəhəng olmaqla yanaşı dünya mədəniyyətində də böyük əhəmiyyət kəsb etmişlər. Dünyada tanınan bu sultanlara, şairlərə, ədiblərə, elm, düşüncə, incəsənət xadimləri və könül adamlarına sahib çıxmaq və onları gənc nəsillərlə görüşdürə bilmək və təlqin etmək hər birimizin ən zəruri vəzifəsi olmalıdır.

Türk dünyasının dahilərindən olan, ümummilli liderimiz Heydər Əliyev cənablarının **"Biz Azərbaycanda öz milli-mənəvi dəyərlərimizə söykənərək, eyni zamanda xalqımızın elminin, mədəniyyətinin inkişafına; milli-mənəvi, ümumi bəşəri dəyərlərin zənginləşməsinə və vəhdətinə xüsusi əhəmiyyət veririk"** kəlamı (Rıhtım, 2013, s. 5-6) gənc nəslin mənəvi dəyərlərinin tərbiyələnməsində və formalaşmasında hamımız üçün üfüqümüzün və yolumuzun yeganə işığı olmalıdır.

KAYNAKLAR

Hümmətova, X., (2016), Yunus Əmrə (məqalələr toplusu) " Elm və təhsil" Bakı- 2012, 236 s.
Kabaklı, A., (2006), Mehmet Akif, Türk Edebiyyatı Vakfi yayınları, İstanbul, s. 190
Kabaklı, A., (2008), Yunus Emre Türk Edebiyyat Vakfi yayınları, İstanbul, s.183
Rəbiyyət, A., (2002), İslam və Mədəniyyət, AMEA, Fəlsəfə və Hüquq İnstitutu, Elmi məqalələr məcmuəsi, Bakı, XXX buraxılış, 290-292
Rıhtım, M., (2013), Ahmet Bakırkaya Könül memarları və İrfan yolu. İpəkyolu nəşriyyatı. Bakı s. 60
Rumi, C., (Mevlana), 601, Mesnevi I
Rüstəmov, Y., (2004), Fəlsəfənin əsasları, Azərbaycan Üniversiteti Nəşr., Bakı, s. 498
Şükürov, A., (1997), Fəlsəfə, Bakı-Elm, 80 s.
Şükürov, A., (1997), Mifologiya, VI kitab, Bakı-Elm, s. 230
Şükürov, A., (2001), "Qloballaşma: Mahiyyəti və Perspektivləri", Bakı, s. 170
Şükürov, A., Kulturologiya, Bakı-Elm -1998, s. 285

Варгезе, Р. и (двадцать два хорошо известных), (2001), Великие мыслители о великих вопросах. Москва-Гранд –540 стр. 340 – 341
Стратетический союз (Интервью с Гейдаром Джемалем) Мысль Просветительский Бюллетень 1999, выпуск № 10, с.4-5

GENÇLERDE YARATICI DÜŞÜNMENİN GELİŞTİRİLMESİNDE MİTLERİN KULLANIMI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Arş. Gör. Dr. Kübra YILDIZ ALTIN

NEVÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Bölümü, kubrayildiz@nevsehir.edu.tr

ÖZET

Çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak sıralanan süreç içindeki gençliğin ilk çağlarında çocukların hikâye ve tarihe ilgilerinin arttığı bilinmektedir. Soyut düşünme becerisinin hızlanmaya başladığı gençliğe geçiş devresi, yaratıcılık ve yaratıcı düşüncenin geliştirilmesi bakımından oldukça önemlidir.

Yaratıcılık ve hayal gücünün birbiriyle ilişkisi dikkate alındığında, hayal gücünü besleyen kaynaklardan birisinin yoğun mitik içeriğe sahip anlatılar olduğu görülmüştür. Bazı gerçekliklerin farklı ve olağanüstü biçimdeki sunuları olan mitik anlatıların "gerçek" ve "hayal" arasındaki sınırı kaldırıp özgün ve yaratıcı düşünmeyi harekete geçirdiklerini ifade etmek mümkündür. Bu tespitten hareketle çalışmanın ilk bölümünde gençlerin yaratıcılığının geliştirilmesinde mitlerin etkisi sorgulanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünü Türk kültüründen beslenen yerel mitler oluşturmaktadır. Türk mitleri, zengin bir içeriğe sahip olmalarına rağmen ülkemizdeki çalışmalarda kullanılmadığı tespit edilmiştir. Çeşitli kültürlere ait ögelerin kullanımı farklı kültürleri tanımada önemli olmakla birlikte bu durum, "özgün düşünce ve yapıt" sorununu gündeme getirmektedir. "Eleştirel yaklaşım" temelinde yapılan bu incelemede yerel-kültürel kaynakların önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Düşünme, Yaratıcılık, Mitler, Türk Mitleri, Gençlik

SOME THOUGHTS ON THE USE OF MYTHS IN THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING IN THE YOUNGSTERS

ABSTRACT

In the early ages of youth are known that children begin to interest the story and history in the context of the process of childhood, youth, adulthood and old age. Transition to youth is a period which start to speed up abstract thinking skill and this period is important in terms of creativity and imaginative thought guidance.
There are a relation between creavitiy and imagination. One of the resources which feed the imagination is intense mythic narratives that they are different and extraordinary presentcreations of reality. In this context, the narratives remove to border between "real" and "imagination" and prompt to original and creative thought. In the context, we have examined the influence of myths in the creativity guidance of the young peoples.

The second part of the report contains local myths from Turkish culture. Although Turkish myths have a rich content, they aren't preferred in works in our country. The use of factors of various countries is important to identify different cultures, but this situation lead to "original thinking and work" issue. The issue have been examined on the basis of "critical approach" and underlined the important of local-cultural resources.

Keywords: Creative Thinking**,** Creativity, Myths, Turkish Myths, Youth

GİRİŞ

Çalışmanın temel çıkış noktalarından birisi, halkın ortak yaratıları olan sözlü edebi ürünlerden mitlerin eğitim ve kültür politikaları başta olmak üzere birey ve toplum hayatını ilgilendiren hemen her alanda işlevsel olduklarına dikkat çekmektir. Bu alanlar içinde hem gençlerin ilgisini çekmeleri hem de hayal gücünü hareket geçirmeleri sebebiyle özellikle kültüre özgü mitler büyük öneme sahiptiler. Bu bakımdan söz konusu anlatıların bilimsel yöntemlerle araştırılıp incelenmesi gerekmektedir.

Birbiriyle bağlantılı iki bölümden oluşan çalışmada ilk bölümü, gençlerin yaratıcılığının geliştirilmesinde mitlerin etkisi oluşturmaktadır. Yaratıcı düşünmenin geliştirilmesinde mitlerden yararlanmanın sorgulandığı çalışmanın ilk temel sorusu şudur:

Gençlerde yaratıcı düşünmenin geliş(tiril)mesinde mitlerin etkisi var mıdır?
Çalışmanın ikinci bölümünü Türk kültüründen beslenen yerel mitler oluşturmaktadır. Türk mitleri, zengin bir içeriğe sahip olmalarına rağmen ülkemizdeki çalışmalarda tercih edilmemektedir. Çeşitli kültürlere ait ögelerin kullanımı farklı kültürleri tanımada önemli olmakla birlikte bu durum, "özgün düşünce ve yapıt" sorununu gündeme getirmektedir. "Eleştirel yaklaşım" temelinde yapılan bu incelemede şu soruya cevap aranmaktadır:

Kültüre özgü mitik tasavvurların özgün düşünce üzerindeki etkisi nedir?
Söz konusu iki sorunun yönetilmesindeki temel sebep, iki konunun doğrudan birbiriyle bağlantılı olmasıdır. Ülkemizde mitlerden eğitim aracı olarak yararlanma yaygın olmamakla birlikte, söz konusu mitlerin de yerel kültürden alınmaması bir sorun olarak durmaktadır. Bu bağlamda çalışmada "mit ve yaratıcılık arasındaki ilişki" tartışıldıktan sonra özgün niteliklere sahip olan "Türk mitlerinin kullanımı" üzerinde durulacaktır.

YARATICILIK VE YARATICI DÜŞÜNME

Sosyal bilimlerde bazı kavramların tanımlanması oldukça zordur. Bunlardan biri olan *yaratıcılık*, kullanıldığı bağlama göre farklı biçimde tanımlanmıştır. Yaratıcılığı tanımlamak mümkün olmasa da onu oluşturan ve araştırmacıların üzerinde hem fikir olduğu yaratıcılığa ilişkin bileşenleri saptamak mümkündür.

Genel olarak, sorunlara çözüm bulma, eksiklikleri giderme, tahminde bulunma, olasılıkları hesaplayabilme, varsayımlar geliştirme ve sonucu ortaya koyma gibi nitelikleri bulunan yaratıcılık içinde "yeni bir şey üretme veya ortaya koyma" neredeyse tüm araştırmacılar tarafından üzerinde varılan ortak noktadır. Bununla bağlantılı yaratıcı düşünme ise bilinenin dışına çıkarak alışılmamış düşünceye sahip olma şeklinde tanımlanabilir. Fakat Wallach ve Kogan gibi araştırmacılar, bilinenin dışına çıkarken çok sayıda çağrışım getirmekle birlikte "özden" kopmamak gerektiğini (Kuru Turaşlı, 2014, s. 2-3) belirtmişlerdir.

Sosyal bilimlerde tek bir tanımı olmayan yaratıcılığın insan genetiğine kodlanmış olup geliştirilebilen bir olgu olduğu kabul edilmektedir. Yaratıcı düşünmeye sahip kişilerin yüksek hayal güçlerinin yanı sıra özgün fikir üretebilme yeteneklerinin olduğu görülmektedir. Farklı unsurları birleştirebilen, akıcı ve esnek düşünebilen, yeni ve farklı fikirler üretebilen kişilerin yaratıcı düşünmeye sahip oldukları söylenebilir (Onur ve Zorlu, 2017, s. 1548). Bu bağlamda yaratıcılığın *akıcılık, esneklik, özgünlük* ve *zenginleştirme* olmak üzere genel olarak kabul gören dört temel bileşeni vardır. Mitlerin ise bu bileşenler üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bir konuda kişinin çok sayıda fikir üretebilme yeteneği olan *akıcılık*; bir kimsenin çok yönlü düşünmesi anlamına gelen *esneklik*; yeni düşüncelerin ortaya konulması demek olan *özgünlük* ve detaylara inme yeteneğine karşılık gelen *zenginleştirme* söz konusu temel bileşenlerdir. Aralarında hiçbir ilişki kurulmamış nesne veya düşünceler arasında ilk defa ilişki kurmayı sağlayan ve yeni sentezler doğuran yaratıcı düşünme becerisi (Ersoy ve Başer, 2009, s. 130-131), söz konusu bileşenlerin bir arada olmasından kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle, gençlerde yaratıcı düşünmenin sağlanması ve "sorun çözme becerisinin geliştirilmesi" (Bıçak, 2018) için bu özelliklerin kazandırılması gerekmektedir.

Yapay zeka olarak adlandırılan günümüzün elektronik beyinlerine üstün gelmenin temel yollarından birisi yaratıcılığı, başka bir deyişle sadece insanoğluna bahşedilmiş olan hayal gücünü harekete geçirici yönetim politikaları hayata geçirmektir. Dolayısıyla genç beyinler için yeni fikirleri ortaya çıkaracak ortamların sağlanması oldukça önemlidir. Gardner'in ifade ettiği gibi geleceğin okulları, bütün öğrencilere sorun çözme becerisi kazanma ile eleştirel ve yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirmeyi sağlayacak ortamlar biçiminde geliştirilmelidir (Gardner 1996'dan aktaran Demren, 2009, s. 36).

Problem çözme becerisini geliştiren yaratıcılık, insan hayatının her alanında önemli olmuştur. Yaratıcı düşünme, insanlık tarihini oluşturmakla kalmamış, onu sürekli olarak yeniden yaratmıştır. Başka bir deyişle, tarihi değiştiren her bir keşif, insan zihninin dönüşümüyle paralel biçimde devam etmiştir.

Yaratıcılık veya yaratıcı düşünmeyi kazanma uzun soluklu bir süreçtir. Bireyin kendine güven duymasıyla başlayan bu süreç, alışılmış kalıp ve kuralların dışına çıkarak özgür ve bağımsızca düşünmeyle devam etmektedir (Temizkan, 2011, s. 220). Kişinin ve toplumun hayatını kolaylaştıran yaratıcı düşünme insanlık boyunca var olmuştur. Tekerleğin icadından Mars'ın yüzeyinde yeni bir yaşam alanı kurmaya kadar gelen günümüzün teknolojik çağında her yeni fikir yaratıcı düşünmenin alanı içine girmektedir. Bu açıdan bir toplumun gelişmesi ve refah seviyesinin artması için ele alınması gereken konuların başında yer almaktadır.

MİTLER VE MİTLERİN YARATICI DÜŞÜNME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Afrika kabileleri üzerine uzun yıllar araştırmalar yapmış olan Alman etnolog Frobenius'a göre "ilkel insanda ve çocukta belirgin olarak görülen insan imgelemi yani hayal dünyası, nesneleri doğaüstü varlıklara dönüştüren kavrayış yetisinin, yaratıcı düşüncenin ve kültür geliştirme yeteneğinin kökenidir" (Akıncı, 1999, s. 24). İmgelemlerin yoğun olarak bulunduğu mitlerin bilimsel yöntemlerle incelenmesi ve özellikle eğitim aracı olarak kullanılması bu sebeple büyük önem taşımaktadır.

Mit, Malinowski'nin (1990, s. 87) belirttiği gibi, "yalnızca anlatılan bir öykü değil, yaşayan bir gerçekliktir". Kurgu karakteri taşımayan mitlerin gerçek ve doğru olduğuna ilişkin güçlü bir inanç vardır ve bu bakımdan mitlerin sembol değil, bir nesnenin doğrudan ifadesi olarak değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Dolayısıyla "kökleri, insanın ihtiyacına dayanan mitik temaları" (Campbell ve Moyers, 2013, s. 12) yaratıcılığın en temel kaynaklarından biri olarak ifade etmek mümkündür.

Malinowski'ye (1990, s. 128) göre gelecekteki epos, romans ve trajedi gibi türlerin tohumlarını taşıyan mitler, ayrıca, "halkların yaratıcı dehasının ve uygarlığın bilinçli sanatının anılan edebi biçimlerinde kullanılırlar". Bilinen bazı gerçekliklerin olağanüstü tasvirleri olarak tanımlayabileceğimiz mitler, bu bağlamda, yaratıcılığa zemin hazırlayan güçlü bir kaynak durumundadırlar. Bu düşünceyi destekleyici biçimde Campbell, yaratıcılığa "ancak sınırlı ve sabit olanı ve tüm kuralları arkada bırakarak" ulaşılabileceğini (Campbell ve Moyers, 2013, s. 202) belirtmiştir. "Alışılanın ötesinde yeni bir gerçekliğe yaşam vermek" (Onur ve Zorlu, 2017, s. 1548) şeklinde tanımlayabileceğimiz yaratıcılık, bu bağlamda, mitlerin kaynaklarından birisidir.

Görünen dünyanın ötesindeki "şeylerin" bir tür metaforu olan mitleri "zevk, aydınlanma ve hatta vecde götürebilecek olan en derin ruhani potansiyelimizin ipuçları" (Campbell ve Moyers, 2013, s. 17, 19) olarak değerlendirmek mümkündür. Başka bir deyişle mitler, yaratıcılığımızın ve yaratıcı düşüncemizin kaynaklarından birisi durumundadır. Bu bağlamda mit araştırmalarını *insan zihninin arkeolojisi* veya *insanlığın varoluş kökenine açılan bir kapı* olarak tanımlamak mümkündür.

Karşılaştırmalı edebiyat alanında çalışmaları olan Profesör Hoffman Markman'ın (1983, s. 32) belirttiği gibi *peri masalları* ve bunların bir adım öncesi *mitler*, bir dönem, toplumumuzda küçültücü anlamlar çağrıştırmıştır. Bu dönemlerde sadece bilimsel deney ve testler "hakikat" için başvuru kaynağı olarak temel alınmıştır. Tüm bunlarla birlikte Grace A. Wood'un peri masallarının aslında beklenenden daha derin bir biçimde "gerçek yaşamı yansıtan" yetişkin anlatıları olduğunu ifade etmesi dikkate değerdir.
İlk insanların en arkaik düşünce biçimleri olan mitler, bir açıdan, antik dönemlerin bilimi olma özelliğine sahiptirler. Örneğin, teleskop ve bir dizi astronomik ölçüm cihazları yardımıyla güneş tutulmasını açıklayan günümüzün modern bilim adamlarının yaptığı işi o dönemin insanları duyu organları ve hayal güçleriyle gerçekleştirmişlerdir. Kendi mantıklarına uygun olarak açıkladıkları bu olaylar kozmogoni mitlerini oluşturmakla kalmamış, içinden çıktığı kültürü ve hatta insanlığı anlama yolunda ipuçları olmuşlardır. Bu bakımdan toplumların düşünüş biçimlerinin kendine has niteliklerini bulabildiğimiz mitler, bünyelerinde barındırdıkları özgün nitelikler bağlamında büyük önem taşırlar.

Mitlerde yoğun olarak görülen simgesel anlatım, Taş'ın (2000, s. 70) belirttiği gibi, duyguların nesnelleştirilmesi anlamına gelmektedir. Böylece "toplumsal yaşantının nesnelleşmesi" ile meydana gelen mitleri kültür ürünü olarak değerlendirmek mümkündür.

Tarihsel olayların yanı sıra içinden çıktığı halkın inanç, duygu ve düşüncelerini katarak oluşan mitler (Taş, 2000, s. 58), *özgünlük* ve/veya *millilik* özelliği gösterirler. Dünya toplumlarının mitlerinde ortak unsurlar bulunmakla birlikte,

topluluğa özgü mitlerin "benzerleri içinde ayrılması", aynı zamanda onun özgün tarafını oluşturur. Konuyla ilgili olarak evren veya insanın yaratılışını konu edinen yaratılış mitleri hemen her toplumda görülmektedir. Örneğin, Türk coğrafyasında yer alan ağaçtan doğum mitleri içinden çıktığı coğrafya (büyük ve sık ağaçlarla kaplı taygalar) ve toplumu temsil kabiliyetine sahip olup Türk kültürünün özgün bir motifi durumundadır. Benzer anlatılar başka toplumlarda olmakla birlikte özellikle kayın ağacının Türk coğrafyasında kullanım alanının oldukça geniş olması ve maddi kültürel nedenleri onu daha üst bir konuma yerleştirmeye sebep olmuştur (Daha ayrıntılı için bakınız: Çobanoğlu, 2011).

Halkların edebi ve estetik yaratıcılığına kaynak oluşturan mitlerin yaratıcılıkta etkin olduğu varsayılmaktadır. V. Propp, M. Meletinskiy, N. Braginskiy gibi birçok araştırmacının halk yaratıları, güzel sanatlar, dinin ortaya çıkışı ile edebi tasavvurun gelişimini mitlere bağlamaları (Bayat, 2005, s. 6-7) dikkate değerdir.

Mitler, çok boyutlu olarak değerlendirildiğinde, onların farklı kullanım alanlarına sahip olduklarını görmekteyiz. Örneğin, mitlerin yaratıcı kullanımına ilişkin olarak tarih felsefesinde örnekler bulmak mümkündür. Platon'un mitleri *alegorik* olarak (Akıncı, 1999, s. 18) kullanması, mitlerden yararlanılabilecek alanların genişliğini gösterme bakımından dikkate değerdir.

Mitik anlatıların yaratıcı düşünmeyi harekete geçirdiği bir başka örneği İtalyan yaratmalarında bulmaktayız. İtalyan edebiyatının yanı sıra tüm dünyada hatırı sayılır bir üne kavuşmuş olan Dante Alighieri ve eseri *İlahi Komedya*, felsefî, edebî, teoloji ve mitoloji nitelikli birçok kaynağın etkisinde vücuda gelmiş bir başyapıttır. Özellikle eserdeki adalet fikrinin temelini oluşturan ve Türkçeye "kısasa kısas" şeklinde aktarılabilen "contrapasso" yasasının kurgulanmasında söz konusu kaynakların önemi büyüktür. Truva'nın Yunanlılara karşı savunulmasında büyük rolü olan Aeneis'in başından geçenleri konu edinen ve Vergilius tarafından kaleme alınan mitik içerikli *Aeneis Destanı*, Dante'nin ilham aldığı kaynakların başında yer almaktadır. Eserdeki sıradışı mekân betimlemelerinin yanı sıra mitik unsurlar ve ölümden sonraki hayat tasvirlerinin kaynağı olan bu mitik destan (Parlak Temel, 2016, s. 100-108), Dante'nin hayal gücüyle birleştiğinde yaratıcı düşünmenin ürünü söz konusu başyapıt ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak insan zihninin bir ürünü olan mitler, amaca uygun olarak kullanıldığında yaratıcı düşünceyi geliştirme noktasında büyük işlevler yüklenebilirler. Bu yüzden mitler, felsefeden edebiyata, sanattan müziğe kadar hemen her alanda etkili olmuşlardır. Malinowski'nin (1990, s. 131) ifade ettiği gibi, "halk masalları, efsaneler ve özellikle mitler, yassı kağıtlar olmaktan çıkarılmalı, tüm yaşamın üç boyutlu gerçekliğine oturtulmalıdır".

İSTENDİK DEĞER'LERİN KAZANDIRILMASINDA MİTLERDEN YARARLANMA

Hayal gücünü geliştiren yollar çeşitli olup masallar, hikâyeler ve mit konulu anlatılar hayal gücünü diri tutar. Hayal gücü ve yaratıcılık arasında doğrudan bir ilişki olduğu dikkate alındığında, birincisinin ikincisini beslediği ifade edilebilir. Bu sayede yaratıcılık, kişilerin özgün çalışmalar yapmasında etkilidir (Artut, 2009'dan aktaran Danacı, 2012, s. 4-5).

Söz konusu düşünceleri destekleyici biçimde 2012 yılında bir araştırma yapılmıştır. Mit konulu anlatıların yaratıcılığa etkisinin belirlenmesiyle ilgili olarak 10-12 yaş grubu çocuk resimleri incelenmiştir. Araştırma için seçilen mitik bir konu "birleştirilmiş sanat eğitimi yöntemiyle işlendiğinde öğrencilerin hayal kurmaya yönlendiği; tarihî ve sanatsal eserler başta olmak üzere kültür ürünlerinin bilincine vardıkları" (Danacı, 2012, s. 11-15) sonucuna ulaşılmıştır. Bu bakımdan bir eğitim politikası olarak doğru yöntem ve teknik seçildiği takdirde "istedik hedef ve değerlerin" kazandırılması mümkün olabilecektir. Sonuç olarak mitlerin eğitim müfredatına ve özellikle 5. ve 8. sınıflarda okutulan seçmeli Halk Kültürü dersinin içeriğinde daha çok yer verilmesi büyük önem arz etmektedir.

Mitler, fantastik ögeler bakımından oldukça zengin olup onların gençlerdeki yaratıcı düşünce ve hayal güçlerinin gelişimine olumlu katkılarının olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle 11-13 yaş aralığında soyut işlemler dönemine adım atan gençlerin hikâye ve tarihe ilgilerinin arttığı bilinmektedir. Gençlerin ilgisini çekmeyi başaracak mitik anlatılar, bir tür eğitim aracı haline gelirler. Böylece, hem gençlerin ilgisini çeken hem de yaratıcılıklarının gelişmesine katkı sağlayan mitik anlatılar çok işlevli bir yapı kazanmış olurlar. Antik dönemlere uzanan mitler ve daha yakın tarihli efsaneler, "amaca uygun olarak" seçildiğinde çocuk ve gençlerin hayal güçlerini zenginleştirirken (Danacı, 2012, s. 5, 11-15), toplumun *istendik değerler*ini aktarma noktasında önemli işlevler üstlenebilirler.

Birçok ülkenin eğitim yöntemi olarak kullandığı hikâye anlatımı özellikle Batı toplumlarında önemli bir yer işgal etmektedir. Örneğin, öğrencilerin tarihten zevk almalarını sağlamak için Amerikan eğitiminde eski mektup ve

fotoğrafların yanı sıra masal, efsane ve mitik anlatılardan yararlanıldığı (Şimşek, 2000, s. 53) bilinmektedir. Bu bağlamda çocuk ve gençlere *istendik değerler*in kazandırılmasında "hikâye anlatım yöntemi" işlevsel olabilir. Özellikle mitik konulu hikâyelerin seçilmesi, çocukların ilgisini çekmeyi sağlamakla birlikte iyi bir öğrenme ve öğretme yöntemidir. Tarih, Şimşek'in (2000, s. 54) belirttiği gibi, akıllı ve bilgili, adil ve cesur kişilerin anlatılarıyla doludur. Bunlar yeniden işlenip aktarıldığında ise kişinin, kendi kültürü ve milletiyle olan bağlılık hissinin güçlenmesi sağlanabilir. Ancak burada farklı kültürlerin değil öncellikle milli-yerel tarihin öğrenilmesi büyük önem taşımaktadır.

Antik dönemlerin düşünce ürünü olan mitler, amaca uygun olarak ele alındığında, özellikle okulöncesi ve ilköğretim öğrencilerinin hayal güçlerini harekete geçirebilecek ve soyut kavramları değerlendirebilecek fantastik ögeleri barındırmaları bakımından eğitim aracı olarak kullanılabilirler. Söz konusu anlatılar "dikkatli, amaca uygun bir seçim yapıldığı takdirde hayal gücünü zenginleştirip geliştirme" (Yılar, 2005, s. 387-388) noktasında işlevsel olabilirler.

Literatürde mitler bir dönem *uydurma söz* veya *hikâye* şeklinde tanımlanmakla birlikte günümüzde artık bu bakış açısı büyük oranda terk edilmiş durumdadır. Özellikle eğitim alanındaki peri masalları üzerine yapılan çalışmalar, onların eğitim aracı olarak kullanılabileceğine ilişkin önemli veriler sağlamaktadır. Benzer bir durum masalların bir adım öncesi veya kaynağı olarak ifade edebileceğimiz mitler, başka bir deyişle mitik anlatılar için de geçerlidir. Karşılaştırmalı edebiyat profesörü bayan Hoffman Markman'ın (1983, s. 32) belirttiği gibi, peri masallarının sadece çocuk edebiyatında okutulacak bir ders olduğu fikri ortadan kaldırılmalıdır. "Öğrenciler, düşselin (hayal ürünü, gerçek dışı) veya düş ürünü anlatıların yalan veya uydurma olmasının gerekli olmadığını fark etmeye teşvik edilmelidir". Başka bir deyişle, hayal ürünü olarak kategorileştirdiğimiz her bir anlatının gerçeklerden kopuk veya uydurma olarak nitelendirilmesi, metin merkezli bir bakış açısının sonucudur. Yoğun biçimde fantastik öge barındıran özellikle mitleri, bazı gerçekliklerin olağanüstü tasvirleri olarak değerlendirmek bu anlatıların kullanılanım alanlarının genişlemesine büyük katkı sağlayabilir.

Gençlik öncesi devrede atılan yaratıcı düşünmenin tohumları, gençlik döneminde seçilen yeni mitik anlatılarla zenginleştirilebilir. Çcukluk devresinde masala yakın anlatılar, gençlik devresinde ise birtakım ahlaki değerler ile kültürel dünya görüşünün benimsetilebileceği mitik anlatılar seçilebilir. Bu sayede olasılıkları hesaplama, çok boyutlu düşünme, farklı unsurlar arasında bağlantılar kurma ve problem çözme yetenekleri kazanan bireylerin yaratıcı düşünce geliştirebilmeleri kolaylaşabilir.

Uzun bir tecrübe birikiminin sonucu olan mitlerin içinde yer alan manevi değerler ait olduğu toplumun kültür taşlarından birini oluşturmaktadır[3]. Bu özellikleri sayesinde o toplumun davranışlarını, normlarını ve dünya görüşlerini anlamak mümkündür. Mit, efsane ve kıssa gibi anlatılardan hareketle çocuk ve gençlere istendik hedeflerin kazandırılması mümkündür. Kültürümüzde de bir dönem bu tür anlatılardan yararlanılıp onların eğitim aracı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle örgün eğitimin içeriği "planlı ve amaçlı" olduğundan seçilecek mitik metinler hedefe yönelik olarak tasnif edilip kullanılmalıdır. Bunun için eğitim ve kültür bilimcilerin (halkbilimciler) bir araya gelip ortak çalışmalar yürütmeleri oldukça önemlidir (Yılar, 2005, s. 386).

Kültüre Özgü Mitik Tasavvurların Özgün Düşünce Üzerindeki Etkileri

Kültürün bir toplumun hayati organlarını besleyen kaynak olarak görülmesi, yaratıcılık ve özgünlüğü belirleyen noktalar açısından büyük önem taşır[4]. Kültürden faydalanarak yaratılan eserlerde kullanılan simgeler doğal olarak

[3] Halk anlatılarının yaratıcı düşünme üzerindeki etkisi konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Sözlü kültür ürünlerinin yaratıcı düşünmeyi geliştirme noktasında kullanılabilirliğine ilişkin olarak geleneksel halk anlatılarının çoklu zeka kuramı çerçevesinde tahlili üzerine yapılan bir çalışma için bakınız (Demren, 2009).
Nasreddin Hoca fıkralarının yaratıcı düşünmeyi geliştirme bakımından Türkçe öğretiminde eğitim aracı olarak kullanılabileceğine ilişkin bir çalışma için bakınız (Temizkan, 2011).

[4] Kültürün zeka üzerindeki etkisi konusunda farklı bir bakış açısı getiren MI (Multiple Intelligence) yani 'Çoklu Zeka Kuramı'na göre "bir zekanın gerçek bir zeka olarak görülmesi için kültüre bakarak değerlendirilme" yapılmalıdır. Buna göre dünyadaki kültürlerin tamamı, diğer bileşenlerin büyük bir dikkatle incelenmesinin gerekliliği hatırda tutulmakla birlikte, çoklu zeka kuramındaki sekiz zekaya sahip olup bunları kullanırlar. Örneğin, bazı kültürlerde müzik zekası bir yetenektir ve o kültürde büyüyen çocuklar bu yeteneklerini henüz küçük yaşlarda kazanırlar (Armstrong, 2009, s. 176-177). Anadolu'daki Roman kültürü iyi bir örnek olabilir. Bir diğeri antik kültürlerden alınabilir. Vikinglerin iyi birer denizci ve savaşçı oldukları bilinmektedir. Uluslararası alanda da Viking kültüründen bahsedildiğinde onların mutlaka denizle ilişkilendirildiği görülmektedir. Benzer şekilde denizle ilgili olan halklarda yön ve yıldız bilgisinin çok iyi olduğu görülmektedir. Kısacası Gardner ile anılan MI (Multiple Intelligence) kuramına göre eğitimcilerin zekayı açıklarken ve hatta öğretme yöntemlerini seçerken özellikle kültürel grupların söz konusu niteliklerini hesaba

beslendiği kaynağı temsil kabiliyetine sahip olacak, dolayısıyla 'ithal edilmeyen konu ve simgeler, kullanıldığı eseri özgünleştirecektir'. Fakat kaynağını kültürel geçmişten alan unsurların "bilinçli" (Yıldız Altın, 2017) olarak seçilmesine dikkat edilmelidir. Başka bir deyişle, fırsatların bilinçli, doğru ve zamanında kullanılması onun yararını belirleyen en önemli noktadır.

İlhamını tamamen Türk mitlerinden alıp bu alanda önemli başarılara imza atmış olan ressam Mehmet Sağ'ın,

> "Türk milletinin muazzam kültür tarihini, mitolojisini, kozmolojisini, efsanelerini, destanlarını da okuyordum. Tüm bunları okurken bu muazzam kültürün bilinmeyen gizemlerini araştırıp, öğrenmek arzusu giderek büyümüştü. Mesele, Türk motiflerini sanatıma uyarlamanın çok ötesinde bir meseledir. Türk kültür ve sanat tarihi sadece motiflerden örülü bir tarih değildir. Bunun çok ötesinde ve derinliklerindeki düşünce biçiminin şekillenmesine neden olan öz'ün algılanmasıdır asıl olan. Bu öz'ün bir yaşam biçimine, bir estetik yapıya dönüşümü olan Türk kültürü objektivasyonları mutlaka araştırılmalı ve öğrenilmelidir" (Sevinç, 2015, s. 2)

şeklindeki ifadeleri dikkate değerdir.

Cumhuriyet dönemi kültür politikalarında Batı'nın tekniği kullanılırken, içerikte milli kalmanın temel alındığı bir anlayış benimsenmiştir. Bu bağlamda, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün tavsiye ve yönlendirmeleri doğrultusunda hayata geçirilen operaların (*Öz Soy* operası, *Bayönder* ve *Taş Bebek* operaları) (Tan, 2001) ilhamını Türk mitlerinden aldığını görmekteyiz.

Genel olarak ülkemizde 1950'li yıllardan bu yana yapılan özellikle mit konulu sanat temelli çalışmalarda popülerliği yakalamak için özgün olmayan yapımların varlığı söz konusudur. Batı kaynaklı çalışmaların uyarlanmasından ziyade taklit edilmesiyle Batı benzeri başarıların yakalanacağı bakış açısını günümüzün "vebalı düşüncesi" olarak değerlendirmek yanlış bir benzetme olmayacaktır. Önemli bir gelir alanı olan kültürün evrensel ölçütler temelinde dönüştürülmesi süreci uluslararası ölçekte tercih edilen faydalı bir yoldur. Buna karşın düşüncede evrensel, içerikte yerelliğin uygulan(a)mamasını, 21. yüzyılda halen yapılan özgünlük ve yaratıcılık tartışmalarının altta yatan gerçeği olarak ifade etmek mümkündür.

Cumhuriyet döneminden 1950'li yıllara kadar halk kültüründen yararlanıldığı, derlemelerin yapıldığı ve hatta bunun bir "kültür yönetimi politikası" olarak belirlendiği hatırda tutulursa, yetmiş yıldır bu politikanın tercih edilmemesinin olumsuz sonuçlarını izlemekteyiz.

Kitle kültürünün bir sonucu olarak günümüz gençliği, Oğuz'un (2009, s. 11-12) belirttiği gibi, kendi kültürüne özgü mitleri bilmemekte; kendi tarihleri, hikâyeleri ve masallarından ilham almamaktadır. Bu sebeple *Nardaniye Hanım*'ın yerini *Pamuk Prenses, Köroğlu*'nun yerini *Robin Hood* veya *Boz Atlı Hızır*'ın yerini *Noel Baba* almış durumdadır. Tüm bu gerekçelerle şu soruya cevap verilmelidir: Kendi kültürüne ait unsurları bilmeyen ve/veya içinde doğup büyüdüğü kültürün farkında olmayan bir kişinin sosyal ve beşeri alanda yapacağı çalışmalarda özgün fikir üretmesi mümkün müdür?

2003 yılında UNESCO tarafından kabul edilen *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi* ile *Kültürel İfadelerin Çeşitliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi* insanlığın kültürel miraslarının kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığına ve bu durumun "kültürel ifade çeşitliliğini ortadan kaldırdığına" dikkat çekmektedir. Söz konusu iki konuda "uluslararası uzlaşı belgesi" niteliği taşıyan bu sözleşmeler kültürel farklılıkların korunması yanında bir tavır alırken, "tek-türleşme veya tek-kültürleşme" nin karşısında yer alırlar (Oğuz, 2006, s. 6).

Üniversite gençliğinin kendi kültürlerine ait farkındalıklarını ölçmek için yapılan bir anket çalışmasında, çeşitli kültürlerden farklı mitik figürler seçenek olarak belirtilmiş ve "Hangi figür hakkında bilgi sahibisiniz veya duydunuz?" sorusu yönetilmiştir. Türk ve Yunan mitlerinden bazı kahramanlara yer verilen bu anket çalışmasında Umay, Tulpar, Hades ve Pegasus seçenekleri arasında öğrencilerin %50'sinin Hades ve %25'inin Pegasus cevabı vermeleri (Çelepi, 2016, s. 21) kendi mitlerimizi ve kültürümüzü gençlere aktaramadığımızı göstermektedir.

---

katmaları faydalı olabilir. Ancak zekanın anlaşılmasında bu bileşen tek başına yeterli olmayıp diğer bileşenlerin de incelenmesi gerekmektedir. Tüm bunlarla birlikte kuramın 'kültür' ve 'kültürel farklılıklar'a dikkat çekmesi oldukça önemlidir. Kültürün zeka üzerindeki belirleyiciliği saptandığına göre, kültürden/kültür ürünlerinden yararlanılarak yaratıcı düşünmenin geliştirilmesi ve bir eserde özgünlüğün yakalanması mümkün görünmektedir.

Günümüz kültüründeki bu durum Türk fantastik filmleri örneklemi üzerinde de incelendiğinde çoğunlukla Türk kültürüne özgü olmayan olay, nesne ve mitlerin -özellikle Yunan mitlerinin- kullanıldığı görülmekte, kendi-yerel mitlerimiz olmasına karşın "ithal edilen mitlerden" hareketle eserler ortaya konulmaktadır.
Türk mitlerinden kaynağını almayan yapıtların yoğun olarak kullanımını post-modernizm açısından değerlendiren Atalayer'e göre (2007, s. 23) bu durum, Batıcılık anlayışının bir sonucudur. Bu bakımdan post-modernizmi "Batıcılığın son versiyonu" olarak değerlendiren araştırmacının Türk mitolojisini özgünlük kaynağı olarak tanımlayıp yeni çalışmalarda işlenmesi gerektiğini belirtmesi dikkate değerdir.

Kültürü, bir anlamda, "öteki veya yabancıya" karşı bir "kendileşme veya bizleşme" olgusu (Yıldız Altın, 2018, s. 103) olarak nitelendirdiğimizde, "özgünlükler alanı" olan kültür (Özdemir, 2012), bilinçli olarak ele alındığında yaratıcılığı mümkün kılan bir kaynağa dönüşebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsana yaratılışla verilmiş olan *imgelem* veya *hayal kurma gücü*, olağanüstü düşüncelerin, yaratıcılığın ve hatta kültür yaratımının kaynağı olabilir. Bu bakımdan imgelemlerin yoğun olarak bulunduğu mitlerin bilimsel yöntemlerle incelenmesi ve özellikle eğitim aracı olarak kullanılması büyük önem taşımaktadır.
Hayal gücü ve yaratıcılık arasında doğrudan bir ilişki olduğu dikkate alındığında söz konusu anlatıların bu gücü harekete geçireceği ifade edilebilir. Gençlere bu yetilerin kazandırılması, gelecekte yapılacak yeni ve farklı çalışmaların anahtarı olabilir. Bu bağlamda mitler, yaratıcılığın ortaya çıkarılmasında tek bileşen olmasalar bile günümüze kadar eğitim aracı olarak ihmal edilmiş olmaları bu çalışmanın temel çıkış noktalarından birisidir. Mitlerin hayal gücünü harekete geçirdiği dikkate alındığında gençlere bazı özelliklerin kazandırılmasında işlevsel oldukları ifade edilebilir.

Antik dönemlerin düşünce ürünü olan mitler, planlı ve amaca uygun olarak ele alındığında, özellikle okulöncesi ve ilköğretim öğrencilerinin hayal güçlerini harekete geçirebilecek ve soyut kavramları değerlendirebilecek fantastik ögeleri barındırmaları sayesinde eğitim aracı haline gelebilirler.

Bir eğitim politikası olarak doğru yöntem ve teknik seçildiği takdirde, "istedik hedef ve değerlerin" kazandırılması mümkün olabilecektir. Bu sebeple Türk mitleri ve mitolojisinin eğitim müfredatına ve özellikle 5. ve 8. sınıflarda okutulan seçmeli Halk Kültürü dersinin içeriğinde daha çok yer verilmesi büyük önem arz etmektedir.

Örgün eğitimin içeriği "planlı ve amaçlı" olduğundan seçilecek mitik metinler hedefe yönelik olarak tasnif edilip kullanılmalıdır. Bunun için eğitim ve kültür bilimcilerin (halkbilimciler) bir araya gelip ortak çalışmalar yürütmeleri oldukça önemlidir.

Ülkemizdeki mit kaynaklı çalışmalarda bize özgü yerel-milli Türk mitlerinin kullanılmadığı, Batı'dan ithal edilen mitlerin yoğunluğu söz konusudur. Bu durum ülkemizdeki görsel ve görsel-işitsel çalışmalar özelinde ele alındığında, genel olarak, kendi mitlerimiz temelinde bir "uyarlama" dan ziyade "taklit" in ön planda olduğu görülmüştür. İçinden çıktığı kültüre özgü simgelerle veya yerelle buluşmayan bir alıcının zihnindeki simgelerin anlamlı bütüne ulaşması oldukça zordur. Bu bakımdan ülkemizde yerel, kültürel ve özgün niteliğe sahip Türk mitleri ve mitolojisinin bir eğitim ve kültür politikası olarak uygulanması büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Akıncı, R. Ebrar (1999), *Mitolojinin Bireysel ve Toplumsal Değerlerle İlişkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Armstrong, Thomas (2009), *Multiple Intelligences in the Classroom*, USA: ASCD.
- Atalayer, Faruk (2007), "Zaman, Postmodernizm, Türk Mitolojisi ve Yaratıcılık", *Anadolu Sanat*, Sayı 18, ss. 13-28.
- Bayat, Fuzuli (2005), *Mitolojiye Giriş*, Çorum: KaraM.
- Bıçak, Ayhan (2018), *Kültürel Dönüşümler İçerisinde İnançların Yeri*, Sözlü Konferans, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Campbell, J. ve Moyers, B. (2013), *Mitolojinin Gücü Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikayeler*, Çev., Zeynep Yaman, İstanbul: MediaCat Kitapları.
- Çelepi, M. Surur (2016), "Somut Olmayan Kültürel Miras ve Üniversite Gençliği", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 3, S. 3, ss. 15-35.

- Çobanoğlu, Ö. (2011), "Batı Sibirya Türk Kültürü Tetkiklerine Göre Kayın Ağacının Türk Mitolojisinde 'Kutsal'laşmasının Maddi Kültürel Nedenleri". Ü. Çelik Şavk (Ed.), *III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 245-247). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Danacı, Başak (2012), *10-12 Yaş Grubu Çocuk Resimlerinde Mitolojik Konulu Hikâyelerin Yaratıcılığa Etkisinin Belirlenmesinde Uygulama Yöntemlerine Yönelik Bir Karşılaştırma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demren, Özlem (2009), *Geleneksel Halk Anlatılarının Çoklu Zeka Kuramı Çerçevesinde Tahlili*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, Esen ve Başer, Neşe (2009), "İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Düzeyleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S. 9, ss. 128-137.
- Hoffman Markman, Roberta (1983), "An Introduction to Literature and the Creative Process", *College English*, Vol. 45, No. 1, pp. 31-45.
- http://alkislarlayasiyorum.com/icerik/42834/yesilcam-fantastik-film-afisleri (Erişim Tarihi: 10.03. 2018)
- http://www.sinematurk.com adresine 10 Mart 2018 tarihinde erişildi.
- https://www.imdb.com adresine 10 Mart 2018 tarihinde erişildi.
- https://www.kickstarter.com/projects/boerue/boerue-shamanic-sci-fi-animation-series adresine 26 Mayıs 2018 tarihinde erişildi.
- Kuru Turaşlı, Nalan (2014), "Yaratıcılıkta Temel Kavramlar ve Yaratıcılığın Doğasını Anlamak", *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi* içinde (ss. 2-14), (ed.) Elif Çelebi Öncü, Ankara: Pegem Akademi.
- Malinowski, B. (1990), *Büyü, Bilim ve Din*, (Çev.) Saadet Özkal, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Oğuz, M. Öcal (2009), "Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği", *Millî Folklor*, S. 82, ss. 6-12.
- Onur, Dilara ve Zorlu, Tülay (2017), "Yaratıcılık Kavramı ile İlişkili Kuramsal Yaklaşımlar", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 3, ss. 1535-1552.
- Özdemir, Nebi (2012), *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi (Seçki)*, Ankara: Hacettepe Yayıncılık.
- Parlak Temel, Özge (2016), "*İlahi Komedya*: XXVIII-XXXIII-XXXIV Sayılı Kantolarla Dante'nin "Cehennem"inde Adalet Kavramı ve "Contrapasso" Yasası", *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, C. 56, S. 1, ss. 100-123.
- Sevinç, Emre (2015), "Mehmet Sağ ile Söyleşi - Türk'e Doğru", *Gencay*, S. 39, ss. 1-8.
- Şimşek, Ahmet (2000), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Hikâye Anlatım Yönteminin (Storytelling) Kullanımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tan, Nail (2001), "Atatürk Dönemi Tiyatro ve Opera Çalışmalarında Türk Halk Kültüründen Nasıl Yararlanıldı?". 29 Mayıs 2018 tarihinde http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78670/ataturk-donemi-tiyatro-ve-opera-calismalarinda-turk-hal-.html adresinden erişildi.
- Taş, İsmail (2000), "Mit ve Mitik Düşüncenin Yapısı", *Dinî Araştırmalar*, C. 3, S. 8, ss. 57-72.
- Temizkan, Mehmet (2011), "Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştirme Bakımından Nasreddin Hoca Fıkraları", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 8, S. 16, ss. 195-223.
- Yılar, Ömer (2005), "Mit-Efsane ve Eğitim", *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 11, ss. 383-392.
- Yıldız Altın, Kübra (2017), "Eğlence Endüstrisi Bağlamında Kültürün Tektürleşmesi: Folklorun Tema Parklarda Kullanımı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 10, S. 51, ss. 621-628.
- Yıldız Altın, Kübra (2018), *Türk Kültüründe Atalar Kültü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BÖLÜM TERCİHİ, AKADEMİK BAŞARI, ALANA YÖNELİK KİTAP OKUMA VE FİLM İZLEME ALIŞKANLIKLARI İLE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ: İŞLETME BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Prof. Dr. Mehmet CİHANGİR* Arş. Gör. Erhan ERGİN**

* Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, cihangir@osmaniye.edu.tr
**Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, SBE, İşletme ABD, erhanergin@osmaniye.edu.tr

ÖZET

Özellikle somut olmayan durumların anlatıldığı derslere öğrencileri motive etmek, dersi dikkatli biçimde takip edip başarılı olmalarını sağlamak oldukça zor bir eylemdir. Akademik yazında bunun nedenleri üzerine çok sayıda çalışma yapılmış olmakla birlikte özellikle iletişim teknolojilerindeki olağanüstü gelişimin bireylerin eğitimine olan pozitif katkıları yanında neden olduğu negatif etkenler bu tartışmalarda sıkça gündeme getirilmektedir. Bu çalışmanın da bu konudaki tartışmalara katkıda bulunmayı amaçlayan farklı bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada akademik başarı ve bölüm tercihi ilişkisi üzerinden değerlendirilerek öğrencilerin eğitim gördükleri bölümü ne ölçüde benimsedikleri, film izleme alışkanlığı olan öğrencilerin öğrenim gördükleri alana ait filmlere, kitap okuma alışkanlığına sahip olanlarında yine öğrenim gördükleri alana ait kitaplara olan ilgi düzeyleri incelenmiştir. Veri toplamak amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Anket hazırlanırken literatürde yer alan konuyla ilgili çalışmalardan yararlanılmış ve amaca uygun bir anket formu oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ana kitlesini Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümünde öğrenim gören 613 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri bu ana kitleyi istatistiksel olarak temsil eden 233 öğrencinden toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS 21.0 programında analiz edilmiştir. Çalışmada demografik değişkenler ile kategorik değişkenler arası ilişkileri incelemek için ki-kare testi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bölüm Tercihi, Kitap Okuma, Film İzleme, Akademik Başarı

AN INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS AND PROGRAM CHOICE AND ACADEMIC SUCCESS AND READING BOOK AND WATCHING MOVIE HABITS: A STUDY ON THE STUDENTS OF BUSINESS ADMINISTRATION DEPARTMENT

ABSTRACT

It is very difficult to motivate students for lectures, make them follow lectures carefully and make them become successful in lectures, especially in which intangible topics are taught. While there have been many studies on the reasons for this in the academic literature, besides the positive contibution of extraordinary progress in communication technology to education of individuals, the negative factors caused by this progress are brought up in these discussions. This study is also thought to be a different study aimes to contribute to this discussion.

In this study, it is examined the extent to which students' adaptation to their major, and the their level of interest to books related to their field of education and the level of interest of students who have reading habits to books about their field of education by evaluating the academic success and program choice relation. Survey method was used to collect data. While preparing the questionnaire the studies related to the topic in the literature were used and attempted to create purposeful survey form. The populations of study is composed of 613 students studying in Osmaniye Korkut Ata University Faculty of Economics and Administrative Sciences Business Administration Department. The data of the study were collected from 233 students who statistically represented this population. The collected data were analyzed in the SPSS 21.0 program. In the study Chi-square test was used to examine the relationship between demographic variables and categorical variables

Keywords: Program Choice, Reading Book, Watching Movie, Academic Success

GİRİŞ

Akademik literatürde öğrencilerin akademik başarılarını artırabilmek için kullanılması gereken enstrümanlar tartışılırken iletişim teknolojilerindeki gelişimin bireylerin eğitimine olan pozitif ve negatif katkıları sıkça gündeme getirilmektedir. Medya araçlarının eğitim alanında kullanılıp kullanılamayacağı akademik literatürde sıklıkla tartışılagelmiştir. (Aydın, 2012; Rampai, 2013; Yüksel ve Olpak, 2014). Öğrencilerin medyayı yoğun biçimde kullandığını öne süren çalışmalardan biri Toruk tarafından yapılmıştır. Toruk (2008) üniversitelerde okuyan Türk gençliğinin medyayla yakından ilgilendiğini, ondan etkilediğini ve bilgilendiğini kısacası hayatlarında çok önemli bir yeri olduğunu savunmaktadır. Yine Ajjan ve Harsthone (2008) sosyal medya araçlarının eğitimde kullanılmasının derslere uyumu artırıp iletişimi kolaylaştırdığını savunurken, Özkan ve McKenzie (2008) öğrencilerin kendi akademik kimliklerinin oluşumunu olumlu yönde etkilediğini savunmaktadır. Buna karşın uygulamanın olumsuz yönleri bulunduğunu savunan çalışmalara da rastlamak mümkündür. Örneğin Atal (2010) çalışmasında öğretmenlerin yeterli internet kullanım bilgisine sahip olmamasından kaynaklı önyargılarının iletişimi olumsuz etkilediğinden, öğrencilerin ise internet bağımlısı hale geldiklerinden bahsetmektedir. Bedir (2016) Sosyal Medya Kullanımının Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi başlıklı çalışmasında eğitim öğretime birçok açıdan katkısı olan sosyal medyayı üniversite öğrencilerinin hangi amaçlar doğrultusunda kullandıklarını, akademik başarılarına etkisini ve sosyal medya tutumlarını tespit etmeye çalışmış böylelikle öğrencilerin sosyal medya kullanımlarının akademik başarı üzerine etkisini ölçmeyi amaçlamıştır. Sonuçta sosyal medya kullanım süresinin öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkilediği gibi bir bulguya ulaşmıştır. Benzeri pek çok çalışma öğrencilerin iletişim teknolojilerindeki enstrümanları kullanmalarının olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymuştur.

Başka bir tartışma konusu öğrencilerin film izleme alışkanlıklarının okul başarılarını nasıl etkilediğidir. Bu tarz bir çalışma ile amaçlanan öğrencilere, mesleki alanlarındaki filmlerin izletilmesinin okul başarılarını etkileyip etkilemediğinin gözlenmesi ve böylelikle mesleki filmlerin ders müfredatı olarak konulup konulamayacağı konusunda bir çıkarıma varmaya çalışılmasıdır. Bu konuda da yapılan çok sayıda çalışma söz konusudur. Kapsamlı bir çalışma Oruç ve Sarıbudak (2015) tarafından "Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Eğitim İçerikli Filmlerin Eğitim Ortamlarına Etkisine İlişkin Görüşleri" başlığıyla yapılmıştır. Çalışma sonuçları, yönetici ve öğretmenlerin filmlerin eğitim ortamlarına olumlu katkılar sağlayacağına inandıklarını vurgulamaktadır. Şüphesiz olayın farklı boyutlarını öne çıkartan çalışmalara rastlamak mümkündür.

Çalışmada aranan bir başka sonuç öğrencilerin bölüm tercih sıralarıyla genel anlamda kitap okuma alışkanlıkları arasında bir ilişki bulunup bulunmadığıdır. Bu anlamda hazırlanan anket sorularıyla ilişkinin var olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın araştırılan belki de en anlamlı kısmı öğrencilerin bölüm tercihlerini nasıl yaptıklarını içeren kısımdır. Malumdur ki, öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihi yaparken farklı davranışlar sergiledikleri bilinmektedir. Üniversitesi öğrencilerine, "tercihlerde yol göstericiniz kimdi", "sizi yönlendirici rehber bulmakta zorlandınız mı", "öncelikli tercihleriniz arasında hangi üniversitelerin hangi bölümleri oldu", "nasıl karar verdiniz", "üniversite ve bölüm seçiminde öncelikli belirleyicileriniz ne oldu", "karar verme sürecinizde etkili olan nedenleri bizimle paylaşır mısınız" şeklindeki sorularımıza "Alanı seviyorum", "babam böyle istedi", "sevmiyorum ama mezun olunca iş bulma garantisi var", "arkadaş çevrem böyle istedi", "ailemle aynı ilde", "aileme en yakın ilde", "o ilde akrabalarım var", "mezun olunca parası bol", "havalı bölüm" şeklinde alınan yanıtlar aslında anketin sonuçlarının özeti gibi olmuştur.

Doğal olarak öğrencilerin bölüm seçme nedenlerini araştıran çok sayıda çalışma söz konusudur. Örneğin Yorulmaz (2013) "Üniversiteye Giriş Sıralaması İle Lisans Mezuniyet Sıralamasında Meydana Gelen Değişim" başlıklı çalışmasında konuyu detaylıca tartışmıştır. Yüksek puanla ve öncelikli tercihle bölümünü kazanan öğrencilerin mezuniyet başarılarının da doğal olarak aynı yükseklikte olmasının beklenmesine karşın ulaşılan başarının tek etkeninin bölüme giriş başarısı olmadığı şeklinde bir bulguya ulaşmıştır. *Owen vd. (2012)* "Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri" başlıklı kapsamlı bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Meslek seçimini etkileyen çok sayıda etkenin bulunduğunu, bunların öğrencilerin ve ailelerin demografik özelliklerine göre farklılıklar göstermesinin yanı sıra öğrencilerin psikolojik durumlarıyla da yakından ilgili olduğunu saptayan çalışma farklı bireysel değişkenlerin, farklı sosyal koşulların, sistemik olan farklı özelliklerin seçim yapmada etken olabildiğini ancak bu etkenlik oranlarının saptanması için çok büyük kütlelerle birlikte çalışmalar yapılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bütün bu bilgiler ışığında çalışmada, seçilmiş olunan örneklem özelinde üniversite öğrencilerinin bölüm seçiminde etkin olan faktörler incelenmeye çalışılmıştır. Bölümü öncelikli tercih eden öğrencilerin bu tercihlerinin akademik başarılarına yansıyıp yansımadığı gözlenmiştir. Öğrencilerin dikkatlerini çekme ve akademik olarak başarılı bir

donanıma sahip olabilmelerini teminen alanlarına ilişkin kitap okuma ve alanlarına ilişkin film izleme alışkanlıkları ölçümlenmeye çalışılmıştır. Mesleki alanı içeren kitap ve filmlerin akademik müfredata konulup konulamayacağı incelenmeye gayret gösterilmiştir ve örnekleme giren öğrenciler özelinde öğrencilerin okumakta oldukları bölümü tercih etme nedenleri gözlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada öncelikle öğrencilerin okudukları bölümü ne ölçüde benimsedikleri gözlenmeye çalışılmış, bunun için öğrencinin bölümü kaçıncı sırada tercih ettiği ve sınava girdiği kaçıncı yılda bölümü kazandığı, bölüm tercihinde nelerin etken olduğu araştırılmıştır. Böylelikle öğrencilerin akademik başarılarıyla tercih nedenleri ve tercih sıralamaları arasında bir bağ kurulması amaçlanmıştır.

Sonrasında neredeyse tüm öğrencilerin kullandığı ve ders sunumları sırasında da eğiticilerin ve öğrencilerin dikkatini ciddi biçimde dağıttığını öngördüğümüz cep telefonlarına olan ilginin film izleme alışkanlıklarına olan etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Burada amaç alana yönelik filmlerin eğitim müfredatına konması durumunda eğitime ve öğrencilerin derslere olan ilgisini ne derece artıracağı yönünde bulgulara ulaşmaktır. Bu nedenle öğrencilerin film izleme alışkanlığına sahip olup olmadıkları incelenmiş, özellikle film izleme alışkanlığı olanların okumakta oldukları alana ait filmlere olan ilgi ve dikkatleri saptanmaya çalışılmıştır. Benzer bir araştırma alana yönelik kitap okuma yetenekleri üzerine yapılmıştır. Burada da öğrencilerden özellikle kitap okuma alışkanlığına sahip olanların okumakta oldukları alana ait kitaplara olan ilgileri gözlenmeye çalışılmıştır. Böylece bölümlerini kendi seçebilen ve bu nedenle kendi olgun istekleriyle bölümlerini kazanan öğrencilerin mesleki kitap okuma ve mesleki film izleme yeteneklerinin ne şekilde geliştiği incelenmiştir. Ayrıca öncelikli tercih yapan öğrencilerin bu tercihlerinin akademik başarılarına etkisi olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Aynı şekilde gelişen teknolojilerin öğrenci davranışlarında ortaya koyduğu değişimlere eğiticiler olarak ne derece tepki verilebileceği bizzat öğrencilerin gözüyle sunulmaya çalışılmış, eğiticilerin klasik ders anlatım dışına çıkmaları durumunda öğrenciler için ne derece verimli olabilecekleri gözlenmeye çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN ANAKİTLESİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın anakitlesini Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümünde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. 2017-2018 akademik eğitim yılında işletme bölümünde öğrenim gören 613 öğrenci bulunmaktadır. Bu ana kitleyi istatistiksel olarak temsil etmesi adına 250 öğrenciye anket formu dağıtılmış, doldurulan formalarından eksik ve hatalı anketlerin çıkarılmasının ardından 233 öğrenciden elde edilen anket formları araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Üç bölümden oluşan anket formunun ilk bölümünde demografik sorular ile film izleme ve kitap okuma özellikleriyle ilgili sorulara yer verilirken ikinci bölümde adı belirtilen filmler hakkındaki görüşlere ilişkin sorulara, anketin son bölümünde de bölüm tercihine ilişkin sorulara yer verilmiştir. Çalışmada kullanılan anket ölçeğinin hazırlanmasında Bedir (2016) "Sosyal Medya Kullanımının Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi" adlı çalışması, Şener Büyüköztürk (2005) "Anket Geliştirme" adlı çalışması, *Toruk (2008)* "Üniversite Gençliğinin Medya Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Analiz" adlı çalışması, "Edebiyat Alemi" adlı internet sitesince gerçekleştirilen okuma anketi, Yorulmaz (2013) "Üniversiteye Giriş Sıralaması İle Lisans Mezuniyet Sıralamasında Meydana Gelen Değişim" adlı çalışması, *Owen vd. (2012)* "Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri" başlıklı çalışmalarında kullanılan anketler harmonize edilmiş, yeni bir ölçek oluşturulmaya çalışılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırma verilerinin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulara aşağıda yer alan tablolarda yer verilmiştir.

Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Tablo 1'e göre ankete katılan öğrencilerin %53,2'si kadın, %98,3'ü 19-25 yaş aralığındadır. Anadolu Lisesi ve Meslek Lisesi mezunu olan öğrenciler toplam içerisinde aynı orana sahiptirler ve %42,1 oranıyla eşit durumdadır. Öğrencilerin %57,5'i yani yarıdan fazlasının not ortalaması 2.01-3.00 aralığındadır. Öğrencilerin anne ve baba eğitim düzeylerinde en yüksek oran ilköğretim mezunu olanlardadır. Öğrencilerin aile gelir düzeyleri incelendiğinde %54,9'unun 1501-3000 TL aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Demografik Özellikler

Cinsiyet	**Frekans**	**%**	**Yaş Grubu**	**Frekans**	**%**
Kadın	124	53,2	19-25	229	98,3
Erkek	109	46,8	26 ve üzeri	4	1,7
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Mezun Olunan Lise Türü	**Frekans**	**%**	**Genel Not Ortalaması**	**Frekans**	**%**
Meslek Lisesi	37	15,9	2,00 ve daha düşük	59	25,3
Anadolu Lisesi	98	42,1	2.01-3.00 arası	134	57,5
Diğer	98	42,1	3.01 ve üzeri	40	17,2
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Anne Eğitim Durumu	**Frekans**	**%**	**Baba Eğitim Durumu**	**Frekans**	**%**
İlköğretim	130	55,8	İlköğretim	98	65,3
Ortaöğretim	76	32,6	Ortaöğretim	92	16,8
Yükseköğretim	27	11,6	Yükseköğretim	43	18,0
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Aile Gelir Düzeyi				**Frekans**	**%**
1500 TL ve daha az				46	19,7
1501-3000 TL arası				128	54,9
3001-4500 TL arası				36	15,5
4501 TL ve üzeri				23	9,9
Toplam				233	100

Öğrencilerin Kitap Okuma Özellikleri

Tablo 2. Kitap Okuma Özellikleri

Kitap Okuma Alışkanlığınız Var Mıdır?	**Frekans**	**%**	**En çok hangi eserleri okursunuz?**	**Frekans**	**%**
Evet	125	53,6	Yerli	148	63,5
Hayır	108	46,4	Yabancı	85	36,5
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Gazetelerde en çok veya öncelikle hangi yazıları okursunuz?	**Frekans**	**%**	**Okuduğunuz kitapların seçiminde etkili olan nedir?**	**Frekans**	**%**
Mesleki Alanıma İlişkin Konular	27	11,6	Yazarı	23	9,9
Haberler	140	60,1	Konusu	187	80,3
Spor, Magazin, Diğer	66	28,3	Tavsiye	23	9,9
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
En Son Ne Zaman Kitap Okudunuz?	**Frekans**	**%**	**Kitap okumanıza engel olan şeyler nelerdir?**	**Frekans**	**%**
Bir Hafta Önce	90	38,6	İnternet Kullanımı	125	53,6
Bir Ay Önce	55	23,2	Derslerin Yoğunluğu	43	18,5
1 Aydan Fazla Oldu	88	37,8	Alışkanlık Kazanamamak	65	27,9
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Üniversite öğreniminiz boyunca tahminen kaç kitap okudunuz?	**Frekans**	**%**	**Kitap Okumanızda Ana Etken Nedir?**	**Frekans**	**%**
1-5	97	41,6	Arkadaş Tavsiyesi	38	16,3
6-10	52	22,3	Kitapçıda rastlamam ve beğenmem	84	36,1
11 ve üzeri	84	36,1	Hakkında okuduğum bir yazı	61	26,2
			Okuduğum alanla ilgili olması	25	10,7
			En çok okunan kitaplardan olması	25	10,7
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Üniversite Öğreniminiz Süresince Mesleki Konulu Kitap Okuma Durumunuz				**Frekans**	**%**
Hiç Okumadım				131	56,2
1-4 Tane Okudum				81	34,8
5-15 Arası Okudum				15	6,4
16 ve daha fazla Okudum				6	2,6
Toplam				**233**	**100**

Tablo 2'de öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları ve tercihleriyle ilgili sorulmuş olan sorulara verdikleri cevaplar yer almaktadır. Tablo 2'ye göre öğrencilerin %53,6'sının kitap okuma alışkanlığına sahip olduğu %63,5'inin yerli kitapları okudukları, %41,6'sının üniversite öğrenimi boyunca 1-5 adet aralığında kitap okuduğunu, %80,3'ünün ise okudukları kitapların seçiminde kitabın konusunun etkili olduğu görülmektedir

Öğrencilerin %60,1'inin gazete yazılarında en çok haber yazılarını okuduklarını, %38,6'sının en son bir hafta önce kitap okuduğunu, öğrencilerini kitap okumalarına en çok engel olan unsurun %53,6 ile internet kullanımı olduğunu, %36,1'inin kitap okumasında ana etkenin kitapçıda rastlayıp beğenmesi olduğunu tabloda görmek mümkündür. Öğrencilerin üniversite öğrenimleri süresince eğitim aldıkları alana ilişkin ders kitabı dışında kitap okuma durumlarına bakıldığında %56,2'sinin mesleki alanlarına ilişkin hiç kitap okumadığı görülmektedir.

Öğrencilerin Film İzleme Özellikleri

Tablo 3'de öğrencilerin film izleme ile ilgili sorulmuş olan sorulara verdikleri cevaplar yer almaktadır. Tablo 3'e göre öğrencilerin %60,5'i film izlemeyi çok severken %34,8'i sinemaya gitme sıklığının belli olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3. Film İzleme Özellikleri

Film İzleme Tercihiniz Nasıldır?	**Frekans**	**%**	**Ne Sıklıkla Sinemaya Gidersiniz?**	**Frekans**	**%**
			Ayda Bir	33	14,2
Çok Severim	141	60,5	Üç Ayda Bir	54	23,2
Hiç Sevmem	92	39,5	Üç Ayda Daha Fazla	65	27,9
			Belli Olmuyor	81	34,8
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Ne Tür Film İzlersiniz?	**Frekans**	**%**	**Film İzlenen Platform**	**Frekans**	**%**
Komedi	59	25,3	Sinema Salonu	48	20,6
Romantik	33	14,2	Televizyon	66	28,3
Korku ve Gerilim	31	13,3	Bilgisayar	77	33,0
Aksiyon	63	27,0	Cep Telefonu	42	18,0
Bilim Kurgu	47	20,2			
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Film İzleme Tercihiniz Nasıldır?	**Frekans**	**%**	**Ne Sıklıkla Sinemaya Gidersiniz?**	**Frekans**	**%**
			Ayda Bir	33	14,2
Çok Severim	141	60,5	Üç Ayda Bir	54	23,2
Hiç Sevmem	92	39,5	Üç Ayda Daha Fazla	65	27,9
			Belli Olmuyor	81	34,8
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Ne Tür Film İzlersiniz?	**Frekans**	**%**	**Film İzlenen Platform**	**Frekans**	**%**
Komedi	59	25,3	Sinema Salonu	48	20,6
Romantik	33	14,2	Televizyon	66	28,3
Korku ve Gerilim	31	13,3	Bilgisayar	77	33,0
Aksiyon	63	27,0	Cep Telefonu	42	18,0
Bilim Kurgu	47	20,2			
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Film İzleme Tercihiniz Nasıldır?	**Frekans**	**%**	**Ne Sıklıkla Sinemaya Gidersiniz?**	**Frekans**	**%**
			Ayda Bir	33	14,2
Çok Severim	141	60,5	Üç Ayda Bir	54	23,2
Hiç Sevmem	92	39,5	Üç Ayda Daha Fazla	65	27,9
			Belli Olmuyor	81	34,8
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Ne Tür Film İzlersiniz?	**Frekans**	**%**	**Film İzlenen Platform**	**Frekans**	**%**
Komedi	59	25,3	Sinema Salonu	48	20,6
Romantik	33	14,2	Televizyon	66	28,3

Korku ve Gerilim	31	13,3	Bilgisayar	77	33,0
Aksiyon	63	27,0	Cep Telefonu	42	18,0
Bilim Kurgu	47	20,2			
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Film İzleme Tercihiniz Nasıldır?	**Frekans**	**%**	**Ne Sıklıkla Sinemaya Gidersiniz?**	**Frekans**	**%**
			Ayda Bir	33	14,2
Çok Severim	141	60,5	Üç Ayda Bir	54	23,2
Hiç Sevmem	92	39,5	Üç Ayda Daha Fazla	65	27,9
			Belli Olmuyor	81	34,8
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100
Ne Tür Film İzlersiniz?	**Frekans**	**%**	**Film İzlenen Platform**	**Frekans**	**%**
Komedi	59	25,3	Sinema Salonu	48	20,6
Romantik	33	14,2	Televizyon	66	28,3
Korku ve Gerilim	31	13,3	Bilgisayar	77	33,0
Aksiyon	63	27,0	Cep Telefonu	42	18,0
Bilim Kurgu	47	20,2			
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100

Tabloya bakıldığında öğrencilerin %27'sinin daha çok aksiyon filmlerini izlediği, en çok film izledikleri platformun ise %33 ile bilgisayar olduğu, %31,3'ünün ise öğrenim görmekte oldukları alana ilişkin filmlerin oldukça ilgisini çektiği görülmektedir.

Öğrencilerin Bölüm Tercih Sıralamaları

Tablo 4'de öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü kaçıncı tercihleri olarak kazandıkları ve öğrenim gördükleri bölümü kazanmak için kaç defa üniversite sınavına girdiklerine ilişkin soruların cevapları yer almaktadır.

Tablo 4. Bölüm Tercih Sıralamaları

Öğrenim Gördüğünüz Bölüm İçin Kaç Defa Üniversite Sınavına Girdiniz?	**Frekans**	**%**	**Öğrenim Gördüğünüz Bölümü Kaçıncı Tercih Olarak Kazandınız?**	**Frekans**	**%**
İlk Yıl Kazandım	90	38,6	1. Tercih	54	23,2
İki Defa	125	53,6	2. veya 3. Tercih	51	21,9
Üç Defa ve Daha Dazla	18	7,7	4.-9.Tercih Arası	58	24,9
			10. Tercih ve Üstü	70	30,0
Toplam	233	100	**Toplam**	233	100

Tablo 4' göre öğrencilerin %30'u öğrenim gördükleri işletme bölümünü tercih ederken 10.tercih ve üstü sıralamada yer vermişlerdir. Öğrencilerin yarıdan fazlası öğrenim gördükleri bölümü kazanabilmek için iki defa sınava girdiklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Alana İlişkin Filmleri İzleme Durumları

Tablo 5'de öğrencilerin öğrenim gördükleri alana ilişkin filmleri izleme ve beğeni durumlarına ait sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 5. Alana İlişkin Filmleri İzleme Durumu

Öğrenim Görmekte Olduğunuz Alana İlişkin Filmler Hakkındaki Düşünceniz Nasıldır?	**Frekans**	**%**
Hiç İlgi Duymam	59	25,3
Birazcık İlgilimi Çeker	101	43,3
Oldukça İlgimi Çeker	73	31,3
Toplam	233	100

FİLM ADI	İZLEMEDİM		İZLEMEDİM					
	Frekans	Yüzde	Harikaydı		Sevmedim		İdare Eder	
			n	%	n	%	n	%
Wolf Of Wall Street - Para Avcısı (2013)	150	64,4	56	24,0	7	3,0	20	8,6
Enron: İş Dünyasının Açıkgözleri (2005)	213	91,4	7	3,0	3	1,3	10	4,3
Wall Street: Para Asla Uyumaz (2010)	196	84,1	20	8,6	8	3,4	9	3,9
Barbarlar Kapıda (1993)	207	88,8	9	3,9	7	3,0	10	4,3
Margin Call – Oyunun Sonu (2011)	195	83,7	13	5,6	6	2,6	19	8,2
Amerikan Sapığı (2000)	209	89,7	8	3,4	10	4,3	6	2,6
Arbitrage - Entrika (2012)	198	85,0	13	5,6	3	1,3	19	8,2
Şahane Hayat (1946)	213	91,4	9	3,9	3	1,3	8	3,4
Big Short - Büyük Açık (2015)	205	88,0	14	6,0	6	2,6	8	3,4
Şirket Adamları (2010)	200	85,8	14	6,0	4	1,7	15	6,4

Tabloya bakıldığında genel olarak öğrencilerin öğrenim gördükleri alanla ilgili filmleri izleme oranlarının düşük olduğu, en çok izlediklerini ifade ettikleri filmin ise Para Avcısı filmi olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin Eğitim İçerikli Filmlere İlişkin Görüşleri

Tabloda 6'da öğrencilerin önermelere katılma düzeyleri "1" kesinlikle katılmıyorum, "2" katılmıyorum, "3" kararsızım, "4" katılıyorum, "5" kesinlikle katılıyorum şeklinde belirtmeleri istenerek ortalamalar tespit edilmiştir.

Tablo 6. Eğitim İçerikli Filmlere İlişkin Görüşler

ÖNERMELER	Ortalama	Std. Sapma
Eğitim içerikli filmler öğrencileri motive edicidir.	3,74	1,10
Eğitim içerikli filmler öğretim ortamlarını olumlu etkiler.	3,67	1,04
Eğitim içerikli filmler yöneticilerin farklı bir yönetim anlayışı kazanmasına etki eder.	3,66	0,97
Eğitim içerikli filmler okuduğumuz derslerde kaynak olarak kullanılabilir.	3,57	1,07
Film izleme konusunda eğitim içerikli filmler tercih ederim.	3,09	1,20

Tabloda öğrencilerin eğitim içerikli filmlerin eğitimde kullanılmasına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu tarz filmlerin; öğrencileri motive edici olduğu, öğretim ortamını olumlu etkileyeceği, farklı bir yönetim anlayışı kazanılmasına etki edeceği ve derslerde kaynak olarak kullanılabileceği konusunda ki önermelere katılma eğiliminde oldukları film izlerken eğitim içerikli film izleme konusunda kararsız kaldıkları yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümü Tercih Etme Nedenleri

Tabloda 7'de öğrencilerin önermelere katılma düzeyleri "1" kesinlikle katılmıyorum, "2" katılmıyorum, "3" kararsızım, "4" katılıyorum, "5" kesinlikle katılıyorum şeklinde belirtmeleri istenerek ortalamalar tespit edilmiştir.

Tablo 7. Bölüm Tercih Nedenleri

ÖNERMELER	Ortalama	Std. Sapma
Üniversiteye giriş sınav puanımın bu bölüme yetmesi	3,51	1,35
Bu üniversitenin ailemle yaşadığım yere yakın olması	3,46	1,42
Gelecekle ilgili amaçlarıma uygun olması	3,10	1,22
Alanın kişilik özelliklerime uygun olduğunu düşünmem	3,06	1,21
İyi bir kazanç sağlayabileceğini düşünmem	2,89	1,21
Geçmişte bu alanda çalışan kişilerden etkilenmem	2,76	1,27
İş bulma olanağının yüksek olması	2,67	1,22
Anne/babamın ve ailemin tavsiye/yönlendirmesi	2,58	1,29

Üniversitenin eğitsel, sosyal ve kültürel olanakları	2,40	1,23
Bu şehirde yaşamanın cazip gelmesi	2,36	1,31
Öğretmenlerimin yönlendirmesi	2,31	1,18

Tabloya göre öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü tercih etme nedenlerine ilişkin önermelere verdikleri cevaplar incelendiğinde öğrencilerin üniversite giriş puanlarının öğrenim gördükleri bölüme girmelerini sağlamasından dolayı bölümü tercih ettikleri görülmektedir. Yine tabloya göre üniversitenin olanaklarından, şehirde yaşamanın cazibesinden ve öğretmenlerin yönlendirmesinden kaynaklı bir bölüm tercihi yapmadıkları sonucuna ulaşılabilmektedir. Diğer önermelere verilen cevap ortalamalarına bakıldığında da öğrencilerin kararsız olma eğiliminde oldukları ifade edilebilir.

Demografik Değişkenlerle Kitap Okuma Alışkanlığı ile Bölüm Tercih Sıralamasıyla Akademik Başarı Arasındaki İlişki

Tabloda 8'de öğrencilerin kitap okuma alışkanlığına ilişkin soruya vermiş oldukları cevaplar ile demografik değişkenlere verdikleri cevaplar arasındaki ilişki ve tercih sıralamasıyla akademik başarı arasındaki ilişki sonuçlarına ilişki ait çapraz tablo ve ki-kare analizi değerleri yer almaktadır.

Tablo 8. Değişkenler Arası Ki-Kare Analizi

Cinsiyet	**Kitap Okuma Alışkanlığınız Var Mıdır?**			**Pearson Ki-Kare**
	Evet	**Hayır**	**Toplam**	
Kadın	89	35	124	35,022 (,000)
Erkek	36	73	109	
Toplam	125	108	233	
Akademik Not Ortalaması	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**Pearson Ki-Kare**
2.00 ve Altı	30	29	59	0,253 (,881)
2.01 – 3.00 Arası	73	61	134	
3,01 Ve Üzeri	22	18	40	
Toplam	125	108	233	
Tercih Sıralaması	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**Pearson Ki-Kare**
1.Tercih	28	26	54	3,718 (,294)
2. veya 3. Tercih	22	29	51	
4.-9. Tercih	33	25	58	
10. Tercih ve Üzeri	42	28	70	
Toplam	125	108	233	

Tercih Sıralaması	**Akademik Not Ortalaması**			**Pearson Ki-Kare**
	2.00 ve altı	**2.01 – 3.00 arası**	**3,01 ve üzeri**	
1.Tercih	8	31	14	9,319 (,156)
2. veya 3. Tercih	12	31	8	
4.-9. Tercih	21	29	8	
10. Tercih ve Üzeri	17	43	10	
Toplam	58	134	40	

Kategorik değişkenler arası ilişkilerin yer aldığı tablo 8 bakıldığında öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu nitekim kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre oransal olarak daha çok kitap okuma alışkanlığına sahip olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkeninde gözlemlenen bu farklılık akademik not ortalaması ile kitap okuma alışkanlığı arasında ve yine kitap okuma alışkanlığı ile bölüm tercih sıralaması arasında gözlemlenmemektedir. Öğrencilerin akademik not ortalamaları ile bölüm tercih sıralamaları arasında da yine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

SONUÇ

İşletme bölümünde öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmadan elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde; öğrencilerin yarıya yakınının kitap okuma alışkanlığına sahip olmadığı, işletme bölümünde

anlatılan ders içerikleriyle ilişkilendirilebilecek konulara sahip sinema filmlerine ve kitaplara olan ilgilerinin düşük düzeyde olduğu, kitap okumalarına en büyük oranda internet kullanımının engel olduğu, eğitim içerikli filmler hakkında görüşlerinin olumlu olduğu ancak bu tarz filmleri izleme konusunda tercih etmedikleri şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Öğrencilerin neden bu bölümü seçtiklerinin incelendiği sorulardan alınan cevaplar öğrencilerden önemli bir bölümünün seçtikleri bölümü öncelikli olarak tercih ettikleri şeklindedir. Tercihlerde diğer en büyük etkenin seçilen bölümün ailenin oturduğu bölgeye yakınlık olduğu gözlenmiştir. Araştırmada öğrencilerden bölümünü öncelikli olarak tercih edenlerin akademik başarıları da ölçülmüştür. Açıkçası beklenti akademik başarının yüksel olmasıydı. Ancak bulgular beklendiği şekilde sonuç ortaya koymamıştır. Yine bölümünü öncelikli tercih edenlerin alana yönelik kitap okuma ve alana yönelik film izleme arzu ve alışkanlıklarının olması beklenirken bulgular bu yönde de bir sonuç ortaya koymamıştır.

Öğrencilerin akademik başarılarının yüksekliği ve akademik donanımlarının yeterliliğinde temel bulgunun bölümü öncelikli tercih olmadığının saptandığı bu çalışma başarı için birtakım başka faktörlerin söz konusu olduğunu ortaya koymuştur. Söz konusu diğer faktörlerin neler olduğu konusu başlı başına farklı bir çalışmanın konusu olmalıdır. Ayrıca çalışmada sadece Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'ne bağlı işletme bölüm öğrencilerine yönelik yaklaşımlar incelenmiştir. Gerek üniversitenin bulunduğu bölge gerekse farklı bölümlerde farklı sonuçların ortaya çıkması olasıdır. Bu nedenle benzer çalışmaların farklı bölge üniversiteleri öğrencileri arasında ve farklı bölümlerde okuyan öğrenciler arasında geniş katılımlı olarak yapılmasının akademik yazına büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ajjan, H. and Hartshorne, R. (2008). Investigating Faculty Decisions To Adopt Web 2.0 Technologies: Theory And Empirical Tests. Internet And Higher Education, 11, s.71- 80.
- Atal, D. (2010). İnformal Öğrenme Bağlamında Öğrencilerin Teknoloji Kullanım Durumları, Beklentileri ve Web 2.0 Uygulamaları Konusundaki Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, S. (2012). A Review Of Research On Facebook As An Educational Environment. Educational Technology Research And Development, 60(6), 1093-1106. doi: 10.1007/ s11423-012- 9260-7
- Bedir A. (2016). Sosyal Medya Kullanımının Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket Geliştirme. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 28, s.469-490.
- Oruç Ş. ve Sarıbudak D. (2015). Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Eğitim İçerikli Filmlerin Eğitim Ortamlarına Etkisine İlişkin Görüşleri. Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, s.19-41.
- *Owen F. K., Kepir D. D., Özdemir S., Ulaş Ö., Yılmaz O. (2012).* Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 8, Sayı 3, s.135-151.
- Özkan, B. And McKenzie, B. (2008). Social Networking Tools for Teacher Education, Society for Information Technology & Teacher Education. International Conference, Mar 03, 2008 in Las Vegas, Nevada, USA
- Rampai, N. (2013). The Development Model Of Knowledge Management Via Social Media To Enhance Graduated Student's Self- Directed Learning Skils. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 103, 1006-1010.
- *Toruk İ. (2008).* Üniversite Gençliğinin Medya Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Analiz. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 19, s.475-488.
- Yorulmaz B. (2013). Üniversiteye Giriş Sıralaması İle Lisans Mezuniyet Sıralamasında Meydana Gelen Değişim. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 28, s.469-490.
- Yüksel, M. ve Olpak, Y., Z. (2014). Facebook'un Eğitimde Kullanılması: Muhasebe Eğitiminde Bir Uygulama. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 15 Sayı: 1, 171-186.

- http://www.edebiyatalemi.com/index.php/kitap-anketi

GENÇLİK VE SOSYALLEŞME ARACI OLARAK CEP ŞAK İMGELER

Doç. Semra ÇEVİK* , Doç. Dr. Roy JREİJİRY **

*Ardahan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Öğretim Üyesi, semracevik@ardahan.edu.tr
**Lebanese University, Faculty of Information, Lebanon, jreijiry.roy@hotmail.com

ÖZET

Gündelik yaşamın temel unsuru olan dijital görüntü ile iletişim olgusu günümüzün vazgeçilmezleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Fotoğraf çekme pratiği icadından bu güne en üst seviyede üretim, çoğaltım ve dolaşıma ulaşmıştır. Cep Şak İmgeler adını verdiğim cep telefonu ile an be an çekilip anında paylaşılan görüntüler toplumumuzun mahremiyet olgusunu sıradanlaştırırken anlamın da yok olmasına yol açıyor. Bu nedenle gençler arasında kültürel kodlar değişime ve dönüşüme uğruyor.

Bu çalışmada, kültürel kodlarla Cep Şak imgeler arasındaki ilişkilere yönelik temel bazı sorulara sanat eğitimi bağlamında yanıtlar aranması amaçlanmaktadır. Cep Şak İmgelerin üretim ve dolaşım pratiklerinden yola çıkarak, çekildiği an hemen paylaşılan bu fotoğraflar geçicilik ve sıradanlıkları nedeniyle kültürümüze ait toplumsal değerlerin taşıyıcısı olabilir mi? Mekân ve zaman önemi gözetilmeksizin üretilen tek tipleşen imgeler anlamı oluşturabilir mi? sorularına sanat eğitimi çerçevesinde nitel, betimsel analiz yöntemi ile cevap aranmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İmge, Kültürel Bellek, Mahremiyet, Sanat Eğitimi

YOUTH AND MOBILE SNAP IMAGES AS SOCIALISATION

ABSTRACT

In this study, we aim to find answers for some basic questions about cultural codes and Mobile Snap Images in context of art education. As regards the production and dissemination of Mobile Snap Images, can they be carriers of social values of our culture due to their transitory and ordinary character? Can these stereotypal images, which are produced with no regard to space or time, create a wholesome meaning? Can Mobile Snap Images be evaluated as artistic productions stemming from innate sense of pleasure and aesthetic? These questions will be answered in qualitative, descriptive anayltic methods in the context of art education.

Communication through digital images, which has become one of the most basic element of daily life, is also one of the foremost essential features of our society today. The practice of taking photographes has achieved its peak in terms of production, reproduction and dissemination since its invention. The images taken continuously through mobiles and shared instantly, which I term as Mobile Snap Images, both render privacy ordinary and also create an erosion in meaning. Therefore, cultural codes change and are transformed around youth.

Keywords: Image, Cultural Memory, Art Education

GİRİŞ

Gençlik günümüzde, akıllı cep telefonlarını sosyalleşme aracı olarak kullanıyor. Sosyal hayat dışarıda değil 5,5, 6,0, 7,0 inç telefonların boyutları ve sunduğu ağlar çerçevesine sıkışmış durumda. Sosyal medya, yeni iletişim teknolojilerinin sunduğu çift taraflı ve eş zamanlı bilgi paylaşımına ulaşılmasını sağlayan bir sistemdir. Sosyal medya platformu ise kullanıcının teknik ve estetik açıdan kendi kimliğini belgeleme, ölümsüzleştirme ve sosyalleşme etkinliğinin teşhir alanıdır. Bunların en yağın kullanılanı Facebook, Instagram ve Whats App'tır. Kullanıcılar hem kendi ve hem de diğer kullanıcılar tarafından görülmek ve varoluşunu sürdürmek için sosyal platformlarda yer almak, varlığını çeşitli görsellerle paylaşmak zorundadır. Bu sayede beğeni ve takipçi oranını arttırmak özellikle gençler tarafından önem arz etmektedir. Bu yazıda, toplumumuzdaki cep telefonu ile çekilip paylaşılan fotoğraf eylemini inceleyeceğiz.

Görsel iletişimi olanaklı kılan yeni nesil telefonlar ve uygulamaları her yaş ve kültürden insanın ve özellikle gençlerin vazgeçilmezleri arasında ilk sırada yer almaktadır. 24 saatlik gün süresince neredeyse 'uyku' süreci de dahil cep telefonu gençliğin elinden düşmemektedir. Vücudun uzantısı, "üçüncü el gibi" işlev gördüğünü söyleyebiliriz. Bir tür bağımlılık olan bu durum sonuçta sosyal medya paylaşım bağımlılığını da beraberinde getirmektedir. Artık haberleşmenin ötesine geçmiş bir anlam ve işleve sahip olduğu söylenebilir. Cep Şak İmgeler adını verdiğim ve cep telefonu ile çekilip anında paylaşılan görüntüler günlük yaşamı rutinleştiren, sıradanlaştıran bir yapı haline gelmiştir.

1948 yılında Polaroid 95 adıyla üretilen Şip-Şak[5] yani anında fotoğraf çekip kağıt basıkısını verebilen makina ve fotoğrafçılık ifadesini ben "Cep – Şak" terimi olarak kullanıyorum. Çünkü cep telefonlarına fotoğraf çekme özelliği eklendiğinden bu yana şipşak fotoğrafçılık bir dönüm noktasına, üreticisinin hayal edemeyeceği bir aşamaya geldi denilebilir.

Bugün artık cep şak imgeler bilgi/haber iletmekten çok Baudrillard'ın ″seyirlik″ olarak kavramlaştırdığı şeye dönüşmüş durumda. Paylaşılan fotoğraflar kişi hakkında bilgi iletmekten çok magazin dergilerinin ve/veya televizyon magazin programlarının sosyete haberlerine dönüşmüş durumda. Paylaşılan görseller simüle edilmiş yani sahip olunmayan bir şeye sahipmiş gibi yapılarak (simulakr) magazin sayfalarından fırlamış gibi'dir. Sanat gibi, savaş gibi, yıldız gibi, şöhret gibi, zengin gibi, sahip gibi… imaj artık gerçekliğin kendisidir, sanal olarak gerçekliğin yerine geçmiştir. Baudrillard "imajların işlevi gerçekliği yansıtmaktan, gerçekliği gizlemeye, gerçekliğin yokluğunu gizlemeye, nihayet gerçeklikle hiçbir ilişkisi olmamaya doğru değişmiştir" (Toffoletti, 2014, 26) saptaması cep-şak imajların üretim, dolaşım ve izleyici konumunu açıklamaktadır. İmaj ve imgeler magazin dergilerinde yer alan Sosyete toplumu ve bireylerinin estetize edilerek sunulan fotoğraflarına öykünülen simulakrlar olabilir mi?

Dünya genelinde iletişim teknolojilerinde ki gelişmeler ve bunu sonucu akıllı telefonlar ile yaşamın rutin sürecinde sosyal medya kullanımının arttığı araştırmalar sonucunda ortaya çıkmakta. Gündelik yaşantımızın vazgeçilmez bir unsuru olan dijital bağlantıların istatistik verilerine baktığımızda durumun ciddiyeti ortaya çıkıyor. Digital in Global Owerview'un 2017[6]" raporuna göre; Türkiye'de internet ve sosyal medya kullanımının hedef kitlede yaygınlığı %48 olarak veriliyor. Ya da başka bir ifadeyle Türkiye'de mobil kullanıcı sayısı 71 milyon, sosyal medyaya mobilden bağlanan kullanıcı sayısı 42 milyon olarak belirtiliyor (bkz. Grafik 1). Dolayısı ile ülkenin neredeyse yarısı internet ve sosyal ağlarla iletişim kuruyor denilebilir.

Sosyal medya kullanımında ilk sırada Youtube ve onu çok az farkla Facebook izliyor, ikinci sırada ise Instagram ve Twitter yer alıyor. Facebook fotoğraf paylaşımları %53 daha fazla beğeni, % 104 oranında daha fazla yorum alıyor. Tıklama oranlarına bakıldığında ise bu oranın % 84'er çıktığını görüyoruz. Digital in Global Owerview'un 2017 raporunda dikkat çekici olarak ekonomisi gelişmiş ülkelerde bu kullanımın azaldığı da belirtilmekte.

[5] http://www.lomography.com.tr; İlk şipşak fotoğraf makinesinin doğuşu (Amerikalı fizikçi ve Polaroid firmasının kurucusu) Dr. Edwin Land'in 3 yaşındaki kızının oldukça masumane bir sorusu ile ortaya çıktı: babasının çektiği fotoğrafları neden hemen göremiyordu? Dr. Land halihazırda farklı fotografik ekipmanlar üzerine çalışmalar yapıyordu – makine lensi üzerine düşen ışık harelerini azaltıcı polarize filtre onun icadıydı – o yüzden şipşak makine yaratma fikri onun için çok da uzak değildi. 1948 yılında ilk şipşak fotoğraf makinesinin üretimine başlandı. Adı Polaroid 95 'ti ve çok başarılı olup, kısa sürede tükendi.

[6] Diğer veriler için bkz. https://wearesocial.com

Grafik 1: https://wearesocial.com

İMAJ, İMGE, KOD

Kevin Robins, henüz cep telefonlarının ve sosyal medya kullanımının bu kadar yaygınlaşmadığı bir dönemde yazdığı 'İmaj' kitabında şöyle der: "*günümüzde imajların dünyanın gerçekliğini gölgede bırakabileceği düşünülmektedir"* ve bu ön görüsü 1999'ların enformasyon ve iletişim teknolojilerine de yöneliktir (Robin, 1999, 11). O'na göre "*Yeni imaj kültürü dünyayı tanıma anlama gücümüzü arttırabilir, tecrübe, zevk ve fantazya boyutlarımızı genişletebilir, yeni toplumsallık biçimleri yaratabilir*" (Robin, 1999, 31). Televizyon, reklamlar, haberler gibi medya araçları hayatımıza imajları soktu akıllı cep telefonlar ise bu imaj/imge dünyasını gözümüzün içine soktu ve gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline getirdi.

Şimdi bu noktada imgenin doğasını incelediğimizde imgenin önce zihinde var olduğu bilinen bir gerçektir. Tarihin ilk günlerinden bu yana insanlar duygularını, düşüncelerini ve gördüklerini zihinlerinden çıkarıp her hangi bir yüzey üzerine aktarma girişimlerinde bulunmuşlardır (Parsa, PDF; 2). Latince "imago" sözcüğünden türetilen imaj/imge sözcüğü taklit, öykünme, kopya anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde; *zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey*, *düş, hayal, hülya* olarak tanımlanmış (Sözlük, 1988, 702). Sanat/tasar alanında ise zihinde beliren resim anlamında kullanılmaktadır. Bir tür hayal edilen, bellekte şekillenen görüntüdür. Konumuz bağlamında gösterenin gösterdiği algısal, anlamsal biçimlerdir de diyebiliriz.

Ziss, "*Sanat, imgeler aracılığıyla gerçekliğin yeniden üretilmesidir*" (Ziss, 2013, 57) derken imgeyi insan bilinci ile ilişkilendiren ya da temellendiren bir düşünceden söz etmektedir. İmge gerçekliğin sanatsal çağrıştırımı, sanatçının bilincinde saptanmış haliyle nesnel dünyanın düşünsel bir tablosudur ve buna bağlı olarak okur, seyirci veya alımlayıcı tarafından algılanır (Ziss; 2013:58). Bir diğer deyişle "*İmge, dış dünyadan edinilen izlenimlerin ya da gerçek dışı şey ya da olguların dönüşüme uğraması olarak insan bilincindeki yeni duyusal ya da düşünsel yansılardır* (Karahan, pdf:78).

Görsel bir metin olarak üretilen fotoğraf imgelerinin okuması ve/veya anlamlandırılması yaşamsal deneyim, anlamlandırma düzeyi, ait olduğu kültürün değerlerine ait kod açımlarla mümkündür.

Algılamada imgenin de tıpkı sözler, yazılar gibi içerdiği kodları anlamlandırmak önemlidir. Cep-şak imgeler görsel dili, kodları, günlük yaşamın değerlerini içinde taşır. Fotoğrafta görülen imge nesneye dönüşen bir algılama yapısı oluşturur ve kimlik ve kişisel aidiyetler bireyin kültürel düzeyi çerçevesinde imgeyi anlamlandırır. Dolayısıyla; sözsüz iletişimin tüm kodları; mimik, duruş şekli, giysi, aksesuarlar yani görsel kültürün tüm maddi kaynakları kişinin görünür olma arzusunu karşılayabilmektedir.

Sosyal medyada dolaşan her bir cep-şak fotoğraflar işlevi ve sunum biçimi itibarıyla magazin dünyası ile bağ kurmamıza yol açan niteliktedir. Kişilerin yüzündeki tebessüm, dudak bükme, davetkâr bakışlar, göz süzmeler, edalar, işveler, lüks mekânlar vb. yıldızları anımsatır nitelikte ve aslında çevremizdeki sınırsız sayıdaki görüntüler içinden seçilen tek bir görünümdür. Bu nedenle seçilen kare ve onu görme biçimi görsel metinlerin algısal içeriği ile gerçeklik arasında ki sınırları yok edebilir. Özellikle 'selfie' veya özçekimlerde tek tipleşen imajlarda bunu görmek mümkün.

Bizler çevremizdeki her kişiyi giyimine-kuşamına, konuşmasına, jest ve mimiklerine, oturuşuna, yaşına göre değerlendiririz. Bunu; içinde bulunduğumuz toplumun kültürel kodlarına göre yaparız. Örneğin, otobüse bindiğinizde üstü başı pejmürde, kirli ve garip davranışlar sergileyen bir kişinin yanına oturur musunuz? Ya da ağzını, gözünü garip

biçimlerde oynatarak konuşan bir kişiye güven duyar mısınız? Tabii ki hayır! Yaşantımızın birçok alanında bu örneklerdeki gibi durumlarda seçici davranırız ancak sosyal medya paylaşımlarında aynı seçici yaklaşım sergilenmekte midir? Dolaşımda olan birçok fotoğrafta buna pek dikkat edildiği söylenemez. Kültürel düzende bizi çevreleyen her şeyin bir anlamı, bir göstergeyi işaret ettiği bilgisinden yola çıkarsak konunun önemi daha da artmaktadır. Kimse yanlış anlaşılmak istemez. Fiske'nin kitlesel iletişim sınıflandırmasındaki geniş alan yayıncılığı grubundan olan bu kodlar basit, hemen anlaşılabilen, bazı durumlarda çekiciliği olan ve özel bir eğitim gerektirmeyen yapılarıyla görsel metnin anlamını yönlendirirler (Fiske, 1996, 102).

İmaj; tam da bu göstergelerin (kod) dolayımında oluşmaktadır. Kod, *bir kültür ya da alt kültürün üyelerinin paylaştığı bir anlam sistemidir* (Fiske, 1996, 37). Kodlar gösteren-gösterilen ilişkilendirmesindeki yorumu belirleyen, toplumun üzerinde uzlaşmış olduğu referanslardır. Bir başka ifadeyle kodlar, yorumda başvurulacak göstergelerin yanı sıra, bu göstergelerin hangi bağlamlarda, nasıl anlamlandırılacağını belirten kuralları da içermektedir. Aynı zamanda kodlar göstergeler gibi sürekli birbirlerini üretir ve etkilenirler, sürekli bir değişim içindedirler. Nasıl bir yorumlayan olmadan gösterge olamazsa, kodlar olmadan da yorum ve anlam olamaz. Anlam ortak uzlaşı ile öğrenilir ve toplumda, kültürlerde sürekli yeni uzlaşımlar, yeni gelenekler oluştururlar. Anlam gösterge, yorumlayıcı ve nesne arasındaki güçlü etkileşimin sonucudur. İşte cep-şak imgelerin de toplumsal, geleneksel kod açımlamalarını bu yolla değiştirdiğini, dönüştürdüğünü ve anlam kaybına uğrattığını söyleyebiliriz.

MAHREMİYET

Kültürel, toplumsal ve teknolojik gelişmelerin insan yaşamında giderek daha çok yer bulması görsel kültürümüzü de önemli ölçüde etkilemektedir. Görsel iletişimi olanaklı kılan yeni nesil cep telefonları ve uygulamaları çekildiği an hemen paylaşılan fotoğrafların üretimini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla bu fotoğraflar geçicilik ve sıradanlıkları nedeniyle kültürümüze ait toplumsal değerlerin taşıyıcısı olabilir mi ya da mekân ve zaman önemi gözetilmeksizin üretilen ve tek tipleşen imajlar mahremiyet olgusunu yok etmiyor mu sorularını mahremiyet kavramını açıklayarak yanıtlayabiliriz.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde mahremiyet; gizli olma durumu, gizlilik (Sözlük, 1988, 978); Örnekleriyle Türkçe sözlükte ise bir şeyin gizli tarafı, hususiyet, kendine has özellik, hususi hayat (Sözlük, 2002,1882) olarak tanımlanıyor. Yüksel'e göre mahremiyet, "*genel olarak kişilerin yalnız başına kalabildikleri, istedikleri gibi düşünüp davranabildikleri, başkalarıyla hangi yer, zaman ve koşullarda ne ölçüde ilişki ve iletişim kuracaklarına bizzat kendilerinin karar verebildikleri bir alan ve bu alan üzerinde sahip olunan hak*" (Yüksel, 2003,182) tanımlanmaktadır. Benzer şekilde Yüksel "*insanın günlük yaşantısının çok önemli bir parçasını oluşturan mahremiyet hakkı, başkalarını tamamen dışlamak veya onlarla olan ilişkiyi tümüyle kesmek anlamına gelme'*diğini aynı zamanda *sadece bir kimsenin, kendi hayatını başkalarıyla ne ölçüde paylaşacağını belirleme hakkına sahip olduğunu*" da ifade eder (Yüksel, 2003,182). Göle ise; 'mahrem' kavramını gizliliğe, aile hayatına ve özellikle kadının sahasına, yabancının bakışlarına yasaklanan şeyle ilişkilendirir (Göle, 2008; 20).

Mahremiyet, özünde sosyal bir varlık olan insanın, toplumsal yaşam koşulları içinde diğer insanlardan ayrılarak, yalnız kalmaya ihtiyaç duyduğu an/alan olarak (Akkaya, 2015:316) da tanımlanabilir. Giddens'e göre ise "*mahremiyet öteki tarafından özümsenmek değil, onun özelliklerini bilmek, kendi özelliklerini açıkça ortaya koymak*" (Akkaya, 2015, 318) demektir. Bu doğrultuda insanların kişisel gizlilik durumları olarak tanımlayabileceğimiz, modernleşme ile birlikte gündeme gelen ve toplum içinde gücü giderek artan mahremiyet olgusu, hukuk tarafından tanınıp düzenlenen bir hukuksal sistemdir. Ancak, günümüzün bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, akıllı telefon ve buna bağlı sosyal medya kullanımları mahremiyet olgusunu yok sayan uygulamalara sahne/mekân olmaktadır. Burada söz edilen gündelik yaşamımızın ayrılmaz unsuru haline gelen akıllı telefonla ilişkili sosyal medya kullanımları üzerinden gerçekleşen hukuksal süreç ya da erk'in gözetlemesini değil özel yaşamın bile isteye kişi tarafından ya da bir başka ifadeyle kullanıcının kendisi tarafından dolaşıma çıkarılmasıdır.

Bu çalışmada gençlerin kendilerine ait mahremiyetlerini önemsizleştirilmesi, kendi mahremiyetini ifşa etmesi olgusu üzerinde durmaktayız. Gençlerin kendi rızasıyla mahrem durumlarını sergilemesi son derece dikkat çekicidir. Gizlilik aslında mahremiyetim sınırlarını çizer ve belirler. Kişinin kendi nüfuz sahası olması gereken alandır, tartışmasız egemenliğinin olduğu bir üstür (Bauman, 2013, 114). Ancak atalarımızdan gelen davranış modellerimiz, alışkanlıklarımız güzelliğini sunma, beğenilme arzusuyla dolaşıma çıkartılarak bireysel gizlilik kaybedilmiştir. Gizli saklı hiçbir değer kalmamıştır. Dolayısıyla bizim değindiğimiz özel yaşamlara gizli bir gözetleme ve/veya müdahale değildir. Gözetlenmek değil göz önünde olma çabası çerçevesinde ortaya çıkan sergileme ve sergilenme durumudur. Bir başka ifadeyle artık kişisel sır'ların bireyin kendi tarafından ihlal edilmesi olgusudur. Korkmaz'ın dediği gibi

"*Facebook bireysel mahremiyetin sınırlarını, bireylere rağmen değil bireylerin de katılımıyla genişleten bir unsur*" (Korkmaz, 2013:111) dur cümlesi tam da bu durumun farkında olmayan bilinçsiz kullanıcıları kastetmektedir. Kullanıcıların özel hayatı ve kişisel durumları ile ilgili paylaşılan söz konusu görseller mahremiyet konusunda ciddi riskler taşımaktadır. Kültürümüzün ve geçmişin mahremiyet yapısını giderek yok etmekte olduğunu düşündürmektedir. Geçmişi reddeden, günlük yaşamı rutinleştiren ve şablonlaştıran bu yapı 'temsil'i de estetikten uzaklaştırıp biçimsizleştirmektedir.

Görsel gösterge ve anlamlandırma

Resim, afiş, fotoğraf iki boyutlu yüzeyde görseller/göstergeler kullanarak icra edilen sanatlardır. Görsel gösterge bir gerçekliği olduğu gibi doğrudan doğruya aktaran bütün şekil, fotoğraf, çizim, resim gibi unsurlara denir. O fotoğraf veya cep-şak imge o kişiyi düşündürttüğü, o'nun yerini alabildiği için bir gösterge, belirtke veya ikondur (Öztokat, 1999; 137). İkon; sözlü-yazılı dil kullanmadan bilgi ve ileti aktaran göstergelerdir. Görsel göstergenin temelinde gösteren ve gösterilen arasında benzerlik ilişkisi bulunmaktadır. Görsel bir gösterge olan cep-şak imgeler dilsel göstergeler gibi anlamlandırmanın belli bağlantılarını içerir. Görüntü ile kavram ilişkilendirilir ve anlamlama ya da anlam oluşturma süreci gerçekleşir. Betimleme, benzerlik düz anlamı oluşturur. Fakat düz anlamın ötesinde başka yorumlar da iletişim süreci açısından rol oynar ki bu da yan anlam olarak adlandırılır. Yan anlam anlamlandırma düzeyinde bireysel şifreler, kültürel birikimler olarak anlamı çözümler (Erkmen, 1987; 76).

Greimas, düzlemsel bir anlatım gereci olan fotoğrafı, *betimleyim olgusu içinde bir temsil aracı* olarak görür. Betimleyim dizgesi ise bilgilendirme, yazılım, oluşturum işlevi üstlenirler O'na göre; *biçimsel diller mantıksal betimleyim örnekleridir. Yazısal birimleri simge olarak kullanır. Bu betimleyimlerde betileyen ile betilenen arasında nedensiz bir bağıntı söz konusuyken, görsel nitelikli betimleyimlerde betileyen ile betilenen arasında nedenli bir bağıntı bulunur* (Öztokat, 1999, 136). Bir başka ifadeyle "doğaya öykünü" vardır. Yaşamın görsellik içeren nitelikleri öykünülebilir ve fotoğraf kadrajına yansıtılabilir. Seçilmiş ve yansıtılmış bu özellikler artık dünyaya ilişkin nesneler olmaktan çıkar. Fotoğrafta yansıtılan, dünyaya ilişkin bir imgedir fakat görüntüsel ile kavramsal arasında bir ilişki ortaya çıkar ve görsel okuma gerçekleşir.

> "Algılayım sürecinde betiler artık dış dünyanın nesnesi değildir. Bunları algılayan, örneğin tuvalde bir bitki, hayvanı tanıyan özne dış dünyaya ilişkin insan ölçekli bir okuma gerçekleştirir. Betileri bir nesneye indirgememizi, onları sınıflandırmamızı, kendi aralarında ilişkilendirmemizi, yorumlamamızı sağlayan, dünyaya bir anlam veren bu insan ölçekli okumadır. O zaman fotoğrafa yansıtılan dünyaya ilişkin 'gösterilen' olur. Böyle bir okumada görüntüsel ilişkiden çok kavramsal bir ilişki olduğuna dikkat çeker" (Öztokat, 1999 136 - 137)

Sanatsal yaratmada plastik nitelikli beti ve ulamlar fotoğrafın plastik açıdan biçimini oluşturur. Burada renk ve biçim, karşıtlıklar önemlidir. Benzerlik ya da karşıtlıkların tekrarlamalı kullanımı yüzey yapısının temelini oluşturur. Plastik bir gösterge olarak fotoğraf; çizgi, renk, ışık gölge, dokusallık düzgülerini kullanarak gönderme yapar. Plastik göstergeler simge sınıfına yakındır ve çoğu renkte ve çizgide önemli bir anlam yükü bulunur. Psikolojik olarak fizyolojik, ruhsal, duygusal, betimleyici, anlatısal, bezeyici işlevleri olan renk toplumsal ve kültürel uzlaşımların etkisi altındadır. Işık resimsel uzamın simgesel boyutunu oluşturur ve anlamın oluşmasında renk'in gücünü arttırır. Korku, neşe, öfke, bakımlı, bakımsız, güzel, çirkin vb. duygulanımlar ışık durumlarına bağlı olarak anlamlandırılır. Gözün ve beynin optik yasalarıyla ortaya çıkan görme ve anlamlandırma güzel veya çirkin olgularını kültürel ortamın kavramsal bağlarında yönlendirir.

Genel olarak güzel kavramı; uyum, ölçü ve oran gibi temel sanat ilkeleri ve beğeni ölçütü içeren, bir sistemdir. Aslında açıklaması oldukça karmaşık ve göreceli olan güzel kavramı, içinde yaşadığımız toplumda bize haz veren, duygulandıran, beğendiğimiz şeylerdir. Beğeni ve güzel çeşitlidir ancak yine de kabul görmüş belli kuralları içerdiği yadsınamaz. Antik dönemin büyük düşünürü Aristotoles'e göre; "*izleyenler açısından güzel, uyumdan, orandan, ölçüden, açık ve kesin yasalara uygunluktan ve benzerinden temellenir*" (Ziss, 2013;131), Hegel ise benzer olarak "gözün, kulağın ya da imgelem yetisinin bir nesnesi olan ya da olabilen eksiksiz" (Hegel, 2011;27) olarak tanımlar güzeli. Sanat dilinde güzel algısı benzer biçimde uyumlu kusursuzluğu önceler:

> "Sanatsal göstergeler birer açık dizge niteliğinde yeni anlamlama biçimleri üretirler. Sanatsal biçim ise, bir imgesel gösterge modeli ve sistemi olduğu kadar, maddi bir kurulma ve özgül bir dil olup, estetik ve iletişimsel değerin taşıyıcısıdır. İmge, dış dünyadan edinilen izlenimlerin ya da gerçek dışı şey ya da olguların dönüşüme uğraması olarak insan bilincindeki yeni duyusal ya da düşünsel yansılardır. Özellikle

> sanatlarda imgenin rolü büyüktür. Resmi anlamlandırma işleminde, kişisel imgelem gücünün ve önbilgilerin etkisi olduğu açıktır. Resimdeki imgelerin izleyici tarafından algılanması bir takım kültürel birikimleri içerir. Sanatçının kodlara ve uzlaşımlara aykırı bir biçimlendirme edimine girme olasılığı gibi, izleyicinin de bunları açımlaması farklı düzeylerde gerçekleşebilir. Anlamın çok yönlülüğü de bu noktada ortaya çıkmaktadır (Karahan, pdf. s. 78)

Her birey güzel olmak, güzel görünmek ve beğenilmek ister. İşte tam da bu nedenle cep-şak imgelerde güzel görünmek için sanat eğitiminin kural ve ilkelerinin uygulanması, kendini, görünüşünü düzenlerken bunlara özen gösterilmesi ve hatta sanat eğitiminin gerekliliği önem arz etmektedir.

FACEBOOK VE INSTAGRAM KULLANICI VERİLERİ

Çalışmanın bu bölümünde Ardahan Üniversitesi öğrencilerinden on kız ve on erkek yirmi öğrenci ile evrenden küçük bir örneklem oluşturmaya çalışılmaktadır. Öğrencilerle derinlemesine görüşme metoduyla elde edilen veriler değerlendirilmektedir. Görüştüğümüz öğrencilerin ortak noktası 18 – 25 yaş aralığında olup aktif osyal medya kullanıcısı olmalarıdır. Bu görüşmedeki amacımız sosyal medya ortamlarında fotoğraf paylaşımlarında verilen pozların nedenlerini ortaya çıkarmak ve aynı zamanda magazin program veya dergilerindeki ünlülere özenme gizil dürtüsü olup olmadığını belirlemektir.

Yapılan görüşmeler ışığında elde edilen veriler iki bölümde değerlendirilmiştir. Bunlar; Facebook ve Instagram'da paylaştığınız fotoğraf ve selfie'lerde dudak bükme, göz süzme, omuz kaldırma hareketleri neden yapılır, sizce bunun nedeni nedir ve buna magazin özentisi diyebilirmiyiz'dir.

Facebook ve Instagram'da paylaştığınız fotoğraf ve selfie'lerde dudak bükme, göz süzme, omuz kaldırma hareketleri neden yapılır, sizce bunun nedeni nedir?

- Görüşmecilerle özel bir yer seçilmeden yapılan derinlemesine görüşmede önce belirli bir konu vermeden genel olarak facebook ve instagram da fotoğraf paylaşımları hakkında sohbet edilmiştir. Öğrenciler başta çekimser davranmış, hatta sosyal medyayı kullanmadıklarını söylemişler ancak sohbet ilerledikçe hem kendi ve hem de çevrelerindeki kullanıcıların bu tür pozları verme nedenlerini kendilerince açıklayan yorumlar yapmışlardır.
- Bu çerçevede sorduğumuz birinci soruya görüşmeci on kız öğrenci hiç tartışmasız ilk olarak güzel görünmek, beğenilmek cevabını vermiştir. Daha sonra detaylandırmaları istendiğinde ikinci görüşmeci seksi görünmek, dördüncü görüşmeci estetik açıdan hoşuma gittiği için, sekizinci görüşmeci dikkat çekmek için, dokuzuncu görüşmeci karşı tarafı etkilemek için, onuncu görüşmeci ünlü olmak için yanıtını vermişlerdir. Burada dikkat çeken unsur güçsüz yönlerin geliştirilmesi yerine cinsellik ve güzellik'in taklit edilme yoluyla vurgulanması olmaktadır. Yanıtlara baktığımızda cinsellik ve karşı cins tarafından beğenilme olgusu öne çıkmaktadır. Örneğin: Kadını sex objesi olarak gösterip daha çekici kılmak. Omuzlar erkekler tarafından fetiş sayılır, dudaklar keza öyle bu da beğeni aldığı için insanların kendini başka insanlara beğendirme çabasından geliyor.(2. kız öğrenci)
  Kadın kendini beğendirmek amacıyla dişiliğini, vücut hatlarını (dudak bükmek, kaş kaldırmak vb.) vurgulayarak kendini sunuyor. Bir tür baştan çıkarma yolu olarak bu tür pozlar göstergeler sistemi içine giriyor. Cihazların yetkinlik alanı içinde bulunan efekt uygulamaları imgenin yetersizliklerini gidermede ve/veya düzeltmede çok önemli işlev görmektedir.
- Yüz kusurlarını gizleyip efektler yardımıyla göze hitap edecek görsellere erişim sağlamak için yapıldığı düşüncesindeyim. Bir nevi etkileyicilik sağlayıp orjinalliğe yakın fotoğraflar çekmektir. Sürekli omuz kaldırarak etkileyici pozlar verilmeyeceğinin kanısında olan kullanıcı değişik pozlarla fotoğraf çekmek ister. Magazin özentisi olabilme hali kişiye göre değişir. Güzel bir mankenin verdiği pozu başka bir insan vermek isteyebilir fakat bir başkası aynı pozu vermek istemeyebilir bu duruma göre değişir. (7. kız öğrenci)
- İletiler, iletişime dönüşmedikçe hiçbir anlam ifade etmezler. Anlamak - anlaşılmak - uzlaşmak birlikte ve beraber hareket edebilmek için etkili mesajlar verilmelidir. Özellikle sözsüz iletişim aracı grubuna giren fotoğraf ile iletişimde duyguların beden dili yansımaları mesajı anlamlandırır. Sontag'ın deyimiyle fotoğraf mimetik sanatlar içinde en gerçekçi ve en kolayı olma ününden (2008, s.71) de yararlanılmaktadır.
- Bunun neden yapıldığını hiç merak etmedim bilmiyorumda şimdi düşündümde dikkat çekmek,ben burdayım demek için olabilir.Bütün anlamlar gözlerde gizlidir ,dudaklar çekiciliği,omuzlarda aykırı ve farkındalık yaratmak içindir herhalde!!! (8. kız öğrenci)
- Yüz duyguların, düşüncelerin en yoğun belli edildiği vücut kısmıdır. Karşı tarafı etkilemek, kur yapmak, duygu ve düşüncelerimizi aktarmak hissettiklerimizi paylaşmak adına kullanıyoruz. Dudak hareketi karşı tarafı etkilemek

amacıyla kullanıyorlar, omuzları kaldırmak onlara benzemek için yapılan bir eylemdir. Bunların hepsi kendimizden vazgeçip başakasına benzemektir. Magazin de bunların öncüsüdür. Kendi benliğimizden bizi uzaklaştırıp gençlerimizin dünyaya bakışları yavaş yavaş yozlaştırılmakta, şahsi fikir ve eğilimleri düzenli ve sıradan hayat süren kişilerden uzaklaştırılmaktadır. Bir süre sonra bulunduğu hayattan memnun olmayıp onlara benzeme çabasına girmeye başlıyor. (9. kız öğrenci)

- Aynı soruya erkek görüşmecilerin ne söylediğine bakacak olursak kızlardan çok ta farklı cevaplar vermediklerini görüyoruz. Birinci, ikinci, dördüncü ve beşinci görüşmeci bu hareketlerin taklit kaynaklı olduğunu bunun yanı sıra beğenilme ihtiyacı kaynaklı bir tavır olduğunu belirtmişlerdir. Üçüncü, altıncı, yedinci ve dokuzuncu görüşmeci ilgi/dikkat çekmek ve ön planda olmak isteğinden doğduğunu ifade etmişlerdir.
- Kendilerine has bir poz vermiyorlar biri ne yaptıysa onlarda aynısını yapmak ve beğenilmek istiyorlar. (1. Erkek öğrenci)
- Sıradanlığın dışında farklı bir fotoğraf çekerek farklılık yaratmaya çalışmak. Fotoğrafa bakan kişiyi "acaba neden böyle bir fotoğraf" diye düşünceye zorlamak. Tabiiki olabilir. Sanatçı toplumda yol gösteren, öncü karaktere sahip, onların yerinde olmak istediğimiz insanlardır. Herkeste olmazsa bile çoğunda olan durumdur bu: özenmek, onlarlaşmak sıkça görülen bir durumdur. Bu iki farklı insan toplulukları bazıları sıradanlıktan çıkmak için bazılarıda özenmek. (3. Erkek öğrenci)
- Fotoğraf ilk kullanılmaya başlandığında yeniliği ve çarpıcı bir etki yaratması ile dikkat çekerken günümüzde sıradanlaşan bir araç olmuştur. Cep telefonlarıyla fotoğraf çekmek ve paylaşmak bir tür reflekse dönüşmüş durumdadır. Bunda sosyal medya uygulamalarının payı yadsınamaz boyuttadır.
- Sosyal Medyada paylaşılan resimler, bana göre paylaşanın yaşı ve sosyal çevresinin etkisi altında kalması sebebiyle verilen pozlar da kullanılan duruş, mimik gibi davranışlar o kişinin bilinçaltında geliştirdiği "ben de varım, buradayım!" şeklinde mesaj verme ve daha çok ilgi ve alaka duyabilme adına daha uç ve uçuk resim ve aktiviteler sergilemesidir. Aynı zamanda popülerite söz konusu olduğundan daha çok like (beğeni) toplayıp göze batma/çarpma ihtiyacı hisseden gerçekte asosyal kişiliklerin belli bir kitle içerisinde öne çıkma çabasıdır. (6. Erkek öğrenci)
- Facebook ve instgram fotoğraflarında seksi ya da eril cinsiyet vurgusu kızlardan farklı olarak vücut, kol ve bacak hareket arayışları ile kendini göstermektedir. Bakışlar ve başın konumunun verdiği mesaj gibi kollar ve bacaklar da sağlıklı bir görüntü vermenin yanısıra kişinin duyguları hakkında bilgi verir. Bacakların yönü, ayakların konumu ya da kolların durumu öz niteliğe ilişkin veriler sunmaktadır.
- Zaten kişilerin bir ego ve kendini beğendirme fiilleri var. Popüler kişilerin taklidi olabilir, onun gibi yapıyor olabilirler. Kasları şişirmek vücudun ve bünyenin atletik ve sağlam olması demektir. Dudak ve gözler ruh halini yansıtıyor. (5. Erkek öğrenci)
- Fotoğrafı daha çekici kılmak için yapılır. Beğenecek olan kişiler fotoğrafı güzel bulması için yapılır ama bazen de havalı olduğunu göstermek veya hava atmak için yapılır. Ama daha çok fotoğrafı çekici kılmak için yapılır. (9. Erkek öğrenci)
- Günümüzde her alanda yaşanan hızlı değişimler, kıran kırana rekabet süreçleri kişiyi sıradışı, aykırı biçimlere yönlendirsede hepsinin başında beğenilmek ve çekici görünmek yer almaktadır. Güzel olmak isteği yaş ve cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm insanların hoşuna giden bir duygu…
- Bazen akım olarak herkes yapar, özenti olarak ta başlıyor. Ki magazinel hareketler marjinal imajı veriyor ondan. (2. Erkek öğrenci)
- İstisna da olsa bir erkek öğrenci görüşmeci sosyal medya kullanmadığını ifade etmiş ancak yinede sosyal medyada paylaşılan fotoğrafları arkadaşları aracılığıyla gördüğünü dolayısıyla bunun bir akım, taklit ve özenti olduğu yorumunda bulunmuştur.
- Günümüzde gençlerce yapılan çoğu hareket saçma akımlar peşinden gidilmesiyle oluyor. (8. Erkek öğrenci)

Buna magazin özentisi diyebilir miyiz?

- Görüştüğümüz kız ve erkek tüm öğrencilerin ortak noktası sosyal medya kullanıcılarının bu tür pozlarının magazinsel bir özenti ve taklit neticesi olduğu yönündedir. Fotoğrafçılıkta 'enstantene yakalamak' deyimi sürekli değişen dünyada an'ı yakalamak için kullanılır. Tekrarı olmayan bir hareketi o anda çekmek demektir. Nesnelere öykünmeden yaratıcılığın önemli olduğu sanat etkinliğinde an'ı yakalamak son derece önemlidir. Ancak magazin dergileri ve programlarında 'an' dikkat çeken, farklı olan, taklit edilen olmakta…
- Bazen akım olarak herkes yapar, özenti olarak ta başlıyor. Ki magazinel hareketler marjinal imajı veriyor ondan. (2. erkek görüşmeci)
- Medya etkisi fazlasıyla bulunmaktadır. Dudak büzmek moda tabiri olarak adlandırılan ve bir akım olarak öne sürülen sistemin belirli kişilerin öne sürdüğü bununla ilgili herkesin böyle yaparak güzel göründüğünü zannedilerek yapılmasında medya ön plandadır. Buna omuz dudak gibi mimikler de etkili olmuştur. Bu da başkaları tarafından

beğenilme arzusunu ön plana çıkarmıştır. İnsanlar beğenilme arzuları gereğince çeşitli görüntülere ve farklı mimiklere başvurmaktadır. (1. kız öğrenci görüşmeci)

- Ünlülere benzemek, onlar gibi görünmek ve/veya onların yaşantısına sahip olma isteği bir diğer özenti konusu olarak karşımıza çıkmakta. Simule etme ya da daha basit bir ifadeyle mış gibi yapma sonucu kendini iyi hissetme çabasıdır.
- Tabii ki olabilir. Sanatçı[7] toplumda yol gösteren, öncü karaktere sahip, onların yerinde olmak istediğimiz insanlardır. Herkeste olmazsa bile çoğunda olan durumdur bu: özenmek, onlarlaşmak sıkça görülen bir durumdur. Bu iki farklı insan toplulukları bazıları sıradanlıktan çıkmak için bazıları da özenmek. (3. Erkek öğrenci görüşmeci)
- Hepsi taklitten ibaret, bir akım başlar herkes onun peşinde koşturur. … Gibi psikolojisi olduğunu düşünüyorum. Özentiden kaynaklı. (4. Erkek öğrenci görüşmeci)
- Güzel ve farklı görünmek, ilgi çekmek için medya ve magazin dünyasının söz konusu popüler pozların verilmesinde oldukça etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla fark edilmek, ilgiyi kaybetmemek, beğenilmek adına sosyal medyada hızlı ve sürekli var olabilmenin yolu cep şak imgelerden geçmektedir.
- Bence magazin özentiliğinin yanında kendilerini ön plana çıkarma, popüler olma, dikkat çekme çabası içindeler. Biri bir şey yaptığında diğerleri de onu yapmaya çalışıyor. (4. Erkek öğrenci görüşmeci)
- Magazin özentisi olabilir. İlgi çekme, estetik değeri ön plana atma çabası görülebilir. Kişilik güzelliği ile düzenlemeler yapılarak ünlü olabilme düşüncesine (umuduna) kaptırmış olabilir. (10. kız öğrenci görüşmeci)

Sonuçta fotoğraf kullanım ve paylaşımı bugün Sontag'ın yerinde tespitiyle *bir şeyi yaşamanın, katılım görüntüsü vermenin en temel araçlarından biri olmuştur* (Sontag, 2008, 27).

SONUÇ

Akıllı cep telefonu kullanımının yaygınlaşmasından önce fotoğraf çektirmek aile büyüklerinin denetiminde gerçekleşir ve özel anlarımızın başkaları tarafından görülmesi istenmezken ya da ayıp sayılırken bugünlerde görülmek, daha çok görülmek istenmektedir. Bireylerin nasıl yaşadığını, ne giydiğini, nerede gezdiğini ve ne yediğini gösteren imajlar sosyal medyanın olmazsa olmazıdır. Bunu yapmazsanız varlığınız yok demektir. Sosyal bir varlık olamazsınız. Genelde tüm kullanıcıların özelde gençlerin ve özellikle genç kız ve erkeklerin birbirleriyle kurdukları en önemli iletişim ortamı cep-şak fotoğraf paylaşımları olmaktadır. Utanma duygusu, mahrem/mahremiyet ve geleneksel davranış kalıpları modern birey olma arzusuna feda edilmektedir.

İnternet tarafından yaratılan koşullara uymak, eğilimleri takip etmek gençler için bir tür zorunluluktur. Bauman'ın dediği gibi *internet koşullarına ayak uydurmak, ilgiyi kırılgan ve hatta değişken yapar; ilgi uzun süre sabit durmaz, derine inmek değil sürekli gezinmek, sayfalar arasında dolaşmak, gerekmektedir, ilgi yüzeyin üzerinden çok hızlı şekilde kayıp geçmeye meyillidir* (Bauman, 2013, 117). Dolayısı ile gençler fark edilmek ve ilginin başka yöne kaymasını önlemek için dinamik olmak zorundadırlar. Bu doğrultuda, sosyal ağlarda dolaşıma sokulan ve sosyalleşme aracı olarak kullanılan cep şak imgelere özgü bulgularımız şöyle sıralanabilir:

- Tüketim kültürünün simulakr/simule imgeleri ön plandadır,
-Biçim ve içerik bakımından magazinleşmiş veya magazin özentisi görseller kullanılnaktadır,
-Güzel poz verme ilkeleri (ünlülerin) taklit edilerek görünümler değişmiş, özgünlük yok edilmektedir,
-Bireysel değişiklikler olmakla beraber yaşam tarzını yansıtmaktan daha çok kadın ya da erkek sanatçıya "özenti" niteliğindedir,
-Mahrem göz ardı edilerek bireysel teşhir öne plana çıkmaktadır,
-Gelenekten kopuş, özneyi metalaştırmaktadır,
-Muhafazakâr değil; güzel, seksi, özgür, şehvetli, tehditkar ve maskülen pozlar ile kendini olduğundan farklı gösterme çabalarının ön plana çıktığını söyleyebiliriz.

Günümüzde gerçek, minyatürleşmiş hücreler, matrisler, bellekler ve komut modelleri tarafından üretilmektedir. Bu sayede gerçeğin sonsuz sayıda yeniden üretimi sağlanmakta ve bu sistemle farklı bir boyuta, simülasyon çağına da girilmiş olduğuna dikkat çeken Baudrillard 'mış' gibi yapmanın medyadaki işlevini vurgulamaktaydı (Baudrillard. PDF; 14). Bugün gelinen nokta kişisel kullanımda da 'mış' gibi yapma medya sisteminin ötesine geçtiğini söyleyebiliriz. Bir başka ifadeyle her bir kullanıcı kendi öyküsünü "kendi televizyon kanalında" magazinsel formda mış gibi yaparak

[7] Görüşmecilerimiz 'sanatçı' ifadesini kullansalarda bu sözle ünlü ya da yıldız tabirini kullandıklarının altını çizmekte yarar görüyoruz.

gizle(n)meden dolaşıma çıkarmaktadır. Peki bu fotoğraflar yalan mı gösteriyor (söylüyor) bunu kanıtlamak zor ama/fakat araştırma evrenimize giren kullanıcılar dolayımıyla bunu ileri sürmekteyiz.

Geleneksel toplumlarda geleneğin doğru kullanımı bilgi, bilinç ve kültürel belleğe bağlıdır. Kültürel bellek biyolojik olarak devredilmediği için (Assmann, 2001; 91) görsel kültürün etkisine maruz kalan gençler kendi kültürlerine ait toplumsal değerlerin ne yazık ki farkında değiller. Güzel görünmek uğruna estetik olmayan hatta kendilerini 'çirkin'leştiren ünlülere ilişkin pozlar ile mahremiyetlerinden de uzaklaşıyorlar. Bazıları bunun farkında mı yoksa farkında olmak mı istemiyorlar… Sanat eğitimi ve estetik ilkelerle de kesişmeyen bu buluşma gençleri yanıltmaktadır. Kimlik ifadesi ve kişisel aidiyetler bireyin kültürel düzeyleri çerçevesinde imgeyi anlamlandırır fakat anatomik (fiziksel) yapısı deforme edilmiş bu görseller ya da bizim ifademizle cep-şak imgeler hem kültürel kodlarımızı dönüştürmekte ve hem de mahremiyet olgumuzu sıradanlaştırmaktadır.

Sonuç olarak; Cep-Şak imgelerin sanatın görsel dilini ve kültürel kodlarını kullandığını, günlük yaşamın değerlerini içinde taşıdığını ama/fakat tek tipleşen belli biçim ve özenti pozları tekrar etmesi, klişe göstergeleri yeniden üretmesi yönünden ise anlam kaymasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Hukuki açıdan önlemler alınsa da gençler ifade özgürlüğü kisvesi altında sosyal medyada beğenilmek, güzel görünmek ve tık'lanmak arzusuyla mahremiyetlerini tehlikeye atmaktadırlar.

KAYNAKLAR

- Assmann, J., Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik, Çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001
- Bauman, Z., Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm Küresel Çağda Sosyal Eşitsizlik, Say Yayınları, İstanbul, 2013
- Erkman, F., Gösterge Bilime Giriş, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1987
- Fiske, J., İletişim Çalışmalarına Giriş, Çev. Süleyman İrvan, Ark, Ankara, 1996
- Göle, N., Modern Mahrem, Metis Yayınları, İstanbul, 2008
- Robin, K., İmaj Görmenin Kültür ve Politikası, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999
- Sontag, S., Fotoğraf Üzerine, Altıkırkbeş Yayınları, İstanbul, 2008
- Toffoletti, K., Yeni Bir Bakışla Baudrillard, Kollektif Kitap, İstanbul, 2014
- Ziss, A., Estetik, Çev. Yakup Şahan, Hayalperest Yayınevi, İstanbul, 2016
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük 1-2, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, Ankara,1988
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük 3, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2002

PDF KAYNAKLAR

- Akkaya, Ş., Mahremiyet, Melankoli ve İktidar Bağlamında Antoine D'agata, Moment Dergi, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, 2015
- Baudrillard, J., Simulakrlar ve Simulasyon, Çev. Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları, 6. Basım Ekim 2011
- Öztokat, N., "Görsel Nesnelerin Çözümlenmesinde Göstergebilimsel Yöntemler" 1999
- Yüksel, M., "Mahremiyet Hakkı ve Sosyo Tarihsel Gelişimi", A. Ü. SBF Dergisi, Online ISSN: 13091034, 2003

İNTERNET KAYNAKLARI

- Parsa. A. F., *"İmgenin Gücü ve Görsel Kültürün Yükselişi*", https://www.researchgate.net/publication/308785296 [Erişim: 11. 07. 2018]
- Karahan, Ç., "Dil Dışı Gösterge Olarak Sanat/Resim" [Erişim: 11. 07. 2018]
- Korkmaz, İ., "Facebook ve Mahremiyet: Görmek ve Gözetle(n)mek", Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, S.5, Ekim 2012 – Mart 2013 [Erişim: 12. 04. 2018]
- https://wearesocial.com
- http://www.lomography.com.tr

GELECEĞİMİZİN GENÇLERİ OKUL ÖNCESİ 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN KAHVALTI DURUMLARI VE DEKORATİF SUNUM ÖRNEKLERİ

Öğr. Gör. Nağme ŞİRVAN BORAN*

*Gazi Üniversitesi Polatlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, nsboran@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışma, geleceğimizin gençleri olan okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kahvaltı alışkanlıkları, kahvaltıda tüketilen besinlerin saptanması ve çocuklar için hazırlanmış kahvaltı tabağı örneklerinin sunulması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çocukluk dönemi sağlıklı besin seçimi, beslenme alışkanlıkları ve yaşam boyu yeme davranışlarının kazanılmasında ve sürdürülmesinde büyük önem taşımaktadır. Okulöncesi döneminin sağlıklı geçmesinin sağlıklı gençler kazanılmasında önemi büyüktür Sağlıklı beslenme düzeni kazandırma çabalarının hedefi hayat boyu doğru beslenme davranışları kazandırmaktır. Öğünler içinde en önemlisi sabah kahvaltısıdır. Güne enerjik başlamada ve verimli bir biçimde sürdürmede yenilen sabah kahvaltısının miktarı ve içeriği büyük önem taşımaktadır. Çocuklarda kahvaltı öğününün atlanması, sağlıklı beslenme düzenini engellemekte bu da özellikle ergenlik döneminde büyük sorunlara yol açarak obezite v.b kronik hastalıklara neden olabilmektedir. .Toplumun geleceğini oluşturacak nesillerin, güne istekli başlaması, aktivitelerini verimli bir şekilde sürdürmesi, öğrenme öğretme süreçlerinde etkili şekilde yer alması, sağlıklı bir şekilde büyümesi ve gelişmesi için sabah kahvaltısının beslenmedeki önemini kavramaları önemlidir. Okulöncesi dönemde kazandırılacak kahvaltı alışkanlıkları gençlik ve yetişkinlik dönemini de olumlu etkileyecektir. Çocuklara kahvaltı alışkanlığı kazandırmada kahvaltı tabağının dekoratif hazırlanması da önem taşır. Bu çalışmada çocuklar için dekoratif olarak hazırlanmış kahvaltı tabağı örnekleri de sunulacaktır. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmada veri toplama aracı olarak, anket formu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ankara ili Polatlı (n=105)ve Çankaya ilçelerinde resmi ve özel okulöncesi eğitimi kurumlarına devam eden rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 4-6yaş grubu çocukları (n=210) oluşturmaktadır. Araştırma verileri yüz-yüze görüşme yöntemi ile 5 mart -12 nisan tarihleri arasında anket formu ile toplanmıştır. Gerekli istatistiki işlemler devam etmektedir.

Anahtar Kelime: Geleceğin Gençleri, Sağlık, Beslenme, Kahvaltı, Dekoratif Sunum

YOUTHS OF OUR FUTURE PRESCHOOL 4-6 AGE GROUP CHILDREN'S BREAKFAST CASES AND DECORATIVE PRESENTATION EXAMPLES

ABSTRACT

This study was carried out in order to present the breakfast habits of the children who are going to our future youngsters, preschool education institutions, the foods consumed at the breakfast and the samples of the breakfast plates prepared for the children. Childhood healthy eating is of great importance in the selection and maintenance of eating habits and lifelong eating behaviours. Healthy passing of the preschool period is the key to gaining healthy young people. The goal of healthy diet is to gain the right nutritional behaviour for life. The most important of the meals is the morning breakfast. The quantity and content of the morning breakfast, which is energized at the beginning of the day and eaten in a productive manner, is of great importance. The skipping of breakfast meals in children prevents healthy eating, which can lead to major problems, especially during puberty, leading to obesity and chronic diseases. It is important that the generations that will be the future of the society are willing to start the day, willing to start the activities efficiently, taking place effectively in the learning and teaching process, growing healthy and developing the importance of the morning breakfast in the nutrition. The breakfast habits to be earned during the post-convalescence period will also positively affect youth and adulthood. It is also important to prepare the breakfast plate in a decorative manner for the children to give them a breakfast habit. The questionnaire form was used as the data collection tool in the survey used in the survey model. The universe of the study consists of 4 to 6 yearold children (n = 210) who were randomly sampled during the academic year of 2017-2018 in Ankara ili Polatlı (n = 105) and Çankaya districts for official and private preschool education institutions. Survey data were collected by face-to-face interview method between March 5 and April 12.

Keywords: Future Youth, Health, Nutrition, Breakfast, Decorative Presentation

GİRİŞ

Erken çocukluk dönemi sağlıklı besin seçimi, beslenme alışkanlıkları ve yaşam boyu yeme davranışlarının kazanılmasında ve sürdürülmesinde önem taşımaktadır (Campbell ve Hesketh, 2007)Çocuklar bu dönemde beslenmeye ilişkin kavramları aile, sosyal çevre, okul ortamı ve akran grubu gibi faktörlerin etkisinde kalarak öğrenmeye başlamaktadır. Aynı zamanda sağlıklı beslenme alışkanlık ve davranışların temelleri bu dönemde şekillenmektedir (Birch ve Davidson 2001).Okul, bireyin en üst düzeyde psikolojik, biyolojik gelişimini ve kültür değişimini sağlayan sistemlerin başında gelir. Çocuğun sağlığını korumayı, sağlıklı yaşamayı uygulayarak öğrendiği yer, aileden sonra okul çevresidir. (Güzey, 1991).Öğünler içinde en önemlisi sabah kahvaltısıdır. Güne istekli başlamada ve sürdürmede yenilen sabah kahvaltısının miktarı ve içeriği büyük önem taşımaktadır. Vücudumuz uyurken bile çalışmaya devam eder. Sabah kalkıldığında kahvaltı yapılmazsa beyinde yeterince enerji oluşamaz. Bu durumda yorgunluk, baş ağrısı, dikkat azlığı gibi sıkıntılar yaşanır. Kahvaltı yapmayan beden kendi depolarını kullanır ve hastalıklar karşısında direnci düşer (Merdol, 2001). Kahvaltı, beslenme durumu normal olan çocuklarda da derslerde dikkat ve konsantrasyonu arttırarak başarı düzeyini yükseltmektedir Beslenme durumu kötü olan çocuklara okulda kahvaltı sağlanması, okul başarısını arttırmaktadır(Baysal, 1999).Kahvaltı yapmak güç ve dayanıklılığı yükseltmekte, okulda öğrencilerin daha verimli eğitim almalarını sağlamaktadır. Genelde düzenli olarak kahvaltı yapan bireylerde daha yüksek düzeyde besin öğesi alınmakta, alınan enerjinin yağdan gelen yüzdesi daha düşük, alınan posa miktarı ise daha yüksektir. Bunların yanı sıra kahvaltı etmenin hafızayı güçlendirdiği de saptanmıştır. Kahvaltı, yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenme açısından değerlendirildiğinde, günlük enerjinin yaklaşık %20'si ile karşılamasının yanında birçok besin öğelerinin (örn., B grubu vitaminler, Ca, Fe) vücuda sağlandığı en önemli öğünü oluşturmaktadır.(Cebirbay ve Aktaş, 2016). Özellikle okulöncesi dönemde büyük önem taşıyan kahvaltı öğününün atlanması, önerilenden daha düşük besin öğesi alımı (Baysal 1999)sağlık üzerindeki risklerin (örn., sağlıklı vücut ağırlığının sürdürülebilirliği, obezite riskinin düşürülmesi) (Ask ve ark, 2006) ve mental işlevler (örn., dikkat toplama) üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir.

YETERLİ VE DENGELİ BESLENMENİN ÖNEMİ

Yeterli ve dengeli beslenme, insan vücudunun büyümesi, yenilenmesi ve yaşamsal aktivitelerini sürdürebilmesi için gerekli olan besin öğelerinin her birinin yeterli miktarlarda alınması ve vücutta uygun şekilde kullanılması durumuna denir. Yetersiz ve dengesiz beslenen kişilerde büyüme ve gelişme gerilikleri, hastalıklara karşı dirençsizlik, raşitizm, beriberi, kansızlık, pellegra, skorbüt, kuvaşiorkor, , marasmus gibi beslenme bozukluğu hastalıkları meydana gelir (Işıksoluğu, 2000; Baysal, 2002).Yetersiz ve dengesiz beslenme, çocukların yalnız vücut gelişimini olumsuz yönde etkilemez, zihin gelişimine de zarar verir. Hastalıklara yakalanmayı kolaylaştırdığı gibi çeşitli hastalıkların da oluşmasına yol açar (Işıksoluğu, 2000). Büyüme ve gelişme olgusu; beslenme, genetik yapı, cinsiyet, hormonlar, çevresel koşullar, sosyo-ekonomik durum, kültür ve gelenekler çeşitli faktörlerin etkisi altındadır. Bu etmenler, büyüme ve gelişmeye, embriyo döneminden yetişkinliğe kadar etki ederler (Baysal, 1997; Karaağaçoğlu, 1999).Okul öncesi dönem yaşamın en duyarlı dönemlerinden biridir. Bu dönemde içinde bulunulan çevre, alınan uyarılar, çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal yönden büyüme ve gelişiminde çok etkin rol oynar. Yeterli ve dengeli beslenme doğumdan ölüme kadar insan yaşamı boyunca yalnız fizyolojik gereksinimin giderilmesi için değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik gereksinimlerin giderilmesinde de önemli bir yer tutar. Okul öncesi dönem yetişkinlik için temel oluşturan pek çok alışkanlığın geliştirildiği bir dönemdir. Bu dönemde yeterli ve dengeli beslenme kadar, iyi geliştirilmiş sağlıklı beslenme alışkanlıkları edinmek de önemlidir. Küçüklüklerinde doğru alışkanlıklar edinememiş bireylerin yetişkinlik dönemlerinde bu alışkanlıklarından kurtulmaları çok zor olmaktadır.

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ VE BESLENME DAVRANIŞLARI

Okul öncesi dönem çocuğu yemeğini yardımsız yiyebilir. İki-üç yaşlar çocuğun disipline edilmesi gereken yaşlardır. Ancak çalışmalar, beş yaşa kadar da çocukların kendi başlarına yemek yiyememelerinin normal kabul edilmesi gerektiğini göstermektedir. Çocuk 6 yaştan sonra hala kendisi yiyemiyorsa bu normal değildir. Çocuklar 4 yaşında bıçak kullanabilirler ancak sert besinleri yardımsız kesemezler. Kesme işlemi 6 yaşından sonra başarılabilir ve çocuklar ancak 7 yaşında yemekte yalnız bırakılabilirler. Çocuğun sağlıklı beslenme alışkanlıkları geliştirmesinde anne babanın tutarlılığı ve ona iyi örnek olması en temel koşuldur. Okul öncesi dönem çocuğu, besinlere karşı belirli ve kesin tavırlar koymaya başlar. Bu yaş grubu çocuklar besin grupları içinde en az sebzeleri severler. Ayrıca bu yaş grubu çocuklar besinleri karışık olarak tüketmekten hoşlanmazlar. Besini tanıyabilecekleri şekilde görmek isterler ve besinler elleri ile yiyebilecekleri şekilde olursa daha çok severler. Anneler, sebzeleri çocuklara sunarken pişirme şekli ve servisine özen göstermelidirler. Okul öncesi dönemde günlük menüde dört temel besin grubu mutlaka bulunmalıdır.

1. **Et Grubu;** Et, tavuk, balık, yumurta ve kuru baklagiller iyi kalite protein, vitamin mineral kaynağıdırlar.

2. **Süt Grubu**; Süt yoğurt, peynir ve bu besinlerden yapılan yiyecekler, kalsiyum fosfor, iyi kalite protein.

3. **Tahıl Grubu**; Ekmek makarna pirinç, bulgur ve bu ürünlerden yapılan yiyeceklerdir. Günlük karbonhidrat gereksiniminin büyük kısmı buradan sağlanır.

4. **Sebze Ve Meyveler;** Tüm sebze ve meyveleri içerir özellikle C ve A vitaminleri ve minerallerce zengindir.

5. **Ek Grup; Yağlar Ve Şekerler;** Enerji değerleri yüksektir, saf olarak tüketilmemelidir. Yağların bileşiminde yağda eriyen ADEK vitaminleri bulunur. Şekerler ise boş kalori olarak adlandırılır.(Arlı ve ark,2015) Besin grupları açısından günlük önerilen miktarlara bakılacak olursa; Süt grubu 2 porsiyon Et grubu 2 porsiyon, Sebze-meyve grubu 5 porsiyon, Ekmek ve tahıl grubu 3-6 porsiyon olarak önerilmektedir(Baysal, 1999)Okul öncesi dönemde çocukların mide kapasitesi düşüktür. Günlük tüketecekleri besin miktarı 3 ana öğün ve 3 ara öğündür. Bu dönemde çocuklar değişik tatlara alıştığından, gerek evde gerekse okulda tatlı, tuzlu, acı, ekşi gibi tatlara çok dikkat edilmelidir. Yeni alışkanlıkların kazanıldığı bu dönemde, beslenme bozukluğu riski en fazladır. Okulöncesi çocukların iştahının azalması nedeniyle, onların beslenme ihtiyaçlarını karşılayan planlı bir diyet önem kazanmaktadır. Besin değeri yüksek yiyeceklerin seçimi, çocuklar için özellikle önemlidir. Okul öncesi dönem çocuğu besin seçicidir. Okul öncesi dönem çocuklarına yemek konusunda ısrarlı davranmak onların yemeği tümden reddetmesine yol açabilir. Yemekle ilgili hiç bir uyarı çocuklar yemek yerken yapılmamalı, gereken uyarılar, yemekten önce ya da yemekten sonra yapılmalıdır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma, geleceğimizin gençleri olan okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kahvaltı alışkanlıkları, kahvaltıda severek tüketilen besinlerin saptanması ve çocuklar için hazırlanmış kahvaltı tabağı örneklerinin sunulması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumların sağlıklı gelecekleri için temel, sağlıklı yetişmiş çocuklardır. Çocukların sağlığı ve sağlıklı yetişkinler olabilmesi, anne karnından başlayarak sağlıklı bir ortamda büyümelerine bağlıdır. Okul öncesi dönem yaşamın en duyarlı dönemlerinden biridir. Bu dönemde içinde bulunulan çevre, alınan uyarılar, çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal yönden büyüme ve gelişiminde çok etkin rol oynar. Çağımızda hayat şartlarının eskiye göre oldukça çok değişmiş olması annelerin çalışması, evde çocuğa bakacak bir kişinin olmaması ya da daha iyi bir eğitim alması için veya örgün eğitime çocuğun daha iyi hazırlanması için birçok aileler değişik yaşlarda çocuklarını onlar için hazırlanmış olan okul öncesi eğitim kurumlarına götürmektedirler. Okul öncesi Eğitim kurumlarının, çocuğun beslenmesiyle fiziksel ve ruhsal gelişimine etkisi oldukça büyüktür. Okul öncesi dönemindeki çocuklar hızlı büyüme ve gelişme gösterdikleri için besin öğelerine (protein, karbonhidrat, kalsiyum, demir, çinko, folik asit vb.)gereksinimleri fazladır Sık rastlanan kötü beslenme alışkanlıklarından biri olan öğün atlamak günlük besin gereksinimlerinin karşılanmasını engellemektedir. Kahvaltı günün en önemli öğünü olmasına karşın en çok ihmal edilenidir. Özellikle okul öncesi çocuklarının yeterli ve dengeli kahvaltı yapmaları gerekirken çeşitli nedenlerle ya hiç yapmadıkları ya da çocukların dengesiz bir kahvaltıyla okula gittikleri belirlenmiştir(Baysal, 1999) Okul öncesi dönem çocuklarda besin seçimleri ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlıdır. Literatürde var olan çalışmalar daha çok adölesan dönem ve okul çağı üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışma okulöncesi kurumlara devam eden 4-6 yaş grubu çocukların kahvaltı alışkanlıkları tespiti açısından önemlidir. Toplumumuzun geleceğinin oluşturacak bu nesillerin sağlıklı bir şekilde büyüme ve gelişmeleri için kahvaltının beslenmedeki önemini kavramaları açısından ve ayrıca elde edilen bulgularla anaokullarında çocukların beslenmesine gerekli özenin gösterilip gösterilmediğinin ortaya çıkması açısından da önemlidir

Verilerin Toplanması ve Yöntem

Tarama modelinin kullanıldığı araştırmada veri toplama aracı olarak, anket formu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ankara ili Polatlı (n=105)ve Çankaya (105) ilçelerinde resmi ve özel okulöncesi eğitimi kurumlarına devam eden rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 4-6yaş grubu çocukları (n=210) oluşturmaktadır. Araştırma verileri yüz-yüze görüşme yöntemi ile 5 mart - 12 nisan tarihleri arasında anket formu ile toplanmıştır. Çocukların kişisel ve ailevi bilgilerinin belirlenmesinde frekans (f), yüzde (%), kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Her gün düzenli kahvaltı yapıyor musun?						
	Polatlı		Çankaya		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
A) Evet	52	49.7	60	57.1	112	53
B) Hayır	7	6.5	4	3.8	11	6
C) Bazen	46	43,8	41	39.1	87	41
Toplam	105	100	105	100	210	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi düzenli kahvaltı yapanların toplam oranı %53 iken düzenli kahvaltı yapmayanların oranı da %47 dir. Bu azımsanamayacak bir sonuçtur. Çankaya da yaşayan çocukların Polatlı'da yaşayanlara göre düzenli kahvaltı yapma alışkanlıkları daha fazladır.

Kaya (1999), Çocukların beslenme alışkanlıklarının incelendiği bu çalışmada beslenme durumlarının erken yaşlarda(okulöncesi) şekillendiği ve bu yaşlarda kazanılan yemek yeme alışkanlığın hayatının daha sonraki dönemlerini etkileyeceği ve ileride ortaya çıkacak beslenme sorunlarının temelini oluşturulacağı belirtilmiştir.

Tablo 2. Kahvaltı yapmadığında kendini nasıl hissediyorsun?						
	Polatlı		Çankaya		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
A) Yorgun, Halsiz	15	28,5	11	24.4	26	26,8
B) Uykum Geliyor	11	20.7	10	22.2	21	21,5
C) Acıkıyorum	23	43,4	18	40.2	41	41.5
D) Kötü Hissediyorum	2	3,7	3	6.6	5	5,1
E) Kızgın Oluyorum	2	3.7	3	6.6	5	5.1

Tablo 2'de Kahvaltı yapmayan çocukların %41 i acıktıkları %26.8 inin kendilerini yorgun ve halsiz hissettikleri ,%21.5 inin ise uykularının geldiği saptanmıştır.

Tablo 3. Kahvaltıyı nerede yapıyorsun?						
	Polatlı		Çankaya		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
A) Evde	48	45.7	41	39	89	42.4
B) Okulda	57	54.3	62	59.1	119	56.7
D) Diğer (Pastane)	0	0	2	1.9	2	0.9
Toplam	105	100	105	100		

Tablo 3'de çocukların %56.7 sinin kahvaltıyı okulda yaptıkları belirlenmiştir.

Tablo 4. Kahvaltıyı Kim Hazırlıyor?						
	Polatlı		Çankaya		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
A) Anne	41	39.2	24	22.9	65	32.3
B) Baba	1	0.9	3	2.9	4	1,9
C) Abla/Abi	2	1.9	2	1.9	4	1,9
D) Büyükanne/Büyükbaba	4	3.8	4	3.8	8	3.8
E) Okuldaki Görevli	57	54.2	60	63	117	56,3
F) Bakıcı	0	0	8	8.4	8	3,8
Toplam	105		105		210	

Tablo 4. de kahvaltıyı %56,3 oranında okuldaki görevlilerin hazırladığı bunu 32,3 ile annelerin takip ettiği saptanmıştır.

Tablo.5. Düzenli Kahvaltı Yapmak Neden Önemli?						
	Polatlı		Çankaya		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
A) Sağlıklı Beslenme	20	19.1	25	23.8	45	21.4
B) Okulda Başarılı Olmak	22	21-8	20	19.1	42	20
C) Güçlü Olmak	45	41.9	38	36,1	83	39.5
D) Büyümek İçin	11	10.5	10	9.5	21	10
E) Vücudumu Korumak İçin	7	6.7	12	11.5	19	9.1
Toplam	105	100	105	100	210	100

Tablo 5'de görüldüğü gibi çocukların %39,5i güçlü olmak için kahvaltı yaptıklarını %21,4ü ise sağlıklı beslenmek için kahvaltı yaptıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6. Kahvaltıda Tüketilen Besinler			
	Polatlı	Çankaya	Toplam
Yumurta	42	54	96
Peynir	44	52	96
Zeytin	21	65	86
Ekmek	78	65	143
Simit	46	55	101
Börek	31	65	96
Diğer Hamur İşleri	42	38	80
Patates Kızartması	69	86	155
Domates	30	59	89
Salatalık	41	45	86
Fındık Ezmesi	22	25	47
Bal	15	18	33
Krep	7	3	10
Tost	19	15	34
Biber	6	11	17
Sucuk	31	68	99
Salam	24	39	63
Sosis	32	32	64
Sucuklu Yumurta	23	45	68
Menemen	13	19	32
Çorba	34	31	65
Tereyağı	16	27	43
Kaymak	12	18	30
Reçel	54	63	117
Sürme Çikolata	67	81	148

Tablo 6'da görüldüğü gibi kahvaltıda en çok tüketilmek istenen besinlerin sırasıyla patates kızartması, sürme çikolata ekmek, reçel simit, börek olduğu ve bunlardan sonra yumurta ve peynir in geldiği belirlenmiştir. Türkiye'de son yıllarda şişmanlık sorununun çocukluk çağına indiği, önlem alınmadığı takdirde toplumsal boyutta önemli sağlık sorunları yaratabileceği belirtilmektedir Görüldüğü gibi kahvaltıda sevilen yiyecekler daha çok yağlar ve şekerler grubu yiyecekleridir. Tahıl ve nişasta ve şeker içermektedirler, böyle bir tabloda sağlıklı beslenmeden söz etmek mümkün değildir. Bu gruptaki çocukların ebeveynlerin ve okulda menü planlayan ve bu menüyü uygulayanların mutlaka beslenme eğitimi almaları gerekmektedir.

Tablo 7. Kahvaltıda Ne İçersin?						
	Polatlı		Çankaya		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
A) Süt	48	45.7	46	43.8	94	44.7
B) Meyve Suyu (Taze)	8	7.6	12	11.4	20	9.5
C) Hazır Meyve Suyu	16	15.4	21	20	37	17.6
D) Çay	23	21.9	15	14.3	38	18.3
E) Bitki Çayı	5	4.7	8	7.7	13	6.1
F) Ayran	3	2.8	2	1.9	5	2.3
G) Su	2	1.9	1	0.9	3	1.4
Toplam	105	100	105	100	210	100

Tablo 7'de görüldüğü gibi, kahvaltıda çocukların %44,7 oranında süt içtikleri %18.3 oranında çay ve %17.6 oranında hazır meyve suları tükettikleri belirlenmiştir.

Tablo 8. Neden kahvaltı yapmıyorsun						
	Polatlı		Çankaya		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
A) Canım İstemiyor (İştahsızım)	16	30.2	17	37.8	33	33.7
B)Geç Kalıyoruz	10	18.9	6	13.3	16	16.3
C)Kahvaltıyı Sevmiyorum	27	50.9	22	48.9	49	50
Toplam	53	100	45	100	98	100

Tablo 8'de görüldüğü gibi, kahvaltı yapmayan çocuklar%50 oranında kahvaltı yapmayı sevmediklerini belirtirken,%33,7 oranındaki bir bölümde canlarının istemediğini iştahlarının olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırma sırasında, çocuklara normal kahvaltı tabağı resmi ve aynı malzemelerle araştırmacı tarafından hazırlanmış dekoratif tabak örnekleri resimleri gösterilmiş hangisini yemek istedikleri sorulmuştur.

Tablo 9. Kahvaltı Tabağınız Aşağıdaki Görsellerdeki Gibi Hazırlansa Hoşunuza Gider Mi?						
	Polatlı		Çankaya		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
A) Evet	88	83.9	92	87.6	180	85.7
B) Hayır	7	6.6	5	4.8	12	5.8
C) Belki	10	9.5	8	7.6	18	8.5
Toplam	105	100	105	100	210	100

Tablo 9'da görüldüğü gibi, hazırlanan görsel tabaklar çocuklara gösterilip bunu beğenip beğenmediği sorulduğunda %85.7 si beğendiklerini %5.8 inin ise beğenmedikleri belirlenmiştir.

BON APPÉTIT

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmaya 4-6 yaş grubu Ankara Çankaya ilçesinde anaokuluna devam eden 105 ve Polatlı da anaokuluna devam eden 105 olmak üzere toplam 210 öğrenci katılmıştır. Araştırmada düzenli kahvaltı yapanların toplam oranın%53düzenli kahvaltı yapmayanların oranın %47 olduğu görülmüştür Kahvaltı yapmayan çocukların %41 i acıktıklarını %26.8 i kendilerini yorgun ve halsiz hissettiklerini %21.5 i ise uykularının geldiğini belirtmişlerdir. Çocukların %56.7 gibi yarıdan fazla bir bölümü kahvaltıyı okulda yaptıklarını belirtmişlerdir. Çağımızda hayat şartlarının değişmiş olması annelerin çalışması, okul öncesi eğitim kurumlarına giden çocukların artışına sebep olmuştur.

Okul öncesi eğitim kurumlarının, çocuğun beslenmesiyle fiziksel ve ruhsal gelişimine etkisi oldukça büyüktür. Bazı çalışmalarda (Plum, 1997; Wright ve Radcliffe, 1992) çocukların beslenme davranışlarının aile ortamından daha çok okul ortamında kazanıldığı ve ebeveynlerin bu yönde bir düşünceye sahip oldukları vurgulanmaktadır. Çocuklar grup içinde ve anneden ayrı olduklarında daha farklı davranış sergilerler. Evde hiç yemediği bir yemeği yuvada arkadaşları ile birlikte iştahla yiyen çocuk örnekleri az değildir. Anliker ve ark (1990) çocukların sahip oldukları beslenme bilgilerinin ebeveynlerin sağlıklı gıda ve besin seçimlerine ilişkin verdikleri mesajlarla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadırlar. Benzer şekilde bazı araştırmacılar da Patrick ve Nicklas (2005) Videon ve Manning (2003) ebeveynlerin okulöncesi dönemde çocukların kahvaltı gibi öğünlere ilişkin tutum ve davranışları üzerinde doğrudan rolünün bulunduğunu bildirmektedirler. (Cebirbay ve Aktaş, 2016) yapılan çalışmada, anaokullarında menülerin genelde okul müdürü ve öğretmenler tarafından hazırlandığı bazı okullarda ise özellikle kahvaltıyı mutfak personelinin belirlediği saptanmıştır.

Gündoğdu (2009) yaptığı çalışmada okulöncesi öğretmenlerin orta düzeyde beslenme bilgisine sahip olduğunu belirtmektedir. Bu araştırma, ebeveynlerin beslenme bilgi düzeyinin orta düzeyde olduğunu, annelerde eğitim düzeyi arttıkça beslenme bilgi düzeyinin de arttığını ortaya çıkarmıştır. Albayrak(1989), Konya da 4-6 yaş arası çocukların beslenme alışkanlıkları ve bu alışkanlıkların okula yansıyış biçimlerini saptayarak, çocukların alışkanlıkları üzerinde aile ve okul çevresinin etkili olduğunu belirlemiştir. Yapılan çalışmada, çocuklara kahvaltıyı %56,3 oranında okuldaki görevlilerin hazırladığı bunu% 32,3 ile annelerin takip ettiği saptanmıştır Okul idaresinin beslenme ilkelerine önem vermemesi, yemeğe ayrılan bütçenin sınırlı olması, mutfak personeli ve donanımın yetersiz olması, menüler planlanırken öğrencilerin görüşlerine yer verilmemesi menülerdeki eksiklikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenlerle, Anaokulu yöneticilerinin beslenme servis elemanlarını yiyecekleri besin değerini kaybetmeden pişirip hazırlaması için daima eğitmesi ve yemek listelerinin kendileri tarafından kontrol edilerek çocukların besin gereksinimini karşılayacak şekilde planlamalarını sağlamaları gerekir. Anaokulu öğretmenlerinin günlük faaliyet programları içerisinde yeterli ve dengeli beslenmeye yer vermesi ve çocuklara doğru beslenme eğitimi vererek onların iyi alışkanlıklar kazanmasına yardım etmeleri gerekmektedir. Anne, baba, okul yöneticisi ve anaokulu öğretmeni her şeyden önce kendileri beslenme konusunda davranış ve uygulamaları ile çocuklara örnek olmalıdırlar. Yapılan çalışma çocukların %39,5i güçlü olmak için kahvaltı yaptıklarını %21,4ü ise sağlıklı beslenmek için kahvaltı yaptıklarını belirtmişlerdir. Kahvaltıda en çok tüketilmek istenen besinlerin sırasıyla patates kızartması, sürme çikolata, ekmek, reçel simit, börek olduğu ve bunlardan sonra yumurta ve peynirin geldiği belirlenmiştir. Kahvaltıda çocukların %44,7 oranında süt içtikleri %18.3 oranında çay ve %17.6 oranında hazır meyve suları tükettikleri belirlenmiştir. Çalışmada, çocukların hemen hemen yarısının kahvaltı öğününü atladıkları, kahvaltılık yiyeceklerden süt, yumurta, peynir, tereyağı, bal, pekmez, zeytini her gün tüketim sıklıklarının düşük olduğu belirlenmiştir.

Ünüsan'ın (2001) yaptığı çalışmada da çocukların , % 50'sinde sucuk/salam/sosis, % 50.7' sinde et, %58.3'ünde meyve, %58.9'unda süt, % 60.3'ünde yumurta, pizza/hamburger, %69.4'ünde pasta/börek, %79.5'inde şekerli yiyecekler, % 82.2'sinde asitli içeceklerin tüketmeyi sevdikleri saptanmıştır. Tüketimi en sorunsuz besinler arasında şekerli yiyecekler ve asitli içecekler geldiği belirlenmiştir. Kahvaltı yapmayan çocuklar%50 oranında kahvaltı yapmayı sevmediklerini belirtirken,%33,7 oranındaki bir bölümde canlarının istemediğini iştahlarının olmadığını belirtmişlerdir. Cebirbay ve Aktaş (2016) yaptığı çalışma da da kahvaltı yapmama nedenlerinin basında %69 ile iştahsızlık gelmektedir Sonuç olarak; Toplumların sağlıklı gelecekleri için temel, sağlıklı yetişmiş çocuklardır. Okul öncesi dönem yaşamın en duyarlı dönemlerinden biridir. Bu dönemde içinde bulunulan çevre, alınan uyarılar, çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal yönden büyüme ve gelişiminde çok etkin rol oynar. Türkiye'de son yıllarda şişmanlık sorununun çocukluk çağına indiği, önlem alınmadığı takdirde toplumsal boyutta önemli sağlık sorunları yaratabileceği belirtilmektedir (TBSA,2014;Önal,2016;Karaağaoğlu ve Samur,2015) Okul öncesi dönem yetişkinlik için temel oluşturan pek çok alışkanlığın geliştirildiği bir dönemdir. Bu dönemde yeterli ve dengeli beslenme kadar, iyi geliştirilmiş sağlıklı beslenme alışkanlıkları edinmek de önemlidir. Çocuklara tek örnek olacak yetişkinler ebeveynleri olmayacaktır. Eğitim kurumlarında çocuklardan sorumlu olan ve çocuk üzerinde en önemli etkiye sahip olan karakter öğretmendir. İstendik

beslenme alışkanlıklarının kazandırılmasında evde olduğu kadar eğitim kurumlarında da konuya önem verilmeli, ev ve okul arasında, öğretmen ve ebeveyn arasında tutarlılık sağlanmalıdır. Bu açıdan bakıldığında çocukların hayatında son derece önemli bir yere sahip olan öğretmenlerin de sağlıklı besleneme konusunda doğru bilgiye sahip olmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Rossiter ve arkadaşları (2007) yaptıkları çalışmada bu konuya değinmiş ve okul öncesi öğretmenlerinin birey olarak beslenme alışkanlıklarının ve bilgi donanımlarının iyi düzeyde olması gerektiğine vurgu yapmışlardır Anaokullarında çalışan personelin okulöncesi döneme ait kahvaltı ve beslenme bilgi düzeylerinin artırılması gerektiği, bununla birlikte okulöncesi dönemde beslenme eğitiminde önemli bir paydaş olan ebeveynlerin sağlıklı besin seçimi, besin örüntüsü gibi konularda farkındalığın oluşturulması ve sürdürülmesinin gerektiği önerilebilir. Friedman-Krauss ve Barnett'ın (2013) da belirttiği gibi erken çocukluk eğitimi beslenme programlarının doğrudan ya da dolaylı olarak uzun ve kısa vadeli daha iyi sağlık koşulları sağlayacağı pek çok yol mevcuttur. Çocuklar düzenli ve öğün atlamadan beslenmelidir. • İyi bir beslenme alışkanlığı için çocuğa her besin grubundan yedirilmelidir. • Yiyecekleri tabağına gereksiniminden fazla konulmamalıdır. • Ara öğünlerde şeker, bisküvi, çay, gazoz, kolalı içecekler verilmemelidir. • Çocuğun gelişimi için kendi kendine yemek yeme alışkanlığı kazandırılmalıdır. • Sevmediği besinler konusunda ısrar etmeyip aynı gruptaki benzer besinler verilmelidir.

Çocuklara menü planlanırken besinin tat, kıvam, renk, ısı ve miktarına dikkat edilmeli, yemekler çocuğun ilgisini çekecek şekilde renkli eğlenceli bir sunumla verilerek bu dönemin büyük sorunu olan iştahsızlık azaltılarak çocuğun yemeği kabullenmesi kolaylaşabilir.(hazırlanan kahvaltı tabakları örnekleri gibi) Toplumun geleceğini oluşturacak nesillerin, güne istekli başlaması, aktivitelerini elverişli bir şekilde sürdürmesi, öğrenme öğretme süreçlerinde etkili şekilde yer alması, sağlıklı bir şekilde büyümesi ve gelişmesi için sabah kahvaltısının beslenmedeki önemini kavramalarının sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Albayrak(1989) -Konya il merkezinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların beslenme alışkanlıkları üzerine bir araştırma- Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi,https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=ALBAYRAK+1989 + BESLENME&btnG=ERİŞİM TARİHİ 3 .3.2018
- Anliker, J.A., Laus, M.J., Samonds, K.W., Beal, V.A. (1990). Parental messages and the nutrition awareness of preschool children. Journal of Nutrition and Education, 22:24
- Arlı, M. Şanlıer, N., Küçükkömürler, S., Yaman, M. ,(2015). Anne ve Çocuk Beslenmesi (7.Baskı). Ankara: Pegem Yayınları
- Ask, A.S., Hernes, S., Aarek, I. ve diğerleri (2006). Changes in dietary pattern in 15 year old adolescents following a 4 month dietary intervention with school breakfast– a pilot study. Nutrition Journal, 5: 33–39
- Baysal, A. (1999). Kahvaltı ve Okul Başarısı. Beslenme ve Diyet Dergisi, S.1, 1-3. Bağlantı: http://hdl.handle.net/123456789/4106
- Baysal, A (2002). Beslenme, Hatipoğlu Yayınevi 8.Baskı, Ankara
- Birch, L.L., Davidson, K.K. (2001). Family environmental factors influencing the developing behavioral controls of food intake and childhood overweight. Pediatr Clin North Am, 48, 893-
- Campbell, K.J., Hesketh, K.D. (2007). Strategies which aim to positively impact on weight, physical activity, diet and sedentary behaviours in children from zero to five years. Obesity Reviews, 8, 327-338
- Cebirbay M.,A;Nazan Aktaş (2016) Okulöncesi Kurumlara Devam Eden 4-6 Yaş Grubu Çocukların Kahvaltı Alışkanlıkları ve Ebeveynlerinin Beslenme Bilgilerinin Belirlenmesi.H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt:3, Ek:1 II. Ulusal Sağlık Bilimleri Kongresi, 24-25 Kasım 2016, Ankara
- Friedman-Krauss, A. ve Barnett, W. S. (2013). Brief. Early Childhood Education,). http://www.nieer.org/sites/nieer/□les/health%20brief.pdf adresinden 25.05.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Gündoğdu, S. (2009) Adana ilinde görev yapan okulöncesi öğretmenlerinin beslenme bilgi düzeyleri ve alışkanlıklarının araştırılması. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Güzey, Aysel.(1991). İlkokul Öğrencilerine Yapılan Uygulamalı Beslenme Eğitiminin Çocukların ve Bilgi Aktarımı ile Annelerin Beslenme, Sağlık Konusundaki Bilgi-Tutum ve Davranışlarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beslenme Ve Diyetetik Programı, Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara
- Işıksoluğu, M, (2000) Beslenme, İstanbul: Milli eğitim bakanlığı yayınları.

- Kaya, M. (1999). Ana- Baba Eğitimi Destekli Beslenme Eğitiminin 3-6 Yaş Grubu Çocukların Beslenme Bilgisi ve Davranışlarına Etkisi Gazi Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü yüksek lisans tezi
- Karaağaoğlu, N. ve Samur, G. E. (2015), Anne Ve Çocuk Beslenmesi, Pegem Akademi, Ayrıntı Basım Yayın Ve Matbaacılık, Ankara
- Merdol, K. Türkan, 2001. "Kahvaltının Önemi ve Kahvaltı Örüntümüz", Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar, Türk Halk Kültürünü Araştırma veTanıtma Vakfı Yayın No:28, Yayına Hazırlayan: Kamil Toygar, Takav Matbaası, Ankara.
- Önal, S (2016)Okulöncesi dönem çocuklarda malnütrisyon ve obezite prevelansının değerlendirilmesi Ankara örneği DTCF dergisi 56;1,210-225
- Plum, J. M. (1997) Nutrition knowledge assessment of preschool children. Virginia Polytechnic Institute and State University, Human Nutrition, Foods and Exercise Department, Master Thesis, Virginia
- Rossiter, M., Glanville, T., Taylor, J. Ve Blum, I. (2007). School Food Practices of Prospective Teachers. The Journal of School Health, 77 (10), 694-700.
- TBSA. (2014)"Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması 2010: Beslenme Durumu ve Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi Sonuç Raporu."Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayın No: 931.
- Ünüsan N. (2001). Okul öncesi çocukların yeme problemlerinin incelenmesi. Çocuk Forumu Dergisi, 4, 1.
- Wright, D.E., Radcliffe, J.D. (1992). Parents perceptions of influences on food behavior development of children attending day care facilities. Journal of Nutrition and Education, 24:198-201.H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA KULLANIMLARI İLE İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Emre UÇAR*, Dr. Öğr. Üyesi Adile TÜMER,**
Arş. Gör. Aylin TANER*, Prof. Dr. Nevin AKDOLUN BALKAYA*****

*MSKÜ, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik A.D., Muğla. emreucar006@gmail.com
**MSKÜ, Sağlık Bilimleri Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği A.D., Muğla. tadile@mu.edu.tr
***EÜ Hemşirelik Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği A.D., İzmir. aylintaner@gmail.com,
****MSKÜ, Sağlık Bilimleri Fakültesi Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği A.D., Muğla. nakdolun@yahoo.com

ÖZET

Sosyal medya kullanımı, özellikle gençler arasında günlük hayatın bir parçası olmakta ve gençlerin düşünme, etkileşim ve iletişim biçimlerinde büyük bir dönüşüm yaratmaktadır. Bu çalışma gençlerin sosyal medya kullanımları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı ve kesitsel tipte tasarlanan araştırma 2018 yılında, bir fakültede öğrenim gören 400 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak, Tanımlayıcı Bilgi Formu, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve İletişim Becerileri Envanteri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya katılan gençlerin yaş ortalaması 21,01±1,86 ve %73,8'i kadındır. Gençlerin %94,5'inin sosyal medyayı kullandığı, %58,5'inin günde 1-4 saat sosyal medyada vakit geçirdiği, %39,7'sinin sosyal medyayı güncel olayları takip etmek amaçlı kullandığı belirlenmiştir. Çalışmada Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği toplam puan ortalamasının 88,53±26,64, İletişim Becerileri Envanteri Ölçeği toplam puan ortalamasının ise 116,47±12,38 olduğu saptanmıştır. Sosyal medya bağımlılığı ile iletişim becerileri arasında ters yönde/negatif ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir (r= -0,09 p=0.071). Sonuç olarak gençlerin büyük çoğunluğunun sosyal medyayı aktif kullandığı ve sosyal medya bağımlılığının iletişim becerilerini olumsuz etkilediği söylenebilir. Konuyla ilgili eğitim ve danışmanlık programlarının planlanması ve uygulanması gençlerde farkındalık yaratacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, İletişim, Üniversite Öğrencileri, Sosyal Medya Bağımlılığı, Gençlik

THE RELATİONSHİP BETWEEN HEALTH SCİENCE FACULTY STUDENTS' SOCIAL MEDIA USE AND COMMUNİCATION SKILLS

ABSTRACT

The use of social media is a part of everyday life, especially among young people, and creates a great transformation in the way young people think, interact and communicate. This study was conducted to examine the relationship between young people's social media use and communication skills. Designed in a descriptive and cross-sectional format, the research was conducted in 2018 with the participation of 400 learners from a faculty. Descriptive Information Form, Social Media Addiction Scale and Communication Skills Inventory Scale were used as data collection tools. The average age of the participating youth was 21,01±1,86 and 73,8% were females. It was determined that 94,5% of the youth use social media, 58,5% 1 to 4 hours spend time in social media, and 39,7% use social media to follow current events. The Social Media Addiction Scale total score was found to be 88,53±26,64 in the study and the Communication Skills Inventory Scale average score was found to be 116,47±12,38. It was determined that there is a negative and low level of correlation between social media addiction and communication skills (r= -0,09, p=0.071). As a result, it can be said that the vast majority of young people actively use social media and social media addiction negatively affects communication skills. Planning and implementation of related training and consulting programs will raise awareness among young people.

Keywords: Social Media, Communication, University Students, Social Media Addiction, Youth

GİRİŞ

İnsan, doğası gereği diğer insanlarla iletişim halindedir (Şişman, 2016). Gelişen teknolojiyle birlikte iletişim kanallarının çoğalmasının ardından iletişim daha önemli bir hale gelmiştir (Oktan, 2015). Yüz yüze iletişim kurmak zorunda kalınmadığı, hemen dönüt alınabildiği, cevap verme zorunluluğu olmadığı için sosyal medya kullanımı gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bu durum sosyal ağları daha da cazip kılarken, insanları da sosyal medyaya bağımlı hale getirmektedir (Öztürk ve Talas, 2015; Kök, 2016; Şişman, 2016).

Sosyal medya, kullanıcıların birer profil oluşturarak istedikleri kişilerle iletişim içine girebildikleri, çeşitli paylaşımlar yapabildikleri ve ortamdaki diğer kullanıcıların profillerini, paylaşımlarını ve ilişkilerini gözlemleyebildikleri sanal ortamlar olarak tanımlanmaktadır (Yıldız ve Demir, 2016). İnternet kullanıcıları, sosyal ağlar, bloglar, mesajlaşma programları, sohbet siteleri, forumlar gibi insanların birbiriyle içerik ve bilgi paylaşmasını sağlayan internet siteleri ve uygulamalar sayesinde aradıkları ve ilgilendikleri içeriklere ulaşma fırsatına erişmektedir. Günümüzde sosyal medya, yöneticilerden danışmanlara, liderlerden reklamcılara, eğitimcilerden gazetecilere, sağlık profesyonellerinden akademisyenlere kadar geniş bir kitlenin, fikir alışverişi yaptığı, kendi düşüncelerini, bilgilerini, tecrübelerini küresel ortamda yayınlamaları için fırsat sunduğu bir ortamdır (Öztürk ve Talas, 2015).

Sağlık hizmetlerinde, kişiler arası iletişimin önemli olması nedeniyle, sağlık bilimleri alanında öğrenim gören öğrencilerin ve bu alanda çalışacak mezunların, iletişim becerilerinin yüksek olması gerekir (Kök, 2016). Bu kapsamda, sosyal ağ olarak adlandırılan sanal ortamın, iletişimi ve iletişim becerilerini arttırması yönünden etkin şekilde kullanılması oldukça önemlidir (Gümüş ve ark., 2015). Geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olan özellikleri ile sosyal ağların sağlık iletişimi alanında da yeni bir dönem başlattığı görülmektedir (Çalışkan ve ark., 2017).

Yapılan literatür taraması sonucunda sosyal medya bağımlılığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysa sosyal medya kullanımı, özellikle gençler arasında günlük hayatın bir parçası olmakta ve gençlerin düşünme, etkileşim ve iletişim biçimlerinde büyük bir dönüşüm yaratmaktadır. Bu araştırma ile elde edilen bulgular, literatüre katkı sağlayacak ve bu alanda yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır.

Bu çalışma Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı ve kesitsel desende yapılan araştırmanın evrenini, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yarıyılı Bahar Döneminde öğrenim gören 2160 öğrenci oluşturmuştur. Evreni bilinen örneklem formülü ile çalışmaya alınması gereken kişi sayısı 326 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın örneklemini tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen 400 öğrenci oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Katılımcıların kişisel bilgilerini elde etmek için 12 maddeden oluşan "Tanımlayıcı Bilgi Formu", sosyal medyayı kullanım durumlarını ölçmek amacıyla 41 maddeden oluşan 5'li likert tipindeki "Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (SMBÖ)" ve iletişim becerilerini ölçmek için 45 maddeden oluşan 5'li likert tipindeki "İletişim Becerileri Envanteri (İBE)" kullanılmıştır. Anket ve ölçekler yüz yüze görüşme tekniği ile öğrencilerden sözel onam alınarak uygulanmıştır.

Tanımlayıcı Bilgi Formu: Literatür doğrultusunda hazırlanan 12 soruluk anket, öğrencilerin kendilerine ve ailelerine ait tanıtıcı bilgileri (yaş, cinsiyet, bölüm, sınıf, aile tipi, gelir durumu, sosyal medya kullanım durumu) kapsamaktadır.
İletişim Becerileri Envanteri (İBE): Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen, üç alt boyuttan oluşan 45 maddelik Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin alt boyutları, bilişsel, duygusal ve davranışsal şeklindedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça iletişim becerileri iyileşmektedir. Ölçek, Her Zaman, Genellikle, Bazen, Nadiren ve Hiçbir Zaman şeklinde beşli Likert olarak tasarlanmıştır. Ölçeğin genelinden alınabilecek en yüksek puan 225, en düşük puan ise 45'dir. Her bir ölçek alt boyutundan alınabilecek en yüksek puan 75, en düşük puan ise 15'dir. Bireyin hangi alt ölçek boyutundaki puanı yüksek ise, iletişim becerisi açısından o alt boyutta daha iyi olduğu söylenebilir. Ölçeğin tamamı için ise, puanların yüksekliği o bireyin iletişim beceri düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Cronbach Alpha katsayısı 0.72'dir. Bu çalışmada Cronbach Alpha katsayısı 0.65 olarak bulunmuştur.

Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (SMBÖ): Tutgun Ünal ve Deniz (2015) tarafından geliştirilen 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin dört alt boyutu vardır. "Meşguliyet" boyutu sosyal medyanın kişiyi meşgul etme etkisini; "Duygu Durum Düzenleme" boyutu sosyal medyanın kişinin duygularını etkilemesini; "Tekrarlama" boyutu kişinin sosyal medya kullanımını denetim altına alamaması, aynı dozda kullanımının tekrarlamasını; "Çatışma" boyutu sosyal medyanın kişinin hayatında olumsuz sonuçlara yol açmaya etkisini ölçmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 41, en yüksek puan ise 205'dir. Puanın yüksek olması, sosyal medya bağımlılık düzeyinin yüksek olduğunu gösterir. Cronbach Alpha değeri 0.96'dır. Bu çalışmada Cronbach Alpha değeri 0.95 olarak bulunmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesi, SPSS 22.0 paket programında, tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma), Kolmogrov Smirnov testi (normallik testi), Mann Whitney-U, Kruskal Wallis ve Bivariate korelasyon testi ile yapılmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaş ortalaması 21.01±1.86, %73.8'i kadın, %74.5'i çekirdek aileye sahip ve %71.0'ının gelir gideri denktir. Öğrencileri %49.0'ı hemşirelik bölümünde, %25.3'ü Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon bölümünde, %15.0'ı Beslenme ve Diyetetik bölümünde ve %10.8'i Sağlık Yönetimi bölümünde okumaktadır. Gençlerin %94.5'inin sosyal medyayı kullandığı, %36.8'inin 1-4 yıldır kullandığı, %58.5'inin günde 1-4 saat sosyal medyada vakit geçirdiği saptanmıştır. Gençlerin %39.7'si sosyal medyayı, güncel olayları takip etmek, %22.4'ü ise arkadaşlarını takip etmek amaçlı kullandığını belirtmiştir. Gençlerin %44.8'i sosyal medya kullanımının iletişim becerilerine bir etkisi olmadığını söylerken, %35.3'ü olumlu etkisi olduğunu ifade etmiştir.

Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği puan ortalaması incelendiğinde; öğrencilerin en yüksek puan ortalamasını meşguliyet alt boyutundan (32.25±9.81) aldıkları, bunu sırasıyla duygu durum düzenleme alt boyutu (12.37±4.79), tekrarlama alt boyutu (10.63±4.70) ve çatışma alt boyutunun (33.27±12.11) izlediği, ölçek toplam puan ortalamasının ise 88.53±26.64 olduğu saptanmıştır (Tablo 1). Bir başka ifadeyle; çalışmaya katılan öğrencilerin sosyal medya ile meşgul olma düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğu (2.68±0.81), sosyal medyanın kişinin hayatında olumsuz sonuçlara yol açmaya etkisini ölçen çatışma boyutu puanının (1.75±0.63) ve genel olarak sosyal medya bağımlılığı puan ortalamasının (2.15±0.64) ise düşük olduğu, yani ortalamanın altında kaldığı söylenebilir.

Tablo 1. Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği (SMBÖ) Puan Ortalamasının Dağılımı

SMBÖ/Alt Boyutları	Min.	Max.	Toplam Puan Ort.±SS	Madde Puan Ort.±SS
Meşguliyet	12.00	60.00	32.25±9.81	2.68±0.81
Duygu durum düzenleme	5.00	25.00	12.37±4.79	2.47±0.95
Tekrarlama	5.00	25.00	10.63±4.70	2.12±0.94
Çatışma	19.00	95.00	33.27±12.11	1.75±0.63
SMBÖ Toplam	41.00	197.00	88.53±26.64	2.15±0.64

Tablo 2'deki değerlendirmeye göre ise; öğrencilerin %31.8'inde sosyal medya bağımlılığının olmadığı ve %43'ünün az bağımlı olduğu saptanmıştır. Çalışmanın yapıldığı üniversite öğrencileri arasında sosyal medya kullanım oranının %94.5 yüksek olduğu düşünülürse, sosyal medya bağımlılığının düşük seviyede olması olumlu bir tespit olarak göze çarpmaktadır. Tutgun Önal ve Deniz'in (2016) yaptığı çalışmada da benzer sonuçların elde edildiği bildirilmiştir. Ancak gençlerde konuyla ilgili farkındalık oluşturulmaz ve gerekli önlemler alınmaz ise bu oranların artması kaçınılmaz bir gerçektir.

Tablo 2. SMBÖ Puan Ortalamasına Göre Bağımlılık Durumu

Bağımlılık Durumu	n	%
Bağımlılık yok (41-73 puanlar arası)	127	31.8
Az bağımlı (74-106 puanlar arası)	172	43
Orta bağımlı (107-139 puanlar arası)	86	21.5
Yüksek bağımlı (140-172 puanlar arası)	14	3.5
Çok yüksek bağımlı (173-205 puanlar arası)	1	0.3
Toplam	400	100

Günlük sosyal medya kullanım süresi ile SMBÖ toplam puanı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Yani günlük sosyal medya kullanım süresi artan öğrencilerin, SMBÖ'den aldıkları toplam puan da artmaktadır. Özellikle sosyal medya kullanım yılına göre, meşguliyet alt boyutundan alınan puan ortalamasında istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0.001$). Bu sosyal medya kullanım yılına paralel olarak meşguliyet alt boyut puan ortalamasının da artığı anlamına gelmektedir.
Öğrencilerin cinsiyeti, aile tipi, eğitim görülen bölüm ve gelir düzeyine göre, SMBÖ puan ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

İletişim Becerileri Envanteri incelendiğinde; öğrencilerin toplam ölçek puan ortalamasının orta düzeyde (116.47±12.38) olduğu, alt boyutlar değerlendirildiğinde en yüksek puan ortalamasının duygusal boyuttan (41.71±5.62) alındığı, bunu davranışsal (38.08±5.28) ve zihinsel boyutun (36.67±4.87) izlediği belirlenmiştir (Tablo 3). Bir başka ifadeyle; çalışmaya katılan öğrencilerin iletişim düzeylerinin istendik düzeyde olmadığı, duygusal iletişim becerilerinin, zihinsel ve davranışsal iletişim becerilerinden daha iyi olduğu söylenebilir. Çalışmanın bulgusu literatür bulguları ile benzerlik göstermektedir (Kaya ve ark., 2015; Turgut ve ark., 2018). Buna karşılık literatürde davranışsal alt boyut puan ortalamasının diğer alt boyutlardan daha yüksek olduğu sonuçlar da karşımıza çıkmaktadır (Toy, 2007; Erigüç ve Eriş, 2013; Özdemir ve Kaya, 2013).

Tablo 3. İBE Puan Ortalamasının Dağılımı

İBE/Alt Boyutları	Min.	Max.	Toplam Puan Ort.±Ss	Madde Puan Ort.±Ss
Zihinsel boyutu	15.00	53.00	36.67±4.87	2.44±0.32
Duygusal boyutu	15.00	59.00	41.71±5.62	2.78±0.37
Davranışsal boyutu	15.00	52.00	38.08±5.28	2.53±0.35
İBE Toplam	44.00	152.00	116.47±12.38	2.58±0.27

Öğrencilerin gelir düzeyine göre, İBE toplam ve alt ölçek puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiş ($p<0.05$), cinsiyet, aile tipi, sınıf ve yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ile İletişim Becerileri Envanteri toplam puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde**,** ters yönde sınırda anlamlı, çok zayıf bir ilişki saptanmıştır ($r= -0,09$, $p=0.071$). Diğer bir deyişle sosyal medya bağımlılık düzeyi arttıkça, iletişim becerileri bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. SMBÖ toplam ve dört alt boyutunun puan ortalamaları ile İBE'nin sadece duygusal alt boyutu arasında negatif yönde güçlü bir ilişki saptanmıştır ($r= -0.231$, $p=0.000$). Yani öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyi arttıkça, duygusal iletişim becerileri azalmıştır. Çalışmanın bulgusu literatür bulgularından farklıdır. Turgut ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında, katılımcıların iletişim beceri düzeylerinin sosyal medya kullanım düzeyleri ile ilişkili olduğu ve sosyal medya kullanımının iletişim becerilerini artırdığı bildirilmiştir. Jones ve arkadaşlarının (2010) çalışmasında ise, sosyal ağ kullanımının iletişim becerilerini ve sosyal bağlılığı geliştirip akran işbirliğine dayalı öğrenmenin gerçekleşmesini desteklediği sonucu elde edilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%94.5) sosyal medyayı aktif kullandığı, %21.5'inin orta düzeyde sosyal medya bağımlısı olduğu ve genel olarak iletişim becerilerinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Sosyal medya bağımlılığı ile iletişim becerileri arasında ters yönde/negatif ve düşük düzeyde bir ilişki belirlenmiştir.

Çalışmanın farklı örneklem gruplarında tekrarlanması, hem literatüre katkı sağlaması, hem de konuyla ilgili farkındalık yaratması bakımından önem arz etmektedir. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin yakın bir zamanda sağlık sektöründe çalışacağı göz önüne alındığında, iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve sosyal medyanın ölçülü ve olumlu yönde kullanımının teşvik edilmesi oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

- Çalışkan, Z.I., Caner, N., Evgin, D., & Kaplan, B. (2017). Üniversite öğrencilerinin internet kullanım durumları ve algıladıkları stres düzeyleri, *Journal of Human Sciences, 14*(3), 2541-2552.
- Erigüç, G., & Eriş, H. (2013). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri: Harran Üniversitesi örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12*(46), 232-254.

- Ersanlı, K., & Balcı, S. (1998). İletişim Becerileri Envanterinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Duruşma ve Rehberlik Dergisi*, *2*(10), 7-12.
- Gümüş, A.B., Şıpkın, S., Tuna, A., & Keskin, G. (2015). Üniversite öğrencilerinde problemli internet kullanımı, şiddet eğilimi ve bazı demografik değişkenler arasındaki ilişki. *TAF Preventive Medicine Bulletin*: *14* (6), 460-467.
- Jones, N., Blackey, H., Fitzgibbon, K., & Chew, E. (2010). Get out of MySpace. *Computers Education, 54*, 776-782.
- Kaya, H., Turan, N., Hasanoğlu, Ö., Güre, Ö., Arslanova, E., & Elmaz, G. (2015). Hemşirelik fakültesi öğrencilerinin sosyal ağ sitelerini kullanma amacı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 40*: 16-31.
- Kök, A. (2016). *Hemşirelerde problem çözme ve iletişim becerilerinin değerlendirilmesi (Denizli İli örneği).* Okan Üni. Sağlık Bilimleri Enst., Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Oktan, V. (2015). Üniversite öğrencilerinde problemli internet kullanımı, yalnızlık ve algılanan sosyal destek. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 23* (1), 281-292.
- Özdemir, G.A., & Kaya, H. (2013). Midwifery and nursing students communication skills and life orientation: correlation with stres coping approaches. *Nursing and Midwifery Studies*, *2*(2), 198-205.
- Öztürk, M.F., & Talas, M. (2015). Sosyal medya ve eğitim etkileşimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken, 7*(1), 101-120.
- Şişman, B. (2016*). İletişim becerileri ile yetişkinlerdeki bağlanma biçimlerinin psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişki*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Toy, S. (2007). *Mühendislik ve hukuk fakülteleri öğrencilerinin iletişim becerileri açısından karşılaştırılması ve iletişim becerileriyle bazı değişkenler arasındaki ilişkiler*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Turgut, M., Kutlu, G., & Mut, S. (2018). Sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin iletişim becerileri ile sosyal medya kullanımları arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *İşletme Bilimi Dergisi (JOBS), 6*(1), 185-205.
- Tutgun-Ünal, A., & Deniz, L. (2015). Development of the Social Media Addiction Scale. *Online Academic Journal of Information Technology (AJIT-e)*, 6(21), 51-70.
- Yıldız, A., & Demir, F.M. (2016). Üniversite öğrencilerinin internet ve sosyal medya kullanım amaçlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi, 17* (37): 18-35.

ÜNIVERSITE ÖĞRENCILERININ KADINA İLIŞKIN NAMUS ANLAYIŞI ILE İLGILI TUTUMLARI

Burcu ŞANLI*

*Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Araştırmaları Anabilim Dalı, sanli.burcu@hotmail.com

ÖZET

Bu araştırma, birinci ve son sınıfta lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili tutumlarını belirlemek amacı ile tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Mersin Üniversitesi lisans öğrenimi gören toplam 657 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik anket formu ve 2009 yılında Gürsoy tarafından hazırlanan Kadına İlişkin Namus Anlayışı Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili eşitlikçi tutuma sahip olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte cinsiyeti kadın olan, çekirdek ailede yetişmiş, il merkezinde doğan, en uzun süre il merkezinde yaşayan ve ebeveynlerinin öğrenim düzeyi üniversite ve üzerindeki öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili eşitlikçi tutuma sahip olduğunu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, yakın gelecekteki toplumun önemli bir parçasını oluşturacak üniversite öğrencilerinin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili tutumlarının daha eşitlikçi olmasını sağlamaya ve öğrencilerde namus konusuna ilişkin farkındalık yaratmaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: namus anlayışı, kadın, üniversite öğrencileri, tutum.

UNİVERSITY STUDENTS' APPROACHES TO THE HONOURITY REGARDING WOMEN SEXUALITY

ABSTRACT

This study was conducted as a descriptive study to determine the attitudes of freshman and senior university students studying undergraduate education towards approaches to women's honor. The study sample consists of a total of 657 students studying undergraduate education. The study data were collected by using the questionnaire form prepared by the researchers to determine the socio-demographic characteristics of students and the Scale for Attitudes of University Students on Approaches to Women's Honor designed by Gürsoy in 2009. It was found out in the study that students had an egalitarian attitudes towards approaches to women's honor. However, it was determined that the students, who are female, were raised in a nuclear family, were born in a province, had the longest residence in a province, and have parents with an education level of university and above, had an egalitarian attitudes towards approaches to women's honor. In accordance with the results obtained, suggestions were made for ensuring that university students, who will form an important part of the society in the near future, have a more egalitarian attitudes toward approaches to women's honor and for raising students' awareness of the conception of honor.

Keywords: Conception Of Honor, Women, University Students, Attitude.

GİRİŞ

Özellikle ataerkil ve müslümanların yoğun olarak yaşadığı toplumlarda namus kavramı; kadın, kadın cinselliği, çoğu zaman bekaret anlamına gelen cinsel saflık ve hatta kadın cinselliğinin denetlenmesi olarak görülmektedir (Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi, 2008:17-19). Namus konusundaki çifte standart, kadınları kamusal olarak 'ayıp' sayılan davranışlar konusunda mahkum ederken, aynı davranışlardan özellikle cinsel suçlardan erkekleri muaf tutmaktadır. Kadın muhtaç ve düşkün bir yaşam sürmeye mecbur bırakılmakta, özsaygısı ile birlikte özgüveni de sistematik olarak zayıflatılmaktadır (Donovan, 1985/2010:26).

Namusla ilişkilendirilen en önemli kavramlardan birisi olan bekaret, kendisinin ve ailesinin 'namusunu koruması' ile eş değer tutulmaktadır. Namus kavramı erkeklere gerekirse şiddete başvurma sorumluluğu yüklemekte, kadınların cinsellikle ilişkilendirilebilecek tüm davranışlarını kontrol altında tutmaya çalışmakta sürekli ancak gereksiz bir kaygı duymalarına sebep olmaktadır (Doğan, 2016:94-95). Kadına yönelik namus anlayışı temelli baskı ve şiddet eğilimi henüz flört dönemlerinde ortaya çıkma eğilimindedir. Üniversite öğrencilerine yapılan bir çalışmada birinci sınıf öğrencilerinin %18,0'inin, son sınıf öğrencilerinin ise %40,1'inin flört ilişkilerinde şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir (Zeyneloğlu, Vefikuluçay, Erdost ve Temel ve Aslan, 2007:70). Türkiye'nin birçok bölgesinde kimi zaman aşk, ihtiras, namus, bahane edilerek her yıl binlerce kadın eşleri ve aileleri tarafından öldürülmektedir (Kadın Merkezi Vakfı:2011). Namus cinayetleri, Avrupa'da tutku ve ihtiras cinayetleri adı ile bilinirken; Asya ve Afrika'da namus cinayetleri adını almaktadır. (Milli Eğitim Bakanlığı, 2008: 13).

Toplumun en önemli sosyalizasyon ajanlarından biri olan ailenin; gelecek nesillerini oluşturan genç üyelerinin, toplumsal cinsiyete ve namusa ilişkin anlayış ve tutumlarını etkileyen parametreler; içinde bulunduğu sosyo-demografik özelliklerdir. Farklı uluslar, etnik gruplar, dinler ve kültürlerarası çeşitlilik var oldukça toplumların namus kavramına yükledikleri anlamlar birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Üniversiteden mezun olan öğrecilerin yakın gelecekte birçok farklı alanda meslek sahibi olacağı göz önüne alındığında toplumun yakın gelecekteki namus anlayışının üniversite gençliği üzerinden gözlenebileceğinin önemli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu araştırma, dört yıllık örgün eğitimin ve kampüs yaşamının öğrencilere varsa pozitif yönde etkisini belirleyebilmek, üniversitede öğrenim gören birinci ve son sınıf öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışıyla ilgili tutumlarının bağlı olduğu sosyo-ekonomik parametrelerin araştırılması amacıyla yapılmıştır. Ayrıca Mersin Üniversitesi'nde (MEÜ) yapılan bu araştırma, elde edilen sonuçlarından gelecekte yapılacak çalışmalara bilimsel kaynak oluşturması açısından önem taşımaktadır. Bu araştırmayı şimdiye kadar yapılan diğer çalışmalardan ayıran en önemli özellik ise birinci ve son sınıf öğrencilerinin kadına ilişkin namus anlayışıyla ilgili tutumlarını karşılaştırmalı olarak ele almasıdır. Bu bağlamda araştırmada üniversite öğrencilerinin kadına ilişkin namus anlayışıyla ilgili tutumlarına yönelik istatistiki veriler ortaya koyarak ve bir MEÜ profili oluşturulmak istenmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı nitelikte olan bu araştırma, 26 Aralık 2016-24 Mart 2017 tarihleri arasında Mersin ilinde bir kamu üniversitesinde öğrenim gören ve araştırmaya katılmayı kabul eden 346 birinci sınıf ve 354 son sınıf olmak üzere toplam 700 öğrencinin katılımı ile yapılmıştır. Araştırmanın örneklemine üniversitenin fakülte ve yüksekokulların birinci ve son sınıflarından örnekleme alınacak kadın ve erkek öğrenci sayısı "Tabakalı Rastgele Örnekleme Yöntemi" ile belirlenmiştir. Tabakalarda yer alan bölümlerden hangi öğrencilerin örneklem kapsamına alınacağına ise "Basit Rastgele Örnekleme Yöntemi" kullanılarak karar verilmiştir. Bu örnekleme yöntemine göre, tabakalarda yer alan öğrenciler isimlerine numara verilerek sıralanmış ve basit rastgele sayılar tablosu kullanılarak örnekleme alınacak öğrencilere karar verilmiştir. Analiz sırasında 43 öğrencinin veri toplama formlarını eksik doldurduğu belirlenmiş ve bu öğrenciler örneklem kapsamı dışında bırakılarak örneklem 657 öğrenci ile tamamlanmıştır. Kurum izinleri ve etik izni alındıktan sonra veriler, araştırmacılar tarafından ilgili literatür temel alınarak oluşturulan anket formu ve "Kadına İlişkin Namus Anlayışı Tutum Ölçeği (KİNATÖ)" aracılığı ile toplanmıştır. Veriler öğrencilerin dersleri öncesinde ilgili dersin öğretim üyesinden izin alınarak, yaklaşık 20 dakikada toplanmıştır. Öğrenciler veri toplama formlarını bireysel olarak doldurmuşlardır.

Kadına İlişkin Namus Anlayışı Tutum Ölçeği (KİNATÖ), 2009 yılında Gürsoy tarafından geliştirilmiştir. Ölçek likert tipi olup 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki her bir ifade l'den 5'e kadar puanlanmaktadır. "Tamamen Katılıyorum" yanıtı 1 puan, "Katılıyorum" 2 puan, "Kararsızım" 3 puan, "Katılmıyorum" 4 puan, "Tamamen Katılmıyorum" yanıtı 5 puan almaktadır. Ölçekte tersine kodlanması gereken ifadeler de bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 25, en yüksek puan ise 125'tir. Ölçeğin "Geleneksel Namus Anlayışı", "Eşitlikçi Yaklaşım" ve "Evlilik Öncesi Cinsellik/Namus Anlayışı" olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin "Geleneksel Namus Anlayışı" alt

boyutunu oluşturan madde sayısı 9'dur ve bu alt boyuttan en düşük 9 en fazla 45 puan alınabilir. Ölçeğin alt boyutlarından "Eşitlikçi Yaklaşım"ı oluşturan madde sayısı 11'dir. Bu alt boyuttan en az 11 en fazla 55 puan alınabilir. Ölçeğin "Evlilik Öncesi Cinsellik/Namus Anlayışı" alt boyutunun madde sayısı 5'tir ve bu alt boyuttan en az 5 en fazla 25 puan alınabilir. Ölçekten alınan puanın 125'e yakın olması bireylerin kadına ilişkin namus anlayışı tutumlarının eşitlikçi olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.93 olarak belirlenmiştir (Gürsoy, 2011). Bizim çalışmamızda da ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0.93 bulunmuştur.

Araştırmada birinci ve son sınıf öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri bağımsız değişken, KİNATÖ puanları ise, bağımlı değişkenleri oluşturmaktadır. İstatistiksel analizlerde iki grup karşılaştırması için Mann Whitney-U testi, üç ve daha fazla grup karşılaştırması için Kruskal Wallis testi ve çoklu karşılaştırmalarda Tukey HSD testi kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma, ortanca, minimum ve maksimum değer, sayı ile frekans (yüzde %) olarak belirtilmiştir. Anlamlılık düzeyi için $p<0,05$ değeri kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %63,8'inin sosyal bilimler, %20,9'unun fen bilimleri ve %15,3'ünün sağlık bilimleri bölümlerinde öğrenim gördükleri belirlenmiştir. Öğrencilerin %48,4'ünün birinci sınıf ve %51,6'sının son sınıf öğrencisi olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %39,1'inin 23 yaş ve üzerinde ve tamamına yakınının (%97.4) bekar oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin %50,4'ünü kadınlar, %49,6'sını ise erkekler oluşturmaktadır. Kardeşi olan öğrencilerin (%95,7) yarıya yakını (%48,3) üç ve daha fazla kardeşe, %24,8 gibi önemli bir kısmı ise geniş aileye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bunların yanı sıra öğrencilerin %21,9 gibi önemli bir kısmı ailelerinin gelirlerinin giderlerinden az olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmada il merkezinde doğan öğrencilerin (%51,9) çoğunlukta olduğu, %66,7'sının en uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin il olduğu, %41,7'sinin yurtta kaldığı belirlenmiştir (Tablo 1). Tablo 2 incelendiğinde; öğrencilerin annelerinin %32,3'ünün, babalarının %28,5'inin ilkokul mezunu oldukları görülmektedir (Tablo 2). Öğrencilerin KİNATÖ toplam puan ortancasının 100,78, "Geleneksel Namus Anlayışı" alt boyutunun ortancasının 36,19, "Eşitlikçi Yaklaşım" alt boyutunun puan ortancasının 47,61 ve "Evlilik Öncesi Cinsellik/Namus Anlayışı" alt boyutunun puan ortancasının 16,97 olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Araştırmada geleneksel namus anlayışı ile eşitlikçi yaklaşım puan ortancalarının fen bilimleri bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerde, sosyal bilimler ve sağlık bilimleri bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerden anlamlı olarak daha düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Yapılan ileri analizde bu farkın sosyal bilimlerde ve fen bilimlerinde öğrenim gören öğrenci grupları arasındaki ilişkiden kaynaklandığı bulunmuştur. Son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı puan ortancalarının (18,00), birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilere (16,00) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 4).

Tablo 4 incelendiğinde; 23 yaş ve üzerindeki öğrencilerin evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı puan ortancalarının (18,00), 21-22 yaş (17,00), 19-20 yaş (17,00) ve 18 yaş ve altındaki (16,00) öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Yapılan ileri analizde bu farkın 19-20 yaş ile 23 yaş ve üzeri öğrenci grupları arasındaki ilişkiden kaynaklandığı bulunmuştur. Öğrencilerin cinsiyetlerinin KİNATÖ ve alt boyutlarının puan ortancaları üzerine etkisi incelendiğinde; kadın öğrencilerin KİNATÖ (109,00), geleneksel namus anlayışı (41,00), eşitlikçi yaklaşım (51,00) ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı (18,00) puan ortancalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Aile tipini geniş aile olarak ifade eden öğrencilerin KİNATÖ ve geleneksel namus anlayışı alt boyutu puan ortancalarının, aile tipini çekirdek aile olarak ifade eden öğrencilerden düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4).

İlde doğan öğrencilerin KİNATÖ (104,00), geleneksel namus anlayışı (38,00) ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı (18,00) puan ortancalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Yapılan ileri analizde farkın il ve köyde doğan gruplar ile ilçe ve köyde doğan gruplar arasındaki ilişkiden kaynaklandığı bulunmuştur. En uzun yaşadığı yerleşim yeri il olan öğrencilerin KİNATÖ (104,00), geleneksel namus anlayışı (38,00) ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı (17,00) puan ortancalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Yapılan ileri analizde bu farkın en uzun yaşadığı yerleşim yeri il olan ve köy olan gruplar arasındaki ilişkiden kaynaklandığı saptanmıştır. Evde tek başına yaşayan öğrencilerin evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı puan ortancalarının (20,00), evde arkadaşlarla (17,00), ailesiyle (16,00) ve yurtta (17,00) yaşayan öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Yapılan ileri analizde bu farkın yurtta yaşayan ve evde tek başına yaşayan gruplar arasındaki ilişkiden kaynaklandığı bulunmuştur (Tablo 5).

Anneleri üniversite mezunu olan öğrencilerin KİNATÖ (110,00), geleneksel namus anlayışı (40,00) ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı (20,00) puan ortancalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Yapılan ileri analizde aradaki farkın okuryazar olmayan ve lise mezunu, okuryazar olmayan ve üniversite mezunu, ilkokul ve üniversite mezunu, ortaokul ve üniversite mezunu, okuryazar ve üniversite mezunu olan gruplar arasındaki ilişkiden kaynaklandığı saptanmıştır. Araştırmada babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin KİNATÖ (106,00) ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı (18,00) puan ortancalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0.05$) (Tablo 6).

TABLOLAR

Tablo 1. Öğrencilerin doğdukları ve yaşadıkları yerlere ilişkin özellikleri (n=657)

Öğrencilerin doğdukları ve yaşadıkları yerlere ilişkin özellikleri	**Sayı**	**%**
Place of birth		
Province	341	51,9
District	239	36,4
Village	77	11,7
En uzun yaşadığı yerleşim yeri		
İl	438	66,7
İlçe	158	24,0
Köy	61	9,3
Şu anda (halen) yaşadığı yer		
Yurtta	274	41,7
Evde aileyle	172	26,2
Evde arkadaşlarla	156	23,7
Evde tek başına	55	8,4

Tablo 2. Ebeveynlerin öğrenim durumları (n=657)

Ebeveynlerin öğrenim durumları	**Sayı**	**%**
Annenin öğrenim durumu		
Okuryazar değil	105	16,0
Okuryazar	53	8,1
İlkokul mezunu	212	32,3
Ortaokul mezunu	106	16,1
Lise mezunu	112	17,0
Üniversite mezunu	69	10,5
Babanın öğrenim durumu		
Okuryazar değil	25	3,8
Okuryazar	37	5,6
İlkokul mezunu	187	28,5
Ortaokul mezunu	11	16,9
Lise mezunu	161	24,5
Üniversite mezunu	136	20,7

Tablo 3. Öğrencilerin Kadına İlişkin Namus Anlayışı Tutum Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları ve Ortancalarının Dağılımı (n=657)

KİNATÖ ve Alt Boyutları	**$\bar{X}$±SS**	**Ortanca (Min-Max)**
Geleneksel Namus Anlayışı	36,19±7,65	37,00 (9,00-45,00)
Eşitlikçi Yaklaşım	47,61±6,55	49,00 (16,00-55,00)
Evlilik Öncesi Cinsellik/Namus Anlayışı	16,97±5,50	17,00 (5,00-25,00)
Toplam puan	**100,78±17,04**	**103,00 (37,00-125,00)**

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Kadına İlişkin Namus Anlayışı Tutum Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortancalarının Dağılımı (n=657)

Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri	**n**	**KİNATÖ ve Alt Boyutları**			
		Geleneksel Namus Anlayışı	**Eşitlikçi Yaklaşım**	**Evlilik Öncesi Cinsellik/Namus Anlayışı**	**KİNATÖ Toplam puanı**
		Ortanca (Min-Max)	**Ortanca (Min-Max)**	**Ortanca (Min-Max)**	**Ortanca (Min-Max)**
Öğrenim Gördüğü Bölüm*					
Sosyal Bilimler (a)	419	38,00 (9-45)	50,00 (15-55)	17,00 (5-25)	103,00 (37-125)
Fen Bilimleri (b)	137	35,00 (14-45)	47,00 (19-55)	17,00 (5-25)	98,00 (45-125)
Sağlık Bilimleri (c)	101	38,00 (20-45)	48,00 (29-55)	17,00 (6-25)	101,00 (70-125)
p		**0,029**	**0,018**	0,464	0,073
Tukey HSD		**a-b**	**a-b**	-	-
Öğrenim Gördüğü Sınıf					
Birinci sınıf	318	37,00 (14-45)	49,00 (16-55)	16,00 (5-25)	101,00 (40-125)
Son sınıf	339	38,00 (9-45)	49,50 (19-55)	18,00 (5-25)	104,00 (37-125)
p		0,077	0,638	**0,004**	0,09
Yaş*					
18 yaş ve altı (a)	54	37,00 (17-45)	48,00 (16-55)	16,00 (7-25)	100,00 (40-125)
19–20 yaş (b)	179	37,00 (14-45)	49,00 (25-55)	17,00 (5-25)	101,00 (48-125)
21–22 yaş (c)	167	38.00 (15-45)	49,00 (28-55)	17,00 (5-25)	102,50 (60-125)
23 yaş ve üzeri (d)	257	38,00 (9-45)	50,00 (19-55)	18,00 (5-25)	105,00 (37-125)
P		0,320	0,520	**0,007**	0,271
Tukey HSD		-	-	**b-d**	-
Cinsiyet**					
Kadın	331	41,00 (18-45)	51,00 (28-55)	18,00 (5-25)	109,00 (65-125)
Erkek	326	33,00 (9-45)	47,00 (16-55)	15,50 (5-25)	95,00 (37-125)
P		**<0,001**	**<0,001**	**<0,001**	**<0,001**
Kardeşinin Olma Durumu**					
Var	629	38,00 (9-45)	49,00 (16-55)	17,00 (5-25)	103,00 (37-125)
Yok	28	34,50 (22-45)	46,00 (33-55)	15,00 (6-25)	101,00 (72-122)
P		0,409	0,199	0,442	0,319
Aile Tipi**					
Çekirdek aile	494	38,00 (14-45)	49,00 (16-55)	17,00 (5-25)	104,00 (40-125)
Geniş aile	163	35,00 (9-45)	48,00 (23-55)	16,00 (5-25)	98,00 (37-125)
P		**0,003**	0,097	0,068	**0,010**
Ailenin Gelir Düzeyi*					
Gelir giderden az	144	38,00 (14-45)	49,00 (16-55)	17,00 (5-25)	102,00 (40-125)
Gelir gidere denk	427	37,00	49,00	17,00	103,00

		(9-45)	(19-55)	(5-25)	(37-125)
Gelir giderden fazla	86	36,50 (14-45)	50,00 (33-55)	18,00 (6-25)	103,50 (70-125)
P		0,688	0,263	0,797	0,759
Tukey HSD		-	-	-	-

* Kruskal Wallis Testi
** Mann Whitney-U Testi

Tablo 5. Öğrencilerin Doğdukları ve Yaşadıkları Yerlere İlişkin Özelliklerine Göre Kadına İlişkin Namus Anlayışı Tutum Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortancalarının Dağılımı (n=657)

Öğrencilerin Doğdukları ve Yaşadıkları Yerlere İlişkin Özellikleri	**n**	**KİNATÖ ve Alt Boyutları**			
		Geleneksel Namus Anlayışı	**Eşitlikçi Yaklaşım**	**Evlilik Öncesi Cinsellik/Namus Anlayışı**	**KİNATÖ Toplam puanı**
		Ortanca (Min-Max)	**Ortanca (Min-Max)**	**Ortanca (Min-Max)**	**Ortanca (Min-Max)**
Doğum Yeri*					
İl (a)	341	38,00 (14-45)	49,00 (16-55)	18,00 (5-25)	104,00 (40-125)
İlçe (b)	239	38,00 (14-45)	49,00 (28-55)	17,00 (5-25)	103,00 (59-125)
Köy (c)	77	32,00 (9-45)	47,00 (19-55)	14,00 (5-25)	90,00 (37-125)
P		**<0,001**	0,104	**0,001**	**<0,001**
Tukey HSD		**a-c,b-c**	-	**a-c,b-c**	**a-c,b-c**
En Uzun Yaşadığı Yerleşim Yeri*					
İl (a)	438	38,00 (14-45)	49,00 (16-55)	17,00 (5-25)	104,00 (40-125)
İlçe (b)	158	38,00 (16-45)	50,00 (30-55)	17,00 (5-25)	103,00 (61-125)
Köy (c)	61	33,00 (9-45)	48,00 (23-55)	15,00 (5-25)	93,00 (37-125)
P		**0,035**	0,451	**0,028**	0,058
Tukey HSD		**a-c**	-	**a-c**	-
Şu Anda (Halen) Yaşadığı Yer *					
Yurt (a)	274	37,00 (9-45)	49,00 (23-55)	17,00 (5-25)	102,00 (37-125)
Evde aileyle (b)	172	37,00 (14-45)	49,00 (16-55)	16,00 (5-25)	101,00 (40-125)
Evde arkadaşlarla (c)	156	38,00 (14-45)	49,00 (19-55)	17,00 (5-25)	103,00 (45-125)
Evde tek başına (d)	55	40,00 (14-45)	51,00 (28-55)	20,00 (5-25)	107,00 (62-125)
P		0,930	0,506	**0,016**	0,550
Tukey HSD		-	-	**a-d**	-

* Kruskal Wallis Testi

Tablo 6. Ebeveynlerin Öğrenim Durumlarına Göre Kadına İlişkin Namus Anlayışı Tutum Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=657

Ebeveynlerin Öğrenim Durumları	n	KİNATÖ ve Alt Boyutları			
		Geleneksel Namus Anlayışı	Eşitlikçi Yaklaşım	Evlilik Öncesi Cinsellik/Namus Anlayışı	KİNATÖ Toplam puanı
		Ortanca (Min-Max)	Ortanca (Min-Max)	Ortanca (Min-Max)	Ortanca (Min-Max)
Annenin Öğrenim Durumu*					
Okuryazar değil (a)	105	35,00 (14-45)	48,00 (25-55)	15,00 (5-25)	96,00 (48-125)
Okuryazar (b)	53	35,00 (9-45)	48,00 (16-55)	17,00 (5-25)	97,00 (37-124)
İlkokul mezunu (c)	212	37,00 (15-45)	50,00 (19-55)	17,00 (5-25)	102,00 (45-125)
Ortaokul mezunu (d)	106	37,00 (15-45)	48,50 (28-55)	17,00 (6-25)	101,50 (63-125)
Lise mezunu (e)	112	39,00 (14-45)	48,50 (32-55)	18,00 (5-25)	106,00 (62-125)
Üniversite mezunu (f)	69	40,00 (23-45)	50,00 (33-55)	20,00 (8-25)	110,00 (67-125)
p		**0,001**	0,120	**<0,001**	**<0,001**
Tukey HSD		**a-e, a-f**	-	**a-e, a-f, c-f, d-f**	**a-e, a-f, b-f**
Babanın Öğrenim Durumu*					
Okuryazar değil (a)	25	33,00 (18-45)	45,00 (26-55)	15,00 (5-25)	94,00 (54-125)
Okuryazar (b)	37	33,00 (18-45)	47,00 (28-55)	14,00 (7-25)	93,00 (60-124)
İlkokul mezunu (c)	187	38,00 (9-45)	50,00 (19-55)	16,00 (5-25)	102,00 (37-125)
Ortaokul mezunu (d)	111	38,00 (15-45)	49,00 (25-55)	18,00 (6-25)	103,00 (48-125)
Lise mezunu (e)	161	37,00 (17-45)	49,00 (32-55)	18,00 (5-25)	102,00 (63-125)
Üniversite mezunu (f)	136	39,00 (14-45)	50,00 (16-55)	18,00 (5-25)	106,00 (40-125)
p		0,061	0,091	**0,043**	**0,026**
Tukey HSD		-	-	-	-

* Kruskal Wallis Testi

TARTIŞMA

Bu araştırmada birinci ve son sınıf öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili eşitlikçi tutuma sahip olduklarının belirlenmesi önemli bir bulgudur (Tablo 3). Gürsoy'un (2009) araştırmasında da öğrencilerin, kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili eşitlikçi bir tutum sergiledikleri belirlenmiştir. (Gürsoy & Arslan Özkan, 2014). Bu çalışma bizim araştırmamızla benzerlik göstermektedir. Bunun yanında araştırmamızdan farklı olarak Yirmibeşoğlu'nun (2007) çalışmasında; öğrencilerin %39'unun namusu "kadının iffeti, cinselliğini toplumsal onayla yaşaması" şeklinde tanımladığı, %35.7'sinin namusun iki cinsiyet için de ayrı anlam taşıdığını ve %25'inin namusuna halel gelen kadının öldürülmesi gerektiğini ifade ederek geleneksel bir tutum sergiledikleri bulunmuştur. Dört yıllık fakülte ve yüksekokulların çeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin sahip oldukları eşitlikçi tutum, topluma da aynı şekilde yansıtılıp benimsetileceği varsayılarak gelecek nesiller için değerli olduğu savunulabilir. Öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışıyla ilgili tutumlarına yönelik bulgular incelendiğinde ölçeğin üç alt boyutu olan "geleneksel namus anlayışı" ve "eşitlikçi yaklaşım" "evlilik öncesi cinsellik" ile ölçeğin genelinde eşitlikçi bir tutum

sergiledikleri değerlendirilmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkılarak çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmak gayesinde bir ülke olarak gençlerin kadına ilişkin namus anlayışıyla ilgili tutumunun genel itibariyle eşitlikçi çıkması, Türkiye açısından edinilen sevindirici ve gelecek için umut veren bir bulgudur. Çünkü gençlerin sahip oldukları eşitlikçi ve olumlu tutum gelecekte, çalışma ve sosyal hayatta onlara etki eden, yolları kesişen her bir bireyi de olumlu anlamda etkileyebilecektir. Ayrıca ileri yıllarda ebeveyn olmaları halinde kendi yetiştirecekleri bireylerin varlığıyla yeni neslin rol modellerini oluşturacaklarından eşitlikçi tutuma sahip olmaları bu düşüncenin gelecekte de yeniden üretimini sağlayacaktır.

Araştırmada sosyal bilimler bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışı, geleneksel namus anlayışı ve eşitlikçi yaklaşım ile ilgili tutumlarının, sağlık bilimleri ve fen bilimleri bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerden daha eşitlikçi olduğu belirlenmiştir. (Tablo 4). Vargün'ün (2002) çalışmasında; sosyal bölümde öğrenim gören öğrencilerin namus kavramına bakış açılarının toplumun değer yargılarından en az etkilenen öğrenci grubu olduğunu saptanmıştır. Bu çalışma araştırmamızla paralellik göstermektedir. Araştırmamızda elde edilen bu sonuç, namus kavramının soyut bir kavram olması ve sosyal bilimler bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin ders içeriklerinde bu kavramlara yer verilmesi nedeniyle öğrencilerin bu konuya daha duyarlı olduklarını ve eşitlikçi bakış açısı kazandıklarını düşündürmektedir. Ancak Erenoğlu'nun (2008), sosyal bilimlerde öğrenim gören üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerin %45.2'si "bir ailenin namusundan en başta o ailenin kadınları sorumludur", %79'u "evlendiği kızın bakire olmasının kendisi için önemli olduğu" önermesine katıldığını ifade etmişlerdir. Bu çalışma bizim araştırma bulgularımızla paralellik göstermemektedir. Aydın, evrensel ve özgür bireyler yetiştirmeyi hedefleyen üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin özellikle namus konusunda halen geleneksel bakış açılarına sahip olanlarının varlığıyla hedeflerine gerçek anlamda ulaşamadığı savunulabilir. Üniversitelerde öğrencilere salt mesleki bilgi verilmeden toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık yaratılması, kadına ilişkin namus anlayışı konusunda daha sağduyulu ve eşitlikçi yaklaşım kazandırılması hedeflenmelidir.

Öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeyi arttıkça kadına ilişkin namus anlayışı, geleneksel namus anlayışı, eşitlikçi yaklaşım ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı yani tüm alt boyutlara yönelik tutumlarının daha eşitlikçi olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Birinci ve son sınıfta öğrenim gören öğrenciler arasındaki bu tutum farkı, üniversite kampüs yaşamı etkisi ve alınan eğitimin olumlu etkisinin bir sonucu olabilir. Liseden mezun olduktan sonra genç yaşta üniversiteye başlayan öğrencilerin ortalama dört sene boyunca kendilerince çıkardıkları dersler, şahit oldukları ve yaşadıkları olaylar onların kişisel gelişimlerinde katkıda bulunmaktadır. Araştırmamızın amacına paralel bir biçimde öğrencilerin kişisel gelişiminde çıkan bu farklılık gelecekte yapılacak çalışmalar için örnek teşkil edebilir. Tam da bu noktada üniversite öğrenimi boyunca kullanılan tüm eğitim materyallerinin ve özellikle öğretim elemanları tarafından kullanılan dilin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olmasının öğrenciler arasındaki bu konulara ilişkin tutumlarını şekillendirme konusunda önem taşıyacağı düşünülmektedir.

Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (2007) tarafından yapılan çalışmaya göre, yaşın artmasıyla birlikte evlilik öncesi cinsel deneyim yaşamanın daha fazla onaylandığı saptanmıştır. Araştırmamızda öğrencilerin yaşları arttıkça evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışına yönelik tutumlarının daha eşitlikçi olduğunun saptanması dikkat çeken bir bulgudur (Tablo 4). Araştırmamızda elde edilen bu sonucu, hem üniversite öğreniminin pozitif yönde etkisiyle hem de toplumsal konularda erişkinliğe geçişteki düşünce ve tutum farklılıklarının oluşması ile açıklamak mümkündür. Yaş arttıkça öğrencilerin daha sağduyulu ve eşitlikçi bakış açısına sahip olmaları, toplumun ve gelecek nesilin birbirinden de etkilenerek daha olumlu tutuma sahip olmaları yönünde değişim yaratacağı düşünülmektedir. Gürsoy'un (2009) çalışmasında, öğrencilerin eşitlikçi yaklaşım ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışına ilişkin tutumlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği, sadece geleneksel namus anlayışıyla ilgili tutumlarının yaşa göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. Bu sonuçlar, mevcut araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir.
Araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili tutumlarının değiştiği göze çarpmaktadır. Araştırmamızda kadın öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışı, geleneksel namus anlayışı, eşitlikçi yaklaşım ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı yani tüm alt boyutlara yönelik tutumlarının daha eşitlikçi olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Ülkemizde kadın-erkek arkadaşlığı, toplumsal cinsiyet, kadın hakları, kadına ilişkin namus anlayışı ve evlilik öncesi cinselliğe bakış gibi konularda yapılan çalışmalarda, kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha olumlu ve eşitlikçi bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir (Sis Çelik vd., 2013, Erenoğlu, 2008; Gürsoy, 2009; Vargün, 2002; Zeyneloğlu, 2008). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin araştırıldığı bir diğer çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiş olup çalışma yaşamı ve evlilik yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. (Vefikuluçay Yılmaz vd., 2009:775). Benzer bir biçimde Kafkas Üniversitesi'nde yapılan son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarının incelendiği araştırmaya katılan öğrencilerin çalışma yaşamı, toplumsal yaşam ve aile yaşamı ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tüm görüşleri incelendiğinde, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha geleneksel bir bakış

açısına sahip oldukları göze çarpmaktadır (Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu ve Taşkın, 2007:36). Kadınların önemli kesimi, erkek egemen değerleri içselleştirmiş olmasının da etkisiyle, erkeği "namus" koruyuculuğunda hemcinslerinden daha önde gördükleri ifade edilmektedir. Bu oranın kadınlarda erkeklere oranla yaklaşık iki kat olması içselleştirilen erkek egemen kültürel sistemin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Gültekin, 2012:52). Araştırmamızda kadınların erkeklere göre daha eşitlikçi olduğunun belirlenmesi, kadınların hemcinslerinin namusa ilişkin tutumlar konusunda daha iyi empati yapabiliyor olma özelliğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bir toplumun gelenekleri, din kuralları, örf ve adetleri bireylerin tutumlarını etkileyen nedenler arasındadır (Kağıtçıbaşı,2013:128). Çekirdek ailede yetişen öğrencilerin, geniş ailedekilere göre daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 4). Bu sonuç toplumun ataerkil ve geleneksel yapısıyla açıklanabilir. Özellikle geniş aile tipine sahip ve kalabalık sayıda yaşanılan evlerde gelenekler, din kuralları, örf ve adetler kişilerin tutumlarını etkilemiş olabilir.

Araştırmada, öğrencilerin doğum yeri ile en uzun yaşadıkları yerleşim yerinin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili tutumlarını etkileyen faktörlerden biri olduğu saptanmıştır. İlde doğan öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışı, geleneksel namus anlayışı ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışıyla ilgili tutumlarının, ilçe ve köyde doğan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. En uzun yaşadığı yerleşim yeri il ve ilçe olan öğrencilerin geleneksel namus anlayışı ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışıyla ilgili tutumlarının köy olan öğrencilere göre daha eşitlikçi olduğu belirlenmiştir (Tablo 5). Gürsoy (2009) çalışmasında il ve ilçede doğan öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışıyla ilgili tutumlarının köy ve kasabada doğan öğrencilerden daha eşitlikçi olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin en uzun yaşadıkları yere göre geleneksel namus anlayışı ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı arasında anlamlı bir fark bulmuştur. Köyde doğan ya da en uzun süre yaşayan öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışıyla ilgili tutumlarının daha az eşitlikçi olduğunun belirlenmesi, köyde yaşayan öğrencilerin daha ataerkil ve geleneksel bir yapıya sahip ailelerde yetişmeleri nedeniyle açıklanabilir. Köylerdeki toplumsal cinsiyet algılarının çekirdeğinde yer alan "namus" ya da "ahlâk" algısı değişmeye karşı en dirençli noktaları oluşturmaktadır. Geleneksel ataerkil değerler sisteminin köy toplumsal hayatındaki diğer değişmelere rağmen "namus" ve ahlak odaklı algılarındaki değişmelerin yavaş olduğunu gözlemlemek mümkündür (Gültekin, 2012:53). Köy yaşamındaki toplumun geleneksel değerlerine bağlılığı, il ve ilçelere göre daha yoğun yaşanmaktadır. Ayrıca daha küçük bir yerleşim merkezi olan köyde yaşayan insanların il ve ilçelerde yaşayan insanlara göre birbiriyle daha fazla etkileşim içinde olduklarından birbirlerinden etkilenerek geleneksel tutumları benimsemiş oldukları düşünülebilir.

Araştırmada, öğrencilerin şu anda yaşadıkları yerin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili tutumlarını etkilediği saptanmıştır. Evde tek başına yaşayan öğrencilerin evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışıyla ilgili tutumlarının, arkadaşlarıyla, ailesiyle ve yurtta yaşayan öğrencilere göre daha eşitlikçi olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin barınma şeklinin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili tutumları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, üniversite yaşamında hala ailesiyle yaşayan öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan geleneksel ve ataerkil bakış açısını sürdürdüğü, evde yalnız yaşayan ya da yurtta arkadaşlarıyla yaşayan öğrencilerin ise özellikle birbiriyle etkileşim içinde olduğu, daha eşitlikçi ve olumlu tutuma sahip olmalarıyla açıklanabilir.

Bireyler tutumlarının çoğunu başka insanlardan edinmektedir. Özellikle ebeveynler çocuklarının oluşturdukları tutumların ilk kaynağıdır (Kağıtçıbaşı,2013:128). Sosyo-ekonomik düzey ile yakından ilişkili olan eğitimin namusa yönelik tutum ve algıları etkileyebileceği daha önce de birçok çalışmada yer almıştır (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, 2005; Gürsoy, 2009). Araştırmada öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili tutumları üzerinde anne ve babalarının öğrenim düzeylerinin etkili olduğu bulunmuştur. Araştırmada öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışına yönelik tutumlarının artan oranlarda eşitlikçi olduğu saptanmıştır. Tüm bu bilgiler ışığında ebeveyn öğrenim düzeyi ile onların yetiştirdiği bireyler toplumsal cinsiyet rollerine ve kadına ilişkin namus anlayışına ilişkin tutumları konusunda etkileşim içinde oldukları ileri sürülebilir. Eğitim materyallerindeki cinsiyetçi içeriğin temel bir noktası da kadınların eğitim ve kişisel gelişiminin kendilerinin birey olarak yaşamla daha iyi bütünleşmeleri veya daha gelişmiş insan olmaları için değil, çocuklarını daha iyi yetiştirmek için kendilerini geliştirmeleri gereği olarak vurgulanmaktadır (Sancar,2014:228).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada birinci ve son sınıf üniversite öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışıyla ilgili tutumlarının, "ölçeğin geneli" ile "geleneksel namus anlayışı", "eşitlikçi yaklaşım" ve "evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı" alt boyutlarında eşitlikçi olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ile sınıf, cinsiyet, yaş, aile tipi, doğdukları yer, en uzun süre yaşadıkları yer, anne ve babalarının öğrenim düzeylerinin kadına ilişkin namus anlayışıyla

ilgili tutumlarını etkilediği bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda okul öncesi dönemden başlayarak okullarda ve üniversitelerde namus kavramını içeren toplumsal cinsiyet derslerinin verilmesi, üniversitelerde namus algısı konusuna sempozyum, panel, çalıştay ve film gösterimleri yapılması, öğrenci toplulukları ve klüplerin kurulması, bu tür etkinliklerde erkek katılımının desteklenmesi, ebeveynlere namus algısı konusunda eğitim verilmesi ve konuya ilişkin nitel araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi. (2008). İnsanlığın namus lekesi: Töre cinayetleri. Ankara Barosu Dergisi, 4, 17-19.
- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu. (2005). Türkiye'deki namus cinayetlerinin dinamikleri: Eylem programı için öneriler, sonuç raporu. Ankara: Filiz Kardam.
- Doğan, R. (2016). "Namus", "töre" ve eril şiddet: Yargıtay kararları, toplumsal cinsiyet kuramları. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Donovan, J. (2010). Feminist teori. (Çev. A. Bora, M. A. Gevrek ve F. Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları (Özgün çalışma 1985).
- Erenoğlu, R. (2008). Gazi Üniversitesi öğrencilerinin töre-namus cinayetleri hakkındaki görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gültekin, M.N. (2012). Dişi bedenler erkek düşünceler mi? Değişen geleneksel köy toplumsal yapısında kadınlar, erkekler ve ataerkil değerler. İnsanbilim Dergisi, 1(1), 38-55..
- Gürsoy, E., & Arslan Özkan, H. (2014) Türkiye'de üniversite öğrencilerinin kadına ilişkin "namus" algısı. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, (5) 3, 149-159. doi: 10.5505/phd.2014.18480
- Gürsoy, E. (2009). Üniversite son sınıf öğrencilerinin kadına ilişkin "namus" anlayışı ile ilgili tutumları (Ankara örneklemi). Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gürsoy, E., & Arslan, H. (2011). Üniversite öğrencilerinde kadına ilişkin "namus" anlayışı tutum ölçeği (KİNATÖ) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Sağlık ve Toplum Dergisi, 3, 28-37.
- Kadın Merkezi Vakfı (2011). İstesek Biter. Diyarbakır: Aksu Bora.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2013). Günümüzde insan ve insanlar, sosyal psikolojiye giriş. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). Medyada töre ve namus cinayetlerinin yansımaları, veliler ve öğrenciler üzerindeki etkileri. Ankara: Serap Akçaoğlu Saydım.
- Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu. (2007). 2007 Türkiye gençlerde cinsel sağlık ve üreme sağlığı araştırması. Ankara: Hilal Özcebe, Turgay Ünalan, A. Sinan Türkyılmaz, Yadigar Coşkun
- Sancar, S. (2014). Türk modernleşmesinin cinsiyeti: Erkekler devlet, kadınlar aile kurar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sis Çelik, A., Pasinlioğlu, T., Tan G. ve Koyuncu, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet eşitliği tutumlarının belirlenmesi. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 3, 181-186.
- Vargün B. (2002). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencileri arasında bir kültür derneği olarak bekaret kavramının sosyal antropolojik açıdan incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu S., Eroğlu K. & Taşkın, L. (2007). Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 14(2), 26–38
- Vefikuluçay Yılmaz, D., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., & Eroğlu, K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 1, 775-792
- Yirmibeşoğlu V. (2007). Töre ve namus gerekçesiyle işlenen cinayetler: Toprağa düşen sevdalar. İstanbul: Hürriyet Yayıncılık.
- Zeyneloğlu, S. (2008). Ankara'da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe
- Zeyneloğlu, S., Vefikuluçay, D., Erdost, T., Temel, F. ve Aslan, D. (2007). Ankara'da hemşirelikte lisans eğitimi veren iki üniversitenin birinci ve dördüncü sınıfında okuyan öğrencilerin flört şiddetine maruz kalma ve uygulama durumları ile flört şiddetine ilişkin görüşlerin belirlenmesi. Sağlık ve Toplum Dergisi, 3, 67-75.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN HIV/AIDS KONUSUNDAKİ BİLGİLERİNİN ARTIRILMASINDA FİLM GÖSTERİSİNİN ETKİSİ

Prof. Dr. Gülay BÖREKÇİ*, Öğr. Gizem HAYTA, Dr. Öğr. Üyesi Semra ERDOĞAN*****

*Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, gulay_borekci@yahoo.com
**Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Moleküler Mikrobiyoloji Anabilim Dalı
***Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Biyoistatistik ve Tıbbi Bilişim Anabilim Dalı

ÖZET

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin HIV/AIDS konusundaki bilgilerini artırmak için film gösterisinin etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya üniversite birinci sınıfta okuyan toplam 206 öğrenci katılmıştır. Öğrenciler iki gruba ayrılmış; birinci gruptaki öğrencilere film öncesi HIV/AIDS konusunda bilgi verilip, daha sonra film izlettirilirken, ikinci gruptaki öğrenciler sadece film izlemişlerdir. Öğrencilerin bilgi düzeylerini belirlemek için her iki gruba da film öncesi ve sonrası HIV/AIDS konusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan ve bilgi sorularını içeren soru kâğıdı verilmiştir. Elde edilen veriler SPSS paket programında tanımlayıcı istatistikler, ki-kare ve t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Yaş ortalaması 19.13±1.29 (min:17 maks: 25) olan öğrencilerin, %59.7"sini kız, 40.3"ünü erkek öğrenciler oluşturmuştur. Öğrencilerin sadece %5"inin fen lisesi mezunu olduğu, %69.8"inin anadolu lisesi, %11.6"sının ise meslek lisesi mezunu olduğu belirlenmiştir. Birinci ve ikinci gruptaki öğrencilerin önceki ve sonraki puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$), sonrasında puanları yükselmiştir. Film öncesi ve sonrası bilgi soruları karşılaştırıldığında; eğitim ile birlikte film izleyenlerin puan ortalaması sadece film izleyenlerinkinden daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Öğrencilere HIV/AIDS hakkında bilgi vermenin ve film gösteriminin bilgi düzeylerini artırdığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenciler, HIV/AIDS, Bilgi Düzeyi, Film Gösterimi

THE EFFECT OF FILM SCREENING ON INCREASING OF KNOWLEDGE LEVEL ABOUT HIV/AIDS OF UNIVERSİTY STUDENTS

ABSTRACT

This study was conducted to determine the effect of film screening on increasing of knowledge level about HIV/AIDS of university students. A total of 206 students studying in the first year of university were participated in the study. The students were divided into two groups. While the students in the first group were informed about HIV/AIDS before the film and then they had watched the film, the students in the second group had only watched the film. In order to determine the level of knowledge of the students, a questionnaire which was prepared by researchers and which contained information questions on HIV/AIDS was given to both groups as well before and after the film screening. The obtained data were analysed by using descriptive statistics, chisquare and t-test in SPSS package program. The age average of students was 19.13±1.29 (min: 17 max: 25), and 59.7% of whom were female and 40.3% of whom were male. It was determined that only 5% of the students were graduated from science high school, 69.8% of whom were anatolian high school and 11.6% of whom were vocational high school graduates. A statistically significant difference was found between previous and next scores of the students in the first and second groups (p ($p<0.05$); afterwards, their scores increased. When the information questions before and after the film are compared, it was determined that the average score of the students watching the film with education was found higher than the ones who only watched film ($p<0.05$). It was determined that giving information about HIV/AIDS to students and film screening have increased their knowledge level.

Keywords: Students, HIV/AIDS, Knowledge Level, Film Screening

GİRİŞ

Türkçesi "Kazanılmış Bağışıklık Yetersizlik Sendromu" veya latince ismi "Aquired Immune Deficiency Syndrome" (AIDS), olarak bilinen hastalık "Human Immunodeficiency Virus" (HIV) (İnsan Bağışıklık Yetersizliği Virusu)'unun neden olduğu, başlıca CD4+ T lenfosit (kısaca CD4 hücresi) denen hücreleri yok ederek bağışıklık sistemini baskılayan ve ölümcül seyreden hastalıklardan biridir. HIV infeksiyonu sadece erişkinleri değil, bebek, çocuk, genç, yaşlı tüm nüfusu etkileyebilen, henüz tedavisinin ve aşısının bulunamadığı bir hastalıktır (Tümer, 2018) .

Günümüzde HIV/AIDS Sahra-altı Afrika'da birinci sırada, dünyada ise 10 ölümcül hastalıklardan biri olarak bildirilmektedir. HIV/AIDS cinsel yol, kan ve kan ürünleri, anneden bebeğine plasenta ve emzirme yolu, vücut sekresyonları ile temas, organ ve doku nakli gibi pek çok bulaş yoluna sahiptir (Tümer, 2018; Gökengin 2018). HIV bulaşmalarının % 80-85'i korunmasız cinsel ilişki yoluyla olmaktadır. HIV-pozitif bir kişiyle korunmasız olarak girilen tek bir cinsel ilişki bile bulaşma riski taşır. Virus ile enfekte kan ve kan ürünlerinin sağlıklı bireylere transfüzyonu ile hastalık bulaşabildiği gibi, sterilize edilmeden kullanılan şırınga, iğne, cerrahi aletler, diş hekimliğinde kullanılan aletler, dövme, "piercing" ve akupunktur gibi uygulamalar sırasında kullanılan araç ve gereçlerle de bulaş olabilmektedir. Ortaklaşa kullanılan jilet, makas ve tırnak makası gibi kesici ve delici aletler de kişiden kişiye bulaşmaya neden olabilir (Yıldırmak, 2016).

Epideminin başlangıcından itibaren 70 milyondan fazla insana HIV bulaşmış, yaklaşık 35 milyon kişi AIDS nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 2017 verilerine göre tüm dünyada 36.9 milyon kişi HIV ile enfekte olup, bunların 1,8 milyonunu 15 yaş altı çocuklar oluşturmaktadır. 2017'de yeni enfeksiyonlu kişi sayısı 1,8 milyon iken, 940.000 kişi bu hastalığa bağlı hayatını kaybetmiştir (WHO: HIV/AIDS, 2018). 2008 yılında yeni enfeksiyonlu kişi sayısı 2.7 milyon, ölen kişi sayısı ise 2 milyon olup, bu veriler 2016-2017 sonuçları ile karşılaştırıldığında, son yıllarda tüm dünyada HIV/AIDS vakaları ve ölümlerinde azalma olduğu dikkat çekmektedir (WHO/UNAIDS, 2009) Yeni HIV infeksiyonları 2010 yılından itibaren erişkinlerde %11, çocuklarda ise %47, AIDS ilişkili ölümler ise pik yaptığı 2005 yılından itibaren %48 azalmıştır (UNAIDS DATA, 2017).

Ülkemizde ise ilk görüldüğü 1985 yılından günümüze kadar HIV/AIDS vakalarında artış görülmektedir. Yıllara göre HIV/AIDS vaka dağılımına bakıldığında 1985-2016 tarihleri arasında 14.695 HIV/AIDS vakası olduğu bildirilmektedir (HATAM&GILEAD, 2017). 2012 ile 2016 yılları arasındaki beş yıl içinde olgu sayısı 2.5 kat artmış ve yeni vakaların genç nüfus olan 20-24 yaş grubunda arttığı saptanmıştır (Gökengin, 2018). Sağlık Bakanlığı verilerine göre ülkemizde son 10 yılda HIV pozitif kişi sayısı %426, son beş yılda ise %332'lik artış göstermiştir (HATAM&GILEAD, 2017).

HIV/AIDS ile mücadele de korunmaya yönelik alınacak önlemler önemli bir yer tutmaktadır. Korunmada önemli bir yeri olan eğitimin amacı farkındalık oluşturmak ve bilinçlendirme sağlamaktır. HIV pozitif kişilerin bile virüsü taşımalarına rağmen farkında bile olmadıkları tahmin edilmektedir. Ülkemizde yapılan büyük çaplı farkındalık çalışmasında katılımcıların %77.3'ünün HIV konusunda hiçbir bilgiye sahip olmadığı belirlenmiştir (HATAM&GILEAD, 2017). Daha önce uyuşturucu madde kullanıcıları ile meslek liselerinde okuyan öğrenciler arasında yaptığımız çalışma sonuçlarımızda da her iki gruptaki kişilerin HIV/AIDS konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır (Börekçi ve Uzel, 2013; Börekçi vd. 2017). Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin HIV/AIDS konusundaki bilgilerinin artırılmasında film gösterisinin etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Çalışmaya üniversite birinci sınıfta okuyan toplam 206 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin HIV/AIDS konusundaki bilgilerini belirlemek için film öncesi soru kağıdı verilmiş ve doldurmaları sağlanmıştır. Daha sonra öğrenciler iki gruba ayrılmış ve birinci gruptaki öğrencilere (n=67) film öncesi HIV/AIDS konusunda bilgi verilirken, ikinci gruptaki öğrencilere (n=139) bu konuda bilgi verilmemiştir. Öğrencilere HIV/AIDS ile ilgili 2 saat 20 dk süren Türkçe alt yazılı "And The Band Played On" (Ve Orkestra Çalmaya Devam Ediyor) başlıklı film izlettirilmiş ve daha sonra her iki gruba da HIV/AIDS konusundaki bilgilerini sorgulayan soru kâğıdını doldurmaları istenmiştir. Elde edilen veriler SPSS paket programında tanımlayıcı istatistikler, ki-kare ve t testi kullanılarak analiz edilmiştir.

BULGULAR

Yaş ortalaması 19.13±1.29 (min:17 maks: 25) olan öğrencilerin, %59.7"sini kız, 40.3"ünü erkek öğrenciler oluşturmuştur (Şekil 1). Öğrencilerin sadece %5"inin fen lisesi mezunu olduğu, %69.8"inin anadolu lisesi, %11.6"sının ise meslek lisesi mezunu olduğu belirlenmiştir (Şekil 2).

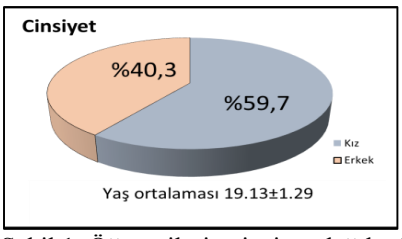

Şekil 1. Öğrencilerin cinsiyet dağılımları

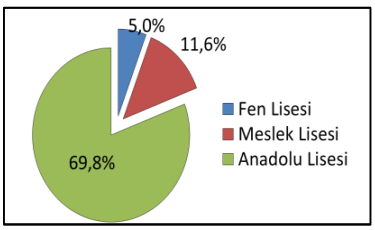

Şekil 2. Öğrencilerin lise eğitim durumları

Öğrencilerin film öncesi ve sonrası bilgi düzeyleri Tablo 1-4'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin HIV/AIDS ile ilgili film öncesi ve sonrası bilgi düzeyleri

HIV/AIDS ile ilgili sorulara verilen cevaplar	Film öncesi Biliyor (%)	Film sonrası Biliyor (%)
AIDS bulaşıcı ve salgın yapan bir hastalıktır.	90.8	95.6
AIDS etkeni virüstür.	92.2	98.1
AIDS hastalığı ilk homosekseül kişilerde ortaya çıkmıştır.	70.9	95.1
AIDS hastalığında T hücreler etkilenir.	37.4	92.2
AIDS etkeni HIV'dir.	81.1	90.3
AIDS hastalığında en sık karşılaşılan kanser türü Kaposi sarkomudur.	45.6	90.3

Tablo 2. Öğrencilerin HIV/AIDS'in bulaş yoluyla ilgili film öncesi ve sonrası bilgi düzeyleri

Bulaş yolu ile ilgili sorulara verilen cevaplar	Film öncesi Biliyor (%)	Film sonrası Biliyor (%)
Cinsel ilişki ile bulaşır.	95.1	99.0
Kan ve kan ürünleri ile bulaşır.	76.7	96.6
Vücut sekresyonları ile sıkı temasla bulaşır.	83.0	93.7
Ortak kullanılan bazı aletler ile bulaşır.	64.6	88.3
Kan ve organ nakli ile bulaşır.	64.1	88.3
Anneden bebeğe gebelik ve emzirme ile bulaşır.	63.1	83.5

Tablo 3. Öğrencilerin HIV/AIDS'in belirti ve bulgularına yönelik film öncesi ve sonrası bilgi düzeyleri

Belirti ve bulgularla ilgili sorulara verilen cevaplar	Film öncesi Biliyor (%)	Film sonrası Biliyor (%)
Yüksek ateşe neden olur.	63.6	83.5
Kilo kaybı meydana gelebilir.	51.0	69.4
Lenfadenopati ve dermatit oluşur.	42.7	71,8
Diyare atakları gelişebilir.	42.7	54.4
Vulvo vajinal ve oral candiasis oluşur.	49.0	66.0
Herpes zoster, herpeks simpleks enfeksiyonları gelişir.	34.5	53.4
Siğil, uçuk oluşabilir.	44.7	79.6
Toxoplazmozis, tüberküloz gibi fırsatçı enfeksiyonlar meydana gelebilir.	51.0	75.2
Pneumocystic pnömonisi sık görülür.	32.5	85.0
Kaposi sarkomu en sık görülen kanser türüdür.	29.6	83.0
Ölüme neden olur.	80.6	96.6

Tablo 4. Öğrencilerin IV/AIDS'den korunmaya yönelik film öncesi ve sonrası bilgi düzeyleri

Korunmaya yönelik verilen cevaplar	Film öncesi Biliyor (%)	Film sonrası Biliyor (%)
Cinsel ilişkide tek eşliliği sürdürmek	82.0	94.2
Madde kullanımından kaçınmak	60.2	68.4
Her ilişkide kondom kullanmak	80.6	81.6
Riskli kişilerle ilişkiden kaçınmak	91.7	97.1
Traş bıçağı, enjektör, tırnak makası vb. aletlerin ortak kullanımından kaçınmak	75.2	90.8

Öğrencilerin film öncesi ve sonrası bilgi soruları karşılaştırıldığında; birinci ve ikinci gruptaki öğrencilerin film öncesi ve sonrası puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Sonrasında puanları yükselmiştir. Eğitim ile birlikte film izleyenlerin puan ortalaması sadece film izleyenlerinkinden daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$).

TARTIŞMA

Ülkemizde dahil olmak üzere tüm dünyada HIV/AIDS ile mücadele için stratejik eylem planları hazırlanmıştır. Hastalığın etkin bir tedavisinin bulunmaması tüm toplumlarda koruyucu tedbirlerin alınmasını önemli kılmaktadır. HIV/AIDS küresel ve ulusal stratejik planı içinde "toplumun HIV/AIDS bulaşma ve korunma yolları konularında bilgilendirilmesi, farkındalığın artırılması amacıyla bilinçlendirme programlarının yürütülmesi ve eğitimlerin desteklenmesi yer almaktadır (WHO: Global Health Sector Strategy, 2016; Aydın, 2017).

Bilgilendirme ve farkındalık oluşturma ile ilgili yapılan pek çok çalışma sonuçları medyanın önemli rolü olduğunu göstermektedir (UNAIDS, 2004; Uzun ve Kişioğlu, 2007; Börekçi ve Uzel, 2013). Günümüzde eğitici nitelik taşıyan belgesel veya filmler bireylerin bilgi düzeyinin artırılması, farkındalık oluşturulması, tutum ve davranış değişikliği oluşturmada önemli bir yer tutmaktadır. Bilim -kurgu filmlerin, bireylerin bilime yönelik tutumları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla öğrencilerle yapılan bir çalışmada beş farklı grupta inceleme yapılmış ve film sonrası öğrencilerin aldıkları ortalama puanın film öncesi puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu çalışmada öğrencilerin bilime yönelik tutumlarının bilim - kurgu filmi izledikten sonra olumlu yönde değiştiği gösterilmiştir (Ekem, 1990).

10-12 yaş öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada da iki boyutlu eğitici animasyonlar (Çizgi film) ile eğitici yayın illüstrasyonlarının öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğu belirlenmiş ve öğretme ve öğrenme sürecinde bu olguların derslerde kullanılması gerekliliği anlaşılmıştır (Çakmak, 2010).

Bir başka çalışmada da tarih öğretimini desteklemek amacıyla filmleri kullanarak yapılan öğretimin, öğrenci başarısı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla, deney gruplarında 98, kontrol grubunda 31 öğrenci olmak üzere toplam 129 öğrenci çalışmaya alınmış, deney gruplarındaki öğrencilere, film ile öğretim etkinliklerine uygun öğretim yapılmış, kontrol grubu öğrencilerine ise ders kitabına dayalı öğretmen merkezli öğretim yöntemleri (düz anlatım, soru-cevap) uygulanmıştır. Filmle birlikte öğrenme etkinliği uygulanan grupların başarı testi ortalama puanı film öncesi puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur (Öztaş, 2008).

Hastalığın başlangıcından beri HIV/AIDS ile mücadele de radyo, televizyon, gazete, magazin gibi basın yayın organları etkili rol almışlardır. Film sektörü de bu olaya el atmış ve HIV/AIDS ile ilgili pek çok film çekilmiştir. Philadelphia (1993), Dallas Buyers Club (2014), The Normal Heart (2014), And the Band Played On (1993), Angels in America (2003), İncir Reçeli (2011) gibi filmler HIV/AIDS ile ilgili olan en popüler filmler arasındadır.

HIV/AIDS konusunda öğrencilerin bilgilerinin artırılmasında film gösterisinin etkisini belirlemek amacıyla yaptığımız çalışma sonuçlarımıza göre; öğrencilerin film sonrasında bilgi düzeyinin arttığı belirlenmiştir. Öğrencilere film öncesinde bilgi vermenin ve daha sonra film izlettirilmesinin sadece film izleyenlere göre bilgi düzeylerini anlamlı bir şekilde arttırdığı saptanmıştır. Öğrencilerde HIV/AIDS konusunda farkındalık oluşturmak ve bilinçlendirmek için kısa metrajlı ve Türkçe dublajlı veya alt yazılı film veya belgesellerin derslerde kullanılmasının yararlı olacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKLAR

- Aydın, A (2017). T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Türkiye'de HIV/AIDS yürütülen hizmetler. Erişim tarihi: 26.06.2018, Erişim: http://www.klimik.org.tr/wp-content/uploads/2017/10/T%C3%9CRK%C4%B0YE%E%80%99DE-HIV-AIDS-Y%C3%9CR%C3%9CT%C3%9CLEN-H%C4%B0ZMETLER-AYLA-AYDIN.pdf
- Börekçi, G., Akdeniz, Uysal, D., Özel, A., Aşkan, F., Yiğit, Ü., Tekgül, N., Yüksel, Sarı, A., Aksu, D., Coşkun, A.B., Özdemir, Ö., Emül, Güner, T., Üzel, A., Değirmenci, F., Yılmaz, M., Yiğit, R., Taşdelen, B. Akran temelli eğitime hazırlık için meslek lisesi öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusundaki bilgilerinin belirlenmesi. 2. Uluslararası Gençlik Araştırmaları Kongresi, 25-29 Ekim 2017, Fethiye, Türkiye, Kongre Özet Kitabı, s80.
- Börekçi, G., Uzel, A. (2013). Mersin ilinde uyuşturucu madde kullanıcılarının HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeyleri. *Erciyes Medical Journal/Erciyes Tıp Dergisi*. 35(2):56-62.

- Çakmak, S. (2010). İki boyutlu eğitici animasyonlar ile eğitici yayın illüstrasyonlarının karşılaştırılması ve 10-12 yaş öğrencilerinin öğrenmelerine etkisi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Ekem, N. (1990). Eğitim iletişiminde bilim-kurgu filmlerinin bilime yönelik tutumlara ve kişilik gelişimine etkisi. *Kurgu Dergisi*. 8:501-541.
- Gökengin, D. (2018). Türkiye'de HIV infeksiyonu: Hedefe ne kadar yakınız? *Klimik Derg*. 31(1): 4-10.
- HATAM&GILEAD. HIV/AIDS farkındalık raporu. (2017). Erişim tarihi: 26.06.2018, Erişim: http://sagliktagenc.org/zile/uploads/2018/01/HIV_AIDS_Farkindalik_Raporu.pdf
- Öztaş, S. (2008). Tarih öğretimi ve filmler. *Kastamonu Eğitim Dergisi.* 16 (2): 543-556.
- T.C. Sağlık Bakanlığı HIV/AIDS veri tabloları. Türkiye'de HIV/AIDS vakalarının yıllara göre dağılımı. Erişim tarihi: 20.06.2018, Erişim: http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/veriler_Haziran_2013.pdf
- Tümer, A. (2018). HIV/AIDS epidemiyolojisi ve korunma, Hacettepe Üniversitesi HIV/AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi,(HATAM); Erişim tarihi:15.08.2018, Erişim adresi:http://www.hatam.hacettepe.edu.tr /Epid_web_09. pdf).
- UNAIDS: The Media and HIV/AIDS: Making a difference. 2004. Erişim tarihi: 13.08.2018, Erişim adresi: http://data.unaids.org/publications/irc-pub06/jc1000-media_en.pdf
- UNAIDS DATA 2017. Erişim tarihi: 20.06.2018. Erişim adresi: http://www.unaids.org/sites/default/files/ media_ asset/20170720_Data_book_2017_en.pdf,
- Uzun, E., Kişioğlu, M. (2007). SDU Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Keçiborlu Eğitim ve Araştırma Bölgesi çalışmaları, Bir meslek yüksekokulunda okuyan öğrencilerin cinsel yolla bulaşan hastalıklarla ilgili bilgi durumları. *S.D.Ü. Tıp Fak. Derg.*14(3):7-12.
- WHO: Global Health Sector Strategy on HIV 2016–2021 towards ending AIDS. Erişim tarihi: 15.08.2018, Erişim adresi http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/246178/WHO-HIV-2016.05-eng.pdf;
- WHO: HIV/AIDS. (2018). Erişim tarihi: 20.07.2018, Erişim adresi: http://www.who.int/hiv/data/en/
- Yıldırmak, T., Taşdelen, Fışgın, N., Ataman, Hatipoğlu, Ç., Deveci, A., Eren, Gök, Ş., Kocagül, Çelikbaş, A., Sayın, Kutlu, S. (2016). *HIV Bilgilendirme Kitabı*, KLİMİK, s1-27.

MADDE BAĞIMLILIĞINI ÖNLEMEDE MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN AKRAN TEMELLİ EĞİTİMİN ETKİNLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Gülay BÖREKÇİ, Dok. Öğr. Derya AKDENİZ UYSAL,
Yl. Öğr. Arzu ÖZEL, Uz. Hemş. Döne AKSU

Mersin Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, gulay_borekci@yahoo.com
Mersin Üniversitesi, Sağlık Araştırma ve Uygulama Hastanesi, dryknz81@gmail.com
Mersin Üniversitesi, Sağlık Araştırma ve Uygulama Hastanesi, obarzuozel@gmail.com
Mersin Üniversitesi, Sağlık Araştırma ve Uygulama Hastanesi, doneaksu@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; meslek lisesi öğrencilerine madde bağımlılığı konusundaki bilgi düzeylerini artırmak için verilen akran temelli eğitimin etkinliğini değerlendirmektir. Araştırma 2016-2017 Eğitim Öğretim yılında yapılmıştır. Mersin ilinde bulunan ve 20.691 öğrenci kapasitesine sahip, 22 meslek lisesi ve bu okullarda öğrenim gören 620 öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmada yarı-deneysel yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemin, ön test-son test tek gruplu deseni araştırmanın modelini oluşturmaktadır. Öğrencilere madde bağımlılığı konusunda eğitim verilerek, araştırmacılar tarafından hazırlanan ön test ve son test uygulanmıştır. Veriler bilgisayar ortamında istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma ve ki- kare testleri kullanılmıştır. Yaş ortalaması 16.58±1.01 olan öğrencilerin, %61.4'ünü kız öğrenciler oluşturmuştur. Öğrencilerin %14.5'inin 9. sınıf, %46.0'ının 10. sınıf, %26.5'inin 11. sınıf ve %13.1'inin 12. sınıfta olduğu ve %39.2'inin madde bağımlılığı konusunda daha önce eğitim almadığı belirlenmiştir. Öğrencilere uygulanan ön test ve son test arasında anlamlı ilişki olduğu ve verilen eğitimin öğrencilerin bilgi düzeyini artırmada etkili olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Gençlerin madde bağımlılığı konularında bilgilendirilmelerinde ve gençlerde olumlu davranış değişimi yaratılmasında akran eğitimi modelinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Meslek Lisesi, Madde Bağımlılığı, Akran Temelli Eğitim

EVALUATİNG THE EFFECT OF PEER-BASED TRAİNİNG ON VOCATİONAL HİGH SCHOOL STUDENTS' KNOWLEDGE LEVELS ABOUT DRUG ADDİCTİON

ABSTRACT

The aim of this study was to assess the effectiveness of peer-based training in order to increase the knowledge level about drug addiction of vocational high school students. The research was carried out in 2016-2017 education year. The study group consisted of 22 vocational schools with a capacity of 20.691 students in Mersin and 620 students studying in these schools. Quasi-experimental method was used in the study. This method constitutes the model of the preliminary test and final test single group pattern research. Pre-test and post-test prepared by the researchers were applied to the students by giving training on substance addiction. The data were analyzed using a statistical package program in computer environment. In the analyzes, percent, arithmetic mean, standard deviation and chi-square tests were used. It was determined that the average age of the students was 16.58 ± 1.01, 61.4% were female, 14.5% were in 9th grade, 46.0% in 10th grade, 26.5% in 11th grade and 13.1% were in 12th grade and 39.2% of students did not receive any education on drug addiction. It was found that there was a significant relationship between the pre-test and the post-test applied to the students and that the given education was effective in increasing the knowledge level of the students ($p<0.05$). It is thought that the peer education model will be useful in informing young people about drug addiction and creating positive behavior change in young people.

Keywords: Vocational High School, Drug Addiction, Peer-Based Training

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ); 10-19 yaş grubunu adölesan, 15-24 yaş grubunu genç ve 10-24 yaş grubunu genç insanlar olarak tanımlamaktadır (Uluslararası Çocuk Merkezi, 2013). Adölesan dönemi; çocukluktan yetişkinliğe geçişte büyüme ve gelişmenin çok hızlı olduğu, bilişsel ve psikososyal gelişme ile devam eden önemli bir süreçtir (Yiğit, 1993; Güler vd, 2009). 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 81 867 223 kişilik toplam nüfus içinde, 10-19 yaş grubu 12.725.029 kişi ve 15-19 yaş grubu 6.402.806 kişidir (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2016). Dünya nüfusunun altıda birini, Türkiye'nin ise yaklaşık beşte birini adölesanlar oluşturmaktadır. Adölesanlar toplumun önemli bir kısmını oluşturmasına rağmen, sosyal değişikliklerden en çok etkilenen ve bu konuda gerekli önemin gösterilmediği gruptur (Yılmaz ve Başkan, 2014). Adölesanlarda dönemsel özelliklere bağlı olarak gelişen fizyolojik ve psikolojik değişiklikler, psikososyal düzeyde bazı sorun olabilecek davranışlara da yol açmaktadır. Özellikle adölesanlar, bağımsızlık kazanmak ve yeni statüler edinmek için aileden duygusal olarak uzaklaşıp kendilerine yeni ortamlar aramaktadırlar. Adölesanların içerisine girdikleri yeni ortamlarda kendilerini ispat etme çabaları, yeni deneyimlerle birlikte yeni sorunları da beraberinde getirebilmektedir (Arabacı vd, 2017). Bu arayışlara bağlı olarak kazalar, intiharlar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, şiddet, adölesan gebelikler yanında madde kullanma davranışı da bu yaş döneminde sıklıkla gözlenebilen riskli davranışlar arasındadır (Karatay ve Kubilay, 2004; Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı, 2016).

Madde bağımlılığı dünyada olduğu gibi ülkemizde de başta gençler arasında olmak üzere herkesi etkileyebilen biyolojik, ruhsal ve sosyal boyutları olan bir toplum sorunudur (Özmen ve Kubanç, 2013). DSÖ 2010 verilerine göre tüm dünyada 2 milyar alkol, 1.3 milyar sigara ve 185 milyon uyuşturucu madde kullanıcıları bulunmaktadır. TÜBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi) 2013 raporunda, uyuşturucu maddeyi ilk deneme yaşının %9.4'ünün 15 yaşından küçük, %47.2'sinin 15-19 yaşları arasında ve %27.1'inin de 20-24 yaş aralığında olduğu belirtilmiştir. Bu verilere göre madde deneme yaşının en yoğun olduğu grubun 15-19 yaş aralığı olduğu dikkat çekmektedir (EMCDDA 2014 Ulusal Raporu, 2014). Göç, hızlı kentleşme, ekonomi sorunları, sosyo-kültürel değişimler ve eğlence kültürü ile birlikte artış gösteren madde kullanımı ülkemizde önemli sorunlar oluşturmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin coğrafi konumu nedeniyle, bağımlılık yapan maddelerin trafiğinde dünyada stratejik bir noktada bulunması, tehlikeyi daha da artırmaktadır. Uyuşturucu madde kullanımının coğrafi olarak liman ve limana yakın şehirlerde yüksek olduğu bildirilmektedir. Bir liman kenti olması ve yoğun göç alması nedeni ile Mersin ili uyuşturucu trafiği yönünden önemli merkezlerden birini oluşturmaktadır (Türkiye Uyuşturucu 2012 Raporu, 2012). Genç yaşta madde kullanmaya başlanılması, bu maddenin daha uzun süre kullanılmasına neden olmakta ve uzun süreli madde kullanımı ise önemli sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Adölesanlar madde temin edebilmek için suça yönelik davranışlarda bulunabilmekte ya da fuhuş yapabilmektedirler (Börekçi ve Uzel, 2013). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 58. maddesinde, "Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır" hükmü yer almaktadır. Sağlıklı bir yaşamın temellerinin atıldığı adölesan dönemde, sağlığın korunması ve geliştirilmesi halk sağlığı açısından en önemli konular arasında sayılmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Bu çalışmada, gençleri madde bağımlılığından korumak ve zararları konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla meslek lisesi öğrencilerine madde bağımlılığı konusunda akran temelli eğitim verilmiş ve eğitimin etkinliği değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Yarı deneysel tipteki bu çalışmanın evrenini 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında Mersin ilinde bulunan, 22 meslek lisesi ve bu liselerin 9.10.11.12. sınıflarında öğrenim gören 20.691 öğrenci oluşturmuştur. Evrenin kolay ulaşılabilir olması nedeniyle örneklem seçimine gidilmemiş, öğrencilerinin tümüne ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışma için gerekli izinler (valilik onayı, milli eğitim izin yazısı, etik kurul onayı, çalışmaya katılanların gönüllülük onamı) alındıktan sonra, ilk aşamada öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki bilgi düzeyleri ve eğitim gereksinimleri belirlenmiş, daha sonra toplam 70 kişiden oluşan üniversite öğrencilerine bu konuda eğitimler verilmiş ve grup liderleri eşliğinde 22 okuldaki ulaşılabilen tüm öğrencilere akran temelli eğitim verilmiştir, eğitim öncesi ve sonrası bilgi düzeylerini belirlemek için ön test-son test uygulanmıştır. Verilerin analizinde anketleri tam olarak doldurabilen 620 öğrencinin verileri değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin toplanmasında tanıtıcı özellikler bilgi formu ve araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan madde bağımlılığı bilgi formu kullanılmıştır. Tanıtıcı özellikler bilgi formunda; öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf ve okudukları bölümlere yönelik sorular, madde bağımlılığı ile ilgili bilgi formunda ise; bağımlılık yapan maddeler, risk faktörleri, bağımlılık yapan maddelerin etkileri ve öğrencilerin daha önce bu konuda eğitim alıp almadıklarını

belirlemeye yönelik sorular yer almıştır. Bu form eğitim öncesi (ön test) ve eğitimden sonra (son test) uygulanarak, eğitimin etkinliğini değerlendirmek için kullanılmıştır.

Verilerin analizinde istatistik paket programı kullanılmıştır. Analizlerde, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, eğitim öncesi ve eğitim sonrasındaki karşılaştırmalarda iki bağımlı grup kategorik değişken olduğu için Ki-kare analizlerinden McNemar 2x2 ve Stuart-Maxwell (Marjinal Homojenlik) testi kullanılmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p<0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamaları 16.8±1.01 olduğu; %61.3' ünün kadın; %14.5 'inin 9. sınıf, %45.8'inin 10. sınıf, %26.6'sının 11. sınıf ve %12.8'inin 12. sınıfta oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümler incelendiğinde ise %15.2'sinin henüz herhangi bir bölüm seçmediği, %20.6'sının çocuk gelişimi, %20.0'ının muhasebe, %9.2'sinin grafik, %8.1'inin elektrik- elektronik, %1.5'inin ise sağlık alanında bir bölümünde okudukları saptanmıştır. Öğrencilerin %93.1'i sigara, alkol ve diğer maddelerin sağlığa zararları konusunda bilgilerinin olduğunu, %39.2'si daha önce madde bağımlılığı ile ilgili herhangi bir eğitim almadığını ifade etmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri

Özellikler		
Yaş (Ortalama±SD) 16.58±1.01	**Sayı**	**%**
Cinsiyet		
Kadın	380	61.3
Erkek	239	38.5
Bölüm		
Bölüm seçilmemiş	94	15.2
Hasta ve yaşlı bakım hizmetleri	47	7.6
Çocuk gelişimi	128	20.6
Muhasebe	124	20.0
Lojistik	19	3.1
Bilişim	36	5.8
Grafik	57	9.2
Büro yönetimi	20	3.2
Bilgisayar	13	2.1
Elektrik-Elektronik	50	8.1
Sağlık alanı	9	1.5
Ulaştırma	20	3.2
Sınıf		
9. sınıf	90	14.5
10. sınıf	284	45.8
11. sınıf	165	26.6
12. sınıf	80	12.9
Şimdiye kadar madde bağımlılığı konusunda eğitim aldınız mı?		
Evet	377	60.8
Hayır	243	39.2
Sigara, alkol ve diğer maddelerin sağlığa zararları konusunda bilginiz var mı?		
Evet	576	93.1
Hayır	43	6.9
Toplam	**620**	**100**

Öğrencilerin, maddelerin bağımlılık yapma durumları ile ilgili bilgi durumlarına yönelik veriler Tablo 2'de verilmiştir. Verilen eğitim sonrasında sigara, alkol, esrar, marihuana, kokain, afyon, ecstasy, captogan, uçucu gibi maddelerin bağımlılık yapma durumlarını bilen öğrenci sayısında artış saptanmış ve eğitim öncesi ve sonrasındaki bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0.05$).

Tablo 2. Öğrencilerin maddelerin bağımlılık yapma durumları ile ilgili bilgilerinin ön test son test karşılaştırmaları

	Ön Test		Son Test		p
Kullanılan Madde	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**	
Sigara					
Bağımlılık yapar	565	91.1	588	95.1	
Bağımlılık yapmaz	30	4.8	25	4.0	0.000
Bilmiyorum	25	4.0	5	0.8	
Alkol					
Bağımlılık yapar	524	84.5	573	92.6	
Bağımlılık yapmaz	59	9.5	30	4.8	0.000
Bilmiyorum	37	6.0	16	2.6	
Esrar					
Bağımlılık yapar	551	89.2	583	94.2	
Bağımlılık yapmaz	28	4.5	13	2.1	0.000
Bilmiyorum	38	6.1	23	3.7	
Marihuana					
Bağımlılık yapar	228	37.1	417	67.4	
Bağımlılık yapmaz	29	4.7	30	4.8	0.000
Bilmiyorum	358	58.2	172	27.8	
Kokain					
Bağımlılık yapar	501	80.9	549	88.5	
Bağımlılık yapmaz	18	2.9	19	3.1	0.000
Bilmiyorum	100	16.2	52	8.4	
Afyon					
Bağımlılık yapar	268	43.4	481	77.7	
Bağımlılık yapmaz	34	5.5	25	4.0	0.000
Bilmiyorum	316	51.1	113	18.3	
Bilmiyorum	61	9.9	45	7.3	
Ecstasy					
Bağımlılık yapar	239	38.6	409	66.1	
Bağımlılık yapmaz	35	5.7	26	4.2	0.000
Bilmiyorum	345	55.7	184	29.7	
Captagon					
Bağımlılık yapar	200	32.3	383	61.9	
Bağımlılık yapmaz	36	5.8	31	5.0	0.000
Bilmiyorum	384	61.9	205	33.1	
Uçucu					
Bağımlılık yapar	333	53.8	467	75.3	
Bağımlılık yapmaz	35	5.7	31	5.0	0.00
Bilmiyorum	251	40.5	122	19.7	
Toplam	**620**	**100**	**620**	**100**	

Öğrencilerin madde kullanımına yönelik bilgi durumlarını içeren veriler Tablo 3'te verilmiştir. Eğitim sonrasında öğrencilerin bilgi düzeylerinde artış olduğu ve istatiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0.05$).

Tablo 3. Madde kullanımı ile ilgili bilgilerinin ön test son test karşılaştırmaları

	Ön Test		Son Test		p
	Sayı	%	Sayı	%	
Bağımlı, madde kullanımına ara verdiğinde yoksunluk belirtileri yaşar.					
Biliyorum	476	76.8	572	92.4	0.00
Bilmiyorum	144	23.2	47	7.6	
Madde kullanan kişi zamanla kullanım sıklığını ve dozunu artırır.					
Biliyorum	535	86.3	575	92.9	0.00
Bilmiyorum	85	13.7	44	7.1	

Başlama, temin etme, devam ettirme vb. hususlarında arkadaş faktörü etkilidir.					
Biliyorum	534	86.1	569	91.9	0.00
Bilmiyorum	86	13.9	50	8.1	
Uyuşturucular kişilik bozukluğu, ruhsal çöküntü meydana getirir, kan basıncı düşer, nabız ve solunum sayısı azalır.					
Biliyorum	438	70.8	539	87.1	0.00
Bilmiyorum	181	29.2	80	12.9	
Güvenli bir madde ve güvenli bir kullanım şekli yoktur.					
Biliyorum	478	77.1	546	88.5	0.00
Bilmiyorum	142	22.9	71	11.5	
Kullanan herkes için ilk defa bile olsa bağımlılık gelişme riski eşittir.					
Biliyorum	488	78. 7	551	89.3	0.00
Bilmiyorum	132	21. 3	66	10.7	
Toplam	**620**	**100.0**	**620**	**100.0**	

SONUÇ VE TARTIŞMA

Madde bağımlılığı toplumu tehdit eden en önemli halk sağlığı sorunlarından biridir. Madde bağımlılığı açısından ergenler en önemli risk grubunda yer almaktadır. Erken yaşlarda madde kullanımının önlenmesi, daha sonraki dönemde de kullanımının azalmasını sağlamaktadır (Erdamar ve Kurupınar, 2014). Madde bağımlılığını önleme çalışmalarının en önemli kısmını eğitim oluşturmaktadır. Akran eğitimi uygulamasının birçok alanda (eğitim, sağlık gibi) ve yaş grubunda etkili sonuçlar verdiği ve adölesan/gençlerin risk faktörleri ve risk alma davranışlarının olumlu yönde değiştirdiği belirtilmektedir (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2011).

Madde bağımlılığını önlemede meslek lisesi öğrencilerine verilen akran temelli eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada öğrencilerin madde bağımlılığına yönelik eğitim öncesi ve eğitim sonrası bilgileri karşılaştırılmış ve eğitim sonrası bilgi düzeylerinde artış olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde sonuçlarımız ile benzer özellik gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Akkuş ve ark.(Akkuş vd, 2016)'nın bağımlılığı önlemede akran eğitimi programının bir endüstri meslek lisesi, anadolu lisesi ve kız meslek lisesi öğrencilerinin bağımlılık ile ilgili bilgi düzeyine ve bağımlılıktan korunmada algıladıkları öz-yeterliğe etkisini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmada eğitim verilen öğrencilerin verilmeyenlere göre bilgi düzeyleri anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Bilgiç (Bilgiç, 2013)'in lise öğrencilerinin sigara kullanma davranışını değiştirmede akran eğitiminin etkinliğinin değerlendirilmek amacıyla yaptığı çalışmada öğrencilerinden akran eğitimi sonrasında sigarayı bırakmayı düşünenler ile son 6 ay içinde sigara bırakmayı deneyenlerin sayısının arttığı görülmüştür. Siyez ve Palabıyık (Siyez ve Palabıyık, 2009)'ın 10. sınıf lise öğrencilerinin madde kullanım sıklığı, madde reddetme becerileri, maddeler hakkında bilgi düzeyi ve maddeler hakkındaki yanlış inançları-üzerindeki etkisini inceledikleri çalışma sonucunda öğrencilerin uyuşturucu maddeler hakkındaki bilgi düzeyleri ve madde reddetme becerileri üzerinde artış sağlanırken, maddelere yönelik yanlış inanışlarında azalma olduğu belirlenmiştir. Ermağan (Ermağan, 2010) tarafından yapılan bir başka çalışmada da ilköğretim okullarında uygulanan madde kullanımını önleme programlarının bilgi ve beceri düzeylerine etkisi incelenmiş; madde kullanımı ve bağımlılığı açısından risk grubundaki bireylerin madde kullanımı ve madde kullanımının olumsuz sonuçları açısından bilgilendirilmelerinin etkili sonuçlar ortaya koyduğu görülmüştür.

Bağımlılığı önlemede akran temelli eğitim sonunda elde edilen bulgularımız doğrultusunda, ergenlik dönemindeki gençlerde bağımlılığı azaltma stratejisi olarak akran eğitiminin etkili bir yöntem olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar doğrultusunda; bağımlılığı önlemede akran temelli eğitimlerin okullarda uygulanması ve yaygınlaştırılması, akran eğitimi programının etkililiğini değerlendirebilmek için daha uzun süre izlemli çalışmalar yapılması, özellikle farklı ve çoklu risklere sahip gruplar için spesifik gereksinimlerin dikkate alındığı önleme amaçlı gelişimsel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akkuş, D., Eker, F., Karaca, A., Kapısız, Ö., Açıkgöz, F. (2016). Lise gençlerinde akran eğitimi programı madde bağımlılığını önlemede etkili bir model olabilir mi?, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 7 (1), 34–44.
- Arabacı, B. L., Taş G., Dikeç, G. (2017). Çocuk ve ergenlerde madde kullanımı, suça yönelme, ruhsal bozukluklar ve hemşirelik bakımı. *Bağımlılık Dergisi*, 18 (4), 135-144.
- Bilgiç, N. (2013). *Lise öğrencileri üzerinde sigara konusunda yürütülecek olan akran eğitiminin sigara kullanma davranışı üzerindeki etkinliğinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Börekçi, G., Uzel, A. (2013). Mersin ilinde uyuşturucu madde kullanıcılarının HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeyleri. *Erciyes Tıp Dergisi*, 35 (2), 56-62.
- EMCDDA 2014 Ulusal Raporu (2013 Verileri) (2014). Erişim tarihi: 12.06.2018. Erişim: http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202014.pdf
- Erdamar, G., Kurupınar, A. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen madde bağımlılığı alışkanlığı ve yaygınlığı: Bartın ili örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 65-84.
- Ermağan, E. (2010). *İlköğretim okullarında uygulanan madde kullanımını önleme programlarının bilgi ve beceri düzeylerine etkisinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi/Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Güler, Y., Gönener, D. H., Altay, B., Gönener, A. (2009). Adölesanlarda obezite ve hemşirelik bakımı. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4* (10), 166-81.
- Karatay, G., Kubilay, G. (2004). Sosyoekonomik düzeyi farklı iki lisede madde kullanma durumu ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1 (2): 57-70.
- Özmen, F., Kubanç, Y. (2013). Liselerde madde bağımlılığı- mevcut durum ve önerilere ilişkin okul müdürleri ve öğretmenlerin bakış açıları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (3), 357-382.
- Siyez, D., Palabıyık, A. (2009). Günebakan madde bağımlılığını önleme eğitim programının lise öğrencilerinin madde kullanım sıklığı, uyuşturucu maddeler hakkındaki bilgi düzeyleri ve yanlış inanışları ile madde reddetme becerileri üzerindeki etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (28), 56–67.
- Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı. (2016). Erişim tarihi: 10.08.2018 Erişim: http://tbm.org.tr/media/1157/04_lise_madde.pdf
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Erişim tarihi: 12.08.2018 Erişim: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2011). Aile ve Tüketici Hizmetleri Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerden Korunma. Erişim tarihi: 10.08.2018. Erişim: http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Uyu%C5%9Fturucu%20Ve%20Uyar%C4%B1c%C4%B1%20Maddelerden%20Korunma.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. (2016). Erişim tarihi: 14.08.2018. Erişim: http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist
- Türkiye Uyuşturucu Raporu (2012). Erişim tarihi: 15.08.2018. Erişim: http://www.sck.gov.tr/oecd/2012%20T%C3%BCrkiye%20Uyu%C5%9Fturucu%20Raporu.pdf
- Uluslararası Çocuk Merkezi. (2018). Adölesan ve üreme sağlığı hakları Erişim tarihi: 14.08.2018. Erişim: http://www.icc.org.tr/icerik.php?id=12&kid=3
- Yılmaz, A., Başkan, S. (2014). İlköğretim ve lise öğrencilerinin AIDS'e ilişkin bilgilerinin değerlendirilmesi. *Güncel Pediatri*, 1, 9-15.
- Yiğit, R. (1993), *Çocukluk Dönemlerinde Büyüme ve Gelişme*, Ankara: Sistem Ofset.

ALKOL-MADDE BAĞIMLISI GENÇLERDE NÖROKOGNİSYON VE PSİKİYATRİK BOZUKLUKLAR

Doç. Dr. Gülseren KESKİN* , Doç. Dr. Aysun BABACAN GÜMÜŞ,**
Dr. Ögr. Üy. Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU***

*Ege Üniversitesi Atatürk SHMYO, gulseren.keskin@ege.edu.tr
**Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu
***Pamukkale Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, gyigitoglu@pau.edu.tr

ÖZET

Gençlik döneminde alkol/ madde kullanım yaygınlığı oldukça yüksektir. Bu çalışma gençlerde madde bağımlılığının nörokognüsyonda yaşanan değişmeler ve pskiyatrik bozukluklara, yatkınlık açısından değerlendirilesi amaçlanmıştır. 2015 ile 2018 tarihleri arasında Science Direct, PubMed, OVID, ULAKBİM elektronik veri tabanları "genç", "bağımlılık", "madde", "nörokognitif", "alkol", "ergen" gibi anahtar kelimeler kullanılarak taranmıştır.

Ergenlerde madde kullanımının nörokongnitif bozulmalara neden olduğu belirlenmiştir. Özellikle ergenlik döneminde şiddetli alkol kullanımının, bellek, görsel mekânsal beceriler, dikkat gibi nörokognitif becerilerde zayıflamaya, beyinde yapısal ve fonksiyonel bozulmalara yol açtığı saptanmıştır. Erken yaşlarda esrar kullanımının anormal beyin morfometrisi ve işlevi, düşük benlik saygısı ve daha zayıf devamlı dikkat, sözlü bellek ve yürütücü işlev de anomaliyle ilişkili olduğu gözlenmiştir. Erken dönemde başlayan madde kullanımı, özellikle de genetik açıdan hassas olan ergenlerde beyninin yapısı ve işlevinde önemli değişiklikler meydana getirmektedir. Madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde komorbid ruhsal bozukluk gelişme olasılığı olukça yüksektir. Yaygın anksiyete bozukluğu ile opioid kullanımı; kokain kullanımı ile travma sonrası stres bozukluğu, madde kullanım bozuklukları ve depresyon komorbiditesi yaygın olarak gözlenmektedir. Özellikle, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun esrar kullanım bozukluğu olan kişilerde yaygın olduğu saptanmıştır. Madde kullanımı olan gençlerde psikiyatrik bozuklukların önüne gecilmesi için nörokogntif açıdan değerlendirilme yapılması önemsenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Genç, Bağımlılık, Madde, Nörokognitif, Alkol, Ergen

SYSTEMATIC REVIEW ON NEUROCOGNOSIS AND PSYCHIATRIC DISORDERS IN ADOLESCENTS WITH SUBSTANCE ABUSE

ABSTRACT

The prevalence of alcohol / substance use during the youth period is quite high. The aim of this study is to evaluate the substance abuse in young people in terms of susceptibility to psychiatric disorders and neurocognitive changes. Between 2015 and 2018, Science Direct, PubMed, OVID, ULAKBİM electronic databases were scanned using key words such as "young", "dependency", "substance", "neurocognitive", "alcohol", "adolescent".

It has been determined that substance use in adolescents is caused by neurocongnitic impairments. Severe alcohol use, especially during adolescence, has been shown to weaken neurocognitive skills such as memory, visual spatial skills, attention, and structural and functional impairments in the brain. At an early age, cannabis use was observed to be associated with abnormal brain morphometry and function, low self-esteem and weaker continuous attention, oral memory, and executive function as well as anomalies.

Early onset drug use, especially in genetically susceptible adolescents, causes significant changes in the structure and function of the brain. Adolescents with substance use disorders are more likely to develop comorbid mental disorders. Common anxiety disorder and opioid use; cocaine use and post-traumatic stress disorder, substance use disorders and depression comorbidities are commonly observed. In particular, attention deficit hyperactivity disorder has been found to be prevalent in people with cannabis use disorders. In young people with substance abuse, it is important to make a neurocognitive assessment in order to prevent psychiatric disorders.

Keywords: Young, Addiction, Substance, Neurocognitive, Alcohol, Adolescent

GİRİŞ

Madde bağımlılığı günümüzde yaygınlığının giderek artması nedeniyle pek çok tıbbi, sosyal, ekonomik ve yasal sorunlara neden olan önemli bir sağlık ve sosyal sorun halini almıştır. Bağımlılık, bireyin beden ve ruh sağlığını, aile, toplum ve iş uyumunu bozacak derecede sık ve fazla miktarda madde kullanma, madde alma isteğini durduramama olarak tanımlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı'nın tahminlerine göre dünya genelinde madde kullanımı giderek artmaktadır. Tahminen 29 milyon insanın madde bağımlısı olduğu¸ 15-64 yaş arası nüfusun %5'lik kısmı olan 247 milyon kişinin ise en az bir kez madde kullandığı belirtilmiştir. Erkeklerde kadınlara göre, 15-24 yaş grubunda, 25 yaş üstüne göre madde kullanım yaygınlığı daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Clark et al 2017).

2013 verilerinde en çok madde kullanım yaş aralığının 25-29 olduğu ancak ilk kez madde kullanma ve bağımlı olma yaşının ise 15-24 olduğu ifade edilmektedir. TÜİK verilerine göre 2016 yılı 15-64 yaş grubundaki her 100 kişi için bağımlılık oranı %47.2, 0-14 yaş genç bağımlılık oranı %34.9'dur. Gençlerde alkol madde kullanımı yaygınlığı oldukça yüksektir. Amerika birleşik devletlerinde 8. sınıf öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada, ergenlerin % 22.8'inde alkol, % 17.5'inde elektronik sigara, % 12.8'inde esrar, % 9.8'inde tütün, % 7.7'sinde uçucu madde, % 5.7'sinde amfetamin kullanımı belirlenmiştir (Atlam, Yüncü 2017)

Bununla birlikte çalışmada ergenlerde madde kullanımının nörokongnitif bozulmalara neden olduğu belirlenmiştir. Bu gözden geçirme çalışmasında gençlerde madde bağımlılığının nörokognisyonda (bilişsel işlevler) yaşanan değişmelere etkisinin incelenmesi ve psikiyatrik bozukluklara yatkınlık açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL METOD

2015 ile 2018 tarihleri arasında Science Direct, PubMed, OVID, ULAKBİM elektronik veri tabanları "genç", "bağımlılık", "madde", "nörokognitif", "alkol", "ergen" gibi anahtar kelimeler kullanılarak taranmıştır. Elektronik arama ile 2786 araştırma saptanmış ve meta-analiz, sistematik derleme ve randomize kontrollü çalışmalar incelenmiştir.

Çalışmaya alınma kriterleri;
1. Çalışmaların katılımcılarının alkol ya da madde kullanım bozukluğunun olması,
2. Örneklemde alkol madde kullanım bozukluğuna bağlı nörokognüsyonda patolojik değişikliklerin olması
3. Oluşan nörokognitif değişikliklerin ek başka hastalıklardan kaynaklanmıyor olması Çalışmaların çoğunda tek bir maddeye özgül kullanım bozukluğundan söz edilmemiş, çalışmaların örneklemlerinin çoğunun çoklu madde kullanım bozukluğu olan bireylerden oluştuğu görülmüştür. Kanıt derecesi yüksek olan çalışmalara ulaşmak için İngilizce ve Türkçe olarak yayınlanan konuya uygun randomize kontrollü çalışmalar (RKÇ) seçilmiştir. Derlemeye dahil edilen çalışmalar RKÇ olup tam metnine (full-text) ulaşılan ve dili İngilizce ile Türkçe olan çalışmalar dahil edilmiştir. Diğer dahil edilme ölçütleri PICO'ya (Population, Intervention, Comparison, Outcome) uygun olarak belirlenmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmacılar, farklı madde kullanıcılarında da bazı özel bilişsel işlev bozukluğu alanlarının olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle uzun süreli ve yoğun alkol ve madde kullanımının, beyin yapısında değişiklilere yol açtığı çalışmalarda gösterilmiştir.

Alkol ve Nörokognisyon

Alkolün beyni yaygın olarak etkilediği bilinmektedir. Kronik alkole bağımlı bireyler, özellikle öğrenme, bellek, problem çözme, soyutlama, görsel algı ve dikkat gibi prefrontal fonksiyonları içeren görevlerle ilgili bilişsel işlev bozukluğunu ortaya çıkarmıştır (Blanco-Presas et al 2018). Alkol akut olarak alındığı zaman, beyinde hücre membranlarında ve hücre içi sinyal iletiminde etki oluşturmakta, nörotransmitterler ve nörohormonlarla ilişkili membran reseptörlerinin, ayrıca ligand kapılı ve voltaj kapılı iyon kanallarının işlevlerinde değişme yapmaktadır. Alkolün akut etkilerinin çoğunun GABA-A, glisin, asetil kolin, serotonin ve N-metilD-aspartat (NMDA) reseptörleriyle ilişkili kanallar gibi iyon kanalları üzerindeki doğrudan etkileriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir (Diaz-Cruz et al 2014, Thijssen et al 217, Melón et al 2018).

Uzun süreli ve yoğun alkol kullanımının, beyin yapısında değişiklilere yol açtığı çalışmalarda gösterilmiştir. Yapısal değişiklikler özellikle beynin ön kısmında, frontal bölgede belirgin olmakta ve bu durum frontal bölgenin alkolün toksik etkilerine yatkın bir bölge olduğu görüşünü desteklemektedir. (Jacobus et al 2016, Thijssen et al 217). Diğer kortikal–subkortikal alanlarda bölgesel hacim kayıpları, BOS miktarında artış, ventrikül volümlerinde artış, genel olarak beyinde küçülme beyin görüntüleme çalışmalarında bildirilen değişiklikleri oluşturmaktadır.

Alkol başta bellek olmak üzere pek çok bilişsel işlevde bozulmaya yol açmaktadır. Bellek oluşumunda görev alan temel beyin bölgesi hipokampüs ile yapılan çalışmalar çelişkili sonuçlar gösterse de hipokampal hacim kaybı sık gözlenen bir bulgudur. Bellek etkilenmesine ek olarak yürütücü işlevler ve görsel–uzamsal beceriler alkol nörotoksisitesi ile bozulan bilişsel işlevlerin arasındadır. Özellikle ergenlik döneminde şiddetli alkol kullanımının, bellek, görsel mekânsal beceriler, dikkat gibi nörokognitif becerilerde zayıflamaya, beyinde yapısal ve fonksiyonel bozulmalara yol açtığı saptanmıştır (Thijssen et al 217, Melón et al 2018). Alkolün beyindeki olumsuz etkileri genel olarak beyaz ve gri maddede hacim kaybı, ventriküllerde genişleme şeklindedir. Bu değişiklikler özellikle frontal loblar, medial temporal ve paryetal korteksler, subkortikal bölgeler (talamus, pons) ve serebellumda daha ön plandadır. Korpus kallozumda incelme, ponsda hacim kaybı ve serebellar vermiste küçülme çalışmalarda bildirilmiştir (Jacobus et al 2016).

Klinik ve preklinik çalışmalar ağır prenatal alkol maruziyetine kalan bebeklerde tepkisel inhibisyon defisitlerinin yaşandığı, hiperkativiteye yatkınlığa yol açtığı bildirilmiştir. Bu maruziyet öyküsü olan çocuklar, davranışsal disinhibisyon sergilemekte, bu da yıkıcı bozukluklar, akademik başarısızlık ve sosyal komplikasyonlar gibi sekonder defisitlerde artışa neden olmaktadır (Romo et al 2018).

Kokain Nörokognüsyon

Kokain, ödülün içinde yer alan ana nörotransmitter olan dopamin (DA) ve beyindeki diğer monoaminlerin geri alımını bloke ettiği ve merkezi sinir sistemi (CNS) üzerinde uyarıcı eylemler uyguladığı belirlenmiştir. Kokain prenatal maruziyeti dikkat, öğrenme ve hafıza süreçlerini etkilediği ve beyindeki morfolojik değişimleri tetiklediği saptanmıştır. Prenatal kokain maruziyetinin yol açtığı uzun süreli davranışsal ve bilişsel değişiklikler, değişmiş hücre çoğalması, farklılaşma ve dendritik büyüme süreçlerinden kaynaklanmaktadır. Kokain, nitrik oksit-gliseraldehit-3-fosfat dehidrojenaz sinyal yolu yolu ile kontrolsüz otofajiye yol açarak hücre ölümüne neden olduğu düşünülürken, raporlar alkolün proinflamatuar sitokin ve oksidatif enzimlerin seviyesini arttırarak hücre ölümüne neden olduğunu düşündürmektedir (Romero-Martínez, Moya-Albiol 2015, Li et al 2016). Kokain uzun süre kullanımı beyinde sinaptik fonksiyon ve glutamaterjik transmisyonda bozulmaya neden olmaktadır; bu durum davranış bozukluklarına yol açmaktadır. Kokaine uzun süre maruziyet gençlerde yüksek düzeylerde duygusal uyarılmaya, impulsitivite, dikkkat dağınıklığı ve hiperaktiviteye neden olduğu saptanmıştır. Bilişsel performanslarda düşüklük, dikkat dağınıklığı en sık görülen etkilerindendir (Li et al 2016; Crunelle et al 2017).

MMDA- Ectasy Nörokognüsyon

MDMA, öfori ve başkalarına yakınlık hissi veren ve "Ecstasy" gibi rekreasyonel olarak kullanılan uyarıcı ve empathojen bir ilaçtır. Serotonin taşıyıcısı (SERT) için özel bir afiniteye sahiptir, fakat aynı zamanda norepinefrin transporter gibi diğer monoamin geri alım mekanizmalarını da etkiler. Yüksek doz kullanımlarda serotonerjik nörotoksisiteye neden olduğu bildirilmiştir (Roberts et al 2018).

Esrar Kullanımı-Nörokognisyon

MR çalışmalarında esrar kullanan gençlerin kullanmayanlara göre prefrontal ve insüler bölgelerde daha ince kortekslere ve posterior bölgede daha kalın kortekslere sahip oldukları bulunmuştur. Özellikle kortikal incelmenin depresyonla bağıntılı olduğu görülmüştür. Kortikal kalınlıktaki değişiklikler duygu işleme devrelerini modüle etmektedir. Erken yaşlarda esrar kullanımının anormal beyin morfometrisi ve işlevi, düşük benlik saygısı ve daha zayıf dikkat, dil ve yürütücü işlev de anomaliyle ilişkili olduğu gözlenmiştir (Castellanos-Ryan et al 2017).

Özellikle beyindeki dopaminerjik ve kannabinoid sistemler genç yetişkinlikte erken dönemde gelişir. Psikoz ve diğer şizofreni spektrum bozukluklarında rol oynayan bazı beyin bölgelerinde kannabinoid reseptörleri ile yoğun olarak yer almaktadır. Şizofreni hastalarında, esrar kullanımından önce ortaya çıkan endojen kannabinoid sisteminin bazı anormallikleri görülmektedir. Bunlar, hem frontal korteks hem de serebral spinal sıvılardaki artan kannabinoid seviyelerini içerir (Bossong et al 2014,Loberg et al 2014).

Atipik endokannabinoide değişiklikleri dışarıdan kannobioid (esrar) kullanımı ile de mümkündür. Erken dönemde başlayan madde kullanımı, özellikle de genetik açıdan hassas olan ergenlerde beyninin yapısı ve işlevinde önemli değişiklikler meydana getirmektedir. Erken yaş başlangıçlı esrarın, (en az bir haftalık esrar kullanımından sonra) anormal beyin morfometrisi ve fonksiyonu, düşük IQ ve dikkat, sözel bellek ve yürütme işlevi anormalliklerine neden olduğu belirlenmiştir (Cookey et al 2014, Bossong et al 2014).

Nikotin-Nörokognisyon

Nikotin, ergenler tarafından en yaygın kullanılan üçüncü madde olup, elektronik sigara kullanımı, geleneksel tütün ürünleri kadar popüler hale gelmiştir. Akut nikotin kulanımı kısa zamanda ve az miktarda hafıza ve dikkati arttırmaktadır ancak kronik kullanımda dikkat ve çalışma belleğinde defisitlere neden olduğu bildirilmiştir (McLean et al 2016, Caruso et al 2018).

Ergenlerde nikotin kullanımının bırakılmasından sonra akut çekilme sendromu ile birlikte beynin ödül yolağında ve çalışma belleğinde, sözel bellek işleme bölgesi sorunlarının ortaya çıktığı belirlenmiştir (McLean et al 2016, Caruso et al 2018).

Alkol-Madde Kullanımı ve Ruhsal Sorunlar

Madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde komorbid ruhsal bozukluk gelişme olasılığı olukça yüksektir. Madde kullanım bozuklukları riskli davranışlara yatkınlık yaratmakta ve davranış bozukluklarına yol açmaktadır. Yaygın anksiyete bozukluğu ile opioid kullanımı; kokain kullanımı ile travma sonrası stres bozukluğu, madde kullanım bozuklukları ve depresyon komorbiditesi yaygın olarak gözlenmektedir. Özellikle 15-17 yaşlarındaki ergenlerde madde bağımlılığı ile birlikte ortaya çıkan dışsallaştırma sorunlarının, yaşla birlikte azalma eğiliminde olduğu belirlenmiştir (Stevens et al 2014, Wittenauer et al 2017).

Madde kullanan gençlerde erken yaşlarda cinsel aktivitenin başlaması ve korunmasız ve çok sayıda farklı cinsel partnerleri cinsel birleşmeye yönelme davranışı daha fazla görülmektedir. Araştırmacılar, duygu olan limbik sistemin, yürütücü işlemleri ve karar vermeyi kontrol eden frontal korteksten önemli ölçüde daha erken geliştiğini bulmuşlardır. Frontal korteks ergenlik döneminde hala gelişmekte olduğundan, gençler genellikle muhakeme etmekten ziyade duygudan orantısız olarak etkilenen kararlar alırlar ve riskli davranışlarda bulunma ihtimalleri artar. Gençlik döneminde kullanılan esrar bu dönemde gelişmekte olan frontal korteks işlevlerini daha fazla bozarak, riskli cinsel davranışlara yatkınlığı arttırmaktadır (Stevens et al 2014, Wittenauer et al 2017).

SONUÇ

Madde kullanımının gençlerde kognitif yıkıma neden olduğu ve psikiyatrik hastalıkların oluşumunda etkili olduğu görülmektedir. Olası psikiyatrik ve nörolojik bozuklukların önüne geçilmesi için alkol-madde bağımlısı gençlerin periyodik olarak nörokognitif açıdan değerlendirilme yapılması önemsenmelidir.

KAYNAKLAR

- Atlam HD, Yüncü Z. Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanım Bozukluğu ve Ailesel Madde Kullanımı Arasındaki İlşki. Klinik Psikiyatri 2017;20:161-170.
- Blanco-Presas L, Moreno-Alcázar A, Alonso-Lana S, et al. Cognitive impairment associated with cocaine use: The role of co-existent alcohol abuse/dependence. Drug and Alcohol Dependence, 2018; 189: 70-75.
- Bossong MG, Jager G, Bhattacharyya S, et al. Acute and non-acute effects of cannabis on human memory function: a critical review of neuroimaging studies. Curr Pharm Des. 2014;20(13):2114-25.
- Castellanos-Ryan N, Pingault JB, Parent S, et al. Adolescent cannabis use, change in neurocognitive function, and high-school graduation: A longitudinal study from early adolescence to young adulthood. Dev Psychopathol. 2017 Oct;29(4):1253-1266.
- Clark DB, Chung T, Martin CS, et al.. Adolescent Executive Dysfunction in Daily Life: Relationships to Risks, Brain Structure and Substance Use. Front Behav Neurosci. 2017 Nov 13;11:223
- Crunelle C. L., Matthy F. Cocaine Dependence and Attention Deficit Hyperactivity Disorder. The Neuroscience of Cocaine, 2017, 383-393

- Cookey J, Bernier D, Tibbo PG. White matter changes in early phase schizophrenia and cannabis use: an update and systematic review of diffusion tensor imaging studies. Schizophr Res. 2014 Jul;156(2-3):137-42.
- Caruso MJ, Crowley NA, Reiss DE, et al. Adolescent Social Stress Increases Anxiety-like Behavior and Alters Synaptic Transmission, Without Influencing Nicotine Responses, in a Sex-Dependent Manner. Neuroscience. 2018 Mar 1;373:182-198.
- Diaz-Cruz C, Chua AS, Malik MT, et al. The effect of alcohol and red wine consumption on clinical and MRI outcomes in multiple sclerosis. Mult Scler Relat Disord. 2017 Oct;17:47-53.
- Feldstein Ewing SW, Houck JM, Bryan AD. et al. Neural activation during response inhibition is associated with adolescents' frequency of riskysex and substance use. Addict Behav. 2015 May;44:80-7.
- García-Pardo MP, De la Rubia Ortí JE, Aguilar Calpe MA. Differential effects of MDMA and cocaine on inhibitory avoidance and object recognition tests in rodents. Neurobiol Learn Mem. 2017 Dec;146:1-11.
- Jacobus J, Castro N, Squeglia LM, et al. Adolescent cortical thickness pre- and post marijuana and alcohol initiation. Neurotoxicol Teratol. 2016 Sep - Oct;57:20-29
- Løberg EM, Helle S, Nygård M, et al. The Cannabis pathway to non-affective psychosis may reflect less neurobiological vulnerability. Front Psychiatry. 2014 Nov 18;5:159.
- Li Z, Coles CD, Lynch ME, et al. Longitudinal changes of amygdala and default mode activation in adolescents prenatallyexposed to cocaine. Neurotoxicol Teratol. 2016 Jan-Feb;53:24-32.
- Lisdahla KM, Sherb KJ, Conwayc KP, et al. Adolescent brain cognitive development (ABCD) study: Overview of substance use assessment methods. Developmental Cognitive Neuroscience , Available online 21 February 2018.
- Luciana M, Bjork JM, Nagel BJ, et al. Adolescent neurocognitive development and impacts of substance use: Overview of the adolescent brain cognitive development (ABCD) baseline neurocognition battery. Dev Cogn Neurosci. 2018 Aug;32:67-79.
- McLean SL, Grayson B, Marsh S, et al. Nicotinic α7 and α4β2 agonists enhance the formation and retrieval of recognition memory: Potential mechanisms for cognitive performance enhancement in neurological and psychiatric disorders. Behav Brain Res. 2016 Apr 1;302:73-80.
- Melón LC, Nasman JT, John AS, et al. Interneuronal δ-GABAA receptors regulate binge drinking and are necessary for the behavioral effects of early withdrawal. Neuropsychopharmacology. 2018 Jul 28
- Nguyen-Louie TT, Matt GE, Jacobus J, et al. Earlier Alcohol Use Onset Predicts Poorer Neuropsychological Functioning in Young Adults. Alcohol Clin Exp Res. 2017 Dec;41(12):2082-2092
- Romero-Martínez A, Moya-Albiol L. Neuropsychological impairments associated with the relation between cocaine abuse and violence: neurological facilitation mechanisms. Adicciones. 2015 Mar 1;27(1):64-74.
- Romo L, Ladner J, Kotbagi G, et al. Attention-deficit hyperactivity disorder and addictions (substance and behavioral): Prevalence and characteristics in a multicenter study in France. J Behav Addict. 2018 Jul 16:1-9
- Roberts CA, Quednow BB, Montgomery C, et al. MDMA and brain activity during neurocognitive performance: An overview of neuroimaging studies with abstinent 'Ecstasy' users. Neurosci Biobehav Rev. 2018 Jan;84:470-482.
- Stevens L, Verdejo-García A, Goudriaan AE, et al. Impulsivity as a vulnerability factor for poor addiction treatment outcomes: a review of neurocognitive findings among individuals with substance use disorders. J Subst Abuse Treat. 2014 Jul;47(1):58-72.
- Thijssen S, Rashid B, Gopal S, et al. Regular cannabis and alcohol use is associated with resting-state time course power spectra in incarcerated adolescents. Drug Alcohol Depend. 2017 Sep 1;178:492-500.
- Wittenauer Welsh J, Knight JR, Shu-Yeu Hou S, et al. Association between substance use diagnoses and psychiatric disorders in an adolescent and young adult clinic-based population. Journal of Adolescent Health, 2017;60,6: 648-652.

BİR FAKÜLTEDEKİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİN SORUMLULUK DUYGUSU VE SORUMLULUK DAVRANIŞI

Dr. Öğr. Üy. Adile TÜMER*, Fatma BİRGİLİ**

*MSKÜ, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, tadile@mu.edu.tr
** Kaş Devlet Hastanesi, Antalya

ÖZET

Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarının veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın farkında olması ve davranışlarının sonuçlarını üstlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışma bir fakültedeki son sınıf öğrencilerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı tipte tasarlanan araştırma, 190 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, "Kişisel Bilgi Formu" ve "Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği (SDDÖ)" ile toplanmıştır. SDDÖ iki alt boyutu olan, dörtlü likert tipi bir ölçektir. SDDÖ'de 18 sosyal durum karşısında yaşanan sorumluluk duygu düzeyi ve buna bağlı olarak sorumluluk davranış düzeyi belirlenir. Verilerin değerlendirmesi, tanımlayıcı istatistikler, t testi ve varyans analizi (ANOVA) ile yapılmıştır. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaş ortalaması 21.94±1.10 ve %61.6'sının cinsiyeti kadındır. Çalışmada, sorumluluk duygusu alt boyut puan ortalamasının 59.27±6.36, sorumluluk davranışı alt boyut puan ortalamasının ise 35.09±5.43 olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin cinsiyeti, aile tipi, aile gelir düzeyi ve en uzun süre yaşanılan yerleşim yerine göre sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı puan ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$). Sonuç olarak, araştırma kapsamındaki öğrencilerin genel olarak sorumluluk duygusunun iyi düzeyde, sorumluluk davranışının ise orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencisi, Sorumluluk Duygusu, Sorumluluk Davranışı

SENSE OF RESPONSIBILITY AND BEHAVIORS OF LAST CLASS STUDENTS IN A FACULTY

ABSTRACT

Responsibility is defined as being aware of one's own behavior or any event that falls within its judgement and undertaking of the consequences of one's behavior. This study was conducted to examine the sense of responsibility and responsibility behaviors of senior students in a faculty. 190 students participated in the descriptive type research. The data were collected through the "Personal Information Form" and the Responsibility Feeling and Behaviors Scale (RFBS). RFBS is a quadratic Likert type scale with two sub-dimensions. In RFBS, the level of responsibility feeling and the level of responsibility behaviors to 18 social situations are determined. Data were analyzed by descriptive statistics, t-test and ANOVA analysis. The average age of the students was 21.94 ± 1.10 and 61.6% of them were female. In the study, it was determined that the average score of responsibility feeling subscale was 59.27 ± 6.36, and the average score of responsibility behaviors subscale was 35.09 ± 5.43. There was no statistically significant difference in the responsibility feeling and responsibility behaviors scores considering students' gender, family type, family income, and the longest living place ($p> 0.05$). As a result, it can be said that the responsibility feeling of the students in the research are generally at a high level and the responsibility behaviors are at a moderate level.

Keywords: University Student, Responsibility feeling, Responsibility behaviors

GİRİŞ

Sorumluluk kavramı birçok araştırmacı tarafından, kişinin kendi davranışlarının veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın farkında olması, davranışlarının ve durumların sonuçlarını üstlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Özen, 2013b; Demirel-Ocak, 2018). Bazı kaynaklar sorumluluğu değer, bazıları sosyal norm, bazıları tutum, bazıları karakter ve bazıları ise kişisel özellik olarak ele almaktadır (Golzar, 2006). Cüceloğlu (2002) sorumluğu kişinin sınırları içerisinde gördüğü olaylardan ve şeylerden hesap vermeye hazır olma hali olarak tanımlarken, Dodurgalı (2010) kişiliğe vurgu yaparak sorumluluğu insanın ferdi bir şahsiyet kazanımı, kendine ve topluma karşı vazifelerini kavrayıp buna uygun davranışlar geliştirmesi olarak tanımlamıştır. Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğünde (2018) ise sorumluluk "Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet" şeklinde tanımlanmaktadır.

Sorumluluk ailede başlayarak eğitim yoluyla kazanılabilecek bir değer olup benlik saygısı ve özgüvenle ilişkilidir. Özellikle çocukluk döneminde sorumluluk duygusunun gelişiminde aile birinci derecede öneme sahiptir (Cengil; 2015). Eğitim kurumları da bunu desteklemektedir. Sorumluluk tüm toplumlarda önem verilen bir değerdir, bireyin ilişkilerinde, çalışma hayatında, saygın ve başarılı olmasında önemli bir etkiye sahiptir.

Genel olarak sorumluluk sahibi bireylerin, başkalarına ve kendilerine karşı saygılı olduğu, üstüne düşen görevleri yerine getirdiği ve başkalarına gereksiz yere yük olmak istemediği, öz değerinin bilincinde olduğu, duygu, düşünce ve davranışlarından yalnız kendini sorumlu tuttuğu, hak etmediğini almaya kalkışmadığı, çalışkan bir insan, iyi bir ana-baba, iyi eş ve iyi komşu gibi ortak özelliklerinin olduğu bildirilmektedir (Ünal-Adıgüzel ve ark., 2017).

Yerli literatür taramasında Özen'in (2013a) sorumluluk duygusu ve davranışı ölçeğini geliştirdiği, Cengil'in (2015) öğrencilerin bireysel sorumluluk davranışını ve Ekici'nin (2014) öğrencilerin başarısı açısından sorumluluk algısını ele aldıkları ve inceledikleri görülmüştür. Sağlık bilimleri alanında öğrenin gören öğrencilerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışını inceleyen bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Mezuniyet sonrası sağlık sektöründe çalışacak öğrencilerde, sorumluluk düzeyinin yüksek olması beklenir. Çünkü sağlık çalışanları birey, aile ve topluma, mesleğine, meslek örgütüne ve sağlık ekibine karşı sorumludur. Yapılan bu araştırma sonuçlarının literatüre katkı sağlayacağı ve bu alanda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma, bir fakültede son sınıfta okuyan hemşirelik öğrencilerinin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı tipte tasarlanan bu araştırma, 2017 yılında, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde bir fakültede son sınıfta okuyan 190 öğrencinin gönüllü katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Katılım oranı %77.23'tür. Araştırmanın verileri anket yöntemi ile sınıf ortamında, öz bildirime dayalı ve araştırmacı gözlemi altında toplanmıştır. Veri toplama formu olarak "Kişisel Bilgi Formu" ve "Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği (SDDÖ)" ile toplanmıştır. SDDÖ Özen tarafından geliştirilmiş, iki alt boyutu olan, dörtlü likert tipi bir ölçektir. SDDÖ'de 18 sosyal durum karşısında yaşanan sorumluluk duygu düzeyi ve buna bağlı olarak sorumluluk davranış düzeyi belirlenir. Ölçeğin her iki alt boyutundan da alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan 72'dir. SDDÖ Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı "Duygu boyutu" için 0.85; davranış boyutu için 0.77'dir (Özen, 2013a). Bu çalışmada ise SDDÖ alt boyutlarının Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı sırasıyla; 0.83 ve 0.75 olarak belirlenmiştir. Verilerin değerlendirmesi SPSS 20.0 paket programında yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler, t testi ve varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İstatistiksel testlerin anlamlılık düzeyleri için $p<0.05$ değeri kabul edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaş ortalaması 21.94±1.10 ve %61.6'sının cinsiyeti kadındır. Öğrencilerin %41.1'inin en uzun süre il merkezinde yaşadığı ve %82.1'inin çekirdek aileye sahip olduğu ve %67.4'ünün gelir durumunu "gelir-gidere eşit" olarak ifade ettiği saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri (N=190)

Tanıtıcı Özellikler	**N**	**%**
Yaş ortalaması (21.94±1.10), (min:20, max:25)		
Cinsiyet		
Kadın	117	61.6
Erkek	73	38.4
Aile Tipi		
Çekirdek Aile	156	82.1
Geniş aile	30	15.8
Diğer (Anne Baba Ayrı/Boşanmış/Vefat)	4	2.1
Gelir Durumu		
Gelir giderden az	49	25.8
Gelir gidere eşit	128	67.4
Gelir giderden fazla	13	6.8
Yerleşim Yeri		
İl merkezi	78	41.1
İlçe	81	42.6
Köy/Kasaba	31	16.3

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin SDDÖ puan ortalaması incelendiğinde; sorumluluk duygusu alt boyut puan ortalamasının 59.27±6.36, sorumluluk davranışı alt boyut puan ortalamasının ise 35.09±5.43 olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Öğrencilerin ölçek puan ortalamasına göre, sorumluluk duygusu düzeyinin yüksek, sorumluluk davranış düzeyinin ise düşük olduğu söylenebilir. Bir başka şekilde değerlendirildiğinde; çalışmaya katılan öğrencilerin %52.1'inin sorumluluk duygusunun ve %62.1'inin ise sorumluluk davranışının düşük olduğu, yani ölçek puan ortalamasının altında kaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu mezuniyet aşamasına gelmiş hemşirelik öğrencilerinin istendik düzeyde sorumluluk duygusu ve davranışına sahip olmadıklarını düşündürmüş, üzerinde durulması ve tekrar tekrar çalışılması gereken bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Oysa sorumluluktan yaşamın her döneminde ve her konumunda sıklıkla bahsedilmekte, kültürlerce desteklenmekte ve öğretilmeye çalışılmaktadır. Cencil'in (2015) çalışmasında (İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan) ise sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranış düzeyinin yüksek olduğu bildirilmiştir. Bu fark örneklem grubunun sosyo-kültürel özelliklerinden kaynaklanmış olabilir.

Tablo 2. Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği Puan Ortalamasının Dağılımı (N=190)

Ölçek Alt Boyutları	**Min.**	**Max.**	**Toplam Puan Ort.**±Ss	**Madde Puan Ort.±Ss**
Sorumluluk Duygusu	31.00	72.00	59.27±6.36	3.29±0.35
Sorumluluk Davranışı	24.00	57.00	35.09±5.43	1.94±0.30

Öğrencilerin cinsiyeti, aile tipi, aile gelir düzeyi ve en uzun süre yaşanılan yerleşim yerine göre sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı puan ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$). Benzer şekilde Cencil'in (2015) çalışmasında da öğrencilerin cinsiyet, yerleşim yeri ve ekonomik durumlarına göre sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı bildirilmiştir.

Cencil'in (2015) aktardığına göre (Golzer, 2006; Hampel, Boldero ve Holdsworth, 1996; Damiani, 1999; Kurt, 2001) literatürde cinsiyete göre, sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranış düzeyinin farklılaştığını gösteren bulgular da vardır. Kadınların sorumluluk puan ortalamalarının erkeklerden yüksek olduğu bildirilmiştir. Bu farklılık toplumun kültürel özelliklerinden kaynaklanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireyin kişilik özellikleri arasında sayılan, var olmakla başlayan ve hayat boyu devam eden, bireyin üzerine düşen vazifeleri yapması ve bunu yaparken de sadece bireysel olarak kendine yarar sağlamakla kalmayıp aynı zamanda bir toplumda yaşamanın gereklerini de yerine getirmek anlamına gelen sorumluluk, birey hayatındaki en önemli değerlerdendir. Çünkü bireyle başlayan sorumluluk bireyden bireye yayılarak toplumları da etkilemektedir.

Sonuç olarak, araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaklaşık yarısının (%52.1) genel olarak sorumluluk duygusunun ortalamanın altında, yarıdan fazlasının (%62.1) ise sorumluluk davranışının ortalamanın altında olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre (cinsiyeti, aile tipi, aile gelir düzeyi ve en uzun süre yaşanılan yerleşim yeri) sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranış puan ortalamalarında anlamlı fark yoktur.

Çalışmanın farklı örneklem gruplarında tekrarlanması, hem literatüre katkı sağlaması, hem de konuyla ilgili farkındalık yaratması bakımından önemlidir. Sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışını geliştirmeye yönelik eğitimler planlanmalı, okullar için müfredatlar güncellenmelidir

KAYNAKLAR

- Cengil, M. (2015). Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı üzerine bir araştırma. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20(33), 7-23.
- Cüceloğlu, D. (2002). Keşkesiz Bir Yaşam İçin İletişim Donanımları, 5. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.
- Demirel-Ocak, E. & Dökme, İ. (2018). Üst bilişsel farkındalık ile sorumluluk duygusu ve davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi. 7(1), 87-93.
- Dodurgalı, A. (2010). Çocukta Sorumluluk Bilincinin Önemi ve Ailede Kazandırılması, Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları, İstanbul, 2010.
- Ekici, G. (2014). Öğretmenlerin öğrenci başarısından sorumluluk algı ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlilik ve güvenirlik çalışması. Çağdaş Eğitim Dergisi. 1(2), 23-35.
- Glasser, W. (1999). Kişisel Özgürlüğün Psikolojisi, İstanbul, Hayat Yayıncılık
- Golzar, A. F. (2006). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerine yönelik sorumluluk ölçeğinin geliştirilmesi ve sorumluluk düzeylerinin cinsiyet denetim odağı ve akademik başarıya göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özen, Y. (2013a). Sorumluluk duygusu ve davranış ölçeğinin geliştirilmesi güvenirliği ve geçerliği, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 7, 343-357.
- Özen, Y. (2013b). Sorumluluk duygusu ölçeğinin geliştirilmesi; geçerlik ve güvenirliği, Journal of European Education, 3(2), 17-23.
- Türk Dil Kurumu. (2018).*Güncel Türkçe Sözlük*, http://www.tdk.gov.tr
- Ünal – Adıgüzel, D., Sarıtaş, E. & Barutçu, S.(2017). Bireysel sorumluluk ve sosyal sorumluluk: Öğrencilerin bireysel sorumluluk algılarının sosyal sorumluluk kampanyalarına yönelik tutumlarına etkisi, Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science, 4(15), 388-398.

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN PSİKOLOJİK YARDIM ARAMADA KENDİNİ DAMGALAMA VE RUHSAL HASTALIKLARA YÖNELİK İNANÇLARININ İNCELENMESİ

Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU*, Türkan TURAN, Gülbahar KORKMAZ ASLAN***, Asiye KARTAL****, Bilgin KIRAY VURAL*******

Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, gyigitoglu@pau.edu.tr
Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, turkanturan@pau.edu.tr
Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, gulbahark@pau.edu.tr
Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, akartal@pau.edu.tr
Pamukkale Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, bvural@pau.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerinin psikolojik yardım aramada kendini damgalama ve ruhsal hastalıklara yönelik inançlarının incelenmesidir. Tanımlayıcı bir araştırmadır. Örnekleme batıda bir kamu üniversitesinde eğitim gören hemşirelik bölümündeki 2017-2018 Eğitim-Öğretim Bahar dönemindeki 1., 2., 3. ve 4.sınıfında okumakta olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 448 öğrenci alınmıştır. Veriler anket formu, Psikolojik Yardım Aramada Kendini Damgalama Ölçeği (PYAKDÖ) ve Ruhsal Hastalığa Yönelik İnanç Ölçeği (RHYİÖ) ile ölçülmüştür. SPSS 15.0 istatistik programıyla Sayı, Yüzdelik, Student t Testi, Tek Yönlü Varyans, Korrelasyon ve linear regression analizi kullanılmıştır.

Öğrencilerin %82.4'ü kadın olup, yaş ortalaması 20.30±1.73'dür. Katılımcıların %23.2'si 1. sınıf, %26.8'i 2. sınıf, %26.3'ü 3. sınıf, %23.7'si 4. sınıftır. Ruhsal hastalığı olan kişilere karşı öğrencinin hissettiği duygu %58.7 oranında üzüntü olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin PYAKDÖ puan ortalaması 71.97±5.52, RHYİÖ puan ortalaması 59.54±6.80'dir. Katılımcıların cinsiyete göre PYAKDÖ'de istatistiksel anlamlılık olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). PYAKDÖ ile RHYİÖ arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0.235$, $p=0.000$). Bu çalışmada ruhsal hastalığa yönelik inançları etkileyen faktörlerin öğrencilerin sınıfı, yaşı ve babalarının-annelerinin eğitim durumlarının olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Öğrencilerin psikolojik yardım aramada kendini damgalama düzeylerinin yüksek olduğu, ruhsal hastalığa yönelik inançlarının negatif olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik Öğrencileri, İnanç, Damgalama, Kendini Damgalama, Psikolojik Yardım Arama

EXAMINATION OF NURSING STUDENTS' SELF-STIGMA AND THEIR BELIEFS TOWARDS MENTAL ILLNESSES IN PSYCHOLOGICAL HELP-SEEKING

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the nursing students' self-stigma and beliefs towards the mental illnesses in seeking psychological help. This is a descriptive research. The sample of the research was composed of 448 students, who were studying at 1st, 2nd, 3rd and 4th grade in 2017-2018 Education Spring Semester in the nursing department studying at a public university in the west, and who agreed to participate in the research. The data were measured using the questionnaire developed by the researchers, Self-Stigma of Seeking Help Scale (SSOSH) and Beliefs toward Mental Illness Scale (BMI). Number, Percentage, Student's t-test, One-way variance, Correlation and linear regression analysis were used with SPSS 15.0 statistical program.

82.4% of the students were female and their average age was 20.30 ± 1.73. 23.2% of the participants were 1st-year, 26.8% were 2nd-year, 26.3% were 3rd-year and 23.7% were 4th-year students. The feeling felt by the students towards the persons with mental illness was determined as "feeling sorry", at a percentage of 58.7%. The mean SSOSH score of the students was 71.97 ± 5.52, and the mean BMI score was 59.54 ± 6.80. There was a statistical significance according to SSOSH data ($p <0.05$) in the analysis regarding the genders of the subjects, who participated in the study, and the person to whom they would resort for help when they had mental problems. There was a low level of positive correlation between SSOSH and BMI ($r = 0.235$, $p = 0.000$). In this study, it was determined that the factors influencing the beliefs about mental illness were the grades of the students, the educational status, age and of their fathers-mothers ($p <0.05$). It can be said that the students have high levels of self-stigma in psychological help-seeking and they have negative beliefs about mental illness.

Keywords: Nursing Students, Belief, Stigma, Self-Stigma, Psychological Help-Seeking.

GİRİŞ

Üniversite yılları gençlerin erişkinliğe geçiş yılları olup bu dönem (18–21 yaş) geç adölesan dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde genç, psikolojik anlamda bağımsızlığını kazanabilme, cinsel çatışmaları çözebilme, duygusal olgunluk kazanabilme, çevre ile dengeli ilişkiler içine girebilme gibi çeşitli sorunlarla karşılaşır. Üniversite öğrencisi olan öğrenci hemşirelerin bu sorunlara ek olarak; ölmek üzere olan hastaya bakım verme, (Parkers, 1985), aile ve arkadaşlarla yaşanan problemler, akademik zorluklar, maddi problemler, eğiticisine karşı hasta bakımından sorumlu gençler olmaları, yoğun ders programları ve buna bağlı sosyal aktivitenin düşük olması (Altıok ve Üstün, 2013) gibi sorunların olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple genç bu sorunlar karşısında psikolojik yardım arama sürecine yönelebilmektedir.

Psikolojik yardım arama; bireylerin üstesinden gelemedikleri sorunlardan kurtulmak amacıyla, profesyonel ya da profesyonel olmayan bireylerden yardım ve destek istemesi şeklinde tanımlanmaktadır (Sezer ve Kezer, 2013). Bireylerin ihtiyaç duyduklarında profesyonel yardım alabilmeleri, psikolojik sağlık durumlarının desteklenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte bireylerin psikolojik yardım aramaya yönelik davranışlarını etkileyen birçok faktör vardır ve bu faktörlerden biri de damgalanma düşüncesidir.

Bireyin psikolojik yardım alma kararını etkileyen, sosyal damgalama ve kendini damgalama olmak üzere iki tür damgalama vardır. Sosyal damgalama; ruhsal hastalık hakkında toplumun sahip olduğu, ruhsal hastalığı olan kişiye karşı steriotip, önyargı ve ayrımcılığa neden olan olumsuz inanç, tutum ve davranışsal sonuçları tanımlamaktadır. Kendini damgalamada birey; stereotip, önyargı ve ayrımcılığa neden olan olumsuz inanç ve tutumları kendine yöneltir ve bireyin, benlik saygısı ve özyeterlik algısı zarar görür (Corrigan ve Watson, 2002).

Psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama ise psikolojik yardım alınması durumunda bireyin benlik saygısının veya benlik değerinin azalmasına neden olabilecek, toplumda istenmeyen ve sosyal olarak kabul görmeyen biri olacağına ilişkin bireyin algısıdır (Vogel, Wade ve Hackler, 2007).
Ruhsal hastalıklar toplumun genelinde, aile ve arkadaş çevresinde, sağlık çalışanları arasında ve hatta kendi içlerinde bile sıklıkla damgalamaya maruz kalan hastalık gruplarının başında yer almaktadır (Bilge ve Çam, 2010; Çam, Yıldırım ve Gürkan, 2006; Üçok, 2003).

Mezun olunca mesleğini icra edecek olan öğrenci hemşireler üyesi oldukları toplumun ruhsal hastalıklara yönelik inanç ve tutumlarından etkilenebilirler. İnançlar, davranışları ve yaklaşımları etkilediği için ruhsal hastalığa karşı olumsuz inanca sahip hemşireler ruhsal sorunlu bireylerin bakımını üstlenmek istemeyebilir ya da hizmette güçlük çekebilirler (Bağ ve Ekinci 2006).

Sağlık profesyonellerinin ruhsal hastalıklara ilişkin geliştirdikleri olumlu ya da olumsuz inançlarının, hastalara sunulan bakımın kalitesini etkilemektedir (Bostancı ve Aştı, 2005; Arkan, Bademli ve Çetinkaya Duman, 2011). Kaliteli bir bakım için önemli olan; kişilerin profesyonelleşme süreçlerinde sahip oldukları önyargı ve inançlarının etkisinden ne kadar arınabildikleridir.

Geleceğin sağlık profesyoneli olacak öğrenci hemşirelerin, ruhsal hastalığa ilişkin sahip oldukları inanç ve tutumların belirlenmesi, belirlenen olumsuz inanç ve tutumlar doğrultusunda gerekli görülen önlemlerin alınması, doğrudan hastanın tedavi ve bakımını, dolaylı olarak da hastalığın aile ve toplumsal yükünü etkilemesi nedeniyle oldukça önemlidir (Çıtak ve ark., 2010; Ünal, Filiz, Çelik ve Özgüven, 2010).

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerinin psikolojik yardım aramada kendini damgalama ve ruhsal hastalıklara yönelik inançlarının incelenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı bir çalışmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini 2017-2018 Eğitim-Öğretim Bahar dönemindeki 1., 2., 3. ve 4.sınıfında okumakta olan batıda bir kamu üniversitesinde eğitim gören hemşirelik bölümü 448 öğrenci

oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçim tekniği kullanılmamış, araştırmaya katılmak isteyen tüm hemşirelik öğrencileri alınmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Psikolojik Yardım Aramada Kendini Damgalama Ölçeği (PYAKDÖ): Bu ölçek Vogel, Wade ve Hackler tarafından geliştirilmiştir (2007). PYAKDÖ'nün Türkçe'ye uyarlaması ile güvenirlik ve geçerliliğini Sezer ve Kezer (2013) tarafından yapılmıştır. Ölçekten alınan puanlar artarken psikolojik yardım aramada kendini damgalama davranışı da artmaktadır.

Ruhsal Hastalığa Yönelik İnanç Ölçeği (RHYİÖ): Ölçek, Hirai ve Clum tarafından 2000 yılında Amerika' da geliştirilmiştir. Ülkemiz için geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Bilge ve Çam (2008) yapmıştır ve güvenilirlik katsayısı α=0.82 bulunmuştur. Tehlikelilik, Çaresizlik ve Kişilerarası İlişkilerde Bozulma ve Utanma olmak üzere üç alt ölçekten oluşmuştur. Ölçek,; 6'lı likert tipi bir ölçek olup hem toplam puan, hem de alt ölçek puanları üzerinden yorumlanır. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 0-105 arasındadır. Ölçek ve alt ölçeklerden alınan yüksek puan olumsuz inancı ifade etmektedir.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Verilerin analizinde SPSS 18.0 istatistik programıyla Sayı, Yüzdelik, Student t Testi, Tek Yönlü Varyans ve Korrelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin %82.4'ü kadın olup, yaş ortalaması 20.30±1.73'dür. Katılımcıların %23.2'si 1. sınıf, %26.8'i 2. sınıf, %26.3'ü 3. sınıf, %23.7'si 4. sınıftır. Çalışma kapsamına alınanların %82.4'ünün kadın, %52.5'inin 18-20 yaş arasında, %60.3'ünün gelirin gidere eşit olduğu, %85.4'ünün çekirdek aile yapısında, %60.9'unun-%43.1'inin annesinin-babasının ilkokul mezunu olduğu saptanmıştır. Büyük çoğunluğu (%83.7) ruhsal hastalığının olmadığını, ruhsal hastalık durumunda öncelikle yardım alınacak kişilerin psikolog/psikiyatrist olacağını, ruhsal hastalık nedeni olarak %74.8'i travmatik yaşam olaylarından dolayı olduğunu, ruhsal hastalığı olan bireylere karşı yaşadıkları duygunun %58.7 oranında üzüntü olduğunu ve çoğunluğunun (%96.9) inançlı olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin PYAKDÖ puan ortalaması 71.97±5.52, RHYİÖ puan ortalaması 59.54±6.80'dir. Katılımcıların cinsiyete göre PYAKDÖ'de istatistiksel anlamlılık olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Öğrencilerin sınıfına, yaşına, cinsiyetine ve anne-baba eğitim durumuna göre RHYİÖ'de anlamlılık olduğu bulgulanmıştır. PYAKDÖ ile RHYİÖ arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0.235$, $p=0.000$).

SONUÇ

Öğrencilerin psikolojik yardım aramada kendini damgalama düzeylerinin yüksek olduğu, ruhsal hastalığa yönelik inançlarının negatife yakın olduğu, cinsiyete göre PYAKDÖ puan ortalamalarında anlamlılık olduğu, PYAKDÖ ile RHYİÖ arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu, öğrencilerin sınıfına, yaşına, cinsiyetine ve anne-baba eğitim durumuna göre RHYİÖ etkilediği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin sınıfına, yaşına, medeni durumuna, şu an yaşadığı yere, aile tipine, anne-baba eğitim durumuna, ailede psikolojik sorunun varlığına, öğrencinin ruhsal hastalık durumuna, ruhsal hastalığın öğrencide oluşturduğu duyguya, inanç durumlarına göre PYAKDÖ puan ortalamalarında istatistiksel anlamlılık olmadığı,

Öğrencilerin medeni durumuna, şu an yaşadığı yere, aile tipine, ailede psikolojik sorunun varlığına, öğrencinin ruhsal hastalık durumuna, ruhsal hastalığın öğrencide oluşturduğu duyguya, inanç durumlarına göre RHYİÖ ve alt ölçek puan ortalamalarında istatistiksel anlamlılık olmadığı tespit edilmiştir.

ÖNERİ

Hemşirelik eğitiminin ilk yılından itibaren öğrencilerin ruhsal hastalıklara yönelik inançlarının ortaya çıkarılması, bunun sonucunda eğitim programlarının planlanması, ilk yıldan itibaren ruhsal hastalığı olan bireylere yönelik duyarlılık kazandırılması için ders müfredatlarının içinde bu konuya değinilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Altıok, H. Ö. (2013). Üstün B. Hemşirelik öğrencilerinin stres kaynakları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13(2), 747-766.
- Arkan, B., Bademli, K., & Duman, Z. Ç. (2011). Sağlık çalışanlarının ruhsal hastalıklara yönelik tutumları: Son 10 yılda Türkiye'de yapılan çalışmalar. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(2), 214-31.
- Bağ, B., & Ekincİ, M. (2006). Ruhsal Sorunlu Bireylere Yönelik Toplum Tutumları Ölçeğinin Türk toplumunda geçerlilik ve güvenirliğinin değerlendirilmesi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15(15).
- Bilge, A., & Çam, O. (2010). Ruhsal hastalığa yönelik damgalama ile mücadele. TAF Preventive Medicine Bulletin, 9, 71-8.
- Bostancı N, Aştı N. (2005). Hemşirelerin ruh sağlığı bozuk olan bireylere karşı tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi, Düşünen Adam, 7, 87–93.
- Corrigan, P. W., & Watson, A. C. (2002). Understanding the impact of stigma on people with mental illness. World psychiatry, 1(1), 16-20.
- Çam O, Yıldırım S, Gürkan A. (2005). Ruhsal hastalıklarda damga ve hemşirelik, Hemşirelik Forumu, Eylül- Ekim, Kasım-Aralık Birleştirilmiş İki Sayı, 20–62, Ordu.
- Çıtak, E. A., Budak, E., Kaya, Ö., & Öz, Ş. (2010). Determination of the beliefs towards to mental ıllness in nursing students in Baskent University. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi, 68-73.
- Hirai, M., & Clum, G. A. (2000). Development, reliability, and validity of the beliefs toward Mental Illness Scale. Journal of psychopathology and Behavioral Assessment, 22(3), 221-236.
- Parkes, K. R. (1985). Stressful episodes reported by first-year student nurses: A descriptive account. Social Science & Medicine, 20(9), 945-953.
- Sezer, S., & Kezer, F. (2013). The reliability and validity of Self Stigma of Seeking Help Scale (SSOSH) in a Turkish sample. Dusunen Adam, 26(2), 148-156.
- Üçok A. (2003). Şizofreni hastası neden damgalanır? Klinik Psikiyatri, Ek 1:3–8.
- Ünal S, Filiz H, Çelik B, Özgüven Z. (2010). Üniversite öğrencilerinin ruhsal hastalığa yönelik inançları, Düşünen Adam, 23:145–50.
- Vogel D., Wade NG., Hackler AH. (2007). Perceived public stigma and the willingness to seek counseling: the mediating roles of self-stigma and attitudes toward counseling. Journal of Counseling Psychology, 54 (1):40-50.

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Doç. Dr. Asiye KARTAL*, Dr. Öğr. Üyesi Gülbahar KORKMAZ ASLAN, Doç. Dr. Türkan TURAN***, Dr. Öğr. Üyesi Adile TÜMER******

*Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, akartal@pau.edu.tr
**Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, gulbahark@pau.edu.tr
***Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, turkanturan@pau.edu.tr
****Muğla Üniversitesi Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, tadile@mu.edu.tr

ÖZET

Hemşirelikte eleştirel düşünme, bireyin kendi düşünmesinin farkında olarak, düşünmesini geliştirmeye yönelik, bilgiyi araması, elde etmesi, değerlendirmesi, analiz ve sentez etmesi, karar vermesi ve bunun sonucunda bilgiye yaratıcılığını da katarak, risk alarak, kullanma yeteneği ve becerisidir. Bu araştırmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve etkileyen faktörleri belirlemektir. Tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır. Araştırma, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde öğrenim gören öğrencilerde yürütülmüştür. 1. ve 4. Sınıfta eğitim gören 211 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturdu. Veri toplama araçları olarak, öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Bilgi Formu ve Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği kullanıldı. Veriler sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, student t testi, tek yönlü ANOVA testi, ile değerlendirildi. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.80± 1.82'dir. Öğrencilerin %80.1'i bayan, büyük çoğunluğu bekar (%97.6), %56.9'u 4. sınıftır. Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimi puan ortalamaları 208. 98±24.82 olarak belirlendi. Bayan öğrencilerin (p=0.03),sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin (p<0.01), meslekle ilgili faaliyetlere katılanların (p<0.001), eleştirel düşünmenin tanımını bilenlerin, eleştirel düşünmenin hemşirelik açısından önemini bilen öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri daha yüksek bulundu. Sonuç olarak hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük düzeyde olduğu belirlendi. Eleştirel düşünme, hemşirelikte hasta bakımını potansiyel olarak etkilediği için oldukça önemlidir. Bu nedenle öğrencilerin müfredatlarında eleştirel düşünme eğilimine ilişkin konulara yer verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Emşire Öğrenci, Eleştirel Düşünme, Etkileyen Faktörler

CRİTİCAL THİNKİNG DİSPOSİTİON OF NURSİNG STUDENTS AND AFFECTİNG FACTORS

ABSTACT

Critical thinking in nursery is the ability and skill of an individual, who is aware of his/her own reasoning, to go in quest of information, to acquire, assess, analyse and synthesise information, to take decisions and consequently to use it by combining it with his/her own creativity and taking risk in order to improve the individual's ability to think. The purpose of this study was to determine the dispositions of critical thinking of nursing students and affecting factors. It was a descriptive-type study. The study was carried out with the students who were studying at Nursing department in the Faculty of Health Sciences, in Pamukkale University. 211 students who were studying in the 1st and 4th class constituted the sample of the researcher. Information form regarding socio-demographic characteristics of the students and California Critical Thinking Tendencies Scale were used as data collection instruments. Data were evaluated by percentage, mean, standard deviation, student t test, one way ANOVA. Mean age of the students in the study was 20.80±1.82 years old. 68.9% of the students were females, majority of them (97.6%) were single, and 56.9% of the students are in the 4th grade. The critical thinking disposition mean score of the nursing students was determined as 208.98±24.82. It was found that female students (p=0.03), students participating in social activities (p <0.01), participants in occupational activities (p <0.001), those who knew the definition of critical thinking (p<0.01), those who know the importance of critical thinking for nursing were higher the tendencies of critical thinking were higher. In conclusion, it was determined that the nursing students' critical thinking tendencies were low. Critical thinking is essential since it potentially affects the patient care in nursery. Therefore, it is suggested to include topics regarding critical thinking in the curricula of the students.

Keywords: Nursing Student, Critical Thinking, Affecting Factors

GİRİŞ

Son yıllarda, teknoloji ve sağlık bilimlerindeki gelişmeler, ekonomi, kentleşme, endüstrileşme ve yaşam biçimi değişiklikleri gibi faktörlerin birbirleri ile etkileşimleri sonucu bireylerin sağlık bakım gereksinimleri günden güne değişiklik göstermektedir. Hemşireler, gelişen sorunları çözümlemede, yeni gelişim ve değişimlere uyum sağlayabilmede, karşılaştıkları hemşirelik problemleri ile başa çıkabilmede, daha karmaşık hasta bakım gereksinimlerini saptayabilmede, eleştirel düşünme güçlerini geliştirmelidirler (Yıldırım ve Taşcı, 2013; Bulut ve Ark., 2009). Literatürde hemşirelikte eleştirel düşünme ile ilgili çeşitli tanımlara rastlanmaktadır. Hemşirelikte eleştirel düşünebilme; klinik karar vermek için soruları açıklığa kavuşturma, nitelikli bakım ve güvenli hemşirelik uygulaması ve sistematik düşünebilme yeteneğidir. Bireyin kendi düşünmesinin farkında olarak, düşünmesini geliştirmeye yönelik, bilgiyi araması, elde etmesi, değerlendirmesi, analiz ve sentez etmesi, karar vermesi ve bunun sonucunda bilgiye yaratıcılığını da katarak, risk alarak, kullanma yeteneği ve becerisidir. (Yıldırım ve Taşcı, 2013). Bakım yönetiminde hemşireler, bireyin sorunlarını değerlendirip elde ettiği kanıtlara dayalı karar vermede ve uygulamasını değerlendirmede eleştirel düşünme eğilim ve becerilerini kullanmak zorundadır. Bu nedenle hemşire eğitim süreci ve mesleki yaşamı boyunca yeni bilgiler kazanıp, profesyonel gelişimini sürdürürken eleştirel düşünme becerisini de birlikte geliştirir. Hemşireler birey/aile/toplumun yaşam süresince mevcut ve potansiyel sağlık sorunlarına çözüm aramak için de eleştirel düşünme becerisini kullanır (Kaya 1998).

Eleştirel düşünme hasta bakımında ve hasta bakım hizmet kalitesini artırmada bizi başarıya götüren önemli bir yoldur. Eleştirel düşünmeyi artırmak için eğitimde yeni stratejik planlamalar yapılmalıdır (Gezer, Kantek ve Öztürk, 2010). Eleştirel düşünme becerisi sunulan hemşirelik hizmetinin kalitesini, etkinliği, yeterliliği, profesyonelliği, otonomiyi ve güç sahibi olmayı artırmaktadır. Eleştirel düşünme becerisi, hastanın hastanede kalış süresini kısaltmakta, hasta memnuniyetini artırmaktadır. Sağlık personelinin motivasyonunu arttırmakta, ekip içindeki farklı düşüncelerin paylaşımın arttırmaktadır. Eleştirel düşünme, hemşirelerin doğru problem çözme yeteneğini kullanmasını, problem çözerken öncelikleri doğru belirlemesini, karar verirken etik kurallara dikkat etmesini sağlar (Ay, 2011).

Hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünmeyi teşvik edici, etkin eğitim ve öğretim sağlayan eğitim yaklaşımlarını araştırmak ve uygulamak hemşire eğitimcilerinin temel sorumluluğudur. Tüm bu nedenlerden dolayı, bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerisini ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlanmıştır. Bu araştırmanın verileri, öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini geliştirmek için, eleştirel düşünme stratejilerinin müfredata entegre edilmesine olanak sağlayacaktır. Bu sayede hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerileri gelişerek sağlık bakım sisteminde oluşabilecek hızlı değişimlerle başa çıkabilmesi mümkün olacaktır (Myrick, 2002).

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırmanın hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırma, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, 1. ve 4. sınıf öğrencilerinde yürütülmüştür. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeden tüm öğrenciler araştırmaya dahil edilmek istenmiş, ancak araştırmaya katılmayı gönüllü olan toplam 211 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak, Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Bilgi Formu, ve Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır.

Sosyo demografik özelliklerine ilişkin bilgi Formu

Bu bölümde öğrencilerin öğrencilerin yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir durumu, sınıfı, yaşadığı yer, annenin ve babanın eğitim durumu, bölümü tercih etme nedenleri, isteyerek gelme durumları, mezuniyetten sonra mesleği sürdürme durumları, bilimsel ve sosyal etkinliklere katılma durumları, eleştirel düşünmenin tanımı ve önemini bilme durumları gibi sorular yer almaktadır

Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği

Ölçeğin Orjinali Facione ve ark. tarafından 1998 yılında geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 51 maddeden ve doğruyu arama, açık fikirlilik, analitiklik, sistematiklik, kendine güven ve meraklılık adı altında toplamda altı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek "hiç katılmıyorum ifadesine 1", "tamamen katılıyorum ifadesine 6" puan verilmek üzere 6'lı likert tipi bir ölçektir. Ölçeğe göre 240'ın altında puan alanların düşük, 240-300 arasında puan alanların orta ve 300'ün üzerinde puan alanların yüksek eleştirel düşünme eğilimine sahip oldukları kabul edilmektedir. 22 ifade negatif olarak değerlendirilmekte ve ters çevrilerek hesaplanmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması 2003 yılında Kökdemir tarafından yapılmıştır. Ölçeğin toplam Cronbach alfa kat sayısı 0.88 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Etik İzni

Araştırmaya başlamadan önce Pamukkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan ve araştırmanın yürütüldüğü Sağlık Bilimleri Fakültesinden yazılı izin alınmıştır.
Veri toplama süreci

Araştırmanın verileri, 05 Mart 2018- 25 Mart 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri toplama süresi ortalama 20-25 dakika sürmüştür.

Verilerin analizi: Öğrencilerin sosyo demografik özelliklerine ilişkin ***sayı*** ve ***yüzde dağılımları***, eleştirel düşünme eğilimi puan ortalaması hesaplanmıştır. Ayrıca, sosyo demografik özelliklerin eleştirel düşünme eğilimi ile ilişkisini değerlendirmek için, ikili değişkenlerde t testi, üç ve üzeri değişkenler için varyans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo1. Öğrencilerin Sosyo demografik özelliklerine göre dağılımları

Değişkenler		
Yaş ortalaması	**20.80± 1.82**	
Cinsiyet	**Sayı**	**%**
Kadın	169	80.1
Erkek	42	19.9
Medeni durum		
Bekar	206	97.6
Evli	5	2.4
Sınıf		
1.sınıf	91	43.1
2.sınıf	120	56.9
Gelir düzeyi		
İyi	53	25.1
Orta	132	63.5
Kötü	24	11.4
Şu an için yaşadığı yer		
Yurtta	93	44.1
Ailesinin yanında	46	21.8
Arkadaşları ile evde	62	29.4
Tek başına evde	10	4.7
Annenin eğitim düzeyi		
Okur yazar	15	7.1
İlkokul mezunu	123	58.3
Ortaokul mezunu	34	16.1
Lise mezunu	27	12.8
Üniversite mezunu	12	5.7
Babanın eğitim düzeyi		
Okur yazar	5	2.4
İlkokul mezunu	83	39.3

Ortaokul mezunu	59	28.0
Lise mezunu	38	18.0
Üniversite mezunu	26	12.3
Annenin çalışma durumu		
Çalışıyor	54	25.6
Çalışmıyor	157	74.4
Babanın çalışma durumu		
Çalışıyor	165	78.2
Çalışmıyor	46	21.8

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.80± 1.82'dir. Öğrencilerin, %80.1'i kadın, büyük çoğunluğu bekar (%97.6) dır. Öğrencilerin %56.9'u 4. sınıftır. Öğrencilerin %63.5'inin geliri orta düzeyde, %44.1'i yurtta yaşıyor. Öğrencilerin %58.3'ünün annesi ilkokul mezunu, %74.4'ü çalışmıyor. Babalarının eğitim düzeyleri incelendiğinde ise, %39.3'ünün babası ilkokul mezunu, %78.2'si çalışıyor (Tablo 2).

Tablo2. Öğrencilerin mesleğe ve eleştirel düşünmeye ilişkin tanıtıcı bilgileri

Değişkenler		
Mesleği tercih etme nedeni	**Sayı**	**%**
Ailem istediği için	30	14.2
İş garantisi olduğu için	144	68.2
Maaşı iyi olduğu için	5	2.4
Hayalimdeki meslekti	25	11.8
Puanın bu bölüm için yeterliydi	7	3.3
Bölümü isteyerek gelme durumu		
Evet	121	57.3
Hayır	90	42.7
Mezuniyet sonrası mesleği yapmak isteme		
Evet	163	77.3
Hayır	48	22.7
Sosyal etkinliklere katılma durumu		
Evet	132	62.6
Hayır	79	37.4
Bilimsel etkinliklere katılma durumu		
Evet	80	37.9
Hayır	131	62.1
Eleştirel düşünmenin tanımını bilme		
Biliyor	24	11.4
Bilmiyor	187	88.6
Eleştirel düşünmenin önemini bilme		
Biliyor	186	88.2
Bilmiyor	25	11.8
Eleştirel düşünme ile ilgili bilgi alma durumu		
Evet	34	16.1
Hayır	177	83.9

Öğrencilerin %68.2'si iş garantisi olduğu için bu bölümü tercih etmiştir. %57.3'ü bölümü isteyerek geldiğini belirtmiştir. Öğrencilerin %22.7'si mezun olduktan sonra bu mesleği yapmak istemediğini belirtmiştir. Öğrencilerin sadece %37.4'ü mesleksel faaliyete katıldığını ifade etmiştir. Öğrencilerin %88.6'sı eleştirel düşünmenin tanımını, %88.2'si ise eleştirel düşünmenin önemini bilmediğini belirtmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği Puan Ortalamaları

Group Statistics

Ölçek Alt Skalaları	**X± SS**
Analitik	44.62±7.81
Açık Fikirlilik	48.19±9.81
Meraklılık	38.51±6.45
Kendine Güven	28.05±5.19
Doğruyu arama	24.92±5.59
Sistematik	24.65±4.53
Ölçek Toplam	208. 98±24.82

Analitiklik (44.62±7.81) ve açık fikirlilik (48.19±9.81) alt boyutu dışında diğer alt boyutlardan alınan puan ortalaması 40'ın altındadır. Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimi toplam puan ortalamaları 208. 98±24.82 dir. Ölçeğin puan hesaplamasına göre öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri düşüktür (Tablo3)

Tablo. 4 . Bazı değişkenler ile Eleştirel düşünme Ölçeği Puan ortalamaları Dağılımları

DEĞİŞKENLER	Eleştirel düşünme ölçeği toplam puan		
	X	SS	İstatistiksel değer
Cinsiyet			
Kadın	211.58	24.09	**t=11.26, p=0.000**
Erkek	198.50	25.24	
Sosyal etkinlik			
Evet	213,39	26.06	**t=3.43 p=0.001**
Hayır	201,51	20,90	
Mesleksel Faaliyet			
Evet	217,67	27,76	**t=4.09 p=0.000**
Hayır	203,66	21,40	
Eleştirel düşünmenin tanımını bilme			
Biliyor	224.75	27.73	**t=3.38 p=0.001**
Bilmiyor	206,95	23,76	
Eleştirel düşünmenin önemini bilme			
Biliyor	226.80	29.01	**t=3.22 p=0.001**
Bilmiyor	206.1667	23,42	

Bayan öğrencilerin (p=0.03), sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin (p<0.01), meslekle ilgili faaliyetlere katılanların (p<0.001), eleştirel düşünmenin tanımını bilen öğrencilerin, eleştirel düşünmenin hemşirelik açısından önemini bilenlerin eleştirel düşünme eğilimleri daha yüksek bulundu (Tablo 4).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak araştırmaya dahil edilen hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük düzeyde olduğu belirlendi. Eleştirel düşünme, hemşirelikte hasta bakımını potansiyel olarak etkilediği için oldukça önemlidir. Bu nedenle öğrencilerin müfredatlarında eleştirel düşünme eğilimine ilişkin konulara daha ayrıntılı olarak yer verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ay FA. Sağlık bakım profesyonellerinde eleştirel düşünme. Ay FA, editör. Sağlık Uygulamalarında Temel Kavramlar ve Beceriler. 2. Baskı. Nobel Tıp Kitapevleri; p.106-115. İstanbul (2011)
- Bulut S, Ertem G, Sevil Ü. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi. D.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi.2009; 2(2): 27-38.
- Frank DH, Sharon L, Arthur SE. Critical Thinking and Clinical Decision Making In Critical Care Nursing. The Journal of Acute and Critical Care 2003; 32(3): 169-180. USA.)
- Gezer N, Kantek F, Öztürk N. Profile and Critical Thinking Levels of Nursing Students in A Health. Procedia Social and Behavioral Sciences 2010; (9): 2057-2061.

- Kaya, H. Üniversite Öğrencilerinde Eleştirel Akıl Yürütme Gücü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1997. İstanbul
- Kökdemir D. Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, 2003
- Myrick F. Preceptorship and critical thinking in nursing education. Journal of Nursing Education 2002; 41(4):154-159.
- Uçan Ö, Taşçı S, Ovayolu N. Eleştirel Düşünme ve Hemşirelik. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi.2008; 3(7): 17-27.
- Yıldırım, A., Taşcı S., Hemşirelikte Eleştirel Düşünmenin Klinik Karar Vermeye Etkisi, Balikesir Saglik Bilimleri Dergisi, 2(3); 187-191.

HEMŞİRELİK BİRİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİ VE YEME DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Sümeyye KAYA*, Arş. Gör. Güzide ÜĞÜCÜ, Prof. Dr. Rana YİĞİT*****

*Mersin Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, sum93smk@gmail.com
**Mersin Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, guzide.ugucu@outlook.com
***Mersin Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, ranayigit@yahoo.com

ÖZET

Bireylerin öz yeterlilikleri davranış örüntülerini etkilemektedir. Bu çalışma, lisans eğitimi alan hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri ile yeme davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın örneklemini Mersin'de bir üniversitede hemşirelik eğitim alan ve çalışmaya katılmayı kabul eden birinci ve üçüncü sınıf 270 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak sosyodemografik özellikleri içeren soru formu, Genel Öz Yeterlilik (GSES) ve Yeme Davranışı Ölçekleri (DEBQ) kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistik yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20,14±1,58 yıldır. Bu öğrencilerin %63,8'i birinci sınıf, %40,7'si erkek, %73'ünün BKI'si normal, %64,1'i genel beslenme dersini almamış ve %51,9'unun yurtta yaşadığı saptanmıştır. Öğrencilerin, DEBQ ölçek puan ortalaması 81,98±18,43, GSES ölçek puan ortalaması 30,26±5,71'dir. GSES ve DEBQ ölçekleri arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki saptanmamasına karşın DEBQ alt boyutları olan "Kısıtlayıcı Yeme", "Duygusal Yeme" ve GSES arasında zayıf ilişki bulunmuştur ($p<0,01$). Öğrencilerin cinsiyet, yaşadığı yer ve beden kitle indeksiyle DEBQ ölçek alt boyutları ve GSES puan ortalaması arasında istatistiksel anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). Duygusal ve kısıtlayıcı yeme davranışlarının kızlarda, öz yeterliliğin ise erkeklerde yüksek olduğu bulunmuştur. Öz yeterlilik çok boyutlu bir kavram olup öğrencilerin kısıtlayıcı ve duygusal yeme davranışlarını etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Öğrenci, Öz yeterlilik, Yeme Davranışı

INVESTİGATİON OF RELATİONSHİP BETWEEN SELF-EFFİCACY LEVELS AND EATİNG BEHAVİORS OF UNDERGRADUATE FİRST AND THİRD CLASS NURSİNG STUDENTS

ABSTRACT

Self-efficacy of individuals influences behavior patterns. This study aims to investigate the relationship between self-efficacy levels and eating behaviors of undergraduate nursing students. Sample of this descriptive stduy is 270 first and third grade nursing students accepted to participate the study at a university in Mersin. Question form with sociodemographic characteristics, General Self-Sufficiency (GSES) and Eating Behavior Scales (DEBQ) were used as a data collection tool. Descriptive statistical methods were used in the evaluation of the data. The average age of the students participating in the survey is 20,14 ± 1,58 years. It was determined that 63.8% of these students were first class, 40.7% were male, 73% had normal BMI, 64.1% did not take general nutrition courses and 51.9% live in the country. The students DEBQ scale mean score of was 81,98 ± 18,43 and GSES scale mean score was 30,26 ± 5,71. Although there was no statistically significant relationship between GSES and DEBQ scales, there was a weak relationship between DEBQ subscales "Restrictive Eating", "Emotional Eating" and GSES ($p <0.01$). There was a statistically significant difference between gender, place of residence and body mass index and DEBQ subscales and GSES scale mean score ($p <0,05$). It has been found high that emotional and restrictive eating behaviors are higher in girls and self-sefficacy in boys. Self-efficacy a multidimensional concept affects restrictive and emotional eating behaviors of students.

Keywords: Nursing, Student, Self-Efficacy, Eating Behaviour

GİRİŞ

Sağlıklı yaşam biçimi davranışları; beslenme alışkanlığı, kendini gerçekleştirme, sağlık sorumluluğu, egzersiz alışkanlığı, kişilerarası destek ve stres yönetimine yönelik yapılan değerlendirmelerin bir bileşkesi olarak ortaya konulmaktadır (Komduur,2009,ss.307-316).

Yaşamın her döneminde farklılık gösteren sağlıklı yaşam biçimi davranışları gençlerin yaşamında önemli değişimlerin gerçekleştiği üniversite yıllarında da farklılıklar göstermektedir. Bu dönemde gençlerin; ilgi alanlarında ve bağımsızlık kazanma isteklerinde artış olması, karar verme becerilerinin gelişmesi, sosyal yaşama daha fazla katılmaları, zamanlarının büyük bölümünü dışarıda geçirmek istemeleri, yaş gruplarıyla etkileşimleri ve gelecek endişeleri gibi süreçleri başarıyla geçirmeleri beklenmektedir. Gençlerin yaşamlarındaki bu değişikler sonucunda, etkisiz stres yönetimi, kendi sağlıklarının sorumluluğunu alamama, dengesiz ve kötü beslenme gibi riskli davranışlar oluşabilmektedir. Aynı zamanda, üniversite dönemindeki gençler, yaşam biçimleri üzerinde erken ergenlik dönemindeki gençlere göre daha fazla otonomi ve kontrole sahip olabildikleri gibi, üniversite yaşamı genç bireyler için sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının pekiştirildiği bir dönem de olabilmektedir (Şimşek,2012,ss.151-157, Özyazıcıoğlu,2011, Can,2008,ss.273-280). Beslenme davranışı insan sağlığının en önemli ve değiştirilebilir yaşam biçimi belirleyicisi olarak tanımlanabilir. Hem yetersiz beslenme, hem de aşırı beslenme ölümlerin ve hastalıkların oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle beslenme durumunun saptanması bireyin ve toplumun sağlığının geliştirilmesinin temel taşıdır. Yeterli ve dengeli beslenme alışkanlığının sağlanamaması bireylerde ileriki yaşlarda oluşabilecek kanser, kardiyovasküler hastalıklar, diyabet, hipertansiyon, osteoporoz vb. hastalıkların oluşum riskinin artmasına neden olacaktır (Erkan,2011,ss.49-5).

Gençlerin beslenme alışkanlıklarının oluşmasında birincil faktör; kişisel yeme seçimleri, ailenin yeme biçimi, anne ve babanın yeme seçimi konusunda model olması, medya ve toplum normlarıdır (Neumark,2015). Beslenme alışkanlıklarına etki eden kişisel faktörler; davranışlar, inançlar, bilgiler, özsaygı, öğün ve atıştırmalık örüntüsü, ağırlık kontrolü şeklinde oluşmaktadır. Yeme alışkanlıklarına etki eden sosyal faktörler ise aile, arkadaşlar ve diğer yakın çevredir. Dolayısıyla yemek yeme davranışı gencin fiziksel gelişiminin, sağlığının ve kişiliğinin merkezini oluşturmaktadır. Erken yaşlarda kazandırılacak beslenme alışkanlıkları ve davranışları ilerleyen zamanlarda yaşam kalitesinin yükseltilmesinde ve sağlığın korunmasında önemli bir belirleyici olmaktadır (Neumark,2015, Story, 2002, ss.540-551, Martens,2005,ss.1258-1265, Rah, 2017).

Yeme bozukluğu olan kişilerin %90'dan fazlası 25 yaşın altındaki bireylerden oluşmakta ve anoreksiya nervoza genellikle 13-15, bulimia nervoza ise genellikle 17-25 yaşlarında başlamaktadır. Atıştırarak yeme yaklaşık 18 yaşındaki ergenler yeni yaşam durumlarıyla yüz yüze geldiklerinde başlamaktadır. Bu yüzden bulimia gibi yeme bozuklukları üniversite yıllarında daha yüksek oranda görülmektedir (Grilo 2005a, ss.381-383, Grilo, 2005b, ss.347-351) Yeme bozukluklarına neden olabilecek davranış değişiklikleri ile yeme davranışının oluşmasına etki edecek birçok faktör mevcuttur. Genel davranış örüntülerinin oluşmasının temelinde bireyin öz yeterliliği de önemlidir(Bandura,2004).

Öz yeterlilik kavramı sosyal öğrenme kurmanın temelini oluşturmaktadır. Albert Bandura tarafından Sosyal Bilişsel Teori'de kişinin bir eylemi gerçekleştirebilmesi için gerekli süreçleri düzenleme ve yürütme becerisine yönelik inancı olarak tanımlanmıştır. Yeterlik beklentileri kişilerin belirli bir bağlamdaki yetenek ve kapasitelerine yönelik algılarına temellenmiş inançlarını ifade etmektedir (Bandura,2004).

Bandura davranışların ve davranış değişikliklerinin temel belirleyicisi olarak öz yeterlilik inancının kişinin yalnızca davranışını değil aynı zamanda motivasyonunu ve başarısını da etkilediğini göstermektedir. Öz yeterlilik inancı doğrudan ya da dolaylı deneyimlerden, başaracağına yönelik kişinin kendi sözel ifadesinden, içinde bulunduğu olumlu ruh hali gibi kaynaklardan beslenmektedir (Bandura,1997,Usta Yeşilbalkan,2005). Öz yeterlilik algısı yüksek olan bireylerin bireyi zorlayacak durumları kaçınılması gereken tehditler olarak görmek yerine, başa çıkılması gereken meydan okumalar olarak gördükleri herhangi bir problem karşısında ise, öz yeterlilik algısı düşük olan bireylere göre karar almaya ve gerçekleştirmeye daha yatkın oldukları belirtilmiştir (Bandura,2004, Keskin,2006,ss.92-99, Coffman,2004,ss.180-185)

Dolaylı ya da doğrudan yaşantıları sonucu kendi öz yeterlilik algısını oluşturan ve bilişsel süreçleri içeren öz yeterlik inancı kişinin davranışlarının oluşmasını belirleyen önemli bir öz algı olarak beslenme davranışı üzerinde de etkili olacaktır.

YÖNTEM

Tanımlayıcı nitelikte olan araştırmanın evrenini, 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılında Mersin İli'ndeki bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde lisans öğrenimi gören 246 birinci sınıf ve 101 üçüncü sınıf olmak üzere toplam 423 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip evrenin tamamına ulaşılması amaçlanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden ve veri toplama formlarını dolduran 271 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından ilgili literatür temel alınarak oluşturulan öğrencilerin sosyo-demografik bilgi formu, "Hollanda Yeme Davranışı Anketi" (HYDA) ve "Genel Öz-Yeterlilik Ölçeği" (GÖYÖ) aracılığı ile toplanmıştır. Sosyo-demografik bilgi formunda öğrencilerin tanıtıcı bilgilerine (yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim gördüğü sınıf), yeme davranışı ve öz yeterliliğini etkileyebileceği düşünülen özelliklerine (yaşadıkları yer ve durum, beslenme dersi alma durumu, tedavi görülen bir beslenme bozukluğu olma durumu) ilişkin 8 soru yer almaktadır.

Öğrencilerin öz yeterlik düzeylerini değerlendirmek için 1979'da Mathias Jeruselam ve Ralf Schawazzer tarafından Almanya'da geliştirilen, 2005'te Usta Yeşilbalkan tarafından Türkçe geçerlik-güvenirliği yapılan Genel Öz Yeterlilik Ölçeği 10 madde ve 4'lü likert tipte bir ölçme aracıdır. Ölçekte "1=Tamamen doğru değil", "2=Doğru olması imkansız", "3=Orta düzeyde doğru", "4=Tamamen doğru" ifadeleri bulunmaktadır. Ters ölçek maddesi bulunmamakla birlikte genel öz yeterlilik ölçeği formunda 10 ifade bulunmakta ve her biri 1'den 4'e kadar değişebilen puanlar almaktadır. Ölçekten elde edilebilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 40'tır. Kestirim noktası olmamakla birlikte ölçek puanı artıkça öz yeterlilik düzeyi artmaktadır. Ölçeğin test tekrar güvenilirliği 0,80 olup iç tutarlılığı 0,88'dir (Usta Yeşlbalkan,2005).

Öğrencilerin yeme davranışlarının değerlendirilmesi amacıyla 1986 yılında Van Strien ve arkadaşları tarafından geliştirilen Türkçe geçerlik-güvenirliği Aşçı, Baş ve Bozan tarafından 2009'da yapılan Hollanda Yeme Davranışı Anketi (HYDA) üç alt boyuttan ve toplamda 33 maddeden oluşmaktadır. Bu boyutlar; "Duygusal Yeme (13 madde)", "Kısıtlayıcı Yeme(10 madde)" ve "Dışsal Yeme (10 madde)"'dir. Duygusal Yeme boyutunda yer alan maddeler kişinin psikolojik durumunun beslenmesi üzerindeki etkisini saptayan; üzgünken, kızgınken, endişeliyken vs. yemek yeme durumunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kısıtlayıcı Yeme boyutu ise kişilerin kilolarını kontrol etmek amacıyla besinlerden ne kadar ve ne zaman sakındığını saptamak için kullanılmaktadır. Bunun yanında Dışsal Yeme boyutuysa bireyin yiyeceklerin dışarıdan algılanan işaretlerinden (kokusu, görüntüsü, tadı gibi…) etkilenerek normalde yediğinden daha fazla miktarda besin tüketip tüketmediğini değerlendirmektedir. HYDA için toplam cronbach alpha değeri 0,94 ve her bir alt boyut için 0,90'ın üzerindedir. Beşli likert tipteki ölçek için "1=Hiçbir zaman", "2=Nadiren", "3=Bazen", "4=Sık", "5=Çok sık" olarak değerlendirilmektedir. Ölçekte yalnızca 31.madde ters kodlanmaktadır. Ölçekten elde edilebilecek en düşük puan 33, en yüksek puan ise 165'tir(Bozan,2009).

Anket formunda yer alan sorular daha önce araştırmacılar tarafından çeşitli araştırmalarda kullanıldığından ön uygulama yapılmamıştır. Veri toplama formları uygulanmadan önce öğrencilere araştırmanın amacına ilişkin bilgi verilerek sözel izin alınmış ve bilgilendirilmiş gönüllü onam formları doldurulmuştur. Veri toplama formları 5 Şubat – 5 Mart 2018 tarihleri arasında sınıf ortamında öğrenciler tarafından doldurulmuştur.

Verilerin değerlendirilmesi istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri bağımsız değişken, GÖYÖ ve HYDA puanları ise bağımlı değişkenleri oluşturmaktadır. Araştırmada öğrencilerin ölçek puan ortalamaları ve sosyo-demografik özellikleri arasındaki ilişki değerlendirilmiş, Öğrencilerin ölçekten aldıkları puanlarının normal dağılım gösterme durumuna göre normal dağılım gösteren ölçek puanları parametrik testler ile normal dağılım göstermeyen ölçek puanları ise parametrik olmayan testlerle değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmanın bulgularının değerlendirilmesinde frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, ortanca, minimum ve maksimum değerler kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20,14±1,58 yıldır. Bu öğrencilerin %40,7'si erkek %63,8'i birinci sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %98,5'i bekar'dır. %73'ünün beden kitle indeksi normal olarak bulunmuştur. Yaşadıkları yerler değerlendirildiğinde öğrencilerin % 51,9'u yurtta, %22,9'u arkadaşlarıyla, % 18,9'u ailesiyle ve % 3.3'ü ise tek başına yaşadığı saptanmıştır. Öğrencilerin %64,1'i genel beslenme dersi almamıştır. Öğrencilere ait sosyodemografik özellikler Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri

Özellikler	n	GÖYÖ Puan değeri Ortalamaları	P. değeri	HYDA Puan Ortalamaları	p
Yaş(Ort. ± SD)	*271* *20,14*±1,58	30,26±5,71	p>0,05	81,98±18,43	p>0,05
Cinsiyet					
Kadın	160	29,46±6,04	p<0,05	85,55±17,07	p<0,05
Erkek	110	31,34±4,99		76,98±19,20	
Sınıf					
1. Sınıf	173	29,90±5,96	p>0,05	82,40±17,34	p>0,05
3. Sınıf	*98*	30,89±5,20		81,23±20,22	
Medeni Durum					
Evli	*4*	32,81±4,94	p>0,05	64,82±19,24	p>0,05
Bekar	266	30,19±5,7		82,32±18,32	
Yaşanılan Yer					
Yurtta/Apartta	150	30,62±7,30	p<0,05	83,23±17,37	p<0,05
Ailesiyle	51	31,91±7,58		87,42±19,21	
Arkadaşlarıyla	62	28,23±7,72		72,67±17,23	
Tek başına	9	34,55±8,93		96,26±18,90	
Beslenme Dersi Alma Durumu					
Evet	97	30,73±5,08	p>0,05	80,79 ±19,52	p>0,05
Hayır	174	29,99±6,03		82,65±17,82	
Beden Kitle İndeksi					
Zayıf	25	27,04±6,67	p<0,05	78,93±12,12	p<0,05
Normal	199	30,31±5,39		81,12±18,22	
Kilolu	39	31,89±6,26		87,82±21,06	
1.Derece obez	5	29,25±4,11		84,25±30,65	

Ort.:Ortalama
SD: Standart deviasyon

Öğrencilerin Hollanda yeme davranışı ölçeği puan ortalaması 81,98±18,43'tür. Ölçek alt boyutları dışsal, duygusal ve kısıtlayıcı yeme davranışından oluşmaktadır. Öğrencilerin aldıkları puan ortalamaları ise sırasıyla 30,43±7,53, 28,58±12,79, 22,96±8,2. Duygusal ve kısıtlayıcı yeme davranışlarının kızlarda yüksek görüldüğü saptanmıştır. Genel öz yeterlilik ölçeği genel puan ortalaması ise 30,26±5,71'dir. Öz yeterlilik ölçeği genel puanları değerlendirildiğinde erkeklerin ölçek puanları kızlardan yüksek bulunmuştur. GÖYÖ ve HYDA ölçekleri arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki saptanmamasına karşın HYDA alt boyutları olan "Kısıtlayıcı Yeme", "Duygusal Yeme" ve GÖYÖ arasında zayıf ilişki bulunmuştur (p<0,01). Öğrencilerin cinsiyet, yaşadığı yer ve beden kitle indeksiyle HYDA toplam ölçek puanı ile ölçek alt boyutları ve GÖYÖ puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür(p<0,05).

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Çalışmamızda birinci ve üçüncü sınıf üniversite öğrencilerinin yeme davranışları ile öz yeterlilikleri arasındaki ilişki incelenmiş bireylerin öz yeterliliğinin toplam yeme davranışları ölçek puanları üzerinde istatistiksel anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur. Literatürde öz yeterliliğin birçok yeme bozukluğu için öncül oluşturan yeme davranışları üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Cain,2008,ss.713-721, Linde,2004,ss.418-425). Çalışmamızdaki bu farklılık çalışmanın yapıldığı popülasyondan kaynaklanıyor olabilir.

Ölçeğin alt boyutları olan kısıtlayıcı ve duygusal yeme davranışları ile öz yeterlilik puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Kısıtlayıcı yeme davranışı kişinin kilosunu ve sağlığını kontrol edebilme durumu ile ilişkilidir. Bireylerin daha çok kendilerini tanıma algılama ve kontrol edebilme durumlarını ifade eden kısıtlayıcı yeme davranışı öz yeterlikle ilişkilendirilebilir(Bozan,2009). Ayrıca duygusal yeme davranışının doğrudan yeme bozukluklarının temelini oluşturduğu bilinmektedir. Bireyin kendini tanıması ve duygu durum değişiklikleri ile sağlıklı baş edebilmesi öz yeterlilikle ilişkilidir (Serin,2018,ss.135-146). Snoek ve ark. tarafından obez ergenlerle yapılan bir çalışmada kısıtlaycı ve duygusal yeme davranışlarının kişinin öz yeterliliğinden etkilendiği belirtilmektedir (Snoek,2007). Elfhag ve ark.'nın yaptıkları bir başka çalışmada ise kısıtlayıcı yeme davranışının kişinin farkındalık durumu ve kendini kontrol edebilmesi ile yakın ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Elfhag,2008).

Bireylerin yeme davranışlarını etkileyen birçok parametre mevcuttur. Literatürde cinsiyetin önemli bir parametre olduğu, kadınlarda özellikle duygusal yeme davranışlarının yüksek olduğu belirtilmektedir (Hou,2013,ss.63-68). Çalışmamızda literatürle paralellik göstererek çalışmaya katılan öğrencilerin yeme davranış puanları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunmuş ayrıca kız öğrencilerin duygusal ve kısıtlayıcı yeme puanlarının erkeklerinkinden yüksek olduğu saptanmıştır. Dakanalis ve ark. çalışmalarında yetişkin bireylere aynı yeme davranışı anketi uygulanmış ve cinsiyet farklılığının toplam ölçek puanı ile kısıtlayıcı ve duygusal yeme davranışı alt boyutları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bizim çalışmamızda üç alt boyutun her biri için anlamlı bir farklılık saptanmıştır (Dakanalis,2013,ss.187-195).

Çalışmamızda beden kitle indeksi ile yeme davranışları arasında hem yeme davranışı toplam puanı hem de alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Strinen ve ark. tarafından yapılan bir çalışmada duygusal ve kısıtlayıcı yeme davranışı ile beden kitle indeksi arasında pozitif bir ilişki olduğu belirtilmiş ancak yapılan çalışmalarda dışsal yeme davranışları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yapılan çalışmalardaki farklılıkların popülasyonların yaşam koşullarından kaynaklandığı düşünülebilir(Van Strien,2009).

Literatürde gençlerin beslenme alışkanlıklarının oluşmasında ailenin beslenme biçimi ve tercihlerinin en önemli etkileyici faktörlerden biri olduğu belirtilmektedir (Şanlıer,2009). Ergenlik döneminde, ergenin sosyal yaşama daha fazla katılması, bağımsızlık isteğinin artması ve aileden uzaklaşma ile birlikte üniversite yaşamının da bir getirisi olarak yaşanılan ortam değişikliğinin yeme davranışı üzerinde etkisi olabileceği düşünülmektedir. Çalışmamızda yaşanılan yer ile yeme davranış puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Literatürde benzer bir karşılaştırmaya rastlanmamıştır.

Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde gençlerin yanlış yeme davranışları geliştirmesi ve sağlıklarını tehdit eden durumlarla karşı karşıya kalmalarını etkileyen birçok değişken bulunduğu görülmektedir. Çalışmamızda öğrencilerin yeme davranışlarının cinsiyet, yaşadıkları yer ve beden kitle indekslerinden etkilendiği bulunmuştur. Ayrıca öz yeterlilik ile duygusal ve kısıtlayıcı yeme davranışı arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Bireylerin öz yeterliliklerinin desteklenmesi, uygun yeme davranışları oluşturulması konusunda bilinçlendirilmeleri sağlık profesyonelleri için önemli bir sorumluluktur. Bireylerin ve toplum sağlığının korunması ile geliştirilmesi konusunda etkin olması gereken meslek gruplarından biri de şüphesiz hemşirelerdir. Bireylerin kritik dönemlerdeki davranış oluşumları ve değişimleri gözlemlenmeli, gerekli müdahale ve önlemler alınarak sağlıklı davranış gelişimi desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Bandura, A. (2004). Health promotion by social cognitive means. *Health Education and Behavior, 31 (2),* 143-164
- Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York: Freeman.
- Bozan, N.(2009). Hollanda Yeme Davranışı Anketinin Türk üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirliğinin sınanması (yüksek lisans tezi). *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü.* Ankara.
- Cain, A. S., Bardone-Cone, A.M., Abramson, L. Y., et al. (2008). Refining the relationships of perfectionism, self-efficacy, and stress to dieting and binge eating: Examining the appearance, interpersonal, and academic domains. *The International Journal of Eating Disorders, 41(8).* 713–721.
- Can, G., Özdilli, K., Erol, Ö., Unsar, S., Tülek, Z., Savaşer, S., ve ark.(2008).Comparison of the health-promoting lifestyles of nursing and non-nursing students in Istanbul, Turkey. *Nurs Health Sci.(10).*273-280
- Coffman, M. J., Shellman, J., & Bernal, H. (2004). An ıntegrative review of amerikan nurses perceived cultural self-efficacy. *Journal of Nursing Scholarship, 36 (2),* 180-185.
- Dakanalis,A.,Zanetti,A.,Clerici,M.,Madeddu,F.,Riva.G.,Caccialanza,P.(2013).Italian version of the Dutch Eating Behavior Questionnaire. Psychometric proprieties and measurement invariance across sex. *BMI-Status And Age,71.*187-195.
- Elfhag.,K.,Morey.L.,(2008). Personality traits and eating behavior in the obese: Poor self-control in emotional and external eating but personality assets in restrained eating. *Eating Behaviors,9.*285-293.
- Erkan, T., (2011). Ergenlerde beslenme, *Türk Ped Arşivi, 46 (Özel sayı*): 49-5
- Grilo, M.G., Masheb, R.M., Brody, M., Burke-Mertindale, C.H.,Rothschild, B.S. (2005). Psikolojiyi Anlamak (understanding Psychology), 4th edition. (çeviri editörleri; Ayvaşık, H.B., Sayıl , M.*) Türk Psikologlar Derneği Yayınları* . 1. Baskı. 381-383.
- Grilo, M.G., Masheb, R.M., Brody, M., Burke-Martindale, C.H., Rothschild, B.S.,(2005). Binge eating and self-esteem predict body image dassatisfaction among obese men and women seeking bariatric surgery. *Internaional Journal of Eating Disorders 37:*347-351.

- Hou,F.,Xu,S.,Zhau,Y.,Lu,Q.,Zhang,S.,Zu,P.,Sun,Y.,Su,P.,Tao,F.(2013). Effects of emotional symptoms and life stress on eating behaviors among adolescents. *Appetite,68.*63-68.
- Keskin, G. Ü., & Orgun, F. (2006). Öğrencilerin öz etkililik-yeterlilik düzeyleri ile başa çıkma stratejilerinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 7 (2),* 92-99.
- Komduur, RH., Korthals, M., Molder, H., (2009). The good life: living for health and a life without risks? On a prominent script of nutrigenomics. *Br J Nutr, 101.* 307-316.
- Linde, J., Jeffery, R., Levy, R., et al. (2004). Binge eating disorder, weight control selfefficacy,and depression in overweight men and women. *International Journal of Obesity, 28(3).* 418–425
- Martens, M.K., Assema, P., Brug, J.(2005). Who do adolescent eat what they eat? Personal and social environmental predictors of fruits, snack and breakfast consumption among 12-14 year old Dutch students. *Public Health Nutrition.* 8(8), 1258-1265.
- Neumark-Sztainer, D., French, S.A., Hannan, P.J., Story, M., Fulkerson, J.A. (2005).School lunch and snacking patterns among high school students: associations with school food environment and polices. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 2:14.
- Özyazıcıoğlu, N., Kılıç. M., Erdem, N., Yavuz, C., Afacan, S.A., (2011)Hemşirelik öğrencilerinin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. (http://www.InsanBilimleri.com).* Erişim Tarihi:21.01.2018.
- Rah, J. H., Chalasani, S., Oddo, V. M., & Sethi, V. (2017). Adolescent health and nutrition. ın nutrition and health in a developing world . *Springer International Publishing.*559-577
- Serin,Y.,Şanlıer,N.,(2018). Duygusal yeme, besin alımını etkileyen faktörler ve temel hemşirelik yaklaşımları. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi,9(2).*135-146.
- Snoek,H.,Strıen,T.,Janssens,J.,Engels.E.(2007). Emotional, external, restrained eating and overweight in Dutch adolescents. *Scandinavian Journal of Psychology,48.*23-32.
- Story, M., Neumark-Sztainer, D., French, S.(2002). Individual and Environmental Influences on Adolescent Eating Behaviors. JADA, 102(3):540-551
- Şanlıer, N., Konaklıoğlu, E., & Gücer E., (2009). Gençlerin beslenme bilgi, alışkanlık ve davranışları ile beden kütle indeksleri arasındaki ilişki. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(2).* 333-352.
- Şimşek, H., Öztoprak, D., İkizoğlu, E., Safalı, F., Yavuz, Ö., Onur, Ö., ve ark. (2012).Tıp Fakültesi öğrencilerinde sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve ilişkili etmenler. *DEÜ TIP Fakültesi Dergisi,26(3).*151-157.
- Usta Yeşilbalkan, Ö., Karadakovan, A.,(2005).Periton diyalizi hastalarının genel öz yeterlilikleri, *Nefroloji Hemşireliği Derneği Dergisi,*39-44.
- Van Strien, T., Herman, C. P., & Verheijden, M. W. (2009). Eating style, overeating, and overweight in a representative dutch sample. does external eating play a role? *Appetite,52.*380–387.

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN E-SAĞLIK OKURYAZARLIĞI DÜZEYLERİ VE SAĞLIĞI GELİŞTİRME DAVRANIŞLARI İLE İLİŞKİSİ

Dr. Öğr. Üy. Gülbahar KORKMAZ ASLAN*, Doç. Dr. Asiye KARTAL, Doç. Dr. Türkan TURAN***, Dr. Öğr. Üy. Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU****, Öğrenci Cansel KOCAKABAK*******

*PAÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, gkorkmazaslan@gmail.com
**PAÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, akartal@pau.edu.tr
***PAÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, turkanturan@pau.edu.tr
****PAÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, gyigitoglu@pau.edu.tr
*****PAÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği, canselkocakabak@gmail.com

ÖZET

Araştırma lise öğrencilerinin e-sağlık okuryazarlığı düzeylerinin sağlığı geliştirme davranışları ile ilişkisini incelemek amacıyla tanımlayıcı ilişkisel tipte yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı Denizli il merkezinde öğrenim görmekte olan tüm lise öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi belirlenirken seçilen okulların, il merkezinde bulunan farklı semtlerden ve lise türlerinden (Fen, Meslek, Anadolu lisesi) olmasına dikkat edilmiştir. Örnekleme alınan her lisenin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarından 1'er şube basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilerek 280 öğrenciye ulaşılmıştır. Veriler, sosyo-demografik özellikleri ile internet kullanımına yönelik soruların yer aldığı soru formu, Adölesan Sağlığı Geliştirme Ölçeği ve Adolesanlarda E-sağlık Okuryazarlığı Ölçeği ile toplanmıştır. Öğrencilerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği puan ortalaması 135.6±22.87 olup orta düzeyde, e-sağlık Okuryazarlığı puan ortalaması ise 30.63±5.48 olup iyi düzeydedir. Öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ilişki (r= 0.799, p=0.00) belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin e-sağlık okuryazarlık düzeyi artıkça sağlığı geliştirme davranış puanlarının arttığı belirlendi. Bu sonuçlara dayanarak lise öğrencilerinin e-sağlık okuryazarlık düzeylerini artırarak sağlığı geliştirilme davranışlarında olumlu değişim yapılabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Lise, Öğrenci, Sağlıklı Yaşam Biçimi, E-Sağlık Okuryazarlığı

THE RELATİONSHİP BETWEEN E-HEALTH LİTERACY AND HEALTHY LİFESTYLE BEHAVİORS OF HİGH SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

This study was carried out as a descriptive-correlational study to examine the relationship between e-health literacy and healthy lifestyle behaviors of high school students. The data of study are collected with Adolescent Health Promotion Scale, a question form includes the questions about internet use and socio-demographic features of the students and e-Health Literacy Scale. Population consisted of all the high school students study in Denizli City center. One each branch from 9th, 10th, 11th and 12th grades of each of the high schools were selected by random sampling method; entirely 280 students filled in the questionnaires. The mean score of the Healthy Lifestyle Behavior Scale of the adolescents was 135.6±22.87 and found to be in medium level. The mean score of the e-Health Literacy Scaleof the adolescents was 30.63±5.48 and found to be in good level. A high level of positive correlation (r = 0.799, p = 0.00) is found between between the average scores of e-health literacy and healthy lifestyle behaviors of students. As a result of the study, it was determined that as the level of e-health literacy of the students increased, the health promotion behavior scores increased. On the basis of these results, it can be said that the healthy lifestyle behaviors can be changed positively by increasing the e-health literacy levels of high school students.

Keywords: Student, Adolescent, High School, E-Health Literacy, Healthy Lifestyle Behaviors

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal yönden önemli gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir (Erkan, 2011; Yiğit, 2012; Çavuşoğlu, 2013). Ergenlik ve gençlik dönemlerinde meydana gelen değişimler, aslında sağlık davranışların değişimine de paralellik göstermektedir. 21.yüzyılda Herkese Sağlık Hedefleri arasında yer alan 4. hedef, adölesanların sağlığının korunması ve geliştirilmesi ile ilgilidir. Bu hedef ile gençlerin daha iyi yaşam becerileri geliştirmesi, sağlıklı seçim yapma kapasitesine sahip olması ve ilaç, tütün ve alkol tüketimi gibi zararlı davranışlara yönelen gençlerin oranının azaltılmasının gerekliliği ortaya konmuştur (Aktan ve Işık, 2014).

Sağlığın geliştirilmesi, insanların kendi sağlıklarını düzeltme, kontrol etme ve tam bir sağlık potansiyeline kavuşmakla sağlanabilir. Sağlığı geliştirme ve hastalıkları önlemede olumlu sağlık avranışlarının desteklenmesi ve sağlıklı yaşam biçiminin benimsenmesi anahtar rol oynamaktadır. Bu anlayış; bireyin iyilik halini koruyacak, sürdürecek ve geliştirecek davranışları kazanması ve kendi sağlığı ile ilgili doğru kararlar almasına dayanmaktadır (Semerci 2007). Bu hedeflere ulaşılabilmek için sigara içme, alkol ve madde kullanımından uzak durma, sağlıklı beslenme davranışları, fiziksel aktivite daha iyi bir düzeye getirilmelidir (Yalçınkaya, Özer ve Karamanoğlu 2007).

Sağlık davranışı, bireyin sağlıklı kalmak ve hastalıklardan korunmak için inandığı ve uyguladığı davranış örüntüleri olduğu kabul edildiğinde sağlık hizmeti sunan ekibin önemli bir üyesi olan hemşirelere ergenlerin bir arada bulunduğu okullarda, sağlığı geliştirme ve sağlıklı yaşam biçimi kazandırma programlarının planlanması ve uygulanmasında önemli sorumluluk düşmektedir.

Sağlık okuryazarlığı, sağlığın geliştirilmesi kapsamında 1980'li yılların sonunda tanımlanmıştır. Sağlık okuryazarlığı (SOY) sağlığın geliştirilmesine kıyasla yeni bir kavramdır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), SOY'nı sağlıkla ilgili bilgilerin okunması ve anlaşılması için gerekli temel becerilerden ziyade, bireylerin sağlığını geliştirmesi ve iyi sağlık halini sürdürebilmesi için sağlıkla ilgili bilgiye ulaşması, anlaması ve kullanması için gerekli olan bilişsel ve sosyal beceriler olarak tanımlamaktadır(Nutbeam,2000). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sağlık okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, Amerika'da yetişkin nüfusun yaklaşık %50'si sağlık bilgilerini anlama ve hayata geçirmede zorluk yaşamaktadır (Peerson,2009). Özdemir ve ark. (2010) ülkemizde yetişkinlerde sağlık okuryazarlığı isimli çalışmasında "Tıpta Erişkin Okuryazarlığının Hızlı Tahmini (REALM)" ölçeğini kullanmışlardır. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre; katılımcıların; %2,7'si yetersiz, %38,6'sı sınırda sağlık okuryazarlığına sahiptir. Bireylerin sahip olduğu kültürel ve toplumsal faktörler, eğitim sistemi, sağlık sistemi, sağlık okuryazarlığını etkilemekte ve şekillendirmekte, sağlık sonuçlarını ve maliyetlerini etkilemektedir.

Sağlık bilgisi sağlık okuryazarlığına dayandığından, sağlık okuryazarlığı 21. yüzyıl için halk sağlığı hedefi olarak tanımlanmıştır. İnternetin ortaya çıkışı, sağlık bilgisinin görünümünü önemli ölçüde değiştirdi; Bu nedenle, e-sağlık okur yazarlığının sağlığın teşvik edici yaşam biçimlerini nasıl etkilediğini incelemek önemlidir(Norman,2006).Sağlık Bakanlığı e-sağlık kavramını; bilgi ve iletişim teknolojilerinin tüm fonksiyonlarının bireylerin ve hastaların sağlığının iyileştirilmesinde ve sağlık hizmetlerine ulaşılabilirliği artırmak sağlık sektöründe yer alan tüm kişilere kaliteli, verimli ve etkili hizmetlerin sunumu için kullanılması şeklinde tanımlamaktadır (Özer ve ark.,2012).

İnternet bugünün dünyasında birçok konuda bilgi kaynağı olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. İnternette sağlıkla ilgili bilgi arayan kişilerin yaklaşık yarısı internetin sağlık sorunlarını anlamada ve doktorları ile iletişim kurmada önemli bir etkisi olduğunu belirtmektedir (Monako ve ark.,2010;Gözüm ve Aksayan, 2003). Kanada'da ki gençlerin %99'u internete erişim sağlamakta, büyük çoğunluğu da interneti sağlıkları ile ilgili bilgi edinmek için kullandıklarını bildirmektedir (Norman, 2006). Başka bir çalışmaya göre, bireylerin %41.5'i, internetin sağlıkla ilgili bilgi için iyi bir kaynak olduğunu düşünmektedir. İnternet; gençler arasında sık kullanılmakta, özellikle 15-24 yaş grubunun %35.3'ü interneti sağlıkla ilgili bilgi kaynağı olarak kullanmaktadır (Spadora, 2014). Ülkemizde yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerin %31'i cinsel sağlık ile ilgili bilgi edinmek amacıyla interneti kullanmaktadır (Kalaça, 2012). Gray ve ark. çalışmasında, adolesanların bilgi teknolojilerini sıklıkla kullanmalarına karşın online sağlık bilgilerini kullanmada ve anlamada zorluk yaşadıklarını bildirmiştir (Gray ve ark., 2004). Ayrıca interneti oldukça sık kullanan bu grubun, e-sağlık okuryazarlığı konusunda algı ve tutumlarının az bilinmesi, özellikle önemli sağlık konuları için internette güvenli gezinmelerine ihtiyacı olduğu, internetteki yanlış, yanıltıcı ve düşük kaliteli bilgilerin sonuçlarının büyük sorunlara yol açacağı belirtilmiştir (Skinner ve ark., 2003).

Bazı riskleri de barındıran interneti gençler için fırsata çevirmede hemşirelerinde sorumlulukları bulunmaktadır. Bu grubun interneti sağlıkları ile ilgili bilgi edinmeleri için daha fazla kullanmalarının yolları aranmalıdır. Bu nedenle bu

çalışmada lise öğrencilerinde e-sağlık okuryazarlığının sağlığı geliştirme davranışları ile ilişkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Gençlerin e-sağlık okuryazarlık ile ilgili tutumları ve sağlığı geliştirme davranışları ile ilişkisi belirlendiğinde interneti kullanarak sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını geliştirmek mümkün olabilir.

ARAŞTIRMANIN GEREÇ VE YÖNTEMİ

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, lise öğrencilerinde e-sağlık okuryazarlığının sağlığı geliştirme davranışları ile ilişkisini belirlemek amacıyla ilişkisel tanımlayıcı araştırma tipinde yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Denizli il merkezinde öğrenim görmekte olan tüm lise (9, 10, 11. ve 12. sınıflar) öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini belirlemek için farklı semtlerden ve lise türlerinden (Fen, Meslek, Anadolu lisesi) 3 lise seçilmiştir. Daha sonra örnekleme alınan her lisenin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarından 1'er şube basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Verilerin toplandığı gün sınıfta bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 280 öğrenci örneklemi oluşturmuştur.

Veri toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçları şunlardır;

Sosyo demografik veri formu (EK I):

Öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, sınıfı, anne ve babanın eğitim durumunu, gelir durumu ve internet kullanımına ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (EK 2):

E-Sağlık Okuryazarlığı (eHEALS: THE EHEALTH LİTERACY SCALE) ölçeği Norman ve Skinner tarafından 2006 yılında geleneksel okuryazarlık, sağlıkla ilgili okuryazarlık, bilgi alma, bilimsel araştırma, medya okuryazarlığı ve bilgisayar okuryazarlığının belirlenmesine yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu ölçek; internet kullanmayla ilgili 2 madde ve internet tutumunu ölçen 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri; 5'li likert tipi ölçekleme yöntemi ile "1= kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= kararsızım, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum" şeklinde düzenlenmiştir. Ölçekten en düşük 8 puan, en yüksek 40 puan alınmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, e-sağlık okuryazarlığının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir (Norman ve Skinner 2006). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çoşkun ve Bebiş tarafından (2015) yapılmıştır. Bu çalışmada, e-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0.78 bulunmuştur. Faktör analizi çalışmasında özdeğeri 1'i aşan, toplam varyansın %67.543'ünü açıklamakta ve faktör yükleri 0.59-0.86 arasında değişmektedir. Bu araştırmanın sonucunda, Adolesanlarda e-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeğinin Türkçe versiyonun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu saptanmıştır (Çoşkun ve Bebiş 2015).

Adölesan Sağlığı Geliştirime Ölçeği (EK 3):

Adölesan Sağlığı Geliştirme Ölçeği; Chen ve arkadaşları tarafından 2003 yılında geliştirilmiştir ve adölesanların sağlığı geliştirme davranış düzeyini değerlendirmek için kullanılmaktadır (Chen, Wang, Yang, Liou, 2003). Bu ölçek, 40 madde ve 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçekler; beslenme (6 madde), kişiler arası destek (7 madde), sağlık sorumluluğu (8 madde), kendini gerçekleştirme (8 madde), egzersiz (4 madde), stres yönetimi (6 madde) olarak sıralanmaktadır. Ölçek maddeleri likert tipi ölçekleme yöntemi ile "1=hiçbir zaman, 2=bazen, 3=genellikle, 4=sık sık, 5=her zaman" şeklinde değerlendirilmektedir. Alt ölçeklerdeki maddelerin puanlarının toplanması ile o alana ait ölçek puanı, bütün alt ölçek puanlarını toplanması ile de ölçeğin toplam puanı elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar 40 ile 200 arasında değişmektedir. Öğrencilerin aldığı puanlar hesaplanırken; ölçek toplam ve alt ölçeklerde her alanda elde edilen puan ortalamalarının altındaki değerler düşük puan, üstündeki değerler yüksek puan olarak değerlendirilmektedir. Elde edilen puanın yüksek olması sağlığı geliştirme davranışlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Ölçeğin, Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması Bayık Temel ve ark. (2011) tarafından yapılmış olup çalışmada ölçeğin Türk toplumu için geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kullanılabileceği belirtilmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmaya başlayabilmek için Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan, yürütülebilmek için ise İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile araştırmanın uygulanacağı okullardan "Kurum İzni" alınacaktır. Ayrıca araştırmaya katılacak öğrencilerden onam alınacaktır.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Veriler araştırıcılar tarafından sınıf ortamında toplanmıştır. Öncelikle araştırmanın amacı anlatılmış ve bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Daha sonra formlar dağıtılarak doldurmaları istenmiştir. Öğrenciler ortalama 20-30 dakika içinde tamamlamışlardır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi; Independent Sample t testi, One-Way ANOVA ve Pearson Korelasyon analizi ile yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 15.66 ± 0.99 olup, % 42.1'i kız, % 57.5'i ise erkektir. Sınıflara göre dağılımlarına bakıldığında; % 46.9'u 9. sınıf, % 32.9'u 10.sınıf, % 13.9 11. Sınıf ve % 3.6 12. Sınıftadır (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Sosyo-demografik Özellikleri

Özellikler	**n**	**%**
Yaş	15.66±0.99	
Cinsiyet		
Kız	118	42.1
Erkek	161	57.5
Sınıf		
9	139	49.6
10	92	32.9
11	39	13.9
12	10	3.6
Anne Eğitim		
İlkokul ve altı	82	29.3
Ortaokul	38	13.6
Lise	84	30.0
Üniversite	74	26.4
Baba Eğitimi		
İlkokul ve altı	57	20.4
Ortaokul	43	15.4
Lise	65	23.2
Üniversite	111	39.6

Öğrencilerin % 49.3'ü cep telefonu ile internete ulaşımı olduğunu, % 47.1'i ise evinde internete bağlandığını ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin % 59.3'ü internet kullanım süresinin 2 saatten az olduğunu ifade etmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların İnternet Kullanım Özellikleri

	n	**%**
İnternete Ulaşma		
Evinde	132	47.1
Okulda	6	2.1
Cep telefonunda	138	49.3
1'iDiğer	3	0.11
İnterneti Kullanma Süresi		
2 saatten fazla	113	40.4

2 saatten az	166	59.3
Sağlık konusunda araştırma		
Evet	88	31.4
Hayır	188	67.1

Öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ilişki (r= 0.799, p=0.00) belirlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Adölesan Sağlığı Geliştirme Ölçeği ve e-sağlık Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puan ortalamaları

Ölçek Puan Ortalamaları	**Ortalama±ss**
Adölesan Sağlığı Geliştirme Ölçeği puan ortalaması	135.6±22.87
e-sağlık Okuryazarlığı puan ortalaması	30.63±5.48

Öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ilişki (r= 0.799, p=0.00) belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. e-sağlık Okuryazarlığı Ölçeği ile Adölesan Sağlığı Geliştirme Ölçeği Toplam Puan ortalamaları Arasındaki İlişki

	Adölesan Sağlığı Geliştirme Ölçeği r/p
e-sağlık Okuryazarlığı Ölçeği Toplam Puanı	0.799/0.000

p≤0.01

SONUÇ

Öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ilişki (r= 0.799, p=0.00) belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin e-sağlık okuryazarlık düzeyi artıkça sağlığı geliştirme davranış puanlarının arttığı belirlendi. Bu sonuçlara dayanarak lise öğrencilerinin e-sağlık okuryazarlık düzeylerini artırarak sağlığı geliştirilme davranışlarında olumlu değişim yapılabileceği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Aktan CC, Işık AK. 21. Yüzyılda Herkes İçin Sağlık. Sağlık 21 Hedef. www.canaktan.org/ekonomi/saglik-degisim-caginda/.../herkes-icin.pdf. Erişim:26.02.2018.
- Birru MS, Monaco VM, Charles L, Drew H, Nije V, Bierria T, Detlefsen E, Steinman RA. Internet usage by lowliteracy adults seeking health information: an observational analysis. Journal of Medical Internet Research 2004; 6(3): 25-29.
- Büyüköztürk Ş., Çakmak Kılıç E., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş., & Demirel F. Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem A Yayınları; 2008.
- Chen MY, Wang EK, Yang RJ, Liou YM. Adolescent health promotion scale: development and psychometric testing. Public Health Nursing 2003; 20: 104-110.
- Çavuşoğlu H.Yaşlara Göre Büyüme ve Gelişme. Çocuk Sağlığı Hemşireliği, Genişletilmiş 11. Baskı. Cilt 1. Ankara: Sistem Ofset Basımevi; 2013. p.106
- Çoşkun S., Bebiş H. Adolesanlarda e-sağlık okuryazarlığı ölçeği: Türkçe Geçerlik ve güvenirlik çalışması. Gülhane Tıp Dergisi 2015;57: 378-384.
- Erkan T. Ergenlerde Beslenme. Türk Ped Arş 2011;46(Özel Sayı): 49-53.
- Gözüm S, Aksayan S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2003; 1: 3-14.
- Gray NJ, Klein JD, Noyce PR, Sesselberg TS, Cantrill JA. The Internet: a window on adolescent health literacy. J Adolesc Health 2005; 37(3): 243(1-7).
- Kalaça S. Sağlık okuryazarlığı ve internet. 15. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi. Bursa. 2012; 126-130.
- McMillan JH, & Schumacher, S. Research in education: Evidence based inquiry. Boston: Brown and Company: 2006.
- Norman CD, Skinner HA. eHEALS: The eHealth Literacy Scale. Journal of Medical Internet Research 2006;8(4): 1-7.

- Nutbeam D. Health Literacy as a public health goal: A challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. Health Promotion International 2000;15(3): 259-267.
- Özdemir H, Alper Z, Uncu, Bilgel N. Health literacy among adults: a study from Turkey. Health Educatıon Research 2010; 25(3): 464-477.
- Özer Ö, Şantaş B, Budak F. Sağlık web sitelerinin kullanım düzeylerinin incelenmesi: örnek bir uygulama. E-journal of faculty of communication 2012; 4(1): 128140.
- Peerson A, Saunders M. Health literacy revisited: what do we mean and why does it matter? Health Promotion International 2009; 24(3): 285-296.
- Semerci B. Ergen Ruh Sağlığı. Aileler ve Ergenler İçin. 2. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları; 2007. p. 10-1.
- Skinner H, Biscope S, Poland B. Quality of internet access: barrier behind internet use statistics. Soc Sci Med 2003;57(5): 875-880.
- Spadaro R. European Opinion Research Group (EORG) Eurobarometer 58.0. European Union citizens and sources of information about health 2003; p.2-16. https://www.digitale-chancen.de/transfer/downloads/MD491.pdf Erişim tarihi: 26.02.2018.
- Temel AB, İz FB, Yıldız S, Yetim D. The reliability and validity of adolescent health promotion scale in Turkish community. Journal of Current Pediatrics 2011; 9: 14-22.
- Yalçınkaya M, Gök-Özer F, Karamanoğlu A.Y, Sağlık Çalışanlarının Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Değerlendirilmesi, TAF Prev Med Bull 2007; 6(6): 409-20.
- Yiğit R. Ergenlik Dönemi. Çocukluk Dönemlerinde Büyüme ve Gelişme. 2.Baskı. Ankara: Sistem Ofset Bas. Yay. San. Tic.Ltd. Şti;; 2012. p. 177-97.

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN E-SAĞLIK OKURYAZARLIĞI DÜZEYLERİNİN BAZI FAKTÖRLER İLE İLİŞKİSİ

Türkan TURAN*, Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU, Asiye KARTAL***, Gülbahar KORMAZ ASLAN****, Bakiye PINAR*******

*Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, turkanturan@pau.edu.tr
**Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, gyigitoglu@pau.edu.tr
***Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, akartal@pau.edu.tr
****Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, gulbahark@pau.edu.tr
*****Pamukkale Üniversitesi Hastaneleri, Pediatri Yoğun Bakım Hemşiresi

ÖZET

Lise öğrencilerinin e-sağlık okuryazarlığı düzeylerinin bazı faktörler ile ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın evrenini Denizli il merkezinde öğrenim görmekte olan tüm lise öğrencileri oluşturmuştur. Örnekleme alınan her lisenin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarından 1'er şube basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilerek, toplam 280 öğrenciye anketler uygulanmıştır. Verilerin toplanmasında öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile internet kullanımına yönelik soruların yer aldığı soru formu ve Adolesanlarda E-sağlık Okuryazarlığı Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin; yaş ortalaması 15.58±1.42, %42.1 i kadın, %57.9 u erkektir. Öğrencilerin %51.4 - 9.sınıf, %31.8 - 10. sınıf, %13.6 - 11. sınıf ve %3.2 - 12. sınıf idi. Öğrencilerin %57.9 ev ortamından internete ulaşmışlardır. Son bir haftada sağlıkları hakkında internet araştırması yapanların oranı %30.0 bulunmuştur. Sağlıkları hakkında karar vermede internetin ne kadar yararlı olduğunu düşünen öğrencilerin oranına bakıldığında; %41.8'i kararsız olduğunu, %35.4'ü yararlı olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin e-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği toplam puan ortalaması %27.70±6.57 bulunmuştur. Öğrencilerin okudukları okul, sınıf, cinsiyet, internet kullanım sıklıklarına göre e-sağlık okuryazarlığı tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>.05$). Öğrencilerin son 1 hafta içinde internette sağlık araştırması yapma durumları ile e-sağlık okuryazarlığı tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ($p<.05$), araştırma yapanların e-sağlık okuryazarlığının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı durumlarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, Adölesan, Lise, E-Sağlık Okuryazarlığı, İnternet

RELATIONSHIP OF E-HEALTH LITERACY LEVELS OF HIGH SCHOOL STUDENTS WITH EFFECTIVE FACTORS

ABSTRACT

The aim of this research was to review the relationship of e-health literacy levels of high school students with some effective factors. Population consisted of all the high school students study in Denizli City center. One each branch from 9th, 10th, 11th and 12th grades of each of the high schools were selected by random sampling method; entirely 280 students filled in the questionnaires. E-Health Literacy Scale in Adolescents and a question form includes the questions about internet use and socio-demographic features of the students were used to collect the data.

Age average of the participants is 15,58+1,42; 42,1% of them are females and 57,9 of them are the males. 51,4% of them are in 9th grade, 31,8% of them are in 10th grade, and finally, 3,2% of them are in the 12th grade. 57,9% of them accessed the internet from the home environment. The ratio of students who performed the internet search about their own health was 30,0% in a week. About the ratio of students who think that internet is beneficial for deciding about the health, 41,8% of them undecided, 35,4% of them found as the internet as beneficial. Total point average of E-health literacy scale was found as 27,70+6,57%. There are no statistically significant differences ($p>.05$) between e-health literacy attitude scores based on the school, class, gender and internet use frequency variables. There is the statistically significant difference ($p<.05$) between e-health literacy attitude scores and the status of making health search on the internet in the last one week. It is determined that e-health literacy of investigators is at a high level. It is found that e-health literacy status of the students are at the medium level.

Keywords: Student, Adolescent, High School, E-Health Literacy, Internet

GİRİŞ

Sağlık okuryazarlığı, sağlığın geliştirilmesi kapsamında 1980'li yılların sonunda tanımlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), sağlık okuryazarlığını sağlıkla ilgili bilgilerin okunması ve anlaşılması için gerekli temel becerilerden ziyade, bireylerin sağlığını geliştirmesi ve iyi sağlık halini sürdürebilmesi için sağlıkla ilgili bilgiye ulaşması, anlaması ve kullanması için gerekli olan bilişsel ve sosyal beceriler olarak tanımlamaktadır (Nutbeam 2000). Sağlık Bakanlığı e-sağlık kavramını; bilgi ve iletişim teknolojilerinin tüm fonksiyonlarının bireylerin ve hastaların sağlığının iyileştirilmesinde ve sağlık hizmetlerine ulaşılabilirliği artırmak, sağlık sektöründe yer alan tüm kişilere kaliteli, verimli ve etkili hizmetlerin sunumu için kullanılması şeklinde tanımlamaktadır (Özer ve ark. 2012).

İnternet; bu günün dünyasında birçok konuda bilgi kaynağı olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. İnternette sağlıkla ilgili bilgi arayan kişilerin yaklaşık yarısı internetin sağlık sorunlarını anlamada ve doktorları ile iletişim kurmada önemli bir etkisi olduğunu belirtmektedir (Birru ve ark. 2004; Spadaro 2014).

Kanada'da ki gençlerin %99'u internete erişim sağlamakta, büyük çoğunluğu da interneti sağlıkları ile ilgili bilgi edinmek için kullandıklarını bildirmektedir (Norman and Skinner 2006). İnternet; gençler arasında sık kullanılmakta, özellikle 15-24 yaş grubunun %35.3'ü interneti sağlıkla ilgili bilgi kaynağı olarak kullanmaktadır (Spadaro 2014). Ülkemizde bir ticaret meslek lisesinde 14-21 yaş grubu 985 öğrenci ile yapılan bir araştırmanın sonucuna göre; öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (%77.0) sağlıkları ile ilgili bilgi edinmek için interneti kullandıklarını, özellikle interneti adolesanların çok kullandığını ve bu kullanımın son yıllarda sağlık alanında da giderek yaygınlaşacağının tahmin edildiği belirtilmektedir (Çoşkun ve Bebiş 2015).

Gray ve ark. çalışmasında, adolesanların bilgi teknolojilerini sıklıkla kullanmalarına karşın online sağlık bilgilerini kullanmada ve anlamada zorluk yaşadıklarını bildirmiştir (Gray ve ark. 2005).

ÇALIŞMANIN AMACI

Lise Öğrencilerinin E-Sağlık Okuryazarlığı Düzeylerinin Bazı Faktörler İle İlişkisinin incelenmesidir.

ARAŞTIRMANIN GEREÇ VE YÖNTEMİ

Araştırmanın tipi

Lise Öğrencilerinin e-sağlık okuryazarlığı düzeylerinin bazı faktörler ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla planlanan tanımlayıcı bir anket çalışmasıdır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Denizli il merkezinde öğrenim görmekte olan tüm lise (9, 10, 11. ve 12. sınıflar) öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi belirlenirken seçilen okulların, il merkezinde bulunan farklı semtlerden ve lise türlerinden (Fen, Meslek, Anadolu lisesi) olmasına dikkat edilmiştir. Örneklemin seçiminde, amaçsal örnekleme çeşitlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi benimsenmiş, bu bağlamda evrenin temsil yeteneği göz önünde bulundurularak okulların seçilmesinde üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip okullarda öğrenim gören öğrenciler örnekleme seçilmeye çalışılmıştır (McMillan ve Schumacher, 2006). Bu tür örnekleme yönteminde, problemle ilgili farklı durumların örnekleme alınması nedeniyle evren değerleri hakkında önemli ipuçları vereceği söylenebilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008).

Örnekleme alınan her lisenin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarından 1'er şube basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilerek toplam 280 öğrenciye sosyo-demografik veri formu, Adolesanlarda E-sağlık Okuryazarlığı Ölçeği uygulanmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın veri toplama araçları şunlardır;

Sosyo demografik veri formu: Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine yönelik 12 soru ve internet kullanımına ilişkin 5 soru yer almaktadır.

E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği: E-Sağlık Okuryazarlığı (eHEALS: THE EHEALTH LİTERACY SCALE) Ölçeği Norman ve Skinner tarafından 2006 yılında geleneksel okuryazarlık, sağlıkla ilgili okuryazarlık, bilgi alma, bilimsel araştırma, medya okuryazarlığı ve bilgisayar okuryazarlığının belirlenmesine yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu ölçek; internet kullanmayla ilgili 2 madde ve internet tutumunu ölçen 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri; 5'li likert tipi ölçekleme yöntemi ile "1= kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= kararsızım, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum" şeklinde düzenlenmiştir. Ölçekten en düşük 8 puan, en yüksek 40 puan alınmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, e-sağlık okuryazarlığının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir (Norman ve Skinner 2006). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çoşkun ve Bebiş tarafından (2015) yapılmıştır. E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0.78 bulunmuştur. Faktör analizi çalışmasında özdeğeri 1'i aşan, toplam varyansın %67.543'ünü açıklamakta ve faktör yükleri 0.59-0.86 arasında değişmektedir. Test-tekrar test güvenirlik katsayısı 0.87 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ölçeğin madde toplam korelasyonları 0.43 ile 0.57 arasında değişmekte, yalnızca bir madde 0.24 olarak bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, Adolesanlarda E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeğinin Türkçe versiyonun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu saptanmıştır (Çoşkun ve Bebiş 2015).

VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ UYGULANMASI

Veriler araştırıcılar tarafından yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Veri toplama süresi ortalama 20 dakika sürmüştür.

Araştırmanın Etiği: Araştırmaya başlayabilmek için Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan, yürütülebilmek için ise İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile araştırmanın uygulanacağı okullardan "Kurum İzni" alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılacak öğrencilerden sözlü onam alınmıştır.

Verilerin Analizi: Veriler SPSS 18.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, tanımlayıcı özellikler sayı ve yüzde ile değerlendirilmiştir. Sürekli değişkenler ortalama ± standart sapma ve kategorik değişkenler sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Bağımsız grup karşılaştırmalarında parametrik test varsayımları sağlanmadığından ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney-U testi 3 ve daha çoklu karşılaştırmalarda Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Değişkenler	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Yaş	15.58±1.42(min14, max19)	
Cinsiyet		
Bayan	118	42.1
Erkek	162	57.9
Sınıf		
9. sınıf	144	51.4
10.sınıf	89	31.8
11.sınıf	38	13.6
12.sınıf	9	3.2
Anne eğitim		
İlkokul ve altı	85	30.4
Ortaokul	35	12.5
Lise	87	31.1
Üniversite	73	26.1
Anne Çalışma Durumu		
Çalışıyor	136	48.6
Çalışmıyor	144	51.4
Baba eğitim		
İlkokul ve altı	60	21.4
Ortaokul	43	15.4
Lise	65	23.2
Üniversite	112	40.0
Baba Çalışma Durumu		
Çalışıyor	277	98.9
Çalışmıyor	3	1.1

Gelir Durumu		
İyi	78	27.9
Orta	190	67.9
Düşük	12	4.3

Araştırmaya katılan öğrencilerin; yaş ortalaması 15.58±1.42, %42.1 i bayan, %57.9 u erkektir. Öğrencilerin %51.4 - 9.sınıf, %31.8 - 10. sınıf, %13.6 - 11. sınıf ve %3.2 - 12. sınıf idi. Annelerin %31.1'i lise mezunu ve %51.4'ü ev hanımı, babaların %40'ı üniversite mezunu ve tamamına yakını çalışmaktadır. Öğrencilerin %67.9'u ailelerinin gelir durumunu orta düzey olarak belirtmişlerdir. .

Tablo 2: Öğrencilerin İnternet Kullanımına İlişkin Özelliklerinin Dağılımı

Değişkenler	Sayı (n)	Yüzde (%)
İnternete ulaşım yeri		
Ev	162	57.9
Cep telefonu	110	39.3
Okul	6	2.1
İnternet-cafe	2	0.7
İnterneti günlük kullanım sıklığı		
2 saatten az	198	70.7
2 saatten fazla	82	29.3
Son bir haftada sağlığı ile ilgili araştırma yapma		
Evet	87	31.1
Hayır	193	68.9
Sağlığınız hakkında karar vermenize yardımcı olmada; internetin ne kadar yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?		
Yararlı değil	49	17.5
Kararsızım	117	41.8
Yararlı	114	40.7
İnternetteki sağlık kaynaklarına erişebilmek, sizin için ne kadar önemlidir?		
Önemli değil	36	12.9
Kararsızım	78	27.9
Önemli	166	59.3

Öğrencilerin %57.9 ev ortamından internete ulaşmışlardır. Son bir haftada sağlıkları hakkında internet araştırması yapanların oranı %31.1bulunmuştur. Sağlıkları hakkında karar vermede internetin ne kadar yararlı olduğunu düşünen öğrencilerin oranına bakıldığında; %41.8'i kararsız olduğunu, %40.7'si ise yararlı olduğunu belirtmişlerdir. İnternetteki sağlık kaynaklarına erişebilmenin ne kadar önemli olduğu sorusunu öğrencilerin %27.9'u kararsız olduklarını belirtirken, %59.3'ü ise önemli olduğunu ifade etmişlerdir (Tablo 2).

Tablo 3: Lise Öğrencilerine Ait Bazı Değişkenlere Göre E-sağlık Okuryazarlığı Ölçeği Puanlarının Dağılımı

Değişkenler	n	$\bar{X}$	Ss	
Sınıf				
9.sınıf	144	27.41	6.65	K-W:5,07 P:0,16 P>0,05
10.sınıf	89	28.61	6.19	
11.sınıf	38	26.36	7.16	
12.sınıf	9	28.88	5.81	
Cinsiyet				
Kız	118	27.93	5.80	M-U:9139,5 P: 0,53 P>0,05
Erkek	162	27.53	7.09	
İnterneti günlük kullanım sıklığı				
2 saatten az	198	27.65	6.50	M-U:7666,5 P: 0,56 P>0,05
2 saatten fazla	82	27.82	6.76	

Son bir haftada sağlığı ile ilgili araştırma yapma				
Evet	87	29.25	5.52	M-U:6582,5 P: 0,04 P<0,05
Hayır	193	27.00	6.89	
Sağlığınız hakkında karar vermenize yardımcı olmada; internetin ne kadar yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?				
Yararlı değil	49	26.24	7.88	K-W:17,85 P:0,00 P<0,05
Kararsızım	117	26.82	6.20	
Yararlı	114	29.23	6.04	
İnternetteki sağlık kaynaklarına erişebilmek, sizin için ne kadar önemlidir?				
Önemli değil	36	25.08	8.73	K-W:26,32 P:0,00 P<0,05
Kararsızım	78	26.11	5.49	
Önemli	166	29.01	6.19	

Öğrencilerin e-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği toplam puan ortalaması %27.70±6.57 bulunmuştur. Öğrencilerin okudukları okul, sınıf, cinsiyet, internet kullanım sıklıklarına göre e-sağlık okuryazarlığı tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (p>.05). Öğrencilerin son 1 hafta içinde internette sağlık araştırması yapma durumları ile e-sağlık okuryazarlığı tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş (p<.05), araştırma yapanların e-sağlık okuryazarlığının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Sağlığınız hakkında karar vermenize yardımcı olmada; internetin ne kadar yararlı olduğunu düşünüyorsunuz? sorusuna yararlı bulduklarını belirten öğrencilerin ölçek puan ortalamaları yüksek bulunmuştur (p<.05). İnternetteki sağlık kaynaklarına erişebilmek, sizin için ne kadar önemlidir? Sorusuna önemli diyen öğrencilerin ölçek puan ortalaması önemli değil veya kararsızım diyen öğrencilere göre daha yüksek ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<.05). (Tablo 3).

TARTIŞMA

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin %40.7'si, sağlıkları hakkında karar vermelerine yardımcı olmada internetin yararlı olduğunu belirtmiştir. Bir vakıf üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesinin farklı bölümlerinde okuyan, araştırmaya katılmayı kabul eden 229 öğrenci ile yapılan bir araştırmada öğrencilerin %39,7'si, sağlıkları hakkında karar vermede internetin kendilerine yararlı olduğunu belirtmiştir (Şengül ve ark. 2017). Amerika'da 2001 yılında 15-24 yaş arası 1209 genç ile yapılan bir araştırmaya göre, on kişiden dördü (%39) genelde internette çevrimiçi sağlık bilgilerinin "çok yararlı" olduğunu söylerken sadece %5'i genellikle "çok yararlı olmadığını'' ve %1'i "hiç yararlı olmadığını " ifade etmiştir (Rideout, 2001). Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri ile yapılan bir araştırmanın sonucunda öğrencilerin %55'i, internetteki sağlık kaynaklarına erişebilmenin kendileri için önemli olduğunu ifade etmiştir (Şengül ve ark. 2017). Bizim araştırmamızda bu oran %59.3 bulunmuştur. Bu verilerin ışığında e-sağlık okuryazarlığının sağlık bilgilerinin elde edilmesi, kullanılmasının bireylerin kendi sağlıkları ile ilgili karar vermeleri için önemli olduğunu göstermektedir.

Bizim araştırmamızda öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı ölçeği toplam puan ortalaması %27.70±6.57 bulunmuştur. Bir ticaret meslek lisesinde 14-21 yaşları arasındaki 100 öğrenci ile yapılan araştırmada e-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği'nin toplam puan ortalaması 27.4±4.6 olarak bulunmuştur (Çoşkun ve Bebiş 2015). Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı puan ortalaması 28,537±6,117 olarak saptanmıştır (Şengül ve ark. 2017). Araştırmanın sonucunda öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı durumlarının orta düzeyde olduğu ve literatürdeki diğer çalışmalarla benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Öğrencilerin okul, sınıf, cinsiyet, internet kullanım sıklıklarına göre e-sağlık okuryazarlığı toplam tutum puanları arasında fark olmadığı, ancak öğrencilerin son 1 hafta içinde internette sağlık araştırması yapan, sağlığınız hakkında karar vermenize yardımcı olmada; internetin ne kadar yararlı olduğunu düşünüyorsunuz? sorusuna yararlı bulduklarını belirten, internetteki sağlık kaynaklarına erişebilmek, sizin için ne kadar önemlidir? Sorusuna önemli diyen öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİ

Genel olarak öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı ile ilgili bir algıya sahip oldukları ve interneti yüksek oranda kullandıkları söylenebilir. Teknoloji (internet) kullanımıyla yakından ilişkili olan gençler e-sağlık okuryazarlığının ölçümünün test edilmesinde ideal bir gruptur. İnternet kullanıcılarının e-sağlık okuryazarlığı tutumlarının belirlenmesi

ile toplumun sağlığını koruma, geliştirme amacıyla sağlık personelinin yaptığı eğitim, danışmanlık ve klinik bakımın desteklenmesine katkı sağlanacaktır.

Hemşirelik eğitiminin ilk yılından itibaren öğrencilerin ruhsal hastalıklara yönelik inançlarının ortaya çıkarılması, bunun sonucunda eğitim programlarının planlanması, ilk yıldan itibaren ruhsal hastalığı olan bireylere yönelik duyarlılık kazandırılması için ders müfredatlarının içinde bu konuya değinilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Birru MS, Monaco VM, Charles L, Drew H, Nije V, Bierria T, Detlefsen E, Steinman RA. Internet usage by lowliteracy adults seeking health information: an observational analysis. Journal of Medical Internet Research 2004; 6(3): 25-29.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Coşkun, S., & Bebiş, H. Adolesanlarda e-sağlık okuryazarlığı ölçeği: Türkçe Geçerlik ve güvenirlik çalışması. Gülhane Medical Journal, 2015; 57(4):378-384.
- Gray NJ, Klein JD, Noyce PR, Sesselberg TS, Cantrill JA. The Internet: a window on adolescent health literacy. J Adolesc Health 2005; 37(3): 243(1-7).
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2006). Research in education: Evidence based inquiry. Boston: Brown and Company
- Norman CD, Skinner HA. eHEALS: The eHealth Literacy Scale. Journal of Medical Internet Research 2006; 8(4): 1-7.
- Nutbeam D. Health Literacy as a public health goal: A challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. Health Promotion International 2000;15(3): 259-267.
- Özer Ö, Şantaş B, Budak F. Sağlık web sitelerinin kullanım düzeylerinin incelenmesi: örnek bir uygulama. E-journal of faculty of communication 2012; 4(1): 128-140.
- Rideout, Victoria (2001). Generation Rx.Com: How Young People Use the Internet for Health Information. A Kaiser Family Foundation Survey. California, USA.
- Spadaro R. European Opinion Research Group (EORG) Eurobarometer 58.0. European Union citizens and sources of information about health 2003; p.2-16. Erişim tarihi: 18.03.2014.
- Şengül H, Çınar F, Çapar H, Bulut A, Çakmak C. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığı düzeyleri ve internet kullanımına yönelik tutumları: bir vakıf üniversitesi örneği Journal of Social and Humanities Sciences Research 2017; 4(5):1277-87.

EBELİK ÖĞRENCİLERİNİN MANEVİYAT VE MANEVİ BAKIMA İLİŞKİN ALGILARI: TÜRKİYE'NİN BATISINDAN BİR ÖRNEK

Dr. Öğr. Üy. Gülengül MERMER*, Arş. Gör. Dr Mahide DEMİRELÖZ AKYÜZ, Doç. Dr Hafize ÖZTÜRK CAN*****

*Ege Üniversitesi,Hemşirelik Fakültesi,Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilimdalı, gulengul.s.mermer@ege.edu.tr
**Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, mahide.demireloz@ege.edu.tr
***Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, hafize.ozturk@ege.edu.tr

ÖZET

Bu araştırma, öğrenci ebelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin algılarını ve etkileyen faktörleri incelemek amacıyla yapılmış kesitsel tipte bir çalışmadır. Araştırmada, Türkiye'nin batısındaki bir Kamu üniversitesi Sağlık Yüksekokulu ebelik bölümüne kayıtlı 271 öğrenciye "Maneviyat ve Manevi Bakım Dereceleme Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmada ebelik öğrencilerinin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin algılarının yüksek olduğu bulunmuştur. Manevi bakımın gerekliliğine inanma ve ebelik eğitimi sırasında manevi bakım uygulama durumu ile ölçek toplam puanı arasında anlamlı fark olduğu, ancak öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf, manevi bakım konusunu duyma ve manevi bakımla ilgili bilgi alma durumları arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Geleceğin ebeleri olan ebelik öğrencilerinin maneviyata ve manevi bakımla ilgili kavramlara ilişkin farkındalıklarının, bilgi ve becerilerinin arttırılmasıyla öğrencilerin mezuniyet sonrası bakım verdiği bireylere/hastalara manevi bakım verme olanağı sağlayacaktır. Bireyin manevi boyutuna ilişkin bakım verilebilmesi için ebelik öğrencilerinin temel eğitimi holistik bakım felsefesi boyutunda ele alınarak eğitim müfredatlarının manevi bakıma yönelik geliştirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelime: Ebelik, Öğrenci, Algı, Manevi Bakım, Maneviyat

MIDWIFERY STUDENTS' PERCEPTIONS OF SPIRITUALITY AND SPIRITUAL CARE; AN EXAMPLE OF WESTERN TURKEY

ABSTRACT

This cross sectional study aimed to explore Turkish midwifery students' perceptions of spirituality and spiritual care and to investigate the factors affecting them. Data was collected from 271 students of the Midwifery Department of the College of Health of a state university in the west of Turkey using the Spirituality and Spiritual Care Rating Scale. A significant difference was found between belief in the need for spiritual care and the practice of spiritual care during midwifery training and the total score on the Spirituality and Spiritual Care Rating Scale, but no significant difference was found between the students' year of study, whether they had heard about spiritual care, and their state of knowledge concerning spiritual care. An increase in awareness, knowledge and skills relating to spirituality and spiritual care on the part of midwifery students, who are the midwives of the future, will allow students to provide spiritual care to their patients after they qualify. For this reason, the education program of midwifery students should be seen from a holistic standpoint in order to develop spiritual care.

Keyword: Midwifery, Student, Perceptions, Spiritual Care, Spirituality

GİRİŞ

Maneviyat, İnsanları ümitsizlik ve çaresizlik duygularından uzaklaştırarak, durumlarıyla baş etmelerini güçlendiren bir yoldur. Bu nedenle, bireylerin manevi ihtiyaçlarının değerlendirilerek gerekli bakımın sağlaması önemlidir (Baldacchino, 2015). Sağlık bakımının bireylere bütüncül yaklaşımla verilmeye başlanmasıyla birlikte bireyin manevi boyutu da diğer boyutlar kadar önem kazanmıştır. Ancak buna rağmen, sağlık bakımında bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal gereksinimleri ele alındığı halde, baş etme/problem çözme sürecinde önemli rolü olan ruhsal boyutuna gereken önem verilmemektedir. Ancak, bütüncül yaklaşım sağlık bakım sisteminde önemli olmasına rağmen sağlık profesyonelleri tarafından göz ardı edilmektedir. Daha çok bireyin fiziksel ihtiyaçlarına yönelik bir bakım hizmeti sunulmaktadır (Çelik ve ark., 2014; Daştan ve ark., 2010; Gallison ve ark., 2013; Koren ve Papamiditriou, 2013; Kostak ve ark., 2010). Ancak, gözardı edilen konu fiziksel problemlerin, sosyal ve psikolojik alanı da etkilemekte olduğu, duygusal-ruhsal alandaki etkilenmeler ise fiziksel olarak bazı patolojik sorunlara da yol açabilmesidir. Bu nedenle birey değerlendirilirken holistik bir yaklaşımla fiziksel, sosyal, emosyonel, ekonomik, kültürel ve manevi boyutları ile ele alınması gerekmektedir. Ebelik öğrencilerinin sağlık bakım hizmeti sunarken holistik yaklaşım çerçevesinde, bireyin manevi ihtiyaçlarını saptayabilmesi ve gereksinimlerin yerine konulabilmesi için doğru müdahaleleri planlayıp uygulayabilmesi önemlidir. Bu bağlamda, ebelerin manevi gereksinimlere yönelik bakım verebilmesi için maneviyatın doğasını, farklı bireylerdeki yansımalarını, bireylerin manevi baş etme stratejilerini nasıl değerlendireceklerini ve nasıl kullanacaklarını bilmeleri gerekmektedir (Baldacchino, 2015; Ergül ve Bayık, 2007; Kavak ve ark., 2014; Wong ve ark., 2008) Bu nedenle, lisans ders programlarında bütüncül sağlık görüşüyle manevi bakım konusuna yer verilmesi, hizmet içi eğitim programlarıyla mezun sağlık personellerinin de konuya dikkatinin çekilmesi bütüncül sağlık bakım hizmeti sunabilmek açısından önem taşımaktadır.

AMAÇ

Bu araştırma ebelik öğrencilerinin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin algılarını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yürütülmüştür.

METHOD

Kesitsel tipteki araştırma, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında Türkiye'nin batısındaki bir Kamu üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Ebelik bölümünde yürütüldü. Araştırma evrenini Ebelik bölümü'nde öğrenim gören 2. sınıf, 3.sınıf ve 4. sınıf ebelik öğrencileri oluşturdu (N= 293). Araştırma, evreni aynı zamanda örneklemi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun; %32.1'i ikinci sınıf , %33.2'si üçüncü sınıf, %34.7'si dördüncü sınıf ebelik öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma verileri, öğrencilerle yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak 20 soru içeren Kişisel Bilgi Formu, Maneviyat ve Manevi Bakım Dereceleme Ölçeği (MMBDÖ) ile toplanmıştır. MMBDÖ McSherry, Draper ve Kendric (2002) tarafından geliştirilmiştir (McSherry ve ark., 2002). Maneviyat ve manevi bakım kavramlarının algılanma düzeyini değerlendirmede kullanılan bir ölçme aracıdır. Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Ergül ve Bayık (2004) tarafından yapılmıştır. Toplam 17 soru içeren ölçek; maneviyat ve manevi bakım, dinsellik ve bireysel bakım alt boyutlarından oluşmaktadır. Maddelerin puanlaması, "*kesinlikle katılmıyorum*" ifadesini taşıyan 1'den "*tamamen katılıyorum*" ifadesini taşıyan 5'e doğru yapılmaktadır. İlk 13 madde düz, son dört madde ters şekilde puanlanmaktadır. Toplam puan ortalaması arttıkça maneviyat ve manevi bakım kavramlarının algılanma düzeyi de olumlu yönde artmaktadır. Madde puanlarının soru sayısına bölünmesi ile toplam puan elde edilmektedir. Toplam puan ortalamasının 5'e yaklaşması maneviyat ve manevi bakım kavramlarının algılanma düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Türkiye'de ölçeğin Türkçe formunun kullanılması durumunda değerlendirmede alt boyutların ayrı ayrı değil genel puan üzerinden değerlendirme yapılması önerilmiştir (Ergül ve Bayık, 2007). Bu nedenle bu araştırmanın değerlendirilmesi ve yorumlanması genel ölçek puan ortalaması üzerinden yapılmıştır. Araştırmanın yürütülmesi için Etik Kurul İzni ve katılımcıların gönüllü olurları alınmıştır. Araştırma verileri SPSS 16.0 programında sayı, yüzde dağılımı ve ortalama alınmıştır. Ayrıca, öğrencilerinin Maneviyat ve Manevi Bakıma İlişkin Algılarını etkileyen bazı faktörlerin analizinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA), bağımsız gruplarda t testi analizleri kullanılmıştır. Anlamlılık derecesi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerinin yaş ortalaması 21.45±1.74 (min=19, max=35)'dir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %77.1'i manevi bakım ifadesini duyduğunu belirtirken, %54.8'i ise "lisans derslerinde" duyduğunu ifade etmiştir. Ebelik öğrencilerinin %93.4'ü ise manevi bakımın gerekliliğine inanmakta olup, %20.3'ü manevi bakımla ilgili bilgi aldığını belirtmiş ve her üç öğrenciden biri ise bu bilgiyi "lisans derslerinden" aldıklarını belirtmişlerdir. Ebelik öğrencilerinin %69'u ebelik

bakımında manevi bakımın çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Ebelik eğitimi sırasında manevi bakım uygulayanların oranı %65.3 olup en sık uygulandığı düşünülen yöntem ise %31.2 ile "psikolojik destek olma" olarak belirtilmiştir (Tablo 1). Maneviyat ve Manevi Bakım Dereceleme Ölçeğinden alınan ortalama puan 3.90±0.50'dır Öğrencilerin sınıfları, manevi bakımın gerekliliğine inanma ve ebelik eğitimi sırasında manevi bakım uygulama durumu ile Maneviyat ve Manevi Bakım Dereceleme Ölçeği toplam puanı arasında yapılan istatistiksel analizde anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Ayrıca, 4. Sınıf öğrencilerin diğer küçük sınıflara göre, manevi bakıma inananların inanmayanlara göre ve ebelik eğitimi sırasında manevi bakım uygulayanların uygulamayanlara göre puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Ancak, öğrencilerin, manevi bakım konusunu duyma ve manevi bakımla ilgili bilgi alma durumları ile Maneviyat ve Manevi Bakım Dereceleme Ölçeği toplam puanı arasında yapılan istatistiksel analizde anlamlı fark bulunmamış ($p>0.05$) olmasına rağmen, manevi bakım konusunu duyanların duymayanlara göre ve manevi bakımla ilgili bilgi alanların almayanlara göre Maneviyat ve manevi bakım dereceleme ölçek puanları daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2).

SONUÇ

Araştırmada ebelik öğrencilerinin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin algılarının yüksek olduğu bulunmuştur. Manevi bakımın gerekliliğine inanma ve ebelik eğitimi sırasında manevi bakım uygulama durumu ile ölçek toplam puanı arasında anlamlı fark olduğu, ancak öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf, manevi bakım konusunu duyma ve manevi bakımla ilgili bilgi alma durumları arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Geleceğin ebeleri olan ebelik öğrencilerinin maneviyata ve manevi bakımla ilgili kavramlara ilişkin farkındalıklarının, bilgi ve becerilerinin arttırılmasıyla öğrencilerin mezuniyet sonrası bakım verdiği bireylere/hastalara manevi bakım verme olanağı sağlayacaktır. Bireyin manevi boyutuna ilişkin bakım verilebilmesi için ebelik öğrencilerinin temel eğitimi holistik bakım felsefesi boyutunda ele alınarak eğitim müfredatlarının manevi bakıma yönelik geliştirilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Baldacchino, D. (2015). Spiritual care education of health care professionals. Religions, 6(2), 594–613. https://doi.org/10.3390/rel6020594.
- Çelik AS, Özdemir F, Durmaz H, Pasinlioğlu T. Hemşirelerin maneviyat ve manevi bakımı algılama düzeyleri ve etkileyen bazı faktörlerin belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2014; 1-12.
- Daştan N. B, Buzlu S. (2010) Meme kanseri hastalarında maneviyatın etkileri ve manevi bakım. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Cilt:3,Sayı:1.2010 73-79
- Ergül Ş, Bayık A (2007). "Maneviyat ve manevi bakım dereceleme ölçeği"nin türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliği. Ege Üniversitesi Hemşirelik yüksek Okulu Dergisi, 23(1):75-87.
- Kavak F, Mankan T, Polat H, Çıtlık Sarıtaş S, Sarıtaş S. Hemşirelerin manevi bakıma ilişkin görüşleri. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2014; 3(1): 21-4. 32
- Koren Elaine M, Papamiditriou C. Spirituality of Staff Nurses Application of Modeling and Role Modeling Theory. Holist Nurs Pract 2013; 27(1): 37–44.
- Özbaşaran F, Ergül Ş, Bayık Temel A, Gürol Aslan G, Çoban A. Turkish nurses' perceptions of spirituality and spiritual care. Journal of Clinical Nursing 2011; 20; 3102–3110. 25.
- Sogukpinar N, Karaca Saydam B, Demirel Bozkurt Ö, Ozturk H, Pelik A. Past and present midwifery education in Turkey. Midwifery 2007; 23(4): 433-442.

GENÇLERİN GELENEKSEL DEĞERLERİ VE AİLE BAĞLARININ DİĞER KUŞAKLARLA KARŞILAŞTIRMASI

Dr. Öğr. Üyesi Hüsne DEMİREL*

*Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, husnedem@gazi.edu.tr

ÖZET

Aile, toplumun en küçük birimi, toplumun işleyişinin en alt düzeydeki temsilcisi ve kurumu, çocukları sosyal hayata hazırlama sürecinde en önemli sosyalizasyon kaynağı ve vasıtasıdır. Aile toplumun yapı taşıdır ve ortak değerleri olan bir gruptur. Bireylerin değerlerinin oluşmasında ve gelişmesinde ailenin çok önemli bir rolü vardır. Değer sistemi değişime karşı direnç gösterse de nüfus artışı ve göç, eğitim, sanayileşme, kitle iletişim araçları, küreselleşme ve politika zamanla değerlerin değişmesine neden olmuştur. Özellikle sanayileşmeyle beraber göç ve kadının çalışma yaşamına girmesi aile yapısının değişmesine neden olmuş ve ailenin geleneksel değerlerinde kuşaklar arasında bile gözlenebilen farklılıklara neden olmuştur.

Bu çalışma ailenin değişen geleneksel değerlerini belirlemek, geleneksel aile değerleri ile aile bağları arasındaki ilişkiyi karşılaştırmak amacı ile planlanmış ve yürütülmüştür. Kuşaklar arasındaki farklılığı belirlemek için bireyler dört yaş grubuna ayrılmıştır. Bunlar genç (18-25), genç yetişkin (26-40), yetişkin (41-55) ve yaşlılardır(56 ve üstü). Genç grubunun verileri Gazi Üniversitesinin farklı fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerden, yetişkin grubun verileri Ankara'da çeşitli kamu kuruluşlarında çalışan bireylerden ve yaşlı grubun verileri yaşlılar lokaline gelen ve huzur evlerinde yaşayan bireylerden toplanmıştır. Araştırmaya toplam 960 genç, yetişkin ve yaşlı birey katılmıştır. Verilerin toplanmasında geleneksel aile değerleri ve demografik bilgilerin belirlenmesi için anket kullanılmıştır. Bireylerin aile bağlarını belirlemede; aynı örneklem grubu kullanılarak toplanan ve daha önce yayımlanan bulgular kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda geleneksel değerlerin kuşaklar arasında büyük farlılıklar gösterdiği ve aralarındaki farkın istatistikî açıdan da anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<.001$). Geleneksel değerlerle aile bağları arasında ilişkinin olduğu aile bağları kuvvetlendikçe geleneksel yapının da arttığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Değerler, Aile Bağları, Geleneksel Aile Değerleri

COMPARATION OF THE YOUTH'S TRADITIONAL VALUES AND OF FAMILY TIES TO OTHER GENERAIION

ABSTRACT

The family is the smallest unit of society, the lowest representative and institution of society. At the same time famiy is the most important source of socialization and means in the process of preparing children for social life. Family is the building block of society and has common values. Family has a very important role in the formation and development of the values of individuals. While the value system shows resistance to change, population growth, entry of women into working life and migration, education, industrialization, mass media, globalization and policy have changed the values over time.

This study was planned and conducted with the aim of determining the changing traditional values of the family and comparing the relationship between traditional family values and family ties. Individuals are divided into four age groups to determine the differences between generations. These are young (18-25), young adults (26-40), adults (41-55) and the elderly (56 and above). The data of the young group of students were collected from different faculties of Gazi University, adult group data were collected from individuals working in various public institutions in Ankara, and elderly group were collected from individuals who came to their elderly locals and who lived in peace homes. A total of 960 young, adult and elderly individuals participated in the research. In gathering the data ttraditional family values scale, a questionnaire determining demographic information were used. Determining the family ties of individuals; the findings were collected using the same sample group and the previously published findings were used. As a result of the research, it was determined that traditional values showed great differences between generations and the difference between them was statistically significant ($p <.001$). It has been found that there is a relation between traditional values and family ties, and as the family ties grow, the traditional structure increases.

Keywords: Values, Family Ties, Traditional Family Values

GİRİŞ

Aile, toplumun en küçük birimi, toplumun işleyişinin en alt düzeydeki temsilcisi ve kurumu, çocukları sosyal hayata hazırlama sürecinde en önemli sosyalizasyon kaynağı ve vasıtasıdır. Aile toplumun yapı taşıdır ve ortak değerleri olan bir gruptur. Bireylerin değerlerinin oluşmasında ve gelişmesinde ailenin çok önemli bir rolü vardır. Değer sistemi değişime karşı direnç gösterse de nüfus artışı ve göç, eğitim, sanayileşme, kitle iletişim araçları, küreselleşme ve politika zamanla değerlerin değişmesine neden olmuştur. Özellikle sanayileşmeyle beraber göç aile sayısında azalmalara neden olmuş buna bağlı olarak fonksiyonu ve yapısındaki değişmeler ailenin geleneksel değerlerinde kuşaklar arasında bile gözlenebilen farklılıklara neden olmuştur.

Bu farklılıklardan en önemlisi kadının çalışma yaşamına girmesiyle birlikte erkeğin geleneksel rol ve değerlerinde değişmeler başlamıştır. Bazı ailelerde erkek ve kadının statüsü ve rollerinde değişmeler olmuş; açık rol farklılaşmasının olduğu bir yapıdan, rollerin paylaşıldığı bir yapıya geçiş sürecinde erkek mutfakta ve çocukların bakımı konusunda eşine yardım eden; kadın ise ailenin gelir getiren bir üyesi olarak modern dönemin şartlarına uygun davranış biçimleri geliştirmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak aile içindeki hiyerarşik ilişkilerin yapısı da aynı oranda değişmiştir (Oktan 2008). Aile bireyleri arasında bir eşitlikten söz edilir olmuş-aile reisi kavramının kalkması, eşler arasında mal paylaşımı uygulaması (Medeni Kanun, 2002) gibi gelişmelerle aile içinde alınan kararlarda kadının etkisi, konumu güçlenmiş; kadın hem aile içinde hem de toplumsal alanda daha etkin hale gelmiştir (Bayer 2013).

Ancak geleneksel yapıyı koruyan ailelerde kadının çalışmasıyla birlikte rollerin paylaşılmasından ziyade ailedeki rol ve sorumluluklarına (ev işi, çocuk bakımı) bir de iş yükü eklenmiştir. Kadın hem iyi bir eş ve anne olmanın yanı sıra iyi bir de çalışan olmak zorunda olacaktır (Balcıoğlu 2001). Bu da ailede başka sorunların çıkmasına, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ve özellikle kadının daha fazla yorulmasına sebep olmuştur.

Toplumda sanayileşme ve göç ile başlayan bu değişimlere ayak uydurmak, direnmek, ya da ayak uydururken geleneksel yapıyı da korumaya çalışmak ailelerinde sahip olduğu değerleri birbirinden farklılaştırmıştır. Özellikle değişime ayak uydururken geleneksel yapıyı da korumaya çalışmak ya da değişime direnmek bazı ailelerde sorun yaşanmasına zemin hazırlamıştır. . Bireylerin yeni toplumsal koşullara uyum sağlaması ve toplumsal koşulların neden olduğu sorunlarla baş etmesinde aile bağlarının kuvvetli olması önemlidir. Bu yüzden bireylerin sahip olduğu geleneksel aile değerlerinin ve aile bağlarının belirlenmesi önemlidir.

Bu neden bu çalışma gençlerin ve diğer kuşakların geleneksel aile değerlerini belirlemek toplumdaki değişimi kuşaklara göre göstermek, geleneksel aile değerleri ile aile bağları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacı ile yapılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Örneklem; Kuşaklar arasındaki farklılığı belirlemek için bireyler dört yaş grubuna ayrılmıştır. Bunlar genç (18-25), genç yetişkin (26-40), yetişkin(41-55) ve yaşlılardır (56 ve üstü). Genç grubunun verileri Gazi Üniversitesinin farklı fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerden, yetişkin grubun verileri Ankara'da çeşitli kamu kuruluşlarında çalışan bireylerden ve yaşlı grubun verileri ise yaşlılar lokaline gelen bireyler ile huzur evinde kalan yaşlılardan toplanmıştır. Araştırmaya Ankara'da yaşayan toplam 960 genç, yetişkin ve yaşlı birey katılmıştır.

Veri toplama araçları; Araştırmanın verileri, **Geleneksel Aile Değerleri Ölçeği** (Georgas 1989,1991), **Aile Bağları Ölçeği** (Demirel ve Koç 2009) kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada ailelerin demografik özelliklerini belirlemek için Aile Bilgi Formu oluşturulmuştur. Formda bireylerin cinsiyetleri, yaşı, öğrenim durumları, ailenin geniş/çekirdek aile olma özelliği sorulmuştur.

Bireylerin geleneksel aile değerlerini belirlemek için Georgas (1989,1991) tarafından geliştirilen Geleneksel Aile Değerleri ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin maddeleri anne ve babanın hiyerarşik rolleri ile aile ve akraba ilişkilerine yöneliktir. Ölçek yedili dereceleme **(**kesinlikle katılmıyorum=1, katılmıyorum=2, pek katılmıyorum=3, ne katılıyorum ne katılmıyorum=4, biraz katılıyorum=5, katılıyorum=6, kesinlikle katılıyorum=7) kullanılmış ve bu şekilde puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 126 en düşük puan ise 18'dır. Puanın yüksek olması geleneksel aile değerlerinin yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha ile belirlenmiştir. Geleneksel aile değerleri ölçeğinin güvenirlik kat sayısı .86'dır.

Bireylerin aile bağları için geleneksel aile değerlerini belirleme formu ile aynı örneklem grubu üzerinden birlikte verileri toplanan ve daha önce yayın haline getirilen bulgular kullanılmıştır (Demirel, Erdamar 2014). Aile bağları

ölçeği Demirel ve Koç (2009) tarafından geliştirilmiş 17 maddeden oluşan ve 5'li likert şeklindedir. Aile Bağları Ölçeği "aileye verilen önem-değer" ile "aileye zaman ayırma" olmak üzere iki alt ölçekten oluşmaktadır. "Aileye verilen önem-değer" alt ölçeği 10 maddeden, "aileye zaman ayırma" alt ölçeği ise 7 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte beşli dereceleme (5= tamamen katılıyorum, 4=çoğunlukla katılıyorum, 3=katılıyorum, 2= katılmıyorum, 1= hiç katılmıyorum,) kullanılmıştır ve bu şekilde puanlandırılmıştır. Aile bağları ölçeğinden alınabilecek minimum puan 17, maksimum puan 85'dir. Ölçekten yüksek puan alınması aile bağlarının kuvvetli olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha ile belirlenmiştir. "Aileye verilen önem-değer" alt ölçeğinin güvenirlik kat sayısı .91 "aileye zaman ayırma" alt ölçeğinin.87 "aile bağları ölçeğinin" ise .92 olarak bulunmuştur (Demirel, Erdamar 2014).

Verilerin değerlendirilmesi; Geleneksel aile değerleri ile aile bağları ölçeği maddelerinden alınan ortalama puanlar verilmiş; kuşaklara, eğitim düzeyi ve cinsiyete göre geleneksel aile değerleri ve aile bağları karşılaştırılmış; geleneksel aile değerleri ile aile bağları arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılanların eğitim durumları incelendiğinde %28.6'sı üniversite mezunu, %27.5'i lise mezunu iken %24.7'si üniversitede öğrencisidir. Ortaokul (%8.9), ilkokul (%6.6), okur-yazar (%2.9) ve okur-yazar olmayanların (%.08) oranı azdır. Bireylerin çoğunun ailesi çekirdek (78.3), %16.9'unun geniş, %4.8'inin parçalanmış ailedir. Bireyler ortalama 3 kardeştir.

Geleneksel aile değerleri ölçeğinin maddelerinden alınan puanların ortalaması Tablo 1'de verilmiştir. Ölçekteki puanlama kesinlikle katılmıyorum=1, katılmıyorum=2, pek katılmıyorum=3, ne katılıyorum ne katılmıyorum=4, biraz katılıyorum=5, katılıyorum=6, kesinlikle katılıyorum=7 şeklindedir. Ölçekten ortalama 98.31±17.09 puan alınmıştır.

"Annenin yeri evidir; anne, baba ile çocuklar arasında aracı olmalıdır; evde parayı baba idare etmelidir; ekmek parasını baba kazanmalıdır" maddelerinden alınan ortalama puan 4 civarındadır, bu da bireylerin bu maddelere katılma konusunda kararsız olduklarını göstermektedir. "Baba ailenin reisi olmalıdır" maddesine de biraz katılınırken diğer geleneksel aile değerleri puan ortalamaları katılıyorum ya da kesinlikle katılıyoruma denk gelmektedir. Kadının çalışma yaşantısına girmesi ile birlikte kadının, ailede ve toplumdaki rol değişimine bağlı olarak bu değerlerde değişmeler olmuştur. Çünkü Medeni Kanundan aile reisi kavramı kalkmış, kadının para kazanmasıyla birlikte annenin yeri evidir; evde parayı baba idare etmelidir; ekmek parasını baba kazanmalıdır; anne, babanın kararlarını kabul etmelidir değerleri eskisi kadar kabul görmemektedir. Aktan'a (1998) göre de değişen dünyada eski geleneksel değerler ve ilkeler yerini yeni global değerlere bırakmaktadır.

Tablo 1. Geleneksel Aile Değerleri Ölçeği Maddelerinin Ortalama Puanları

İfadeler	x̄
1. Baba ailenin reisi olmalıdır.	5.01
2. Kişi akrabalarıyla iyi ilişkiler içinde olmalıdır.	6.00
3. Annenin yeri evidir.	4.36
4. Anne, baba ile çocuklar arasında aracı olmalıdır.	4.82
5. Anne-baba çocuklarına uygun şekilde davranmayı öğretmelidir.	6.13
6. Evde parayı baba idare etmelidir.	4.34
7. Anne-baba evli çocuklarının özel yaşamlarına karışmamalıdır.	5.59
8. Anne-babaları yaşlandığında çocuklar onlara bakmakla yükümlüdür.	5.89
9. Çocuklar ev işlerine yardım etmelidir.	5.80
10. Aile problemleri aile içinde çözülmelidir.	6.30
11. Çocuklar anne-babalarına itaat etmelidir.	5.74
12. Aile itibarımıza saygı duymalı ve onu korumalıyız.	6.35
13. Anne-baba çocuklarına maddi açıdan yardımcı olmalıdır.	5.96
14. Çocuklar büyükanne ve büyükbabalarına saygı göstermelidir.	6.30
15. Anne, babanın kararlarını kabul etmelidir.	4.40
16. Çocuklar aileye yardım etmek için çalışmalıdır.	5.03
17. Anne-baba çocukların önünde tartışmamalıdır.	6.19
18. Ekmek parasını baba kazanmalıdır.	4.10

Hâlâ toplumumuz tarafından kabul gören "anne-baba çocuklarına uygun şekilde davranmayı öğretmelidir; anne-baba evli çocuklarının özel yaşamlarına karışmamalıdır; aile problemleri aile içinde çözülmelidir; aile itibarımıza saygı duymalı ve onu korumalıyız; çocuklar büyükanne ve büyükbabalarına saygı göstermelidir; anne-baba çocukların önünde tartışmamalıdır; kişi akrabalarıyla iyi ilişkiler içinde olmalıdır; anne-baba çocuklarına maddi açıdan yardımcı olmalıdır" gibi aile değerleri aileyi güçlendiren, dayanışmayı artıran değerlerdir ki ailenin ve dolayısı ile topumun devam ettirilmesi açısından oldukça önemlidir.

Aile bağları ölçeğinin maddelerinden alınan puanların ortalaması Tablo 2'de verilmiştir Ölçekteki puanlana 5= tamamen katılıyorum, 4=çoğunlukla katılıyorum, 3=katılıyorum, 2= katılmıyorum, 1= hiç katılmıyorum şeklindedir. "Aileme her konuda güvenirim; her zaman ailemin yanımda olduğunu bilmek beni rahatlatır; özel günlerde ailemin yanımda olması beni mutlu eder; ailemin sorunlarını çözmesine, yardım etmek için büyük çaba sarf ederim; maddi ve manevi en büyük destekçim ailemdir" maddelerinden alınan ortalama puanlar çoğunlukla katılıyorum şeklindeyken diğer maddelerden katılıyorum düzeyinde puan alınmıştır. Ölçekten alınan ortalama puan ise 64.89±11.13'dur. Buna göre aile bağlarının kuvveti olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Aile Bağları Ölçeği Maddelerinin Ortalama Puanları

İfadeler	x̄
1 Ailem bana değer verdiğini hissettirir	3.95
2.Aileme her konuda güvenirim	4.07
3. Her zaman ailemin yanımda olduğunu bilmek beni rahatlatır	4.18
4.Ailem verdiğim kararlara saygı gösterir ve beni destekler	3.97
5.Özel günlerde ailemin yanımda olması beni mutlu eder	4.14
6.Ailemin sorunlarını çözmesine, yardım etmek için büyük çaba sarf ederim	4.07
7.Kendimle ilgili önemli kararlarda aileme danışırım	3.83
8.Ailem benim için çok önemlidir	3.88
9.Maddi ve manevi en büyük destekçim ailemdir	4.06
10.Evdeki işlerde aileme yardım ederim	3.91
11.Tüm boş zamanlarımı ailemle geçiririm	3.16
12.Ailemle sık sık boş zaman etkinliklerine katılırım	3.30
13.İşten çıkar çıkmaz eve gitmek isterim	3.39
14.Akşam yemeğinde televizyon izlemek yerine ailemle sohbet etmeyi tercih ederim	3.57
15.Boş zamanlarımda ailemle zaman geçirmekten keyif alırım	3.76
16.Akşam yemeklerini ailemle birlikte yemeğe dikkat ederim	3.95
17.Çok yorgun olduğum zamanlarda bile aileme zaman ayırırım	3.64

Bireylerin yaşına göre geleneksel aile değerleri ve aile bağları incelendiğinde (Tablo 3); bireylerin geleneksel aile değerleri puanlarının kuşaklara göre farklılık gösterdiği, geleneksel aile değerleri puanlarının yaşla birlikte arttığı özellikle gençlerin aldığı puan ile (üniversite öğrencisi 18-25) diğer yaş grupları arasındaki (26-40,41-55, 56 ve üstü) farkın önemli olduğu bulunmuştur ($p<0.001$). Yaş arttıkça geleneksel aile değerlerine bağlılıkta artmaktadır. Toplumsal değişmelere bağlı olarak geleneksel aile değerlerindeki değişmeyi en fazla gençlerin kabullendiği söylenebilir.

Aile bağları ölçeğinin alt ölçeklerinden aileye verilen önem değer puanı ortalaması 41-55 (40.79) yaş grubuna kadar artarken yaşlı gruptaki ortalama (38.39), 18-25 yaş grubundaki ortalamadan (ortalama 39.41) bile daha az çıkmıştır ve gruplar arasındaki fark anlamlıdır ($p<.001$). Aileye zaman ayırma yaşla birlikte artarken ileri yetişkinlik (ortalama 26.35) ve yaşlıların (ortalama 6.05) puanlarının birbirine yakın olduğu dikkati çekmektedir ve gruplar arasındaki fark önemlidir ($p<.001$). Bireylerin aile bağları puanı da yaşla birlikte artarken yaşlılık döneminde bu puan (ortalama 64.94) düşmüştür ve gruplar arasındaki fark önemlidir ($p<.001$) (Demirel, Erdamar 2014).

Bireylerin geleneksel aile değerleri ve aile bağları kuşaklar arasında farklılık göstermektedir.

Tablo 3. Bireylerin Yaşına Göre Geleneksel Aile Değerleri ve Aile Bağlarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	F	P	Gruplar Arasındaki Fark
Geleneksel Aile Değerleri						
18-25	243	92.29	17.15			1-2
26-40	238	97.95	16.41	17.807	.000	1-3
41-55	238	100.51	16.99			1-4
56 ve üstü	241	102.77	16.05			2-4
Aileye verilen önem-değer (Demirel, Erdamar 2014)						
18-25	243	39.41	8.12			
26-40	238	41.36	6.60	6.524	.000	1-2
41-55	238	40.79	6.89			2-4
56 ve üstü	241	38.89	6.60			3-4
Aileye zaman ayırma (Demirel, Erdamar 2014)						
18-25	243	22.02	5.24			1-2
26-40	238	24.82	5.18	36.042	.000	1-3
41-55	238	26.35	5.00			1-4
56 ve üstü	241	26.05	5.00			2-3
Aile bağları (Demirel, Erdamar 2014)						
18-25	243	61.37	11.82	12.881	.000	1-2
26-40	238	66.18	10.65			2-4
41-55	238	67.14	10.53			3-4
56 ve üstü	241	64.94	10.65			

Bireylerin eğitim düzeylerine göre geleneksel aile değerleri ve aile bağları incelendiğinde (Tablo 4) bireylerin eğitim düzeyleri arttıkça geleneksel aile değerleri puanının düştüğü, bu puanın özellikle üniversite öğrencilerinde daha azaldığı ve gruplar arasındaki farkın .001 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Geleneksel aile değerlerinde toplumsal değişmelerden kaynaklı farklılıkların olması çok doğaldır. Bu değişiklikleri kabul etme de eğitim düzeyinin etkisi yadsınamaz. Dolayısı ile geleneksel değerlere bağlılık daha çok düşük eğitim düzeyinde gözlenmektedir.

Aile bağları puanı (ortalama 66.69), aileye verilen önem değer (ortalama 41.60) üniversite mezunu olanlarda daha fazla iken aileye zaman ayırma eğitim durumu ortaokul ve altında olan bireylerde (ortalama 26.07) daha fazladır bu farklılık .001 düzeyinde önemlidir (Demirel, Erdamar 2014).

Tablo 4. Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Geleneksel Aile Değerleri ve Aile Bağlarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	F	P	Gruplar Arasındaki Fark
Geleneksel Aile Değerleri						1-3
Ortaokul ve altı	184	105.00	16.45			1-4
Lise mezunu	264	102.06	15.38	30.823	.000	2-3
Üniversite mezunu	275	96.27	15.57			2-4
Üniversitede öğr.	237	91.31	18.09			3-4
Aileye verilen önem-değer(Demirel, Erdamar 2014)						
Ortaokul ve altı	184	38.40	6.61			
Lise mezunu	264	40.31	6.14	8.513	.000	1-2
Üniversite mezunu	275	41.60	7.17			1-3
Üniversitede öğr.	237	39.40	8.17			3-4
Aileye zaman ayırma (Demirel, Erdamar 2014)						
Ortaokul ve altı	184	26.07	4.97			
Lise mezunu	264	25.95	4.96	28.140	.000	1-4
Üniversite mezunu	275	25.09	5.38			2-4
Üniversitede öğr.	237	22.21	5.30			3-4

Aile bağları (Demirel, Erdamar 2014)						
Ortaokul ve altı	184	64.46	10.44	10.983	.000	2-4
Lise mezunu	264	66.26	9.96			3-4
Üniversite mezunu	275	66.69	11.37			
Üniversitede öğr.	237	61.62	11.91			

Bireylerin cinsiyetlerine göre geleneksel aile değerleri ve aile bağları incelendiğinde (Tablo 5) erkeklerin geleneksel aile değerleri puanının kadınlardan daha fazla olduğu ve bu farkın istatistiki açıdan önemli olduğu bulunmuştur ($p<.01$). Bu bulgudan hareketle geleneksel aile değerleri konusunda erkeklerin kadınlara göre daha gelenekselci olduğu söylenebilir. Bireylerin aile bağları puanlarında ise cinsiyetin etkisi olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Bireylerin geleneksel aile değerleri ile aile bağları arasında ilişki olduğu aile bağları puanı arttıkça geleneksel aile değerleri puanın da arttığı bulunmuştur (Tablo 5). Değerler ve aile bağları asılında birbiri ile ilişkili bir kavramdır. Çünkü geleneksel aile değerleri aynı zamanda aile ilişkileri ile ilgilidir ki bu durum aile bağlarını güçlendiren bir etkiye sahiptir.

Tablo 5. Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Geleneksel Aile Değerleri ve Aile Bağlarının Karşılaştırılması

	N	X	S	t	P
Geleneksel Aile Değerleri					
Kadın	484	96.59	16.26		
Erkek	476	100.06	17.73	3.156	.002
Aileye verilen önem-değer					
Kadın	484	40.42	7.21		
Erkek	476	39.73	7.07	1.49	.136
Aileye zaman ayırma					
Kadın	484	25.03	5.24	1.317	.188
Erkek	476	24.57	5.51		
Aile bağları					
Kadın	484	65.46	10.80	1.59	.111
Erkek	476	64.31	11.44		

Tablo 6. Bireylerin Geleneksel Aile Değerleri ve Aile Bağları Arasındaki İlişki

	Geleneksel aile değerleri	Aileye verilen önem-değer	Aileye zaman ayırma	**Aile bağları**
Geleneksel Aile Değerleri	-			
Aileye Verilen Önem-Değer	.265**	-		
Aileye Zaman Ayırma	.287**	.570**	-	
Aile Bağları	.309**	.918**	.849**	-

**p<0.01

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gençlerin ve diğer kuşakların geleneksel aile değerlerini belirlemek toplumdaki değişimi kuşaklara göre göstermek, geleneksel aile değerleri ile aile bağları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacı ile yapılan bu çalışmanın sonucunda; modern yaşamın gereği olarak bazı geleneksel aile değerlerinin aileler tarafından kabul görmediği, geleneksel aile değerleri puanının yaş ve eğitim düzeyi arttıkça azaldığı, erkeklerin kadınlara göre daha çok geleneksel aile değerlerine bağlı kaldıkları, geleneksel aile değerleri ile aile bağları arasında ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda;

- Geleneksel aile değerlerinden bazıları değişmiş olsa da aileyi güçlendiren, dayanışmayı artıran aile değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarılması ve eğitim kurumlarında bu konuya önem verilmesi,
- Aile bağlarını güçlendirici değer ve geleneklerimizi yaşatmaya çalışmaya önem verilmesi,
- Geleneksel aile değerlerini destekleyen aile bağlarının daha kuvvetli hale getirilebilmesi için özellikle genç kuşakların aileye daha fazla önem vermesi ve aileyle birlikte daha fazla vakit geçirilmeye çalışılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C. (1998). Değişen dünya ve yeni global değerler. Yeni Türkiye, 669- 673. http://www.canaktan.org adresinden 04/11/2009 tarihinde alındı.
- Balcıoğlu İ. 2001. Şiddet ve Toplum, Bilge Yayınları, Ankara.
- Bayer A. 2013. Değişen Toplumsal Yapıda Aile, *Şırnak İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8): 101-129.
- Demirel H. & Erdamar G., (2009). "Examining The Relationship Between Job Satisfaction And Family Ties of Turkish Primary School Teachers*", World Conference on Educational Sciences. 4-7* Şubat 2009, Kıbrıs , *Procedia-Social and Behavioral Science*, 1 (1): 2211-2217.
- Demirel H., Erdamar G. 2014. The Relationship Between Family Structure and Family TiesAccording to Generations, Interdisciplinary Georgeto Rata, Hasan Arslan, Patricia-Luciana Runcan and Ali Akdemir(Ed.)Perspectives on Social Sciences, Cambridge Scholars Publishing, UK.
- Georgas, J. 1989. Changing family values in Greece: From collectivist to individualist. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 20 (1),* 80-91.
- Georgas, J. 1991. Intrafamily acculturation of values in Greece. *Journal of CrossculturalPsychology, 22(4),* 445-457.
- Oktan A. 2008."Türk Sinemasında Hegemonik Erkeklikten Erkeklik Krizine: Yazı-Tura ve Erkeklik Bunalımının Sınırları", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2: 152-166.
- Medeni Kanun, 2002. https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html

GENÇLERİN KİŞİLİKLERİNİN STRESLE BAŞA ÇIKMA TARZLARINA ETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Hüsne DEMİREL*, Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARIKAN ONUR**

*Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmetler Bölümü, husnedem@gazi.edu.tr
**Akdeniz Üniversitesi Manavgat Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü,nesonur@gmail.com

ÖZET

Stresi ortaya çıkaran olaylar ve insanın bunlara karşı tavrı, stresin üstesinden nasıl gelineceğini belirlemek açısından önemlidir. Stres, bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlığına yönelik önemli bir risk oluşturduğu düşünüldüğünde, stres kaynakları karşısında sergilenen başa çıkma tepkilerinin bilinçli tepkiler olması, stresin meydana getirdiği olumsuz etkileri azaltabilmesi açısından önemlidir. Stresle başa çıkmada bireylerin kişilik özelliklerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma, bireylerin kişilik özelliklerinin stresle başa çıkmaya etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Gazi Üniversitesi oluşturmaktadır. Gazi Üniversitesinin farklı fakültelerinden araştırmaya katılmayı kabul eden 616 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Öğrencilerin demografik özellikleri araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu ile kişilikleri Bacanlı tarafından geliştirilen kişilik ölçeği, stresle başa çıkma tarzları Şahin ve Durak tarafından geliştirilen stresle başa çıkma tarzları ölçeği ile belirlenmiştir. Kişilik ölçeği; duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk olmak üzere 5 alt ölçek ve 40 maddeden oluşmaktadır. Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinde ise kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, kendine güvensiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, sosyal destek arama yaklaşımı alt ölçekleri yer almaktadır ve ölçekte 30 madde bulunmaktadır. Çalışmanın sonucunda gençlerin kişilikleri ile stresle başa çıkma tarzları arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Olumlu kişilik özelliklerine sahip bireylerin daha pozitif ve olumlu stresle başa çıkma tarzlarını sergiledikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Stres, Stresle Başa Çıkma, Kişilik, Kişilik Özellikleri

EFFECT OF PERSONALITIES OF THE YOUTH TO THEIR COPING ABILITIES WITH STRESS

ABSTRACT

Incidents arising stress and attitudes of people against these incidents and stress are quite important in determining the the way of coping. Whenever it is considered that stress causes a significant risk over both physical and psychological health of individuals, having conscious responses against stress sources is important in reducing adverse effects of stress. It is thought that personality characteristics of people have a significant affect over coping stress. This study has been made in order to determine the effect of personalities of individuals over coping with stress. Domain of the research is Gazi University. 616 students from different faculties of Gazi University have accepted to be involved in this research and they have been the objects. Demographic properties of the students have been determined by survey form that has been prepared by researchers, personalities of the students have been determined by personality scale that has been developed by Bacanlı and their style of coping with stress has been determined by scale of coping styles with stress that has been developed by Şahin and Durak. Personality scale is formed from 5 sub scale and 40 articles as; sensitive imbalance, extraversion, openness for experiment, amiableness and assuming responsibility. In scale of coping style with stress, there are 5 sub scales and 30 articles as; approach with self confidence, unconfident approach, subservient approach, looking for social support approach. As a result of the study, it was found that there is a relation between the personalities of the young people and the ways of coping with stress. Individuals with positive personality characteristics are more likely to exhibit positive and positive styles of coping with stress.

Keywords: Stress, Coping With Stress, Personality, Personality Characteristics

GİRİŞ

Toplumun her kesimi tarafından sıklıkla kullanılan ve birçok kişinin yaşadığı psikolojik bir durum olan stres, her türlü değişime karşı verilen tepkidir. Günümüzde stres yaşam döngüsündeki hızın artışından kaynaklanmaktadır. Yaşamın ve yaşama ait değerlere yönelik gerçeği saptama biçimi, yeniliklere ve karmaşaya uyum sağlama yeteneği sonucunda zorlanan insan modeli ortaya çıkmaktadır. İnsanın içinde bulunduğu ortamın onu etkilemesi sonucunda değişen koşullara ve yeni durumlara uyum sağlaması için düşünsel ve bedensel olarak bir savunma mekanizması olarak harekete geçme durumu stres olarak ele alınmaktadır (Tutar 2011:186, Bozkurt, Uluğ, Çelik, Oktuğ, İçellioğlu, Özden ve Soysal 2010:10, Kirsta 1999:24).

Stres, bireyin yaşadığı toplumsal çevresinde, çalıştığı iş çevresinde ya da bizzat kendisiyle ilgili olumlu ya da olumsuz olarak insan yaşamının her alanında ve döneminde var olmaktadır. İnsanın etkileşime girdiği her şey stres kaynağı olabilmektedir. Diş ağrısı bedenin içinde olan bedensel bir stres kaynağı iken, sürekli gürültülü bir ortam bedenin dışında yer alan bir stres kaynağı olabilmektedir. Bir yakının ölmesi, boşanma, iş yerinde çatışmadan kaynaklanan stres ise psikolojik kökenlidir. Kısacası yaşam olayları stresin oluşmasında belirleyici bir faktördür. Bu bağlamda hayatın her anında ve her alanında stres yaratan olaylarla sürekli olarak karşı karşıya kalmak mümkündür (Bozkurt ve diğerleri, 2010:17, Örnek ve Aydın 2006:156, Lazarus ve Folkman 1984:14).

Her insan, birçok şekilde her gün stres yaratan faktörlerle karşı karşıya kalmaktadır. Stresi ortaya çıkaran olaylar ve insanın bunlara karşı tavrı, stresin üstesinden nasıl gelineceğini belirlemek açısından önemlidir. Stres yaratan olayın bireylerin kişilik yapılarıyla ve stresin nedeni verilecek tepkiyi belirlemektedir. Stres, bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlığına yönelik önemli bir risk oluşturduğu düşünüldüğünde, stres kaynakları karşısında sergilenen başa çıkma tepkilerinin bilinçli tepkiler olması, stresin meydana getirdiği olumsuz etkileri azaltabilmesi açısından önemlidir (Baltaş ve Baltaş 2000:42).

Bireylerin çevresini algılama biçimi, çevresel değişimlere ve ilişkilere gösterdiği tepkiler birbirinden çok farklıdır. Bu farklılık zihinsel şartlardan sosyal şartlara kadar uzanan birçok faktörden kaynaklanmaktadır. Bireyi diğerlerinden ayıran bu farklılığın en temel öğesi bireye özgü, tutarlı ve yapılaşmış ruhsal, fiziksel ve duygusal özelliklerin tümü olarak tanımlanan kişiliktir (İnanç ve Yerlikaya 2011:3, Burger 2006:23, Frager ve Fadiman 2005:2).

Bireylerin kişiliklerini ortaya koyan huy, mizaç, yetenek, beceri, eğitim durumu, üstendikleri rol ve sorumluluk, sosyo-kültürel ve fiziksel yapı aynı zamanda bireyin stres kaynağı da olabilmektedir. Bu durum bireyin uyumunu zorlaştırsa da değişime uyum yeteneği ve kişilik yapısı stresle başa çıkmada belirleyicidir (Tutar 2011:216). Kişiliği değişik bir bakış açısıyla değerlendiren iki kardiyolog Friedman ve Rosenman, iki kişilik tipinden bahsetmektedir. *A tipi kişilik* özelliği olan insanlar zamanla sürekli boğuşan, rekabetçi, iddialı, sabırsız, saldırgan, çabuk karar veren, inatçı, aceleci, hızlı konuşan, kişiler olduğu, *B tipi kişilik* özelliği gösteren insanların ise gergin ve hırslı olmayıp daha sakin ve yavaş, daha uysal, daha az rekabetçi, rahatına düşkün, durgun ve sabırlı oldukları belirlenmiştir (Tutar 2011:218, Bozkurt ve ark. 2010:18, Örnek ve Aydın 2006:158, Burger 2006:299). Birçok bilim alanı tarafından ele alınan kişilik ile ilgili çeşitli kuramlar ortaya atılmıştır. Birbirinden farklı olan bu kuramları temelde açıklayan yaklaşımlar psikanalitik, ayırıcı özellik, biyolojik, insancıl, davranışsal/sosyal ve bilişsel olarak adlandırılmakta ve her yaklaşım davranıştaki bireysel farklılıkları açıklamak için kişiliğin önemli bir boyutunu ele alarak kişiliği açıklamaktadır. Bu yaklaşımlar birbirini tamamlayıcı modeller olmasının yanında birbirine zıt görüşlerde ileri sürmektedir. Bunun nedeni kişilik ile ilgili konular üzerinde odaklanılan noktaların farklılığından kaynaklanmaktadır (İnanç ve Yerlikaya 2011:6, Burger 2006:40).

Zamanla farklı araştırmacıların farklı örneklemler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda bu yaklaşımlara yenileri eklenmiş ve kişilik kuramlarına dönüşmüştür. Bunlardan beş temel kişilik özelliğini dışadönüklük, nevrotizm, deneyime açıklık, uyumluluk ve öz-disiplin olarak tanımlayan *Beş Faktör Kuramı* ayırıcı özellik kuramına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Nevrotizm boyutundan yüksek puan alan bireyler kendine acıyan duygusal kişilerdir ve stresle ilgili ruhsal rahatsızlıklara daha yakındırlar. Bu boyutta düşük puan alan bireyler günlük olaylar karşısında daha az stres yaşarlar. Sakin, rahat ve iyi uyum gösterirler. Dışadönüklük boyutunda yüksek puan alan bireyler eğlenceyi seven, konuşkan, şakacı, sevecen ve sosyal kişilerdir. İçedönüklük boyutu ise, asosyal ve enerjisi olmayan kişiler olmasalar da çekingen, mesafeli, sessiz ve yalnızlığı seven bireylerdir. Deneyime açıklık boyutunda ise sürekli olarak farklı ve çeşitli deneyimler arayışında olan insanlar bu boyuttan yüksek puan almaktadırlar. Aynı zamanda bağımsız düşüncelere sahip olman ve geleneksel değerleri sorgulama eğilimindedirler. Düşük puan alanlar ise, geleneksel değerleri korumaya ve belirli bir yaşam tarzını sürdürme, alışık oldukları her şeyi tercih eden kimselerdir. Dördüncü boyut olan uyumluluk ise, insanları uysallık ve acımasızlık sürekliliği üzerinde bir noktada bulunurlar. Bu boyuttan yüksek puan alanlar uysal, güvenilir, yardımsever, cömert, kabul edici, işbirliğine yatkın ve iyi huylu insanlardır. Düşük puan alanlar ise şüpheci,

eleştirici, çabuk kızan, cimri, rekabete yatkın ve düşmanca insanlardır. Son boyut olan öz-disiplin boyutunda ise, bireylerin ne kadar düzenli, kontrollü, organize ve başarı eğilimli oldukları ile ilgilidir. Bu boyuttan yüksek puan alan bireyler çalışkan, dakik, iyi organize olmuş, hırslı ve azimlidir. Düşük puan alanlar ise, dikkatsiz, dağınık, amaçsız, ihmalkâr, işten kaçan bireylerdir. Bu kuram birçok diğer kuram gibi bilimsel olarak sınanabilirlik açısından iyi olmasının yanında farklı dil ve kültürlerde de tutarlı sonuçlar göstermiştir (İnanç ve Yerlikaya 2011:287).

Tüm kuramlar kişiliği olası farklı boyutlarına ilişkin temel yapının keşfedilmesi yönünde yaklaşıma sahiptir. Kişiliğin farklı boyutlara sahip olması bireyin yaşamında farklı stres faktörleri altında strese karşı kendine özgü cevaplar vermesine neden olmaktadır. Strese cevap verme şekli kişilik özelliklerine, yetenek, tecrübe ve çevre geleneklerine bağlıdır. Strese cevap verme şekli yeni koşulları ve değişim şartlarını kabullenmek stresle başa çıkma konusunda büyük önem taşımaktadır. Bireyin stres yaratan olay ya da etkenlere karşı direnmesi ve bu durumlara karşı dayanma amacıyla gösterdiği bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerin tümüne başa çıkma denir. Stres yaşantıları karşısında insanlar, stresle başa çıkarak stresin olumsuz etkilerini azaltmaya çalışmaktadırlar. Başa çıkma, stres vericilerin uyandırdığı duygusal gerilimi azaltma, yok etme ya da bu gerilime direnme amacıyla gösterilen tepkilerin bütünüdür (Tutar 2011:269, Örnek ve Aydın 2006:163, Baltaş ve Baltaş 2000:42, Lazarus ve Folkman, 1984:141). Stresle başa çıkma tarzları kişinin yeniden uyumuna katkıda bulunup bulunmamasına göre etkili ve etkisiz olarak iki kategoride incelenebilir. Etkisiz kabul edilen yöntemler aynı zamanda yanlış ve sağlıksız yöntemlerdir. Saldırganlık, olumlu ve yapıcı olmayan düşünceler üretme, inkâr etme davranışı ve gerçeklerden kaçış gibi etkisiz yöntemlerdendir. Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları "kendine güvenli yaklaşım", "iyimser yaklaşım" ve "sosyal destek arama yaklaşımı" etkili yöntemlerdir. Ancak "kendine güvensiz yaklaşım" ve "boyun eğici yaklaşım" yanlış ve sağlıksız stresle başa çıkma yöntemleri arasında yer almaktadır (Baltaş ve Baltaş 2000:42).

Başa çıkma tarzları; duygusal odaklı başa çıkma ve problem odaklı başa çıkma olmak üzere ikiye ayrılır. Duygusal odaklı başa çıkma, tehdit eden, zarar veren ya da zorlayan çevresel faktörler sonucunda, bireyin var olan durumu değiştirmek adına bir şey yapamadığı zaman ortaya çıkmaktadır. Duygusal odaklı başa çıkma tarzları; duygusal sıkıntıları ve üzüntü veren durumları azaltmaya yönelik bilişsel stratejileri içeren; kaçınma, uzaklaştırma, olumsuz olaylar içinde olumlu yanlar bulma, problemi azımsama gibi öğeleri de içinde barındırmaktadır. Duygusal odaklı başa çıkma yollarında kullanılan bilişsel stratejilerin bir kısmı ise duygusal sıkıntıları arttırmaya yöneliktir. Duygusal sıkıntıları arttırmaktan kasıt, bireyin stres verici durum sonrasında, daha iyi hissedebilme hedefiyle, sıkıntı veren durumla ilgili kendini suçlama ve kendini cezalandırma gibi girişimlerde bulunmasıdır. Stres verici durumlar karşısında duygusal sıkıntının arttırılması aynı zamanda bireylerin söz konusu olay için harekete geçmelerine yardımcı olmaktadır. Problem odaklı başa çıkma ise, var olan durumun değişebilir olarak yorumlanması ile ortaya çıkmaktadır. Problem odaklı başa çıkma tarzı kullanan bireyler; var olan stresli durumun üstesinden gelebilmek adına, bazen agresif bazen de rasyonel biçimde, problemi çözmek adına efor sarf etmekte, duygusal odaklı başa çıkma tarzlarını kullanan bireyler ise; kendini kontrol etme, sosyal destek arayışı, kendini problem yaratan durumdan uzaklaştırma, sorumluluğu kabul etme gibi davranışlarda bulunmaktadırlar (Folkman ve Lazarus, 1984:150).

Kişilik ve stresle başa çıkma ile ilgili bu açıklamalardan hareketle, stresle başa çıkmada bireylerin kişilik özelliklerinin etkili olabileceği görülmektedir. Bu nedenle bu araştırma; bireylerin kişilik özellikleri ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacı ile planlanmış ve yapılmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Örneklem; Araştırmanın evrenini Gazi Üniversitesi oluşturmaktadır. Gazi Üniversitesinin farklı fakültelerinden (Turizm, Hukuk, Eğitim, Teknoloji, Sağlık Bilimleri, Edebiyat, Eczacılık ve Sanat ve Tasarım Fakültelerinden) araştırmaya katılmayı kabul eden 616 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır.

Veri toplama araçları; Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan öğrencileri tanıtıcı demografik bilgilerle ilgili anket formunun yanı sıra Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (Şahin ve Durak 1995) ve Kişilik Özellikleri Ölçeği (Bacanlı, İlhan ve Aslan 2009) kullanılmıştır.
Kişilik özellikleri ölçeği; duygusal dengesizlik/nevrotizm, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk olmak üzere 5 alt ölçek ve 40 sıfat çiftinden oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbah Alpha katsayısı ile belirlenmiş ve .89 olarak bulunmuştur.

Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinde ise; kendine güvenli yaklaşım (K.G.Y.), iyimser yaklaşım(İ.Y.), kendine güvensiz yaklaşım/çaresiz(Ç.Y.), boyun eğici yaklaşım (B.E.Y.), sosyal destek arama yaklaşımı (S.D.A.) alt ölçekleri yer

almaktadır ve ölçekte 30 madde bulunmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbah Alpha katsayısı ile belirlenmiş ve .74 olarak bulunmuştur.

Verilerin değerlendirilmesi; Kişilik ve stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişki korelasyon analizi ile, stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin alt boyutlarından alınan ortalama puanların öğrencilerin cinsiyetleri ile karşılaştırılması t testi ile, öğrencilerin yaşadıkları yer, kaçıncı çocuk oldukları ile karşılaştırılması varyans analizi ile test edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgilerine göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir. Öğrencilerin %76.8'i kadın, %23.2'si erkektir. Öğrencilerin %52.3'ü yurtta, %20.5'i arkadaşlarıyla evde ve %27.3'ü ailesiyle evde kalmaktadır. Öğrencilere ailede kaçıncı çocuk oldukları sorulduğunda yarıdan çoğunun ortanca (%52.8) ve %40.9'unun ilk çocuk olduğu saptanmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgileri (N:616)

	Sayı	**%**
Cinsiyet		
Kız	473	76.8
Erkek	143	23.2
Yaşanılan Yer		
Yurt	322	52.3
Arkadaşlarla evde	126	20.5
Ailemle evde	168	27.3
Ailedeki çocuk sıralaması		
İlk çocuk	252	40.9
Ortanca	325	52.8
Son çocuk	39	6.3

Öğrencilerin stresle başa çıkma tarzları ve kişilik özellikleri alt ölçeklerinin betimsel analizi Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin Betimsel Analizi

	Ölçeklerden Alınabilecek		**Ölçeklerden Alınan**		$\bar{X}$	S
	Minimum	**Maksimum**	**Minimum**	**Maksimum**		
Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği						
Kendine Güvenli Yaklaşım	0	21	2	21	14.06	3.84
İyimser Yaklaşım	0	15	0	15	8.36	3.05
Kendine Güvensiz/ Çaresiz Yaklaşım	0	24	0	24	10.42	4.57
Boyun Eğici Yaklaşım	0	18	0	16	5.72	3.27
Sosyal Destek Arama Yaklaşımı	0	12	1	12	6.89	1.84
Kişilik Özellikleri Ölçeği						
Duygusal Dengesizlik/Nevrotizm	7	49	7	47	25.75	6.78
Dışa Dönüklük	9	63	9	63	43.83	9.85
Deneyime Açıklık	8	56	9	56	41.19	7.89
Yumuşak Başlılık	9	63	14	63	47.91	9.08
Sorumluluk	7	49	10	49	35.68	7.63

Öğrencilerin stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar incelendiğinde kendine güven yaklaşımından (14.06±3.87) ve iyimser yaklaşımdan (8.36±3.05) ortanın üzerinde puan aldıkları olumsuz stresle başa çıkma tarzları olan kendine güvensiz ve çaresiz yaklaşım (10.42±4.57) ile boyun eğici yaklaşımdan (5.72±3.72) ortanın altında puan aldıkları gözlenmiştir.

Öğrenciler kişilik özellikleri ölçeğinin duygusal dengesizlik/nevrotizm alt boyutundan ortalama 25.75±6.78 puan alırken dışa dönüklükten 48.83±9.85, deneyime açıklıktan 41.19±7.89, yumuşak başlılıktan 47.91±9.08 ve sorumluluktan 35.68±7.63 puan almışlardır. Elde edilen bu puanlardan öğrenciler zaman zaman duygusal dengesizlik

yaşasalar da orta düzeyin üzerinde dışa dönük, deneyime açık, yumuşak başlı ve sorumluluk özelliklerini de gösterdikleri belirlenmiştir.

Öğrencilerin kişilik özellikleri ile stresle başa çıkma tarzları arasında ilişki olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Duygusal dengesizlik/nevrotizm kişilik özelliği arttıkça bireylerin stresle baş ederken kendine güven yaklaşımı ve iyimser yaklaşım puanları azalırken, kendine güvensiz/çaresiz yaklaşım ile boyun eğici yaklaşım puanlarının arttığı gözlenmiştir. Olumlu kişilik özelliklerinden dışa dönük, sorumluluk sahibi puanları artan bireylerin ise stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli ve iyimser yaklaşım puanlarının arttığı kendine güvensiz ve çaresiz yaklaşım puanları ile boyun eğici yaklaşım puanlarının düştüğü bulunmuş ve aralarındaki ilişki istatistiki açıdan .01 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Bu bulgudan yola çıkarak bireylerin kişilik özellikleri ile stresle başa çıkma tarzları arasında bir ilişki vardır. Olumlu kişilik özelliklerine sahip bireyler stresle başa çıkma tarzlarında daha olumlu davranışlar sergilerken olumsuz kişilik özelliğine sahip bireyler ise olumsuz stresle başa çıkma tarzı davranışlar sergilemektedirler. Yapılan bazı çalışmalarda olumlu kişilik özelliklerine sahip bireylerin stresle başa çıkmada daha akılcı ve problem çözme odaklı davranışlar sergilediğine değinilirken, nevrotik puanı yükselen bireylerin ise kendine güvensiz ve çaresiz yaklaşım gibi işlevsel olmayan stresle başa çıkma yöntemlerini daha fazla kullandıklarına değinilmiştir (Medvedova 1999, Bandavit 2007).

Aktaş'ın (2001) kamu kurumlarında çalışan üst düzey yöneticiler üzerinde yaptığı çalışmada bireylerin kişilik özellikleri ile iş stresi arasında bir ilişkinin olduğunu belirlemiştir. Afshar ve arkadaşları (2015) nörotik kişilik özelliğine sahip bireylerin streste risk faktörü olduğunu belirtirken dışa dönüklük, yumuşak başlılık, deneyime açıklık, sorumluluk gibi özelliklerin ise streste koruyucu etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 3. Kişilik Özellikleri ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişki

	Kendine Güven Yaklaşımı	İyimser Yaklaşım	Kendine Güvensiz Çaresiz Yaklaşım	Boyun Eğici Yaklaşım	Sosyal Destek Arama Yaklaşımı
Duygusal Dengesizlik/Nevrotizm	-.190**	-.362**	.331**	.119**	-.023
Dışa Dönüklük	.386**	.138**	-.257**	-.175**	.040
Deneyime Açıklık	.364**	.182**	-.209**	-.187	.059
Yumuşak Başlılık	.217**	.270**	-.090*	-.074	.159**
Sorumluluk	.306**	.188**	-.161**	-.161**	.113**

= p<0.05 **= p<0.01

Öğrencilerin stresle başa çıkma tarzları cinsiyete göre karşılaştırıldığında (Tablo 4) erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre stresle başa çıkma tarzlarında daha kendine güvenli ve iyimser yaklaşım sergiledikleri ve gruplar arasındaki farkın da istatistiki açıdan önemli olduğu belirlenmiştir (p<.01, p<.001). Kendine güvensiz ve çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal destek arama yaklaşımı puanlarının hem erkek hem de kız öğrencilerde birbirine çok yakın olduğu bulunmuştur. Afshar ve arkadaşları'nın (2015) yaptığı çalışmada da kadınların stres düzeylerinin erkeklerden daha fazla olduğu bulunmuştur.

Kadın ve erkekler stresle başa çıkarken farklı yollar izlemektedir. Yapılan pek çok çalışmada kadınların duygu odaklı başa çıkma yöntemlerini erkeklerden daha fazla kullandıkları bulunmuştur (Amirkan 1990, Endler ve Parker 1990, Stone ve Neale 1984).

Tablo 4. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği Alt Boyutlarının Öğrencinin Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	t	Sd	P
Kendine Güvenli Yaklaşım						
Kız	473	13.85	3.92	-2.530	614	.007**
Erkek	143	14.77	3.45			
İyimser Yaklaşım						
Kız	473	8.11	3.07	-3.791	614	.000***
Erkek	143	9.20	2.81			
Kendine Güvensiz /Çaresiz Yaklaşım						
Kız	473	10.60	4.69	1.728	614	.084

Erkek	143	9.84	4.08			
Boyun Eğici Yaklaşım				-1.241	614	.215
Kız	473	5.63	3.25			
Erkek	143	6.02	3.30			
Sosyal Destek Arama Yaklaşım				-.096	614	.923
Kız	473	6.89	1.76			
Erkek	143	6.90	2.07			

= p<0.01 ****= p<0.001

Öğrencilerin kaçıncı çocuk olduklarının stresle başa çıkma üzerinde etkisi olabileceği düşünülmüş (Tablo 5) ancak ilk, orta ve son çocuk olmanın stresle başa çıkma yöntemleri üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur

Tablo 5. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Ailedeki Çocuk Sıralamasına Göre Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	F	P	Gruplar Arasındaki Fark
Kendine Güvenli Yaklaşım				.134	.875	-
İlk Çocuk	252	14.09	3.97			
Ortanca	296	13.99	3.59			
Son çocuk	68	14.25	4.38			
TOPLAM	616	14.06	3.84			
İyimser Yaklaşım				1.349	.260	-
İlk Çocuk	252	8.19	3.18			
Ortanca	296	8.39	2.87			
Son çocuk	68	8.86	3.30			
TOPLAM	616	8.36	3.05			
Kendine Güvensiz /Çaresiz Yaklaşım				.066	.936	-
İlk Çocuk	252	10.46	4.39			
Ortanca	296	10.35	4.70			
Son çocuk	68	10.54	4.60			
TOPLAM	616	10.42	4.56			
Boyun Eğici Yaklaşım				1.010	.365	-
İlk Çocuk	252	5.51	3.35			
Ortanca	296	5.84	3.26			
Son çocuk	68	6.01	2.93			
TOPLAM	616	5.72	3.26			
Sosyal Destek Arama Yaklaşımı				2.766	.064	-
İlk Çocuk	252	6.71	1.72			
Ortanca	296	7.07	1.90			
Son çocuk	68	6.81	1.91			
TOPLAM	616	6.90	1.83			

Öğrencilerin yurtta, arkadaşlarıyla ya da aileleriyle yaşamış olmasının stres üzerinde etkili olabileceği düşünülmüştür. Bu neden öğrencilerin yaşadıkları yerin stresle başa çıkma tarzları üzerinde etkisi olup olmadığı incelenmiş (Tablo 6) yurtta, arkadaşlarıyla evde ve ailesiyle yaşayanların, stresle başa çıkmada kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, kendine güvensiz/çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşımdan aldıkları puanların birbirine çok yakın olduğu ve gruplar arasındaki farkın istatistiki açıdan önemli olmadığı bulunurken (p>.05) arkadaşları ile evde kalanların ailesiyle evde kalanlara göre sosyal destek arama yaklaşımını daha fazla gösterdikleri bu farklılığın istatistiki açıdan da önemli olduğu bulunmuştur (p<.05).

Tablo 6. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Karşılaştırması

	N	$\bar{X}$	S	F	P	Gruplar Arasındaki Fark
Kendine Güvenli Yaklaşım						
Yurtta	322	13.92	3.84	.660	.517	-
Arkadaşları ile evde	126	14.38	3.96			
Ailesiyle	168	14.08	3.74			
TOPLAM	616	14.06	3.84			
İyimser Yaklaşım						
Yurtta	322	8.33	3.06	.026	.974	-
Arkadaşları ile evde	126	8.31	3.23			
Ailesiyle	168	8.35	2.87			
TOPLAM	616	8.36	3.05			
Kendine Güvensiz /Çaresiz Yaklaşım						
Yurtta	322	10.65	4.39	.1.940	.145	-
Arkadaşları ile evde	126	10.61	4.61			
Ailesiyle	168	9.83	4.81			
TOPLAM	616	10.42	4.56			
Boyun Eğici Yaklaşım						
Yurtta	322	5.78	3.32	1.555	.212	-
Arkadaşları ile evde	126	6.63	3.01			
Ailesiyle	168	5.37	3.32			
TOPLAM	616	5.72	3.26			
Sosyal Destek Arama Yaklaşımı						
Yurtta	322	6.94	1.76	4.012	.019	2-3
Arkadaşları ile evde	126	7.18	2.08			
Ailesiyle	168	6.58	1.75			
TOPLAM	616	6.89	1.83			

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç alarak gençlerin kişilikleri ile stresle başa çıkma tarzları arasında ilişki vardır. Olumlu kişilik özelliklerine sahip bireylerin daha pozitif ve olumlu stresle başa çıkma tarzlarını sergiledikleri görülmektedir.

Stres, bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlığına yönelik önemli bir risk oluşturduğu düşünüldüğünde, stres kaynakları karşısında sergilenen başa çıkma tepkilerinin bilinçli tepkiler olması, stresin meydana getirdiği olumsuz etkileri azaltabilmesi açısından önemlidir.

Bireyin sahip olduğu kişilik özellikleri yaşadığı gerginliğin azalması ya da artmasında önemli bir role sahiptir. Bireyin sahip olduğu kişilik, yaşanan bir olayın kişide yaratacağı stresin derecesini ve yaşanan stres ile nasıl başa çıkılacağını belirlemektedir.

Gençlerin strese sebep olabilecek durumlarla karşılaşması daha ileri yaşlarla kıyaslandığında daha azdır. Çünkü bu yaşlarda daha çok eğitim ile ilgili stres faktörleriyle karşılaşılmaktadır. Bu çalışma çeşitli meslek gruplarında yapılacak olursa sadece kişilik değil başka değişkenlerinde bunda etkili olabileceği belirlenebilir. Bu nedenle bu çalışmanın çeşitli meslek gruplarında yapılması önerilebilir.

Çağımızın önemli bir sorunu olan stres ile baş etmede etkili olabilecek, problem çözme, zaman yönetimi ve karar verme, iletişim becerisi gibi bireyleri bilinçlendirici konularda eğitimin çeşitli öğretim kademelerinde yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Afshar H., Roohafza H. R., Keshteli A. H., Mazaheri M, Feizi A. Adibi P. (2015). The Association of Personality Traits and Coping Styles According to Stress Level, Journal of Research in Medical Sciences, 20(4): 353-358.
- Aktaş A. M. (2001). Bir Kamu Kuruluşunun Üst Düzey Yöneticilerinin İş Stresi ve Kişilik Özellikleri, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 56(4):25-42.
- Amirkan J. H. (1990). A Factor Analytically Derived Measure of Coping: The Coping Strategy Indicator, Journal of Personality and Social Psychology, 59(5):1066-1074.
- Bacanlı, H. İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş Faktör Kuramına Dayalı Bir Kişilik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT) Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Bahar, 7(2), 261-279.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2000). Stres ve Başa Çıkma Yolları. 20.Basım. Remzi Kitabevi. İstanbul.
- Bardavit, M. (2007). Kişilik Yapılarının Stresi Değerlendirme, Stresle Başa Çıkma Yaklaşımları, Algılanan Stres ve İş Doyumu Üzerinde Olan Etkisinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bozkurt, T. Uluğ, M. Çelik, A.T. Oktuğ, Z. İçellioğlu, S. Özden, M.S. ve Soysal, Ö. (2010). Stres. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları. Kitap No:122. İstanbul.
- Burger, J.M. (2006). Kişilik. Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri. (Çeviren: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). Kaknüs Yayınları. İstanbul.
- Endler N. A. Parker D. A. (1990). Multidimentional Assessment of Coping: A Critical Evaluation, Journal of Personality and Social Psychology, 58(5):844-854
- Frager, R. ve Fadiman, J. (2005). Personality and Personal Growth. Sixth Edition. Pearson Prentice Hall. Upper Saddle River, New Jersey. USA.
- İnanç, B.Y. ve Yerlikaya, E.E. (2011). Kişilik Kuramları. 4.Baskı. Pegem Akademi. Ankara.
- Kirsta, A. (1999). Stresten Arınma+Pozitif Yaşam. (Çeviren: Prof.Dr. Vensan Seyahi, Aksel Seyahi). İnkılap Kitabevi. Ankara.
- Lazarus, R.S. ve Folkman, S. (1984). Stress, Appraisal, and Coping. Springer Publishing Company, New York. USA.
- Medvedova, L. (1999). Coping Strategies and Personality Factors in Early Alolescence. The international Conference of the Stress and Anxiety Research Society, July 12-14, Poland: Cracaw.
- Şahin H.N. ve Durak A. (1995). Stresle Başaçıkma Tarzları Ölçeği: Üniversite Öğrencileri İçin Uyarlanması. Türk Psikoloji Dergisi, 10(34): 56-73.
- Örnek, A.Ş. ve Aydın, Ş. (2006). Kriz ve Stres Yönetimi. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Stone A. A., Neale J.M. (1984). New Measure of Daily Coping: Development and Preliminary Results, Journal of Personality and Social Psychology, 46(4):892-906.
- Tutar, H. (2011). Kriz ve Stres Yönetimi. 3. Gözden Geçirilmiş Baskı. Seçkin Yayıncılık. An

GENÇLERDE OBEZİTENİN ÖNLENMESİNDE VE SAĞLIKLI YAŞAMIN DESTEKLENMESİNDE AKDENİZ DIYETİNIN ROLÜ

Öğr. Gör. Songül KILINÇ ŞAHİN* , Öğr. Gör. Erhan İŞLEK**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla Meslek Yüksekokulu, songulkilinc@mu.edu.tr
** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, erhanislek@mu.edu.tr

ÖZET

Son yıllarda, fazla kilo ve obezite önemli bir sağlık problemi haline gelmiştir. Dünya saglık örgütü tarafından dünyada fazla kilolu ve obez yetişkin sayısının 1 milyarın üzerinde olduğu bildirilmiştir. Günümüzde, fazla kilo ve obeziteye karşı ciddi önlemler alınması ve tedavi edilmesi gerektiği herkes tarafından kabul edilmektedir. Çeşitli toplumlar üzerinde yapılan çalışmalarda sağlıklı beslenme için uygulanması gereken en uygun beslenme modelinin Akdeniz tipi beslenme modeli olduğu belirlenmiştir. Bu noktadan hareketle, gençlerde sağlıklı beslenme alışkanlıklarının kazanılmasında akdeniz tipi beslenme önemli yer tutmaktadır.

Bu derlemenin amacı; yaşam sürecinin en önemli basamağı olan gençlik döneminde, akdeniz tipi beslenme ile sağlıklı bir yaşam tarzının kazanılmasını yazılı kaynaklarda yer alan çalışmalar çerçevesinde özetlemek, insan sağlığının korunması konusunda sağlıklı beslenmenin yanısıra egzersiz bilincinin önemine dikkat çekmek ve önerilerde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Gençler, Akdeniz Diyeti, Obezite, Sağlıklı Yaşam, Fiziksel Aktivite

ROLE OF MEDITERRANEAN DIET IN THE CONTROL OF OBESITY AND SUPPORT FOR HEALTHY LIFE

ABSTRACT

In recent years, the overweight and obesity have become an important healthy problem. World Health Organization estimates that worldwide approximately 1 billion adults are overweight and obese. In recent years, it has been accepted that measures for overweight and obesity should be taken and treated. Researchers have found that the Mediterranean Diet (MD) is known to be one of the healthiest diets for all ages of people. The Mediterranean diet plays important role for going on for healthy lifestyle. Mediterranean diet has important role for favorable health outcome and a better quality life of young people.

In this review, the dietary characteristics of Mediterranean diet and the beneficial effects of Mediterranean diet for healthy lifestyle of young people. Also, physical activity is important in maintaining the overall healthy lifestyle.

Keywords: Youth, Mediterranean Diet, Obesity, Healthy Life, Physical Activity

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlığı, 'İnsanın, fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden iyi olma durumu' şeklinde ifade etmektedir. Son yıllarda, tüm dünyada fazla kilo ve obezite önemli bir sağlık problemi haline gelmiştir (www.who.int; Platania ve diğ.,2016). Toplumun yetişkin kesiminde hatalı beslenme sonucunda fazla enerji alınması ve buna bağlı olarak oluşan fazla kilolu/obez gibi çeşitli sağlık sorunlarına yol açmaktadır (Bulduk, 2002).

Çocuk ve geçlerdeki fazla kilo ve obezite ağırlıklı olarak hatalı beslenme alışkanlıkları, vücuda fazla enerji alımı, fiziksel aktivite yetersizliği ve strese bağlı sorunlarla bağlantılı olduğu bilinmektedir (Tedik, 2017). Yetişkin bireylerin ölüm nedenlerinin başında gelen kalp-damar, şeker (diabet), kanser, sindirim sistemi hastalıklarının oluşumunda ve ağır seyretmesinde en önemli etkenlerin başında hatalı ve dengesiz beslenme gelmektedir (Bulduk, 2002). Chopra ve Darntonhill (2004), obezitenin en önemli nedenlerinden olan hatalı/yetersiz beslenme ve fiziksel aktivite yetersizliği, ABD'de tütün kullanımına bağlı meydana gelen sağlık sorunlarından sonra önlenebilir ölümlerin ikinci en sık nedenidir (Anonim, 2010).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) obeziteyi, sağlığı bozacak ölçüde vücutta aşırı yağ birikmesi olarak tanımlanmaktadır. Günlük alınan enerjinin harcanan enerjiden fazla olması durumunda, harcanamayan enerji vücutta yağ olarak depolanmakta ve obezite oluşumuna neden olmaktadır (http://beslenme.gov.tr). Özarmağan ve Bozbora (2008)'e göre, yağ dokusunun normal aralıkları erkeklerde vücut ağırlığının ortalama yüzde 15-20'sini, kadınlarda ise yüzde 25-30'unu oluşturmaktadır. Erkeklerde yağ dokusu oranının yüzde 25, kadınlarda ise yüzde 30'un üzerine çıkması durumunda obeziteden söz edilmektedir (Akt. Tedik, 2017; www.who.int).

Dünya sağlık örgütü tarafından dünyada fazla kilolu ve obez yetişkin sayısının 2 milyara yaklaştığı bildirilmiştir. 1975 yılından bu yana tüm dünyada obez olma hızı üç katına ulaşmıştır (www.who.int). Dünyada olduğu gibi ülkemizde de değişen yaşam koşulları nedeniyle yetişkinlerde obezitenin görülme sıklığı giderek artış göstermiş olup 15 yaş ve üzeri bireylerin obez olma oranı 2008 yılında %15,2 iken 2016 yılında bu oran %19,6'ya yükselmiştir (TUİK, 2016).

Obeziteye neden olduğu bilinen çok sayıda faktör içinde, hatalı beslenme ve fiziksel aktivite yetersizliği en önemli nedenler olarak kabul edilmektedir (Anonim, 2010).

Gençlerin hatalı beslenme alışkanlığı kazanmasında öğün atlama, besin çeşitliliğinde yetersizlik, atıştırma, öğün atlama ve sıklıkla fast food tarzı beslenme gibi faktörler yer almaktadır (Drıskell ve diğerleri, 2005). Fast food tarzı beslenme enerjisi yüksek, doymuş yağ asitleri ve tuz içeriği zengin ancak posa, A ve C vitaminleri ve kalsiyum yönünden yetersiz olup, sıklıkla bu tarz beslenme yetersiz ve dengesiz beslenmeye neden olmaktadır (Anonim, 2010).

Bu bilgiler doğrultusunda, hatalı beslenme ile ilişkili olan obezitenin önlenebilir olduğu bilinmektedir. Bu derlemenin amacı; yaşam sürecinin en önemli basamağı olan gençlik döneminde, akdeniz tipi beslenme ile sağlıklı bir yaşam tarzının kazanılmasını yazılı kaynaklarda yer alan çalışmalar çerçevesinde özetlemek, insan sağlığının korunması konusunda sağlıklı beslenmenin yanısıra egzersiz bilincinin önemine dikkat çekmek ve önerilerde bulunmaktır.

SAĞLIKLI YAŞAM, AKDENİZ DİYETİ VE EGZERSİZ

Türk mutfak kültürünün de içinde yer aldığı Akdeniz diyetinin sağlıklı beslenme açısından önemli olduğu bilinmektedir (Karabina ve diğ.,2016). Akdeniz diyetinin özellikle kalp damar hastalıkları, tip 2 diyabet, obezite ve kanser riskini azaltabileceği belirtilmektedir (Barbarous ve Kabaran, 2014). Geleneksel Akdeniz diyeti 1960'lı yıllardan beri genellikle zeytin yetişen bölgelerde gözlenen beslenme alışkanlıklarını temsil etmektedir. Bu diyet Akdeniz'in çeşitli bölgelerine göre farklılık gösterse de birbiriyle ilişkili alışkanlıklar üzerine dayanmaktadır (Boskou, 2009). Akdeniz diyetinin temel özelliği besin çeşitliliğine sahip olmasıdır. Sebze, meyve, ekmek ve diğer tahıllar, kuru baklagiller ve yağlı tohumlar gibi bitkisel kaynaklı besinler Akdeniz diyetinde sıklıkla yer almaktadır (Barbarous ve Kabaran, 2014).

Akdeniz diyeti 2010 yılında UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) tarafından insanlığın manevi kültürel mirası olarak kabul edildikten sonra Akdeniz Diyet Vakfı (The Mediterranean Diet Foundation) bilimsel komitesi tarafından Akdeniz diyetine uyumu artıracak güncellemeler yapılarak Akdeniz bölgesi ve diğer ülkeler sağlıklı beslenme alışkanlıklarına uyumun artırılması amaçlanmıştır (Faig, 2011). Akdeniz diyeti tüm besin gruplarını içerecek şekilde ve besinlerin sağlıklı - dengeli bir şekilde alınabilmesi için günümüz insanının yaşam stiline uygun olarak; günlük, haftalık ve nadiren tüketim olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre tahıllar, sebze-meyveler, süt ürünleri, zeytinyağı, zeytin, kabuklu

yemişler ve tohumların her gün, balık ve kabuklu deniz ürünleri, kırmızı et, kurubaklagiller, patates gibi besinlerin haftalık, basit şeker ve şekerli besinler, şekerli içecekler, yağ gibi besinlerin de nadir olarak tüketilmesi önerilmektedir (Madencioğlu, 2015). Akdeniz diyeti çeşitli bölgelerde farklılıklar gösterse de benzer karakteristik özelliklere sahiptir. Özellikle zeytinyağı tüm Akdeniz diyetlerindeki ortak bileşendir (Arcas, 2008).

Zeytinyağı insanoğlu tarafından "Sıvı Altın" olarak nitelendirilmiş, önceleri sadece yakıt olarak kullanılırken, daha sonra insan beslenmesindeki vazgeçilmez yerini almıştır. Zeytinyağının yüksek tansiyon, kolestrol, damar sertliği, mide ve bağırsak ülserleri, romatizma, safra kesesi, karaciğer bozuklukları, kansızlık, bazı romatizma, bağırsak ve cilt hastalıklarını tedavide yüzyıllardır kullanıldığı bilinmektedir (Tunalıoğlu ve diğ., 2003). Zeytinyağı ve zeytinyağlı yemekler Türk mutfak kültürünün temel yapı taşlarını oluşturmaktadır (Karabina ve diğ.,2016).

Çelik ve diğ. (2016)'nin üniversite öğrencilerinde yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre, zeytinyağı yerine ayçiçeği yağı, margarin gibi diğer yağları kullanarak sağlıklı beslenilebileceğini ifade eden % 44'lük bir oran elde edilmiştir. Bu sonuca göre, gençlerin zeytinyağı konusunda detaylı bilgiye sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır. Yine araştırma sonucuna göre zeytinyağı kullanmayanların, zeytinyağının pahalı olması nedeniyle tüketmedikleri görülmüştür. Yine, Türk halkının yıllar içerisinde besin tüketim eğilimi ile ilgili yapılan araştırmalara göre ekmek, süt-yoğurt, et ve ürünleri, taze sebze ve meyve tüketiminin azaldığı buna karşılık kurubaklagil, yumurta ve şeker tüketiminin ise artış gösterdiği belirlenmiştir (Anonim, 2010).

Obeziteye neden olan faktörlerden diğer biri olan hareketsiz yaşam, tüm dünyada giderek artan bir boyuta ulaşmıştır. Hareketsiz yaşamın neden olduğu bedensel, ruhsal hastalık ve sorunların kaygı verici düzeylerde olduğu otoriteler tarafından kabul edilmektedir (Akyol ve diğ., 2008). Ülkemizde Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan "Sağlıklı Beslenelim, Kalbimizi Koruyalım (SBKK)" adlı araştırmada bireylerin fiziksel aktivite alışkanlıkları sorgulanmış ve bireylerin sadece %3.5'i düzenli (haftada en az 3 gün, 30 dakika orta şiddette) fiziksel aktivite yaptıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, yine ülkemizde yapılan ulusal hanehalkı araştırmasına göre, bireylerin %20.32'sinin hareketsiz yaşadığı, %15.99'unun yetersiz düzeyde fiziksel aktivite yaptığı gözlemlenmiştir (Anonim, 2010). Fiziksel aktivite obezite gibi toplumsal halk sağlığının iyileştirilmesinin yanısıra, beslenme alışkanlıklarının düzeltilmesi, sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımının azaltılması ve güçlü sosyal ilişkilerinin kurulması gibi durumları olumlu yönde etkileyerek bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesinde oldukça önemli bir role sahiptir (Akyol ve diğ., 2008).

SONUÇ VE ÖNERİLER

- Türk Mufak Kültürünü de içinde bulunduran Akdeniz diyeti hakkında gençlerin bilinçlendirilmesi
- Mutfağımızda önemli yeri olan ve Akdeniz diyetinin temel unsurlarından olan zeytinyağının gençler tarafından kullanımının artırılmasına yönelik tanıtıcı ve faydalı bilgilerin verilmesi
- Zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin desteklenerek zeytinyağı fiyatının düşürülmesine destek olunması
- Gençlere sağlıklı ve dengeli beslenme konusunda eğitimler verilmesi
- Fast food tarzı beslenme alışkanlığının zararları hakkında farkındalık yaratacak tanıtımlar yapılması
- Gençler fiziksel aktivelerini artırmaya teşvik edilmeli ve fiziksel aktivitenin faydaları hakkında tanıtıcı bilgiler verilmelidir

KAYNAKÇA

- Akyol, A., Bilgiç, P. ve Ersoy, G., 2008. Fiziksel Aktivite, Beslenme Ve Sağlıklı Yaşam. https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/t50.pdf (Erişim Tarihi: 08.04.2018).
- Anonim, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Tütkiye Obezite (Şişmanlık) ile Mücadele Ve Kontrol Programı (2010-2014).
- Arcas M M., Rivas A., Velasco J., Ortega M., Coballero M A. ve Serrano F O. (2008). Evaluation of the Mediterranean Diet Quality Index (KIDMED) in children and adolescents in Southern Spain. *Public Health Nutrition*, 12(9):1408-1412.
- Barbaros, B., Kabaran, S., 2014. Akdeniz Diyeti ve Sağlığı Koruyucu Etkileri. *Beslenme ve Diyet Dergisi.* 42(2):140-147.
- Beslenme,http://beslenme.gov.tr/content/files/basin_materyal/saglikli_beslenme_onerileri_baski.pdf (Erişim Tarihi: 08.04.2018).

- Boskou D. (2009). Olive Oil: Minor Constituents and Health. New York. CRC Press. Brandt P A. (2011). The impact of a Mediterranean diet and healthy lifestyle on premature mortality in men and women. *American Journal of Clinical Nutrition,* 1-8.
- Bulduk, S., 2002. *Beslenme İlkeleri ve Mönü Planlama*, Detay yayınları, Ankara.
- Chopra M and Darntonhill L. Tobacco and obesity epidemics: not so different after all? BMJ, 28:1558-1560, 2004
- Faig A B., Berry E M., Lairon D., Reguant J., Trichopoulou A., Dernini S. ve diğerleri. (2011). Mediterranean diet pyramid today. Science and Cultural Updates. Public Health Nutrition, 14(12A): 2774-2784
- Madencioğlu, S., 2015. Yakın Doğu Üniversitesi Beslenme Ve Diyetetik Bölümü Öğrencilerinin Akdeniz Diyetine Uyumlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, K.K.T.C. Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Lefkoşa. 156.
- Obesıty: Preventıng And Managıng The Global Epıdemıc. WHO Technical Report Series 894, 3–5 June, 1997). Geneva: WHO. file:///C:/Documents%20and%20Settings/MMYO/Belgelerim/Downloads/WHO_TRS_894.pdf. (Erişim Tarihi: 07.04.2018).
- Özarmağan, S., Bozbora A. *Obezitenin Tanımı ve Temel Bilgiler. İçinde: Orhan Y, Bozbora A.(editörler), Obezite Medikal ve Cerrahi Tedavi,* 1. Baskı. İstanbul, Medikal Yayıncılık, 2008.s. 289-301.
- Satı Karabina, S., İflazoğlu, N., Karakuş, H. ve Kuvvetli, M., 2016. Mutfaktaki Kutsal Emanet. *Zeytin Bilimi,* 6 (2), 99-104
- Tedik, S.E., 2017. Fazla Kilo / Obezitenin Önlenmesinde ve Sağlıklı Yaşamın Desteklenmesinde Hemşirenin Rolü, *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 2, 54-62.
- Tunalıoğlu, R., Tiryaki, Y.G., Tan, S., Taşkaya, B.(2/3 2003), Dünya Zeytinyağı Tüketimindeki Gelişmeler; Bu Gelişmeyi Destekleyen Çalışmalar ve Türkiye Zeytinyağı Tüketimindeki Değişimler, *Türkiye 1.Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Sempozyumu Bildirileri,* Çiğli-İzmir
- Türkiye İstatistik Kurumu. 2016. http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2017_31_20170607.pdf. (Alınma Tarihi: 13.03.2018).

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK İLE PSİKOLOJİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN DUYGUSAL ZEKÂ VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ÖZ-YETERLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Mustafa DURMUŞÇELEBİ*, Dr. Öğr. Üyesi Şaban KARAYAĞIZ**

*Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, mdcelebi@gmail.com
**Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

ÖZET

Duygusal zekâ kavramı, son on yıl içerisinde insan davranışları ve insan beyninin fonksiyonları üzerinde yapılan bilimsel araştırma verilerinin ışığında dünyada gittikçe artan bir ilgiyle kabul görmektedir. Duygusal zekâ kavramını ortaya atan Salovey ve Mayer duygusal zekâyı, "bireyin kendisinin ve diğerlerinin hislerini ve duygularını izleme, bunlar arasında ayırım yapma ve bu süreçten elde ettiği bilgiyi, düşünce ve davranışlarında kullanabilme yeteneğiyle ilgili olan sosyal zekânın bir alt formu" olarak tanımlamaktadırlar. Psikolojik danışma yardımının birçok psikolojik problemin çözümünde etkili olduğunun kanıtlanmasıyla birlikte, bu yardımın etkililiğini arttıran faktörlerin neler olduğuna duyulan merak giderek artmıştır. Etkili bir psikolojik danışma sürecinin birçok bileşeni olmakla birlikte en önemli faktörlerden biri süreçte aktif bir rol üstlenen psikolojik danışmana ilişkin faktörlerdir. Bu çalışmanın amacı, Psikoloji ve PDR bölümü öğrencilerinin duygusal zekâ ve psikolojik öz-yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Tarama modelinde yapılan bu çalışma, öğrenci görüşleri ele alınarak duygusal zekâ ve psikolojik öz-yeterlikleri arasındaki ilişki inceleyen betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın evrenini PDR ve Psikoloji bölümlerinde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise Kayseri'de bulunan bir özel bir devlet üniversitelerinin ilgili bölümlerinde okuyan iki bölümün öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla bir adet kişisel bilgi formu, duygusal zekâ ölçeği ve psikolojik danışma öz-yeterlik ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sorularına paralel olarak merkezi ölçüler (yüzde, frekans, ortalama vb.), değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için korelasyon, bağımsız değişkenlere göre farkları tespit etmek amacıyla da t-testi ve f-testi kullanılmıştır. Çalışma analiz aşamasındadır.

Anahtar Kelime: Duygusal Zeka, Psikolojik Danışma, Rehberlik, Öz-Yeterlik

EXAMİNATİON OF EMOTİONAL INTELLİGENCE AND PSYCHOLOGİCAL COUNSELİNG SELF-SUFFİCİENCY OF PSYCHOLOGİCAL COUNSELİNG AND GUİDANCE STUDENTS

ABSTRACT

The concept of emotional intelligence has been acknowledged with increasing interest in the world in the light of scientific research data on human behavior and the functions of the human brain over the past decade. Emphasizing emotional intelligence, Salovey and Mayer describe emotional intelligence as "a sub-form of social intelligence that relates to the individual's ability to monitor and distinguish between his / her feelings and their emotions, and to use them in their thinking, thinking, and behavior". With the provenance that psychological counseling is effective in solving many psychological problems, it is increasingly wondered what are the factors that increase the effectiveness of this help. One of the most important factors, along with many components of an effective psychological counseling process, are factors related to the psychological counselor who plays an active role in the process. The purpose of this study is to examine the relationship between the emotional intelligence and psychological self-efficacy of students in Psychology and PDR departments. This study in the screening model is a descriptive study in which the relationship between emotional intelligence and psychological self-efficacy is studied by considering student views. Students studying in the PDR and Psychology departments constitute the student's universe. The sample group is composed of two students who study in the relevant departments of a private state university in Kayseri. A personal information form, emotional intelligence scale and psychological counseling self-efficacy scale were used to collect data in the study. In parallel with the research questions, the central measures (percent, frequency, average, etc.) were used to correlate the variables, the t-test and the f-test were used to determine the differences according to the independent variables. The study is in the analysis phase.

Keywords: Emotional İntelligence, Psychological Counseling, Guidance, Self-Efficacy

GİRİŞ

20 ve 21. yüzyıldaki sanayi devrimi ve teknolojik gelişmeler günümüz toplumunu daha çok materyalist düşünmeye, gerek iş yaşamında gerekse sivil yaşamda duygulardan uzak tamamen akıl temelli düşünmeye itmiştir. Günümüz dünyasında rekabet, tüketim, toplam kalite, yarışma, bilgi, zekâ vb. kavramları daha çok öne çıkarmıştır. İnsanlar giderek daha fazla tüketir hale gelmiş, tüketmek için de çılgın bir kazanma yarışına girilmiştir. Bu bağlamda üretim anlayışı değişmiş, bilgi ve teknolojinin baş döndürücü gelişimi üretilenin tüketilmesini de gerekli kılmıştır. 20. yüzyılın sonlarından itibaren özellikle akılcı zihin kullanılarak üretim yapmanın daha verimli olacağı düşünülmekteydi. Aslında bu iki zihin paralel olarak doğru kullanıldığında bize sağlıklı yaşama, kendimizi geliştirme, kaliteli yaşama ve pozitif düşünme konusunda yardımcı olurlar. Zaten gerek deneyimler gerekse yapılan araştırmalar (Caudran, 1999) bir süre sonra duygusal istekliliğin olmadığı, duygusal zihnin kullanılmadığı bir süreçte verimliliğin olmadığını da göstermiştir. Bu yüzden niceliğin yanı sıra nitelik konusu da artık gündeme gelir olmuştur. Ticarette dünyayı etkisi altına alan Çin hâkimiyeti buna örnek verilebilir. Şirketlerin yönetiminde verimlilik esas alınmış, çalışanlardan bu bağlamda en yüksek verim alınmaya çalışılmıştır. Bu amansız yarış içerisinde iş yaşamında sadece akılcı davranmanın, aklı kullanmanın tek başına verimi yükseltmeyeceği, duyguların iş yaşamında işe koşulmasının verimi artıracağı anlaşılmıştır. Duygular örgütsel yaşamla iç içedir ve örgüt yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle de çalışanların duygusal durumlarına daha fazla önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır (Ashforth & Humphrey, 1995). Hatta biraz daha ileri gidilerek, insanların hayattaki başarı ve mutluluğunun belirli bir entelektüel zekânın yanı sıra duygusal zekâya da sahip olmalarının gerekliliği ortaya atılmıştır.

Duygusal Zekâ

2000'li yıllardan sonra duygusal zekâ kavramı gerek bilimsel çevrelerde gerekse iş dünyasında artan bir ilgiyle araştırma konusu olmuştur. Türkiye'de özellikle yöneticilerin duygusal zekâ boyutları (Ural, 2001), duygusal zekânın liderlik becerileriyle ilişkisi (Bülbüloğlu, 2001), duygusal zekânın başarı üzerindeki etkileri (Arıcıoğlu, 2002) üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Yurt dışında yapılan çalışmalarda daha çok yönetim uygulamaları (Ashkanasy & Daus, 2002), geliştirme programları içerisinde duygusal zekânın yeri (Schwarz, 2000) ve üniversitelerde özellikle öğretim programlarında duygusal zekânın ders olarak okutulması (Boyatzis, Stubbs, & Taylor, 2002) üzerinde durulmuştur. Duygusal zekâ ilk kez Salovey ve Mayer tarafından ortaya atılmış, bireyin kendi duygularını ifade edebilmesi, başkalarının duygularını izleyebilmesi, bunlar arasında ayırım yapabilmesi ve bu süreçte elde ettiği bilgileri düşünce ve davranışlarında kullanabilme, duygular ile bireysel süreçler arasında uyum sağlayabilmesi, duyguların farklı durumlar üzerindeki etkilerini anlayabilme şeklinde tanımlanmaktadır (Law, Wong, & Song, 2004) (Salovey & Mayer, 1990). Torndike'in sosyal zekâ anlayışına dayanan (Planalp & Fitness, 1999) duygusal zekâ, sosyal zekânın bir alt formu olarak tanımlanmaktadır (Salovey & Mayer, 1990).

Duygusal zekâ kavramı, son on yıl içerisinde insan davranışları ve insan beyninin fonksiyonları üzerinde yapılan bilimsel araştırma verilerinin ışığında dünyada gittikçe artan bir ilgiyle kabul görmektedir.

Psikolojik Danışma Öz-Yeterlikleri

İlk kez Bandura'nın öğrenilen davranışların performansa dönüşebilmesi sürecini açıklamada kullandığı en önemli kavram olan öz yeterlik (Self-Efficacy), bireyin, belli bir performansı göstermek, olası durumlarla başa çıkabilmek için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı şekilde yapma yeteneğine dair yargısı olarak ifade edilmiştir (Bandura, 1986). Bireyler söz konusu öz yeterlik algılarını geçirdiği doğrudan ya da dolaylı deneyimlerle edinirler. Örneğin bir işi başarılı şekilde tamamladıklarında bundan sonra da benzer işleri başarabileceklerine olan inançları yükselir, bunun tam tersi de mümkündür. Bir başkasının başardığı ya da başaramadığı işi gözlemek de dolaylı olarak kişinin öz yeterlik algısını değiştirebilir. Bandura (1986) bireyin öz yeterlik algısının kaynağını deneyimlerin yanı sıra sözel olarak ikna etme ve o işi yaparken kişinin hissettiği stres, korku ve heyecan gibi duygusal tepkilere de bağlamaktadır. Özetle öz yeterlik bireyin yaşadığı çevrede elde ettiği olumlu-olumsuz deneyimlerle ilgilidir.

Psikolojik danışma öz yeterliği, bireyin (danışmanın), danışanın taleplerini ne düzeyde karşıladığı ile ilgilidir. Danışmanın yeterliği, yardıma ihtiyacı olan danışana yaptığı yardımın etkililiği konusundaki algısı olarak düşünülebilir. Larson ve Daniels, danışman öz yeterliğini danışmanın, danışma sürecinde danışmanlıkla ilgili davranışlar ve belirli klinik durumlarla baş edebilme konusunda kendi kapasitelerine ilişkin yeterlik algılarıdır (Larson & Daniels, 1998). Psikolojik danışma yardımının birçok psikolojik problemin çözümünde etkili olduğunun kanıtlanmasıyla birlikte, bu yardımın etkililiğini arttıran faktörlerin neler olduğuna duyulan merak giderek artmıştır. Etkili bir psikolojik danışma sürecinin birçok bileşeni olmakla birlikte en önemli faktörlerden biri süreçte aktif bir rol üstlenen psikolojik danışmana

ilişkin faktörlerdir. Alanda yapılan çalışmalar kaygı düzeyleri, anksiyete, performans, danışma ortamı vb. değişkenlerle öz yeterlik algıları üzerine yapılmıştır. Duygusal zekâ ile psikolojik danışma öz yeterlik arasındaki ilişkiyi inceleyen yeterli çalışma bulunamamıştır. Bireyin psikolojik danışma öz yeterlik düzeyi üzerinde duygusal zekânın etkisi de yine çalışılmamış konular arasındadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Psikoloji ve PDR bölümü öğrencilerinin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz-yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu bağlamda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğrencilerinin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz-yeterlik düzeyleri nasıldır?
2. Öğrencilerin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz-yeterlik düzeyleri;
   A) Cinsiyetlerine,
   B) Öğrenim gördükleri bölüme,
   C) Öğrenim gördükleri bölümü isteyerek seçip seçmemelerine,
   D) Öğrenim gördükleri bölümden memnuniyet düzeylerine,
   E) Psikolojik yardım alıp almadıklarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin duygusal zekâ puanları ile psikolojik danışma öz yeterlik puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterliklerini duygusal zeka düzeyleri ne düzeyde etkilemektedir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Tarama modelinde yapılan bu çalışma, öğrenci görüşleri ele alınarak duygusal zekâ ve psikolojik öz-yeterlikleri arasındaki ilişki inceleyen betimsel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini PDR ve Psikoloji bölümlerinde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise Kayseri'de bulunan bir özel ve bir devlet üniversitesinin ilgili bölümlerinde okuyan iki bölümün öğrencileri oluşturmaktadır. Öğrencilerin psikolojik danışma becerileri ve duygusal zekâ düzeylerinin en son düzeyini dikkate almak amacıyla çalışmaya sadece 3. ve 4. sınıflar dâhil edilmiştir. Öğrencilerin cinsiyet, bölüm ve sınıflarına göre dağılımına ilişkin bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin cinsiyet, bölüm ve sınıflarına göre dağılımı

Bölümler - Cinsiyet	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Psikoloji	235	81,6	53	18,4	288	59,9
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	159	82,4	34	17,6	193	40,1
Sınıf						
3. Sınıf	268	83,2	54	16,8	322	66,9
4. Sınıf	126	79,2	33	20,8	159	33,1
Toplam	394	81,9	87	18,1	481	100,0

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırmaya % 81,9'u kadın ve % 18,1'i erkek olmak üzere toplam 481 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin % 59,9'u Psikoloji ve % 40,1'i de Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla bir adet kişisel bilgi formu, duygusal zekâ ölçeği ve psikolojik danışma öz-yeterlik ölçekleri kullanılmıştır.

Duygusal Zekâ Ölçeği

Schutte ve diğerleri (1998) tarafından geliştirilen ve duygusal zekâ araştırmalarında yoğun olarak kullanılan 33 maddelik Duygusal Zekâ Ölçeği'nin kuramsal temeli 3 boyutlu duygusal zekâ modeline dayanmaktadır (Mayer ve Salovey, 1990). Austin ve diğerleri (2004) tarafından modifiye edilen Duygusal Zekâ Ölçeği, 20'si olumlu ve 21'i olumsuz toplam 41 maddeden oluşmaktadır. Austin ve diğerleri (2004) tarafından modifiye edilen bu ölçek, olumsuz maddelere daha fazla yer vermek için Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği'nin bazı maddelerinin olumludan olumsuza çevrilmesi ve daha önceden güvenirliği diğer faktörlere göre daha düşük bulunan "Duygulardan Faydalanma" faktörünü temelde hedef alan bazı yeni maddelerin eklenmesiyle oluşmuştur. Ölçek, (1) kesinlikle katılmıyorum (2) katılmıyorum (3) kararsızım (4) katılıyorum ve (5) kesinlikle katılıyorum şeklinde 5'li likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçek üç faktörden oluşmaktadır: İyimserlik/Ruh Halini Düzenleme (Optimism/Mood Regulation), Duygulardan Faydalanma (Utilisation of Emotions) ve Duyguların İfadesi (Appraisal and Expression of Emotions). Ölçek bu üç faktörü ve bütününde genel duygusal zekâyı ölçmektedir.

Araştırmanın bu bölümünde Orjinali Schutte ve diğerleri (1998) tarafından geliştirilmiş olan Duygusal Zekâ Ölçeği'nin (DZÖ) Austin ve diğerleri (2004) tarafından yeniden düzenlenmiş şeklinin Türkçeye uyarlama çalışmasına yer verilecektir. Araştırmacı ölçeğin Türkçe formunun geçerlik çalışmaları olarak yapı geçerliği, kapsam geçerliği, çeviri geçerliği ve uyum geçerliğini araştırmıştır. Ayrıca ölçeğin madde ayırt ediciliği için madde-test korelasyonu ve güvenirlik çalışmaları olarak test-tekrar test, iki yarı ve iç tutarlılık Cronbach α güvenirlik katsayıları belirlenmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir. GÖÇET, E.

Psikolojik Danışma Öz-Yeterlik Ölçeği

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma öz-yeterlik düzeylerini ölçmek amacıyla Lent ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 3 faktör ve 41 maddeden oluşmaktadır. Yardım Becerileri Öz-yeterliği olarak adlandırılan ilk faktör 15 maddeden oluşmakta ve kendi içinde İçgörü, Keşif ve Eylem Becerileri olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Oturum Yönetmeye İlişkin Öz-yeterlik olarak adlandırılan ikinci faktör ise 10 maddeden oluşmaktadır. Üçüncü faktörü oluşturan Psikolojik Danışma Sürecindeki Zorluklara İlişkin Öz-yeterlik 16 maddeden oluşmaktadır. İlişkide Çatışmalar ve Danışan Problemleri olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. Cevaplama sistemi her ifade için (0) "hiç güvenmiyorum" ve (9) "tamamen güveniyorum" olarak onlu derecelendirme şeklindedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan "0" en yüksek puan 369'dur. Yüksek puanlar yüksek düzeyde psikolojik danışma öz-yeterliğini işaret etmektedir. Ölçeğin orijinal formunun iç tutarlığı .97 olup, alt ölçekler için iç tutarlık katsayısının .79 ile. 94 arasında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin benzer ölçek geçerliğini belirlemek amacıyla "Psikolojik Danışman Kendini Değerlendirme Ölçeği" (Larson ve ark., 1992) kullanılmış ve iki ölçeğin benzer alt ölçekleri arasında olumlu yönde yüksek ilişkiler olduğu görülmüştür. PDÖÖ'nün Türkçe'ye Çeviri Çalışması Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması aşamasında öncelikle ölçeği geliştiren araştırmacılardan biri olan R.W. Lent'ten ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması için gerekli izinler alınmıştır. İlk olarak ölçek, Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında yüksek lisans yapmakta olan ve iyi derecede İngilizce bilen üç psikolojik danışman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra ölçeğin Türkçe ve İngilizce formu, en uygun çevirilerin seçilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması amacıyla Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda görev yapan ve en az doktora derecesine sahip üç öğretim üyesi tarafından incelenmiştir. Öğretim üyelerinin görüşleri ışığında uygun görülen maddeler seçilerek Türkçe taslak form oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak form Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda görev yapmakta olan farklı üç öğretim üyesine verilmiştir. Alınan geribildirimler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Son olarak ölçeğin Türkçe formu bir alan uzmanı tarafından incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak ölçeğe son hali verilmiştir. (Pamukçu ve Demir, 2013)

Verilerin Çözümlenmesi

Araştırma sorularına paralel olarak merkezi ölçüler (yüzde, frekans, ortalama vb.), değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için korelasyon, bağımsız değişkenlere göre farkları tespit etmek amacıyla da t-testi ve f-testi kullanılmıştır. Öğrencilerin duygusal zekâ ile psikolojik danışma öz yeterlik ve alt boyutlarına ilişkin puanlarını betimlemek amacıyla yüzde, frekans ve ortalama gibi merkezi ölçüler kullanılmıştır. Öğrencilerin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerinin araştırmanın bağımsız değişikliklerine göre farklılıklarını belirlemek amacıyla t- testi ve çoklu karşılaştırmalarda ise varyans analizi (F testi), farkın kaynağını belirlemek için LSD testi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan iki bağımlı değişken olan duygusal zeka ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri

Araştırmanın birinci alt problemi, PDR ve Psikoloji bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterliklerinin ne düzeyde olduğuna ilişkindir. Tablo 2'de söz konusu yeterliklere ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri

Duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri ve alt boyutları (n=481)	Alınabilecek En düşük puan	Alınabilecek En yüksek puan	Alınan En düşük puan	Alınan En yüksek puan	Ort. ($\bar{X}$)	S. Sapma
İyimserlik-Ruh halinin düzenlenmesi	21	105	52	100	78,18	9,45
Duyguların Kullanımı	13	65	13	65	46,55	10,07
Duyguların Değerlendirilmesi	7	35	7	35	24,03	5,49
Toplam Duygusal Zekâ Düzeyi	41	205	97	199	152,90	19,72
Yardım Becerileri Öz Yeterlik Düzeyi	15	135	32,0	135,0	98,90	18,01
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	10	90	10,0	90,0	66,48	13,74
Zorluklara İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	16	144	24,0	144,0	92,23	22,12
Toplam Öz Yeterlik Düzeyi	41	369	74,0	369,0	257,62	48,39

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin duygusal zekâ puan ortalamasının 152,90 olduğu görülmektedir. 97-199 arasında bir puan aralığı düşünüldüğünde elde edilen puanın ortalama aralığın üzerinde bir puan olduğu söylenebilir. Farklı bir bakış açısıyla, 5'li likert tipi bir ölçek olduğu dikkate alınırsa, öğrenciler duygusal zekâ düzeyleri hakkında "katılıyorum" seçeneğini, yani o özelliklerin kendilerinde olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin en yüksek duygusal zekâ ortalaması sayısal olarak "*İyimserlik, ruh halinin düzenlenmesi*" seçeneğinde görülse de, puan aralığı dikkate alındığında, üç boyutun da ortalama aralık ile en yüksek aralık arasında olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri açısından Tablo 1'deki veriler dikkate alındığında, öğrencilerin toplam öz yeterlik düzeylerinin de ortalama puan aralığının üzerinde olduğu görülmektedir. Öz yeterlik ölçeğinin alt boyutları açısından da durum aynıdır; en yüksek puan "*Oturum yönetmeye ilişkin öz yeterlik düzeyi"* alt boyutuna, en düşük puan ise "*Zorluklara ilişkin öz yeterlik düzeyi*" alt boyutuna ait bulunmuştur. Ancak her üç alt boyuta ait puan ortalaması, ortalama aralığın çok üzerindedir.

Öğrencilerin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılıkları

Öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlikleri ve duygusal zekâ düzeyleri düşünüldüğünde, kadınların karakteristik özelliklerinden dolayı cinsiyet faktörünün belirleyici rol oynayabileceği ve bu yüzden de duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlikleri ile ilgili alan yazında yapılmış çalışmaların çoğunda cinsiyet bağımsız bir değişken olarak görülmektedir. Bu çalışmada da bağımsız değişken olarak ele alınan cinsiyete göre söz konusu psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ düzeylerinin farklılıklarına ilişkin veriler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri

Bağımlı Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort ($\bar{X}$)	SS	t	sd	p
Yardım Becerileri Öz Yeterlik Düzeyi	Kadın	394	98,05	17,98	-2,209	479	,028*
	Erkek	87	102,75	17,75			
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Kadın	394	66,10	13,95	-1,302	479	,168
	Erkek	87	68,22	12,67			
Zorluklara İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Kadın	394	91,67	21,68	-1,194	479	,265
	Erkek	87	94,79	24,00			
Toplam Öz Yeterlik Düzeyi	Kadın	394	255,82	48,41	-1,738	479	,082
	Erkek	87	265,76	47,73			
İyimserlik - Ruh halinin düzenlenmesi	Kadın	394	78,29	9,31	,558	479	,577
	Erkek	87	77,67	10,01			
Duyguların Kullanımı	Kadın	394	47,23	9,59	3,204	479	,005*

	Erkek	87	43,45	11,54			
Duyguların Değerlendirilmesi	Kadın	394	24,59	5,22	4,953	479	,000*
	Erkek	87	21,45	5,96			
Toplam Duygusal Zekâ Düzeyi	Kadın	394	154,28	18,98	3,305	479	,003*
	Erkek	87	146,64	21,80			

Tablo 3'te öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerine ilişkin ortalamalar incelendiğinde; toplam öz yeterlik puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı, sadece "*Yardım becerileri öz yeterlik düzeyi"* alt boyutunun istatistiksel olarak anlamlı düzeyde (t= -2,209; p<,05) farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Erkek öğrenciler kendilerinin yardım becerileri öz yeterliklerinin ($\bar{X}$= 102,75) kadın öğrencilerden ($\bar{X}$= 98,05) daha yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Öğrencilerin duygusal zekâ düzeylerine ilişkin ortalamalar incelendiğinde ise, gerek toplam zekâ puanlarının, gerekse hem duyguların kullanımı hem de duyguların değerlendirilmesi alt boyutlarına ilişkin puanların cinsiyete göre farklılaştığı, sadece iyimserlik alt boyutu puanlarının anlamlı farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Toplam duygusal zekâ puan ortalamaları açısından psikolojik danışma öz yeterlik ortalamalarının tersine, kadın öğrencilerin ortalama puanları ($\bar{X}$= 154,28) ile erkek öğrencilerin ortalama puanları ($\bar{X}$= 146,64) arasında anlamlı düzeyde (t=3,305; p<,05) farklılık görülmektedir. Aynı durum "*Duyguların kullanımı*" alt boyutunda görülmektedir. Kadın öğrencilerin ortalama puanları ($\bar{X}$= 47,23) erkek öğrencilerin ortalama puanlarına ($\bar{X}$= 43,45) göre anlamlı düzeyde farklılık (t= 3,204; p<,05) göstermiştir. "*Duyguların değerlendirilmesi*" alt boyutunda da kadın öğrencilerin ortalama puanlarının ($\bar{X}$= 24,11) erkek öğrencilerin ortalamalarına ($\bar{X}$= 21,45) anlamlı düzeyde farklılık (t= 4,953; p<,05) göstermiştir. Kadın öğrencilerin duyguların değerlendirilmesine ilişkin davranışları erkek öğrencilerden daha fazla gösterdiklerini belirtmişlerdir.
Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ davranışlarına ne düzeyde sahip olduklarına ilişkin veriler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ düzeyleri

Bağımlı Değişkenler	Bölüm	N	Ort ($\bar{X}$)	SS	t	sd	p
Yardım Becerileri Öz Yeterlik Düzeyi	Psikoloji	288	97,42	19,05	-2,288	479	,023
	PDR	193	101,11	16,12			
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Psikoloji	288	66,212	14,47	-,546	479	,585
	PDR	193	66,89	12,59			
Zorluklara İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Psikoloji	288	93,06	22,58	1,009	479	,318
	PDR	193	91,00	21,43			
Toplam Öz Yeterlik Düzeyi	Psikoloji	288	256,69	50,09	-,524	479	,601
	PDR	193	259,01	45,82			
İyimserlik - Ruh halinin düzenlenmesi	Psikoloji	288	77,25	10,12	-2,753	479	,006*
	PDR	193	79,56	8,17			
Duyguların Kullanımı	Psikoloji	288	44,24	10,71	-6,786	479	,000*
	PDR	193	50,00	7,87			
Duyguların Değerlendirilmesi	Psikoloji	288	23,44	6,06	-3,075	479	,002*
	PDR	193	24,90	4,37			
Toplam Duygusal Zekâ Düzeyi	Psikoloji	288	149,02	20,62	-5,649	479	,000*
	PDR	193	158,69	16,74			

Tablo 4'te görüldüğü gibi, öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre öz yeterlik düzeyleri farklılaşmazken, duygusal zekâ düzeyleri bölümlere göre farklılık göstermiştir. Öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin verilerde (Tablo 3) görüldüğü gibi, bölümlerine ilişkin verilerde de paralellik bulunmaktadır. "*Yardım becerileri öz yeterlik düzeyleri*" alt boyutu dışında gerek alt boyutlar, gerekse toplam psikolojik danışma öz yeterlik davranışlarına ait puanlar öğrencilerin bölümlerine göre farklılık göstermemektedir. Yardım alt boyutunda PDR bölümünde okuyan öğrenciler söz konusu davranışlara daha fazla ($\bar{X}$= 101,11) sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Psikoloji bölümü öğrencilerine ilişkin ortalama ($\bar{X}$= 97,42) ile PDR öğrencilerine ait ortalamaların anlamlı düzeyde farklılık (t= -2,288; p<,05) gösterdiği ortaya çıkmıştır. Duygusal zekâ ölçeğinden elde edilen puanlar bölümlere göre değerlendirildiğinde; toplam duygusal zekâ puanları açısından PDR öğrencilerinin ($\bar{X}$= 158,69) ortalama puanlarının Psikoloji bölümü öğrencilerinden daha yüksek ($\bar{X}$= 149,02) olduğu görülmektedir. Her iki ortalama karşılaştırıldığında, puanlar arasında anlamlı düzeyde farklılık (t= -5,649; p<,05) olduğu gözlenmektedir. Söz konusu durum her üç alt boyut açısından da benzerlik göstermektedir; iyimserlik alt boyutunda (t=-2,753; p<,05), duyguların kullanımı alt boyutunda (t= -6,786; p<,05) ve duyguların değerlendirilmesi alt boyutunda (t=-3,075; p<,05) PDR öğrencilerinin söz konusu davranışlara Psikoloji bölümü öğrencilerinden daha fazla sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin daha önce psikolojik yardım alıp almadıklarına göre psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri ve duygusal zekâ düzeylerinin farklılıklarına ilişkin veriler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğrencilerin psikolojik yardım alma durumlarına göre psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ düzeyleri

Bağımlı Değişkenler	Psik. Yardım	N	Ort ($\bar{X}$)	SS	t	sd	p
Yardım Becerileri Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	98	98,38	21,18	-,285	479	,776
	Hayır	383	99,04	17,13			
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	98	65,27	15,63	-,892	479	,374
	Hayır	383	66,80	13,22			
Zorluklara İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	98	88,06	25,51	-1,875	479	,063
	Hayır	383	93,30	21,08			
Toplam Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	98	251,70	54,89	-1,231	479	,220
	Hayır	383	259,13	46,54			
İyimserlik - Ruh halinin düzenlenmesi	Evet	98	79,13	10,25	1,053	479	,294
	Hayır	383	77,94	9,23			
Duyguların Kullanımı	Evet	98	43,48	12,10	-2,937	479	,004*
	Hayır	383	47,33	9,33			
Duyguların Değerlendirilmesi	Evet	98	23,46	6,56	-,995	479	,322
	Hayır	383	24,17	5,18			
Toplam Duygusal Zekâ Düzeyi	Evet	98	150,26	23,11	-1,318	479	,190
	Hayır	383	153,58	18,72			

Tablo 5 incelendiğinde; öğrencilerin psikolojik yardım alıp almama durumlarına göre, duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerinin anlamlı düzeyde değişmediği görülmektedir. Her iki değişkene ilişkin ortalamalar karşılaştırıldığında, psikolojik yardım almamış olan öğrencilerin gerek duygusal zekâ ve gerekse psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerine ilişkin puanlarının yardım alanlara oranla daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Duygusal zekâ ölçeğinin sadece "*duyguların kullanımı*" alt boyutunda psikolojik yardım almayan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{X}$= 47,33) alanlara ($\bar{X}$= 43,48) göre anlamlı düzeyde farklılık (t=-2,937; p<,05) göstermiştir.
Öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ düzeylerinin öğrencilerin bölümlerini isteyerek seçip seçmemelerine göre farklılıklarına ilişkin veriler Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ düzeylerinin öğrencilerin bölümlerini isteyerek seçip seçmemelerine göre farklılıkları

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	Gruplar	N	Ort ($\bar{X}$)	SS		sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark
Yardım Becerileri Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	353	100,20	18,43	Grup içi	2	1131,07	3,524	,030*	K E
	Kısmen	106	95,52	16,29						
	Hayır	22	94,36	16,88	Gruplar arası	478	320,97			
	Total	481	98,90	18,01						
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	353	67,92	13,09	Grup içi	2	1985	10,957	,000*	K-H E-H E-K
	Kısmen	106	63,95	13,73						
	Hayır	22	55,68	17,63	Gruplar arası	478	181,25			
	Total	481	66,48	13,74						
Zorluklara İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	353	92,98	22,60	Grup içi	2	821,009	1,682	,187	
	Kısmen	106	91,36	20,29						
	Hayır	22	84,36	22,18	Gruplar arası	478	488,087			
	Total	481	92,23	22,12						
Toplam Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	353	261,10	48,51	Grup içi	2	10509,512	4,555	,011*	H E
	Kısmen	106	250,83	46,81						
	Hayır	22	234,41	46,02	Gruplar arası	478	2307,106			
	Total	481	257,62	48,39						
İyimserlik - Ruh halinin düzenlenmesi	Evet	353	78,95	9,76	Grup içi	2	402,563	4,577	,011*	K E
	Kısmen	106	76,19	8,41						
	Hayır	22	75,36	7,18	Gruplar arası	478	87,953			
	Total	481	78,18	9,45						

Duyguların Kullanımı	Evet	353	47,11	10,58	Grup içi	2	209,891	2,080	,126	
	Kısmen	106	45,05	8,27						
	Hayır	22	44,77	8,94	Gruplar arası	478	100,902			
	Total	481	46,55	10,07						
Duyguların Değerlendirilmesi	Evet	353	24,20	5,66	Grup içi	2	42,044	1,397	,248	
	Kısmen	106	23,28	4,49						
	Hayır	22	24,86	6,92	Gruplar arası	478	30,100			
	Total	481	24,03	5,49						
Toplam Duygusal Zekâ Düzeyi	Evet	353	154,45	20,29	Grup içi	2	1589,927	4,144	,016*	K
	Kısmen	106	148,50	17,21						E
	Hayır	22	149,32	18,73	Gruplar arası	478	383,662			
	Total	481	152,90	19,72						

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü severek tercih etme durumlarına göre psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ düzeylerine ilişkin Tablo 6'daki veriler incelendiğinde, genellikle severek tercih edenlerin her iki ölçek ve alt boyutlarından alınan ortalama puanlar, *kısmen* ve *hayır* seçeneğini işaretleyenlere oranla daha yüksek bulunmuştur. Toplam psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerine ilişkin ortalamalar dikkate alındığında; öğrenim gördükleri bölümü isteyerek tercih eden öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}$=261,10) ile bölümü sevmeyen öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}$=234,41) arasında anlamlı düzeyde farklılık (F=4,555; p<,05) ortaya çıktığı görülmektedir. Psikolojik danışma öz yeterlik ölçeğinin "*Yardım becerileri öz yeterlik düzeyi*" alt boyutuna ilişkin veriler incelendiğinde, *evet* diyen grubun ortalamaları ($\bar{X}$=100,20) ile *kısmen* diyen grubun ortalamaları ($\bar{X}$=95,52) arasında anlamlı düzeyde farklılık (F=3,524; p<,05) gözlenmektedir. Oturumu yönetmeye ilişkin öz yeterlik düzeylerine ilişkin veriler incelendiğinde; her üç grup ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılığın (F=10,957; p<,05) olduğu göze çarpmaktadır. Zorluklara ilişkin öz yeterlik boyutunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Duygusal zekâ ölçeğinden toplam alınan puan ortalamaları dikkate alındığında, *evet* grubunun ortalaması ($\bar{X}$=154,45) ile *kısmen* diyen grubun ortalamaları ($\bar{X}$=148,50) arasında anlamlı düzeyde (F=4,144; p<,05) farklılığın ortaya çıktığı görülmektedir. Duygusal zeka ölçeğinin *İyimserlik, ruh halinin düzenlenmesi* alt boyutunda gruplar arasında farklılık (F=4,577; p<,05) ortaya çıkmıştır. Yapılan LSD testi sonucunda, farklılığın *evet* diyen grubun ortalaması ($\bar{X}$=78,95) ile *kısmen* diyen grubun ortalaması ($\bar{X}$=75,36) arasında olduğu görülmektedir. Duyguların kullanımı ve duyguların değerlendirilmesi alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü sevip sevmemelerine göre psikolojik danışma öz yeterlikleri ve duygusal zekâ düzeylerine ilişkin anova testi sonuçlarına Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü sevip sevmemelerine göre psikolojik danışma öz yeterlikleri ve duygusal zekâ düzeyleri

		N	Ort	SS		sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark
Yardım Becerileri Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	333	100,71	18,33	Grup içi	2	3384,50	10,864	,000*	H
	Kısmen	117	97,26	16,13						H
	Hayır	31	85,74	15,44	Gruplar arası	478	311,538			E-K
	Total	481	98,90	18,01						
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	333	68,20	13,36	Grup içi	2	32,75	18,626	,000*	K-H
	Kısmen	117	65,09	12,87						E-H
	Hayır	31	53,36	13,64	Gruplar arası	478	175,856			E-K
	Total	481	66,48	13,74						
Zorluklara İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	333	94,39	22,30	Grup içi	2	5744,229	12,287	,000*	H
	Kısmen	117	90,78	19,32						H
	Hayır	31	74,55	22,46	Gruplar arası	478	467,487			E-K
	Total	481	92,23	22,12						
Toplam Öz Yeterlik Düzeyi	Evet	333	263,29	48,93	Grup içi	2	36513,724	16,610	,000*	K-H
	Kısmen	117	253,12	43,02						E-H
	Hayır	31	213,65	37,14	Gruplar arası	478	2198,302			E-K
	Total	481	257,62	4839						
İyimserlik - Ruh	Evet	333	79,10	10,08	Grup içi	2	469,585	5,356	,005*	K-H

halinin düzenlenmesi	Kısmen	117	76,27	6,89						E-H
	Hayır	31	75,45	9,40	Gruplar arası	478	87,672			E
	Total	481	78,18	9,45						
Duyguların Kullanımı	Evet	333	47,03	10,65	Grup içi	2	137,877	1,362	,257	
	Kısmen	117	45,66	8,45						
	Hayır	31	44,71	9,05	Gruplar arası	478	101,204			
	Total	481	46,55	10,07						
Duyguların Değerlendirilmesi	Evet	333	24,01	5,52	Grup içi	2	47,017	1,563	,211	
	Kısmen	117	23,66	4,97						
	Hayır	31	25,61	6,81	Gruplar arası	478	30,079			
	Total	481	24,02	5,49						
Toplam Duygusal Zeka Düzeyi	Evet	333	154,31	20,53	Grup içi	2	1076,679	2,791	,062	K
	Kısmen	117	149,68	15,77						E
	Hayır	31	149,94	22,79	Gruplar arası	478	385,810			
	Total	481	152,90	19,72						

Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümleri sevip sevmemelerine göre özellikle psikolojik danışma öz yeterlik puanları açısından gruplar arasında farklılığın çıktığı görülmektedir. Yapılan Anova testi sonucunda, *Psikolojik danışma öz yeterlik* ölçeğinin tamamından alınan puanlar açısından gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılığın (F=16,610; p<,05) ortaya çıktığı, bu farkın da tüm gruplar arasında olduğu gözlenmektedir. Öğrenim gördükleri bölümden memnun olan öğrencilerin ortalama puanlarının ($\bar{X}$=263,29), bölümlerinden *kısmen* ($\bar{X}$=253,12) memnun olanlardan ve bölümlerinden memnun olmayan öğrencilerin ortalama puanlarından ($\bar{X}$=213,65) daha yüksek bulunmuştur. *Yardım becerileri öz yeterlik* puanları açısından, bölümlerinden memnun olmayan öğrencilerin ortalama puanları ($\bar{X}$=85,74) ile bölümlerinden memnun olan ($\bar{X}$=100,71) ve kısmen memnun olan öğrencilerin ortalama puanları ($\bar{X}$=92,26) arasında anlamlı düzeyde farklılık (F=10,864; p<,05) ortaya çıkmıştır. Benzer bir durum "*Oturumu Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik"* alt boyutunda da görülmektedir. Oturumu yönetmeye ilişkin öz yeterlik davranışlarını bölümünden memnun olan öğrencilerin daha ($\bar{X}$=68,20) fazla gösterdiği, bölümlerinden *kısmen* memnun olanlar ($\bar{X}$=65,09) ve memnun olmayan öğrencilerin ($\bar{X}$=53,36) daha az gösterdiği ortaya çıkmıştır. Söz konusu farklılıklar gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık (F=18,626; p<,05) oluşturmuştur. Farklılığın kaynağını bulmak amacıyla yapılan LSD testinde, her üç grubun da bu farklılığa neden olduğu görülmektedir. Zorluklara ilişkin öz yeterlik düzeyi açısından bakıldığında, aynı şekilde bölümlerinden memnun musunuz sorusuna *evet* diyen öğrencilerin ortalamaları diğer iki gruptan daha yüksek bulunmuştur. Bir başka ifadeyle, zorluklara ilişkin öz yeterlik düzeylerine ilişkin davranışlara en fazla ($\bar{X}$=9439) sahip olduğunu, bölümlerinden *kısmen* memnun olanların söz konusu davranışlara daha az sahip oldukları ($\bar{X}$=90,78) ve son olarak bölümlerinden memnun olmayan öğrencilerin ortalama puanlarının en düşük ($\bar{X}$=74,55) olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan LSD testi sonucunda, *hayır* diyen grubun ortalama puanlarının diğer iki grupta yer alan öğrencilerin puanları arasında anlamlı düzeyde farklılığın olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri ölçeğinin tamamından alınan puanlar dikkate alındığında; bölümlerinden memnun olan ve kısmen memnun olan öğrencilerin puanları arasında kısmen bir fark ortaya çıkmış, ancak sonuç itibariyle bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Öğrencilerin *"İyimserlik – ruh halinin düzenlenmesi"* alt boyutundan aldıkları puanlar incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak bir farkın (F=5,356; p<,05) ortaya çıktığı, bu farkın da her üç grubun puanlarından kaynaklandığı görülmektedir. Duyguların kullanımı ve değerlendirilmesi alt boyutları açısından gruplar arasında bir farklılık bulunmamıştır.

Öğrencilerin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki

Bir bireyin psikolojik danışma öz yeterliliklerinin beklenen düzeyde olabilmesi onun kendi duygularını tanıyabilmesine, çevresini doğru algılayabilmesine, başkalarının duygularını tanımlama ve duygudaşlık (empati) yapabilme gücüne bağlıdır. Bu sayılan özelliklerin çoğu bireyin duygusal zekâsıyla ilgili bir durumdur. Tablo 8'de öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlikleri ve duygusal zeka düzeylerinin arasındaki ilişkiye ilişkin korelasyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 8. Psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ düzeyi arasındaki ilişki

		İyimserlik - Ruh halinin düzenlenmesi	Duyguların Kullanımı	Duyguların Değerlendirilmesi	Toplam Duygusal Zekâ Düzeyi
Yardım	Pearson Correlation	,581**	,251**	-,031	,414**

Becerileri Öz Yeterlik Düzeyi	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,494	,000
	N	481	481	481	481
Oturum Yönetmeye İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Pearson Correlation	,637**	,277**	,026	,471**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,573	,000
	N	481	481	481	481
Zorluklara İlişkin Öz Yeterlik Düzeyi	Pearson Correlation	,503**	,143**	-,110*	,296**
	Sig. (2-tailed)	,000	,002	,016	,000
	N	481	481	481	481
Toplam Psik. Dan. Öz Yeterlik Düzeyi	Pearson Correlation	,627**	,238**	-,055	,423**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,232	,000
	N	481	481	481	481

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo 8 incelendiğinde, Psikolojik danışma öz yeterlikleri toplam puanları ile duygusal zekâ düzeyi toplam puanları arasında doğrusal bir ilişkinin (r= ,423) olduğu ve bu ilişkinin 0,01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle, öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri yükseldikçe, duygusal zekâ düzeylerinin de yükseldiği veya tam tersi duygusal zekâ düzeyi yükseldikçe, psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerinin yükseldiği ifade edilebilir. Zekânın zamanla ya da eğitimle yükselmeyeceği varsayılırsa, duygusal zekâ arttıkça psikolojik danışma öz yeterliklerinin artması sonucu çıkarılabilir. Duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlikleri arasında en yüksek ilişki (r=,637), oturumu yönetmeye ilişkin öz yeterlik düzeyi ve duygusal zekâ alt boyutu olan iyimserlik – ruh halinin düzenlenmesi düzeyi arasında, en düşük ilişki de (r= -,031), yardım becerileri öz yeterlik düzeyi ile duygusal zekâ alt boyutu olan duyguların değerlendirilmesi arasında ortaya çıkmıştır. Duyguların değerlendirilmesi alt boyutu ile sadece zorluklara ilişkin öz yeterlik düzeyi arasında ters yönde bir ilişkinin (r= -,110) dışında diğer alt boyutlar arasında bir ilişki ortaya çıkmamıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

SONUÇLAR

Öğrencilerin duygusal zeka ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri

PDR ve Psikoloji bölümlerinde okuyan öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ düzeylerini ve her iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada; öğrenciler, duygusal zekâ düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğunu belirtmişlerdir. Başka bir deyişle, öğrenciler duygusal zekâ ile ilgili davranışların büyük bir çoğunluğuna sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Ölçekten ve alt boyutlarından alınan puanlar orta ve en yüksek arasında elde edilmiştir. Öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri açısından da durum aynıdır. Öğrenciler gerek ölçekten gerekse alt boyutlarından ortalamanın üzerinde puan almışlardır.

Öğrencilerin bazı değişkenlere göre duygusal zekâ düzeyleri ve psikolojik danışma öz yeterlikleri

Yapılan araştırmada öğrencilerin duygusal zekâ düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Yapılan analizler, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla duygusal zekâya ilişkin davranışlara daha çok sahip olduğunu göstermektedir. Duygusal zekâ ölçeğinin alt boyutları açısından da durum aynıdır.
Çalışmaya iki bölüm (PDR ve Psikoloji) dâhil edilmiştir. Öğrencilerin bölümlerine göre psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerinin istatistiksel olarak farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak öğrencilerin duygusal zekâ ve alt boyutlarına ilişkin düzeylerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Toplam duygusal zeka ve alt boyutlarında PDR öğrencilerinin ortalamalarının Psikoloji bölümü öğrencilerinin ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin psikolojik yardım alıp almamalarına göre sadece duygusal zeka alt boyutlarından duyguların kullanımı alt boyutunun farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Duyguların kullanımı alt boyutunda psikolojik yardım almayan öğrencilerin ortalama puanlarının alanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin bölümlerini isteyerek seçip seçmemelerine göre duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik davranışlarına sahip olma düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Bu analizde de bölümlerini

isteyerek seçen öğrencilerin ortalamalarının *kısmen* isteyerek gelen öğrencilerle seçmek zorunda kalan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Bölümlerini isteyerek seçen öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlik ve duygusal zekâ davranışlarına daha çok sahip olduğu ifade edilebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümden memnuniyet düzeylerine göre yapılan analiz sonucunda, psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri ve alt boyutlarında gruplar arasında farklılık ortaya çıkmıştır. Bölümlerinden memnun olan öğrencilerin psikolojik danışma öz yeterlik davranışlarına daha çok sahip olduğu görülmektedir. Duygusal zekâ düzeyleri ile ilgili yapılan analizde ise, toplam duygusal zekâ ve İyimserlik - ruh halinin düzenlenmesi alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkarken, duyguların kullanımı ve değerlendirilmesi alt boyutlarında gruplar arasında bir farklılık bulunmamıştır. Bu ölçekte de bölümlerinden memnun olan öğrencilerin puanları diğer iki gruptan fazla bulunmuştur.

Öğrencilerin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki durumu

Araştırmada her iki değişkenin ele alınmasının sebebi, duygusal zekâya ilişkin becerilerin psikolojik danışma öz yeterlik düzeyini etkileyeceği varsayımından dolayıdır. Sonuç olarak her iki değişken arasındaki ilişki incelendiğinde, öğrencilerin duygusal zekâ ve psikolojik danışma öz yeterlik düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Arıcıoğlu, A. (2002). Yönetsel başarının değerlemesinde duygusal zekanın kullanımı. *Akdeniz İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4*, 24-42.
- Ashforth, B. E., & Humphrey, R. H. (1995). Emotion in the Workplace: A Reappraisal. *Human Relations, 48*(2), 97-125. doi:10.1177/001872679504800201
- Ashkanasy, N., & Daus, C. (2002). Emotion in the workplace: the new challenge for managers. *Academy of Management Executive, 16*(1), 76-86.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall Inc.
- Boyatzis, R. E., Stubbs, E. C., & Taylor, S. N. (2002). Learning cognitive and emotional intelligence competencies through graduate management education. *Academy of Management Learning and Education, 1*, 150–162.
- Bülbüloğlu, A. (2001). *Duygusal zeka kuramı.* Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Caudran, S. (1999). The Hard Case for Soft Skills. *Workforce, 7*(78), 60-67.
- Larson, L. M., & Daniels, J. A. (1998). Review of the counseling self-efficacy literature. *Counseling Psychologist., 26*(2), 179-218.
- Law, K. S., Wong, C., & Song, L. J. (2004). The construct and criterion validity of emotional intelligence and its potential utility for management studies. *Journal of Applied Psychology, 89*, 783-496.
- Planalp, S., & Fitness, J. (1999). Thinking/Feeling About Social and Personal Relationship. *Journal of Social and Personal Relationships, 16*(6), 731-750.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). *Emotional intelligence: Imagination, Cognition and Personality*. 6 22, 2018 tarihinde Yale Center for Emotional Intelligence: http://ei.yale.edu/publication/emotional-intelligence-5/ adresinden alındı
- Schwarz, T. (2000, 05 31). *How do you feel?* 06 22, 2018 tarihinde Fast Company: https://www.fastcompany.com/40080/how-do-you-feel adresinden alındı
- Ural, A. (2001). Yöneticilerde duygusal zekanın üç boyutu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(2), 209-219.

ÜNİVERSİTELİ GENÇLERİN SOSYAL UYUM DÜZEYLERİ İLE DÜNYAYA İLİŞKİN VARSAYIMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Doç. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ*, Dr. Öğr. Üyesi, Ahmet AVCI **

*Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi/hbozgeyikli@erciyes.edu.tr
**FSM Vakıf Üniversitesi Eğitim Fakültesi/aavci@fsm.edu.tr

ÖZET

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırma genel tarama modeline dayalı olarak yürütülmüştür. Araştırmada öncelikle gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, geldiği yerleşim yerinin türü, anne-baba eğitim düzeyi açısından farklılaşma durumu incelenmiştir. Daha sonra ise sosyal uyum düzeyi ile dünyaya ilişkin varsayımlar arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu FSM Vakıf üniversitesi Eğitim ve İslami ilimler fakültesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise %76'sı kadın, %24'ü erkek toplam 342 öğrencidir. Araştırma verilerini toplamak amacıyla "Sosyal uyum ölçeği", "dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeği" ve araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistiklerin yanı sıra bağımsız gruplar için t testi, tekyönlü varyans analizi ve pearson korelasyon tekniği kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeylerinin cinsiyet ve geldiği yerleşim yerinin türü açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, bölüm, sınıf düzeyi, anne eğitim ve baba eğitim düzeyi açısından ise anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Gençlerin dünyaya ilişkin varsayımlarının ise araştırmada ele alınan tüm bağımsız değişkenler açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Son olarak gençlerin sosyal uyum düzeyleri, iyilik, adalet, şans ve kendilik değeri varsayımları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal uyum, üniversite gençliği, dünyaya ilişkin varsayımlar, cinsiyet, bölüm

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE UNVERSITY YOUTH'S SOCIAL ADAPTATION LEVELS AND THEIR WORLD ASSUMPTIONS

ABSTRACT

This research in which the relationship between the university youth's social adaptation levels and their world assumptions has been examined is based on general survey model. In the research, the variance of the youth's social adaptation levels and their world assumptions has initially been examined in terms of gender, educational department, class level, type of residential area and educational level of parents. Then, the relationship between social adaptation level and world assumptions has been investigated. The study group of the research consists of the students attending the Faculty of Education and Islamic Sciences at FSM Vakıf University. The research sample is totally 342 students including 76% female and while 24% male. For collection of the research data, the "Social Adaptation Scale", "The World Assumptions Scale" and the personal information form developed by the researchers have been used. Descriptive statistics has been used for the analysis of the research data and also for independent groups, t-test, one-way analysis of variance and pearson correlation technique have been used.

According to the findings of the research, it has been found out that the university youth's social adaptation levels don't vary significantly in terms of gender and residential area while a significant difference has been detected with respect to the educational department, class level and educational level of parents. The youth's world assumptions have been detected to vary significantly in terms of all independent variables. Lastly, it has been discovered that there is a positive relationship between the youth's social adaptation levels and their well-being, justice, chance and self-worth assumptions.

Keywords: Social adaptation, university youth, world assumptions, gender, educational department

GİRİŞ

Birey dünyaya gözlerini açtığı anda, sosyal bir çevrenin içerisine girmiş olur. İçinde bulundukları ortamın, çocuğa yaklaşımı, çocuğun ihtiyaçlarını giderme stilleri, çocuğa yönelik davranış ve tutumlar çocuğun sosyal gelişimini ve kişiliğinin oluşmasında etkilidir. Çocukların sosyal gelişimi, sosyal uyum ve beceriler ile ilişki içerisindedir. Bu sebeple sosyal becerilerin hayatımızdaki rolü büyüktür. Sosyal becerilerin etkin bir biçimde kullanılmasıyla da sosyal uyum oluşur (Avşar ve Öztürk-Kuter, 2007; Günindi, 2008).

Özgüven (1992)'e göre sosyal uyum, bireyin dış dünyayla olan ilişkilerin niteliğini kapsamaktadır. Sosyal iletişimin güçlü olması, mutlu olunması, sosyal ortamlardan kaçınmak yerine iletişim becerilerinin etkin bir şekilde kullanılmasını, çevresel özelliklere göre davranış sergilenmesi ve toplumsal onayın olması ile toplum tarafından belirlenen normlara uygun davranılmasını kapsamaktadır.

Kağıtçıbaşı (1988), sosyal yaşamın kendi içerisinde uyulması gereken kuralları olduğundan bahsetmiştir. Sosyal yaşamın kendi içinde hiyerarşik bir yapısı vardır. Her toplumun kendine göre normları ve yapısı bulunmaktadır. Çünkü toplumların, kendilerine özgü yaşayış biçimleri vardır ve kendi içerisinde değerleriyle uyumlu bir düzenleri vardır. Her bireyin, yaşadığı toplumda kendine yer bulabilmek için, topluma uygun hareket etmek durumundadır. Üniversite gençliği bu açıdan sosyal uyum sorunu yaşama riski en yüksek grubu oluşturmaktadır.

Üniversite öğrencileri bir taraftan öncelikle kendileri için yeni olan okul ve barınma ortamına uyum zorluklarıyla birlikte toplumsal kurallara ve değerlere de uyum göstermeye çalışırken, diğer taraftan evrensel değerler ve ideallerinin peşinde de koşabilmektedir. Bu çok yönlü çabanın getirdiği baskı sonucunda oluşan stres gençlerin zorlanmalarına neden olabilmektedir. Üniversite ortamına giren genç kendini yeni bir sosyal çevre içinde bulmaktadır. Üniversite ortamı, farklı bir boyutta kişinin yeni bir sosyal çevrede ilişkilerini sürdürmesini gerektirmektedir. Yurt ortamı, sınıf atmosferi kişiye yeni sosyal çevre olabilecek nitelikteki etkileşim hedefleri, yeni sosyal becerileri ve çabaları zorunlu kılmaktadır (Özbay, 1997). Şüphesiz bireylerin sosyal uyumunu etkileyen birçok faktör olmakla birlikte, aynı ortamda yetişen bireylerin sosyal uyum düzeylerindeki farklılaşma sosyal uyumu etkileyen temek etkenlerin başında bireysel faktörlerin geldiğini düşündürmektedir. Bu noktada bireylerin sahip oldukları dünyaya ilişkin temel varsayımları sosyal uyumla ilişkili bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Bireylerin, doğuştan sahip oldukları varsayımlara göre davrandığı görüşü, daha önceki yıllarda bazı yazılarda farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Örneğin Bowlby'nin (1969) "dünya modelleri", Parkes'ın (1971) "varsayımsal dünya" ve Maris'in (1975) "anlamın yapıları" kavramları benzer bir yapıyı temsil etmek için kullanılmıştır (Janoff-Bulman, 1989). Bu yapı, bireyin etkin olarak işlev gösterebilmesi için kendisi ve dünyaya ilişkin beklentiler sağlayan, zaman içinde gelişen temel bir kavramsal sistemdir. Bu kavramsal sistem, genellikle yaşam içindeki etkileşimler sırasında gözlenebilir hale gelen bir dizi varsayımla temsil edilmektedir (akt: Janoff-Bulman, 1989).
Janoff-Bulman (1992)'e göre, temelinde kendimiz, dış dünya ve bu ikisi arasındaki soyut fikirlerin yattığı varsayımsal dünya için üç ana başlık önerilmektedir:

Dünyanın İyiliği Varsayımı: İnsanlar genellikle dünyanın iyi bir yer olduğuna inanmaktadır. Burada belirtilen dünya adlandırması insanlara ve olaylara ilişkin soyut bir kavramsallaştırma olarak değerlendirilmektedir. Kişiler karşısındaki insanların iyi olduğunu düşündüğünde onların kibar, yardımsever ve ilgili olmalarına atıfta bulunurken; olayların iyi olduğunu düşündüklerinde olumlu çıktıların gerçekleşeceğine, olumsuz çıktılar ve kötü talihten daha çok inanmaları söz konusudur. Bu inançlar karşılıklı olarak birbirlerini güçlendirmektedir. Bireyler, dünyayı iyi bir yer olarak değerlendirme eğilimindedir çünkü kendi sınırlı dünyalarını iyi bir yer olarak görürler (Janoff-Bulman, 1992).

Dünyanın Anlamlılığı Varsayımı: Diğer bir varsayım olan dünyanın anlamlılığı varsayımında dünyada olayların anlamlı ve mantıklı oluşu söz konusudur (Janoff-Bulman, 1992). Anlama ilişkin varsayım sadece olayların neden gerçekleştiğini değil, neden belirli olayların belirli insanların başına geldiğini de içermektedir. Adil dünya inancına göre insanlar belli davranışların sonuçlarını hak etmektedirler ve neyi hak ederlerse onu almaktadırlar. Bu varsayıma göre sonucu oluşturan bir diğer faktör, bireylerin başına gelen olayların kontrol edilebilir olduğudur. Bu bağlamda kişiler kaza ya da kötü olayları tedbirler alarak önleyebilirler. Adalet ve kontrol edilebilirlik boyutları bir düzen ve anlaşılırlık hissi oluştursa da rastlantısallık olayların anlamlılığını reddetmektedir. Belirli olayların belirli insanların başına gelmesinde herhangi bir anlam yoktur ve kişi başına gelebilecek kötü olayları engelleyemez (Janoff-Bulman ve Frieze, 1983).

Kendilik Değeri Varsayımı: Son varsayım kişinin kendine ilişkin iyi, yeterli ve ahlaklı boyutlarını içeren genel değerlendirmesini kapsamaktadır. Bu değerlendirmeler adalet ve kontrol inancı ile yakından bağlantılı görünmektedir. Kişi, kendi kişiliğini olumlu değerlendirdiği sürece adil bir dünyada incinmeyeceğini düşünmektedir. Kendilik değerlendirmesinde önem kazanan ikinci boyut olan kontrol, kişinin en iyi sonuçları alabilmek için uygun davranışı gerçekleştirip gerçekleştirmediğine ilişkin algısıdır. Burada bahsedilen kontrol algısı sonucun değişmesine bağlı değildir. Kişinin sonucu 16 değiştiremeyecek olsa da uygun davranışı yapmaya olan gönüllülüğü vurgulanmaktadır. Bazı istisnalar dışında insanlar genel olarak kendilerini olumlu olarak değerlendirme eğilimindedirler. Kendilerini kötü şanstan korumak isteyen kişiler ise olaylar rastlantısal olarak gerçekleşse de şanslı kişilerin iyi sonuçlar elde edeceğini düşünmektedirler (Janoff-Bulman, 1992).

Erken çocukluktan itibaren zihinsel temsillerle başlayan bu türden olumlu inançlar bir tür genellemeyi içermekte ve kişinin varsayımsal dünyasının temelini oluşturarak kişiye kendini güvende hissedebileceği bir ortam sağlamaktadır (Janoff-Bulman, 1992). Ancak kişi, kötü bir olayın kurbanı konumunda olduğunda bilişsel alet çantasından çıkarmak istediği, kendine ve dünyaya ilişkin bu varsayımların sınandığını görüp artık tutarlı olmadıkları ile yüzleşmektedir (Janoff-Bulman ve Frieze, 1983). Travmatik olayla birlikte varsayımsal dünya parçalandığında dünya kişi için artık güvenli ve iyi bir yer olmaktan çıkmakta; başına gelen olayları kontrol edebileceği hissi kaybolmaktadır (Beder, 2004). Travmatik olaylar kişinin incinmezlik varsayımını ve hayatlarını sürdürdükleri "benim başıma gelmez" düşüncesini zedelemektedir (Janoff-Bulman ve Frieze, 1983). Bu durumun bireylerin sosyal uyumunu zedeleyen bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasında nasıl bir ilişki olduğu araştırılmıştır. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları bölümlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları geldikleri yerleşim yerini türüne göre farklılaşmakta mıdır?
5. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları anne eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
6. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları anne baba eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
7. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasında anlamalı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma toplanan veri açısından nicel bir paradigmaya sahiptir. Araştırmada üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi geldikleri yerleşim yerinin türü ve anne baba eğitim durumu açısından farklılaşma durumu incelenerek değişkenler arasındaki ilişki düzeyi araştırılmıştır. Bu nedenle araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

KATILIMCILAR

Araştırmanın çalışma grubu FSM Vakıf üniversitesi Eğitim ve İslami ilimler fakültesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise basit tesadüfi eleman örnekleme yoluyla seçilen toplam 342 öğrencidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetlerine göre dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	260	76,0
Erkek	82	24,0
Toplam	342	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin %76,0'ı kadın %24,0'ı erkektir.

Tablo 2: Katılımcıların Bölümlerine göre dağılımı

Bölüm	**N**	**%**
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	105	30,7
Okul öncesi Öğretmenliği	92	26,9
İslami İlimler	145	42,4
Toplam	342	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımları (Tablo 2) incelendiğinde %30,7'sinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, %26,9'unun Okul öncesi öğretmenliği ve %42,4'ünün İslami ilimler bölümlerinde öğrenim gördükleri görülmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Sınıflarına göre dağılımı

Sınıf	N	%
5. Sınıf	187	54,7
6. Sınıf	66	19,3
7. Sınıf	45	13,2
8. Sınıf	44	12,9
Toplam	342	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin %54,7'si 1. Sınıf öğrencisi iken, %19,3'ü 2. Sınıf, %13,2'si 3. Sınıf ve %12,9'u 4. Sınıf öğrencileridir.

Tablo 4: Katılımcıların Geldikleri Yerleşim Yerinin Türüne göre dağılımı

Yerleşim Yeri Türü	N	%
Büyükşehir	287	83,9
Diğer	55	16,1
Toplam	342	100,0

Gençlerin %83,9'u büyükşehirlerden gelirken %16,1'i il, ilçe, kasaba ve köy gibi diğer yerleşim yerlerinden gelmişlerdir.

Tablo 5: Katılımcıların Anne eğitim göre dağılımı

Anne Eğitim	N	%
İlkokul	152	44,4
Ortaokul	59	17,3
Lise	73	21,3
Üniversite	58	17,0
Toplam	342	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin Anne eğitim durumlarına göre dağılımı incelendiğinde (Tablo 5) %44,4'ünün annesinin ilkokul, %17,3'ünün annesinin ortaokul, %21,3'ünün annesinin lise ve %17'sinin annesinin ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Katılımcıların Baba eğitim göre dağılımı

Baba Eğitim	N	%
İlkokul	74	21,6
Ortaokul	57	16,7
Lise	70	20,5
Üniversite	141	41,2
Toplam	342	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin baba eğitim durumlarına göre dağılımı incelendiğinde (Tablo 6) %21,6'sının babasının ilkokul, %16,7'sinin babasının ortaokul, %20,5'inin babasının lise ve %41,2'sinin babasının ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verilerini toplamak amacıyla "Kişisel bilgi formu", "Sosyal uyum ölçeği" ve "Dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmada üniversiteli gençlerin cinsiyet, bölüm, sınıf, geldikleri yerleşim yerinin türü ve anne-baba eğitim durumunu belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda yukarıda belirtilen değişkenlerle ilgili kapalı uçlu sorular sorulmuş ve araştırmaya katılan üniversiteli gençlerin kendilerine uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

Sosyal Uyum Ölçeği: Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeylerini belirlemek amacıyla Bosc, Dubini ve Polin (1997) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması Akkaya ve diğ (2008) tarafından yapılan sosyal uyum ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte toplamda 21 madde bulunmaktadır. Ölçeği dolduranlar motivasyonlarının ve davranışlarının, kendilik algılarının, günlük yaşamlarında sahip oldukları farklı rollere ilgilerinin ve aldıkları tatminin değerlendirilebilmesi amacıyla birbirlerini tamamlayan sorulara yanıt verirler. SUKDÖ, depresif kişiler tarafından yaklaşık 10-15 dakikada doldurulabilmektedir. 21 maddeden oluşan ölçeğin, 1. ve 2. maddelerinden biri meslek durumuna göre doldurulur ve her kişi toplam 0-3 aralığında değerlendirilen 20 maddeye cevap verir. Her bir maddenin puanı toplanarak toplam değere ulaşılır. Ölçeği dolduran kişi 0-60 arası bir değer alabilir. Yüksek puanlar iyi sosyal işlevselliği gösterir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışmalarında iç tutarlılık kat sayısı ,83 ile ,86 arasında belirlenmiştir.

Dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeği: Janoff-Bulman (1989) tarafından geliştirilen 32 maddeden oluşan ölçek ile ölçülmüştür. Travmatik olaylara maruz kalan bireylerin temel varsayımlarına ilişkin betimleyici veri elde etmek amacıyla Janoff-Bulman (1989) tarafından geliştirilen ölçek, Yılmaz (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Dınvar (2011) tarafından ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda birinci faktör "kişisel talihe inanç" (şans varsayımı), ikinci faktör "dünyanın iyiliğine inanç" (iyilik varsayımı), üçüncü faktör "olayların önceden kontrol edilebileceğine inanç"(kontrol varsayımı), dördüncü faktör "yaşamın rastlantılara dayalı olduğuna inanç" (rastlantısallık varsayımı), beşinci faktör "olumlu benlik inancı"(kendilik değeri varsayımı) ve altıncı faktör de "dünyanın adil olduğuna inanç"(adalet varsayımı) olarak adlandırılmıştır. Söz konusu çalışmada yapılan iç tutarlık analizi sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı tüm ölçek için 0,81; kişisel talihe inanç, dünyanın iyiliğine inanç, olayların önceden kontrol edilebileceğine inanç, yaşamın rastlantılara dayalı olduğuna inanç, olumlu benlik inancı ve dünyanın adil olduğuna inanç alt boyutları için ise sırasıyla 0,85, 0,79, 0,75, 0,77, 0,63 ve 0,64 olarak hesaplanmıştır (Dınvar, 2011).

VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin toplanması tamamlandıktan sonra, eksik doldurulan ölçekler çıkarılarak kalan veriler üzerinde istatistiksel işlemler yapılmıştır. Bu aşamada, cinsiyet ve geldikleri yerleşim yeri türü açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Bölüm, Sınıf ve anne-baba eğitim durumu açısından farklılaşmayı ortaya çıkarmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla da pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular araştırmada cevabı aranan sorulara uygun bir sırada verilmiştir. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının cinsiyete göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	t	p
İyilik varsayımı	Kadın	260	21,57	5,82	**-2,295***	,022
	Erkek	82	23,29	6,14		
Adalet varsayımı	Kadın	260	28,13	7,25	**-2,777***	,006
	Erkek	82	30,78	8,31		

Şans varsayımı	Kadın	260	13,69	4,21	**-4,073***	,001
	Erkek	82	15,97	5,01		
Rastlantısallık varsayımı	Kadın	260	17,70	4,14	-297	,767
	Erkek	82	17,85	3,89		
Kendilik değeri varsayımı	Kadın	260	18,05	3,74	**2,115***	,035
	Erkek	82	17,01	4,31		
Kontrol varsayımı	Kadın	260	11,31	2,59	-,668	,504
	Erkek	82	11,54	3,22		
Sosyal uyum	Kadın	260	43,49	5,27	-1,623	,106
	Erkek	82	44,56	5,01		

*p<,05

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin Tablo 7'deki bulgular incelendiğinde kadın öğrencilerin sosyal uyum düzeyi puan ortalamalarının $\overline{X}$=43,49, erkek öğrencilerin ortalamalarının ise $\overline{X}$=44,56 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri (t=1,623, p>,05) ,05 düzeyinde mandar bir farkın olmadığını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle erkek ve kadın öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Üniversiteli gençlerin cinsiyetlerine göre dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeği alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde sadece rastlantısallık varsaymı ve kontrol varsayımı alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı farkın olmadığı görülmektedir. İyilik varsayımı (t=2,295, p<,05), Adalet varsayımı (t=2,77, p<,05), şans varsayımı (t=4,073, p<,05) ve kendilik varsayımı (t=2,115, p<,05) alt boyutlarında ise kadın ver erkek öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki fark ,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre erkek öğrencilerin iyilik, adalet ve şans varsayım düzeylerini kadın öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir. Diğer taraftan kendilik değeri varsayımı alt boyutunda ise kadın öğrencilerin puan ortalamalarının erkek öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının öğrenim gördükleri bölüme göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının bölümlerine göre farklılaşmasına ilişkin F testi (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	Bölüm	N	$\overline{X}$	Std. Sapma	F	p	Scheffe
İyilik varsayımı	RPD	105	21,13	5,35	**5,441***	**,005**	3>1 3>2
	Okul öncesiÖğr.	92	21,04	5,82			
	İslami İlimler	145	23,20	6,22			
Adalet varsayımı	RPD	105	29,16	5,75	**3,477***	**,032**	3>2
	Okul öncesi Öğr.	92	27,02	8,48			
	İslami İlimler	145	29,59	8,03			
Şans varsayımı	RPD	105	13,86	4,01	,788	,456	
	Okul öncesi Öğr.	92	14,14	4,26			
	İslami İlimler	145	14,57	4,99			
Rastlantısallık varsayımı	RPD	105	18,56	3,49	**5,262***	**,006**	1>3
	Okul öncesi Öğr.	92	18,04	3,35			
	İslami İlimler	145	16,94	4,72			
Kendilik değeri varsayımı	RPD	105	17,85	3,33	2,280	,104	
	Okul öncesi Öğr.	92	18,45	3,96			
	İslami İlimler	145	17,35	4,21			
Kontrol varsayımı	RPD	105	11,58	2,10	,986	,374	
	Okul öncesi Öğr.	92	11,04	3,08			
	İslami İlimler	145	11,42	2,93			
Sosyal uyum	RPD	105	42,70	4,99	**3,212***	**,042**	2>1
	Okul öncesi Öğr.	92	44,46	5,24			

İslami İlimler	145	44,05	5,31

*p<,05

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının öğrenim gördükleri bölüme göre farklılaşma durumuna ilişkin Tablo 8'deki bulgular incelendiğinde sosyal uyum düzeyi açısından en yüksek ortalamanın $\overline{X}$=44,46 ile okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Bunları sırası ile $\overline{X}$=44,05 ortalama ile İslami ilimler ve $\overline{X}$=42,70 ortalama ile RPD bölümünde öğrenim gören öğrenciler izlemektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını tespit etmek amacıyla hesaplanan F değeri (F=3,212, p<,05) grupların sosyal uyum düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan scheffe testi sonuçlarına göre okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin RPD bölümünde öğrenim gören öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Üniversiteli gençleri öğrenim gördükleri bölümlere göre dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının farklılaşmasına ilişkin F testi sonuçları incelendiğinde şans varsayımı (F=,788, p>,05) kendilik varsayımı (F=2,280, p>,05) ve kontrol varsayımı (F=,986, p>,05) alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. İyilik (F=5,441, p<,05) Adalet (F=3,477, p<,05) ve Rastlantısallık (F=5,262, p<,05) varsayımları alt boyutlarında ise gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Fark çıkan boyutlarda grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağına ilişkin Scheffe testi sonuçlarına göre İslami ilimler bölümü öğrencilerinin iyilik ve adalet varsayımı düzeylerinin diğer bölümlerdeki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir. Bununla birlikte RPD bölümü öğrencilerinin rastlantısallık varsayımı düzeylerinin islami ilimler bölümü öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu Tablo 8'de görülmektedir.

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının sınıflarına göre farklılaşmasına ilişkin F testi (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	**Sınıf**	**N**	**$\overline{X}$**	**Std. Sapma**	**F**	**p**	**Scheffe**
İyilik varsayımı	1. Sınıf	187	21,59	6,17	**3,343***	**,019**	4>2
	2. Sınıf	66	20,98	5,45			
	3. Sınıf	45	22,93	5,66			
	4. Sınıf	44	24,18	5,40			
Adalet varsayımı	1. Sınıf	187	28,44	7,32	2,359	,071	
	2. Sınıf	66	27,47	7,06			
	3. Sınıf	45	31,00	7,75			
	4. Sınıf	44	29,81	8,90			
Şans varsayımı	1. Sınıf	187	14,31	4,03	,341	,796	
	2. Sınıf	66	14,43	5,16			
	3. Sınıf	45	14,26	5,38			
	4. Sınıf	44	13,61	4,58			
Rastlantısallık varsayımı	1. Sınıf	187	17,75	3,64	**15,985***	**,001**	1>3
	2. Sınıf	66	19,80	3,64			2>1
	3. Sınıf	45	14,66	3,06			2>3
	4. Sınıf	44	17,70	5,33			2>4/4>3
Kendilik değeri varsayımı	1. Sınıf	187	17,96	3,73	**5,951***	**,001**	3>2
	2. Sınıf	66	16,74	4,22			3>4
	3. Sınıf	45	19,60	3,27			
	4. Sınıf	44	16,88	4,09			
Kontrol varsayımı	1. Sınıf	187	11,36	2,44	1,106	,347	
	2. Sınıf	66	11,19	3,07			
	3. Sınıf	45	12,00	3,32			
	4. Sınıf	44	11,02	2,83			

Sosyal uyum	1. Sınıf	187	43,01	5,17	**3,210***	**,023**	2>1 3>1
	2. Sınıf	66	44,82	6,04			
	3. Sınıf	45	45,07	3,86			
	4. Sınıf	44	43,93	4,99			

*p<,05

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumuna ilişkin Tablo 9'daki bulgular incelendiğinde sosyal uyum düzeyi açısından en yüksek ortalamanın $\overline{X}$=45,07 ile 3. sınıftaki öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Bunları sırası ile $\overline{X}$=44,82 ortalama ile 2. Sınıf, $\overline{X}$=43,93 ortalama ile 4. Sınıf, ve $\overline{X}$=43,01 ortalama ile 1. Sınıf öğrencileri izlemektedir.. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını testpit etmek amacıyla hesaplanan F değeri (F=3,210, p<,05) grupların sosyal uyum düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan scheffe testi sonuçlarına göre 2. ve 3. Sınıftaki öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin 1. sınıftaki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Üniversiteli gençleri sınıf düzeylerine göre dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının farklılaşmasına ilişkin F testi sonuçları incelendiğinde Adalet varsayımı (F=2,359, p>,05) şans varsayımı (F=,341, p>,05) ve kontrol varsayımı (F=,1,106, p>,05) alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. İyilik (F=3,343, p<,05), rastlantısallık (F=15,985, p<,05) ve kendilik değeri (F=5,951, p<,05) varsayımları alt boyutlarında ise gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Fark çıkan boyutlarda grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağına ilişkin Scheffe testi sonuçlarına göre 4. Sınıf öğrencilerinin iyilik varsayımı düzeylerinin 2 sınıf öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir. 3. Sınıf öğrencilerinin kendilik değeri varsayımlarının 2. Sınıf ve 4. Sınıf öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu diğer taraftan 2. Sınıf öğrencilerinin rastlantısallık varsayımlarının diğer sınıf düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının geldikleri yerleşim yerinin türüne göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının geldikleri yerleşim yerine göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Değişkenler	**Yerleşim Yeri**	**N**	**$\overline{X}$**	**Std. Sapma**	**t**	**p**
İyilik varsayımı	Büyükşehir	287	21,84	6,04	-1,057	,291
	Diğer	55	22,76	5,32		
Adalet varsayımı	Büyükşehir	287	28,44	7,69	-1,782	,076
	Diğer	55	30,43	6,87		
Şans varsayımı	Büyükşehir	287	14,36	4,57	1,185	,237
	Diğer	55	13,58	4,16		
Rastlantısallık varsayımı	Büyükşehir	287	17,46	4,04	**-2,822***	**,005**
	Diğer	55	19,14	4,00		
Kendilik değeri varsayımı	Büyükşehir	287	17,78	3,80	-,217	,828
	Diğer	55	17,90	4,42		
Kontrol varsayımı	Büyükşehir	287	11,35	2,62	-,191	,849
	Diğer	55	11,43	3,39		
Sosyal uyum	Büyükşehir	287	43,90	5,06	1,239	,216
	Diğer	55	42,95	6,02		

*p<,05

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının geldikleri yerleşim yerine göre farklılaşma durumuna ilişkin Tablo 10'daki bulgular incelendiğinde büyükşehirden gelen öğrencilerin sosyal uyum düzeyi puan ortalamalarının $\overline{X}$=43,90, diğer yerleşim yerlerinden gelen öğrencilerin ortalamalarının ise $\overline{X}$=42,95 olduğu görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri (t=1,239, p>,05) ,05 düzeyinde mandar bir farkın olmadığını ifade etmektedir.

Üniversiteli gençlerin geldikleri yerleşim yerinin türüne göre dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeği alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde sadece rastlantısallık varsayımı alt boyutunda (t=2,822, p<,05) gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. İyilik (t=1,057, p>,05), adalet (t=1,782, p>,05), şans (t=1,185, p>,05), kendilik değeri (t=,217, p>,05) ve kontrol (t=,191, p>,05) varsayımı alt boyutlarında ise grupların puan ortalamaları arasındaki fark ,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgulara göre Büyükşehir haricindeki diğer yerleşim yerlerinden gelen gençlerin rastlantısallık varsayımlarının büyükşehirlerden gelen gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının anne eğitim durumlarına göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının anne eğitim durumuna göre farklılaşmasına ilişkin F testi (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	Anne Eğitim	N	$\overline{X}$	Std. Sapma	F	p	Scheffe
İyilik varsayımı	İlkokul	152	22,36	4,85	**5,197***	**,002**	4>1 2>3 2>4
	Ortaokul	59	24,06	9,02			
	Lise	73	20,78	4,78			
	Üniversite	58	20,39	5,24			
Adalet varsayımı	İlkokul	152	29,45	7,67	2,251	,082	
	Ortaokul	59	29,89	6,88			
	Lise	73	27,78	7,14			
	Üniversite	58	27,06	8,34			
Şans varsayımı	İlkokul	152	14,41	4,61	1,572	,196	
	Ortaokul	59	13,28	5,69			
	Lise	73	14,90	3,56			
	Üniversite	58	13,93	3,85			
Rastlantısallık varsayımı	İlkokul	152	17,93	3,91	**3,015***	**,030**	1>2 3>2
	Ortaokul	59	16,64	4,78			
	Lise	73	18,61	4,43			
	Üniversite	58	17,22	2,90			
Kendilik değeri varsayımı	İlkokul	152	18,21	3,88	**2,928***	**,034**	1>2 4>2
	Ortaokul	59	16,88	3,29			
	Lise	73	17,16	4,15			
	Üniversite	58	18,48	4,04			
Kontrol varsayımı	İlkokul	152	11,97	2,74	**5,928***	**,001**	1>3 1>4
	Ortaokul	59	11,28	2,97			
	Lise	73	11,01	2,53			
	Üniversite	58	10,32	2,47			
Sosyal uyum	İlkokul	152	44,35	4,61	**3,024**	**,030**	1>3 1>4 2>4
	Ortaokul	59	44,54	5,68			
	Lise	73	42,85	5,90			
	Üniversite	58	42,48	5,11			

*p<,05

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının anne eğitim durumlarına göre farklılaşma durumuna ilişkin Tablo 11'deki bulgular incelendiğinde sosyal uyum düzeyi açısından en yüksek ortalamanın $\overline{X}$=44,54 ile annesi ortaokul mezunu olan gençlere ait olduğu görülmektedir. Bunları sırası ile $\overline{X}$=44,35 ortalama ile annesi ilkokul mezunu olanlar, $\overline{X}$=42,85 ortalama ile annesi lise mezunu olanlar ve $\overline{X}$=42,48 ortalama ile annesi üniversite mezunu olan gençler izlemektedir.. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını tespit etmek amacıyla hesaplanan F değeri (F=3,024 p<,05) grupların sosyal uyum düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan scheffe testi soonuçlarına göre anneleri ilkokul ve ortaokul mezunu olan gençlerin sosyal uyum düzeylerinin anneleri lise ve üniversite mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Üniversiteli gençlerin anne eğitim durumlarına göre dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının farklılaşmasına ilişkin F testi sonuçları incelendiğinde Adalet varsayımı (F=2,251, p>,05) ve şans varsayımı (F=1,572, p>,05) alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. İyilik (F=5,197, p<,05), rastlantısallık (F=3,015, p<,05), kendilik değeri (F=2,928, p<,05) ve kontrol (F=5,928, p<,05) varsayımları alt boyutlarında ise gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Fark çıkan boyutlarda grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağına ilişkin Scheffe testi sonuçlarına göre annesi üniversite mezunu olan gençlerin iyilik varsayımı düzeylerinin annesi ilkokul mezunu olanlardan, annesi ortaokul mezunu olanların ise annesi lise ve üniversite mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra annesi ilkokul ve lise mezunu olan gençlerin rastlantısallık varsayımı düzeylerinin anneleri ortaokul mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Diğer taraftan anneleri ilkokul ve üniversite mezunu olan gençlerin kendilik değerleri varsayımlarının da anneleri ortaokul mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Son olarak annesi ilkokul mezunu olan gençlerin kontrol varsayımı düzeylerinin anneleri lise ve üniversite mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının baba eğitim durumlarına göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının baba eğitim durumuna göre farklılaşmasına ilişkin F testi (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	Baba Eğitim	N	$\overline{X}$	Std. Sapma	F	p	Scheffe
İyilik varsayımı	İlkokul	74	23,00	6,96	2,556	,055	
	Ortaokul	57	20,77	6,48			
	Lise	70	22,97	5,60			
	Üniversite	141	21,46	5,13			
Adalet varsayımı	İlkokul	74	28,85	5,59	2,276	,080	
	Ortaokul	57	30,03	6,41			
	Lise	70	30,00	8,81			
	Üniversite	141	27,60	8,16			
Şans varsayımı	İlkokul	74	13,18	3,94	**2,774***	**,041**	3>1 4>1
	Ortaokul	57	13,61	4,91			
	Lise	70	14,67	5,18			
	Üniversite	141	14,83	4,18			
Rastlantısallık varsayımı	İlkokul	74	17,77	4,22	**5,145***	**,002**	3>1 3>2 3>4
	Ortaokul	57	17,05	4,09			
	Lise	70	19,34	4,99			
	Üniversite	141	17,19	3,24			
Kendilik değeri varsayımı	İlkokul	74	18,50	3,73	**5,827***	**,001**	1>3 4>3
	Ortaokul	57	17,54	3,81			
	Lise	70	16,21	4,50			
	Üniversite	141	18,33	3,50			
Kontrol varsayımı	İlkokul	74	11,21	2,37	**3,527***	**,015**	2>1 2>4
	Ortaokul	57	12,22	2,67			
	Lise	70	11,71	3,02			
	Üniversite	141	10,93	2,75			
Sosyal uyum	İlkokul	74	45,09	5,33	**2,874***	**,036**	1>2 1>3
	Ortaokul	57	42,84	4,06			
	Lise	70	42,90	5,46			
	Üniversite	141	43,82	5,37			

*p<,05

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımlarının baba eğitim durumlarına göre farklılaşma durumuna ilişkin Tablo 12'deki bulgular incelendiğinde sosyal uyum düzeyi açısından en yüksek ortalamanın $\overline{X}$=45,09 ile babası ilkokul mezunu olan gençlere ait olduğu görülmektedir. Bunları sırası ile $\overline{X}$=43,82

ortalama ile babası üniversite mezunu olanlar, $\overline{X}$=42,90 ortalama ile babası lise mezunu olanlar ve $\overline{X}$=42,84 ortalama ile babası ortaokul mezunu olan gençler izlemektedir.. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını tespit etmek amacıyla hesaplanan F değeri (F=3,874 p<,05) grupların sosyal uyum düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan scheffe testi soonuçlarına göre babaları ilkokul mezunu olan gençlerin sosyal uyum düzeylerinin babaları ortaokul ve lise mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Üniversiteli gençlerin baba eğitim durumlarına göre dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının farklılaşmasına ilişkin F testi sonuçları incelendiğinde iyilik varsayımı (F=2,556, p>,05) ve adalet varsayımı (F=2,276, p>,05) alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Şans (F=2,774, p<,05), rastlantısallık (F=5,145, p<,05), kendilik değeri (F=5,827, p<,05) ve kontrol (F=3,527 p<,05) varsayımları alt boyutlarında ise gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Fark çıkan boyutlarda grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kaynağına ilişkin Scheffe testi sonuçlarına göre babası lise ve üniversite mezunu olan gençlerin şans varsayımı düzeylerinin babası ilkokul mezunu olanlardan, anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanısıra babası lise mezunu olan gençlerin rastlantısallık varsayımı düzeylerinin babaları ilkokul, ortaokul ve üniversite mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Diğer taraftan babaları ilkokul ve üniversite mezunu olan gençlerin kendilik değerleri varsayımlarının da babaları lise mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Son olarak babası ortaokul mezunu olan gençlerin kontrol varsayımı düzeylerinin babaları ilkokul ve üniversite mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasındaki ilişki düzeyini tespit etmek amacıyla pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13: Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasındaki ilişki

		Sosyal uyum
İyilik varsayımı	r	**,231****
	p	**,000**
Adalet varsayımı	r	**,222****
	p	**,000**
Şans varsayımı	r	**,145****
	p	**,007**
Rastlantısallık varsayımı	r	-,023
	p	,676
Kendilik değeri varsayımı	r	**,264****
	p	**,000**
Kontrol varsayımı	r	,085
	p	,116

*p<,05

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla hesaplanan pearson korelasyon değerleri incelendiğinde sosyal uyum düzeyi ile rastlantısallık (r=-,023, p>,05) ve kontrol (r=,085, p>,05) varsayımları arasındaki ilişkinin ,05 düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan sosyal uyum düzeyi ile iyilik (r=,231, p<,05), adalet (r=,222, p<,05), şans (r=,145, p<,05) ve kendilik değeri (r=,264, p<,05) varsayımları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur. Buna göre üniversiteli gençlerde iyilik, adalet, şans ve kendilik değeri varsayımları arttıkça sosyal uyum düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada ilk olarak sosyal uyum ve dünyaya ilişkin varsayımların gençlerin demografik özellikleri açısından farklılaşma durumuna bakılmıştır. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ve dünyaya ilişkin varsayımlarının cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, geldikleri yerleşim yerinin türü, anne-baba eğitim durumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen bulgulara göre ise Erkek öğrencilerle kadın öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur. Benzer bir şekilde büyükşehirlerden gelen öğrencilerle diğer yerleşim yerlerinden

gelen öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri arasındaki fark da ,05 düzeyinde manidar bulunmamıştır. Bununla birlikte okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin RPD bölümünde öğrenim gören öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Sınıf düzeyi açısından ise 2. ve 3. Sınıftaki öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin 1. sınıftaki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne-Baba eğitim düzeyi açısından da anneleri ilkokul ve ortaokul mezunu olan gençlerin sosyal uyum düzeylerinin anneleri lise ve üniversite mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve babaları ilkokul mezunu olan gençlerin sosyal uyum düzeylerinin babaları ortaokul ve lise mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeylerine ilişkin araştırmadan elde edilen bu bulgular literatürdeki araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Nitekim Aras (2015), kişisel ve sosyal uyumu çeşitli değişkenlerle ele alıp incelediği araştırmasında bireylerin cinsiyetlerine göre kişisel uyuma ait kendini gerçekleştirme alt boyutu ve sosyal uyumları arasında anlamlı farklılık olmadığını belirlemiştir. Ayrıca öğrenim görülen okul türü, sınıf düzeyi, sosyoekonomik düzey ve algılanan anne-baba tutumuna göre sosyal uyumun farklılaştığı tespit edilmiştir.

Üniversiteli gençlerin dünyaya ilişkin varsayımlarının demografik özelliklerine göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen bulgulara göre erkek öğrencilerin iyilik, adalet ve şans varsayım düzeylerini kadın öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan kendilik değeri varsayımı alt boyutunda ise kadın öğrencilerin puan ortalamalarının erkek öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Bölüm değişkeni açısından ise İslami ilimler bölümü öğrencilerinin iyilik ve adalet varsayımı düzeylerinin diğer bölümlerdeki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte RPD bölümü öğrencilerinin rastlantısallık varsayımı düzeylerinin islami ilimler bölümü öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf düzeyi değişkeni açısından ise 4. Sınıf öğrencilerinin iyilik varsayımı düzeylerinin 2 sınıf öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca 3. Sınıf öğrencilerinin kendilik değeri varsayımlarının 2. Sınıf ve 4. Sınıf öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu diğer taraftan 2. Sınıf öğrencilerinin rastlantısallık varsayımlarının diğer sınıf düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Gençlerin geldikleri yerleşim yerinin türü açısından ise sadece Büyükşehir haricindeki diğer yerleşim yerlerinden gelen gençlerin rastlantısallık varsayımlarının büyükşehirlerden gelen gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne baba eğitim durumu açısından ise annesi üniversite mezunu olan gençlerin iyilik varsayımı düzeylerinin annesi ilkokul mezunu olanlardan, annesi ortaokul mezunu olanların ise annesi lise ve üniversite mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra annesi ilkokul ve lise mezunu olan gençlerin rastlantısallık varsayımı düzeylerinin anneleri ortaokul mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Diğer taraftan anneleri ilkokul ve üniversite mezunu olan gençlerin kendilik değerleri varsayımlarının da anneleri ortaokul mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Son olarak annesi ilkokul mezunu olan gençlerin kontrol varsayımı düzeylerinin anneleri lise ve üniversite mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Babası lise ve üniversite mezunu olan gençlerin şans varsayımı düzeylerinin babası ilkokul mezunu olanlardan, anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra babası lise mezunu olan gençlerin rastlantısallık varsayımı düzeylerinin babaları ilkokul, ortaokul ve üniversite mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Diğer taraftan babaları ilkokul ve üniversite mezunu olan gençlerin kendilik değerleri varsayımlarının da babaları lise mezunu olan gençlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Son olarak babası ortaokul mezunu olan gençlerin kontrol varsayımı düzeylerinin babaları ilkokul ve üniversite mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversiteli gençlerin sosyal uyum düzeyleri ile dünyaya ilişkin varsayımları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada son olarak elde edilen bulgular sosyal uyum düzeyi ile iyilik, adalet, şans ve kendilik değeri varsayımları arasında düşük düzeyli pozitif yönü bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Her bilimsel araştırmanın konusu ve kapsamı açısından sahip olduğu sınırlılıklar gibi bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları vardır. Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı Türkiye'deki bütün üniversite öğrencilerini temsil edecek özelliklere ve büyüklüğe yeterince sahip olmayan kısmen küçük bir örneklem üzerinde yapılmış olmasıdır. Bu nedenle konu alanı ile ilgili gelecekte yapılacak araştırmalarda daha büyük ve farklı özelliklere sahip gruplarda (farklı bölge, anne-baba eğitim düzeyi vb.) yenilenmesi gençlerin sosyal uyum ve dünyaya ilişkin varsayımları konusunda daha ayrıntılı ve güvenilir sonuçlar verecektir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, C., Sarandöl, A., Danacı, A. E., Sivrioğlu, Y., Kaya, E., Kırlı, S. (2008). Sosyal uyum kendini değerlendirme ölçeği (SUKDÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi,* 19(3), 292 – 299.
- Aras, E. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Kişisel Ve Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Avşar, Z. ve Öztürk Kuter, F. (2007). Beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi (Uludağ Üniversitesi Örneği). *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 197-206.
- Beder, J. (2004).Loss of the assumptive world- how we deal with death and loss. *Omega, 50*(4), 255-265.
- Bosc, M.,Dubini, A. ve Polin, V. (1997). Development and validation of a vocial functioning scale, the social adaptation self-evaluation scale. *Eur Neuropsychopharmacol*, 7 (1), 57-70.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Attachment.* London:Hogarth.
- Dınvar, P.E. (2011). *Travma sonrası stres, dünyaya ilişkin varsayımlar ve tanrı algısı arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Janoff-Bulman, R. (1989). The benefits of illusions, the threat of disillusionment, and the limitations of ınaccuracy. *Journal of Social and Clinical Psychology, 8*(2), 158-175.
- Janoff-Bulman, R. (1992) *Shattered assumptions: Towards a new psychology of trauma*. New York: FreePress.
- Janoff-Bulman, R. ve Frieze, I. H. (1983). A theoretical perspective for understanding reactions to victimization. *Journal of Social Issues 39*(2), 1- 17.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsanlar ve İnsanlar.* (8.Basım). İstanbul: Evrim Basım Yayım Dağıtım.
- Marris, P. (1975). *Loss and change*. Garden City, NY: Anchor/Doubleday.
- Özbay, G. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* K.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Özgüven, İ. E. (1992). *Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı.* Ankara: İkinci Revizyon.
- Parkes, C. M. (1971). Psycho-social transitions: A fi eld of study.*Social Science and Medicine, 5*, 101-115.
- Yılmaz, B. (2008). Dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması: Ön çalışma. *Türk Psikoloji Yazıları, 11* (21), 41-51.

ÜNİVERSİTELİ GENÇLERDE OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU İLE İLİŞKİLERDE GÜVEN ARASINDAKİ İLİŞKİ

Öğr. Emre ELMALI*, Doç. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ**

*Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi/ e_elmali38@hotmail.com
**Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi/hbozgeyikli@erciyes.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı üniversiteli gençlerde olumsuz değerlendirilme korkusu ile ilişkilerde güven arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaçla ilk olarak olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güvenin cinsiyet, sınıf düzeyi, yerleşim yerinin türü ve SED değişkenlerine göre farklılaşma düzeyi test edilmiştir. Daha sonra olumsuz değerlendirilme korkusu ile ilişkilerde güven arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi %71,1'i Kadın (231 Kişi) ve %28,9'u erkek (94 kişi) olmak üzere toplam 325 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri "Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği", "İlişkilerde Güven Ölçeği" ve araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistiklerin yanı sıra bağımsız gruplar için t testi ve tekyönlü varyans analizi kullanılmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi olarak ,05 alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korku düzeyleri, cinsiyet, sınıf ve SED'e göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Diğer taraftan olumsuz değerlendirilme korkusunun geldikleri yerleşim yerinin türü açısından farklılaştığı tespit edilmiştir. Üniversiteli gençlerin ilişkide güven düzeylerinin ise hem güven hem de güvenirlik açısından sadece cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Son olarak olumsuz değerlendirme korkusu ile ilişkide güven düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur. Buna göre üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirme korkuları arttıkça ilişkide güven düzeylerinin düştüğü söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Olumsuz değerlendirilme korkusu, ilişkide güven, Üniversiteli gençler

RELATIONSHIP BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS' FEAR OF NEGATIVE EVALUATION AND RELATIONAL TRUST

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between fear of negative evaluation and relational trust levels in university youth. For this purpose, level of differentiation of fear of negative evaluation and relational trust has been tested according to the variables of gender, class-level. Type of settlement and SES. The sample of the research composed of 325 participants in which %71,1 female (231 persons) and %28,9 male (94 persons) participants. The data from the study has been collected using the "Fear of negative Evaluation scale", the "Relational trust scale" and the personal information form which developed by the researchers. Descriptive statistics, independent-samples t test and one-way analysis of variance have been used in the analysis of the data. Pearson's correlation coefficient was also calculated to determine the relationship between the variables. The level of significance in the study was accepted as ,05.

According to the findings obtained from the research, negative evaluation scores of university students are not significantly different according to sex, class, and SES. On the other side it was found that the fear of negative evaluation differed in terms of the type of settlement they came from. It was also found that the confidence levels of university students differed only in respect of sex, both in terms of trust and reliability. Finally, it was concluded that there was a negative correlation between the fear of negative evaluation and the level of trust in relation. According to this, it can be said that as the fear of negative evaluation of college students increases, the level of trust decreases.

Keywords: Fear of negative evaluation, Relational Trust, University students

GİRİŞ

İnsanlar sosyal varlıklardır ve diğer insanlarla kurdukları ilişkilerle var olmaktadırlar. Çünkü kişilikleri kurdukları ilişkiler sonucu gelişmekte ve bu ilişkiler ise bireylerin yaşadığı gerilimi azaltmaktadır. Bireyin çevresinden ayrı bir varlık olduğuna ilişkin farkındalığı beraberinde biyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmayacağı beklentisiyle kaygıya neden olmaktadır. Bu nedenle bireyler doğdukları andan itibaren biyolojik ihtiyaç ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılayarak kaygıdan kurtulmak istemekte, bu amaçla kendini güvende hissedebilmek için kişilerarası ilişkiler kurmaya gereksinim duymaktadır (Sullivan, 1953'ten akt., Can, 1990). Ancak, bu bir arada yaşama bazı kişiler için kolayca gerçekleştirilebilir, başarılabilir. Bazı kişiler ise, bunu kolayca başaramazlar; ' beceriksiz' ,'sıkılgan' ,' utangaç' ,' çekingen',' ürkek','tutuk' ,' sosyal fobik' vb. olarak nitelenebilir (Bacanlı, 2005). Literatürde sosyal anksiyete bozukluğu olarak geçen bu durumun özünü olumsuz değerlendirilme korkusu oluşturulmaktadır. Yani sosyal fobik birey başka insanlar tarafından incelendiği durumlarda, sosyal ortamlarda ya da performans göstermesi gereken durumlarda rezil olacağı, utanacağı ve utanmasının diğerleri tarafından fark edileceği korkusunu yaşamaktadır. Sosyal fobi hastaları hata yapma, gülünç duruma düşme ya da kendilerine yakışmayacaklarını düşündükleri davranışları yapma korkusu içindedir. İnsanlarla ilişkilerinde arka plana itilmiş olmaktan, dostça olmayan bir şekilde kendilerine davranılmasından, aptalca görünmekten, kontrolü kaybetmekten, panik yaşamaktan, ne söyleyeceğini bilememekten ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkabilecek belirtilerin fark edileceğinden korku ve kaygı duymaktadır (Doğan,2009).

Olumsuz değerlendirilme korkusu, başkalarının değerlendirmelerini göz önünde bulundurma, onların olumsuz değerlendirmelerinin verdiği sıkıntı ve değerlendirilme ortamlarından kaçınma ve başkalarının kendisini olumsuz değerlendireceği beklentisi olarak tanımlanabilir (Erdoğan ve Uçukoğlu,2011).

İlgili literatür incelendiğinde, genelde ortak görüş sosyal kaygının başlangıç yaşının ergenliğin başı, 13- 14 yaş civarı olduğu yönündedir ve ergenliğin ortaları boyunca sosyal kaygı ve sosyal kaygı bozukluğunun doruk noktasına ulaştığı kabul edilmektedir (Johnson, Inderbitzen-Nolan & Anderson, 2006). Bu bakımdan üniversite dönemi sosyal kaygının bireyin ilişkilerine en fazla etki ettiği bir dönemi oluşturmaktadır. Olumsuz değerlendirilme korkusuna kaynaklık eden durumlardan birisi de bireyin ilişkilerinin niteliğidir. Diğer bir ifadeyle çevresiyle kurduğu ilişkilerde karşıdakini ne kadar güvenilir bulduğu ve kendisinin karşı tarafça nasıl algılandığıdır.

Temel amacı üniversite gençliğinin olumsuz değerlendirilme korkusu ile ilişkilerde güven ve güvenirlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmadan elde edilecek bulguların olumsuz değerlendirilme korku düzeyi yüksek olan bireylere sağlanacak psikolojik danışmanlık hizmetlerine kaynaklık oluşturacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven yerleşim yerinin türüne göre farklılaşmakta mıdır?
4. Olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven SED'e göre farklılaşmakta mıdır?
5. Olumsuz değerlendirilme korkusu ile ilişkilerde güven arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma toplanan veriler bakımından nicel bir araştırmadır. Araştırmanın yürütülmesinde genel tarama modelinin alt modeli olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında Türkiye'nin çeşitli illerindeki, çeşitli üniversitelerinde öğrenim gören 325 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubu tesadüfi örnekleme yoluyla internet üzerinden hazırlanan form aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmaya katılan gençlerin demografik bilgileri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetlerine göre dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	231	71,1
Erkek	94	28,9
Toplam	325	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin %71,1'i kadın %28,9'u erkektir.

Tablo 2: Katılımcıların Sınıflarına göre dağılımı

Sınıf	N	%
9. Sınıf	57	17,5
10. Sınıf	48	14,8
11. Sınıf	61	18,8
12. Sınıf	159	48,9
Toplam	325	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin %17,5'i 1. Sınıf öğrencisi iken, %14,8'i 2. Sınıf, %18,8'i 3. Sınıf ve %48,9'u 4. Sınıf öğrencileridir.

Tablo 3: Katılımcıların Geldikleri Yerleşim Yerinin Türüne göre dağılımı

Yerleşim Yeri Türü	N	%
Büyükşehir	174	53,5
İl Merkezi	52	16,0
İlçe	59	18,2
Kasaba/Köy/Belde	40	12,3
Toplam	325	100,0

Gençlerin %53,5'i büyükşehirlerden gelirken %16,0'ı ilmerkezi, %18,2'si ilçe ve %12,3'ü kasaba/köy/beldelerden gelmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların SED'lerine göre dağılımı

SED	N	%
Alt	35	10,8
Orta	250	76,9
Üst	40	12,3
Toplam	325	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin %10,8'i kendilerini alt SED olarak değerlendirirken %76,9'u orta SED ve %12,3'ü üst SED düzeyinde değerlendirmişlerdir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verilerini toplamak amacıyla "Kişisel bilgi formu", "Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği" ve "İlişkilerde güven ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, okudukları sınıf düzeyi, yerleşim yerlerinin türü ve aile sosyo-ekonomik durumlarını belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan kapalı uçlu soruların olduğu kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Olumsuz Değerlendirilme korkusu Ölçeği: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu-ODKÖ (The Brief Fear of Negative Evaluation Scale-BFNE) Leary (1983) tarafından bireyin başkaları tarafından olumsuz ya da düşmanca değerlendirilmeye karşı toleransını ölçmeye yönelik olarak geliştirilmiş özbildirim tarzı bir ölçektir. Türkçe'ye uyarlaması Çetin, Doğan ve Sapmaz (2010) tarafından yapılmıştır. ODKÖ, korku ve endişe ifadelerini içeren 12 maddeden oluşmaktadır ve maddeler (1) Hiç Uygun Değil, (2) Uygun Değil, (3) Biraz Uygun, (4) Uygun, (5) Tamamen Uygun'' biçiminde 5'li Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçeğin 8 maddesi olumsuz değerlendirilmeyle ilgili korku ve endişe ifadelerinden oluşmaktadır. (Örn."Çoğu zaman, insanların benim kusurlarımı fark edeceklerinden korkarım.") Geriye kalan 4 madde ise olumsuz değerlendirilmeyle ilgili korku ve endişelerin olmadığı şeklinde ifadelerden oluşmakta ve tersten puanlanmaktadır.(Örn."Diğer insanların hakkımdaki düşünceleri beni rahatsız etmez.") Ölçeğin maddeleri Watsonve Friend (1969) tarafından geliştirilen 30 maddelik Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği'nden (Fear of Negative Evaluation-FNE) alınmıştır. 12 maddelik ODKÖ, kısa oluşu ve kolay değerlendirilebilmesi nedeniyle sosyal fobi araştırmalarında oldukça sık tercih edilen bir ölçme aracıdır (Rodebaugh ve diğ. 2004).

İlişkilerde Güven Ölçeği: Üniversiteli gençlerin ilişkilerde güven ve güvenirlik düzeylerini belirlemek amacıyla Demirci (2017) tarafından geliştirilen "İlişkilerde güven ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek ilişkide güven (5 madde) ve

İlişkide güvenirlik (5 madde) olmak üzere iki boyutlu toplam 10 maddelik bir ölçektir. Ölçekte 1 bana hiç uygun değil ile 5- Bana tamamen uygun şeklinde 5'li likert dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarından alınan yüksek puanlar ilişkilerde güven ve güvenirlik düzeyinin yüksekliğini ifade etmektedir.

VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin toplanması tamamlandıktan sonra, eksik doldurulan ölçekler çıkarılarak kalan veriler üzerinde istatistiksel işlemler yapılmıştır. Bu aşamada, cinsiyet açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Sınıf, geldikleri yerleşim yerinin türü ve SED açısından farklılaşmayı ortaya çıkarmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeyi algıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla da pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular araştırmada cevabı aranan sorulara uygun bir sırada verilmiştir.
Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeyi algılarının cinsiyete göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\overline{X}$	Std. Sapma	t	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Kadın	231	33,48	8,44	,279	,780
	Erkek	94	33,19	8,46		
İlişkilerde Güven	Kadın	231	21,35	3,76	**2,714**	,007
	Erkek	94	20,09	3,85		
İlişkilerde Güvenirlik	Kadın	231	21,45	2,79	**2,828**	,005
	Erkek	94	20,45	3,13		

Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin Tablo 5'teki bulgular incelendiğinde kadın öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları $\overline{X}$=33,48, erkek öğrencilerin ortalaması ise $\overline{X}$=33,19'dur. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplana t değeri (t=,279, p>,05) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olmadığını ifade etmektedir. Buna göre kadın ve erkek öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korku düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur denilebilir. Üniversiteli gençlerin ilişkilerde güven düzeyi alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında kadın öğrencilerin ortalamalarının $\overline{X}$=21,35, erkek öğrencilerin ortalamalarının ise $\overline{X}$=20,09 olduğu görülmektedir. Bu boyutta grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri (t=2,714, p<,05) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu bulguya göre kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla ilişkide daha yüksek güven düzeyi algısına sahip oldukları söylenebilir. Son olarak ilişkide güvenirlik alt boyutunda kadın öğrencilerin ortalamalarının $\overline{X}$=21,45, erkek öğrencilerin ortalamalarının ise $\overline{X}$=20,45 olduğu Tablo 5'te görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın kadın öğrenciler lehine ,05 düzeyinde manidar olduğu görülmektedir(t=2,828, p<,05). Bu bulguya göre yine kadın öğrencilerin ilişkide güvenirlik algılarının erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeyi algılarının sınıf düzeyine göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşmasına ilişkin F testi (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	Sınıf	N	$\overline{X}$	Std. Sapma	F	p	Scheffe
Olumsuz	1. Sınıf	57	33,26	7,75	,696	,555	

Değerlendirilme Korkusu	2. Sınıf	48	34,39	7,52		
	3. Sınıf	61	34,26	9,21		
	4. Sınıf	159	32,81	8,64		
İlişkilerde Güven	1. Sınıf	57	21,15	3,51	,394	,757
	2. Sınıf	48	21,29	3,40		
	3. Sınıf	61	20,55	4,66		
	4. Sınıf	159	21,00	3,72		
İlişkilerde Güvenirlik	1. Sınıf	57	21,17	2,75	,098	,961
	2. Sınıf	48	21,14	3,26		
	3. Sınıf	61	21,00	3,14		
	4. Sınıf	159	21,23	2,81		

Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Tablo 6'da verilen bulgular incelendiğinde gerek olumsuz değerlendirilme korkusu gerekse ilişkilerde güven ve güvenirlik alt boyutlarında grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulguya göre üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkuları ve ilişkilerde güven düzeyleri sınıf düzeyi açısından farklılaşmamaktadır denilebilir.

Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeyi algılarının geldikleri yerleşim yerinin türüne göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeylerinin geldikleri yerleşim yerinin türüne göre farklılaşmasına ilişkin F testi (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	**Yerleşim Yeri**	**N**	**$\overline{X}$**	**Std. Sap.**	**F**	**p**	**Scheffe**
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Büyükşehir	174	33,05	8,51	**3,111***	**,027**	**3>4**
	İl Merkezi	52	33,07	9,07			
	İlçe	59	36,13	8,41			
	Kasaba/Köy/Belde	40	31,25	6,36			
Güven	Büyükşehir	174	21,02	3,94	2,258	,082	
	İl Merkezi	52	22,00	3,28			
	İlçe	59	20,13	4,04			
	Kasaba/Köy/Belde	40	20,77	3,46			
Güvenirlik	Büyükşehir	174	21,09	3,02	,486	,692	
	İl Merkezi	52	21,48	2,68			
	İlçe	59	20,93	2,43			
	Kasaba/Köy/Belde	40	21,45	3,45			

Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeylerinin geldikleri yerleşim yerinin türü açısından farklılaşmasına ilişkin Tablo 7'deki bulgular incelendiğinde olumsuz değerlendirilme korkusu boyutunda en yüksek ortalamanın $\overline{X}$=36,13 ile ilçe merkezinden gelen öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Bunları sırasıyla $\overline{X}$=33,07 ile il merkezi, $\overline{X}$=33,05 ile büyükşehir ve $\overline{X}$=31,25 ortalama le kasaba/köy/belde gibi yerleşim yerlerinden gelen gençler izlemektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan F değeri (F=3,111, p<,05) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan scheffe testi sonucuna göre ilçe merkezinden gelen gençlerin olumsuz değerlendirilme korkularının kasaba/köy/belde gibi yerleşim yerlerinden gelen gençlere kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Bununla birlikte ilişkilerde güven ve güvenirlik alt boyutlarında grupların puan ortalamaları arasındaki fark ,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.
Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeyi algılarının SED'e göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeylerinin SED'lerine göre farklılaşmasına ilişkin F testi (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	SED	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	F	p	Scheffe
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Alt	35	34,80	9,13	,598	,550	
	Orta	250	33,16	7,83			
	Üst	40	33,65	11,16			
Güven	Alt	35	19,74	4,65	2,987	,052	
	Orta	250	21,26	3,49			
	Üst	40	20,40	4,75			
Güvenirlik	Alt	35	20,25	4,61	1,947	,144	
	Orta	250	21,29	2,61			
	Üst	40	21,17	2,83			

Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeylerinin SED'lerine göre farklılaşmasına ilişkin Tablo 8'de verilen bulgular incelendiğinde gerek olumsuz değerlendirilme korkusu gerekse ilişkilerde güven ve güvenirlik alt boyutlarında grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulguya göre üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkuları ve ilişkilerde güven düzeyleri SED açısından farklılaşmamaktadır denilebilir.

Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeyi algıları arasındaki ilişki düzeyini tespit etmek amacıyla pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analizlere ilişkin bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeyleri arasındaki ilişki

		Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Güven	Güvenirlik
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	r	1		
	p			
Güven	r	-,229**	1	
	p	,000		
Güvenirlik	r	-,260**	,595**	1
	p	,000	,000	

Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven ve güvenirlik algıları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla hesaplanan pearson korelasyon değerleri incelendiğinde olumsuz değerlendirilme korkusu ile ilişkilerde güven (r=-,229, p<,05) ve ilişkilerde güvenirlik algısı (r=-,260, p<,05) arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur. Buna göre üniversiteli gençlerde olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça ilişkilerde güven ve güvenirlik algısının düştüğü söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversiteli gençlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve ilişkilerde güven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada öncelikle gençlerin olumsuz değerlendirilme korku düzeyleri ile ilişkilerde güven ve güvenirlik düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, geldikleri yerleşim yerinin türü ve SED açısından farklılaşma durumu incelenmiştir. Cinsiyete ilişkin farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla elde edilen bulgulara göre kadın ve erkek öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korku düzeylerinin farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur. Benzer şekilde olumsuz değerlendirilme korku düzeyinin sınıf ve SED açısından da anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak gelinen yerleşim yerinin türü açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ilçe merkezinden gelen gençlerin olumsuz değerlendirilme korku düzeylerinin Kasaba/Köy/belde gibi daha küçük yerleşim yerlerinden gelen gençlere kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Özellikle cinsiyet değişkeni açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunmaması ilgili literatür tarafından da desteklenmektedir. Lise öğrencileriyle (Erkan, Güçray ve Çam, 2002) ve üniversite öğrencileriyle (Köydemir ve Demir, 2007) yapılan çalışmalarda olumsuz değerlendirilmekten korkmanın cinsiyete göre farklılaşmadığı gözlenmiştir. Çam, Sevimli ve Yerlikaya'nın yaptığı (2010) Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeğine ilişkin geçerlik ve güvenirlik çalışmasında da ODKÖ puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklı olmadığı bulunmuştur.

Üniversiteli gençlerin ilişkide güven ve güvenilirlik algı düzeylerinin demografik özellikler açısından farklılaşmasına ilişkin elde edilen bulgulara göre ise kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla ilişkide daha yüksek güven ve güvenilirlik düzeyi algısına sahip oldukları sonucu bulunmuştur. Gençlerin ilişkilerde güven ve güvenilirlik algılarının ise sınıf düzeyi, geldikleri yerleşim yerinin türü ve SED'e göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak ise olumsuz değerlendirilme korkusu ile ilişkilerde güven (r=-,229, p<,05) ve ilişkilerde güvenirlik algısı (r=-,260, p<,05) arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur. Buna göre üniversiteli gençlerde olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça ilişkilerde güven ve güvenirlik algısının düştüğü söylenebilir.

Her bilimsel araştırmanın konusu ve kapsamı açısından sahip olduğu sınırlılıklar gibi bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları vardır. Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı Türkiye'deki bütün üniversite gençlerini temsil edecek özelliklere ve büyüklüğe yeterince sahip olmayan kısmen küçük bir örneklem üzerinde yapılmış olmasıdır. Bu nedenle konu alanı ile ilgili gelecekte yapılacak araştırmalarda daha büyük ve farklı özelliklere sahip gruplarda (farklı bölge, anne-baba eğitim düzeyi vb.) yenilenmesi olumsuz değerlendirilme ve ilişkilerde güven algısı konusunda daha ayrıntılı ve güvenilir sonuçlar verecektir.

KAYNAKÇA

- Bacanlı, H. (2005). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel yayıncılık.
- Can, G.,(1990). Lise öğrencilerinin benlik tasarımlarını etkileyen etmenler. Anadolu Üniv. Yay. 392, Eskişehir.
- Çam,S.,Sevimli,D., ve Yerlikaya,E.,(2010) Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği'ne (odkö) ilişkin bir geçerlik ve güvenirlik çalışması .*Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1),s.132-140.
- Çetin, B. Doğan, T. Sapmaz, F. (2010). Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği kısa formu'nun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 35*(156), 205-216.
- Demirci, İ. (2017). *Huzurlu ve mutlu yaşamın değerler ve karakter güçleri bağlamında karma bir araştırmayla incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Doğan T. (2009). *Bilişsel ve kendini değerlendirme süreçlerinin sosyal anksiyete açısından incelenmesi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Erdoğan.Ö, ve Uçukoğlu ,H. (2011) İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19(1), 51-72.
- Erkan, Z., Çam, S., ve Güçray, S. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 10, 64–75.
- Johnson, H.S., Inderbitzen-Nolan,H.,M.ve Anderson, E.R. (2006). The social phobia: Validity and reliability in an adolescent community sample. *Psychological Assesment, 18(*3), 269-277.
- **Koydemir, S.,** ve Demir, A. (2007). Psychometric properties of the brief version of the Fear of Negative Evaluation Scale in a Turkish sample. *Psychological Reports, 100*, 883-893.
- Leary, M. R. (1983). A brief version of the Fear of Negative Evaluation Scale. *Personality and Social Psychology Bulletin, 9*, 371-376.
- Rodebaugh, T. L., Woods, C. M., Thissen, D. M., Heimberg, R. G., Chambless, D. L., & Rapee, R. M. (2004). More information from fewer questions: the factor structure and item properties of the original and Brief Fear of Negative Evaluation Scale. *Psychological Assessment, 16*, 169–181.

EBELİK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN GENİTAL HİJYEN EĞİTİMİNİN GENİTAL HİJYEN DAVRANIŞLARI ÜZERİNE ETKİSİ

Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül DURMAZ*, Dr. Öğretim Üyesi Çiğdem GÜN**

*DPÜ SYO, aysegul.durmaz@dpu.edu.tr
**MAKÜ SBF, cgun@mehmetakif.edu.tr

ÖZET

DSÖ, 15-24 yaş grubunu "genç" olarak tanımlamaktadır. Genç nüfus yoğunluğu olan ülkemizde gençler hızlı büyüme ve gelişmenin bir sonucu olarak çeşitli sağlık sorunları yaşamaktadır. Bu dönemde özellikle genç kızlarla yapılan araştırmalarda başvurma nedenleri arasında ilk üç sırada; vajinal akıntı, kaşıntı ve yanmanın olduğu belirlenmiştir. Amaç: Araştırmanın amacı ebelik öğrencilerine yönelik sağlıklı genital hijyen alışkanlıkları için geliştirilen ve verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesidir. Yöntem: Eğitim öncesi-sonrası modelli tasarlanan araştırmada tanıtıcı bilgi formu ve genital hijyen davranışları ölçeği kullanılmıştır. Çalışmaya 354 ebelik öğrencisi alınmıştır. Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalaması 20.33±1.69 olarak saptanmıştır. %34.5'inin yurtta kaldığı, %54.8'inin çekirdek aile yapısında olduğu ve %47.7'sinin gelirinin giderine eşit olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin %43.8'inin üriner, %59.3'ünün genital enfeksiyon sorunu yaşadığı, ancak genital enfeksiyon yaşayanların %68.6'sının tedavi için sağlık kurumuna başvurmadığı saptanmıştır. Verilen eğitim öncesi öğrencilerin genital hijyen davranışları ölçeği toplam puan ortalaması 68.58±6.73, eğitim sonrası ise 87.82±6.48 olarak bulunmuştur. Eğitim öncesi uygulanan genital hijyen davranışları ölçeği puanı ile eğitim sonrası arasında fark saptanmıştır ($p<0.05$). Eğitim öncesi-sonrası ölçek alt boyut puanları (genel hijyen alışkanlıkları, adet hijyeni, anormal bulgu farkındalığı) arasında istatistiksel olarak fark belirlenmiştir ($p<0.05$).

Verilen eğitimin genital hijyende olumlu davranış değişiklikleri, adet hijyen alışkanlıkları kazandırdığı, anormal bulgu farkındalığını artırdığı belirlenmiştir

Anahtar kelimeler: Genital Hijyen Eğitimi

EFFECT OF GENITAL HYGİENE TRAINING PROVIDED FOR THE MIDWIFERY STUDENTS ON THE GENITAL HYGIENE BEHAVIORS

ABSTRACT

WHO defines the 15-24 age group as "young". In our country with young population density, young people experience various health problems as a result of rapid growth and development. In this period, the first three reasons for admission especially among the young girls were found to be vaginal secretion, itching and irritancy. Objective: The aim of this study is to evaluate the effectiveness of the training which has been developed for healthy genital hygiene habits and given for midwifery students. Method: A descriptive information form and genital hygiene behaviors scale were used in the study designed as a pre and post-training model. The study included 354 midwifery students. Results: The average age of the students was calculated as 20.33 ± 1.69. It was found that 34.5% of the students stayed in the dormitory, 54.8% had a nuclear family and 47.7% had equal income and expense. It was determined that 43.8% of the students had urinary problems, 59.3% had genital infection problems, but 68.6% of those who had genital infections did not apply to a health institution for treatment. Total score average of the genital hygiene behaviors scale for the students before the training was found to be 68.58±6.73, whereas it was 87.82±6.48 after the training. There was a difference between the scores of the genital hygiene behaviors scale applied before training and after training ($p<0.05$). There was a statistically significant difference between the sub-dimension scores (general hygiene habits, menstruation hygiene, abnormal symptom awareness) of the pre- and post-training scale ($p<0.05$).

It has been determined that the training provides positive behavioral changes in genital hygiene, forms menstruation hygiene habits and increases the abnormal symptom awareness.

Keywords: Genital Hygiene Education

GİRİŞ

1994 yılında gerçekleştirilen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansında üreme sağlığı; "Üreme sistemi, işlevleri ve süreci ile ilgili sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, tüm bunlara ilişkin fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam bir iyilik halinin olması" şeklinde tanımlanmıştır. Üreme Sağlığı hizmetlerinin yaşam boyu sürdüğü kadın ve erkeği kapsayan süreklilik ve bütünlük gerektiren hizmetlerden oluştuğu vurgulanmıştır (Nüfüz ve Kalkınma, 1994). Üreme sağlığı hizmetlerinin her bireye ulaşması önemlidir. Fakat risk altında olan adölesanlar ve gençler gibi bazı gruplar öncelik taşımaktadır (Chandra ve Diğerleri, 2015). Dünya Sağlık Örgütüne göre 15-24 yaş arası olarak tanımlanan gençlik dönemi bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal olgunluğa erişmeye çalıştığı uzun ve riskli bir dönemdir (Tüzün ve Diğerleri, 2005), (Karabulutlu ve Kılıç, 2011). Özellikle genç nüfus yoğunluğu olan ülkemizde gençler hızlı büyüme ve gelişmenin bir sonucu olarak üreme sağlığı sorunlarının da içerisinde bulunduğu çeşitli sağlık problemleri yaşamaktadır (Ardahanve Bay, 2009), (Gölbaşı, 2005), (Ersayve Tortumluoğlu, 2006). Bu dönemde özellikle genç kızlarla yapılan araştırmalarda başvurma nedenleri arasında ilk üç sırada; vajinal akıntı, kaşıntı ve yanmanın olduğu belirlenmiştir(Ardahanve Bay, 2009). Genç popülasyonda kadınlar gerek anatomik nedenler gerekse yanlış/eksik bilgilendirme, utanma, mitler gibi faktörlerle yetersiz genital hijyen, uygun iç çamaşırı kullanmama gibi yanlış alışkanlıklar edinmekte bu nedenle erkeklere göre üreme sağlığının bozulması açısından daha fazla risk altında bulunmaktadır (Güler ve diğerleri, 2005), (Demirbağ, 2000). Bu nedenle genital hijyene yönelik doğru bilgi ve uygulamaların kazandırılması, üreme sağlığını korumaya ve sürdürmeye yönelik davranışların elde edilerek, yanlış/eksik bilgi, tutum ve davranışların düzeltilmesi açısından bu riskli grubunun eğitilmesi önem taşımaktadır (Arıkan ve diğerleri, 2004). Bu grup içerisinde üniversitelerin sağlık bölümlerinde okuyan gençler, özellikle üreme sağlığı alanlarında kadınlara direk hizmet verecek olan ebelik öğrencilerinin genital hijyen konusunda bilgili olması üreme sağlığının korunması ve geliştirilmesinde anahtar faktördür. Ebeler öğretim hayatında önce kendilerinden başlayarak doğru genital hijyen alışkanlıklarını edinebilir daha sonra hizmet verdikleri kadınların ve akranlarının genital hijyene yönelik bilgisini ve nasıl davrandıklarını öğrenerek, değerlendirerek, yanlış bilgi ve davranışları düzeltmeye yönelik kadınları eğitebilir, üreme sağlığının korunması ve geliştirilmesine katkı sunabilirler. Böylece yanlış/eksik hijyen davranışları nedeniyle ortaya çıkabilen genital enfeksiyonların yaygınlığının, tekrarlama olasılığının ve komplikasyonlarının görülme riskini azaltılmasına katkı sağlayabilirler.

AMAÇ

Araştırmanın amacı ebelik öğrencilerine yönelik sağlıklı genital hijyen alışkanlıkları için geliştirilen ve verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesidir.

YÖNTEM

Eğitim öncesi-sonrası modelli tasarlanmıştır. Araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kütahya ilinde bulunan bir üniversitenin ebelik bölümünde gerçekleştirilmiştir. Veriler bölümde öğrenim gören, gönüllü, 18 yaş üzeri, ebelik 1,2,3,4. sınıf öğrencilerinden toplanmıştır. Örneklem seçimine gidilmemiş evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmanın evrenini 2017–2018 eğitim-öğretim yılında araştırmanın yapıldığı üniversitenin ebelik bölümünün 444 öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma 354 öğrencinin (Katılım oranı %79.72) katılımıyla tamamlanmıştır. Katılımcılara araştırmacılar tarafından çalışma hakkında yazılı ve sözlü olarak bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmak istemeyen, anketleri eksik olarak dolduran, ön test ve son test olarak her iki uygulamaya da katılmayan, eğitime katılmayan veya tamamlamayan, kaydını donduran ve mazeret izni alan öğrenciler araştırmadan çıkartılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile belirlenmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, sayı, yüzde gibi), Wilcoxon testi kullanılmıştır. $P<0.05$ değeri anlamlı olarak kabul edilmiştir. Veri toplama araçları olarak ve genital hijyen davranışları ölçeği kullanılmıştır. Tanıtıcı Veri Formu, Araştırmacılar tarafından literatür taraması yapılarak oluşturulmuş olan form; katılımcıların yaşı, eğitim durumu gibi sosyodemografik bilgiler genital hijyene ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Genital Hijyen Davranışları Ölçeği: Karahan (2017) tarafından geliştirilmiş "Genital Hijyen Davranışları Ölçeği" kadınların kendileri tarafından doldurulan, beşli likert tipinde bir ölçektir. Ölçek, toplam 23 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; "Genel Hijyen Alışkanlıkları (ilk 12 madde)", "Adet Hijyeni (13.-20. Maddeler)", ve "Anormal Bulgu Farkındalığı (21-23. Maddeler)" şeklindedir. Ölçek maddeleri "tamamen katılıyorum"dan "hiç katılmıyorum"a doğru 5'ten 1'e sayısal değerler verilerek puanlanmaktadır. Ölçeğin 7., 14., 19., 20., 23. maddeleri ters puanlanmaktadır. Ölçekten en düşük 23 en yüksek 115 puan alınmakta olup, yüksek puanlar genital hijyen davranışının olumlu olduğunu göstermektedir (Karahan, 2017) .

BULGULAR

Çalışma 354 ebelik öğrencisi ile tamamlanmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması 20.33±1.69 olarak saptanmıştır. %29.1'inin son sınıfta öğrenim gördüğü, %34.5'inin yurtta kaldığı, %54.8'inin çekirdek aile yapısında olduğu ve %47.7'sinin gelirinin giderine eşit olduğu bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Özelikler	**n**	**%**	**(N=354) Ortalama±SS**
Yaş			20.33±1.69
Sınıf düzeyi			
Birinci sınıf	88	24.9	
İkinci sınıf	86	24.3	
Üçüncü sınıf	77	21.8	
Dördüncü sınıf	103	29.1	
Kaldığı yer			
Yurt	122	34.5	
Ev arkadaşları ile ortak	89	25.1	
Evde tek	40	11.3	
Ailesi ile birlikte	103	29.1	
Aile Yapısı			
Çekirdek aile	194	54.8	
Geniş aile	117	33.1	
Parçalanmış aile	43	12.1	
Gelir Düzeyi			
Gelir giderden az	144	40.7	
Gelir gidere eşit	169	47.7	
Gelir giderden fazla	41	11.6	

Öğrencilerin %46.3'ünün menstrual siklusu 21-35 günde bir gerçekleşmektedr. %56.2'sinin 5-10 gün süren kanaması mevcuttur, %40.4'ünün dismenore şikayeti vardır. Öğrencilerin %43.8'inin üriner, %59.3'ünün genital enfeksiyon sorunu yaşadığı, ancak genital enfeksiyon yaşayanların %68.6'sının tedavi için sağlık kurumuna başvurmadığı saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Menstrual Siklus ve Genito-üriner Enfeksiyon Öyküsü

Özellikler	**n**	**%**
Menstrual Siklusun Düzeni (N=354)		
21-35 günde bir	164	46.3
35 günden daha geç	67	18.9
21 günden daha sık	123	34.7
Menstruasyon Süresi(N=354)		
5-10 gün	199	56.2
5 günden daha kısa	135	38.1
10 günden daha uzun	20	5.6
Dismenore(N=354)		
Evet	211	59.6
Hayır	143	40.4
Üriner enfeksiyon yaşama durumu(N=354)		
Evet	155	43.8
Hayır	199	56.2
Genital enfeksiyon yaşama durumu(N=354)		
Evet	210	59.3
Hayır	144	40.7
Genital Enfeksiyon nedeniyle sağlık kurumuna başvurma durumu(N=210)		

Başvurdu	66	31.4
Başvurmadı	144	68.6

Verilen eğitim öncesi öğrencilerin genital hijyen davranışları ölçeği toplam puan ortalaması 68.58±6.73, eğitim sonrası ise 87.82±6.48 olarak bulunmuştur. Eğitim öncesi uygulanan genital hijyen davranışları ölçeği puanı ile eğitim sonrası arasında fark saptanmıştır ($p<0.05$). Eğitim öncesi-sonrası ölçek alt boyut puanları (genel hijyen alışkanlıkları, adet hijyeni, anormal bulgu farkındalığı) arasında istatistiksel olarak fark belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Genital Hijyen Eğitimi Öncesi ve Sonrası Genital Hijyen Davranışları Ölçeği (GHDÖ) Alt Boyut – Toplam Puan Ortalamaları

Özellikler	**Min.**	**Max.**	**Ort±SD**	**İstatistiksel Anlamlılık Wilcoxon Testi**	
				z	**p**
Genel hijyen Alışkanlıkları (N=354)					
Eğitim Öncesi	21	49	35.79±5.24	-15.69	0.00
Eğitim Sonrası	27	60	45.71±4.45		
Adet hijyeni(N=354)					
Eğitim Öncesi	12	35	23.74±4.00	-15.13	0.00
Eğitim Sonrası	18	40	30.84±3.40		
Anormal bulgu farkındalığı (N=354)				-11.11	0.00
Eğitim Öncesi	3	14	9.05±2.43		
Eğitim Sonrası	6	15	11.27±1.88		
GHDÖ Toplam (N=354)					
Eğitim Öncesi	49	87	68.58±6.73	-16.24	0.00
Eğitim Sonrası	65	115	87.82±6.48		

TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğrencilerin eğitim öncesi uygulanan genital hijyen davranışları ölçeği puanı ile eğitim sonrası arasında fark saptanmıştır ($p<0.05$). Eğitim öncesi-sonrası ölçek alt boyut puanları (genel hijyen alışkanlıkları, adet hijyeni, anormal bulgu farkındalığı) arasında da istatistiksel olarak fark belirlenmiştir ($p<0.05$). Eğitim öncesi genital hijyen davranışları ölçeği toplam puanının sonrasına göre düşük olması, literatür bilgisiyle uyumlu olarak bireysel bilgi eksikliği olduğunu açıkça göstermektedir (Temel ve Diğerleri, 2007), (Ege ve Eryılmaz 2006), (Demirci ve Güngör, 2005). Genital hijyen davranışları ölçeği toplam puanının eğitim sonrası artışı, verilen eğitimin genital hijyen davranışı üzerine olumlu etkisini göstermektedir. Bu durum yapılan çalışmalarda bildirilen bilgi eksikliğinin genital hijyen davranışında etkili olması sonucu ile örtüşmektedir (Arcomone, 2008), (Lucas ve Breslin, 2003). Benzer şekilde Demirci ve Güngör (Demirci ve Güngör, 2005). yaptıkları araştırmada kadınlara verilen eğitimlerin genital hijyen davranışları üzerinde olumlu etkisi olduğunu ve olumlu davranış değişikliğine yol açtığını saptamışlardır. Bizim çalışmamızda da benzer şekilde verilen eğitimin genital hijyende olumlu davranış değişiklikleri, adet hijyen alışkanlıkları kazandırdığı, anormal bulgu farkındalığını artırdığı belirlenmiştir. Ebelik öğrencilerin ileride kadınlara üreme sağlığı hizmeti vereceği ve yine çok büyük kısmının da doğru hijyenik uygulamaların eğitimini verecek olması ve aynı zamanda bu öğrencilerin gelecek nesillere doğru sağlık alışkanlıkları kazandıracak anne adayları da olduğu düşünülünce konunun ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Doğru hijyen alışkanlıklarını kazandırmak ve yanlış uygulamaları düzeltebilmek için sadece sağlık bölümlerinde değil tüm bölümlerin müfredatlarına bireysel genital ve menstüral hijyen konularının eklenmesi, bütün öğrenciler için mediko-sosyal hizmetlerin daha aktifleştirilerek eğitim programlarının düzenlenmesi üreme sağlığının korunması ve geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Nüfus ve Kalkınma, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen eylem planı, Kahire. 5-13 Eylül 1994, Birleşmiş Milletler, Ankara, 1994; 1: 8-12.
- Chandra-Mouli V, Svanemyr J, Amin A, et al. Twenty years after international conference on population and development: Where are we with adolescent sexual and reproductive health and rights?. J Adolesc Health 2015; 56:p: 1-6. (Erişim tarihi 20.06.2018).
- Tüzün H, İlhan F, Ceyhan MN ve Maral I. Bir tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin aile planlaması ve cinsel
- yolla bulaşan hastalıklar konusundaki bilgi ve tutumları. J Turk Soc Obstet Gynecol 2005; 2: 197-203.
- Karabulutlu Ö, Kılıç M. Üniversite öğrencilerinin cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2011; 14: 39-45.
- Ardahan M, Bay L. Hemşirelik yüksek okulu 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin vajinal akıntı ve bireysel hijyen hakkındaki bilgi düzeyleri. Ege Tıp Dergisi 2009; 48: 33-43.
- Gölbaşı Z. Adölesan dönem üreme sağlığı sorunları ve etkileyen faktörler. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik
- Yüksek Okulu Dergisi 2005; 8: 95-100.
- Ersay AR, Tortumluoğlu G. Türkiye'de ergen ve gençlerde üreme sağlığı. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2006; 3: 1-13.
- Güler G, Bekar M, Güler N, Kocataş S. İlköğretim okulu kız öğrencilerinde menstruasyon dönemi hijyeni. STED
- 2005; 14: 135-9.
- Demirbağ C. Kadınlarda idrar yolu enfeksiyonlarında hijyenik alışkanlıklarla ilgili risk faktörleri. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi. 2000; 4: 52-8.
- Arıkan D, Tortumluoğlu G, Özyazıcıoğlu N. Öğrencilere verilen planlı eğitimin mensturasyon hijyeni davranışlarına etkisi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2004; 1: 1-15.
- Karahan, N. . Genital Hijyen Davranışları Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Güvenirlik Çalışması. Istanbul Medical Journal, 2017;18(3): 157-162.
- Temel M, Metinoğlu M. Tekirdağ iline bağlı I ve IV No'lu Sağlık Ocağına başvuran 15-49 yaş kadınlarda genital hijyen uygulamalarının incelenmesi. İstanbul Üniversitesi Florence Nigthingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2007; 15(5):91-99.
- Ege E, Eryılmaz G. Kadınlara verilen planlı eğitimin genital hijyen davranışlarına etkisi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2006; 9:8-16.
- Demirci H, Güngör İ. Üreme sağlığı hizmetlerinde sağlık eğitiminin yeri ve önemi. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2005; 13(55):171-178.
- Arcomone A. Perinatal care. Evidence based nursing care guidelines medical-surgical interventions. BJ Ackley, GB Ladwing, BA Swan, SJ Tucker, editors. 1st edition. Canada: Elseiver Mosby; 2008. p.609-612.
- Lucas VA, Breslin ET. Women health nursing: toward evidence-based practice. 1st edition. St. Louis: Saunders; 2003. p.629-641.

GENÇLERİN BESLENME SORUNLARI

Öğr. Gör. Yusuf YİĞİT*, Öğr. Gör. Emine AY YİĞİT**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu, yusufyigit@mu.edu.tr
**Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu emineay@mu.edu.tr

ÖZET

Modern yaşamla beraber gençlerin beslenme alışkanlıklarında olumsuz yönde değişim başlamıştır. Bu değişimle beraber gençler karbonhidrat ve yağ içeriği fazla yiyecek ve içecekleri tüketme eğilimindedirler. Yanlış beslenme alışkanlıklarının yanında fiziksel aktiviteden uzaklaşarak, televizyon ve bilgisayar başında uzun saatler geçirmeleri, obezite başta olmak üzere pek çok kronik hastalığın erken yaşta görülmesine neden olmaktadır. Ülkemizde yetersiz ve dengesiz beslenme temel toplumsal sorunlardan bir tanesidir. Ülkelerin ve kalkınmaları için sağlıklı, üretken insan gücü önemlidir. Ülkemizin insan gücü açısından büyük çoğunluğu olan gençlerin beslenmesinin yeterli ve dengeli olması gerekir. Gelişim dönemindeki yeterli ve dengeli beslenme; gelecekteki hastalıkları önleme açısından oldukça önemlidir. Bunun Yanında yanlış beslenme davranışları, gençlerin zihinsel ve fiziksel durumuna etkisiyle beraber öğrenim çağında olmalarından dolayı okul performansını da dolaylı olarak etkiler. Gençlerin doğru beslenme alışkanlıkları kazanmaları bu alışkanlıkların düzenlenmesi ve düzensiz ve yetersiz beslenmenin neden olacağı sorunların önlenmesi, okul başarısı, Psikolojik ve toplumsal sorunların önüne geçilmesi açısından önemlidir. Bu çalışmada gençlerin beslenme alışkanlıkları ve çözüm yolları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Genç, beslenme, sorun, beslenme sorunları

YOUTH NUTRİTİON PROBLEM

ABSTRACT

Along with modern life, young people's eating habits have begun to change in the negative directi Together with this change, young people tend to consume too much carbohydrates and fat contenton. Apart from the wrong eating habits, moving away from physical activity and passing long hours on television and computer causes many chronic diseases, especially obesity, to be seen at an early age. Insufficient and unbalanced nutrition in our country is one of the main social problems. Healthy, productive human power is important for the growth and development of the countries. The feeding of young people, which is the great majority of our country's human power, must be adequate and balanced. Adequate and balanced nutrition during development; is very important in terms of prevention of future diseases. In addition, wrong nutritional behaviors indirectly affect school performance because of their influence on the mental and physical condition of young people, as they are in the age of learning. Regulation of these habits and prevention of problems caused by irregular and undernutrition are important for the success of the school, prevention of the psychological and social problems. This study will focus on young people's eating habits and their solutions.

Keywords: Youth, Nutrition, Problem, nutritional problems

GİRİŞ

Gençler, fiziksel, , ruhsal ve sosyal yönden büyüme, gelişme ve olgunlaşma süreçleriyle yetişkinliğe geçiş döneminde bulunan kitledir. Bu çağda kazanılan yanlış alışkanlıklar, bireyin hayatı boyunca sağlığını etkiler. Hızlı büyüme ve gelişme sonucu bu dönemde besin gereksinimleri artar. Ergenlik çağında bulunan gençlerinin ihtiyaçlarını karşılamasında yaşam şekli önemlidir. Bunun yanında bilinçsiz yeme içme alışkanlıkları, beslenme bilgisi yetersizliğinden kaynaklı yanlışlar başlıca beslenme sorunlarını ortaya çıkarmaktadır.

Sağlık, bireyin, beden, zihin, ruh ve sosyal yönden tam bir iyilik durumunda olmasıdır. Büyüme, gelişme, hastalıklara karşı dirençli olma, beden ve zihin çalışmasını en üst düzeyde tutarak uzun süre yaşamının temel koşullarının başında beslenme yer alır. Beslenme bilimi üzerinde 20. yüzyılın başından beri yapılan araştırmalardan sağlanan UNESCO bir raporunda "kötü beslenmeyi eğitini israfı" olarak değerlendirmektedir. Bulguların günlük yaşama uygulanmasıyla, beslenme yetersizliğinden kaynaklanan bazı sağlık sorunları dünyanın birçok yerinde çözümlenmiştir. Örneğin, iyotlu tuzun yaygınlaştırılması, endemik guatr, kepeği alınmış tahıl ürünlerinin B vitaminleriyle zenginleştirilmesi raşitizm sorununu ortadan kaldırmıştır. Bunun yanında, günümüzde, dünya nüfusunun önemli bir bölümü açlık ve yetersiz beslenmenin yol açtığı sağlık sorunlarının tehdidi altında bulunmaktadır.

Beslenme konusundaki araştırmalar, yetersiz beslenme kadar, aşırı beslenmenin de sağlığı ve yaşam süresini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. İnsanlar zenginleştikçe, kronik beslenme yetersizliği durumundan, aşırı beslenme durumunda geçmekte bunun sonucunda daha önce o toplumlarda ender görülen hastalıkların sıklığında artış olmaktadır. Başka bir deyişle beslenme şekline göre sağlık sorunları şekil değiştirmektedir. Örneğin, kanser epidemiyolojisi üzerindeki araştırma sonuçları, toplumların beslenme şekliyle belirli kanserlerin görülme sıklığı arasında bağıntı olduğunu göstermiştir. Yine, aşırı beslenme sonucu koroner kalp, şeker ve gut hastalıklarında, gelişmiş ülkelerle, petrol zengini ülkelerde aşın ve hatalı beslenmeye paralel olarak artışlar gözlenmiştir. Bunun sonucu, özellikle, halkın sağlıklı beslenme konusunda bilinçlendirilmesi için yayınlar yapılmakta ve öneriler geliştirilmektedir. Büyüme ve gelişme, beslenmenin bir ürünüdür. Toplumlarda, beslenme durumu düzeldikçe, insanların boy uzunluklarında da artış olmaktadır. Örneğin, Japonya'da okullarda beslenme programları başladıktan sonra, çocuklar ve gençlerin boy uzunluklarında önemli artışlar gözlenmiştir. Beslenme, beyin gelişimini ve çalışmasını da etkilemektedir. İnsan beyni anne karnında ve doğumdan sonraki ilk üç yılda gelişimini büyük ölçüde tamamlamaktadır. Bu dönemde, beslenmede yapılan hatalar, beyin yapısında ve çalışmasında bazı eksikliklere neden olmakta, bu da zihin yeteneklerini olumsuz etkilemektedir; İnsan beyni yüz milyar sinir ve onun kadar yardımcı hücrelerden oluşmakta, bunların, yine beyinde üretilen uyarı ileticileriyle etkileşimleri sonucu öğrenme diğer zihni faaliyetler gerçekleşmektedir. Gerek hücrelerin oluşumu ve çalışması, gerekse uyarı ileticilerinin yapımı; beyne, düzenli, gereken miktar ve kalitede enerji kaynağı protein, vitamin ve minerallerin sağlanması ile mümkün olmaktadır. Bunların gereğinden az ya da çok olması, beynin çalışmasını dolayısıyla bireyin çalışmasını olumsuz yönden etkilemektedir. UNESCO'nun bir raporunda bu durum, "kötü beslenmenin yol açtığı eğitim israfı" olarak değerlendirilmiştir (Baysal, 1993:1).

GENÇLİK DÖNEMİ BESLENME SORUNLARINA BAĞLI HASTALIKLAR

Bu dönemde gençlerinin büyüme ve gelişme sürecine uyumunun yanı sıra, bu döneme ilişkin sorunlarıyla da diğer dönemlere göre farklılık gösterebilmektedir. Çocukluktan gelen sağlık sorunlarıyla gençler dönemde değişik boyutlarda sürebilir. Örneğin bebeklik ve çocukluk dönemdeki yetersiz beslenme ve sık geçirilen enfeksiyon hastalıklarıyla gençler bu döneme dezavantajlı başlanmasına neden olmaktadır. Kız çocuklarda erkeklere göre daha sık beslenme bozuklukları görülmekte; ayrıca kızların gençlik döneminde geçirdikleri gebelik ve doğumlar nedeniyle kendilerinin ve bebeklerinin sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde tüberküloz, romatizmal kalp hastalıkları gibi çocukluk döneminden kalan hastalıklar da gençlerin önemli hastalık ve ölüm nedenleri arasında yer almaktadır. Bütün bu sayılanların yanında yer alan ve çocukluk dönemde fizik, mental ve sosyal sağlığı olumsuz olarak etkileyen her türlü sağlık sorunu çocuğun gençlik dönemine sağlıklı olarak girmesini engellemektedir. Adolesan dönemde fiziksel-cinsel büyüme ve gelişim ve psiko sosyal gelişim sırasında ortaya çıkan bazı sorunların gençlik dönem sağlığını ve daha sonraki yaşamını etkilediği bilinmektedir.

YEME ALIŞKANLIKLARINA BAĞLI SORUNLAR

Yemek bireysel ve toplumsal yönleri ile birçok sair etkileyicisi olan bir kültürel unsurdur. İnsan, fizyolojik yapısı itibariyle yemekle doğrudan ilgisi olduğu gibi sosyal yönüyle de yaşadığı kültürün etkisi altında bir yemek anlayışına sahiptir. Yaşanan fiziki ve kültürel coğrafya yemek kültürünü etkilemekte ve yaşam şeklindeki değişim ve dönüşümler yemek kültürünün de değişmesine sebep olmaktadır (Beşirli, 2010). İnsan sağlığı; beslenme, kalıtım, iklim ve çevre

koşulları gibi birçok etmenin etkisi altındadır. Bu etmenlerin en önemlisi ise beslenmedir (Saygın vd, 2011). İnsan ihtiyaçlarının başında gelen beslenme, 'biyolojik olarak büyüme, gelişme, sağlıklı ve üretken olarak uzun süre yaşamak için gerekli olan öğelerin alınması ve vücutta kullanılması' olarak ifade edilebilir. Tıbben beslenme kavramı ise "vücutta metabolik fonksiyonların devamı için gerekli enerjinin sağlanmasında önemli bir yeri olan fizyolojik olgu" olarak tanımlanmaktadır (Orak, vd, 2006). Öte yandan enerji ise vücut ısısının sağlanması ve organik faaliyetlerin sürdürülebilmesi için temel koşuldur (Orak, vd, 2006). Ancak söz konusu enerjinin sağlanması için gerekli besinlerin temini, insan tüketimi için uygun hale getirilmesi ve tüketim davranışları süreci, beslenmeyi salt biyolojik bir eylem olmaktan çıkarmakta, kültürel bir olgu haline dönüştürmektedir (Beşirli, 2010). Besin gereksinmesindeki farklılıklar; yaş, cinsiyet, fiziksel aktivite, hastalık durumu ve genetik yapı gibi faktörlerden etkilenebilir (Saygın vd, 2011). Dahası her toplumda, vücudu beslemenin ötesinde sosyo-kültürel ve sembolik rollerin etki ettiği, bunun yanı sıra duygusal durumlardan da etkilenen beslenme alışkanlıkları vardır (Sayan, 1999).

Yetersiz ve dengesiz beslenme sonucu büyüme ve gelişme olumsuz etkilenir. Gençlerin beslenmesi sırasında sık karşılaşılan sorunlardan birisi demir, kalsiyum ve bazı minerallerin yetersiz alınmasıdır. Gençlik döneminde şekerli ve yağlı gıdaların fazla tüketilmesi de şişmanlığın ortaya çıkmasına neden olur. Kimyasal işlemlerden geçen gıdaların fazla miktarda tüketilmesi de birçok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca bu dönemde anoreksiya nervoza ve blumnia nervoza sık görülen yeme sorunlardır (Özcebe, 2002:2).

YANLIŞ BESLENME OBEZİTE

Hatalı beslenme bilgi ve alışkanlıkları bireyi obeziteye götüren ve yaşam kalitesini bozan en önemli nedenlerden biridir. Toplam enerji alımının uzun süreli olarak harcanandan fazla olması sonucunda obezite gelişmektedir. Genetik yatkınlık, enerjiyi oluşturan besin öğelerinin oranı, öğün atlamak, öğün aralarında yüksek yağlı karbonhidratlı besinlerin tüketimi, hızlı yemek, yemek hazırlama, pişirme, saklama yöntemlerini bilmemek, alkol tüketimi, yetersiz su ve posa tüketimi gibi hatalı beslenme davranışları obezite oluşumunda etkin olmaktadır (Yurttagül, 1995; Seidell, 1998).

ÖĞÜN ATLAMA

Sormaz (2006) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada gençlerin kahvaltıyı yapmadığını, Kılıç (2005) üç kuşak kadının öğünleri çoğunlukla zaman yetersizliği ve zayıflama isteği nedeniyle atladıklarını tesbit etmişlerdir. Oysa düzenli kahvaltı yapmayan veya hiç kahvaltı yapmayanların, öğün atlayanların her gün düzenli olarak kahvaltı yapanlara ve öğün atlamayanlara göre daha fazla şişmanlama eğilimli oldukları bilinen bir gerçektir (Snoek ve ark.,2007). Yapılan çeşitli çalışmalarda da bireylerin fast food ve atıştırmalık besinleri, yağlı karbonhidrat içeriği yüksek besinleri çok tükettikleri, besin çeşitliliğine dikkat etmedikleri tespit edilmiştir (Howard, Reeves).

FASTFOOD YEMEK YEME

Hızlı yemek alışkanlığının Türk toplumunun yaşam şekli ve sosyal yapısı incelendiğinde beslenme kültüründe yüzyıllardır var olduğu görülmektedir. Tabla üzerinde satılan simit, çeşitli börekler, çörekler, seyyar açık/kapalı arabalarda porsiyon usulü satılan hamur tatlıları, nohutlu pilav, ekmek arası ciğer, balık, döner, köfte, et şiş vb. yemek türleri bu yemek alışkanlığının göstergelerindendir. Bugünkü anlamda hızlı yiyecek servisi yapan restoranlar zincirine benzer şekilde pideci, kebapçı, muhallebici, börekçi, köfteci gibi restoranlar ayaküstü hızlı yemek sisteminin temsilcileridir (Sürücüoğlu ve Çakıroğlu, 2000:116).

Fastfood denilince akla hamburger menüleri ve hazır sandviçler gelmesine rağmen fastfood pek çok gıdayı kapsamaktadır. Ülkemizde tüketilen fastfood türü yiyecekler arasında simit, tost, döner, lahmacun, pide, soğuk sandviçler, pizza, kızarmış patates, kızarmış parça tavuk, balık-ekmek, kumpir, kokoreç vb. yer almaktadır (Özçelik ve Sürücüoğlu,1998: 48; Kişioğlu ve ark., 2002: 42). Gençlerin ilgi alanlarındaki artış, bağımsızlık kazanılması, kendi kendine karar verme yetkisi, sosyal hayata girme ve yaşıtlarıyla bütünleşme kaygıları zamanlarının büyük kısmını dışarıda geçirmeye yönlendirir. Bu da beslenme alışkanlıkları ve davranışlarının değişmesine, fast food gıdaların aşırı tüketilmesine, yanlış diyet uygulamalarına, öğün atlamalarına, öğün aralarında bir şeyler atıştırarak açlığın yatıştırılmasına neden olmaktadır (Kardaş, Orbak, 2002).

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak fiziksel aktivitelerde azalma, hazır ve yarı hazır gıdaların kullanımının artması, yemek aralarında yenen enerji miktarı yüksek gıdaların tüketim fazlalığı gibi nedenlerle yaşam tarzına bağlı olarak aşırı şişmanlık, kalp hastalıkları, kanser, hipertansiyon vb. hastalıklarda yaygınlaşma görülmektedir (Şanlıer, 2003: 61).

Aşırı yağlı beslenme tarzı ile bireyler gereğinden fazla enerji alarak depolamaktadır. Özellikle fastfood yiyeceklerin yağ içerikleri fazladır. Yapılan bir çalışmada 35 farklı ülkenin iki farklı fastfood satışı yapan restoranların kızarmış patates ve tavuk içeren 74 farklı fastfood menülerinin yağ içerikleri incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda fastfood restoranlarında servis edilen menülerin yağ içeriklerinin 41-74 g 21 arasında değiştiği saptanmıştır (Stender, Dyerberg ve Astrup 2007: 891). Fastfood yanında tatlandırılmış gazlı içecekleri tercih etmek enerji yoğunluğu fazla olan bu besinlerinden daha fazla enerji alımına neden olmaktadır (Brindal, Mohr, Wilson ve Wittert, 2008: 113).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Erken çocukluk döneminde kazandırılacak beslenme alışkanlıkları ve davranışları ilerleyen yaşlarda, yaşam kalitesinin yükseltilmesinde ve sağlığın korunmasında önemli belirleyici olmaktadır. Bu sebeple çocukların bütün yiyecekler severek yemesi sağlanmalıdır. Beslenme, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarıyla ilgilidir. Topluma bilinçli beslenme konusunda bilgiler verilmelidir. Gelir artışına bağlı olarak kişilerin tüketim alışkanlıkları da değişebilmektedir. Düşük gelir düzeyinde olan kişiler besin değerinden çok doyuruculuğu yüksek ürünleri tercih ederler. Bu gruplara eğitim yanında sağlıklı gıda desteği sağlanabilir. Gelir düzeyi yüksek kişiler, geleneksel gıdalar yerine kolaylık açısından hazır gıdaları tercih etmektedirler. Bu gıdaların koruyucu madde oranı yüksektir,bunun yanında marketlerde kalite ölçütleri yüksek özelliğe sahip organik ürünler satılmaktadır.Bu ürünlerin fiyatları oldukça pahalıdır.Alım düzeyi düşüktür.Organik ürünlerin üretimi artırılmalı fiyatları düşürülmelidir.

KAYNAKÇA

- Baysal, A(1993).Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü Aile Ve Toplum Dergisi Eylul-Aralık (3) 1-2
- Brindal, E, Mohr P., Wilson, C., Wittert, G., (2008). Obesity And The Effects Of Choice At A Fast Food Restaurant. Obesity Research & Clinical Practice 2 (1): 111-117.
- Kardaş, F., Orbak, Z. (2002). Adolesansta Beslenme. Sendrom Aylık Aktüel Tıp DergisiKasım, 90-96
- Kılıç, E. (2005). Üç Kuşak Kadının Beslenme Durumu ve Bilgi Düzeyleri İle Besin Hazırlama, Pişirme, Saklama Uygulamalarının Karşılaştırılması. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kişioğlu, A. N., Öztürk M., Demirel, R., Doğan, M., Uskun, E. (2002). Isparta İl Merkezi'ndeki cafe'lere giden öğrencilerin okul, beslenme, uyku durumları ve sigara ile alkol alışkanlıkları üzerine bir çalışma. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Diyarbakır.
- Sayan, 1999. "Beslenme alışkanlıkları ve temel besin gereksinimleri", Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, II (2), 53-65.
- Saygın, Öngel, Çalışkan, Yağlı, Has, Gonca, ve Kurt 2011. "Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları", S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, XVIII (2), 43-47.
- Snoek, H.M., Strien, T.V., Janssens, J.M., Engels, R.C. (2007). Emotional, external, restrained eating and overweight in Dutch adolescents. Scandinavian Journal of Psychology, 48:23-32.
- Sormaz, Ü. (2006). İzmit'te Lise Öğrencilerinin Besin Tercihleri Ve Beslenme Bilgi Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. A.Ü. Ev Ekonomisi ABD Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Sürücüoğlu, M., S., (2000) Türk Dünyasındaki Bazı Ülkelerin Mutfak Kültürleri Üzerine Bir Araştırma, (Toygar, K., Türk Kültürü Üzerine Araştırmalar kitabının içinden), Ankara Türk Halk Kültürü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, 28: 139-145
- Şanlıer, N., Yabancı, N. (2003). Okul öncesi dönemi çocukların fast food tüketim alışkanlıkları ve annelerin bu tür beslenmeye karşı yaklaşımları. Mesleki eğitim dergisi Standart, 42, 497 (59-64).
- Orak, Akgün, ve Orhan 2006. "Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin beslenme alışkanlıklarının araştırılması", S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, XIII (2), 5-11.
- Özcebe, (2002) - Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi,S (2)
- Yurttagül, M. (1995). Hafif Şişman ve Şişman Kadınların Beslenme Alışkanlık ve Zayıflamaya İlişkin Tutum ve Davranışları. Beslenme ve Diyet Dergisi. 24:1:59.

TÜKETİM KÜLTÜRÜ VE GENÇLİK

Öğr. Gör. Emine AY YİĞİT*, Öğr. Gör. Yusuf YİĞİT**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu emineay@mu.edu.tr
**Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu, yusufyigit@mu.edu.tr

ÖZET

Tüketim kültürü farklı disiplinlerden araştırmacıların ilgi alanı olmuştur. Günümüzde tüketim alışkanlıklarında değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde tüketiciler başkaları tarafından yönlendirilmekte, bu yönlendirmeler doğrultusunda farklı ihtiyaçlar ortaya çıkarılmakta, Tüketiciler bu ihtiyaçları satın almaya yönlendirilmektedir. Bu yaklaşım tüketici gençler üzerinde psikolojik ve sosyolojik olumsuz etkiler göstermektedir. Gençlik dönemi, gençlerin bedensel, psikolojik, sosyal gelişim sürecinde olmaları ve bu dönemin onların aidiyet sorunlarının üstesinden gelme dönemi olması nedeniyle zor bir dönemdir. Gençler bu dönemde, kendilerini görünür kılmak, fark ettirmek ve akran gruplarıyla rekabet ederek daha itibarlı olmak isterler. Bunu gerçekleştirmek için satın aldıkları ürünlerin markaları önemli olmaktadır. Genç tüketiciler ürünleri ya da markaları reklamlarından, marka sponsorluklarından, halkla ilişkiler faaliyetlerinden, çeşitli içeriklerdeki ürün yerleştirmelerinden yola çıkarak belli duygularla özdeşleştirir. Gençler seçtikleri yaşam biçimine sahip olmak için o ürün veya ürünlere sahip olmak isterler. Bireylerin kişisel özelliklerinden ve farklılığını ortaya koyma isteğiyle kendini anlatma çabası yaptığı tüketim tercihleriyle ilişkilidir. Bireyler, kullandığı ürünün fonksiyonelliğinin yanında, sosyal kazanımlarından duyacağı hazza da sahip olacağını düşünürler. Bu çalışmada, tüketim kültürü ile gençlerin tüketim eğilimleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Tüketim, kültür, gençlik, tüketici, tüketim kültürü

CONSUMPTİON CULTURE AND YOUTH

ABSTRACT

Consumption culture is the interest of researchers from different disciplines. Today, changes in consumer habits arise. In this period, consumers are guided by others, different needs are revealed in the direction of these directions, and consumers are directed to buy these needs. This approach has psychological and sociological negative effects on consumer young people The youth period is a difficult period because young people must be in the process of physical, psychological and social development and this period is the period when they come from the top of their belonging problems. In this period, young people want to become more prominent by making them visible, competing and competing with peer groups. To do this, the brands of the products they buy are important. Young consumers identify with certain emotions, starting from product or brand advertisements, brand sponsorships, public relations activities, product placement in various content. Young people want to have those products or products in order to have a lifestyle of their choice. It is related to the personal preferences of the individual and his / her desire to show his / her difference Individuals feel that they will have the pleasure to hear from their social gains as well as the functionality of the product they use. In this study, consumption culture and youth consumption trends will be examined.

Keywords: Consumption, culture, youth, consumer, consumption culture

GIRIŞ

Genç tüketiciler ürünleri ya da markaları reklamlarından, marka sponsorluklarından, halkla ilişkiler faaliyetlerinden, çeşitli içeriklerdeki ürün yerleştirmelerinden yola çıkarak belli duygularla özdeşleştirir. Gençler seçtikleri yaşam biçimine sahip olmak için o ürün veya ürünlere sahip olmak isterler. Bireylerin kişisel özelliklerinden ve farklılığını ortaya koyma isteğiyle kendini anlatma çabası yaptığı tüketim tercihleriyle ilişkilidir. Bireyler, kullandığı ürünün fonksiyonelliğinin yanında, sosyal kazanımlarından duyacağı hazza da sahip olacağını düşünürler. İnsan ihtiyaçları, istekleri ve arzuları tüketim olgusunun ardında yatan itici güçlerdir (İslamoğlu ve Altunışık, 2013:3).
Böylelikle tüm ekonomik sistemlerde pazarın var olma sebebinin tüketim olduğu söylenebilir. Bu sebeple tüketim olgusu pazarlama açısından üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. İhtiyaç bir nesneye yöneldiğinde, satın alma arzusu ile birlikte isteğe dönüşür ve ekonomik bir anlam yüklenir. Tüketim, ihtiyacın karşılanmasının çok ötesine geçerek artık hayatın merkezinde bir yer almaktadır. Tüketim; ekonomik, toplumsal, psikolojik ve kültürel bir olgudur ve yenidünyanın bir ideolojisi olarak kabul edilmektedir. Tüketimi sadece bireysel bir faaliyet olarak yorumlamamak gerekir. Tüketimin sosyal yönü de üzerinde durulması gereken bir konudur.(Dal, 2017:1).

REFERANS GRUPLARI TÜKETİM

Referans grubu tanımı ise Hyman (1942) tarafından, sosyal statü ile ilgili yaptığı bir çalışmada, araştırmaya katılanlara kendilerini hangi bireyler veya gruplarla karşılaştırdıklarını sorduğunda bulunmuştur. Bu ilk tanımlamayı, kavramı açığa kavuşturan ve genişleten ek araştırmalar ve birçok yeni bulgular izlemiştir. Örneğin, Kelley (1947), referans gruplarını karşılaştırma standartlarını kendini takdir etmek için kullananlar ve kişisel normlara, tutum ve değerlere kaynak olarak kullananlar olmak üzere ayırmıştır. Literatürün bu şekilde genişlemesi birçok alanda çeşitli uygulamalar yapılmasına temel hazırlamıştır. Örneğin, Hyman ve Singer (1968) bu kavramı çiftçiler, bilim insanları, alkolikler, gazeteciler, akıl hastaları, tüketiciler, seçmenler, suçlu çocuklar ve fikir liderleri üstünde uygulamışlardır (aktaran Bearden ve Etzel, 1982, s. 183). Referans grupları, bireyin davranışlarını ve kendini değerlendirdiği, örnek aldığı gruplardır (Özkalp, 2000, s. 89). Referans grupları, kişilerin satın alma kararlarında değer hükümleri olarak işlev gören gruplardır (Odabaşı, 1998, s. 104).

Genç bireylerin satın alma davranışlarını gerçekleştirirken karar vermelerinde etkili olan sosyal faktörlerden biri referans gruplarıdır. Gençlerin satın alma davranışlarını etkilemesi ve tüketici olarak sosyalleşmesinde referans grupları içerisindeki iletişim önemlidir. Referans grupları, bireylere fikirlerini yayarak, grupla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla, bireylerin kararlarında baskı oluşturmaktadır. Referans grupları; bireyin etkilendiği sanatçılar, spor kahramanları, siyasi liderler, ebeveynler, iş arkadaşları, öğretmenler ve içinde bulunduğu arkadaş gruplarıdır (Makgosa ve Mohube, 2007, s. 64).

Referans gruplar, ürün satın alma sürecinde bireye gerekli olan bilgiyi sunarak katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan bireyin satın aldığı ürün ile diğer bireyler arasında kişisel imajını geliştirmesi, referans grupların etkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bireyler ürün satın alma kararını grup üyelerinin beklentilerine göre şekillendirmektedir (Bearden ve Etzel, 1982: 187). Referans grupların bireye değer katma etkisi, bireyin bir gruba psikolojik uyum ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bir referans grubunun kullandığı marka, markanın yorumlanmasında kaynaktır. Bireyler, referans grubun kullandığı ve kendilerine uygun olan markayı seçerek markanın anlamını kendilerine yüklemektedir (Escalas ve Bettman, 2005: 378-388) ve referans grup üyeleri tarafından kullanılan markalar, müşterilerin kendilerini tanımlamaları ve kendi konseptlerini oluşturmadaki zihinsel simgeleriyle bağlantılıdır (Escalas ve Bettman, 2003: 339-348). İlişkilerde dışa dönüklük, çevreye uyum sağlayıcı ürün tercihlerinin yapılmasını arttırmaktadır. Referans gruplar tarafından tüketilen bir ürünün tercihi, bireye fayda sağlamaktadır. Bu fayda edinimi, özellikle belirli alt gruplar için mümkündür. 13 ile 19 yaş grubunda yer alan bireylerin içinde bulunduğu gruba uyum sağlaması ve hissettiği sosyal baskı, gençleri bu faydanın edinimine hizmet eden ürün tercihlerine yöneltmektedir (Moretti, 2011: 359). Fortin ve Yazbeck'in US'de ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada aynı yaş grubundaki okul arkadaşlarının gençlerin fast food yiyecek tüketimi üzerinde pozitif yönlü güçlü bir etkiye sahip olduğunu (Fortin ve Yazbeck, 2011: 1-23),

Genç Tüketimde Reklam

Genç nüfusun giderek genişlemesi, reklamcıların gençlere ulaşma isteğini de ortaya çıkarmıştır. Reklamın amacı genel olarak, hedef kitleyi ürün ve hizmetlerin varlığından haberdar etmek, tanımlamak, ürün ve hizmeti satın almak için onları ikna etmektir. İzleyiciler, her ne kadar reklamlardan etkilenmediklerini iddia etseler de reklam modern toplumda tüketimin bir parçası, aynı zamanda en etkili araçlarından biridir. Aynı zamanda toplumun değer yargılarını, alışkanlıklarını bile değiştirecek güce sahiptir (Cohan 2001: 323-326). Televizyon reklamlarında genç kesime

bakıldığında erkek ve kadınların sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Özellikle genç kızlara yönelik ürün reklamlarında ürünün nasıl kullanıldığını göstermek veya ürünün kullanıcıya ne gibi faydalar sağladığını, nasıl bir imaj verdiğini göstermek amacıyla genç kızlar kullanılmaktadır. Özellikle 13-18 yaş arasındaki genç kesim çocukluktan kurtulup, yaşamında yeni bir kimlik kazanmaya başladığında kendine farklı bir şekil vermeye, genç kızlık görünümünü ve imajını taşımaya çalışır. Bunun için de gerekenleri yapmaya başlar. Başka bir anlamda, genç kızlar özellikle dış görünümlerine ve fizyolojisinin değişimlerine uygun ürünler kullanmaya başlarlar. Ergenliğe adım atan ve ergenlikten yeni kurtulan gençler için o dönemlerde dış görünüm önemlidir. Bunun için giyim, kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin tüketimi diğer ürünlere oranla fazla olabilmektedir. Televizyonda yansıtılan imajların gençlerin değerlerini oluşturmada, ürün tercihlerinde, kişilik oluşumunda aile kadar etkili olduğu belirlenmiştir. Güzellikle ilgili reklamlarda görülen genç kızların, reklamın inandırıcılığında önemli rol oynadığı görülmüştür. Özellikle aynı cinsiyetteki reklam oyuncusuyla izleyici arasındaki model alma oranı yüksektir (Browne 1998: 85).

NARSİZİM VE TÜKETİM SORUNU

Narsisizm, Yunan mitolojisinden sudaki yansımasını görüp, yansımasına yani kendisine âşık olan ve bir ömrü ulaşamayacağı bu aşkın peşinde koşarak, aşkını izleyerek tüketen Narkissos'dan gelmektedir. İlk defa Ellis tarafından kullanılan narsisizm kavramı hakkında Freud ve Jung'ın çalışmaları bulunmaktadır. Narsisizm normal ve patolojik düzey olarak ikiye ayrılmaktadır (Karaaziz ve Atak, 2013:44-46).

Narsist kişilik özelliklerinin gün geçtikçe arttığını belirten Bayhan (2017), Amerika'da her dört üniversite öğrencisinden birinin narsist kişilik özellikleri taşıdığının tespit edildiğini, Narsistik Kişilik Bozukluğu klinik tanısı konulanların ise zannedildiğinden çok daha yaygın olduğunu belirtmektedir.

Bayhan'ın (2017),15.496 üniversite öğrencisi ile Malatya'da İnönü Üniversitesi'nde yaptığı "Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili" isimli araştırması da ülkemizde de gençlerde narsist kişilik eğiliminin artış gösterdiğini desteklemektedir.

Terzi ve Altunışık, (2016: 89); maddi tüketim arttıkça, kıskançlık ve açgözlülük gibi duygularında toplumda artış gösterdiğini vurgulayarak; dünya kaynaklarının israf edilmesiyle, çevresel felaketlerin oluşması, psikolojik ve fiziksel zararlar sonucunda sosyal hasarların gerçekleşmesiyle ve sürdürülebilirliğin sağlanamayacağını belirtmektedir.

Torlak (2016:11); "Tüketim" adlı eserinde, yaşamak için tüketmek ile tüketmek için yaşamak arasında dengeli bir insan ve dolayısıyla dengeli bir toplum yapısını oluşturmanın da özünde insanın sorumluluğu olduğunu söyler. Bu denge gençlerden ve çocuklardan başlayarak tüm toplumu etkilemektedir. Gençlerin, giymek ve çıkarmak için büyük çaba harcadıkları jeanler ve diğer kıyafetler, giyinme ya da rahat olma amacından çok, kendini başkalarının gözünde cazibeli, sükseli olarak gösterme çabasından kaynaklanmaktadır (Erdoğan ve Alemdar 2005: 158). Dış görünüm, imaj ve güzellik genç kızlar kadar genç erkekler için de önemli olmaktadır. Gençler, çevrelerindeki ve izledikleri programlardaki hemcinslerine dikkat etmektedir. Bu kişilerin sosyal yaşam içindeki rollerini, nasıl bir imaja sahip olduklarını değerlendirmektedir. Bu da tüketim davranışına yansımaktadır. Yapılan araştırmalarda kadınların kendi hemcinslerini erkeklere oranla daha fazla inceledikleri görülmüştür (Rouner ve ark. 2003: 438).

Coşkun tarafından 2012 yılında yapılan bir çalışmada tüketimin temelinde sahip olma arzusunun yanında, hayallerin ve beklentilerin peşinde koşarak toplumla iletişime geçme anlayışının olduğu vurgulanmış yine aynı çalışmada, toplumlar için tüketim çılgınlığının popüler kültürden etkilenen bir salgın haline gelerek adete boş zaman etkinliği olarak alış veriş yapıldığı aktarılmıştır. Atay, tarafından üzerinde durulan bu toplumsal ve kültürel şizofreni hali şu şekilde ifade edilmektedir; "gelenekten, moderne, oradan da postmoderne hızla savrulan üç parçaya ayrılmış hayatımızın" şizofreni halinin popüler kitle kültürünün de adeta uyuşturucu etkisiyle dönüştürülemeyen bir kısır döngü halinde yeniden üretilmesi, kimliğini aradığı bir dönemde gençlerin anomik ve yabancılaşmış davranış örüntüleri içine girmelerine sebep olmaktadır (Atay, 2004a:87).

POPÜLER KÜLTÜR TÜKETİM

Türkiye'de popüler kültür olgusunun gelişimine bakıldığında 1950'li yılların başlangıç olduğu görülür. Özellikle kitle hareketlerin siyasi alanda belirdiği ve şehirleşmenin artmaya başladığı dönem, ülkenin siyasi tercih olarak Amerikan taraftarlığı ve Marshall yardımları toplumda farklı bir kültürün oluşumuna zemin hazırlamıştır (Adıgüzel 2001, 138-140).Popüler kültür sadece belli malları, kullanışları, etkinlikleri popüler kılmamakta, bunlarla birlikte iç içe olan belli dünya görüşleri ve düşünüş biçimlerini de popüler hale getirmektedir. (Ünver, 2002:34).

Bu popülerlik ise gençleri hem psikolojik yönden, hem de toplumsal yönden ciddi derecede etkileyerek belirli bir alana ideolojiye ya da farklı unsurlara yöneltebilmektedir.

MODA TÜKETİM

Moda, toplumda belirli bir kültür içerisinde hayat bulmaktadır. Toplumların sahip oldukları kültürel anlayış, modanın ve bu bağlamda giyim tarzının farklı algılanmasına sebep olmaktadır. Örneğin, İngilizler, giydikleri şeylerle kendilerini daha süslü, cazip hale getirmeyi amaçlarken; Fransızlar, kıyafetlerine gösterdikleri özen ile karşılarındaki kişilerin gözünde kendilerine bir yer edinme niyetindedirler. Doğu dünyası giyimleriyle göze çarpmamayı, var olan güzelliklerini yabancılardan gizlemeyi amaçlarken, Batı dünyası için giyim güzelliğin daha belirgin bir hale getirilerek ortaya konması anlamını taşımaktadır (Barbarosoğlu, 1995, 10).

Kapitalistleşme sürecinde hızla yol alan Türkiye'de de üretim ve tüketim sürecinde moda temel belirleyicilerden biri olarak gündelik hayatta yerini almıştır. Moda olgusu gündelik hayatla kalmamış, bireysel kimliklerden toplumsal kimliklere kadar bir çok alanda kendini hissettirmiştir. Siyasal tercih belirlemeden, kitap okumaya, giyim kuşamdan, yemek kültürüne kadar çizilen sınırlar içinde olanlar ve dışında olanlar şeklinde toplumda kendine yer bulmuştur. Özellikle ekonomi politik olarak, üretim araçlarını ellerinde bulunduranların sunduğu yaşam sürekli oluşturulduğu bu süreçte temel belirleyici yine ekonomi olmuştur. Üretilen ürünlerin kullanılabilirliği veya sadeliği değil, moda haline gelmesi temel olarak alınmış, üst sınıfa ait olarak üretilen nesneler, kitleler için içi boşaltılarak sunulmuş, bunu sağlamada da moda etkili olmuştur. Modanın marka ile bütünleşmesiyle birlikte, üreticiler için yeni bir sınıf üretilmiştir. Modayı takip ederek tüketen bir topluluk oluşturulmuştur. Böylece sabitleşen müşteriler ve hiç bitmeyecek üretim süreci başlamıştır. Kitleselleşmiş toplumsal yapı özelliğini taşıyan ülkemizde de üretim ve tüketim kitle özelliği taşımakta, bu oluşum sürecinde kitlelerin tüketime yönlendirilmesinde de moda etkili bir araç olmaktadır. tarzları, neredeyse hiç sorgulanmadan kabul edilir hale gelmiştir. Kamuoylarının öncelikle dış görünüşlerine önem vermeye başlamakta ve meta ekonomisi yaygınlaştıkça bireyler yitirdikleri her değer için meta ekonomisinin temel dayanağı olan tüketim ideolojisini benimseme yoluna gitmektedirler. Diğer bir deyişle temel insani değerlerden yoksunlaşan bireyler, bu sürecin gönüllü ve doymaz yandaşı olarak, kendilerini kurtarabilecekleri umuduna kapılmaktadırlar (Oskay, 2000, 244).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda yapılan nüfus araştırmalarının verileri, bize Türkiye nüfusunun yaklaşık 5'de 1'inin 15-24 yaş grubundaki gençlerden oluştuğunu göstermektedir. Bu bağlamda tüketim faaliyetleri açısından yukarıda belirtilen sebepler ve daha fazla tehlikeler nedeniyle genç nüfusu ilgilendiren sosyolojik araştırmaların gelişmiş ülkelerde olduğu gibi biz de de yürütülmesi ve sonuçlandırılması, ülkemizin geleceğine yönelik vizyon oluşturulmasına katkıda bulunması bakımında son derece önemlidir. Ayrıca daha sağlıklı bir gelecek için; Türkiye'de gençliğin, sentez ve yorum yapabilme becerilerinin, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve özellikle tüketim davranışında rasyonel seçim yapabilme pratiklerinin geliştirilmesi bunların çok yönlü bir eğitim anlayışı ile ele alınarak tüm gençlerin sosyal hayatta daha etkin hale getirilebilmesi son derece önemli görülmektedir. Gençlerin alışveriş tercihlerini yaparken bilinçli tercih yapmaları sağlanlanmalıdır, Bunun yolu ilköğretimden itibaren uygulanacak eğitimle olur. Alışverişin boş zaman faliyeti olmadığı satın alınan ürünün gerçekten ihtiyaç olup olmadığı bilinci çocuklara ve gençlere kazandırılmalıdır. Toplumların sürekliliğinde önemli bir potansiyel güç olan gençliğin, bedenen ve ruhen sağlıklı gelişimi, toplumların güvenli geleceğinin de teminatı anlamına gelmektedir. Bunun için de gençliğin sorunlarına ve bunalımlarına çözümler üretilmelidir

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2001). Kitle Toplumunun Açmazları Kültür Endüstrisi. İstanbul: Şehir Yayınları.
- Atay, S. (2009). Narsistik Kişilik Envanterinin Türkçeye Standardizasyonu, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 11/1.
- Barbarosoğlu, F. K. (1995). Modernleşme Sürecinde Moda ve Zihniyet. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Bayhan, V. (1997). Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- Bearden, W.O. & Etzel, M. J. (1982). Referance Group Influence on Product and Brand Purchase Decisions, Journal of Consumer Research, Vol 9.
- Bearden W. O. ve Etzel, M. J. (1982). Reference Group Influence on Product and Brand Purchase Decisions. Journal of Consumer Research, 9 (2), 183-194.

- Browne B (1998) Gender Streotypes in Advertising on Children's Television in the 1990s: A Cross-national Analysis, Journal of Advertising, 27 (1), 83-96.
- Cohan J A (1999) Towards A New Paradigm In The Ethics of Women's Advertising, Journal Of Business Ethics, 33, 323-337.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K.(2005):Popüler Kültür ve İletişim, s.158. ISBN 975-93130-5-7
- Escalas, J.E. & Bettman, J.R. (2003). You Are What They Eat: The Influence of Reference Groups on Consumers' Connections to Brands, Journal of Consumer
- Fortin, B. & Yazbeck, M. (2011). Peer Effects, Fast Food Consumption and Adolescent Weight
- Gain, Scientific Series, CIRANO, ISSN 1198-8177
- Makgosa, R. ve Mohube, K. (2007). Peer Influence on Young Adults' Products
- Purchase Decisions. African Journal of Business Management, 1 (2), 64-71.
- Moretti, E. (2011). Social Learning and Peer Effects in Consumption: Evidence from Movie Sales, Review of Economic Studies, Vol. 78.
- Karaaziz, M. ve Erdem Atak, İ. (2013). Narsisizm ve Narsisizmle İlgili Araştırmalar Üzerine Bir Gözden Geçirme. Nesne, 1 (2), s.44-59.
- Dal, E. (2017) Tüketim Toplumu Ve Tüketim Toplumuna Yöneltilen Eleştiriler Üzerine Bir Tartışma Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt.9 Sayı.19 (s. 1-21)
- Özkalp, E. (2000). Davranış Bilimine Giriş I. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Oskay, Ü. (2000) Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Odabaşı, Y. (1998). Tüketici Davranışı ve Pazarlama Stratejisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Psychology, Vol.13(3). Escalas, J.E. & Bettman, J.R. (2005). Self-Construal, Reference Groups and Brand Meaning, Journal of Consumer Research, Vol. 32.
- Rouner D, Slater M ve Rodrıguez-Domenech M (2003) Adolescent Evaluation of Gender Role and Sexual Imagery in Television Advertisement, Journal of Broadcasting & Electronic Media, 47 (3), 435-454.
- Terzi, Hasan-Altunışık, Remzi (2016), "Müslüman Tüketicilerin İsraf Kavramına Bakışı: Türkiye, Katar ve Endonezya Ölçeğinde Kültürlerarası Bir Mukayese", Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Vol. 5, No. 2, June 2016, (86-104).
- Timuroğlu, K. ve İşcan, F. (2008). İşyerinde Narsisizm ve İş Tatmini, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:22, Sayı: 2 Özmen, Erol (2012), Kendini Tanıma Rehberi, Sistem Yayıncılık, Kısadan Hisseler Dizisi.http://www.psikoloji.web.tr/narsisizm.htm.1.11.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Ünver, T. (2002). Bir Popüler Kültür Ürünü: Çizgi Film Pokemon. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ÖZET BİLDİRİLER

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İLİŞKİLERİ VE MUTLULUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah MERT*, Öğr. Meliha KAHRAMAN**

*Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, abdullahmert@gmail.com
**Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, melihakahramann@gmail.com

ÖZET

Mutluluk terimi, pozitif psikoloji literatüründe genellikle öznel iyi oluş (subjective well-being) olarak tanımlanmaktadır. Bazı çalışmalarda yaşam doyumunun ebeveyn bağlılığı (Nickerson ve Nagle 2004) ebeveynle olumlu ilişkiler (Gilman ve Huebner 2006), olumlu anne baba tutumları (Suldo ve Huebner 2004) gibi değişkenlerle ilişkili olduğu ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe yaşam doyumunun arttığı (Seligson, Huebner ve Valois, 2005) saptanmıştır. İnsan ilişkilerinin kazanıldığı, sürdürüldüğü ve geliştirildiği mutluluk zincirinin ilk halkası ailedir. İnsanların toplum içinde kurduğu ilişkileri ve gelecekteki sosyal statülerini belirleyecek en önemli etmenlerden birisi aile bireyleri ile kurduğu etkileşim ve ilişkiler ağıdır. Bu sebepten dolayı aile ilişkileri ve mutluluk arasındaki ilişkinin, çocuğun gözünden incelenmesi büyük önem taşır.

Bu çalışmanın amacı; 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın verileri 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Uşak Merkez'de bulunan 3 ortaokulda öğrenim gören 748 öğrenciden toplanmıştır. Araştırma kapsamında öğrencilere Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği ve Okul Çocuklarının Mutluluk Envanteri uygulanmıştır. Veriler, aşamalı regresyon, korelasyon yöntemiyle SPSS kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, aile ilişkilerinin öğrencilerin mutluluk düzeylerinin % 23'ünü yordadığını göstermiştir. Ayrıca aile ilişkileri ölçeğinin alt boyutları puanları ve mutluluk düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul, Aile İlişkileri, Mutluluk

THE ANALYSIS OF THE INTERACTION BETWEEN THE FAMILY RELATIONSHIP OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS AND THEIR LEVELS OF HAPPINESS

ABSTRACT

Generally happiness is defined as subjective well-being in literature of positive psychology. In some researches, it was detected that satisfaction with life is relevant with parent loyalty (Nickerson and Nagle 2004), positive relationship with parent (Gilman and Huebner 2006), positive parent's attitudes (Suldo and Huebner 2004) and it was also detected that life satisfaction increases as socio-economic level of family increases (Seligson, Huebner and Valois, 2005). Family is a first link of happiness chain that human relations are acquired, maintained, and developed. One of the most important factors that will determine the relationships that people establish in society and their future social status is the network of interaction and relationships with family members

In this research, we aimed to examine if there is any correlation between Middle School' students' family relationship and happiness. The study sample consists of 748 students in 2015-2016 academic year. 748 university students were taken as a sample ''Family Relationship Scale for Children'' and ''School Children's Happiness Inventory '' were used. Results were controlled by stepwise regression, correlation analysis according to SPSS. Findings indicate that family relationships explain 23% of the total variance on happiness levels of students. Also we found the correlation between Family Relationship Scale' scores and happiness.

Keywords: Middle School, Family Relationship, Happiness

ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK DUYGUSAL VE SOSYAL ÖZYETERLİK ALGILARI İLE MESLEK KARARI VERME ÖZYETERLİK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Doç. Dr. Susran Erkan EROĞLU*, Dr. Öğr. İbrahim Halil CAN, Öğr. Emrullah Emre BOĞAZLIYAN*****

*Adana Bilim Ve Teknoloji Üniversitesi, esusranerkan@gmail.com
**Üsküdar Üniversitesi, canibrahimhalil@gmail.com
***Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, emre.bogazliyan@outlook.com

ÖZET

Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin akademik, sosyal ve duygusal öz yeterlik algıları ile meslek kararı verme öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırma toplanan veri bağlamında nicel bir araştırma niteliğindedir. Araştırmada ilk olarak öğrencilerin akademik, duygusal ve sosyal öz yeterlik algıları ile meslek kararı verme özyeterlik algılarının cinsiyet, anne eğitim, baba eğitim ve aylık gelir düzeyi açısından farklılaşma durumuna bakılmıştır. Son olarak ise akademik, sosyal ve duygusal öz yeterlik algısı ile meslek kararı verme özyeterlik arasındaki ilişki düzeyi incelenmiştir. Bu nedenle araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kayseri'deki ortaokullarda öğrenim gören 8. Sınıf öğrencilerinden toplam 355 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin %55,8'i Kız, %44,2'si ise erkektir. Araştırmanın verileri "Ergenlerde yetkinlik beklentisi ölçeği", "Meslek kararı Verme Yetkinlik ölçeği" ve araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu aracılığı ile toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde bağımsız gruplar için t testi, tek yönlü varyans analizi ve pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi ,05 olarak alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal öz yeterlik algıları cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşmamaktadır. Bunun yanı sıra öğrencilerin meslek kararı verme özyeterlik algılarının yine aylık gelire göre farklılaşmadığı cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyi açısından ise anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca akademik sosyal ve duygusal öz yeterlik algısı ile meslek kararı verme öz yeterlik algısı alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: 8. Sınıf, Akademik, Duygusal, Sosyal, Öz Yeterlik, Meslek Kararı Verme Yetkinliği

CORRELATION BETWEEN SECONDARY SCHOOL 8TH GRADE STUDENTS' ACADEMIC, EMOTINAL AND SOCIAL SELF-EFFİCACY PERCEPTION AND CAREER DECISION MAKING SELF-EFFICAY PERCEPTION

ABSTRACT

This research is a quantitative research in terms of collected data in which correlation between Secondary School 8th grade students' academic, emotinal and social perception of self-efficacy and career decision making self efficacy is invastigated. Firstly, students' academic, emotinal and social self-efficacy perceptions and career decision making self efficacy affected by parents' education and income levels are investigated. Lastly, correlation between academic, emotinal and social self-efficacy perceptions and decision of career decision making self efficacy are investigated. Because of that in the research relational screening model is used.

The working group of this research consists of 355 students who are being educated in secondary schools of Kayseri. The 55.8% of students are female and the rest is male. The data of this research is collected via Self Efficacy expectation in teenagers Scale, career decision making self efficacy scale and the personal information form which is developed by researchers. The data of research is analyzed with t-test, one sided variance analysis and pearson correlation multiplayer for individual groups. In this research significance rate is taken as 0,05.

The findings of this researchs showed that academic, social and emotinal self-efficacy perceptions are not differ by parents' education and income levels. In edition to this, students' career decision making self efficacy perceptions do not differ by monthly income and gender but there is a significant difference with changing parents' education levels. Also there is a significant positive relition between academic, social and emotinal self-efficacy perception and career decision making self efficacy perception sub dimensions.
Keywords: 8th grade, Academic, Emotinal, Social, Self-Efficacy, Career Decision Making Self Efficacy

ÜNİVERSİTELİ GENÇLERİN POLİTİK KATILIM VE POLİTİK YETERLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AVCI*, Doç. Dr. Özden TAŞĞIN,**
Prof. Dr. Tharwat Mohamed El-Sayed EL-SAKRAN,

*FSM Vakıf Üniversitesi Eğitim Fakültesi, aavci@fsm.edu.tr
**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, otaskin@nevsehir.edu.tr
*** American Universtiy of Sharjah, BAE, telsekran@aus.edu

ÖZET

Üniversiteli gençlerin politik katılım ve politik yeterlik düzeylerinin cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, geldikleri yerleşim yerinin türü ve anne-baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelendiği bu araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmada öncelikle gençlerin politik katılım ve politik yeterliklerinin cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, geldiği yerleşim yerinin türü, anne-baba eğitim düzeyi açısından farklılaşma durumu incelenmiştir. Daha sonra ise politik katılım düzeyi ile politik yeterlik arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu FSM Vakıf üniversitesi Eğitim ve İslami ilimler fakültesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise %74,4'ü kadın, %25,6'sı erkek toplam 367 öğrencidir. Araştırma verilerini toplamak amacıyla "Politik katılım ölçeği", "Politik yeterlik ölçeği" ve araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistiklerin yanı sıra bağımsız gruplar için t testi, tekyönlü varyans analizi ve pearson korelasyon tekniği kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre erkek öğrencilerin politik katılım düzeyleri kadın öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir. Bununla birlikte Kadın öğrencilerin içsel politik yeterliklerinin, erkek öğrencilerin ise dışsal politik yeterliklerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan üniversiteli gençlerin politik katılım ve politik yeterlik düzeylerinin bölüm, sınıf düzeyi geldikleri yerleşim yerinin türü ve ebeveyn eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Politik Katılım, Politik Yeterlik, İçsel Yeterlik, Dışsal Yeterlik, Gençler

EXAMINATION OF THE UNIVERSITY YOUTH'S POLITICAL PARTICIPATION AND THEIR LEVEL OF POLITICAL COMPETENCE IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

ABSTRACT

This research in which the university youth's political participation and level of political competence have been examined in terms of the variables of gender, educational department, class level, type of residential area and educational level of parents is based on relational screening model. In the research, the variance of the youth's political participation and level of political competence has initially been examined in terms of gender, educational department, class level, type of residential area and educational level of parents. Then, the relationship between political participation and level of political competence has been investigated. The study group of the research consists of the students attending the Faculty of Education and Islamic Sciences at FSM Vakıf University. The research sample is totally 367 students including 74.4% female and while 25.6% male. For collection of the research data, the "Political Participation Scale", "Political Competence Scale" and the personal information form developed by the researchers have been used. Descriptive statistics has been used for the analysis of the research data and also for independent groups, t-test, one-way analysis of variance and pearson correlation technique have been used.

According to the findings of the research, the level of political participation of male students is significantly higher than that of female students. Also, it has been found out that the female students' internal political competence is significantly higher than the male students' external political competence. On the other side, it has been concluded that the university youth's political participation and level of political competence vary significantly according to educational department, class level, type of residential area and educational level of parents.

Keywords: Political Participation, Political Competence, Internal Competence, External Competence, Youth

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN BÖLÜM SEÇME NEDENLERİ VE MEMNUNİYET DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Öğr. Atike POLAT*, Öğr. Edanur TUTAR, Öğr. Yeliz BAKIR*****

* Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, polat.atike19@gmail.com
** Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, edatutr@gmail.com
*** Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, yeliz-bkr@hotmail.com

Özet

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde öğrenim gören öğrencilerin bu bölümü tercih nedenleri ve bölümden memnuniyet düzeylerinin incelendiği bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %27,6'sı 1 sınıf, %10,2'si 2. Sınıf, %36,0'ı 3. Sınıf ve %14,9'u son sınıf öğrencisidir. Araştırma verilerini toplamak amacıyla "Bölüm seçimini etkileyen faktörler Anketi" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistikler kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre PDR öğrencilerinin %70,8'i bölümü kendi tercihleri ile seçtiklerini belirtirken, %21,2'si tercihlerinde ailenin etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Okul psikolojik danışmanının bölüm seçmesinde etkili olduğunu belirtenlerin oranı ise %8'dir. Öğrencilerin PDR bölümünü seçmelerinde etken olan faktörler arasında birinci sırada %52,4 ile "Bu alanın benim kişilik özelliklerime uygun olması" gelirken, ikinci sırada %46,9 ile "Mesleğe olan ilgim" gelmektedir. Ayrıca PDr öğrencilerinin %65,6'sı bu bölümden okumaktan memnun olduklarını belirtirken %7,3'lük bir kesim memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Memnuniyet, Tercih Nedenleri, Bölüm, Öğrenci

EXAMINATION OF THE REASONS OF SELECTION OF DEPARTMENTS AND SATİSFACTION LEVELS OF GUIDANCE AND PSYCHOLOGICAL COUNSELING DEPARTMENT STUDENTS

ABSTRACT

The purpose of this study, through the use of a general survey model, examines the reasons why students who enrolled at the Psychological Counseling and Guidance Department choose this field of study and to also determine their level of satisfaction. This study was conducted at the Erciyes University, Faculty of Education and specifically the Department of Educational Sciences in the field of Psychological Counseling and Guidance for the academic years 2007 to 2008. Students that participated in the survey consists of 27,6% who are in their 1st year, 10,2% who are in their 2nd year, 36% who are in the 3rd year and 14,9% who are in their final year. The research data obtained were analyzed through the use of Descriptive Statistical Techniques.

According to the findings obtained 70,8% of the students stated that they choose this field of study on their own accord while 21,2% stated that they were influenced by their families. Additionally, 8% of the participants stated that they were influenced by the career/guidance counselor of their schools. The most significant factor identified from the results of the survey which influenced the decision of the students on choosing the Psychological Counseling and Guidance Department is the statement "This department is convenient for my personality traits" with a score of 52,4% while "because of my interest in this job" was the second most preferred answer at 46,9%. In addition to this, 65,6% of the participating students stated that they were happy studying at the department while 7,3% stated the opposite.

Keywords: Guidance And Psychological Counseling, Satisfaction, Motive To Prefer, Department, Student

GENÇLİK'TE EĞİTİMİN ÖNEMİ

Dr. Öğr. Üyesi Gülşen BAYAT*

*Iğdır Üniversitesi, Turizm Fakültesi, gulsen.bayat@igdir.edu.tr

ÖZET

Gençlik; bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan ergenlik ve delikanlılık özelliklerinin bir arada görüldüğü, daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Beden gelişmesi, sosyal gelişme ve ekonomik gelişme, birbirini etkileyerek ve tamamlayarak, bireyin sosyal olgunluğa erişmesini sağlamaktadır. Bu yüzden, yeniliklerin doğmasında ve ilerletilmesinde genç neslin büyük rolü vardır. Bu birazda insanların o çağlarda, hayattan beklentilerinin dorukta olması ve o beklentilere ulaşma arzusunun bir sonucudur.. Buna gençlerin sahip oldukları enerji, gelecek kaygıları da eklendiğinde, gelişmede gençlerin çok önemli rollerinin olduğu gerçeği ortaya çıkar.

Bu yüzden gençliğin eğitim meselesi bilimsel temellerle ele alınmalı, geçmişle, gelecek arasında önemli bir köprü olduğu gerçeği, gözden uzak tutulmamalıdır. Eğitiminde çağın gereklerini en iyi kavrayan ve yenilikleri teşvik eden, çağdaş eğitim metotlarını öncelikli halde tutan bir eğitim anlayışı geliştirilmelidir. Bu kapsamda geniş bir analiz yapılarak, bazı tespit ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Eğitim, Gelecek

THE IMPORTANCE OF EDUCATİON IN YOUTH

ABSTRACT

Youth is a broader concept in which the individual sees together the characteristics of adolescence and youthfulness that prepare the social milieu. Body development, social development, and economic development, enable the individual to reach social maturity by interacting and complementing each other. That is why the younger generation has a great role to play in the birth and progress of innovations. This is a consequence of the desire of people to be at the peak of their dreams and to reach those expectations.

This is a result of the When the energy they have is added to their future concerns, it turns out that young people have very important roles in development.

Therefore, the issue of education of young people should be considered on a scientific basis, and the fact that it is an important bridge between the past and the future should not be kept in sight. A training understanding should be developed that prioritizes contemporary training methods that best comprehend the needs of the modern age in education and encourage innovation. In this context, a wide analysis has been made and some findings and suggestions have been presented.

Keywords: Youth, Education, Future

GENÇLERİN KARİYER GELİŞİMİNDE BİR ALTERNATİF: ONLİNE EĞİTİM PROGRAMLARI

Doç. Dr. Susran Erkan EROĞLU*, Dok. Öğr. İbrahim Halil CAN,** Ph. D. **Carlos Pedro FERREİRA**

*Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Adana- esusranerkan@gmail.com
** Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, canibrahimhalil@gmail.com
***University of Aveiro, Portekiz, carlospedro@sondar.net

ÖZET

Kariyer gelişimi insanın yaşamı boyunca açığa çıkan bir süreçtir. Bireyin seçmiş olduğu meslekleri, iş çeşitlerini ve aynı zamanda boş zamanlarında yapmaktan hoşlandığı faaliyetleri kapsamaktadır. Bu süreç kapsamında bireyin almış olduğu kişisel kararlar aile ortamı, aile ve okul eğitimi, dini yönelim ve diğer sosyal faktörler tarafından etkilenmektedir.

Kariyer gelişimi insan hayatının temel unsurudur. Bu süreç bireyin tüm yaşam döngüsünü kapsamaktadır ve bir bütün olarak insanı etkilemektedir. Kariyer gelişimi kişinin kendi benliğini yani "ben", onun aile hayatını ve aynı zamanda içinde yaşadığı çevre ve kültürel çevrenin yönlerini içeren kavramdır.

Kariyer gelişimi aynı zamanda sürekli öğrenme süreci, kendini keşfetme ile ilgili esnek adımlar atmak, iş fırsatlarının araştırılması, karar verme ve hedef belirleme olarak da tanımlanmaktadır. Bireysel kariyer gelişimi ve bireyin kendi kendini değerlendirmesi için çeşitli yollar ve eğitim programları vardır. Bu programlar hayat boyu öğrenme ilkesi çerçevesinde bireylerin kendini gerçekleştirmeleri için önemli imkânlar sağlamaktadır. Gelişen teknolojinin sağlamış olduğu imkanlar kapsamında günümüzde sürekli gelişen online sertifika eğitimleri özellikle gençlerin kariyer gelişimleri için önemli bir alternatif oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, Online, Sertifika programları, Hayat Boyu Öğrenme, Gençler

AN ALTERNATIVE IN YOUNG CAREER DEVELOPMENT: ONLINE TRAINING PROGRAMS

ABSTRACT

Career development is a process that is evolved throughout the life of a person. It includes activities that the individual has chosen, types of work, and activities that he likes to do in his spare time at the same time. Personal decisions taken by the individual within this process are influenced by the family environment, family and school education, religious orientation and other social factors.

Career development is the basic element of human life. This process involves the entire life cycle of the individual and influences the human being as a whole. Career development is a concept that involves one's own self, that is, "me", family life, and the environment and cultural landscape he or she is living in at the same time.

Career development is also defined as continuous learning process, flexible steps in self-discovery, research of business opportunities, decision making and goal setting. There are various ways and training programs for individual career development and self-evaluation of the individual. These programs provide important opportunities for self-realization within the framework of the lifelong learning principle. Within the scope of the possibilities of developing technology, online certification trainings which are continuously developing today constitute an important alternative especially for young people's career development.

Keywords: Career, Online, Certificate Programs, Life Long Learning, Youth

ORTAOKULA DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN ÇEVREYE YÖNELİK TUTUMLARI VE ETKİLEYEN ETMENLERİN BELİRLENMESİ

Doç. Dr. Gülendam KARADAĞ*, Dr. Öğr. Üyesi Meryem ÖZTÜRK HANEY, Doç. Dr. Fatma Şeyda ÖZBIÇAKÇI*****

*Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk sağlığı Hemşireliği ABD., gkaradag71@gmail.com
**Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk sağlığı Hemşireliği ABD., ozbicak@deu.edu.tr
***Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk sağlığı Hemşireliği ABD., meryem.ozturk@deu.edu.tr

ÖZET

Araştırma, ortaokula devam eden çocukların çevreye karşı tutumları ve etkileyen etmenlerin belirlenmesi amacıyla kesitsel ve tanımlayıcı nitelikte bir çalışmadır. Araştırma verileri, İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullar arasında basit rastgele örneklem yöntemi ile seçilen üç ortaokulda öğrenim gören 5., 6., 7. ve 8. sınıfa devam eden çocuklardan toplanması planlanmıştır. Çalışmanın verileri; 14 sorudan oluşan sosyodemografik veri toplama Formu ve Leeming ve diğ. (1995) tarafından geliştirilmiş, Aslan, Sağır ve Cansaran (2008) tarafından Türkçe geçerliliği yapılan Çevre Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmaya yapılacağı okullardan çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden, ebeveynlerinden yazılı onam alınan ortaokul öğrencileri dahil edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde; sayı, yüzde ve ortalama Student t, tek yönlü ANOVA testleri kullanılmıştır. Analizlerde SPSS 22 windows versiyonu kullanılacak, P değerinin 0,05 den küçük olması istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Öğrencilerin %52.2'si kız, %38.9'u dördüncü sınıf, %33.2'sinin annesi; %31.4'ünün babası lise mezunu, %61.8'inin annesi ev hanımı, %45.0'inin babası işçi, %54.7'si okulda başarılı olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin, çevre ile ilgili en çok ilgilerini çeken konuların %75.2'sinin hayvanları koruma, %65.0'inin ağaçlandırma yapma olduğunu öğrencilere göre en önemli çevre sorunları olarak %65.9'unun çevre kirliliği, %60.5'nin hava kirliliğini, ifade ettikleri saptandı. Öğrencilerin çevre ile ilgili olarak faaliyet gösteren kuruluşlar içinde en çok %75.6'sının Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)'nı bildiklerini ifade etmiştir. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeği'nden en düşük puan ortalamasının 3. Maddeden ("Çevre bilincini artırmak için kapı kapı dolaşırım" $\bar{X}$= 3,1870) ve en yüksek puan ortalamasının 7. Maddeden ("Su tasarrufu için dişlerimi fırçalarken lavaboya boşa akan suyu kapatırım" $\bar{X}$=4,3172) aldıkları saptandı.

Öğrencilerin yaşı, okudukları sınıf, okul başarıları, aylık gelir, anne ve babanın mesleği ve eğitim düzeyi ile çevre tutum ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Öğrencilerin okudukları okul, cinsiyetleri ve evde çevre ile ilgili konuların konuşulması ile çevre tutum ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Genel olarak öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının olumlu olduğu, kız öğrencilerin ve ailelerinde çevre ile ilgili konuların konuşulduğunu ifade eden öğrencilerin çevreyle ilgili daha olumlu tutuma sahip oldukları belirlendi.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul, Öğrenci, Çevre Tutum Ölçeği, Eğitim

ENVIRONMENTAL ATTITUDES AND AFFECTING FACTORS IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS

ABSTRACKT

In order to determine of the environmental attitudes and affecting factors in secondary school students this cross-sectional and descriptive study was performed. Study data was collected by simple random sampling from 5th, 6th, 7th and 8th grade students at three schools in İzmir province. Environmental Attitude Scale developed by Leeming et al. (1995) and sociodemographic survey was used. Parent's informed constent was taken and student's informed about voluntariness. Range, frequensies, mean, Student t, one-way ANOVA tests were used by SPSS program in data analyses.

Data consists of 52.2% of the students were girls, 38.9% were fourth grade, 31.4% of their mothers' education were high school graduates, 61.8% of their mothers were housewives, 45.0% of their farhers were workers and 54.7% of students felt successful in school. According to the students, the most important thing in environment is (75.2%) protection of animals and 65.0% of them is afforestation. According to the students, 65.9% stated environmental pollution is the most important environmental problems and 60.5% stated air pollution is the most important problem.

Students in most organizations active with regard to environmental NGO's which stated that they know In Environmental Attitude Scale, the lowest score average of the students' from the 3rd item is (Go from door to door to increase environmental awarenes $\bar{X}$ = 3,1870) and the highest average score of the 7th item is (To turn off the tap while brushing teeth to save water $\bar{X}$= 4,3172).

Keywords: Middle School, Student, Environmental Attitude Scale, Education

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASINDA EMAL SƏNAYESİNİN İNKİŞAFI VƏ PESPEKTİVLƏRİ

Ph. D. Sevinc CABBAROVA*

*Naxçıvan Dövlət Universiteti, , sjabbar@mail.ru

ÖZET

Naxçıvan Muxtar Respublikasında emal müəssisələri sənayenin tərkibində böyük çəkiyə malikdir və son zamanlarda bir cox yeni emal müəssisələri tikilmiş, onların texniki və texnoloji təminatı istiqamətində xeyli tədbir həyata keçirilmişdir. Bütün bunların nəticəsi kimi bu gün muxtar respublikada 368 növdə məhsul istehsal olunur, 344 növdə məhsula olan tələbat isə tamamilə yerli istehsal hesabına ödənilir.

Həyata keçirilən tədbirlər, yeni emal müəssisələrinin fəaliyyətə başlaması sənaye sahəsində inkişafa əhəmiyyətli təsir göstərmişdir. Əvvəllər aqrar münasibətlərin üstünlük təşkil etdiyi muxtar respublikada artıq bir neçə ildir ki, ümumi daxili məhsulda istehsal həcminə görə sənaye ilk yeri tutur. Cari ildə də bu tendensiya qorunmuş, istehsal edilən sənaye məhsulunun həcmi kənd təsərrüfatı məhsulunun həcmini 2,3 dəfə üstələyərək 880 milyon manata yaxın olmuşdur.

Regionda sənayenin ərazi bölgüsü, xammal və materiallarla təminatı, ixtisaslı işçi qüvvəsinin hazırlanması, sənayenin yerləşdirilməsinin sosial-iqtisadi, eləcə də texniki amilləri və vasitələri nəzərə alınmışdır. Regionda yüksək texnologiyalı sənaye müəssisələrinin yaradılması da planlaşdırılmışdır. Eləcə də müvəqqəti olaraq fəaliyyəti dayandırılmış bir neçə dağ-mədən müəssisəsinin bu il işə salınması, belə müəssisələrin idarəetmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi məsələlərinin həlli istiqamətində tədbirlər həyata keçirilir. Bir sözlə, Naxçıvan Muxtar Respublikasında bütün sahələrdə olduğu kimi, sənayedə də inkişaf dönməz xarakter almışdır. Müəssisələrin gəlirliyini artırmaq üçün istehsal strukturunun təkmilləşdirilməsi, məhsulun istehsalı maya dəyərinin azaldlması, emal müəssisələrinin kənd-təssərüfatı və ticarət müəssisələri ilə kooperasiyasını təşkil etmək zərüri hesab olunur. Emal sənaye müəssisələrinin fəaliyyət göstərməsinin ən mühüm aspektlərindən biri kimi onların effektivliyi çıxış edir və bu öz növbəsində regionun iqtisadi inkişafına təkən verir.

Açar Sözlər: Emal Sənayesi, İqtisadi İnkişaf, İnvestisiyalar, Muxtar Respublika

THE DEVELOPMENT AND PERSPECTIVE OF PROCESSING INDUSTRY IN THE NAKHCHIVAN AUTONOMOUS REPUBLIC

ABSTRACT

Processing enterprises in the Nakhchivan Autonomous Republic have a large share in the structure of the industry, and many new enterprises have been built lately and significant measures have been taken to ensure their technical and technological support. As a result, today in the autonomous republic 368 kinds of products are produced, and 344 types of products are fully paid for by local production.

The measures taken and the launch of new processing facilities had a significant impact on the development of the industrial sector. In the autonomous republic, previously dominated by agrarian relations, industry has occupied the first place for a few years in terms of production in the gross domestic product. The same trend was maintained in the current year, the volume of industrial production was about 880 million manat, exceeding the volume of agricultural production by 2.3 times.

In the region, the territorial division of the industry, supply of raw materials and materials, preparation of skilled workforce, socio-economic, as well as technical factors of the placement of industry are taken into consideration. Establishment of high-tech industrial enterprises in the region is also planned. Measures are also being taken to address the issue of the launch of several mining companies this year, which has been temporarily suspended, and the improvement of the management mechanism of such enterprises. In other words, the development of industry in the Nakhchivan Autonomous Republic, as well as in all areas, is irreversible. In order to increase business profitability, it is imperative to improve the production structure, reduce the cost of the production of the product, to cooperate with the agricultural enterprises and trade enterprises. One of the most important aspects of processing industry is their effectiveness, which in turn promotes economic development of the region.

Keywords: Processing İndustry, Economic Development, İnvestments, Autonomous Republic

UZAKTAN EĞİTİMİN GENÇLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğr. Gör. Fatma AYAN*

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Türk Dili Bölümü

ÖZET

Uzaktan eğitim alışılmış geleneksel eğitimden farklı olarak, okula gelme zorunluluğu olmadan, internet erişimi olan herhangi bir yerden, tamamen sanal ortamda, katılımcının müsait olduğu zaman, yapılan dersleri tekrar izleyebileceği eğitimin adıdır. Günümüzde uzaktan eğitim yüz yüze eğitime bir alternatif olarak sunulmuştur. Uzaktan eğitim programı sayesinde öğrenciler eğitim programlarının bir kısmını veya tamamını uzakta ve istediği zaman tamamlayabilir. Artan yoğun iş temposu, seyahat engeli, maddi zorluklar gibi nedenlerle eğitimini erteleyen gençler üniversitenin örgün öğrencisi gibi eğitimini tamamlayabilmektedir. Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre özellikle gençler açısından birçok avantajı vardır. Çalışan gençlerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlar. Coğrafi ya da varsa fiziksel engeli ortadan kaldırır. Çünkü yüz yüze eğitimden farklı olarak öğretim ortamı bağımsızdır ve çoğu yerde derse katılma zorunluluğu yoktur.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Gençlik, Avantajları

EVALUATION OF DISTANCE EDUCATION FROM THE PERSPECTIVE OF YOUNG PEOPLE

ABSTRACT

Distance Education is the name of an education in which, unlike conventional traditional education, it is possible to watch the lessons online when the participant is available in a completely virtual environment, from any place with internet access, without having to come to the school. Today distance education is offered as an alternative to face-to-face education. Through distance education, students can complete some part or all of their training programs from distance and at any time they wish. The students who put off their education due to reasons such as busy business life, financial difficulties and lack of travel opportunities can complete their formal education at university. Distance education has many advantages over face-to-face education especially for young people. It enables working young people to continue their education. If there are geographical or physical barriers, it can remove them because unlike face-to-face education, instructional environment is under the control of the learner and in most of the distance education programs, course attendance is not required.

Keywords: Distance Education, Youth, Advantages

ÜNİVERSİTELİ GENÇLERİN PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARI İLE BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME STRATEJİLERİNİN İNCELENMESİ

Öğr. Seval YILMAZ*, Öğr. Sultan POLAT**

* Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi/sevalyilmaz084@gmail.com
** Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi/sltnpolat447@gmail.com

ÖZET

Üniversiteli gençlerin psikolojik ihtiyaçları ile bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada öncelikle öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin cinsiyet, sınıf, geldikleri yerleşim yerinin türü ve anne-baba eğitim düzeyi açısından farklılaşma durumu incelenmiştir. Ardından psikolojik ihtiyaçlarla bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasındaki ilişki düzeyine bakılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu %78,i kadın (124 Kişi) %22'si erkek (35) kişi toplam 159 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, psikolojik ihtiyaçlar ölçeği, bilişsel duygu düzenleme stratejileri ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistiklerin yanı sıra gruplar arasındaki farklılaşmayı ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi ve tekyönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi ,05 olarak alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversiteli gençlerin psikolojik ihtiyaçları ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri demografik özelliklerine göre anlamlı düzeyde farklılaşırken, değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik İhtiyaçlar, Üniversiteli Gençler, Bilişsel Duygu Düzenleme, Duygu Düzenleme Stratejileri, Demografik Özellikler

EXAMINATION OF PSYCHOLOGICAL NEEDS AND COGNITIVE EMOTION REGULATION STRATEGIES OF THE COLLLEGE YOUTHS

ABSTRACT

The survey model was used in this study where the relationship between psychological needs of college students and cognitive emotional regulation strategies were examined in terms of various variables. In the research, ıt was examined how psychological needs of students and cognitive emotional regulation strategies became different according to gender, class, types of settlement that the students come from and educational level of parents. Then, ıt was studied on relationship between psychological needs and cognitive emotional regulation strategies.

This study was done with 159 college students. %78(124 participants) of the control group were women and %22(35 participants) of the group were men. The data of the research were collected by personal information form developed by the researchers, the scale of psychological needs scale and the scale of cognitive emotional regulation strategies. In the analysis of research data, t-Test and one-way Anova were used for independent groups in order to reveal the differences between the groups as well as descriptive statistics. The significance level in the study was taken as ,05.

While according to the findings obtained from the research, psychological needs of college students and cognitive emotional regulation strategies differ significantly in terms of their demographic characteristics, It is revaled that there is a meaningful relationship between variables

Keywords: Psychological Needs, University Youth, Cognitive Emotion Regulation, Emotion Regulation Strategies, Demographic Characteristics

GENÇLERİN SİBER ZORBALIKLARI İLE İNTERNET BAĞIMLILIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Öğr. Ömer Faruk AKBULUT*, Öğr. Ebru YILMAZ, Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNGÖL***, Feyzullah TEÇİRLİ******

*Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, omerfaruk2540@gmail.com
** Ahi Evran Üniversitesi
***Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, zbingol@mu.edu.tr
****Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

ÖZET

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte internet günlük hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. İnternet, yaygınlaşmasıyla birlikte insan hayatını kolaylaştıran birçok yenilik katmıştır. Fakat internete erişimin kolaylaşması, bilinçsiz kullanım ile beraber siber zorbalık ve internet bağımlılığı gibi bireylerin yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen durumları beraberinde getirmiştir.

Bu çalışmanın amacı; gençlerin internet bağımlılık düzeyleri ile siber zorbalık düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın örneklemini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin farklı üniversitelerinde öğrenim gören 277 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada, ''Siber Zorbalık Ölçeği'' ve ''Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu'' kullanılmıştır. Veriler SPSS 24.00 programına girilmiş ve analizler bu programda yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, gençlerin internet bağımlılık düzeylerinin ortalaması 25,95; siber zorbalık düzeylerinin ortalaması ise 26,13 bulunmuştur. Gençlerin internet bağımlılık düzeyleri günlük internet kullanım süresine göre anlamlı farklılık gösterirken, gençlerin siber zorbalık düzeyleri cinsiyet, okul başarısı değişkenlerine göre anlamlı farklılaşmıştır. Gençlerin siber zorbalık düzeyleri ile internet bağımlılığı düzeyleri arasında .208 değerinde anlamlı bir pozitif ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak; gençlerin internet bağımlılık düzeyleri arttıkça siber zorbalık düzeyleri de artmaktadır.

Anahtar Kelime: Siber Zorbalık, İnternet Bağımlılığı, Gençlik, Zorbalık, Bağımlılık

AN ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CYBER BULLYING AND INTERNET ADDICTIONS OF YOUNG PEOPLE

ABSTRACT

Today, with the development of technology, internet has become a part of our everyday life. Along with the widespread use of the Internet, many innovations have been added to facilitate human life. However, the ease of access to the Internet has brought about situations that affect the lives of individuals, such as cyberbullying and internet addiction, along with unconscious use.

The purpose of this study is; to find out whether there is a relationship between the internet addiction levels of young people and cyber bullying levels. The sample of the study, 2017-2018 academic year studying in various universities in Turkey constitutes 277 university students. In the study, " Cyber Bullying Scale " and " Young Internet Addiction Test Short Form " were used. The data was entered into the SPSS 24.00 program and analyzes were performed in this program. According to the results obtained, the internet addiction level of the youth was 25,95; the average level of cyber bullying is 26,13. While internet addiction levels of young people showed a significant difference compared to daily internet usage period, cyber bullying levels of young people differed significantly according to gender and school achievement variables. A significant positive correlation was found between cyber bullying levels of the youth and internet addiction levels of .208. As a result; As the level of internet dependence of young people increases, bullying levels increase.

Keywords: Cyber Bullying, Internet Addiction, Youth, Bullying, Addiction

ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BİLİMSEL EPİSTEMOLOJİK İNANÇLARI İLE MATEMATİK DERSİ BAŞARISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Doç. Dr. Özden TAŞĞIN*, Dr. Öğr. İbrahim Halil CAN, Öğr. Emrullah Emre BOĞAZLIYAN*****

* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, otaskin@nevsehir.edu.tr
** Üsküdar Üniversitesi, canibrahimhalil@gmail.com
*** Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, emre.bogazliyan@outlook.com

ÖZET

Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin bilimsel epistemolojik inançları ile matematik ders başarısı arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırma toplanan veri bağlamında nicel bir araştırma niteliğindedir. Araştırmada ilk olarak öğrencilerin bilimsel epistemolojik inançlarının cinsiyet, anne eğitim ve baba eğitim açısından farklılaşma durumuna bakılmıştır. Daha sonra ise bilimsel epistemolojik inanç ile matematik dersi arasındaki ilişki düzeyi incelenmiştir. Bu nedenle araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim öğretim yılında Nevşehir'deki ortaokullarda öğrenim gören 8. Sınıf öğrencilerinden toplam 360 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin %46,1'i Kız, %539'u'si ise erkektir. Araştırmanın verileri "Bilimsel Epistemolojik İnanç ölçeği" ve araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu aracılığı ile toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde bağımsız gruplar için t testi, tek yönlü varyans analizi ve pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi ,05 olarak alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin bilimsel epistemolojik inanç düzeylerinin cinsiyet, anne eğitim ve baba eğitim düzeyi açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin bilimsel epistemolojik inanç alt faktörleri olan, kaynak, kesinlik ve doğrulama ile matematik dersi başarısı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bilimsel epistemolojik inanç gelişim alt faktörü ile ise matematik dersi başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: 8. Sınıf, Bilimsel Epistemolojik İnanç, Matematik Başarısı

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCIENTFIC EPİSTEMOLOGICAL BELIEF AND MATHEMATICS COURSE SUCCESS OF THE 8TH GRADE SECONDARY SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

This study, which examines the relationship between scientific epistemological beliefs of 8th grade students in secondary school and mathematics course success, is a qualitative research in the context of collected data. In this research, firstly differentiation of students' scientific epistemological beliefs in terms of gender, mother education and father education was analyzed . After that, the scientific epistomoligacal beliefs and how it affects math lessons were analyzed. Because of these factors, in this research the relational screening model has been used.

The study group of the research consists of a total of 360 students from the 8th grade students who are studying at the secondary schools in Nevşehir in the academic year of 2017-2018. 46.1% of the strudents are female and the rest is male. The data of this research has been collected via scale of scientific epistemological beliefs and personal information form which is developed by researchers. The data of research is analyzed with t-test, one sided variance analysis and pearson corelation multiplayer for individual groups. In this research significance rate is taken as 0,05.

Findings of this research showed that the students' scientific epistemologic belief levels differ significantly by parents' educational levels. In addition to this, there is significant corelation between source, certainty and verification which are scientific epistemological belief sub-factors and math lesson success rate. Also, there is no significant relation between scientific epistemological belief improvement sub-factor and math lesson success rate.

Keywords: Grade 8, Scientific Epistemological Belief, Mathematical Success

ÜNİVERSİTELİ GENÇLERİN İLİŞKİDE FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öğr. Ayşenur AŞIK*, Öğr. Ayşegül ŞİMŞEK, Öğr. Fatma Nur KAYABAL*****

*Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik, aysenurbeyza38yusuf@gmail.com,
**Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik, aysglsmsk740@gmail.com
***Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik, fnkayabal@gmail.com

ÖZET

Üniversite öğrencilerinin ilişkide farkındalık düzeylerinin cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, geldiği yerleşim yerinin türü, mezun olunan lise türü, karşı cinsten arkadaşı olup olmadığı ve şu anda kaldığı yerin türü değişkenleri açısından incelendiği bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Gençlerin kişilerarası ilişkilerde farkındalık düzeylerinin bu değişkenler açısından farklılaşma düzeyi incelenmiştir.

Araştırmanın evreni Türkiye'deki üniversite öğrencileridir. Araştırmanın örneklemi ise internet formu aracılığıyla erişilen 480 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan gençlerin %63,1'i Kadın (303 Kişi), %36,9'u Erkek (177 Kişi)'tir. Araştırma verileri orijinali Snell (1990) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Bozgeyikli (2001) tarafından yapılan İlişkide farkındalık ölçeği ile toplanmıştır. Ayrıca öğrencilerin demografik özelliklerine ilişin verileri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistiklerin yanı sıra gruplar arasında farklılaşmayı test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi ,05 olarak alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversiteli gençlerin ilişkide bilinç, ilişkide görüntü ve ilişkide kaygı düzeylerinin cinsiyetlerine anne-baba eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte karşı cinsten arkadaşı olup olmama durumuna göre ilişkide kaygı ve ilişkide görüntü alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı farkın olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kişiler Arası İlişkide Farkındalık, İlişkide Kaygı, İlişkide Görüntü, İlişkide Bilinç, Üniversiteli Gençler

THE ANALYSIS OF UNIVESITY STUDENTS' INTERRELATIONSHIP AWARENESS IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

ABSTRACT

The survey model was used in this study where the level of interpersonal relationships awareness of university students was examined in terms of gender, parental education level, type of settlement they came from, type of high school they graduated, whether they were friends or not, and type of place they were staying. The level of differentiation of the level of awareness among the youths in interpersonal relationships has been examined.

The study population are university students in Turkey. The sample of the research consists of 480 university students accessed via internet form. 63,1% of the young people who participated in the survey were female (303 persons) and 36,9% were male (177 people). The research data were collected with the related awareness scale developed by Snell (1990) and Turkish adaptation by Bozgeyikli (2001). In addition, the "Personal Information Form" developed by the researchers was used to collect data on the demographic characteristics of the students. In the analysis of research data, t test and one way analysis of variance (ANOVA) were used for independent groups in order to test the discrimination between groups as well as descriptive statistics. Significance level in the study was taken as 05.

According to the findings obtained from the research, it was determined that the gender of consciousness, relational image and related anxiety levels of university students did not differ significantly in relation to parental education levels. However, it was found that there was a significant difference between the groups in relation to anxiety and related image sub-dimensions.

Keywords: Interpersonal Relationship Awareness, Relational Anxiety, Relational İmage, Related Consciousness, University Youth

GENÇ LİDER YÖNETİCİLERİN ÖRGÜTLERDE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN KAVRAMSAL OLARAK İNCELENMESİ VE ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Ergün KARA, Öğr. Gör. Kadir BAYSAL*****
Dok. Öğr. Feyzullah TECİRLİ***

**Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ergunkara@osmaniye.edu.tr
***Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, kbaysal@mu.edu.tr
****Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Dr. Öğrencisi

ÖZET

Günümüzün zorlu iş koşullarında görev yapan yöneticilerin, hem alanlarında iyi bir eğitim alarak gerekli bilgi donanımına sahip olmaları, hem de kişisel olarak birtakım becerilere sahip olmaları gerekmektedir. İşletmeler her zaman büyük veya küçük ileride ciddi sorunlara neden olabilecek birçok problem yaşanmaktadır. İşletme ve personel açısından arzu edilmeyen bir durumun fiili olarak yaşanması yani problemlerin ortaya çıkması örgütlerin sağlıklı çalışmasının doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle her türlü problemin çözümünde yöneticiye büyük görevler düşmekte olup, özellikle genç lider yöneticilerin örgütlerde ortaya çıkan bu tür sorunlara karşı kendilerinden beklenilen reaksiyonları vermeleri, gelecekteki kariyerleri açısından hayati önem taşımaktadır.

Çalışmada genç lider yöneticilerin tecrübe eksikliklerine rağmen; modern ve çalışan odaklı yeni yönetim teknikleri kullanmaları, mesleki bilgi olarak daha donanımlı olmaları, enerjik yapıları ve olaylar ile kişilere pozitif yaklaşımlarıyla problemlerin çözümünde etkili oldukları, ilgili literatür ve bu konudaki mevcut diğer çalışmalardan anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Genç Lider Yönetici, Örgüt, Problem Çözme

THE REVIEW OF YOUNG LEADER MANAGERS' PROBLEM SOLVING SKILLS CONCEPTUALLY IN ASSOCIATIONS AND ITS ANALYSIS

ABSTRACT

The managers who work in compelling conditions in our days are supposed to have both some personal competences and have a good education posessing the required knowledge and equipments in their fields. Many minor or major scale problems are experienced in managements which might cause severe problems in future.

The actual occurrence of an undesirable situation in terms of management and personnel, namely the emergence of problems, directly affects the healthy functioning of organizations. Because of this, managers have great tasks in solving every kind of problem and it is of great significance for the young leader managers to reflect the necessary expected reactions in the face of the arousal of such problems in the associations for the sake of their futures.

It is understood from the the related literature and field researches that young leader managers are influential in solving the problems with their positive approaches, energetic structures and with their being more equipped academically and employee oriented and thanks to their using modern, new management techniques despite the lack of experience of young leadership leaders in the study.

Keywords: Young Leader Manager, Association, Problem Solving

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIMIZ OLAN SIRA GECELERİNİN GENÇLERİN KÜLTÜR ALGISI ÜZERİNE ETKİSİ

Öğr. Gör. Dr. Zekeriya BİNGÖL*, Dr. Öğr. Üy. Levent KARADAĞ, Öğr. Gör. Nermin AYAZ*****

*MSKÜ. Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, zbingol@mu.edu.tr
**MSKÜ. Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu
***MSKÜ. Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu

ÖZET

Ülkemizin bir kültürel mirası olan Sıra Geceleri, Güneydoğu Anadolu Bölgesine özgü bir kültürdür. Özellikle «Şanlıurfa Sıra Geceleri» de en bilineni ve meşhur olanıdır. Sıra Geceleri, gençler için bir gelenek - görenek ve kültür okuludur. Bu gecelerde, gençler, cemaatle oturup kalkmayı, konuşma adabını, ne zaman konuşacağını, ne zaman dinleyeceğini, adab-ı muaşeret kurallarını ve büyüğüne saygılı davranmayı öğrenirler.

Sıra Geceleri gençlere, arkadaşlığı, dostluğu, paylaşmayı, tanışmayı, barışmayı, sevgiyi, hoşgörüyü, fedakârlığı öğretir. Ayrıca sıra gecelerinde usta-çırak ilişkisi çerçevesinde halk müziği icra edilmektedir. Müziğe ilk defa başlayan gençler, sıra gecelerinde ustalarını dinleyerek müzik öğrenir ve makam bilgisi alırlar. Bundan dolayı sıra geceleri gençler için bir halk konservatuarı"dır, diyebiliriz.

Şanlıurfa'da somut olmayan kültür miras olarak önemli bir yere sahip olan Sıra Geceleri çok yaygın bir şekilde Şanlıurfa'da ve Şanlıurfa dışında yaşayan Şanlıurfalılar arasında da halen devam etmekte ve gençlere bu somut olmayan kültürel mirasımız öğretilmektedir.

Bu çalışmanın amacı; bir kültürel miras olan Sıra Gecelerini gençler arasında ne gibi bir fayda sağladığını tespit etmek ve bunu paylaşmaktadır. Bu kapsamda yörenin önde gelen kanaat önderleri ve halk ile görüşülmüş ve arşiv taramaları yapılarak, bilgiler sunulmuştur.

Anahtar Kelime: Gençlik, Kültür, Somut Olmayan Miras, Sıra Geceleri

THE EFFECT ON YOUNG PEOPLE WHO ARE THE SIRA GECELERİ CULTURAL HERITAGE

ABSTRACT

Sira Night, a cultural heritage of our country, is a culture unique to the Southeastern Anatolia Region. Especially «Şanlıurfa Sira Night» is the most known and famous one. Sira Night is a tradition and culture school for young people. At these nights, young people learn code of conduct, how to behave in the community, when to speak, when to listen, and they learn how to respect to the elders.

Sira Nights teach friendship, sharing, acquaintance, peace, love, tolerance, and sacrifice to young people. In addition, folk music is performed on the basis of master-apprentice relation. The young who start music for the first time learn music and listen to music by listening to their masters, and they get information about the mode at the nights. For this reason, we can say that Sira Night is a public conservatory for young people.

Sira Night which has an important place as an intangible cultural heritage in Şanlıurfa is very common in Şanlıurfa and among people who are from Şanlıurfa but live out of Şanlıurfa, and this intangible cultural heritage is taught to young people.

The purpose of this study is to identify and share the benefits of Sira Night, which is a cultural heritage, for young people. In this context, leading opinion leaders and the public were interviewed and information was presented by scanning archive.

Key Words: Youth, Culture, Intangible Heritage, Sira Nights

GENÇ BİREYLERİN YENİLEBİLİR OTLARI VE ÇİÇEKLERİ TÜKETME EĞİLİMİ: DATÇA ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Ümit KARADAĞ*, Dr. Öğr. Üyesi Levent KARADAĞ

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu, umitkaradag@mu.edu.tr
**Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu

ÖZET

Muğla iline bağlı Datça ilçesi, yenilebilir ot ve çiçek açısından önemli bir çeşitliliğe sahiptir. Ege Mutfağı'nın klasikleri arasında yer alan ot ve çiçek yemekleri, yöresel isimler ve tariflerle birlikte Datça Mutfağında da yerini almaktadır. Günümüz itibariyle gençlerin yemek kültürlerinde birtakım değişiklikler görülmektedir. Geleneksel yemek alışkanlıkları yerini popüler yemek alışkanlıklarına bırakmaya başlamıştır. Bu bağlamda geleneksel ot ve çiçek yemeklerinin gelecek nesillere aktarılması noktasında günümüz genç bireylerinin tüketim alışkanlığı oldukça etkili konumdadır. Çalışmanın amacı, Datça'da yaşayan gençlerin, yenilebilir ot ve çiçek yemeklerini tüketim eğilimlerini ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Yörede yaşayan gençlere yönelik soru formları oluşturulmuş olup, elde edilen veriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Yenilebilir Ot, Yenilebilir Çiçek, Mutfak Kültürü

THE TENDENCY OF YOUNG PEOPLE TO CONSUME EDIBLE PLANTS AND FLOWERS: SAMPLE OF DATÇA

ABSTRACT

The Datça district of the province of Muğla has an important diversity in edible plants and flowers. The plants and flower meals, which are among the classics of Aegean Cuisine, also take place in Datça Kitchen along with local names and recipes. Today, there are some changes in the food culture of young people. Traditional eating habits have begun to give way to popular eating habits. In this context, consumption habits of today's young people are very effective in point of transferring traditional plants and flower meals to future generations. The aim of the study is to reveal the tendency of the young people living in Datça to consume edible plants and flower meals. Questionnaires for young people living in the region have been prepared and the data obtained are presented in tabular form.

Keywords: Youth, Edible Plants, Edible Flower, Culinary Culture

PRESENTİNG SCİENTİFİC CULTURE FOR YOUTH WİTH AWARENESS

Ph. D. Iwona FLOREK*

*Alcide De Gasperi University of Euroregional Economy in Józefów Poland, iwona@wsge.edu.pl

ABSTRACT

Scientific culture is a very precious gain that is extremely necessary to enable people to believe in the importance of science, take an interest in science, support science and not to seek any other guide other than science. In societies where scientific culture is not well advanced, it is not likely that science will develop and yield products. Nations without scientific culture cannot generate information, nor can they do something that changes their lives. The main objective of this paper is to achieve formation of scientific culture in societies through sharing scientific information and innovations via different activities that will attract attention, arouse interest and awareness of youth in different strata of society and provide engagement of youth in science. Target group of the paper (youth) will have an extraordinary experience with this paper"s results in order to chase their dreams with the help of science and university life.

Keywords: Scientific Culture, Youth, Science

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN TURİZME BAKIŞ AÇISI: İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Dr. Ögr. Üyesi Gül YILMAZ*

*İst Arel Ünv. UBYO TOİ, gulyilmaz@arel.edu.tr

ÖZET

Turizm faaliyetlerinin temelinde seyahat olgusu yatmaktadır. Kişiler devamlı oturdukları yerin dışına seyahat ederek, geçici olarak konaklayarak ve turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek turizm olayını gerçekleştirmektedirler. Genç nüfus olarak adlandırılan 15-24 yaş arasındaki kesim; yeni toplumları ve kültürleri keşfetmek için uzak yerlere ferdî veya grup halinde seyahat ederek gençlik turizmini oluşturmaktadırlar. Gençlerin kişiliklerinin gelişmesinde, özgüvenlerinin kazanılmasında etkili olan gençlik turizmi; sadece dinlenme ve eğlenme faaliyeti olmayıp eğitim ve öğrenim özelliği de taşımaktadır. Ayrıca gençlik turizminin bir diğer misyonu da ulusal ve uluslararası barışa ulaşmada katkı sağlayacak olmasıdır. Bu bağlamda; gençlik turizminden beklenen faydanın tam olarak sağlanabilmesi için gençlerin tatil anlayışlarının ne şekilde olduğu, beklentilerinin neler olabileceği hususunun tespit edilmesi de gerekmektedir. Çünkü genç insanın beklenti ve davranışı orta yaş ve yaşlılara göre daha da farklı olmaktadır. Bu çalışmada; gençlik turizmi kavramı ele alınarak gençlik turizmine yönelik eğitim, organizasyon ve özellikle gençleri seyahate teşvik eden coğrafi çekicilik faaliyetlerinin dünyada ve Türkiye'de neler olduğu aktarılacaktır. Yine genç talebin seyahat öncesi ve esnasında beklenti ve davranışlarının neler olduğunu objektif olarak değerlendirebilmek için üniversite öğrencileri arasında anket çalışması yapılacaktır. Bu anket çalışması sonucunda genç kesimin turizm hareketlerine ivme kazandırabilmek için merkezi ve yerel yönetimler ile turizme hizmet veren özel ve kamu sektörünün yatırım ve yönetim ile pazarlama-tanıtım alanlarında yapılması gerekenler ayrıntılı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Gençlik Turizmi, Dünyada Ve Türkiye'de Gençlik Turizmi, Üniversite Gençliği, Üniversite Gençliği Ve Turizm

UNİVERSITY YOUTH TOURISM ANALYSIS: CASE STUDY OF ISTANBUL AREL UNIVERSITY

ABSTRACT

The basis of tourism activities is Travel. People are constantly traveling outside the place they live in, temporarily staying in and demanding goods and services produced by tourism activities. The section between the ages of 15 and 24, called the young population, create youth tourism by traveling individually or in groups to remote places to discover new societies and cultures. Youth tourism, which is effective in the development of young people's self-esteem, is not just a recreation and entertainment activity but also a training and learning facility. In addition, another mission of youth tourism is to contribute to national and international peace. In this context; it is also necessary to determine what the youth's understanding of the holiday is and what the expectations might be so that the expected benefit from youth tourism can be fully achieved. Because young people's expectations and behaviors are more different than middle age and old ones. In this study, education for the youth tourism, organization will be mentioned by considering the concept of youth tourism and especially the geographic attractiveness activities that promote youth trip in the world and in Turkey will be mentioned.

A survey will be conducted among the university students in order to be able to objectively evaluate what their expectations and behaviors are before and during the young students' journey. As a result of this survey study, the needs of the central and local governments and private and public sector investment and management and marketing-promotion areas that provide tourism services will be examined in detail in order to accelerate the tourism movements of young people.

Keywords: Tourism, Youth Tourism, Youth Tourism İn The World And Turkey, University Youth, University Youth And Tourism

TÜRK MUTFAĞININ GENÇLERE TANITILMASINDA GURMENİN ROLÜ

Doç. Dr. Saime KÜÇÜKKÖMÜRLER*, Arş. Gör. Mehmet KIZILELİ**

*Gazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, saimek@gazi.edu.tr
*Gazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi

Özet

İletişim kanallarının gelişmesiyle birçok ürünün tanıtımı ve pazarlanması 21.yy'da kolay bir hal almıştır. Üreticiler, ülkeler ve diğer üretici rolünü üstlenen kesim bu kanallar aracılığıyla ürettikleri mal ve hizmetleri tüketiciye daha rahat sunabilmektedir. Ülke değerleri açısından önem teşkil eden ürünleri de özellikle gençlere kültür ve gelişen teknoloji temelli iletişim araçları yoluyla aktarmaktadır.

Bu bağlamda çalışmamızda gurmelerin televizyon ve sosyal medyada kullanılmasının Türk mutfağının genç insanlara tanıtılmasında ne denli rolünün olduğu incelenmiştir. Araştırmanın evrenini tanınmış gurmelerin Türk mutfağına dair görüşlerini sundukları sosyal medya röportajları oluşturmaktadır. Bu röportajlara nitel araştırma yöntemlerinden, içerik analizi uygulanmıştır. Gurmelerin Türk mutfağına dair görüşlerinin gençlere mutfağın tanıtılmasında kullanılmasında etkin rol alabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Mutfağı, Gurmeler, Teknoloji Temelli İletişim Kanalları

ROLE OF GURMEN IN THE INTRODUCTION OF TURKISH CUISINE TO YOUNG PEOPLE

ABSTRACT

The promotion and marketing of many products with the development of communication channels has become easy in the 21st century. The producers, the countries and other producers are able to present the goods and services they produce to consumers more easily through these channels. The products that are important in terms of country values are conveyed to young people especially through culture and developing technology-based communication tools.

In this context, it has been examined how the use of gourmets in television and social media is involved in introducing Turkish cuisine to young people. The researcher's universe constitutes social media interviews with well-known gourmets offering opinions on the Turkish cuisine. In these interviews, content analysis was applied to qualitative research methods. Gourmet's opinion about the Turkish cuisine has been reached to the effect that can take an active role in using it in introducing the cuisine to young people.

Keywords: Turkish Cuisine, Gourmet, Technology Based Communication Channels

GASTRONOMİ EĞİTİMİ ALAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKLERİNE YÖNELİK METAFOR ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğr. Gör. Ömür ALYAKUT*, Doç. Dr. Saime KÜÇÜKKÖMÜRLER**

*Kocaeli Üniversitesi, Kartepe Turizm Meslek Yüksekokulu, oalyakut@hotmail.com
**Gazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, saimekkl@hotmail.com

ÖZET

Metaforlar, insanların belli bir olguyu başka bir olguyla görmesini sağlayan zihinsel modeller olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla zihindeki soyut ve belirsiz duygu ve düşünceleri somutlaştırmakta böylece bilinmeyen bir şey, bilinen bir şey açısından ifade edilebilmektedir. Ayrıca metaforlar bir olguyu karşılaştırma yapma, ortak özellikleri belirleme ve bir durumu farklı bir şekilde ortaya koyabilme olanağı sunma açısından da değerlidir.

Bu çalışma ile gastronomi ve mutfak sanatları bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin kendi mesleklerine ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan olgu bilim araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kocaeli Üniversitesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünde eğitim gören 1., 2., ve 3. sınıf öğrencilerinden 80 öğrenci oluşturmuştur. Veriler açık uçlu anket yoluyla toplanmıştır. Ankette öğrencilerden *"Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümü mezunları…'ya benzer, çünkü…"* cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Veriler içerik analizi tekniği ile değerlendirilmiştir. Çalışma grubundan elde edilen veriler; (1) kodlama ve ayıklama, (2) örnek metafor derleme, (3) kategori geliştirme, (4) geçerlilik ve güvenilirlik ve (5) verilerin bilgisayar ortamına aktarılması olmak üzere beş aşamada analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda gastronomi ve mutfak sanatları bölümünde öğrenim gören öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar üzerinden mesleklerini nasıl algıladıkları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Metafor, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Eğitimi, Üniversite Öğrencileri

EVALUATİON OF META-PERCEPTIONS OF PROFESSIONS OF UNİVERSITY STUDENTS RECEIVING GASTRONOMY EDUCATION

ABSTRACT

Metaphores are defined as mental models that enable people to see a certain phenomenon in another. Therefore, uncertain feelings and thoughts in the mind are embodied. So something unknown can be expressed in terms of something known. Metaphores are also valuable in terms of providing a chance to compare, identify common features, and present a situation differently.

With this study, it was aimed to determine the perceptions of university students who are studying in gastronomy and culinary arts departments through their metaphors. In the research, case study research design, one of the qualitative research designs, was used. The study group was formed by 80 students from 1st, 2nd, and 3rd grade students who were educated in Gastronomy and Culinary Arts department of Kocaeli University. The data were collected through an open-ended questionnaire. Students who participated in the survey were asked this quesition: *"Gastronomy and Culinary Arts graduates are similar to ... because ..."*. The data were evaluated by content analysis technique. The data obtained from the study group was analyzed in five stages; (1) coding and sorting, (2) sample metaphor compilation, (3) category development, (4) validity and reliability, and (5) transfer of data to computer environment.

As a result of the research, it was revealed how the students who are studying in gastronomy and culinary arts perceive their profession through the metaphors they developed.

Keywords: Metaphor, Gastronomy and Culinary Arts Education, University Students

TURİZM MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETİM KALİTESİNE YÖNELİK ALGILARI

Öğr. Gör. Ömür ALYAKUT*, Dr. Öğr. Üyesi Tülay POLAT ÜZÜMCÜ**

*Kocaeli Üniversitesi, Kartepe Turizm Meslek Yüksekokulu, oalyakut@hotmail.com
**Kocaeli Üniversitesi, Kartepe Turizm Meslek Yüksekokulu, tulayuzumcu@hotmail.com

ÖZET

Son yıllarda üniversitelerin sayısındaki hızlı artış, öğretim kalitesinin sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. Özellikle üniversitelerde gereğinden fazla turizm bölümleri açılması, öğretim kalitesini olumsuz yönde etkilemiş ve öğrenci beklentilerini karşılamama riskini doğurmuştur. Bu riskler; turizmin çeşitli programlarına yönelik öğretim elemanı, müfredat içeriği, uygulamalı eğitim eksikliği, fiziki ortam vb. olarak sıralanabilir. Niceliğin; niteliğin önüne geçtiği eğitimde, bu durum merak uyandırmış ve çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Buradan hareketle planlanan çalışmada; üniversitelerin turizm bölümünde öğrenim gören öğrencilerin, öğretim kalitesine yönelik algıları belirlenmek istenmiştir. Araştırmanın örneklemini Kocaeli Üniversitesi Kartepe Turizm Meslek Yüksekokulu'nda Turizm Otelcilik ve Seyahat programlarında eğitim gören 120 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin öğretim kalitesine yönelik algıları; ''donanım ve tesis değerlendirme'', öğretim elemanı değerlendirme'', ''öğretim programlarına yönelik değerlendirme'' ve ''kalitenin boyutlarının değerlendirilmesi'' başlıkları altında toplanmıştır. Çalışmada anket yöntemi uygulanmış ve verilerin analizinde t testi ve korelasyon analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin öğretim kalitesi algıları çerçevesinde mevcut durum ortaya koyulmuş ve öğretim kalitesinin daha fazla yükseltilmesine yönelik öneriler sunulmuştur. Öğretim kalitesinin yüksek olması ülke kalkınmasında önemli rol oynadığından öncelikle mevcut öğretim kalitesinin durum tespitine yönelik çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu çalışma bu konuda bir ön çalışma olduğundan yapılacak diğer çalışmalara temel oluşturması ve katkı sağlaması ümit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Turizm Eğitimi, Kalite, Kalite Algısı, Yükseköğretimde Kalite

PERCEPTION OF TOURISM VOCATIONAL COLLEGE STUDENTS TOWARDS TEACHING QUALITY

ABSTRACT

The rapid increase in the number of universities in recent years has brought about the question of the quality of education. In particular, opening of more tourism department than necessary has affected the quality of education negatively and create a risk that is about not meeting students' expectations. These risks include teaching staff for various departments of tourism, curriculum content, lack of practical education, physical enviroment etc. Situation of training that quantity preclude quality aroused curiosity and created the subject of our study. From this point of view; it is desired to determine the perceptions of students who are studying in the tourism department of the universities. The sample of the research is formed by 120 students studying in the Tourism Hotel Mangement and Travel programs at Kartepe Vocational College of Kocaeli University. Perceptions of students towards teaching quality were grouped under the heading of "equipment and facility evaluation", "teaching staff evaluation", "teaching programs evaluation", "qualification dimensions evaluation". Questionnaire method was applied in the study and t test and corelation were used in analysis of data.

As a result of the research, the current situation is revealed in the framework of perceptions of quality of teaching and suggestions for further raising the quality of education are offered. As the high quality of education plays an important role in development of country, there is a need for research on the status of existing education quality. This study is a preliminary study in this regard and it is hoped that it will form the foundation for other study and contribute to it.

Keywords: University, Tourism Education, Quality, Quality Perception, Quality at Higher Education

GENÇLİK VE SOSYAL MEDYA

Öğr. Gör. Zehra TÜRK*, Öğr. Gör. Erhan İŞLEK**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, zehraturk@mu.edu.tr
**Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, erhanislek@mu.edu.tr

ÖZET

Bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, bireyler arasındaki iletişim sınırlarının kalkmasına olanak sağlamış ve özellikle günümüz gençleri için bir hayat biçimi halini alan sosyal medya ve uygulamalarının gelişmesine ön ayak olmuştur. Sosyal medya ve uygulamaları, özellikle internet erişiminin yaygınlaşması ve akıllı telefonların sosyal hayata entegre olması ile birlikte gençlerin sıklıkla kullandığı bir platform olmuştur. Günümüzde internet kullanıcısı olan gençlerin oldukça büyük bir kısmı aynı zamanda sosyal medya kullanıcısıdır. Gençlerin sosyal medyayı kullanma amaçlarına ilişkin olarak yürütülen araştırmalar, amaçların eğlence, bilgi alma, bilgi sağlama, iletişim kurma gibi farklılaştığını göstermektedir. Sosyal medyanın gençler arasında bu denli tercih edilen bir platform olmasının temelinde yatan önemli neden, gençlerin kendilerini bu platformda tamamen "özgür" hissetmesidir. Sosyal medya gençler tarafından farklı nedenler ile tercih edilmekte ve farklı amaçlar nedeni ile de kullanılmaktadır. Ancak günümüzde, amaçlar ve hedefler ne kadar farklı olursa olsun, sosyal medya gençlerin özdeşleştikleri bir platformdur. Bu çalışmanın amacı da gençler ile özdeşleşen sosyal medya ve uygulamalarının gençler üzerindeki etkilerini incelemek ve gençlik ve sosyal medya arasındaki bağa ilişkin yürütülmüş alan yazına katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Sosyal Medya, Sosyal Medya Uygulamaları

YOUTH AND SOCIAL MEDIA

ABSTRACT

The rapid changes in information technologies took away the communication boundries among humans and these rapid changes initiates the improvement of social media and applications that become a life-style for today's youth. Social media and its applications are frequently used by youth especially the proliferation of internet access and the entegration of smart phones to social life. In today's world, social media is a platform which is used by most of the youth that have internet access. According to the researches, youth prefer to use social media and its applications for fun, for taking information, for communication and etc. It is clear that the aim of youth in using social media is differentiating. One of the important factor that social media is a preferable platform among youth is the "freedom" fact that this platform has. As a result, even if the aims and the reasons are differentiating, social media is the most preferable platform among youth. In this research, the effects of social media and its applications that are identifying with youth are going to be investigated.

Keywords: Youth, Social Media, Social Media Applications

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GENÇLİK TURİZMİNE İLİŞKİN ALGILARININ ÖLÇÜLMESİ: MARMARİS TURİZM MESLEK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Zehra TÜRK*, Öğr. Gör. Erhan İŞLEK**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, zehraturk@mu.edu.tr
**Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, erhanislek@mu.edu.tr

ÖZET

Turizme ilişkin planlamaların yapılması ve politikaların belirlenmesi süreçlerinde yapılan araştırmalar, turistik hareketlere katılma hevesinin ve katılma düzeyinin genç yaşlarda daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yüksek enerjiye sahip, bağımsız ve kimlik kazanma çabasına sahip olan genç nesil, yeni şeyler öğrenmeyi, yeni yerler ve kültürleri keşfetmeyi ve değişik yaşam biçimleri ile tanışmayı hedeflemektedir. Bu hedeflere ulaşmak için en iyi yöntemlerden bir tanesi de turizmdir. Turizm, gençlerin sadece keşfetme ve kimlik kazanma güdülerini tatmin etmekle kalmamaktadır. Ayrıca gençlerin yetişkinliğe adım atmaları sürecinde de önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençlerin turizme karşı artan ilgisi, özellikle günümüzde önemli bir turizm türü olarak karşımıza çıkan gençlik turizmi kavramının ortaya çıkmasına ve gelişmesine neden olmuştur. Gençlik turizmi, gençlere bireysel kazanımlar sağlayan bir turizm çeşidi olmanın yanı sıra, turizm işletmelerinin de getirim düzeylerini arttıran bir turizm çeşidi olarak önem arz eden bir turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, küresel turizm olgusunda önemli yeri olan gençlik turizminin Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin gençlik turizmine ilişkin algıların ölçülmesi kapsamında değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Turizm, Gençlik Turizmi, Algı

MEASUREMENT OF PERCEPTİONS OF UNİVERSİTY STUDENTS ABOUT YOUTH TOURİSM: MARMARİS TOURİSM VOCATİONAL SCHOOL SAMPLE

ABSTRACT

According to the researches, conducting for planning the tourism activities and for designating tourism policies, the enthusiasm about involving tourism activities is higher in tender ages. The young generation, with its high energy, independent and self-assertive endeavor, aims to learn new things, discover new places and cultures, and meet different lifestyles. Tourism is one of the best ways that would help youths to reach their targets. Tourism is not only about satisfying the motives of young people to explore and gain identity. It also emerges as an important fact in the process of young people taking steps to adulthood. The growing interest of young people towards tourism has led to the emergence and development of the concept of youth tourism, which is especially present today as an important type of tourism. Youth tourism is a type of tourism that provides personel gain for youth and also helps tourism organizations to increase their level of income. The aim of this study is to evaluate the youth tourism which has an important place in global tourism as a measure of the perception of students of Muğla Sıtkı Koçman University Marmaris Tourism Vocational School on youth tourism

Keywords: Youth, Tourism, Youth Tourism, Perception

ERGENLERİN EMPATİK EĞİLİMLERİ İLE ÖZGECİ DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Adile TÜMER*, Ayla AYKAÇ KOÇAK**, Emre UÇAR***, Faruk ATILGAN****

* MSKÜ, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, tadile@mu.edu.tr
** MSKÜ, Sağlık Bilimleri Enstitüsü
*** MSKÜ, Sağlık Bilimleri Enstitüsü
**** Kaş İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

ÖZET

Empati bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyması onun kendine özgü dünyasını, duygu ve düşüncelerini tam olarak anlayıp ifade etmesidir. Empatik eğilim ise, empatinin duygusal boyutunu oluşturmakta ve bireyin empati yapma potansiyelini göstermektedir. Özgeci davranış, yarar ummadan ve karşılık beklemeden bir insanın diğerine yardım etmesidir. Bu çalışma, ergenlerin empatik eğilimleri ile özgeci davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Kesitsel tipte tasarlanan araştırma 2018 yılında, üç farklı liseden, toplamda 323 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak, Tanımlayıcı Özellikler Formu, Özgecilik Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Her iki ölçekte beşli likert tipi olup, yüksek puan alınması özgeci davranış / empatik eğilimin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyetinin %50.8 oranında kadın ve yaş ortalamasının 16.06±1.19 (min:14, mak:20) olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin empatik eğilim puan ortalamasının 3.28±0.45, özgeci davranış puan ortalamasının ise 3.39±0.46 olduğu saptanmıştır. Ergenlerin empatik eğilimleri ile özgeci davranışları arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (r=-0.369, p=0.000). Sonuç olarak, araştırmaya katılan ergenlerin empatik eğilim becerilerinin ve özgeci davranışlarının iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Empatik Eğilim, Özgeci Davranış

INVESTIGATION OF RELATIONSHIP BETWEEN EMPATHIC TENDENCIES AND ALTRUISTİC BEHAVIORS OF TEENAGERS

ABSTRACT

Empathy means the expressing of feelings, thoughts, and the intrinsic world and putting oneself into someone’s shoes. The empathic tendency constitutes the empathic emotional dimension and shows the individual's potential to empathize. Altruistic behavior is to help a person without expecting anything. This study was conducted to investigate the relationship between the empathic tendencies of teenagers and their altruistic behaviors. The cross-sectional study was carried out in 2018 with 323 students in three different high schools. As data collection tool, Descriptive Characteristics Form, Altruism Scale, and Emphatic Tendency Scale were used. Both scales are in the form of 5-point Likert-Type, and high points mean that the altruistic behavior/emphatic tendency is high. It was determined that 50.8% of the teenagers participating in the study were women and the average age is 16.06±1.19 (min:14, max:20). It is determined that the point average of teenagers’ emphatic tendency is 3.28±0.45 and the point average of altruism scale is 3.39±0.46. It is found that there is a positive relationship between the emphatic tendencies and altruistic behaviors of teenagers (r=-0.369, p=0.000). Consequently, it can be said that the emphatic tendency abilities and altruistic behaviors of teenagers participating in the study are at good level.

Keywords: Teenager, Emotional Tendency, Altruistic Behavior

TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERININ FLÖRT ŞİDDETİNİ KABUL ETME DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Öğr. Gör. Asiye UZEL*, Doç. Dr. Duygu VEFİKULUCAY YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Tuba GÜNER EMÜL***, Doç. Dr. Semra ERDOĞAN******

*Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Doğum-Kadın Sağlığı, asiyeuzel@yahoo.mail.com
**Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Doğum-Kadın Sağlığı, duyguulu@gmail.com
***Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Doğum-Kadın Sağlığı, tubaguner2007@hotmail.com
**** Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi Bioistatistik Anabilim Dalı, semraerdogann@gmail.com

Özet

Bu çalışmada üniversiteli gençlerin flört ilişkilerinde şiddeti kabul düzeyleri ve etkili faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini 624 kız ve 473 erkek olmak üzere toplam 1097 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, anket formu ve "Çiftler Arası Şiddet Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Bu araştırmada erkek öğrencilerin ÇAŞKÖ ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının kız öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeyi arttıkça ÇAŞTÖ puan ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları azalırken ($p<0.05$), geniş aileye sahip olan, gelir getiren bir işte çalışmayan, sigara kullanma alışkanlığı olan, ailede fiziksel ve sözel şiddete maruz kalan, son dört yıldır fiziksel şiddet uygulayan öğrencilerin ÇAŞKÖ puan ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının arttığı görülmüştür ($p<0.05$). Üniversite öğrencilerinde şiddetin azaltılması için öfke kontrolü, baş etme ve sorun çözme becerileri konusunda bilinçlendirilme programları hazırlanmalı ve eğitimlerinde flört şiddeti içeren toplumsal cinsiyet konuları yer almalıdır.

Anahtar Sözcükler: Flört, Şiddet, Flört Şiddeti, Üniversite Öğrencileri, Gençler

DETERMINING THE LEVEL OF ACCEPTANCEOF DATING VIOLENCE ON UNIVERSITY STUDENTS (IN) TURKEY

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the level of acceptance of violence and the factors affecting it in dating relationship of young people studying at university. The study is a descriptive study. The sample of the study consisted of 1097 students, 624 female and 473 male students. Data were collected using a questionnaire and the "Dating Violence Scale". In this study, it was determined that the mean scores of male students in terms of scale and subscale were higher than female students ($p<0.05$). While the mean scores of the scale and subscale of the students decreased as the education levels of the mothers of the students increased ($p <0.05$), it was seen mean scores the scale and subscale of the students who had extended families, who did not work in a job with income, who smoked, who were exposed to physical and verbal violence in the family had increased ($p<0.05$). In order to reduce violence in university students, awareness raising programs on anger control, coping and problem solving skills should be prepared and gender issues involving dating violence should be included in their training.

Keywords: Dating, Dating Violence, University Students, Young People

EBELİK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNDE SAĞLIKLI YAŞAM BİÇİMİ DAVRANIŞLARI İLE SINAVLARIN İLİŞKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül DURMAZ*, Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜN**

*DPÜ SYO, aysegul.durmaz@dpu.edu.tr
**MAKÜ SBF, cgun@mehmetakif.edu.tr

ÖZET

Üniversite süreci bireylerin yaşamında önemli değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Gelecekteki sağlık durumları kişisel ve mesleki yaşam biçimlerini öğrenmek ve pekiştirmek için ideal bir dönemdir. Fakat üniversite sürecinde öğrencilerde sağlıksız davranışlara yönelim artmaktadır. Bu yönelimlerde öğrencilerin sağlık davranışlarındaki değişimler, stres belirtileriyle ilişkili bulunmuştur. Özellikle sınav sürecinin, yoğun bir baskıya ve stres gelişimine neden olabileceği bildirilmiştir. Amaç: Ebelik bölümü öğrencilerinde sınav sürecinin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ile olan ilişkisini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Yöntem: Tanımlayıcı tasarlanan araştırmada tanıtıcı bilgi formu ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği II kullanılmıştır. Çalışmaya 376 ebelik öğrencisi alınmıştır. Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 20.33±1.69, beden kitle indeksi (BKİ) ortalaması 21.38±3.45 ve kardeş sayısı ortalaması 2.56±1.79 olarak saptanmıştır. %35.1'inin yurtta kaldığı, %57.2'sinin çekirdek aile yapısında olduğu ve %45.5'inin gelirinin giderine eşit olduğu bulunmuştur. Sınavlardan önceki Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği II toplam puan ortalaması 125.54±10.56, sınavlardan sonraki sağlıklı yaşam biçimi davranışları ölçeği II toplam puan ortalaması 152.04±11.73 olarak bulunmuştur. Sınav öncesi-sonrası ölçek toplam puan ortalaması ile ölçek alt boyutları (sağlık sorumluluğu, fiziksel aktivite, beslenme, manevi gelişim, kişiler arası ilişkiler, stres yönetimi) puan ortalamaları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$).

Sonuç olarak, Katılımcılarda sınav sürecinin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını olumsuz etkilediği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağlıklı Yaşam Biçimi, Davranışları

RELATIONSHIP BETWEEN HEALTHY LIFESTYLE BEHAVIORS IN MIDWIFERY STUDENTS AND THE EXAMS

ABSTRACT

University is a period when significant changes in the lives of individuals are experienced. It is an ideal period for the individuals to learn and enhance their future health conditions, personal and professional lifestyles. However, there is an increasing trend towards unhealthy behaviors in students during the university period. In these trends, changes in health behaviors of the students were related to stress symptoms. It has been reported that the exam process in particular can cause intense pressure and stress development. Objective: This study was designed to determine the relationship of the exam process with the healthy lifestyle behaviors in midwifery students. Method: In this descriptive study, a descriptive information form and Healthy Lifestyle Behavior Scale II was used. The study included 376 midwifery students. Results: The age average of the participants was 20.33 ± 1.69, the average of body mass index (BMI) was 21.38 ± 3.45, and the mean number of siblings was 2.56 ± 1.79. It was found that 35.1% of the students stayed in the dormitory, 57.2% had a nuclear family and 45.5% had equal income and expense. Total score average of Healthy Lifestyle Behavior Scale II was found as 125.54±10.56 before the exams, whereas total score average of healthy lifestyle behavior scale II was found as 152.04±11.73 after the exams. There was a significant difference between total score average of the pre- and post-exam scale and the sub-dimensions of the scale (health responsibility, physical activity, nutrition, spiritual development, interpersonal relations, stress management) ($p<0.05$).

Conclusion, It has been found that the exam process has adverse effects on the healthy lifestyle behaviors in the participants

Keywords: Healthy Lifestyle Behavior

AKRAN TEMELLİ EĞİTİMİN ÖĞRENCİLERİN CİNSEL YOLLA BULAŞAN HASTALIKLAR KONUSUNDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Prof. Dr. Gülay BÖREKÇİ*, Dok. Öğr. Derya AKDENİZ UYSAL, YL. Öğr. Hemşire Arzu ÖZEL***, Bil. Uzm. Hemşire Döne AKSU******

*Mersin Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, gulay_borekci@yahoo.com,
**Mersin Üniversitesi, Sağlık Araştırma ve Uygulama Hastanesi, dryknz81@gmail.com
***Mersin Üniversitesi, Sağlık Araştırma ve Uygulama Hastanesi, obarzuozel@gmail.com
****Mersin Üniversitesi, Sağlık Araştırma ve Uygulama Hastanesi, doneaksu@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışma meslek lisesi öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda bilgi düzeylerinin artırılmasında akran temelli eğitiminin etkinliğini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Mersin ilindeki meslek lisesinde öğrenim gören 620 öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur. Öğrencilere cinsel yolla bulaşan hastalıklar konularında akran eğitimi verilmiştir. Veri toplamada araştırmacılar tarafından hazırlanan ön test ve son test soru formu kullanılmıştır. Öğrencilere eğitim öncesi ve sonrasında bu testler uygulanmıştır. Veriler bilgisayar ortamında istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma ve ki-kare testi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 16,58±1,01 olup, %61,4'ünün kız öğrencilerden oluştuğu, %14.5'inin 9. sınıf, %46.0'ının 10. sınıf, %26.5'inin 11. sınıf ve %13.1'inin 12. sınıfta olduğu ve %67,4'ünün daha önce cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda eğitim almadığı belirlenmiştir. Öğrencilere uygulanan ön test ve son test arasında anlamlı ilişki bulunmuş ($p<0.05$) ve verilen eğitimin öğrencilerin bilgi düzeyini artırmada etkili olduğu görülmüştür. Gençlerin cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda bilgilendirilmelerinde ve gençlerde olumlu davranış değişimi yaratılmasında akran eğitimi modelinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Meslek Lisesi, Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar, Akran Eğitimi

THE EFFECT OF PEER-BASED TRAINING ON STUDENTS' KNOWLEDGE LEVELS ABOUT SEXUALLY TRANSMITTED DİSEASES

ABSTRACT

The aim of this study was to assess the effectiveness of peer-based training on increasing of the knowledge level about sexually transmitted diseases of vocational high school students. 620 students studying at vocational high schools in Mersin province formed the study group. Peer training was given to students on sexually transmitted diseases. The pre-test and post-test question form prepared by the researchers were used in the data collection. These tests were applied to the students before and after the training. The obtained data were analyzed by using SPSS package program in computer environment. In the analyzes, percent, arithmetic mean, standard deviation and chi-square tests were used.

The average age of the participants was 16.58 ± 1.01 and 61.4% of whom were female. It was determined that 14.5% of students were in 9th grade, 46.0% in 10th grade, 26.5% in 11th grade and 13.1% in grade 12 and 67.4% of students did not receive any education on sexually transmitted diseases. It was found that there was a significant relationship between the pre-test and the post-test applied to the students ($p<0.05$) and it was shown that the given education was effective on increasing of the knowledge level of the students. It is thought that the peer based training model will be useful in informing young people about sexually transmitted diseases and creating positive behavior change in young people.

Keywords: Vocational High School, Sexually Transmitted Diseases, Peer-Based Training

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYLERİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

Prof. Dr. Ayda ÇELEBİOĞLU*, Öğr. Gör. Asiye UZEL,**
Doç. Dr. Duygu VEFİKULUÇAY YILMAZ*, Dr. Öğr. Üyesi Tuba GÜNER EMÜL***,**
Arş. Gör. Filiz DEĞİRMENCİ***

*Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, ayda@atauni.edu.tr
**Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, asiyeuzel@gmail.com
***Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, duyguulu@gmail.com,
****Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, tubaguner2007@hotmail.com
******Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, filizdegirmenci@mersin.edu.tr

ÖZET

Araştırma, Mersin Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerini ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırma 548 lisans öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında "Kişisel Bilgi Formu" ve "Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler t testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey testi kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin yaş ortalamalarının 20.01±1.78 ve %54.6'sının kadın olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin KDÖ puan ortalamalarının 93.00±12.60, (iyi düzeyde) olduğu bulunmuştur. Eğitimleri sırasında mesleğe yönelik bakış açıları olumlu yönde değişen öğrencilerin KDÖ puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Farklı kültürden insanlarla bir arada bulunmuş, yabancı dili konuşabilme ve anlayabilme düzeyinde olan ve mezuniyet sonrası yurtdışında çalışmak isteyen öğrencilerin KDÖ puanlarının diğer öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeylerini geliştirmeye yönelik olarak ders içeriklerinin uygun şekilde güçlendirilmesi ve uluslararası hareketliliğin teşvik edilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Kültür, Kültürlerarası Duyarlılık

THE INTERCULTURAL SENSİTİVİTY LEVELS OF NURSİNG STUDENTS AND DETERMİNATİON OF THE EFFECTİVE FACTORS

ABSTRACT

The study was carried out descriptively to determine the intercultural sensitivity levels and the influencing factors of the students studying at Mersin University Nursing Faculty. The study was conducted with 548 undergraduate students. "Personal Information Form" and "Intercultural Sensitivity Scale" were used to collect research data. Descriptive statistics t test, one way ANOVA and Tukey test were used in the evaluation of the data. Descriptive statistics, t-test, One-way ANOVA and Tukey test were used in the evaluation of the data. In the survey, it was determined that the average age of the students was 20.01 ± 1.78 and 54.6% of the students were female. It was found that the average of the ISS scores of the students was 93.00 ± 12.60, (good level). During the training, ISS scores of the students who changed positively towards the occupation were found to be higher ($p <0.05$). It has been determined that students who are in a different culture and who are able to speak and understand a foreign language and who want to work abroad after graduation have higher ISS scores than other students ($p<0.05$). It may be suggested that training course content be strengthened appropriately and that international mobility be promoted in order to improve the intercultural sensitivity levels of nursing students.

Keywords: Nursing, Culture, Intercultural sensitivity.

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET DURUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Sibel ŞENTÜRK*, Öğr. Hemş. Cuma DEMİR, Öğr. Hemş. Mine OKCU*****

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Sağlık Yüksekokulu, sibelsenturk@mehmetakif.edu.tr
*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Sağlık Yüksekokulu, saidcumademir0207@gmail.com
*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Sağlık Yüksekokulu, melekmine98@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla altı üniversitenin hemşirelik lisans öğrenimine devam eden 2172 öğrenci ile tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından literatür taranarak hazırlanan anket formu ve Siber Zorbalık Ölçeği ile Siber Mağduriyet Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde t testi, Varyans Analizi, Kolmogorov-Smirnov normallik testi ve Scheffe Çoklu Karşılaştırma testi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.86±1.74, %71.5'i kız ve %88.9'u birinci öğretimdir. Öğrencilerin %78.5'i bilgisayarı 1-3 saat arasında kullandığını, %66.3'ü interneti sosyal ağ için kullandığını, %93.7'si sosyal hesabının olduğunu ve %21.1'i sosyal hesabının çalındığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %83.7'si internete cep telefonu ile bağlandığını, %73.2'si interneti bilinçli olarak kullandığını ve %17.2'si interneti kullanmak için eğitim aldığını bildirmiştir. Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden 27.84±10.28 (Min:24-Max:96) puan, Siber Mağduriyet Ölçeği'nden ise 27.52±5.31(Min:24-Max:48) puan aldıkları saptanmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının arttığı günümüzde internet kullanımının gençler üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle siber zorbalık davranışları, bu davranışların sebep ve sonuçları, siber mağdurların yaşadığı sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileriyle ilgili bilgilendirici çalışmaların yapılması, öğrencilerin siber zorbalık kavramı ile ilgili farkındalık düzeylerinin arttırılması, konu ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması, bilişim teknolojilerinin uygun kullanımı ile ilgili seminerlerin verilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Öğrenci, Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet

EVALUATION OF CYBER BULLYING AND CYBER VICTIMİZATION CONDITIONS OF NURSING STUDENTS CONSIDERING SEVERAL VARIABLES

ABSTRACT

This study has been carried out definitive with 2172 graduate nursing students of six universities with the purpose of evaluation of cyber bullying and cyber victimization conditions of nursing students considering several variables. The data were collected by using the questionnaire prepared after the literature has been reviewed and the Cyber bullying Scale and Cyber Victimization Scale. The t-test, variance analysis, Kolmogorov-Smirnov normality test and Scheffe multiple comparison test were used in the evaluation of the data. The average age of the students participating in the survey is 20.86 ± 1.74, 71.5% are girls and 88.9% of them are at daytime education. 78.5% of the students stated that they used the computer for 1-3 hours, 66.3% used the internet for social networking, 93.7% said they had social accounts and 21.1% said they social accounts had been stolen. It was reported that 83.7% of the students connected internet with mobile phone, 73.2% stated they were consciously using the internet and 17.2% said they attended training to use internet. It was determined that the students took score of 27.84 ± 10.28 (Min: 24-Max: 96) from cyber bullying scale and 27.52 ± 5.31 (Min: 24-Max: 48) cyber victimization scale. Due to the negative effects of internet use on young people in line with the increasing amount of use of information and communication technologies, informative efforts shall be undertaken on cyber bullying actions, their reasons and consequences, the problems cyber victims have been going through and recommendations relevant to these problems, increasing the awareness of students on cyber bullying concept, making legal arrangements and organizing seminars on appropriate use of informatics technologies may be recommended.

Keywords: Nursing, Student, Cyber Bullying, Cyber Victimization

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI İLE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE YETERSİZLİK DUYGULARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ

Uzm. Hem. Nesrin ÇUNKUŞ*, **Dr. Öğr. Üyesi Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU****, **Uzm. Ebru AKBAŞ*****

*PAÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, ncunkus@pau.edu.tr,
**PAÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, gyigitoglu@pau.edu.tr,
***PAÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Doktora Öğrencisi, ebruakbas1981@hotmail.com,

ÖZET

Tanımlayıcı tipteki araştırmanın amacı hemşirelik öğrencilerinde internet bağımlılığı ile psikolojik dayanıklılık ve yetersizlik duyguları arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Araştırmanın örneklemini; Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü 2017-2018 Eğitim-Öğretim Bahar dönemindeki 1., 2., 3. ve 4. sınıfta araştırmaya katılmayı kabul eden 536 öğrenci oluşturmuştur. Veriler; Anket Formu, İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ), Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (PDÖ), Yetersizlik Duygusu Ölçeği (YDÖ) ile toplanmıştır. SPSS 21.0 istatistik programıyla; sayı, yüzdelik, Lojistik Regresyon, Basit Doğrusal Regresyon ve Çok Değişkenli Regresyon Analizi kullanılmıştır. Çalışmadakilerin %83,0'ü kadın olup; yaş ortalamaları 20,30±1,73'dür. Babanın denetleyici olmasının; beklentilerinin gerçekleştirme durumlarının ve internette ödev yapmanın İBÖ puan ortalamalarının semptom göstermede azaltıcı (β=0,193; β=2,818; β=0,344), internete günde bağlanma süresinin, internete bir defada bağlanma süresinin, internette amaçsızca dolaşmanın ve oyun oynamanın artırıcı (β=1,853; β=1,984; β=2,128; β=2,733) etkiye sahip olduğu bulunmuştur. PDÖ toplam ve alt boyut (Meydan okuma dışında) puan ortalamalarının yükselmesinin İBÖ toplam puan ortalaması üzerinde azaltıcı (β=-0,151; β=-0,224; β=-0,098), YDÖ toplam ve alt boyut puan ortalamalarının yükselmesinin ise arttırıcı etkisi olduğu saptanmıştır (β=0,269; β=0,264; β=0,255; β=0,143). Öğrencilerin internet bağımlılığı üzerinde yetersizlik duygularının ve psikolojik dayanıklılığın önemli bir etken olduğu görülmektedir. İnternet kullanımına ve psikolojik dayanıklılığı artırmaya yönelik eğitim programları oluşturulabilir.

Anahtar Kelimeler: İnternet Bağımlılığı, Psikolojik Dayanıklılık, Yetersizlik Duygusu, Hemşirelik Öğrencileri

DETERMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN INTERNET ADDICTION AND PSYCHOLOGICAL ENDURANCE AND INADEQUACY FEELİNGS IN NURSİNG STUDENTS

ABSTRACT

The purpose of this descriptive study is to determine the relationship between internet addiction, psychological endurance and inadequacy feelings in nursing students. The sample of the research was composed of 536 1, 2, 3 and 4th-year students, who accepted to participate in the research, studying in Pamukkale University Health Science Faculty Nursing Department, in 2017-2018 Spring Semester. Data were collected by Questionnaire Form, Internet Addiction Scale (IAS), Psychological Endurance Scale (PES), and Inadequacy Feeling Scale (IFS). Number, percentage, Logistic Regression, Simple Linear Regression and Multivariate Regression Analysis were used with SPSS 21.0 statistical program. The average age of the participants was 20,30±1,73 years and 83,0% of these were females. It was found that the father's being controller, fulfilling the expectations and doing the homework on the internet had a decreasing effect (β=0,193; β=2,818; β=0,344) for the symptoms indicated by the IAS point averages, on the other hand it has been determined that the duration of the connection on the internet per day, the duration of the connection at once and surfing on the internet without purpose have an increasing effect (β=1,853; β=1,984; β=2,128, β=2,733). The increase in PES total and subscale scores (excluding challenge) was found to be having a decreasing effect (β=-0,151; β=-0,224; β=-0,098) on the IAS total score average. In addition, the increase in the IFS total and subscale scores was found to have an increasing effect on the IAS total score average (β=0,269; β=0,264; β=0,255; β=0,143). It is observed that feelings of inadequacy and psychological endurance are important factors on students' internet addiction. Education programs can be established to increase psychological endurance and use the internet.

Keywords: Internet Addiction, Psychological Endurance, Feeling of Inadequacy, Nursing Students

ÜNİVERSİTELİ GENÇLERİN EŞ SEÇİMİ MİTLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öğr. Büşra ÇALIM*, **Öğr. Nuran YÜKSEK****

* Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, busra.calim.472@gmail.com
** Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, nuranyuksek80@gmail.com

ÖZET

Üniversiteli gençlerin eş seçimi mitlerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin eş seçimi mitlerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, geldiği yerleşim yerinin türü ve SED açısından farklılaşma düzeyi incelenmiştir. Araştırma 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında Erciyes Üniversitesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler %82,7'si (205 Kişi) Kadın, %17,3'ü (43 Kişi) erkek olmak üzere toplam 248 kişidir. Öğrencilerin %27,8'i 1. sınıf, %18,5'i 2. Sınıf, %39,5'i 3. Sınıf ve %12,9'u son sınıf öğrencisidir. Araştırma verilerini toplamak amacıyla "Romantizm ve Eş seçimi Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi, 05 olarak alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversiteli gençlerin eş seçimine yönelik mitleri cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Öğrencilerin geldikleri yerleşim yerinin türü açısından ise gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Üniversiteli Gençlik, Eş Seçimi, Mitler, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi

INVESTIGATION OF COLLEGE YOUTH'S SPOUSE SELECTION MYTHS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

ABSTRACT

The general screening model was used in this study in which university students' myths were examined in terms of various variables. In the study, gender, class level, type of residential area and level of differentiation in terms of SEL were investigated. The research was conducted on students who were studying at Erciyes University in the academic year 2017-2018. The total number of students participating in the survey is 248 people, 82.7% female (205 persons) and 17.3% male (43 persons). 27.8% of the students are in the first class, 18.5% in the second class, 39.5% in the third class and 12.9% in the last class. "Romanticism and Spouse Selection Attitude Scale" was used to collect research data. In the analysis of the research data, t test and one-way variance analysis techniques were used for independent groups. The level of significance in the study was taken as 05.

According to the results obtained from the research, myths about the selection of college students differ significantly by gender and grade levels. There was no significant difference between the groups in terms of the type of settlement where the students came from.

Keywords: College Youth, Spouse Selection, Myths, Gender, Class Level

EROİN BAĞIMLISI OLAN BİREYLERİN UMUTSUZLUK DÜZEYLERİ İLE SOSYAL DESTEKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Doç. Dr. Mualla YILMAZ[*], Dr. Öğr. Üyesi Serpil TÜRKLEŞ[**], Araş. Gör. Zeliha YAMAN[***], Hemş. Meltem ÖZDEMİR[****], Dr. Öğr. Üyesi Semra ERDOĞAN[*****]

[*]Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği ABD.
[**]Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği ABD.
[***]Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği ABD.
[****]Mersin Toros Devlet Hastanesi AMATEM Hemşiresi
[*****]Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi Biyoistatistik ABD

ÖZET

Bu araştırma, eroin bağımlısı bireylerin sosyal destekleri ile umutsuzlukları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini bir Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi (AMATEM)'nde yatarak tedavi gören bireylerin tamamı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise; örneklem seçim yöntemine gidilmeyip araştırmanın dahil edilme kriterlerini karşılayan 129 birey oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır.

Eroin bağımlısı olan bireyler 18-47 yaş aralığında olup yaş ortalaması 28'dir. Eroin bağımlısı olan bireylerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği alt boyut puan ortalamaları sırasıyla aile 23.32±5.95, arkadaş 10.98±8.50, özel insan 16.39±7.57 olarak bulunmuştur. Eroin bağımlısı olan bireylerin Beck Umutsuzluk Ölçeği alt boyut puan ortalamaları gelecekle ilgili duygular ve beklentiler faktörü 3.48±1.04, motivasyon kaybı faktörü 4.90±1.53, umut faktörü 0.77±1.45 olarak bulunmuştur. Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanı 9.15±1.74 olarak saptanmıştır. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplamı ve aile alt boyutu ile Beck Umutsuzluk Ölçeği umut faktörü alt boyutu puan ortalamaları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).

Çalışmayan, geliri giderinden az olan ve çekirdek aile tipine sahip eroin bağımlısı olan bireylerin sosyal destek yönünden risk altında oldukları belirlenmiştir. Eroin bağımlısı olan bireylerde aile desteği eksikliğinin umutsuzluğu arttırdığı saptanmıştır. Eroin bağımlısı olan bireylerin sosyal desteklerini arttırmak ve umutsuzluk düzeylerini azaltmak için hemşireler tarafından psikoeğitim verilmesi ve bu bireylerle nitel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eroin Bağımlılığı, Umutsuzluk, Sosyal Destek, Hemşirelik

THE RELATIONSHIP BETWEEN HOPELESSNESS LEVELS AND SOCIAL SUPPORTS OF HEROIN ADDICTED INDIVIDUALS

ABSTRACT

This study was aimed to determine the relationship between social support and hopelessness of heroin addicted individuals. This is a descriptive study. The population of the study is composed of all individuals who are treated at an Alcohol and Drug Addiction Treatment and Research Center. Sample selection method was not used in the study and the sample of the research was composed of 129 individuals that meet the inclusion criteria of the research. Personal Information Form, Beck Hopelessness Scale and Multidimensional Perceived Social Support Scale were used to collect data.

Individuals with heroin addiction were in the age range 18-53 and the average age was 28. The mean scores of the subscale of Perceived Social Support Scale for the heroin addicted individuals were 23.32 ± 5.95 for family, 10.98 ± 8.50 for friend and 16.39 ± 7.57 for private person. The mean scores of the Beck Hopelessness Scale subscale for the heroin addicts were found out as 3.48 ± 1.04 for future feelings and expectations factor, 4.90 ± 1.53 for motivation loss factor, 0.77 ± 1.45 for hope factor. The Beck Hopelessness Scale total score was detected as 9.15 ± 1.74. There was a significant negative correlation between the Multidimensional Perceived Social Support Scale and the family subscale and the Beck Hopelessness Scale hope factor ($p<0.05$).

It has been determined that the heroin addicted individuals who are unemployed, and have lower income than expenses, and with a core family type are at risk for social support. The lack of family support in heroin addicted individuals has been found to increase the hopelessness. It is suggested that in order to increase the social support and decrease the hopelessness levels of the heroin addicted individuals, the nurses should provide psychoeducation and also performing qualitative studies with these individuals is a suggested.

Keywords: Heroin Addiction, Hopelessness, Social Support, Nursing

ADÖLESANLARIN CEP TELEFONU KULLANMA ÖZELLİKLERİNİN UYKU KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ: ORTA ANADOLU ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Nazan KILIÇ AKÇA*, Dr. Öğr. Üyesi Sibel ŞENTÜRK,**
Dr. Öğr. Üyesi Selda YÜZER ALSAÇ***

*****Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, nazanakca7@hotmail.com;
******Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Sağlık Yüksekokulu, sibelsenturk@mehmetakif.edu.tr,
*******Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, selda.yuzer@bozok.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, adölesan üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanım özelliklerinin uyku kalitesi üzerine etkilerini incelemek amacıyla kesitsel olarak yapılmıştır. Bu çalışma, bir devlet üniversitesinde lisans öğrenimine devam eden rastgele örneklem yöntemiyle seçilen 1040 öğrenci ile yapılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından literatür taranarak hazırlanan anket formu ve Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi (PSQI) kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde t testi, varyans analizi ve lojistik regresyon kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21.1±1.8 ve %52.8'i erkektir. Öğrencilerin cep telefonu kullanma ortalamaları 6.6±2.4 yıl olup öğrencilerin tamamına yakını telefonlarını daha çok aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurma amaçlı kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler PSQI 7.52 ± 3.21 (Min:0 - Max:17) puan aldıkları ve %70.9'unun kötü uyku kalitesine sahip olduğu saptanmıştır. Lojistik regresyon analizinde ise cep telefonu kullanım özelliklerinden; tek seferde cep telefonu ile 21 dakika ve daha uzun konuşma (Exp(B):1.454, *p*=.009), cep telefonunu uyurken başucunda bulundurma (Exp(B):1.102, *p*=.027) ve cep telefonu ile şarj olurken konuşma durumları (Exp(B):1.746, *p*=.006) uyku kalitesindeki azalmanın temel belirleyicileri olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin dörtte üçünün uyku kalitelerinin kötü olduğu ve cep telefonu kullanımının uyku kalitelerini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır. Bu sonuçlar dikkate alındığında, olası zararlarının önlenmesi için uygun cep telefonu kullanımı konusunda öğrencilerin farkındalıklarının arttırılması ayrıca öğrencilerin eğitsel, kültürel ve sportif faaliyetlere yönlendirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Uyku, Cep Telefonu Kullanımı, Telefon Bağımlılığı, Öğrenci, Adölesan Sağlığı

THE EFFECT OF THE CHARACTERİSTİCS OF CELL PHONE USE IN ADOLESCENTS ON SLEEP QUALİTY: CENTRAL ANATOLİA CASE

ABSTRACT

This study is a cross-sectional study conducted to investigate the effects of characteristics of cell phone use in adolescent university students on sleep quality. The study was conducted with randomly selected 1040 students who continue their undergraduate education at a state university. The data were collected using a survey designed by the researchers drawing on the literature and Pittsburgh Sleep Quality Index (PSQI). The data were analyzed through t test, variance analysis and logistic regression. Average age of the students who participated in the study was 21.1±1.8 and 52.8% of them were male. Average duration of cell phone use was 6.6±2.4 years, and almost all the students in the study stated that they use their phones to keep in contact with their family and friends. The score students received from the PSQI was 7.52 ± 3.21 (Min: 0 - Max: 17), and 70.9% of the students had poor sleep quality. As the logistic regression analysis revealed, among the characteristics of cell phone use, the main determinants of the decrease in sleep quality are talking on the cell phone 21 minutes or more at a time (Exp (B):1.454, *p*=.009), putting the cell phone near the bed while sleeping (Exp (B):1.102, *p*=.027), and talking on the cell phone while it is charging (Exp (B):1.746, *p*=.006). The results of the study revealed that sleep quality of one fourth of the students is poor and cell phone use has a negative effect on sleep quality. As these findings suggest, awareness of students must be raised with regard to correct use of cell phones so that possible negative effects can be minimized, and students must be encouraged to take part in educational, cultural, and sports activities.

Keywords: Sleep; Cell-Phone Over-Use; Cell Addiction; Students, Adolescent Health

SAĞLIK ALANINDA ÖĞRENİM GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN RUHSAL DURUMLARI İLE SOSYAL DESTEKLERI ARASINDAKI İLİŞKİ

Uz. Hemşire Ayşe AYDINDOĞMUŞ*, Doç. Dr. Mualla YILMAZ**

*Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Bölümü Doktora Öğrencisi, ayseaydndogmus@outlook.com
**Mersin Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağ. ve Hast. Hemş.ABD, mualley69@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma, 01 Kasım 2016-30 Ocak 2017 tarihleri arasında sağlık alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin ruhsal durumları ile sosyal destekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tanımlayıcı bir araştırma olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Yakın Doğu Üniversitesi sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerin tümü, örneklemini ise iç-içe tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 553 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerini içeren Kişisel Bilgi Formu, Kısa Semptom Envanteri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Student's t testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Post Hoc test olarak Tukey kullanılmıştır. Öğrencilerin %47,2'si 18-20 yaş arasında olup, yaş ortalamaları 20,89±2,25'dir. Öğrencilerin %63,1'inin kadın olduğu ve %94'ünün ise ailesinde herhangi bir psikiyatrik hastalık öyküsü olmadığı bulunmuştur. Sağlık alanında öğrenim gören 27-29 ve 30-32 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin somatizasyon puanının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre olumsuz benlik ve hostilite puanlarının daha yüksek olduğu, ailesiyle yaşayan üniversite öğrencilerinin diğer yaşanılan yerlere göre daha az depresyon yaşamakta olduğu, parçalanmış aileye sahip olan üniversite öğrencilerinin anksiyete ve hostilite puanlarının geniş aileye sahip olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak; öğrencilerin ruhsal sağlıklarını korumaya ve geliştirmeye yönelik bilgilendirme ve danışmanlık hizmetine gereksinimleri vardır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencileri, Ruhsal Sağlık, Sosyal Destek, Hemşirelik

THE RELATIONSHIP BETWEEN MENTAL HEALTH AND SOCIAL SUPPORTS OF HEALTHY STUDENTS

ABSTRACK

This study was conducted between 01 November 2016 and 30 January 2017, with the aim of determining the relationship between mental status and social support of university students studying in the field of health. This is a descriptive research. The study was conducted with 553 students selected by nested sampling method among health university students.

The data of the study were collected using the Personal Information Form containing the socio-demographic characteristics of the university students developed by the researcher, the Brief Symptom Inventory and the Multidimensional Scale of Perceived Social Support. In the evaluation of the data, Student's T test, ANOVA test, Post Hoc test (Tukey) was used.

% 47.2 of the students are between the ages of 18-20 and the average age is 20.89 ± 2.25. %63,1 of the students were female and % 94,0 of them were found to have no psychiatric disease story in their family. It was found that the university students in the 27-29 and 30-32 age group who were studying in health field had a higher somatization score than the other age groups, male students had higher scores of negative self and hostility scores than female students, university students living with family had less depression than the other places, university students with fragmented families were found to have higher anxiety and hostility scores than those with large families.

As a result; students need information and counseling services to protect and improve their mental health.

Keywords: University Stundents, Mental Health, Social Support, Nursing

GENÇLİĞİ SPORLA VE SPORCULUKLA EĞİTMEK

Prof. Dr. Nevres H. AYDOĞAN*, Dr. Öğr. Üyesi Cem YALINKILINÇ**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

ÖZET

Yetişkinliğe geçiş dönemi olan gençlik, çocuklukla bir geçiş dönemidir. İnsan hayatında geçiş dönemleri sorunlarla birlikte olur. Gençlik bu geçiş dönemlerine fiziken ve ruhen belli donanımlarla girdiği takdirde bu dönemdeki sıkıntıları yaşamaz. Gençleri sportif faaliyetlerle buluşturmak bu açıdan önemlidir. Bireysel ve takım sporlarında sporcu olarak yer alması sağlanmalıdır. Bireysel ve takım sporları kendine güveni, ani durumlarda karar verme yeteneğini geliştirir, başarıda olgunluğu, başarısızlıkta sakinliği öğretir. Takım sporcuları ise bütünün bir parçası olmayı ve ekip çalışmasını öğrenir. Sorunları aşmada birey ve takım bilinci içinde çözüm geliştirme yeteneğini ve soğukkanlılıkla davranmayı öğretir.

Sportif faaliyetler gençleri dengeli ve düzgün gelişen fiziki ve ruhsal dengeli bir yapı içinde olmalarını sağlar. Severek yapılan sportif faaliyetler gençleri, zamanını verimli ve dolu dolu geçirmelerine katkı sağlayarak istenmeyen faaliyetlere katılımını engeller.

TRAINING YOUTH WITH SPORTS AND SPORTIVENESS

ABSTACT

Youth, the transition period to adulthood, is a transitional period with childhood. Transitional periods in human life occur with problems. If the youth reaches these transitional periods with physical and spiritual necessity, the troubles in this period cannot be experienced. It is important in this regard to bring young people together with sporting activities. They must be provided to be in individual and team sports as an athlete. Individual and team sports develop self-confidence, ability to make decisions in sudden situations, and they teach maturity in case of success, calmness in case of failure. Team athletes learn to be a part of the whole team and to work in teams. It teaches the ability to develop solutions in the individual and team consciousness and to behave in equanimity while overcoming the problems.

Sporting activities enable young people to be in a balanced situation and well-balanced in terms of physical development and state of mind. Sporting activities which are done willingly help young people spend their time efficiently and fully and prevent their participation in unwanted activities.

GENÇLERİN KİŞİLİKLERİNİN STRESLE BAŞA ÇIKMA TARZLARINA ETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Hüsne DEMİR*, Araş. Gör. Dr. Neslihan ARIKAN ONUR**

* Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmetler Bölümü, husnedem@gazi.edu.tr
**Akdeniz Üniversitesi Manavgat Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, nesonur@gmail.com

ÖZET

Stresi ortaya çıkaran olaylar ve insanın bunlara karşı tavrı, stresin üstesinden nasıl gelineceğini belirlemek açısından önemlidir. Stres, bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlığına yönelik önemli bir risk oluşturduğu düşünüldüğünde, stres kaynakları karşısında sergilenen başa çıkma tepkilerinin bilinçli tepkiler olması, stresin meydana getirdiği olumsuz etkileri azaltabilmesi açısından önemlidir. Stresle başa çıkmada bireylerin kişiliklerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma, bireylerin kişilik özelliklerinin stresle başa çıkmaya etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Gazi Üniversitesi oluşturmaktadır. Gazi Üniversitesinin farklı fakültelerinden araştırmaya katılmayı kabul eden 616 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Öğrencilerin demografik özellikleri araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu ile kişilikleri Bacanlı tarafından geliştirilen kişilik ölçeği, stresle başa çıkma tarzları Şahin ve Durak tarafından geliştirilen stresle başa çıkma tarzları ölçeği ile belirlenmiştir. Kişilik ölçeği; duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk olmak üzere 5 alt ölçek ve 40 maddeden oluşmaktadır. Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinde ise kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, kendine güvensiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, sosyal destek arama yaklaşımı alt ölçekleri yer almaktadır ve ölçekte 30 madde bulunmaktadır. Her iki ölçeğin alt ölçeklerinden alınan ortalama puanlar öğrencilerin cinsiyetleri, anne ve babalarının eğitim ve meslekleri, yaşadığı yer, kardeş sayıları, kaçıncı çocuk oldukları ile karşılaştırılmış, öğrencilerin kişilik özelliklerinin stresle başa çıkma tarzlarına etkisine bakılmış, kişilik ve stres arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın bulguları toplantıda sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Stres, Stresle Başa Çıkma, Kişilik, Kişilik Özellikleri

EFFECT OF PERSONALITIES OF THE YOUTH TO THEIR COPING ABILITIES WITH STRESS

ABSTRACT

Incidents arising stress and attitudes of people against these incidents are quite important in determining the way of coping stress. Whenever it is considered that stress causes a significant risk over both physical and psychological health of individuals, having conscious responses against stress sources is important in reducing adverse effects of stress. It is thought that personalities of people have a significant affect over coping stress. This study has been made in order to determine the effect of personalities of individuals over coping with stress. Domain of the research is Gazi University. 616 students from different faculties of Gazi University have accepted to be involved in this research and they have been the objects. Demographic properties of the students have been determined by survey form that has been prepared by researchers, personalities of the students have been determined by personality scale that has been developed by Bacanlı and their style of coping with stress has been determined by scale of coping styles with stress that has been developed by Şahin and Durak. Personality scale is formed from 5 sub scale and 40 articles as; sensitive imbalance, extraversion, openness for experiment, amiableness and assuming responsibility. In scale of coping style with stress, there are 5 sub scales and 30 articles as; approach with self-confidence, unconfident approach, subservient approach, looking for social support approach. Average grades received from sub scales of both scales and these grades have been compared regarding their sexualities, educations and occupations of their mothers and fathers, residences, numbers of sisters and brothers, their ranks among their sisters and brothers and also the effects of their personalities over coping with stress have been examined and relationship in between personality and stress has been analyzed. Findings of the research shall be presented in the meeting.

Keywords: Stress, Coping With Stress, Personality, Personality Characteristics

ABAY KUNANBAYEV'İN ESERLERİNDE GENÇLİĞE ÖĞÜTLER

Doç. Dr. Ekrem AYAN*

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, eayan@mu.edu.tr

ÖZET

Abay için insanoğlunun en büyük düşmanı cahilliktir. Bu nedenle Abay, gençlerin eğitimi konusunda son derece titiz davranmıştır. Öğrenmenin hayat boyu sürmesi gerektiğini ifade eden Abay akıllı insanın tanımını yaparken, her şart ve durumda aklını kullanabilen insandır der. Öğrenmeyi alışkanlık haline getirebilmiş kişidir akıllı insan. Öğrenmeyle elde edilen başarı birey için anlamlı olan amaçların, yapılmış olan günlük programlarla adım adım gerçekleşmesidir. Kişisel amaçlar belirlenmeden başarılı olmanın mümkün olmadığını belirten Abay, başarılı olmak isteyenleri usulünce çalışmasını öğütlerken bu tür insanların da toplumda daima saygın yerlere geldiklerini dile getirmiştir. Eğitimsizliğin doğal neticesinin korkaklık olduğunu söyleyen Abay, bu zincirleme ilişkiyi şu şekilde izah eder: tembel kişi korkak ve gayretsiz olur, gayretsiz kişi övüngen ve korkak olur, övüngen kişi akılsız, çaresiz ve korkak olur, akılsız kişi de çaresiz ve arsız olur. İlimle ve bilimle uğraşılırsa bu durumlardan kurtulabilirler.

Abay, ilim, çalışma ve gayretle bilginin de toplumda saygı görmenin de zenginliğin de kaynağının olacağını öğütlerken tembelliğin insandaki en tehlikeli hastalık olduğunu tespit etmiştir. Abay'ın aydın kişi kimliğinin göstergesi, kendi kültürünün yanı sıra farklı kültürleri ve dilleri de öğrenmeyi tavsiye etmesidir.

Anahtar Kelimeler: Abay Kunanbayev, Eğitim, Gençlik

ADVİCE ON YOUTH İN ABAİ KUNANBAYEV'S WORKS

ABSTRACT

For Abay, man's greatest enemy is ignorance. For this reason, Abay has been very meticulous about the education of young people. Abay, who expresses that the life of the learner should be lifelong, is the one who can use the mind in every circumstance and situation while making the definition of the intelligent person. he person who can make learning become a habit is a smart person. The success achieved by learning is that the goals that are meaningful for the individual are realized step by step with the daily programs that have been done. Abay, who stated that it is not possible to succeed without setting personal goals, said that such people have always come to respected places in society when they are trying to work diligently. Saying that the natural consequences of uneducatedness is cowardice, Abay explains this chained relationship in the following way: the lazy person becomes cowardly and impulsive, the idle person becomes boastful and coward, the boastful person becomes mindless, helpless and coward, and the mindless person becomes desperate and cheeky. If they are dealing with science and science, they can get rid of these situations.

Abay has determined that knowledge is the most dangerous disease in the world, with knowledge, work and diligence, as well as knowledge that it is the source of wealth and respect for society. The indication of Abay's intellectual identity is that he recommends learning different cultures and languages as well as his own culture.

Keywords: Abay Kunanbayev, Education, Youth

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN TARİHE BAKIŞI: MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ TARİH BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Melike SARIKÇIOĞLU*, Dr. Öğr. Üyesi Özlem DEMİRKIRAN*

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, msarikcioglu@mu.edu.tr
**Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, ozlemdemirkiran@sdu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğrencileri örneğinde üniversite gençliğinin tarihe bakış açıları ve verilen öğretimle gençlerin tarihe bakış açılarının değişip değişmediği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu amaca yönelik olarak Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Birinci ve İkinci öğretimde okuyan 1.2.3.4. sınıf öğrencilerine hazırlanan anket uygulanacak ve yorumlaması yapılacaktır. Bu çerçevede cinsiyete göre konunun algılanışının değişip değişmediği, bölümü isteyerek tercih eden öğrencilerle puanı tuttuğu için bu bölümü kazanan öğrencilerin bakış açılarının aynı olup olmadığı, eğitim seviyesi arttıkça bakış açısının değişip değişmediği gibi değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Üniversite Gençliği, Tarih, Eğitim, Örnek

PERSPECTIVE OF COLLEGE YOUTH TO HISTORY: EXAMPLE OF MUĞLA SITKI KOÇMAN UNIVERSITY FACULTY OF LITERATURE HISTORY DEPARTMENT STUDENTS

ABSTRACT

In this study, it will be tried to show the perspective of university youth to history and whether the given education have changed their views, in the case of students of the Muğla Sıtkı Koçman University Faculty of Literature History Department. For this purpose, a questionnaire will be applied to the students of Muğla Sıtkı Koçman University Faculty of Literature History Department in Primary and Secondary Education and classes of 1.2.3.4. and the results will be interpreted. In this frame, it is tried to make some evaluations as whether the perception of the subject is changed according to the sex, the viewpoints of the students who win this department according to exam marks and students who selected this department willingly are the same or not and whether the viewpoint of the students in the first grade and the students in the fourth grade are different.

Keywords: Youth, University Youth, History, Education, Case

TÜRK HALK MÜZİĞİNİN GELECEK KUŞAKLARA AKTARILMASINDA GENÇ BİREYLERİN ROLÜ

Öğr. Gör. M. Seval IŞIKLI*

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Rektörlük Güzel Sanatlar Müzik Bölümü, msisikli@mu.edu.tr

ÖZET

Türk Halk Müziği halkın duygu ve düşüncelerini yansıtan ortak halk verileridir. Dolayısıyla bir milletin, tarihi, sosyal, ekonomik, coğrafi ve kültürel yapısını da bünyesinde barındırır. Anadolu türküleri, halkın yaşam kültürünü bütün açıklığıyla yansıtmakta ve genç nesillere en iyi şekilde aktarmaktadır. Genç nesillerin kültürel beslenmelerinin sağlıklı gerçekleştirilebilmesi için temel inanç ve kültür değerlerinin doğru zaman ve mekanlarda nakil edilmesi gerekmektedir. İlköğretim, ortaöğretim ve liselerde kendi öz müziğimiz olan Türk Halk Müziğinin ders olarak müfredata eklenmesi, bu bağlamda atılmış büyük bir adım olacak, bu vesileyle kültürümüz devamlılık arz edecektir.

Kültürümüzde var olan ve geleneklerimizden gelen sevgi, saygı, yardımlaşma, dürüstlük vb. birçok önemli değerin türküler yolu ile yüzyıllarca kuşaktan kuşağa aktarıldığı ve genç bireylerinde bu aktarımda mihenk taşı oldukları göz ardı edilmemelidir. Pek çok medeniyete beşiklik etmiş, asırlar boyu birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve günümüzde de büyük bir kültürel zenginliği içerisinde barındıran Anadolu, savaşlarla her yıkılışında, türkülerle ve milli değerlerimizle yeniden inşa edilmiştir.

Sonuç olarak, bahsedilen kültürel değerlerin varlığını devam ettirebilmesi için, türkülerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması yönünde ki çalışmalar desteklenmeli, toplumun büyük kısmını oluşturan genç yaştaki bireylere türkü dinleme alışkanlığı kazandırılmalı ve bu sayede sahip olduklara milli bilinç kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılmalıdır. Unutulmamalıdır ki türküler bir milletin en anlaşılır lisanıdır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Değer, Anadolu, Türkü, Genç Nesil, Medeniyet

THE ROLE OF YOUNG PEOPLE IN THE TRANSFER OF TURKISH FOLK MUSIC TO FUTURE GENERATIONS

ABSTRACT

Turkish Folk Music is a common folk song reflecting people's feelings and thoughts. It also contains the historical, social, economic, geographical and cultural structure of a nation. The Anatolian songs reflect the life culture of the people with all their openness and transmit them to the younger generations in the best possible way. In order for the cultural feedings of younger generations to be carried out properly, basic beliefs and cultural values must be transported at the right time and place. The inclusion of curriculum as a lecture of Turkish Folk Music, which is our own music in primary education, secondary education and high school, will be a big step in this context and our culture will continue to exist.

It is important to keep in mind that love, respect, mutual aid, honesty and many other important values that have existed in our culture and traditions have been transferred to us for centuries by the way of the Turkish folk songs and we have to remember the important role of young generation on this transfer. Anatolia have hosted many civilizations for centuries, which nowadays has a great cultural richness. Anatolia has been destroyed with wars and rebuilt with national values.

As a result, in order to sustain the existence of these cultural values, it is necessary to support the efforts to protect the Turkish folk songs and transfer them to the future generations, to give a habit of listening to the folk songs to the young people who constitute a large part of the society and to give them national consciousness. It should not be forgotten that Turkish folk songs are the most understandable language of a nation.

Keywords: Cultural Values, Anatolia, Turkish folk songs, Young Generation, Civilization

TÜRK HALK OYUNLARININ GENÇ BİREYLERLE GELECEK KUŞAKLARA AKTARILMASI

Öğr. Gör. M. Seval IŞIKLI*

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Rektörlük Güzel Sanatlar Müzik Bölümü, msisikli@mu.edu.tr

ÖZET

Türk Halk Oyunları, sanatsal bir anlatım, aktarım ve paylaşım biçimidir. Bünyesinde, yaratıcı ve estetik öğeleri barındırmakta, sanat içerikli anlatım biçimleriyle sosyal etkileşimi sağlamaktadır. Halk oyunları, toplumsal bir ortamda sergilenirken bireyler arası sosyal iletişimin arttırılmasına katkı sağlamakta, kültürümüzün yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılmasında da etkin bir rol üstlenmektedir. Halk oyunları çalışmalarına katılanlar, uygulamalı bir şekilde kültürel birliğin ve bütünlüğün oluşturulmasında, önemli bir rol oynamaktadırlar. Folklorun kaynaklarından biri olan Halk Oyunları, tarihsel süreç içerisinde, Kültürümüzün yaşayıp, genç kuşaklarla ileriki nesillere aktarılmasında izlenmesi gereken önemli bir yoldur.

Günümüzde halk oyunları, gençlerin geleneksel yaşama biçimlerini, inanışlarını, tabiatla ve birbirleriyle olan ilişkilerini, müzikle de birleştirerek yaşatan ve kültür öğelerinin bu yolla nesilden nesile aktarılmasına yardım eden önemli bir etkinliktir. Bu etkinliğe katılanlar, başkalarıyla daha kolay iletişim kurabilir hale gelir ve böylelikle sosyal hayata adaptasyon süreci de hızlanmış olur. Asosyal bireylerin topluma kazandırılmasında Halk Oyunlarının yeri ve önemi yadsınamaz bir gerçektir. Milli kültürümüz olan Türk Halk Oyunlarının yerinde, doğru ve iyi icra edilmesiyle, milli kültürün korunması ve yaşatılmasının yanı sıra evrensel kültüre katkıda bulunma hedefi güdülmelidir. Bireylere kazandırdığı psiko-sosyal etkiler göz önünde tutularak, özellikle çocukların ve gençlerin eğitim ortamlarında, usta eğitmenlerce yetiştirilerek, halk oyunları çalışmaları verimli kılınmalı, gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde kültürümüz öğretilmeli ve aktarılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Yaşam, Folklor, Halk Oyunları, Milli Kültür, Eğitim

TRANSFER OF TURKISH FOLK DANCES TO YOUNG PEOPLE AND FUTURE GENERATIONS

ABSTRACT

Turkish Folk Dances are a form of artistic expression, transmission and sharing. On-site, creative and aesthetic items, It provides social interaction with artistic narrative forms. While folk dances are displayed in a social environment, it also plays an active role in the survival of our culture and its transmission to future generations. Participants in the study of folk dances play an important role in practically establishing cultural unity and integrity. Folk Dances, one of the folklore resources, is an important way to be watched in the historical process, when our culture is kept alive and transferred to young generations and future generations.

Today folk dances are important activities to help transfer of culturel items to generation to generation by combining traditions, beliefs and relations between nature and young peoples with music. Participants in this activity become easier to communicate with others, and the social life adaptation process is also accelerated. The place and importance of Folk Dances in bringing together asocial people is an undeniable reality. It should be aimed to contribute to the universal culture as well as to preserve and protect the national cultures through the proper, well executed execution of the Turkish Folk Dances which are our national culture. In view of the psycho-social effects that the individual acquires, education of children and young people should be educated with master trainers and folk dances should be worked efficiently and our culture should be taught and transmitted to future generations in a healthy way.

Keywords: Traditional Life, Folklore, Folk Dances, National Culture, Education

BÖLGELERİN KALKINMA DÜZEYİNDEKİ FARKLAR VE GENÇLERİN İSTİHDAM SORUNU: KARŞILIKLI İLİŞKİ VE BAĞIMLILIK

Doç. Dr. Ceyhun MAHMUDOV*

*Nahcivan Devlet Üniversitesi, ceyhun.ilhamoglu@gmail.com

ÖZET

Araştırmalar, sosyo-ekonomik gelişmenin, farklı ülkeler arasında olduğu gibi, herhangi bir ülkenin bölgeleri arasında farklı olduğunu göstermiştir. Bir ülkenin sınırları dahilindeki bölgelerin gelişiminde gözlenen farklılıklar, gençler de dahil olmak üzere, insanların sağlık ve eğitim hizmetlerine, kültürel etkinliklere erişememelerine ve aynı seviyeli iş bulmak ve ücret imkânlarına sahip olmamasına yol açmaktadır. Bu, gelişimden geri kalan bölgeden aktif bir işçi akışı ile sonuçlanır. Gizli ve açık işsizlerle birlikte, ekonomik olarak aktif nüfus kategorisine dahil edilen nitelikli personel (yetenekli kadrolar) öncelikle gelişmekte olan bölgeye doğru akışa katılmaktadırlar. Çevre bölgelerdeki girişimci ve girişimci ruha sahip, ancak ikamet bölgesini kendileri için uygun görmeyen kişiler, öncelikle gençler olmak üzere yüksek vasıflı ve profesyonel işçiler ilk akın edenler arasındalar. Genç ve girişimci ruha sahip aktif ve profesyonel personelini (insanlarını) yitiren çevre bölgeler, mevcut gelişim düzeylerini koruma zorluğuyla karşı karşıyadır. Gerçekte bu hareket, gölgeler arasında yaşanan beyin akınından baska bir şey değildir.

Makalede tekce ülkemize özgü olmayan sorun tetkik edilmiş, bölgelerin sosyo-ekonomik gelişim seviyesindeki farkların gençlerin istihdamı problemi üzerine olan etkisi incelenmiş, Azerbaycan`da bu sorunun çözümü politikası ele alınmış ve yeni çözümler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Gelişme, Bölgesel Farklılık, Gençlik, İstihdam, İşçi Ve Beyin Akışı

DIFFERENCE IN THE DEVELOPMENT LEVEL OF THE REGIONS AND THE PROBLEM OF YOUTH EMPLOYMENT: MUTUAL CONTACT AND DEPENDENCY

ABSTRACT

Researches have shown that socioeconomic development is realizing in different speed in any other countrywide regions, as between different countries. The differences observed in the development level of the regions within the borders of the country lead to the fact that people, including the young, do not have access to health and education services, cultural activities equally, and do not have a job and salary in the same level. And this results in an active worker flow from the rest of the underdeveloped region. At first the skilled cadres included to economically active population category along with the hidden and open unemployed are taking part at this flow right from the surroundings to the developed region. The qualified and professional employees who have ownership and entrepreneurial spirit in the surrounding regions but who do not consider their region to be the most advantageous, especially the young, are among the first who stream. The surrounding regions that have lost their young, active and professional personnel with entrepreneurial spirit face the difficulties even in protecting their existing development levels losing their development potential. In reality, this movement is nothing more than a brain wave between regions.

The article examines the problem that is not unique to our country, the impact of the differences in the socio-economic development levels of the regions on the solution of unemployment problem of the young, and the policy in the direction of solving this problem in Azerbaijan and new ways of solution.

Keywords: Regional Development, Regional Difference, Youth, Employment, Workers And Brain Wave

SƏNAYENİN MODERNLƏŞDİRİLMƏSİNDƏ İNSAN KAPİTALININ ROLU VƏ ONUN FORMALAŞMASINDA GƏNCLİYİN QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Doç. Dr. Mehriban İMANOVA*

*Nahcivan Universiteti, İdarəetmə Fakültəsi, marketinq05@mail.ru

ÖZET

Elmi məqalənin əsas məqsədi sənayenin inkişafında insan kapitalının rolunu müəyyən etmək və onun formalaşmasında gəncliyin iştirak səviyyəsini təhlil edib, qiymətləndirilməkdən ibarətdir. Dünya iqtisadiyyatının informasiya bazasıına daxil olması sənayeləşmə prosesində yüksək texnologiyalara, elmi tədqiqatlara, biliklərə əsaslanan innovasiyanın inkişafını zəruri edir. İnnovasiyalı iqtisadiyyatın əsas amili insan kapitalı sayılır və onun inkişaf etdirilməsi sənayenin modernləşdirilməsində prioritet vəzifə hesab olunur. İnsan kapitalına məxsus olan intellektual potensial əsas istehsal vasitəsi olaraq innovasiya yönümlü məhsul istehsalına çevrilir. Bilik və bacarıqların artırılması, yeni texnologiyaların yaradılması, sağlamlığın qorunması, gözlənilən ömür müddətinin yüksəldilməsi nəticəsində maddi və mənəvi tələbatın tam şəkildə ödənilməsi insan potensialının inkişafı ilə bağlıdır.

Məqalədə müasir informasiya texnologiyalarının insanların intellektual fəaliyyətinin bütün sahələrinə nüfuz etməsi nəticəsində yaranan innovasiya cəmiyyətində gənclərin xüsusi rolu olduğu qeyd olunmuşdur. İnsan kapitalının formalaşmasında gəncliyin qiymətləndirilməsi məqsədilə ölkəmizdə gənclərin demoqrafik göstəriciləri, onların məşğulluq, təhsil, elm səviyyələri və sağlamlığının qorunması illər üzrə təhlil edilmişdir.

Tədqiqat nəticəsində aydın olmuşdur ki, gənclərin insan kapitalı kimi formalaşmasına qoyulan investisiyaların nəticəsində təhsilin və elmin səviyyəsi getdikcə yüksəlsə də, onların sağlamlığının və məşğulluğunun təmin edilməsində daha geniş tədbirlərin görülməsinə ehtiyac var. Bunun üçün yeni iş yerlərinin açılması ilə gənclərin əmək fəaliyyətinin dolgun şəkildə təmin edilməsi və sağlamlıqlarının möhkəmləndirilməsi xidmətlərinin daha da genişləndirilməsi zəruri hesab olunur.

Açar Sözlər: Sənayeləşmə, İnnovasiya, İnsan Kapitalı, Gənclik, Təhsil, Elm, Sağlamlıq, Məşğulluq

HUMAN CAPITAL ROLE IN INDUSTRY MODERNIZATION AND THE APPRAISAL OF YOUTH TO FORM IT

ABSTRACT

The article mostly aims to determine the importance of human capital in industry and analyze how the youth participate in its perfection. Since the world economy enters information database stage, this necessitates innovation development based on high technology standards, scientific studies and learnings in the process of industrialization. The main factor of the innovation economy is human capital and to develop it is being conceded as a priority task in industry modernization. As a primary production tool intellectual power of human capital is transformed to innovation-oriented products. Raising education and skills, creating new technological devices, protecting health, meeting all moral and material needs fully as a result of increased life expectancy are linked to human capacity growth.

The article indicates young people have a special role in the innovation society as modern information technologies penetrate into all aspects of intellectual fields of people. There have been conducted analyses of demographic indicators of youth in our country, their employment, education, literacy and health protection rates statistically in the article.

The research has proved that though education and science are growing gradually as a result of investments on the youth to make them human capital, there is a need to take drastic measures to ensure their health insurance and employment. That is why it is necessary to broaden the services of young people to provide them with fully employment and health care delivery outrightly.

Keywords: İndustrialization, İnnovation, Human Capital, Youth, Education, Science, Health, Employment

BOSNA HERSEK SAVAŞI'NIN BOŞNAKLAR'DA KİMLİK BİLİNCİ OLUŞMASINA KATKISI VE SAVAŞ SONRASI BOŞNAK GENÇLERİNİN SORUNLARI

Öğr. Gör. Ersin UĞURKAN*

*Kocatepe Üniversitesi, Kartepe Turizm MYO, eugurkan@gmail.com

ÖZET

29 Şubat-1 Mart 1992'de yapılan referandumla eski Yugoslavya'dan ayrılan Bosna Hersek'in bağımsızlığı aynı zamanda kanlı savaşın başlamasına neden olmuştur. 1992-1995 arası Bosna Hersek'te yaşanan savaş Avrupa'da II. Dünya savaşından sonra ortaya çıkan II. bir soykırım olmuştur. Savaşın daha çok etnik kimlikler arasında şekillenmesi taraflar arasında din merkezli etnik kimliği daha da güçlendirmiştir. Aynı Slav gruplar olan ve dilsel açıdan neredeyse yok denilecek kadar küçük farklılıklar olan bu gruplar arasında en önemli farklılıklar dinsel farklılıklardı. Hırvatlar-Katolik, Sırplar-Ortodoks ve Boşnaklar- Müslüman olan topluluklardı. Boşnaklara savaş sırasında uygulan katliamlar ve ülkenin birçok yerinde oluşturulan toplama kampları savaş sırasında kuvvetlenmeye başlayan etnik&dinsel kimlik savaş sonrası çok daha bilinçli uyanışı paralelinde getirmiştir. Özellikle Savaşın bitimine yakın 1995'te Srebrenitsa'da Boşnaklara karşı bir soykırım gerçekleşmesi bu uyanışı daha da desteklemiştir. Savaş sonunda büyük güçlerin girişimiyle birlikte oluşturulan Dayton anlaşması aynı zamanında ülkenin anayasası özelliği taşıyan bir anlaşmadır. Fakat ülkede oluşturulan yönetim sistemi dünya benzerine zor rastlana bilecek karmaşık ve hantal devlet yapısını ortaya çıkarmıştır. Devlet sisteminin işlevsizliği savaş sonrası ülkeyi siyasi ve ekonomik olarak çok büyük sıkıntılara sokmuştur. Özellikle ekonomik olarak işsizliğin artması BH'teki gençlerin daha çok Avrupa ülkelerine gitmelerine neden olmuştur. Bu da oldukça hassas dengeler üzerine kurulan nüfus yapısında demografik olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaya başlamıştır. Ülkenin diğer etnik toplulukları ile karşılaştırıldığında daha fazla nüfusa sahip olmasına rağmen ekonomik olarak daha güçsüz olan Boşnaklar arasında ve özellikle genç nesil arasında olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Çalışmada savaş sonrası Genç Boşnak neslin sıkıntıları ve Boşnaklar arasındaki kimliksel uyanış değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Boşnaklar, Kimlik, Boşnak Gençler, Bosna Hersek, Dayton Anlaşması

CONTRIBUTION OF THE BOSNIA HERZEGOVİNA WAR TO CREATE IDENTITY IDENTITY AND THE PROBLEMS OF THE BOSNIAKS YOUTH AFTER THE WAR

ABSTRACT

The independence of Bosnia and Herzegovina, which left the former Yugoslavia with a referendum held on 29 February-1 March 1992, also caused the bloody war to begin. The war in Bosnia and Herzegovina from 1992 to 1995 was in Europe II. After World War II, it is a genocide. The shaping of the war among ethnic identities has further strengthened the religion-centered ethnic identity among the parties. The most important differences between these groups, which were the same Slavic groups and were so small to be called linguistically almost absent, were religious differences. Croats-Catholics, Serbs-Orthodox, and Bosniaks-were Muslim communities. The massacres carried out during the war in Bosnia and concentration camps created in many parts of the country have brought the ethnic & religious identity to be strengthened during the war in parallel with the more conscious awakening after the war. In particular, a genocide against Bosniaks in Srebrenica in 1995, near the end of the war, further supported this awakening. At the end of the war, the Dayton agreement, which was formed with the initiative of the great powers, is an agreement that also constitutes the constitution of the country at the same time. However, the management system established in the country revealed the complex and cumbersome state structure that would be difficult to see in the world. The dysfunction of the state system has pushed the post-war country into political and economic difficulties. The increase in unemployment, especially in economic terms, has led more young people in BiH to go to European countries. This has begun to lead to demographic negative consequences in the population structure built on highly sensitive balances. Compared to other ethnic communities in the country, it has negative consequences among the Bosniaks, especially the younger generation, although they have a larger population but are less economically viable. The post-war young Bosniak objections in the study were assessed in terms of the identity awakening between Bosniaks and Bosniaks. In research, Post-war troubles of Young Bosniak generation and the identity awakening between the Bosniaks was assessed.

Keywords: Bosnians, Identity, Bosniak Youth, Bosnia And Herzegovina, Dayton Deal

TÜRKİYE'DE BİR İLDE SOSYOEKONOMİK DÜZEYİ DÜŞÜK BÖLGELERDE OKUL ÇAĞI ÇOCUKLARININ SAĞLIK DURUMU VE KONUT KOŞULLARI İLE İLİŞKİSİ

Dr.Öğr. Üyesi Emine ÖNCÜ*, Arş. Gör. Ezgi ÖNEN, Öğr. Gör. Dr. Sümbüle K. VAYISOĞLU*****

*Mersin Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, ezgionen007@gmail.com

ÖZET

Konut koşulları çocukların sağlık durumları üzerinde etkilidir. Çocukların sağlıkları ile konut koşulları ilişkisinin değerlendirildiği çalışmanın örneklemini Mersin merkezde düşük gelirli bölgelerde dört ilkokulda okuyan 95 öğrenci ve yaşadıkları konutlar oluşturmuştur. Veriler tanıtıcı özellikler formu, Çocuk Sağlığı Anketi (CHQ-PF50), Konut Değerlendirme Kriterleri ve fizik muayene ile toplanarak SPSS programı ile tanımlayıcı istatistikler, Mann- Whitney U, Korelasyon analizleriyle değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin yaşı 7.77±1.54 yıl, %54'ü kız, aile geliri 1800 (400-7000) TL, hanede yaşayan kişi sayısı 4 (min 3- max 7)'tür. Çocukların %44.7'si apartmanda, %14.9'u gecekonduda yaşamaktadır. Çocuk sağlığı ölçeği- fiziksel sağlık puanı 49.68± 7.84 (min 19.02- maks 63.24), ruhsal sağlık puanı 51.66± 9.06 (min 22.71- maks 65.05)'dır. Konut uygunluk puanı 66.29± 11.39 (min 35.19- maks 92.59)'dur. Konutların arsa, aydınlatma, ısıtma özellikleri ve konut kolaylıkları uygunken, düşük sosyoekonomik düzeydeki hanelerde daha fazla olmak üzere yapı ve güvenlik özellikleri yönüyle sorunlar bulunmaktadır ($p<0.05$). Konut özellikleri ile fiziksel-ruhsal sağlık toplam puanları, kilo ve boy ortalamaları, ÜSYE- diş çürüğü, saçta parazit ile ruhsal sorun varlığı arasında ilişki yokken ($p>0.05$), enürezis ilişkilidir. Gelir arttıkça konut koşulları iyileşmekteyken fiziksel-ruhsal sağlık puanları ile gelir ilişkili değildir. Konut uygunluk puanı azaldıkça bedensel ağrı puanı artmaktadır ($p<0.05$). Sosyoekonomik düzeyi düşük bölgelerdeki çocukların fiziksel-ruhsal sağlıkları desteklenmeli, konut koşulları iyileştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Okul Çağı, Çocuk, Konut Koşulları, Sağlık, Aile.

AREA LOW SOCIO – ECONOMIC STATUS IN SCHOOL AGE CHILDREN'S HEALTH AND HOUSING CONDITIONS IN A PROVİNCIAL RELATIONS IN TURKEY

ABSTRACT

Housing conditions are influential on children's health status. A sample of the study on the relationship between children's health and housing conditions was made by 95 students studying in four primary schools in low-income areas in Mersin and residents living in Mersin. Data descriptive features were assessed by the Child Health Questionnaire (CHQ-PF50), Housing Assessment Criteria and Physical Examination, and by SPSS program and descriptive statistics, Mann-Whitney U, Correlation analyzes.

The age of the students is 7.77 ± 1.54 years, 54% for girls, 1800 (400-7000) TL for family income and 4 (min 3 max 7) for living in the household. 44.7% of the children live in apartments and 14.9% live in slums. The child health score-physical health score was 49.68 ± 7.84 (min 19.02-max 63.24) and mental health score was 51.66 ± 9.06 (min 22.71-max 65.05). The house eligibility score is 66.29 ± 11.39 (min 35.19-max 92.59). There are problems in terms of building and security features ($p <0.05$), while the land, lighting, heating properties and residential facilities of the dwellings are suitable, while the dwellings in the low socioeconomic level are more. There was no relation between residential characteristics and physical-mental health total scores, weight and height averages, URTI-tooth decay, hair parasites and psychological problems ($p> 0.05$). As incomes rise, while the housing conditions are improving, income from physical-mental health is not related to income. As the house eligibility score decreases, physical pain score increases ($p <0.05$). Children in regions with low socioeconomic status should be supported with physical-mental health and housing conditions should be improved.

Keywords: School Age, Child, Housing Conditions, Health, Family

SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞINDA EBEVEYN SORUMLULUĞU

Dok. Öğr. Üyesi Zülfikar BAYRAKTAR*

*Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Medya ve İletişim Bölümü Başkanı, zulfikarbay@gmail.com

ÖZET

Sosyal medya kullanımı dünya genelinde özellikle çocuklar ve gençler arasında büyük yaygınlık göstermektedir. Bu yaygınlığın temel nedenlerinden birini dijital kültürün bir diğer söylemiyle internet dünyasının sunmuş olduğu zengin bilgi ve eğlence havuzu ve de insanların birbirleriyle tanışmalarına olanak sağlayan sosyal medya araçları oluşturmaktadır. Bu nedenlerden dolayıdır ki özellikle çocuklar ve gençler arasında sosyal medyada bağımlılık derecesinde bir kullanımdan bahsetmek mümkündür. Artık birçok ülkede sosyal medya bağımlılığı konusunda yeni çalışma alanları ortaya çıkmış ve hatta birçok hastahane birimlerinde sosyal medya bağımlılığı üzerine klinikler açılmıştır. Son dönemde özellikle bu alanda yapılan çalışmalarda internet kullanımının zararları ve bu zararlardan korunmanın yolları üzerine birçok görüş ifade edilmektedir. Konu bu bağlamda değerlendirildiğinde özellikle ebeveynlerin sorumlulukları konusunun genel itibarıyla teğet geçildiği gözlemlenmiştir. Bildiride bu bağlamda sosyal medya bağımlılığında ebeveynlerin sorumlulukları konusuna temas edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Sosyal Medya Bağımlılığı, Gençler, Ebeveynler.

RESPONSIBIULTY OF PARENTS IN THE SOCIAL MEDIA ADDICTION

ABSTRACT

The usage of social media is quite widespread especially among children and the young. What establishes the fundamental reasons of this widespreadness is firstly the rich information and etertainment pool of digital culture namely internet world and secondly social media instruments providing people to get acquainted with each other. Therefore, it can be dared to mention about usage of social media to the addiction level especially among the children and the young. Many work fields have emerged in many countries about social media and a lot of clinics have been opened about the addiction of social media in many hospital units. Recently, numerous opinions have been expressed on the harms of internet usage and the ways of protection done in this field. İt has been observed that the issue of parents' responsibility has been neglected when the topic is reviewed in this context. İn this proceeding, the issue of parents' responsibilities in internet addiction will be studied in this scope.

Keywords: Social Media, Social Media Addiction, Youth, Parents

EVALUATING KAZAKHSTAN`S IMAGE AS A TOURISM DESTINATION: TOWARDS BUILDING A DESTINATION BRAND

Researcher Almas JAXILIKOV*, Asst. Prof. Dr. Aktolkin ABUBAKİROVA**

*Akhmed Yassawi University, almas_tktl@mail.ru
**Akhmed Yassawi University, aktolkin.abubakirova@ayu.edu.kz

ABSTRACK

In recent years, there has been an increasing interest in the topic of destination branding and image from academics and governments. Furthermore, destination images and brand plays a crucial role in destination choice issues. Therefore, states uses destination branding to become more competitive in the tourism market by improving the image of place (Morgan, Pritchard, and Pride, 2004).

The present study was designed to determine and examine the image of Kazakhstan in order to find out attributes for destination branding. To reach the goal, a group of objectives were established such as investigating foreign perception about Kazakhstan`s image and examining stakeholders in Kazakhstan's tourism industry about destination branding. A set of recommendations linked with the objectives are provided in the discussion chapter.

The mentioned goals and objectives were accomplished through primary and secondary data collection and analysis. For the purpose of this research, interpretive philosophy and inductive approach were adopted. Data was gained qualitatively through semi-structured interviews of two different groups of participants. The first group of respondents were foreign visitors of Kazakhstan, whereas, the second group included employees of tourism industry in Kazakhstan such as government experts, different stakeholders and scholars. A total result showed 9 respondents by email and 10participants were interviewed by online software Skype due to limited time, cost and different geographical location. In order to analyse the data, interviews were audio-recorded, transcribed and taking account research objectives, the themes were designed and categorized. In order to test the interview questions, pilot interviews were conducted and suggestions were taken into account.

This research decided to use non-probability sampling, because it was the most suitable for answering the research aim and meeting the study objectives. Taking into account the specifics of this study, it was concluded that a mix of self-selection, snowball and purposive sampling were the most useful for this research.

Overall, this study strengthens the idea that Kazakhstan is strongly associated with the movie "Borat" and the suffix "stan" leading to misleading perception of country. The research as also shown that most of the marketing tools used by Kazakhstan were ineffective and did not reach the attention of the potential tourists. All these factors reveals that Kazakhstan hugely needs a strong destination brand.

Consequently, in order to improve the image of Kazakhstan, a set of recommendations were presented. The suggestions are: establishing Destination Management Organisation (DMO), implementing marketing strategies by taken account tourism trends, use internet and movies as marketing tools, hosting notable and unique events.

A further study could assess the image of Kazakhstan within non-visitor and visitors of different countries. More broadly, research is also needed to determine the country`s image by expanding the sample and using different methods such as focus groups, face to face interviews and questionnaires.

Keywords: tourism, development, image, concept, analyze, destination, management

ÇARLIK DÖNEMİ RUS AZERBAYCAN'INDA EĞİTİM

Öğr. Gör. Dr. Ümit AKIN*

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Türk Dili Bölüm Başkanlığı, umitakin@mu.edu.tr
**Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, zbingol@mu.edu.tr

ÖZET

1747'de İran hükümdarı Nadir Şah'ın ölümünden sonra yaşanan taht kavgaları sonucunda Azerbaycan; Derbend, Guba, Bakü, Şamahı, Gence, Karabağ, Talış, Şeki, Nahçivan, Tebriz gibi küçük feodal hanlıklara ve sultanlıklara ayrılmıştır. Bu süre zarfında ülke büyük bir siyasî bir parçalanma yaşamıştır. Birbirlerine hâkim olma mücadelesi yürüten bu hanlıklar zamanla zayıfladı. XIX asrın başından itibaren de siyasî kargaşadan yararlanan Rusya'nın egemenliği altına girmeye başlamıştır. 1804'te Gence'de yapılan büyük katliam ve Gence'nin Rusların eline geçmesi, Azerbaycan'da büyük bir infial yarattı. Askeri bakımdan güçlü olan Rusya, yirmi yıl sonra Azerbaycan'ın tamamını ele geçirerek İran topraklarına girdi. 18 Şubat 1828'de Rusya ve İran arasında yapılan Türkmençayı antlaşması gereği Aras nehrinin kuzeyinde kalan Azerbaycan toprakları Hazar da dâhil olmak üzere Rus kontrolüne geçmiştir. Böylece Rus işgaliyle Kafkasya ve Azerbaycan'da birtakım yenileşme hareketleri görülmeye başladı. Bu yenilikler kültürel sahada da kendini göstermiştir. Fikirlerin özgürce ifade edilmeye başlaması bazı sorgulamaları da beraberinde getirdi. Rus edebiyatında Azerbaycan ve Kafkasya'yla ilgili eserlerin yazılmaya başlaması, yerli ahalinin çocuklarının Rus mekteplerinde okumaya başlaması, Rusça öğrenmenin artması kültürel yenileşmeyi hızlandırmıştır. Diğer taraftan dini eğitim de medreselerde devam etmektedir.

Çalışmamız Çarlık Rusya'nın Azerbaycan'a hâkim olduğu 1804-1920 yıllarını esas almaktadır. Bu çalışmanın amacı belirtilen dönemde Azerbaycan'daki eğitim anlayışlarını ele almak ve Azerbaycan modernleşmesinde eğitimin önemini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Eğitim, Çarlık Rusya, Modernleşme, Din

EDUCATION IN RUSSIAN AZERBAIJAN DURING THE TSARIST PERIOD

ABSTRACT

After the death of Nadir Shah, the ruler of Iran in 1747, Derbend, Guba, Baku, Shamahi, Gence, Karabagh, Talış, Seki, Nakhchivan, Tabriz and small sultanates. During this time, the country is a big political disintegration. These khanates, which carried out the struggle of dominating each other, weakened over time. From the beginning of the XIX century, Russia began to fall under the sovereignty of benefiting from political turmoil. The great massacre in Gence in 1804 and the passing of Gence to the hands of the Russians created a great uproar in Azerbaijan. Twenty years later, Russia, which was strong in military affairs, seized the whole of Azerbaijan and entered Iranian territory. On 18 February 1828, Azerbaijani lands north of the Aras river for the Turkmenchay treaty between Russia and Iran passed to the Russian control, including the Caspian. Thus, the Russian invasion of the Caucasus and Azerbaijan began to see some reform movements. These innovations have also manifested themselves in the cultural scene. The free expression of ideas brought with it some questions. The beginning of the works of Azerbaijan and Caucasia in Russian literature, the beginning of the children of the native people to study in Russian schools, the increase of Russian learning has accelerated cultural innovation. On the other hand, religious education continues in madrasahs.

Our work is based on the years 1804-1920 when Tsarist Russia dominated Azerbaijan. The aim of this study is to discuss the educational approaches in Azerbaijan during the period and to reveal the importance of education in the modernization of Azerbaijan.

Keywords: Azerbaijan, education, Tsarist Russia, modernization, religion

BAĞIMSIZLIK DÖNEMİ NAHÇIVAN EDEBİ ORTAMINA DAİR BAZI NOTLAR

Ph. D. Aygün ORUCOVA*

*Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Nahçıvan Bölümü, İncesenet, Dil ve Edebiyat Enstitüsü, orujovaaygun82@gmail.com,

ÖZET

Çok eski tarihe ve zengin edebiyata sahip olan Azerbaycan`ın ayrılmaz bölgelerinden biri olan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti yeraltı ve yerüstü doğal servetleri kadar bilim, edebiyatı ile de her zaman diğer ilçeler içerisinde öncül, hatta örnek olmuştur. Nahçıvan tarihen Azerbaycan`ın, Doğu`nun ve Türk-Müslüman dünyasının en eski kültür merkezlerinden biri olmuştur. Makale`de Azerbaycan`ın 1991 yılında bağımsızlık kazanmasından bugüne kadar olan dönemde Nahçıvan edebi ortamının önde gelen üyelerinin edebi mirası, yaratıcılıklarının esas fikir, konu ve ahate çevresi ele alınmıştır.

1990 yılların karmaşık olaylarının, kanla tarihimize yazılmış azatlık mücadelesinin sanatsal yansıması, en büyük derdimiz - Karabağ konusu, 20 Yanvar faciasının ağrı-acıları, halkın "Olum ya ölüm?" tehlikesiyle yüzleşmesi, siyasi lider, önder, peygamber, zamanın sahibi arayışları, ulu öndere ümumhalk sevgisi ve d. Azerbaycancılık, vatanperverlik bakımından yazılmış şu eserlerin esas ana hattını oluşturmuştur. Ana dilinin saflığının korunması, sınırlarımızın düşmandan muhafazası ve d. içtimai yönlü, devlet ehemiyetli konular Nahçıvan`da edebiyatın bölge edebiyatı sınırlarını aşdığını doğrulamaktadır. Sonuç olarak şu zengin edebi ortamın bazı üyelerinin hayatı ve edebi irsi birçok kitap ve monografilerin konusunu teşkil etmiş, etraflı incelenmiştir. Bu dönemde edebiyatın Azerbaycan halkı karşısında en büyük hizmetlerinden biri onun milli karakterinde, demokrasiye çağırış ruhunda olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bağımsızlık, Vatanseverlik, Mücadele, Düşman, Milli

SOME NOTES ON THE LITERARY CIRCLES OF NAKHCHIVAN IN THE INDEPENDENCE PERIOD

ABSTRACT

The Nakhchivan Autonomous Republic, one of the integral regions of Azerbaijan with very ancient history and rich culture, has always been an leading, even example, with its science and literature, as its underground and surface natural resources. The city of Nakhchivan is historically one of the oldest cultural centers of Azerbaijan, the Middle East and the Turkic world. The paper deals with the literary heritage, basic conceptions of creativity, topics and environment of the Nakhchivan literary circles leading representatives from the period of finding independence in 1 991 until the present time.

The main red line of these works written on the topics of patriotism and Azerbaijanism are: the complex events of the 1990s, the artistic reflection of the struggle for freedom, added in blood to our history, our greatest pain – the Karabakh topic, the 20 January tragedy bitterness, the mortal danger facing the people, the search for a political leader, prophet, able to master time, national love to the great leader and other issues. Topics as protecting the native language purity, protecting our borders, and other topics of social and state importance confirm that the Nakhchivan literature has exceeded the limits of a regional phenomenon. As a result, we were investigated in detail the life and literary heritage of some representatives of these fruitful literary circles that in turn became the subject of numerous books and monographs. One of the greatest merits of the literature to the people of Azerbaijan in this period is that it has acquired the national character and the spirit of striving for freedom.

Keywords: Independence, Patriotism, Struggle, Enemy, National

POSTER OLARAK BİLDİRİ ÖZETLERİ

Nahçıvan ve Gençlik Kongresi Şiiri

Nahçıvan Nakş-ı Cihandır,
Deyimi "dünya süsü"dür,
Efsanesi Nuh Çıkandır,
Anavatan eşiğidir.

Dokumacı, kuyumcusu,
Cam sanatkârı ustası,
Edebisi, siyasisi,
Medeniyet beşiğidir.

İklimi, tabiatıyla,
Sağlık, inanç turizmiyle,
Ekolojik yapısıyla,
Ardın sıra Kaf Dağıdır.

Halıları, müzeleri,
Kaleler, abideleri,
Mescid, türbe, sarayları,
Ülkenin gözbebeğidir.

İki bin on sekizinde,
İslam Medeniyetinde,
Gençliğin payitahtında,
Görenlerin aşığıdır.

Gençlik araştırmaları,
Kongre konusu gençleri,
Geleceğin ümitleri,
Bir bilim etkinliğidir.

Haluk Tanrıverdi – 2018
Bu şiir; III. Uluslararası Gençlik Araştırmaları Kongresi" için dile getirilmiştir.
Prof. Dr. Haluk Tanrıverdi
İstanbul Üniversitesi, İF,
Turizm İşletmeciliği Bölümü.

Azerbaycan Bayrağı

Üç renkli bölmende yer alır üç renk,
Mavi, kırmızı ve yeşil renga renk,
Kırmızısı hilal, yıldızla ahenk,
Azerbaycan'ın Şanlı Bayrağında.

Türk menşeinin remzidir mavisi,
İslam aidiyetidir yeşili,
İnkişafı yer alır, kan, kırmızı,
Azerbaycan'ın Şanlı Bayrağında.
Haluk Tanrıverdi 2017

"Kahraman Evladın Şanlı Vatan'ı",
"Üç renkli Bayrağınla mesut yaşa".
(Azerbaycan Milli Marşından-Himninden) Şair Əhməd Cavad,
Bəstəkar Üzeyir Hacıbəyov.

Arpaçay, Aras ve Kur
Dağlar aşar, Arpaçay,
Kavuşur, Can Aras'a,
Araz'dır, Hazar'da pay,
Araz dönüşür, Kur'a.
Arpaçay, Aras ve Kur,
Dolanır, Türk İlleri,
Çalkanır, nazlı, vakur,
Türklüğün gücü, feri.

Haluk Tanrıverdi - 2017

Haça Dağ

Oğuz Boyu Toprağında,
Bir güzel dağdır, Haçadağ,
Nahçıvan'ın tam koynunda,
Bir uca dağdır, Haçadağ.

Tehlikesiz numunesi,
Kadim mıntıka Haçadağ,
Elinceçay'ın sahası,
Nebi galası Haçadağ.

Sen Culfa'nın baş süsüsün,
Sıldırımlı yamaçlısın,
İnamdağ adla meşhursun,
Nuh Nebi hatr'ı Haçadağ.

Yılanlı dağdır, düşmana,
Dosta kucaktır, Haçadağ,
Azerbaycan'ın mülküdür,
Türk diyarıdır, Haçadağ.

Haluk Tanrıverdi - 2017

KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

INTERNATIONAL
CONGRESS
OF YOUTH
RESEARCHES